2. ULUSLARARASI BANDIRMA VE ÇEVRESİ SEMPOZYUMU (UBS'19)

TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI II:

Tarım

Hayvancılık

İşletme

Turizm

Ulaştırma

Ekonomi

2nd INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF BANDIRMA AND ITS SURROUNDINGS - UBS'19

PROCEEDINGS BOOK II:

Agriculture

Husbandry

Business

Tourism

Transportation

Economy

Editörler / Editors:

Doç. Dr. Ahmet AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Gülnil AYDIN

17-19 Eylül/September 2019

Bandırma-Balıkesir / TÜRKİYE

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
(Sertifika No: 40258) YAYIN NO: 11
Bandırma Onyedi Eylül University Publications (Certificate No: 40258)
Publication Number: 11

Kitap Adı / Editors:
2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu -UBS'19 Tam Metin Bildiriler Kitabı Cilt II
2nd International Symposium of Bandırma and its Surroundings – UBS'19 Volume II
Tarım, Hayvancılık, İşletme, Turizm, Ulaştırma, Ekonomi
Agriculture, Husbandry, Business, Tourism, Transportation, Economy

- Doç. Dr. Ahmet AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi-İİBF, aaydin@bandirma.edu.tr
- Dr. Öğr. Üyesi Gülnil AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi-İİBF

2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19), 17-19 Eylül 2019 tarihlerinde, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde Bandırma'da gerçekleştirilmiştir. Sempozyum, 27 Haziran 2018 tarih ve 30461 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Akademik Teşvik Yönetmeliği'ne uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş, en az beş farklı ülkeden konuşmacı katılım sağlamıştır. Bu kitap, sadece Sempozyumda sunulan bildirileri içermektedir. Katılım sağlanmayan ve sunulmayan bildiriler sempozyum programından çıkarılmıştır. Bazı yazarlar, sempozyuma katılarak sunum yapmasına karşın, bildiri tam metinlerinin yayınlanmasını arzu etmemişlerdir.

Sayfa ve Kapak Tasarımı / Cover Design: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
1. Baskı 2019 (x+401 s.) / 1st Edition: 2019 (x+401 p.)
ISBN: 978-605-69839-1-7

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Yayınları
Merkez Adres: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, 10200, Bandırma – Balıkesir / TÜRKİYE
Tel: 0 (266) 717 01 17
e-mail: kurumsaliletisim@bandirma.edu.tr

Bu kitap, 2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu'nda (UBS'19) sunulan tam metin bildirilerden oluşmaktadır. Kitabın tüm yayın hakları Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'ne aittir. Yayıncı veya editörlerin izni olmadan eserin herhangi bir bölümü yeniden basılamaz ve çoğaltılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Kitapta yer alan yayınların her tür görüş, etik, içerik vb. sorumluluğu yazarlarına aittir.

İletişim: ubs@bandirma.edu.tr

ÖNSÖZ / FOREWORD

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, kurulduğu 23 Nisan 2015 tarihinden günümüze, gerek eğitim-öğretim faaliyetleri ve akademik başarıları, gerekse her yıl düzenlediği yüzlerce bilimsel toplantı ile, bölgesi ve ülkesine en yüksek düzeyde hizmet etmeyi ilke edinmiş genç bir üniversitedir. Gelişimini hızla sürdüren üniversitemiz, bilhassa kurulu bulunduğu bölgeye yönelik bilimsel faaliyetlere büyük önem vermektedir. Birincisi 2018 yılında büyük bir katılım ve başarıyla düzenlenen Sempozyumun, ikincisini düzenlemekten büyük mutluluk ve onur duyuyoruz.

Bu kapsamda; Bandırma ve yakın çevresi ile ilgili değerlerin bir envanterinin oluşturulması, tarih, arkeoloji, kültür, ekonomi, turizm, tarım, denizcilik, sağlık vb. pek çok konuda mevcut durumun saptanması, sorunların tespiti ve olası çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi ev sahipliği ve organizasyonunda, Bandırma'nın düşman işgalinden kurtuluş tarihi olan ve aynı zamanda Üniversitemizin isminde de yer alan 17 Eylül 2019 tarihinde, 2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu (UBS'19) başarıyla gerçekleştirilmiştir. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da sempozyumun coğrafi kapsamı; Bandırma ve yakın çevresindeki Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçeleri ile sınırlı tutulmuştur. Sempozyum; Balıkesir Valiliği, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara İlçelerinin Kaymakamlık ve Belediye Başkanlıklarının katılım ve katkılarıyla düzenlenmiştir.

Sempozyumumuzda sunulmak üzere değerlendirilmesi amacıyla toplam 125 bildiri gönderilmiştir. Editör ve Bilim Kurulu değerlendirmeleri sonucunda kabul edilen 118 bildiri Sempozyum Programı'na dahil edilmiştir. 17-19 Eylül 2019 tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz 2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu'nda (UBS'19) 107 bildiri sunulmuş olup, Azerbaycan, Rusya Federasyonu, Sırbistan, İsveç ve Bosna-Hersek'den 6 yabancı meslektaşımız, sempozyumumuza toplam 5 bildiri ile katkı sağlamıştır. Sempozyum sonrasında, sempozyumda sunulan ve yazarları tarafından tam metin bildiriler kitabında yayınlanması arzu edilen tüm bildirilerden, üç ciltlik bir eser oluşturulmuştur. Birinci ciltte; Bandırma ve çevresinin tarih(10), arkeoloji(4), önemli şahsiyetler(3), kültür ve folklor(4), edebiyat(5) ve eğitim(5) olmak üzere toplam 31 bildiri bulunmaktadır. İkinci ciltte; Bandırma ve Çevresi ile ilgili; ekonomi(10), tarım(5), hayvancılık(3), işletme(5), turizm(8) ve ulaştırma(5) olmak üzere toplam 36 bildiri yer almaktadır. Üçüncü ve son ciltte ise; sağlık ve sağlık kurumları(12), coğrafya-çevre-ormancılık(13), denizcilik-su ürünleri(7) ve enerji-jeoloji-madencilik(7) olmak üzere toplam 39 bildiri yer almaktadır. Bandırma ve çevresinin; dünü, bugünü ve yarınına yönelik bildirileri ile sempozyumumuza katkı sunan tüm katılımcılara, sempozyumun düzenlenmesi ve başarıyla gerçekleştirilmesinde büyük emekleri olan başta Düzenleme ve Bilim Kurulu olmak üzere tüm kurullarda görev yapan meslektaşlarıma ve çalışma arkadaşlarıma, kısaca emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Bu vesileyle, 'Bandırma ve Çevresinde Yerel Yönetimler' temalı açılış oturumumuza katılarak bizleri onurlandıran, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanımız ve İlçe Belediye Başkanlarımıza, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörü olarak teşekkürü bir borç biliyorum. Üniversitemizle ilgili konularda bize desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Balıkesir Valisi Sn. Ersin YAZICI'ya ve Bandırma Kaymakamı Sn. Günhan YAZAR'a, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Yücel YILMAZ'a, Bandırma Belediye Başkanı Sn. Tolga TOSUN'a, Gönen Belediye Başkanı Sn. İbrahim PALAZ'a, Manyas Belediye Başkanı Sn. Tancan BARÇIN'a, Marmara Belediye Başkanı Sn. Süleyman AKSOY'a ve Erdek Belediye Başkan V. Sn. Hasan YAPAKÇI'ya içtenlikle teşekkür ediyorum. Bu eserin bölgemize ve ülkemize faydalı olmasını diliyor, ilgili alanlarda temel başvuru kaynaklarından biri olması dileğiyle, saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR
Rektör

KURULLAR / BOARDS

Sempozyum Başkanı / Symposium Honorary Chairman
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Onur Kurulu / Symposium Honorary Board
Ersin YAZICI, Balıkesir Valisi
Yücel YILMAZ, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörü
Günhan YAZAR, Bandırma Kaymakamı
Ekrem ÇALIK, Erdek Kaymakamı
Arslan YURT, Gönen Kaymakamı
Muhammed KAYA, Manyas Kaymakamı
Hasan UĞUZ, Marmara Kaymakamı
Tolga TOSUN, Bandırma Belediye Başkanı
Hüseyin SARI, Erdek Belediye Başkanı
İbrahim PALAZ, Gönen Belediye Başkanı
Tancan BARÇIN, Manyas Belediye Başkanı
Süleyman AKSOY, Marmara Belediye Başkanı

Sempozyum Koordinatörü / Symposium Coordinator
Doç. Dr. Ahmet AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Sempozyum Düzenleme Kurulu / Symposium Organizing Committee
Prof. Dr. Alpaslan SEREL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Zekai METE (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Hicran SEREL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Gülnil AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Evren İPEK (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Özer YILMAZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ÇELİK (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Ömer ŞİMŞEK (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Kurumsal İletişim Koord.)

Sempozyum Sekretaryası / Symposium Secretariat
Dr. Öğr. Üyesi Hicran SEREL (Sekreterya Başkanı) (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Arş. Gör. Hüseyin GÜVENOĞLU (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Arş. Gör. Olcay POYRAZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Arş. Gör. Şeyma ŞAHİN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Umutcan MEMO (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi)

Sempozyum Ulaşım ve Konaklama Kurulu / Symposium Transportation and Accomodation Board
Dr. Öğr. Üyesi Özer YILMAZ (Kurul Başkanı) (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Volkan AKGÜL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Cansen CAN AKGÜL (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Ahmet Yusuf SARIHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Mehmet KARATEPE (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, SKS Daire Bşk.)

Sempozyum Katılımcı Karşılama ve Kayıt Kurulu-Masası / Symposium Registry Board-Desk
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN (Kurul Başkanı) (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Abdurrahman ARSLAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Abdülkadir TEZER (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Ahmet Yusuf SARIHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Betül AKALIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Bilal COŞAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Derya TOPDAĞ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Devran DENİZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Fırat BAYEZİT (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Fulden KÖMÜRYAKAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Gülsema ÇETİNKAYA (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Hakan ÖNDES (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Hüseyin GÜVENOĞLU (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Oğuzhan YELKESEN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Olcay POYRAZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Ömer GİZLİER (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. S.Tahir ŞEKER (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Seda ÖZVAR (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Sercan HATİPOĞLU (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Şeyma ŞAHİN KUTLU (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Araş. Gör. Yunus Emre GÜRBÜZ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Sempozyum Teknik Kurulu/ WEB Yayın Kurulu / Symposium Technical Board
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ÇELİK (Kurul Başkanı) (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
M. Kürşat DEMİRTAŞ (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Bilgi-İşlem Daire Bşk.)
Öğr. Gör. Kadir KESGİN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Süleyman Gökhan TAŞKIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Sempozyum Bildiri Kabul ve Kayıt İşlemleri Kurulu / Symposium Proceedings Board
Dr. Öğr. Üyesi Evren İPEK (Kurul Başkanı) (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Celil AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Sempozyum Programı-Bildiri Özetleri Kitabı ve Tam Metin Bildiriler Kitabı Editörleri /
Symposium Programme-Abstracts Book and Proceedings Book Editors
Dr. Öğr. Üyesi Gülnil AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet AYDIN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Tercüme Kurulu/ Symposium Translation Board
Öğr. Gör. Kazım AR (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Gör. Muhsin BARAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Ayça KILIÇ GÖNEN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Kübra YAZKAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Öğr. Gör. Özlem SERPEN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Bilim Kurulu / Scientific Committee

Prof. Dr. Alpaslan SEREL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Burak DARICI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Cemil ERTUĞRUL, İzmir Demokrasi Üniversitesi
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT, Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Clayton W. BARROWS, University of New Hampshire (USA)
Prof. Dr. Cüneyt AKAR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Erdoğan KOÇ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzullah TEMURTAŞ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Galip VELIU, State University of Tetovo (Macedonia)
Prof. Dr. Gökhan ORHAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ESECELİ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Kerim ÖZDEMİR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Levent AYTEMİZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Emin ERÇAKAR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TEKTAŞ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Musa MUSAI, State University of Tetovo (Macedonia)
Prof. Dr. Mustafa SARI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ, Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Nurcan DEĞİRMENCİOĞLU, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin KOÇHAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Ptof. Dr. Osman KÜÇÜKAHMETOĞLU, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Özcan KARAHAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Recai AYDIN, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Rıza ARSLAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Serap ALTUNTAŞ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Serap PALAZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Suna KORKMAZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Sürhan CAM, Cardiff University
Prof. Dr. Tülay YENİÇERİ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur GÜNŞEN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz ARI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Zekai METE, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Alper KILIÇ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Anja ZALTA, University of Ljubljana (Slovenia)
Doç. Dr. Aybeniz Akdeniz AR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Burçin BOZDOĞANOĞLU, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Celalettin YANIK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Celil AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Dilek AVCI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Diler AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Ertan DEMİRKAPI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Harun YENİÇERİ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Harun YILDIZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Aydın OKUYAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Hatice AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail ŞAHİN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Metehan YILGÖR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Musa GÖK, Izmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Necla TEKTAŞ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür BİYAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Senad BUŠATLIĆ, International University of Sarajevo
Doç. Dr. Sevda AKAR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Suleyman BAKI, State University of Tetovo (Macedonia)
Doç. Dr. Tarhan OKAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Turgay KALAYCI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz ÇOKAL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep YÜCEL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Zülfikar BAYRAKTAR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah YEŞİL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adnan ÇALIŞKAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet GÜVEN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Alptekin MOLLA, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Altuğ GÜNAR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Asiye ASLAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayça (Aysun) ÖZEKİN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aysel KURNAZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Azra BRANKOVIĆ, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Bahtiyar ASLAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Betül SOLMAZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Burcu İşgüden KILIÇ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cemile ŞAHİN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ŞEKER, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Çağatay BAŞARIR, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Didem AYHAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Emil KNEZOVIĆ, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Engin ÇAĞMAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy KUTLUK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Evren İPEK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYHAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Goran RIDIC, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ABA, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gülhan Yılmaz GÖKMEN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gülnil AYDIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hale Kırer Silva LECUNA, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hamit AKÇAY, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hamiyet YÜCE, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Handan TÜRKMEN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hanefi YAZICI, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hicran Özgüner KILIÇ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hicran SEREL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem ARIOĞLU, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Jared BELL, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Joseph KAMINSKI, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Kemal ÇİFTYILDIZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kemal YILDIZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kevser Tarı SELÇUK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Khondker AKTARUZZAMAN, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Lütfi YALÇIN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Melahat Yıldırım SAÇILIK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mensur NUREDINI, International Vision University (Macedonia)
Dr. Öğr. Üyesi Mesut KULELİ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Metin KILIÇ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ARUCU, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ognjen RIĐIĆ, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Orhan DUMAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Onursal ÇETİN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ömür KIZILGÖL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özer YILMAZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özlem KIZILGÖL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi S. Çağrı ESENER, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Samet ÇEVİK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Sami MUSALLAM, International University of Sarajevo
Dr. Öğr. Üyesi Selim BEZERAJ, University of Prishtina (Kosovo)
Dr. Öğr. Üyesi Selva STAUB, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Senem NART, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şirin ÖZKAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Tuncer ÇALIŞKAN, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk BİNGÖL, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ÇELİK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yalçın KAHYA, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Y. Tansoy YILDIRIM, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yılda Arzu ABA, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ARIÖZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

İçindekiler

Önsöz i

Kurullar ii

İçindekiler viii

TARIM 1

Bandırma İlçesinde Arazi Degradasyonun Değerlendirilmesi
Timuçin EVEREST 2

Bandırma ve Çevresinde Tarımda Sürdürülebilirlik için Agro-turizm
Sevinç BAŞAY 11

Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association Subsidiaries and Recent Developments in Financial Liabilities
Ahmet Niyazi ÖZKER 17

Balıkesir İlinde Zeytinyağı Fabrikası Sıvı Atığı Karasu Meselesi: Genel Değerlendirme
Nazmi ORUÇ 27

Bandırma İlçesi için Alternatif Ürün Enginar
Sevinç BAŞAY 40

HAYVANCILIK 46

Traditional Cheeses of the Region
Nayil DINKCI 47

Bandırma Bölgesinde Hayvancılık İşletmelerinde Kullanılan Bazı Kaba Yemlerde Besin Madde Miktarları ve Metabolize Olabilir Enerji Düzeylerinin Belirlenmesi
Hüseyin ESECELİ, Selim ESEN 61

Aktive Edilmiş Klinoptilolit ve İnaktif Bira Mayası İçeren Karışımın Bandırma'da Yetiştirilen Kıvırcık Irkı Kuzu Rasyonlarına İlavesinin Besi Performansı Üzerine Etkisi
Selim ESEN, Harun KARADAĞ, Cüneyt KAPTAN, Ergenekon OĞUZ, Uğur GÜNŞEN, Hüseyin ESECELİ 69

İŞLETME 76

İmalat İşletmelerinde Endüstri 4.0 Uygulamalarını Etkileyen Unsurların Ağırlıklandırılması: Bandırma Örneği
Selçuk KORUCUK, Erhan Nuh ÖZTÜRK 77

An Analysis of Mission, Vision Statements
Fatih ŞAHİN 89

Assessment of Websites: A Qualitative Approach
Fatih ŞAHİN, İnan AKTAŞ 95

İşletmelerde Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim (Tpm) Süreçleri ile Kalitenin ve Verimliliğin Artırılmasına Yönelik Model Çalışmaları ve Hoshin Kanri Strateji Medotu ile Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi
Gökhan Tımaç, Murat Şahin, İsmail Kalkan, İdris Karagöz 104

Müşteri Perspektifiyle İknaya Dayalı Satış Stratejileri Fenomenolojik Bir Analiz
Cansu YILDIZ, Aybeniz AKDENIZ AR 118

TURİZM 134

Konaklama Tercihlerinin Destinasyon İmajı Algısına Etkisi: Erdek Örneği
Semih SARİİPEK, Samet ÇEVİK, Melahat YILDIRIM SAÇILIK 135

TripAdvisor Şikâyetlerinin Analizi: Bandırma ve Erdek Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma
Havva GÖZGEÇ MUTLU 145

Sosyo-Demografik Açıdan Turistik Destinasyonlarda Yerel Yemek Eğilimi ve Organik Gıda Tüketimi **151**
Melahat YILDIRIM SAÇILIK, Samet ÇEVİK, Semih SARIİPEK
Yerel Halkın Turizme Yönelik Algıları: Erdek Örneği **166**
Müjde Aksoy, Elif Koç, Erdoğan Koç
Kapıdağ Yarımadasının Flora Zenginliği ve Potansiyel Doğa Turizmi Açısından Değerlendirilmesi **183**
Hafize Handan ÖNER, Hadiye BAŞAR
Turizm Faaliyetleriyle İlgili, Yerel Halkın Görüş ve Algılamalarının Belirlenmesi, Termal Turizm Bölgesi Gönen'de Bir Araştırma **202**
Cansen Can Akgül, Volkan Akgül, Semanova Natalya Vladimirovna
Gönen'in Termal Sağlık Merkezi Olması Sürecinde Avantaj, Dezavantajlarının Ve Termal Sağlık Merkezinin Finansman Alternatiflerinin Değerlendirilmesi **215**
Gülay SELVI HANIŞOĞLU
Otel İşletmelerinde Çalışanların Duygusal Zekâlarının Hizmet Odaklılık ve Algılanan Performans Üzerine Etkisi **221**
Tülay Yeniçeri, Binnaz Çinar, Görkem Akgül

ULAŞTIRMA **233**
Ulaştırma Sistemleri Tarihi: Bandırma Örneği **234**
Alper KILIÇ
Bandırma ve Çevresi Ulaşım Sorunları ve Çözüm Önerileri **244**
Mehmet TEKTAŞ, Fatih ASLAN
Bandırma'da Toplu Taşıma Kullanımının Sürdürülebilir Ulaştırma Kapsamında İncelenmesi **258**
Reyhan Sarıçiçek
Gönen Şehir İçi Toplu Taşıma Ulaşım Bilgilerinin Görsel Açıdan İncelenmesi ve Görselleştirilmesi Önerisi **269**
Mustafa Akman, Leman Üstündağ, Yasin Avcı
Bandırma Ticaret Borsasında Lisanslı Depoculuk ve Elektronik Ürün Senedi Uygulamaları **280**
Ahmet TOYGUN, Hatice AYDIN

EKONOMİ **286**
İhtiyaç Duyulan Teknoloji Düzeyinin Belirlenmesindeki Kritik Unsurlara Yönelik Bir Uygulama **287**
Selçuk KORUCUK, Erhan Nuh ÖZTÜRK
J Eğrisi Etkisinin Eşbütünleşme, Nedensellik ve Wilcoxon İşaret Sıra Testi ile Değerlendirilmesi: Bandırma İlçesi Örneği **295**
Yalçın ELMAS, Yasin ELMAS
Bandırma'da Konut Fiyatına Etki Eden Faktörlerin Hedonik Fiyat Modeli İle Belirlenmesi **313**
Şeyma ŞAHİN KUTLU, Muhammet KUTLU
Arazi Toplulaştırmalarının Ekonomiye Katkısı: Aksakal -Ergili Örnekleri **325**
Mehmet Emin ERÇAKAR, Elif EFE
Türkiye'de Ticaret Borsalarının Gelişimi, Ekonomideki Yeri ve Performansı Üzerine Analitik Bir Değerlendirme: Bandırma Ticaret Borsası Örneği **334**
Mehmet Emin ERÇAKAR, Elif EFE

Bandırma Halkının Sosyoekonomik Profili Açısından Beklenti ve Memnuniyetlerinin Araştırılması **342**
Özer YILMAZ, Çağatay BAŞARIR
Kırsal Karakterli Büyükşehir İlçeleri Yerel Yönetimlerinin Katılımcı Sosyal Medya Kullanımı: Manyas İlçe Belediyesi ve Kaymakamlığı Örneği **354**
Ufuk BİNGÖL
Güvenlik, Uygulamaları ve Çalışmalarında Gönen Örneği **362**
Talha SERT
Bandırma'da Büyükşehir Yönetimi **381**
Sema Uysal
Calculation of the Carbon Footprint of Academicians: The Case of Bandırma Onyedi Eylül University **399**
Celil AYDIN, Šejma AYDIN, Nevenka Popovic SEVIC

Tarım

(Agriculture)

Bandırma İlçesinde Arazi Degradasyonun Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Timuçin EVEREST [1]

ÖZET:

Bu çalışmada Balıkesir ili Bandırma ilçesinin arazi kaynakları üzerinde genel bir değerlendirme yapılmış ve arazilerde kentleşme nedeni ile meydana gelen degredasyon incelenmiştir. Çalışma Türkiye'nin kuzey batısında bulunan Bandırma ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Bandırma ilçesinin arazi kaynaklarının değerlendirilmesi için Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ait il envanter raporları ve (Coordination of Information on the Environment-Çevresel Bilginin Koordinasyonu) CORINE 1990 ve 2012 yılı verileri temel kartografik materyaller olarak kullanılmıştır. Çalışmadaki kartografik materyallerin işlenmesi ve arazi kullanım değişimlerinin izlenmesi için ArcGIS 10.3 Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) yazılımı kullanılmıştır. CORINE verileri kullanılarak Bandırmada 22 yıllık süreçte şehirleşme ile meydana gelen arazi değişimleri incelenmiştir. Buna göre Bandırma ilçesinde 1990 yılında toplam 2000,74 ha alan tarım dışı amaçlar için kullanılırken 2012 yılı verileri incelendiğinde 3797,68 ha alanın tarım dışı amaçlarla kullanıldığı görülmüştür. 1990 ve 2012 yılları arasındaki dönemde toplam 1796,94 ha alan degradasyona uğramıştır. Kentleşme ile meydana gelen degradasyon arazi kullanım kabiliyet sınıflamasına (AKK'ya) göre işlemeli tarıma uygun olan ilk dört sınıf içindeki (I, II, III ve IV) arazilerde yaşanmıştır (1077,7 ha). Gelecek yıllarda yaşanması muhtemel tarım arazisi kayıplarının engellenmesi ya da kabul edilebilir seviyede tutulabilmesi için mutlak derecede tarımsal potansiyeli olan araziler yerine problemli arazilerin (eğimli, sığ, kayalık) tercih edilmesi gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Arazi degradasyonu, toprak kaynakları, Bandırma, GIS
JEL Kodu: JEL R52

[1] Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lapseki Meslek Yüksekokulu, timucineverest@comu.edu.tr

Evaluation of Land Degradation in Bandırma District

Asst. Prof. Dr. Timuçin EVEREST [1]

ABSTRACT:

In this study, a general evaluation was made on the land resources and the degradation caused by urbanization in the lands was examined of Bandırma district of Balıkesir province. The study was conducted in Bandırma district located in NW Turkey. Provincial inventory reports of the General Directorate of Rural Services and CORINE 1990 and 2012 data of the Ministry of Agriculture and Forestry were used as the basic cartographic materials for the evaluation of the land resources of Bandırma. ArcGIS 10.3 Geographic Information Systems (GIS) software was used for processing cartographic materials and monitoring land use changes in the study. By using CORINE land cover data, land use changes in Bandırma during in 22 years via urbanization were investigated. While 2000,74 ha area was used for non-agricultural purposes in Bandırma in 1990 year, in 2012 year 3797,68 ha area was used for non-agricultural purposes. In 1990 and 2012 period, a total of 1796.94 ha area was degraded. The degradation caused by urbanization mostly occurred in the first four classes (I, II, III and IV) of suitable lands for cultivated agriculture according to land use capability classification (LUCC) (1077.7 ha). Problematic lands (sloping, shallow, rocky) should be preferred instead of lands with absolute agricultural potential in order to prevent or keep losses of agricultural land at an acceptable level.

Keywords: Land degradation, soil resources, Bandırma, GIS
JEL Code: JEL R52

[1] Canakkale Onsekiz Mart University, Lapseki Vocational School, timucineverest@comu.edu.tr

GİRİŞ

Toplumların gelişme ve kalkınma süreçlerinde doğal kaynaklarının sürdürülebilir şekilde kullanılması gerekmektedir. Doğal kaynaklar içinde toprak çok önemli bir fonksiyona sahip olup yeniden üretilebilme imkanı olmayan kıt bir kaynaktır. Çoğu insan tarafından sanılanın aksine toprak kaynakları sınırsız değildir. Bu nedenle toprak kaynaklarının kullanılmasında akılcı ve sürdürülebilir planlar oluşturmak gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler arasında sınıflandırılan Türkiye'de arazilerde önemli kullanım değişiklikleri meydana gelmektedir. Özellikle verimli tarım arazilerinin amacı dışında kullanılması arazilerin degradasyona uğramasına neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel yerleşimler gelişmiş ülkelerdekinden beş kat daha hızlı artmaktadır. Kentsel nüfusun yoğunluğu gelişmekte olan ülkeler için son zamanlarda karakteristik bir hale gelmektedir (Lopez ve ark. 2001). Bu nedenle kentleşme tarım alanlarının azalmasında etkili olan majör faktör olarak nitelendirilebilir. Kentleşme, endüstriyel alanların tesis edilmesi, turizm yatırımlarının ve ikincil konutlarının artması, yol ağlarının genişlemesi vb. faaliyetler tarım alanlarındaki azalmaya etki etmektedir.

Ülkemizin yüzölçümü 77,9 milyon hektardır. Tarım arazileri ise 26,3 milyon hektar alan kaplamaktadır. İşlenen tarım alanlarının %69'unda tarla ürünleri, %3'ü sebze üretim alanları, %5 meyve alanları ve %2'si zeytin, %22'si bağ ve %19'u nadas alanlarından oluşmaktadır (DSİ, 2019).

Doğal kaynaklarda meydana gelen azalama ya da kayıpların tespit edilebilmesi, gelecek yıllar için projeksiyonların oluşturulması ve sürdürülebilir planlamaların yapılabilmesi için izleme ve değerlendirme faaliyetleri kilit rol oynamaktadır. CORINE arazi örtüsü projesi Avrupa Birliği (AB) tarafından geliştirilmiş ve uygulanmakta olan bir arazi örtüsü izleme programıdır. Program çerçevesinde arazi örtüsünde meydana gelen değişimler 10'ar yıllık dönemler içinde kayıt edilerek raporlanmaktadır (CLC, 2012).

Bu çalışmada, Bandırma ilçesinin toprak kaynaklarının genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve 1990-2012 yılları arasında tarım dışı alanların artışındaki durum incelenmiştir. Bu değişimin incelenmesi için kartografik materyaller ve arşiv (CORINE arazi örtüsü haritaları) verileri kullanılmıştır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bandırma 40° 21' 30" kuzey enlemleri ve 27° 48' 59" doğu boylamları arasında yer almakta ve 690 km^{2} alan kaplamaktadır. Bandırma Marmara bölgesinin güneyinde bulunan bir ilçedir. Doğusunda Karacabey (Bursa), batısında Gönen, kuzeyinde Erdek (Kapıdağ) ve Marmara Denizi, güneyinde ise Manyas ilçeleri bulunmaktadır (Şekil 1). Bölgede yükseklik değerleri 0 ile 764 metre arasında değişmektedir (Şekil 2). Çalışma alanındaki en yüksek dağ, doğusunda yer alan 764 metre yüksekliğindeki Karadağ'dır. Bandırma'nın en uzun akarsuyu Eğridere'dir. İlçenin diğer önemli akarsuları ise Beyderesi, Çayırdere, Eski Sığırcı Deresi, Arıkaltı Deresi, Bozdere ve Değirmenderesi'dir (Anonim, 2019).

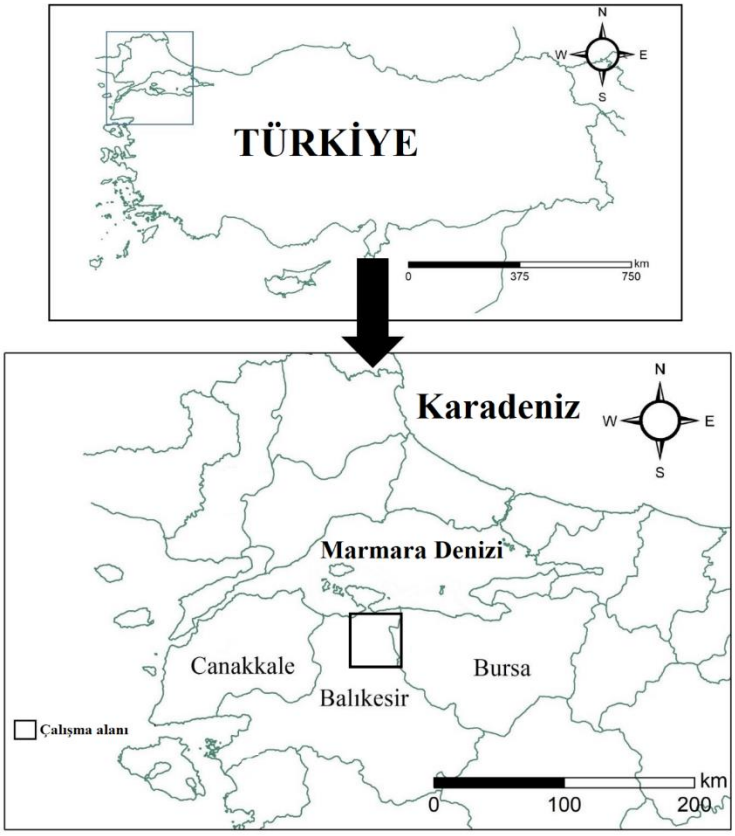

Şekil 1. Çalışma alanı

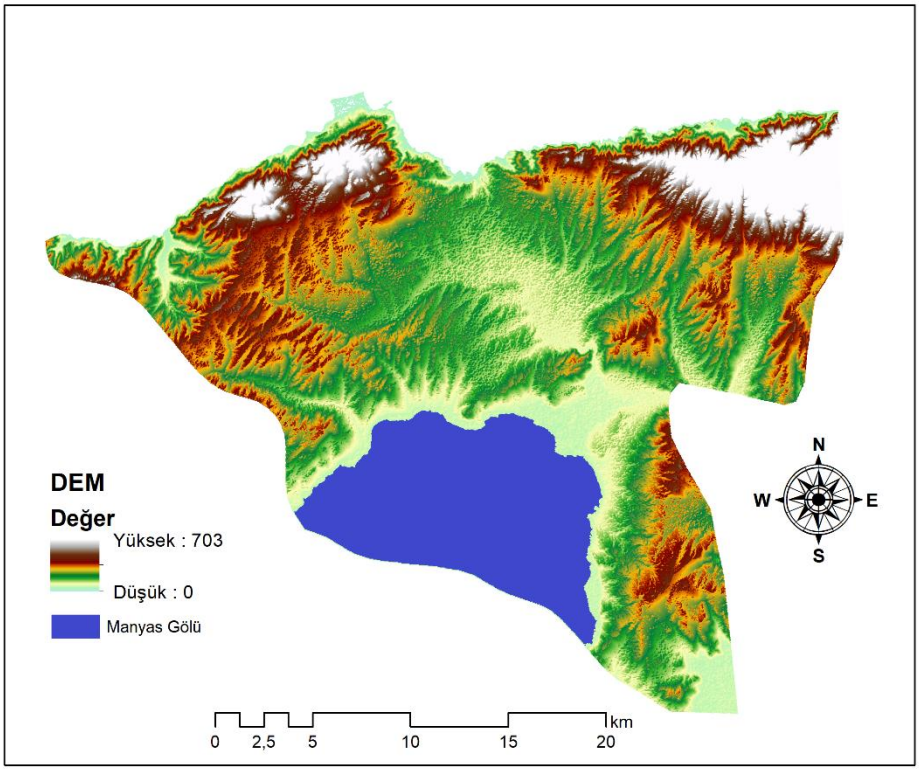

Şekil 2. Bandırma ilçesi DEM haritası

Çalışma alanı Bandırma Köppen iklim sınıflandırma sistemine göre kışları ılık, yazı çok sıcak ve kurak iklim (Akdeniz iklimi) olarak sınıflandırılmaktadır. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün (MGM) uzun yıllar verilerine göre (1925-2017) Bandırma'nın yıllık ortalama yağışı 686,6 mm olup yıllık ortalama sıcaklığı 14,4 °C' dir. Yıllık ortalama bağıl nem % 73 düzeyindedir (MGM, 2018).

Çalışma alanında en yaygın olarak görülen jeolojik birimler Pliyosen yaşlı karasal kırıntılar olup, daha sonra yaygın olarak Üst Paleozoyik – Trias yaşlı Şist, fillit, mermer, metabazit gibi kayaç topluluklarıdır. Taşkın düzlüklerinde ise Kuvaterner yaşlı alüvyonlar bulunmaktadır (MTA, 2019).

Bu çalışmada Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne (KHGM) ait 1:100.000 ölçekli büyük toprak grubu haritalama ünitelerini içeren toprak haritası, Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA)'dan elde edilmiş 30m çözünürlüklü dijital yükseklik haritası (DEM) ve Tarım ve Orman Bakanlığı arşivinden sağlanan 1990, 2000 ve 2012 yıllarına ait CORINE arazi örtüsü haritaları kullanılmıştır. Çalışmada arazi değişiminin belirlenmesi, haritaların üretilmesi ve yorumlamaların yapılmasında ArcGIS 10.3 yazılımı kullanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

1938 yılı Amerikan toprak sınıflama sistemine göre üretilmiş ve Bandırma ilçesi topraklarını gösteren harita (Şekil 3)'de sunulmuştur. Büyük toprak gruplarının alansal ve oransal dağılımını içeren bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur. Bandırma ilçesinde Vertisol büyük toprak grubuna ait araziler en fazla yayılıma sahiptir. İlçe arazilerinin % 47,15'i vertisollerden oluşmaktadır (KHGM, 1999).
Arazilerin kullanıma uygunluklarını gösteren arazi kullanım kabiliyet sınıflaması haritası ise (Şekil 4)'de sunulmuştur. AKK sınıflamasının alansal ve oransal bilgilerini içeren veriler ise Tablo 2'de sunulmuştur.

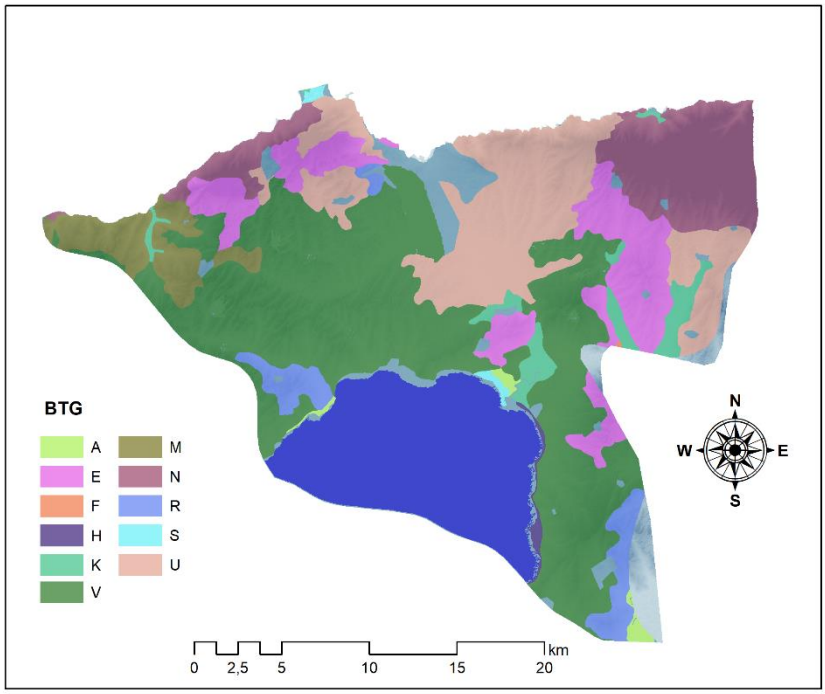

Şekil 3. Bandırma ilçesi BTG haritası

A: Alüviyal; E: Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları; F: Kırmızı Kahverengi Topraklar; H: Hidromorfik Alüvyal; K: Kolüvyal Topraklar; M: Kahverengi Orman Toprakları; N: Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları; R: Rendzina Topraklar; S: Alüviyal Sahil Bataklıkları; U: Kireçsiz kahverengi topraklar

Tablo 1. Büyük Toprak Gruplarının Dağılımı

BTG	ha	%
Alüviyal	680	1,14
Hidromorfik alüviyal	383	0,64
Alüviyal sahil bataklıkları	105	0,18
Koluviyal	1919	3,23
Kahverengi orman	3753	6,31
Kireçsiz kahverengi orman	4295	7,23
Kırmızı kahverengi orman	6653	11,19
Kireçsiz kahverengi	10196	17,16
Rendzinalar	3417	5,75
Vertisoller	28024	47,15
Çıplak kaya ve molozlar	5	0,01
Toplam	59430	100

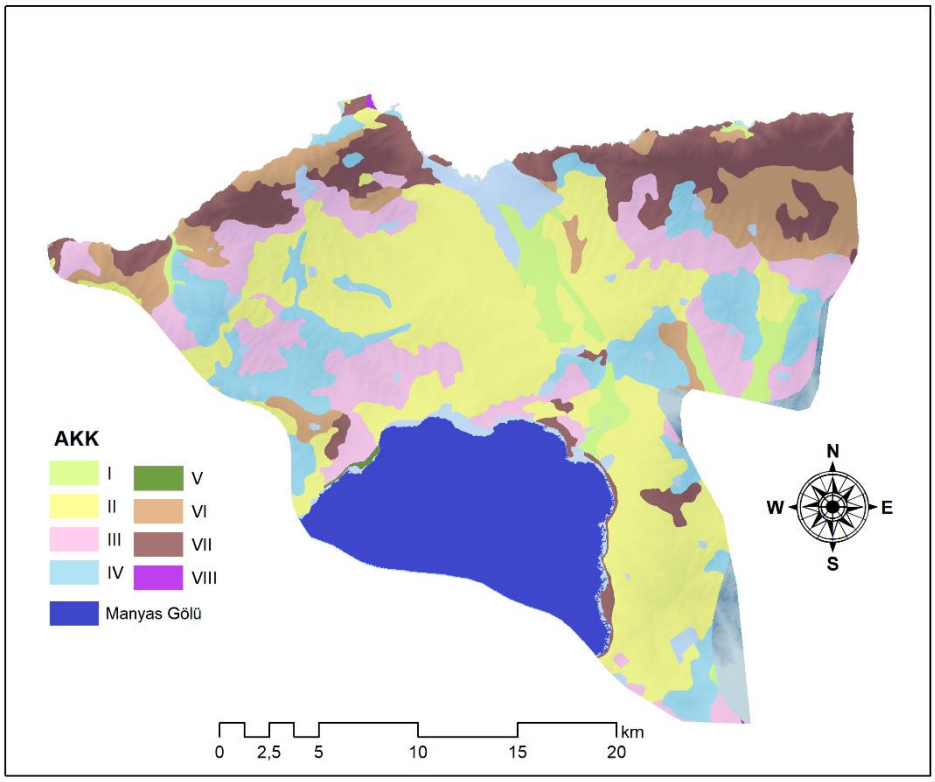

Şekil 4. Bandırma ilçesi Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları Haritası

Tablo 2. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarının Dağılımı (KHGM, 1999)

Arazi sınıfı	ha	%
I	2839	4,77
II	24228	40,67
III	10528	17,67
IV	9217	15,47
V	129	0,22
VI	5947	9,98
VII	6537	10,97
VIII	149	0,25
Toplam	59574	100

İşlemeli tarıma uygun olarak sınıflandırılan I, II, III ve IV sınıf tarım arazileri Bandırma ilçesinin arazilerinin 78,58'ini oluşturmaktadır. II sınıf araziler toplam 24228 ha alana sahip olup toplam arazinin tek başına % 40,67'sini oluşturmaktadır. II sınıf arazilerin dağılımının ilçe genelinde bu kadar yüksek düzeyde olması toprak kaynakları açısından avantajlı bir durum olarak değerlendirilmektedir. İşlemeli tarıma uygun olmayan VI, VII ve VII sınıf araziler ise toplam arazinin % 21,2'sini oluşturmaktadır.

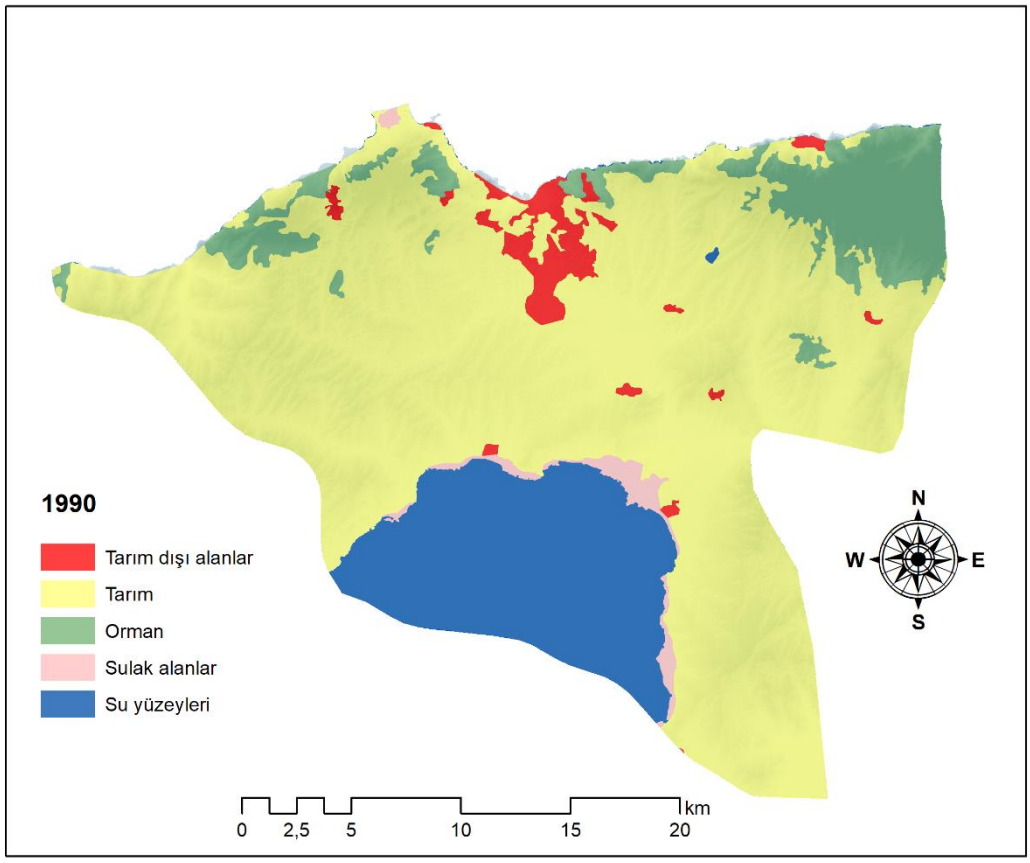

Şekil 5. Bandırma ilçesi 1990 yılı CORINE 1. Düzey Arazi Kullanımı

1990 yılı CORINE arazi örtüsü haritası (Şekil 5) incelendiğinde tarım dışı alanların varlığı toplam 2000,74 ha'dır. 2012 yılına ait CORINE arazi örtüsü haritası (Şekil 6) incelendiğinde 3797,68 ha arazinin tarım dışı amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Aradan geçen 22 yıllık dönemde tarım dışı kullanımlar toplam 1796,94 ha alan artmıştır. Tarım arazilerinde amaç dışı kullanımların artması arazi degradasyonunun en belirgin göstergelerinden biridir. Tarımsal üretimin gerçekleştirildiği toprak kaynakları bozulduğunda yenilenmesi mümkün olmayan kaynaklar olarak tanımlanmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde Bandırma ilçesinde meydana gelen arazi degradasyonun hangi arazi kullanım kabiliyet sınıfı içinde kaldığı gösteren bilgiler bulunmaktadır. Bandırma ilçesinde I, II, III, IV ve VII sınıf arazilerde arazi kaybı yaşanmıştır. 22 yıllık süreçte yaşanan arazi degradasyonu incelendiğinde en fazla kaybın VII sınıf arazilerde olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla II. sınıf tarım arazileri izlemektedir (Tablo 3). Arazi kullanım kabiliyet sınıflamasında tarımsal kullanıma uygun ordosu içinde sınıflandırılan ilk dört sınıftan toplam 1077,7 ha kayıp yaşanmıştır. Bu araziler mutlak tarımsal amaçlı kullanılması gereken arazilerdir. Ancak tarım dışına çıkarılan alanların %59,97'sinin bu sınıflardan oluşması dikkat çekicidir.

Tablo 3 Arazi degradasyonun AKK'ya göre değerlendirilmesi

Arazi sınıfı	ha	%
I	61,26	3,41
II	489,27	27,23
III	263,45	14,66
IV	263,72	14,68
VII	719,24	40,03
Toplam	1796,94	100

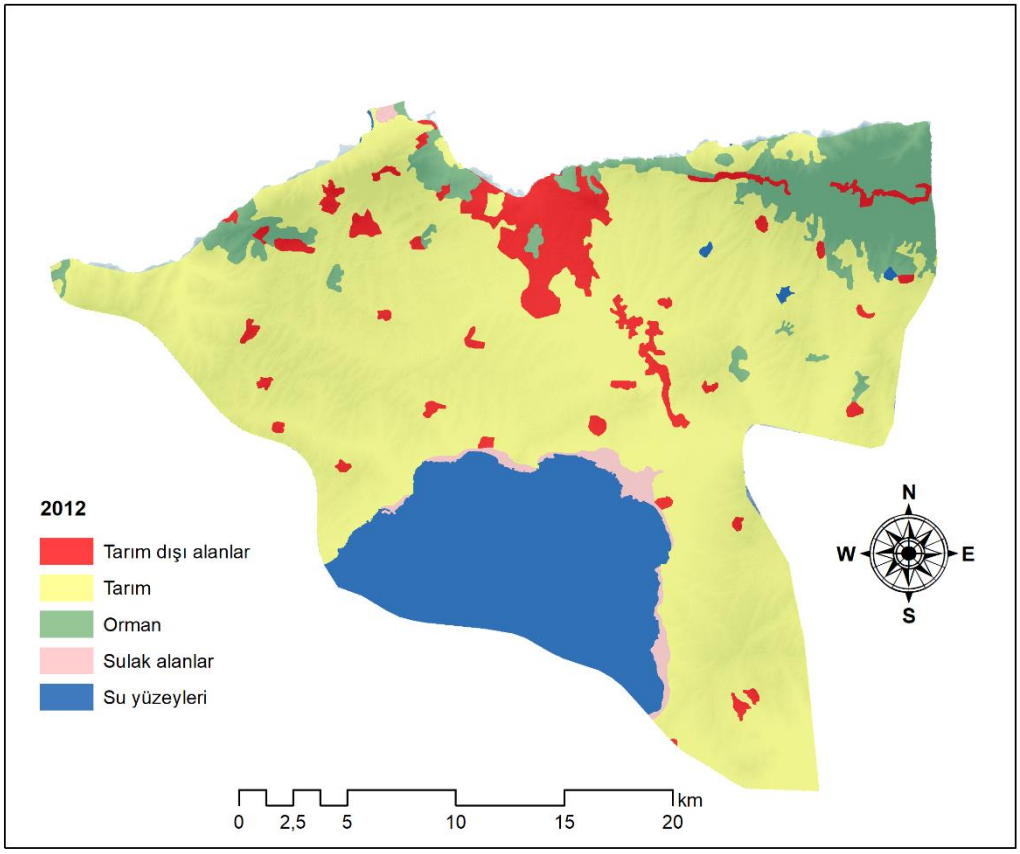

Şekil 6. Bandırma ilçesi 2012 yılı CORINE 1. Düzey Arazi Kullanımı

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Balıkesir ilinin önemli bir ilçesi olan Bandırma İlçesinin arazi kaynaklarında meydana gelen arazi degradasyonunun 1990-2012 yılları arasındaki değişimi incelenmiştir. Çalışmada ortaya çıkan bulgular Bandırma ilçesinde yaşanan arazi kayıplarının büyük bir bölümünün (%59,97) AKK'ya göre ilk dört sınıfa ait arazilerden meydana gelmesidir. Bu durum Bandırma ilçesinde mutlak tarımsal alanların azaldığını net bir şekilde göstermektedir. Bölgenin tarım potansiyeli, sahip olduğu iklim koşulları ve toprak kaynakları ile birlikte değerlendirildiğinde son derece önemli düzeydedir. Yaşanan arazi kayıpları bu eğilim doğrultusunda devam ederse tarım arazilerinin bu değişimden olumsuz düzeyde etkileneceği olasıdır. Bu durumun önlenmesi ya da kabul edilebilecek en az seviyeye indirilmesi için 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanununun kuralları sağlıklı bir şekilde işleterek sağlanabilir. Bu bağlamda özellikle I., II. II. ve IV sınıf arazilerde kamu yararı olsa dahi tarım dışına çıkarma işlemlerine izin verilmemelidir. Planlamalar yapılırken arazi karakteristikleri açısından birden fazla problemi

barındıran (eğim, sığlık, kayalılık vb.) alanların tarım dışına çıkarılabilecek alternatif alanlar olarak sunulması önemlidir. Aksi takdirde meydana gelen kentsel ve endüstriyel saçaklanma çok daha hızlı şekilde büyüyerek devam edebilir.

KAYNAKLAR

Anonim. (2019). Bandırma ilçesinin coğrafi özellikleri http://www.bandirmakutup.gov.tr/TR-131561/cografi-yapisi.html. Erişim tarihi: 25.06.2019

CLC - Corine Land Cover (2012). European Environment Agency, www.eea.europa.eu

DSİ (2019). http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari erişim tarihi: 01.07.2019

KHGM (1999). Balıkesir İli Arazi Varlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No: 10, Ankara.

Lopez, E., Bocco, G., Mendoza, M., & Duhau, E. (2001). Predicting land-cover and land-use change in the urban fringe: a case in Morelia city, Mexico. *Landscape and urban planning*, *55*(4), 271-285.

MGM (2018). Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. İllere ait istatistikler erişim tarihi 02.07.2019

MTA (2019). Maden Tetkik Arama Kurumu, Yerbilimleri Harita Görüntüleyici ve Çizim Editörü http://yerbilimleri.mta.gov.tr/ erişim tarihi 02.07.2019

Bandırma ve Çevresinde Tarımda Sürdürülebilirlik için Agro-turizm

Sevinç BAŞAY [1]

ÖZET

Bandırma ekonomisinde tarım sektörünün önemi büyüktür. Bandırma'nın meteorolojik özellikleri, çok çeşitli tarımsal ürün üretimine olanak tanımaktadır. Bunun yanısıra; Bandırma, Marmara denizine kıyısı olan ve jeotermal kaynakları ile biyolojik çeşitliliği bir arada yaşatan güçlü bir turizm potansiyeline sahiptir. Erdek ve Marmara ilçelerinde, kıyı ve deniz turizmi gerçekleştirilmektedir. Son dönemde insanlar, deniz, kum ve güneş turizmine alternatif arayışa girmiştir. Özellikle Bandırma, Erdek, Marmara ilçeleri zengin bir doğa ve eko turizm alt yapısı ile buna cevap verecek niteliktedir. Bu çalışmada; tarımda sürdürülebilirlik için, Bandırma ve çevresinin doğal güzelliğini ve turizm potansiyelini birleştirerek, ürününü değerinde satamayan çiftçinin gelirini arttırmanın yolları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bandırma, çevresi, tarım, agro-turizm

[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Görükle Kampüs,16059 Bursa, Türkiye, sevincbasay@uludag.edu.tr

For Sustainability in Agriculture in Bandırma and Its Surroundings Agro-tourism

Sevinç BAŞAY [1]

ABSTRACT

Agriculture sector is of great importance in Bandırma economy. The meteorological characteristics of Bandırma allow for the production of a wide variety of agricultural products. And also; Bandırma has a strong tourism potential, which is located on the shore of the Sea of Marmara and provides a combination of geothermal resources and biological diversity. Coastal and marine tourism is carried out in Erdek and Marmara districts. Recently, people have been searching for alternatives to sea, sand and sun tourism. Especially Bandırma, Erdek and Marmara districts will respond to this with a rich nature and eco tourism infrastructure. In this study; for sustainability in agriculture, combining the natural beauty and tourism potential of Bandırma and its environs, ways to increase the income of farmers who cannot sell their product are discussed.

Key words: Bandırma, Surroundings, agriculture, agro-turism

[1] Department of Horticulture, Faculty of Agriculture, University of Bursa Uludag, Gorukle Campus, 16059 Bursa, Turkey, sevincbasay@uludag.edu.tr

GİRİŞ

Gelişmekte olan çoğu ülkelerde kırsal nüfusun giderek azaldığı, tarımsal verimliliği yitirmiş ya da zarar görmüş alanların giderek arttığı gözlenmektedir. Bu durum öncelikle, kırsal toplumun giderek fakirleşmesine neden olurken, hatalı kaynak kullanımı ile ormansızlaşma, erozyon, verimlilik kaybı gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır ve çözüm olarak; doğayla yeniden buluşma, alternatif yaşam alanları yaratılması konusunda çabanın gerekli olduğu belirtilmektedir (Asımgil, 2017; Gökalp, 2013). Kırsal hayata yönelik olarak artan ilgi ve hassasiyet, tarım ve turizm sektörleri arasındaki ilişkiyi geliştirerek agro-turizm (tarım turizmi) kavramını ortaya çıkarmıştır. Agro-turizm; tarımsal kaynakların çiftçilere ek gelir sağlamak amacıyla bağ, bahçe, tarla, ahır, ağıl, kümes vb tarımsal üretim alanları ile küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, günlük işlerine katılmak, çiftlik evinde gecelemek, gezinmek, eğlenmek, alış veriş yapmak ve bazen de eğitim almak gibi sürdürülebilirlik ilkesiyle turistik amaçlarla kullanılmasını ifade etmektedir (Civelek, 2014; Türkben, 2012). Agro-turizm kırsal turizmin spesifik bir alanıdır. Çiftçiler veya çiftlik sahipleri tarafından tarımsal ya da bahçe gibi alanlarda yürütülen, hayvan ve bitki de üretilebilen, geleneksel metotların kullanıldığı bir turizm türüdür (George ve ark., 2005). Sürdürülebilir turizm türü olan agro-turizm kitle turizminin aksine çevreye duyarlı ve doğal kaynakları koruyan bir faaliyettir. Muğla yöresinde yapılan mülakat ve katılımcı gözlem sonucu, işletmelerin çevreye duyarlılık konusunda alternatif enerji kaynaklarının kullanılması, doğa dostu mimari yapıların oluşturulması, işletmelerde organik tarımın yapılması, atıkların ve çöplerin ayrıştırılması amacı ile yapılan faaliyetler sürdürülebilir olma yolunda atılan adımlara örnek teşkil etmektedir (Civelek ve ark., 2013). Bunun yanında; tarım turizminde, tüketicinin seyahat nedenini tarımsal ürünler oluşturmaktadır. Bir başka deyişle tarım turizmi, tüketicinin tarımsal ürünleri belirli özellikleri nedeniyle tercih etmesinden doğan bir turizm olayıdır (ekolojik, sağlık, estetik, vb. etkenler).Tarımsal turizm faaliyetleri çerçevesinde, çiftlik kökenli konaklama hizmetlerinden farklı olarak kırsal ürün, konserveler, hamur işleri, peynirler gibi ev yapımı ürünlerin tadılması, eve götürmek üzere taze çiftlik ürünlerinin satın alınabilmesidir (Uygur ve ark., 2009). Agro-turizmin düşük tarımsal geliri arttırmada bir araç olarak kullanılması, kentleşme problemini çözmesi, faaliyetler sonucunda elde edilen gelirin yerel halk tarafından kullanılacak olması, agro-turizmin olduğu yerlere altyapı ve üstyapı yönünden katkı sağlaması ve yerel yönetimlerin bu doğrultudaki politikaları kırsal kalkınmayı doğrudan etkilemektedir (Civelek ve ark., 2014). Kırsal turizm kapsamında Balıkesir ili sınırları içinde ekoturizm, kuş gözlemciliği, endemik bitki gözlemciliği, mağara turizmi, av turizmi, yayla turizmi, kamp ve karavan turizmi, trekking ve dağ turizmi gibi imkanlar bulunmaktadır (Anonim 2012). Balıkesir kırsal turizm potansiyeli ile hem bitkisel hem de hayvansal üretimde Türkiye'nin önde gelen illerinden biridir (Özdemir Yılmaz ve ark. 2016). Çalışmada amacımız; mevcutta turizm potansiyeline sahip Bandırma ve çevresinde agro-turizm konusuna dikkat çekerek, belli dönemlerde para gelen çiftçinin gelirini, agro-turizm sayesinde tüm yıla yayarak çiftçinin refah seviyesinin yükseltilebileceğini vurgulamaktır.

MATERYAL ve METOT

Çalışmada; Bandırma ve çevresinin tarım ve turizm yönü ile literatür taraması yapılarak, tarım ve turizm birleştirilmesinden oluşan agro- turizmin bölge çiftçisine ve turistte katkıları yönü ile irdelenmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Agro-turizmin bölge halkına katkısı

Sahip olduğu iklimi, doğal kaynakları, bitki örtüsü, denizi, arazi yapısı, toprak kaynakları ve sulama alanları göz önüne alındığında, Bandırma ve çevresi, hem tarımda üretim çeşitliliği arz etmekte, hem de kitle, kültür ve alternatif turizm faaliyetlerine imkan sağlamaktadır. Turizm için cazibe merkezi olan bandırma ve çevresi agro-turizme önem vererek doğa sevgisi olan ve sağlıklı beslenmeye önem veren kişiler için alternatif turizm merkezi olabilir. Özellikle sahip olduğu iklim nedeniyle tarım ürünlerindeki çeşitlilik agro-turizmin gelişmesine yeterince destek verecektir. Jeotermel

kaynakların tarıma entekrasyonu ile agro –turizme destek verilmiş ve çiftçinin geliri yıla yayılmış olacaktır. Agro-turizm için; Bandırma ve çevresinde çok yoğun yetişen zeytin özellikle dekoratif görüntüsü ve zeytinin kahvaltı sofralarını süslemesi yanında elde edilen yağın hiçbir şeyle değişilemeyecek lezzeti ile yapılan yemeklerin cazibesi şehrin yorucu temposundan gelen turistler için inanılmaz güzelliklerdir. Bunun yanında bölge halkı için ürününü yerinde tanıtma ve pazarlama şansı getirmektedir.

Çevik ve ark (2018) Güney Marmara'nın incisi Erdek'te toplumun turizm bilinci isimli çalışmasında; Erdek toplumunun, turizmi ekonomik açıdan yarar sağlayan, yaşam kalitesini artıran, kültürel gelişime destek veren bir olgu olarak gördüğünü ortaya çıkardığı gibi turizmin hayat pahalılığı, çevre kirliliği, aşırı kalabalık, gürültü ve trafik gibi sorunları da beraberinde getirdiğini göstermektedir. Bu çalışmanın sonucunda da görüldüğü gibi, geleneksel turizm anlayışı, bölge halkının refahını yükseltirken, bunun yanında birçok çevresel sorunu beraberinde getirmektedir. Agro-turizm ile işletmelerin küçük ölçekli olması; çevre tahribatının önüne geçmektedir, doğanın içersinde sürdürülebilir yaşamı desteklemesi çevre kirliliğinin önüne geçmektedir, insanların doğanın içinde küçük aile işletmelerinde yer alması ile gürültü kirliliği gündemde olmamaktadır. Agro-turizm tamamen bölge çiftçisinin alanlarında oluşturmakta ve bu işletmelerde çevre halkı çalıştırılarak, tamamen çevre halkına iş imkanları sağlanarak refah seviyesi yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, agro-turizm; hem yerel insanlar hem de özel sektör için mali yararlar sağlamaktadır. Böylece yöre halkı bulunduğu yerde çalışma fırsatı yakalarken, özel sektör de eko-tesislerin açılması hususunda yeni girişimlerde bulunmaktadır (Oktay, 2019).

Agro- turizmin çiftçiye katkısı

Tarım turizmine bağlı olarak tarım ve turizmi bütünleştirme süreci hız kazanmaktadır. Turizmin geliştiği bölgelerde tarımla geçinen yerel halk, verimli tarım alanlarını turistik işletmelere bırakarak değil, rasyonel biçimde verimli alanları tarım, nispeten verimsiz alanları turizm ve rekreasyon amaçlı kullanarak daha planlı ve rasyonel bir turizm ve tarım bütünleşmesi gerçekleştirmelidir (Çıkın ve ark. 2009). Agro-turizm; çiftçinin son yıllarda yaşadığı pek çok soruna bir çözüm olarak görülmektedir. Çiftçinin ürettiği ürünü değerinde satamaması; agro-turizm ile çözülmektedir. Öncelikle çiftçi ürününü turisti beslemek için kullanmanın yanında, turist kendi memleketine dönerken ürünleri ilk elden satın alması da ürünlerin değerinde satışını sağlamaktadır. Bunun ile birlikte; çiftçiye tüketici ile tanışması imkanı sağlaması ve devamında bu alışverişin sürekliliğinin oluşmasına fırsat vermektedir.

Agro-turizm; bölgede nitelikli, niteliksiz işgücüne önemli çalışma fırsatları sağlamaktadır, bölgede yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine, yerel düzeyde sanayi ve ticareti uyarıcı altyapı yatırımlarının geliştirilmesine fırsat vermektedir (Kılıç ve ark. 2010). İşte bu noktadan hareketle doğanın içinde, tamamen çiftçinin çalışma ortamındaki doğallığı bozmadan, agro-turizm alanı oluşturulması; insanları doğaya çekerken, özellikle çocukların ürünlerin yetiştiricilik şeklini görmeleri ve doğayı sevmeleri için ortamlar oluşturmuş olmaktadır. Tüm bunların yanında girdilerin yüksek olması ve ürününü değerinde satamayan çiftçinin her geçen gün sayısının azalarak, şehre göçün artmasının engellenmesin de en önemli yollardan birisi agro-turizmdir.

Agro- turizmin turistte katkısı

Agro-turizm çalışma hayatının getirmiş olduğu stres ve tükenmişlik sendromundan muzdarip çalışanların bu olumsuzluklardan sıyrılıp rahatlamalarına imkan sağlamaktadır. Agro-turizmle birlikte doğal güzelliklerin ön plana çıktığı, insanların ilgi alanlarına hitap eden faaliyetlerin gerçekleştirildiği, uygun maliyetli konaklamaların yapılabildiği turizm faaliyeti ön plana çıkmaktadır (Turhan, 2017). Agro-turizmin, kentsel yaşamın sınırlayıcı ve kurallarla dolu ortamından uzaklaşma imkanı tanıması ve diğer

turizm türlerine göre daha ucuza mal olması turist için tercih sebebi olmaktadır (Özdemir Yılmaz ve ark. 2012).

Günümüzde turizm-çevre ilişkileri hakkında en çok konuşulan konulardan biri de "sürdürülebilirlik" üzerinedir. Sürdürülebilir turizmin klasik turizm anlayışından farkı, gidilen yerin insanları ile onların yaşam ortamlarında beraber olmak, kültürü olduğu gibi kabul etmek ve doğa içinde konfor yerine, doğanın verdikleriyle yetinmektir. Kırsal turizmin belirli bir müşteri profili vardır. Yetişkin ve yaşlı turizmi, aile turizmi de denilen kırsal turizm, çoğunlukla orta gelir düzeyinden kişilerin turizmidir. Çeşitli sportif etkinliklerin kırsal alanlarda giderek yaygınlık kazanması, gençlerin de doğrudan olmasa bile dolaylı yollardan bu turizm türüne ilgi duymalarına yol açmaktadır. Hatta Avrupa'nın bazı ülkelerinde (İsviçre, Avusturya, Belçika vb.) yalnızca çocukların kabul edildiği "pedagojik çiftlikler" dahi bulunmaktadır (Soykan, 2003). Buradan yola çıkılarak turist bu turizm türünü tercih ettiği durumda, sürdürülebilirlik için yetinme duygusunu, doğanın içinde yaşayan insanlarla tanışma fırsatı bularak, yetiştiricilik yaptıkları ortamı görerek, sağlıklı ve taze ürünlere ulaşma fırsatı yakalamış olur. Özellikle çocuklu aileler çocuklarını doğa ile buluşturarak, bilgisayar ve tablet dışında gerçek dünya ile karşılaştırma ve yedikleri sebze ve meyvelerin nasıl yetiştiğini gösterme olanağı bulmaktadır.

Tarım turizminde önemli olan tarımsal üründür. Katılımcılar özellikle tarımsal bir ürünün yetişmesi, bakımı ya da hasadında bulunmak isterler. Tarım turizminde de konaklama yeri ikinci plandadır. İnsanlar lüks bir otelde konaklarken günübirlik olarak tarımsal aktivitelere katılım gösterebilirler (Uygur ve ark., 2009). Yerel kültürlerin ve biyoçeşitliliğin değerini anlayıp, duyarlı olmak ve ayrıca, hem ziyaretçi hem de yerel halk için eğitim bileşenleri oluşmaktadır (Kuter ve ark. 2009). Agro-turizmi tercih eden turistlerin amacı konaklama yerinin lüks olması değil, doğanın içinde olmak, doğada yaşayan yetiştiricilik yapan insanlarla tanışmak, daha sonraki zamanlarda da sağlıklı ürünlere ulaşma imkanı yakalamaktır. Gerçektende agro-turizm, bu imkanların hepsini turistlere sağlamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bandırma ve çevresi sahip olduğu coğrafi konumu ve kendine özgü kültürel yapısı ile kırsal turizm bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahip olmasına rağmen hak ettiği noktada değildir. Böylesi doğa tabanlı alternatif turizm türleri için zengin potansiyele sahip bölgedeki STK'ların işin içine girmesi ve bölge halkının özelliklede bölge çiftçisinin gelir seviyesinin yükselmesi ve yıla dağılması için en güzel yol olan agro-turizmde Bandırma ve çevresinin bir marka haline gelmesi için çalışmalıdır.

STK'lar incelendiğinde; Kırtık Köyü Organik Tarım ve Turizmi Geliştirme Derneği, Dursunbey Eko Köy ve Eko Turizmi Geliştirme ve Kalkınma Derneği, Memetalan Köyü Eko Turizm Derneği gibi az sayıda derneğin olduğu, kuruluş amacı veya ismi "kırsal turizm" olan ama STK olmadığı görülmektedir. Balıkesir ilinde kırsal turizm ile ilgili STK'ların kurulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Böylece; bölge turizminin mevsimlik özelliğinden kurtarılarak, yılın tamamına yayılması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

Anonim, 2012. Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023.

Asımgil, B. 2017. Xvı. Yüzyıldan Günümüze Eko-Köylerin Tanımlama Yaklaşımlarına Göre Karakteristik Özelliklerinin Saptanması. Trakya University Journal of Engineering Sciences, 18(2): 95-111.

Civelek, C., T. Dalgın & H. Çeken 2014. Agro-Turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki Agro-Turizm Alanlarında Bir Araştırma, Turizm Akademik Dergisi, 1 (1), 15-28

Civelek, C., T. Dalgın & H. Çeken 2013. Agro-Turizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinde Bir Araştırma. Journal of Tourism and Gastronomy Studies 1/3 (2013) 22-32.

Çevik, S., M.Y. Saçilik, A. Toptaş 2018. Güney Marmara'nın İncisi Erdek'te Toplumun Turizm Bilinci. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu, 17-19 Eylül.

Çıkın, A., H. Çeken, M. Uçar 2009. Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-Turizm Ve Ekonomik Sonuçları. Tarım Ekonomisi Dergisi 2009; 15(1) : 1 - 8

George, H. ve E. Rilla 2005. Agritourism Enterprises on Your Farm or Ranch: Where to Start, University of California, Division of Agriculture and Natural Resources, Erişim Tarihi: 14. 02. 2013

Gökalp, D. D., M. E. Yazgan 2013. Kırsal Peyzaj Planlamada Agro-turizm ve Agriturizm / KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 15 (24): 25-29.

Kılıç, B., A. Kurnaz 2010. Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği. İşletme Araştırmaları Dergisi 2/4 (2010) 39-56.

Kuter, N., H.E. Ünal 2009. Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi, 2009, 9 (2): 146-156

Oktay, H.2019. Ekoturizmin Turistin Genel Amaçları Ve Turizm Sektörü İçerisindeki Konumu Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. s.99.

Özdemir Yılmaz, G., N. Kafa Gürol 2012. Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. KMÜ Sosyal ve Ekonomİk Araştırmalar Dergİsi 14 (23): 23-32.

Özdemir Yılmaz, G., D. Ateşsaçar 2016. Kırsal Turizmde Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Balıkesir İli Örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 43.

Soykan, F. 2003. Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12 (2003), 1-11, İzmir.

Turhan, M., O. Köprülü, İ. Helvacı, L. Son 2017. Silifke İlçesi'nin Agro-Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. 1. Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürebilirlik Kongresi. 28-30 Eylül 2017 - Mersin/Türkiye.

Türkben, C., F. Gül, Y. Uzar 2012. Türkiye'de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi. KMÜ Sosyal ve Ekonomİk Araştırmalar Dergİsi 14 (23): 47-50.

Uygur, S. M., U. Akdu 2009. Çiftlik Turizmi, Kırsal, Tarım Ve Ekoturizmnin Kavramsal Açıdan İrdelenmesi. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2009 Sayı: 1

Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association Subsidiaries and Recent Developments in Financial Liabilities

Assoc. Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER [1]

ABSTRACT

In this study, we aimed to reveal the financial liabilities of Marmara Olive Agricultural Sales Cooperative and its affiliates and the proportional effect level of the subsidiaries. As it is known, Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association (MOASCA) has formed a significant range of subsidiaries with other enterprises including insurance brokerage services within its own structure for the purpose of its own increasing capital and being higher its export potential. Together with the increases in the financial investment targets of the Association, this situation created a portfolio of financial liabilities where the increases in the financial debt limits increased further. In the study, the medium and long term financial impact level of these dynamics is questioned and the position of the financial investments within the scope of this liabilities of consolidation is emphasized. On the other hand, the recent restructuring of financial debts has also had a capital increase effect on the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives. In this context, the structure of the protocol agreement with Ziraat Bank on loan-debt payments supporting capital increases has been also emphasized. In addition, it appears that the financial position in which trade receivables and payables are questioned in relation to the related parties in recent years have also been shown a meaningful structure especially in terms of Expense Accruals. However, the position of "Wage Debts" in particular is striking in terms of the liabilities provided to employees for this institution. Between 2016 and 2017, there is a decrease in wage arrears paid to employees. It can be said that the decrease in this financial liabilities item does not constitute a striking contribution scale in terms of the effects of the institution on capital increase.

Key Words: Financial Debts, Financial Investments, Financial Liabilities, Marmara Olive Agricultural Sales Cooperative Association.
JEL Codes: Q13, Q14.

[1] Public Finance Department, Faculty of Economic and Business Administration, Bandirma Onyedi Eylul University – 10200\ TURKEY, niyaziozker@yahoo.com

INTRODUCTION

Marmarabirlik Cooperative is an agricultural cooperative established in accordance with the Law on Cooperatives No. 1163 and conducting activities within this scope. In the recent years, the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association has been experiencing a process of achieving significant capital increase targets by increasing its export potential as well as expanding its range of subsidiaries. For the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association, it is possible to consider financial investments as short and long term investments within the framework of subsidiaries. In other words, together with the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association, the joint ventures of the related investments include "Fertilizer Factories T. Inc.", "Groupama Insurance Inc.", "Besaş Bursa Bread and Food Industry and Trade Inc.", "Sifaş Sentetik İplik Fabrikaları A.Ş. (Synthetic Yarn Factories Inc.)", "Busep Bursa Serbest Bölge Kurucusu and İşleticisi (Busep Bursa Free Zone Founder and Actuator" and "Marmarabirlik Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti. (Marmara Insurance Brokerage Services Association Ltd Co.". In our definition dated 31 October 2017, these corporate subsidiaries, which we will also refer to as the Group, reveal the foundation of the corporate partnerships of Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association.

Together with the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association, the liabilities of long-term financial investments of the Group are shaped by the participation rates and cost values and the net capital increases are stated at the end of the period after the values included in the consolidation. In this stage, the increased capital values that compare with the financial liabilities, but decreasing from the values at the beginning of the period, put forth the net amount of financial liabilities directed to end of the period. It can be said that financial values clarity is achieved in this context as a reciprocal value in financial liabilities together with subsidiaries within Group. However, it is important to emphasize two important points for the Group in terms of consolidated values in netling amount of financial liabilities. The first one is Marmarabirlik Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Co.'s audit power and control power is over 50%. However, the related liability is not included in the consolidated financial statements as the participation costs of the related company are considerably lower in the financial statements. Second, one of the associate partners, Fertilizer Factories T. Inc.Co. The Group's financial assets are those that are not traded in the corporate markets and the cost amounts directly affect the financial liabilities.

Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association (MOASCA), which is the most important olive cooperative in the Marmara region, has reached its net financial value of TL 3.486.592.00 with the Şirket Group of Companies as of 31 October 2017. amount. In accordance with the protocol agreement signed with Ziraat Bank on the corporate follow-up of financial liabilities on 24 December 2013, the Group's structured finance obligation as loan debt is TL 60.893.347.00 it was determined as. Inflation-related impairments have been also considered for the MOASCA and other associates. At this stage, the net end-of-period values, which also take into account the impairment at the beginning of the period, have been recorded at Fertilizer Factories, Inc. Co. This Company has a striking position with significant decreases in shareholding interests. It is important to emphasize once again that the long-term financial investments of MOASCA and this group of subsidiaries are referred to as long-term financial investments. Because, the Group did not have any short-term financial investments between 31 October 2016 and 31 October 2017. However, it should be emphasized that financial liabilities as short-term and long-term institutional financial debts are considered as financial liabilities even if there are no short-term financial investments at the relevant dates and the most important reason is the variations in the maturity of bank loans and the debts of the institution that are subject to significant variable values according to the amortization period. When also considered structurally, it is seen that corporate bank debts and depreciation practices directed to Agriculture Cooperatives are also an important cause of financial liabilities throughout Turkey (Tan and Karaönder, 2013: 93).

Provisions, Contingent Assets and Liabilities related to Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives

Provisions for a cooperative can be defined as financial liabilities with uncertain time and amount. In other words, any kind of financial liabilities that create financial liabilities in the accounting of the company but which have a structuring uncertainty is considered as Provisions recognized as the required value in the related company (FAO, 2001: 14). The concept of financial liability for Marmarabirlik Cooperative is the financial values that require the financial values of the corporation to leave the related company, even for a benefit. This obligation of the Marmarabirlik Cooperative, which we base here, is based on emergence after the legal and implied acceptance. This means that the obligation cannot exercise the right of another alternative application of the relevant institution and it is a result relationship that may arise as a right of contract as well as past events (Crouch and Farrel, 2002: 15).

But, the term contingent liabilities and contingent assets are those assets that reveal whether financial liabilities will be realized in the future. Undoubtedly, the values referred to as Contingent Assets refer to assets resulting from past events that cannot be controlled by the related company in the current period and thereafter (Delloitte, 2019: TMS 37). As Marmarabirlik Cooperative, it is possible to say that the concept of Conditional Liability is more meaningful. In this context, Contingent Liability is a financial liability statement which expresses the position that the values of the financial liability cannot be measured exactly and there is no possibility of leaving the company in question (IFSASB, 2012: 8). All of these financial values, which are mentioned under any circumstance, differ from other legal and implied liabilities, in particular on the basis of "Provisions" and "Other Liabilities" approaches (UN, 2016: 5). As a financial liability statement, Provisions and Contingent Assets and The Other Liabilities for Marmarabirlik Cooperative have produced significant liabilities in the Company's balance sheet that the changes cause between 31 October 2015 and 31 October 2017. In Table 1 below, it is possible to interpret the financial liabilities arising from these changes.

Table 1. Provisions, Contingent Assets and Liabilities in Marmarabirlik Cooperative

Account Name	**31 October 2017**	**31 October 2016**
Provisions for Employee Benefits	1.504.732	617.685
Bonus Provisions	372.798	386.495
Provisions for Litigation (Staff)	1.131.934	231.190
Other Short Term Provisions	2.283.601	1.382.500
Turnover Premium Provisions	2.283.601	1.382.500
Total	**3.788.333**	**2.000.185**

Sources: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği (2017), *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.74.

As seen in Table 1, it is observed that there were significant increases between 2016 years and 2017 years in terms of provisions for employees. As related to this fact, two important reasons can be mentioned:

The first of these is the increase in the payments made to the employees in these years and the increasing incentives for the employees. The second is the increasing in the amounts paid as a result of possible lawsuits as a result of employing more staff within the organization. It can be said that

these increases as provision value have had a significant effect on the increase of direct short-term provisions. On the other hand, increases in Turnover Premium Provisions are considered as short-term turnover as a result of being equal to short-term increases and are accounted for at the same value as other short-term provision values. Regardless of which stage, it can be said that the Marmarabirlik cooperative has experienced a 53 percent increase in Provisions, Contingent Assets and Financial Liabilities. These increase rates have been a significant impact on financial liabilities and, as a result with the increase in some amounts received as a provision via a multiplier effect increase was also doubled financial liabilities in short-term.

On the other hand, it should be emphasized that significant pay increases take an important part in the increase of employee benefits for all agricultural cooperatives in Turkey (Duquid et al, 2015: 17). This situation has been revealed an important accounting relationship in terms of provisions and contingent liabilities in terms of Marmarabirlik Cooperative[1]. Since the values related to time and amount are not clear for Marmarabirlik Cooperative, these values which are defined as contingent liabilities are not included in the financial statements and are not accounted as income. Since the contingent liabilities consist of uncollectible income, financial liabilities result in the assessment of their potential effects as a risk factor. Indeed, in recent years, this has become an important risk factor for the Marmarabirlik Cooperative and has caused the turnover premium values to appear higher with the increasing exchange rate (Minareci, 2016: 4).

It should be emphasized here that provisions and contingent assets and financial liabilities have been not included in a balance sheet, and there are no government incentives and grants' supports. In general terms, it can be said that government aid and incentives are not found in any way for Marmarabirlik Cooperative as periodical. Based on November 2015, it appears that the other fact that Provisions for Litigation have put forth a significant financial liability with significant increases until 2017. Undoubtedly, a significant portion of these liabilities has been composed of penalties and compensation paid against the lawsuit as financial liabilities.

Financial Investments in the framework of the Shareholders, and Periodical Financial Liabilities

Undoubtedly, financial investments are one of the most important capital increase targets of a cooperative (ILO, 2015: 8). It is seen that cooperatives established especially for the common evaluation of agricultural products aim to increase the gains of participation with other institutions, even some sectors are in different sectors as mentioned earlier, within this framework, Marmara Olive Agricultural Sales Cooperative has formed a "Partners Group" in which five companies other than its own are taken into consideration, taking into account the depreciation values. It is observed that the shares of these companies that participate in this Group are higher than those of other associates, especially sectors covering agriculture and food product.

The Location of Associates Group in Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association (MOASCA)

At the dates of October 31, 2016 and October 31, 2017, it can be said that the shares of the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association vary slightly as a share the concerned financial associates, albeit small. In particular, the fact that the investments were on the basis of shareholders required us to consider the investments as financial investments other than physical securities investments. Table 2 below shows the participation rates and cost values of the subsidiaries.

[1] Severance Pay liabilities are netted off by calculating the future receivables of Marmarabirlik and its employees under the current value. Therefore, actuarial valuation method is developed within the scope of employee benefits and total financial liabilities are calculated in accordingly to this approach. In these calculations, discount rates related to inflation valuation are taken into consideration and included in the real collection liabilities as a financial liability.

Table 2. Marmarabirlik Cooperative (MOASCA) Participants and Participation-Cost Values

Name of Organization	Participation Rate	Cost Value	Provision for Impairment	Net Value of Statement of Financial Position*
Gübre Fabrikaları T.A.Ş.	% 0.02	7.199.756	6.874.648	325.108
Groupama Sigorta A.Ş.	% 0.48	2.301.878	154.342	2.147.536
Besaş Bursa Ekmek ve Besin Sanayi ve Ticaret A.Ş.	% 3	609.455	-	609.455
Sifaş Sentetik İplik Fabrikaları A.Ş.	% 0.10	405.069	405.069	-
Buseb Bursa Serbest Bölge Kurucusu ve İşleticisi	% 1.26	379.493	-	379.493
Marmarabirlik Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti.	% 100	25.000	-	25.000
Total		**10.920.651**	**7.434.059**	**3.486.592**

Source: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği (2017), *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.72.

* As of October 31, 2017.

As shown in Table 2, Bursa Ekmek ve Gıda Sanayi Bursa Bread and Food Industry has the largest share of Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives by 3% share. The shares of other associates in the Group vary between 1% and 0.02%. Bursa Bread and Food Industry's cost value is 609.455 TL. as there is no provision for impairment, the net financial position value become a realty TL 609.455.00 with net value. In contrast, in the spite of Groupama Insurance Inc. Co. has a share of 0.48 %, the lowest deduction value for impairment in participation cost with TL 154.342,00, this corporation's financial contribution has concluded TL 2.147.536.00. as the highest value of Group. It is difficult to say that the participation capital shares of the partnerships established by the partners of Marmarabirlik Cooperative through capital increase provide a significant capital contribution with very significant proportional values. Indeed, the decrease in the participation shares of the participating Group companies after the cost values led the Marmara Olive Agricultural Sales Cooperative to a new structure with commercial receivables and debts. As the cooperatives in the international areas the objective here is to clarify the value of a capital contribution with contributions that are relatively low in value provisions and to target capital increases with the position of increasing creditors with the lower periodic financial liabilities (UN, 2018: 13). In addition, as of 2016-2017, the debts of the institution related to the employees of the cooperative decreased however, there was no significant capital contribution value as current values.

Trade Receivables with Trade Payables related to Financial Liabilities for Marmara Olive Agricultural Sales Cooperative

It is observed that the trade receivables and trade payables of the Marmarabirlik Cooperative are realized mainly on the basis of bank credits. The maturity structure of bank credits also creates the

opportunity to restructure the possible financial liabilities of the cooperatives on the basis of their balance sheets. The variable nature of trade receivables and payables, on the other hand, facilitates the movement of shareholder institutions in a wider and more effective time frame. There is no doubt that trade receivables and payables are directly related to the capital of the institution in cooperative practices. In other words, corporate receivables and payables consist of a rational estimation of the future capital flow (PwC, 2017: 16).

Within this framework, it is possible to say that the commercial debts of the Marmarabirlik Cooperative have increased within the scope of increasing export rates. The point that should be emphasized here is that the debts of Marmarabirlik Cooperative are short term debts. The fact that the debts are short-term is consistent with the export dates of the company for the current year. However, it should be emphasized that short-term debts of the Marmarabirlik Cooperative have increased considerably despite increasing receivables. These increases are higher than expected and can be said to cause significant price regimes in olive purchases after 2017. It is possible to watch on Table 3 the financial values of trade payables with trade receivables of Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives for 2016 and 2017.

Table 3. Short Term Trade Receivables of Marmarabirlik Cooperative (TL)

Account Name	31 October 2017	31 October 2016
Receviers	53.789.293	71.531.474
-Trade Receivables from related Parties	141.967	6.316.993
-The Others	53.647.326	65.214.481
Credit Card Slips	26.694.306	17.966.854
Rediscount on Receivables (-)	(894.664)	(592.515)
Toplam	**79.608.935**	**88.905.813**

Sources: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği (2017), *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.74.

As seen on Table 3, between 31 October 2016 and 31 October 2017, there is a significant decrease in short-term receivables for Marmarabirlik Cooperative. It is observed that these decreases are mainly caused by Trade Receivables from related Parties. The one-year process in which receivables from the parties are collected is also reflected in the increases in the credit card slips of the receivables to be collected from the parties[1]. It is clear that this decrease in receivables for Marmarabirlik Cooperative is due to different direction change trends in applications. On the other hand, it is seen that the discounts on creditors also have an effect, which can be said to be due to the short-term restructuring of creditors' values.

Indeed, it is a fact that all of the retail or wholesale sales of Marmarabirlik products are related to credit card slips that mean the received an advance payment. This practice, which also means an increase in direct cash sales for the current year of 2017, is also considered as an important price application phenomenon that increases the supply of Marmarabirlik products. The decrease in short-term receivables by around 10% in 2017 compared to 2016 is a result of the positive deviations in the receivables of Marmarabirlik. But, although these deviations in the collection of receivables had a

[1] In Table 3, the creditors have been calculated by taking the amortized cost amount into consideration. The period to be taken into consideration in the proper understanding of financial liabilities is the term of maturity and the maturity in Table 3 has been considered as 69 days for 31 October 2017. As of 31 October 2016, this maturity was calculated as 87 days. On the other hand, another factor to be taken into consideration is that the discount rate of receivables in TL in 2017 is traded as 12.5%. However, this rate was evaluated as 8.5% for 31 October 2016. Please, refer to see: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği, *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.74.

positive effect on the balance sheets, they did not have a significant positive effect on financial liabilities related to increasing of receivables of said agricultural cooperatives in Turkey which is usually caused by short-term sales. Increasing the term sales limits in collective sales is considered as one of the most important reasons for insufficient capital formation. Therefore, agricultural cooperatives sometimes need government incentives in order to reach their growth targets with increasing capital (Demirbaş and Tosun, 2005: 28). These institutions, where outward-opening policies are inadequate, are often supported by government subsidies rather than direct incentives (KPMG, 2018: 54). Marmarabirlik Cooperative also receives support from public finance institutions regarding its debts to the public.

In addition to this, to reach the net financial values of this institution between 31 October 2016 and 31 October 2017 and to comment on the net financial liabilities of this institution, Short Term Trade Payables should be also taken into consideration[1]. Financial liabilities related to Short Term Trade Payables are among the most important risk factors requiring to be considered meaningful the balance sheet accounts of the cooperatives (Williamson, 1987: 2). This risk approach stems from the fact that it is subject to more inclusive risk factors than Short Term Trade Receivables. On the other hand, short-term payables to sellers for the purchase of assets and olives often cause them to restructure their financial debts. Factors such as exchange rate increases and capital increase risks are also considered as a serious cause of financial debt increase with significant deviations from balance sheet management targets. In this framework is considered, it is seen that the Marmarabirlik Cooperative's Short Term Trade Payables between 31 October 2016 and 31 October 2017 are subject to significant increases. In Table 4, it is possible to monitor the developments regarding Short Term Trade Payables related to Marmarabirlik Cooperatives between 31 October 2016 and 31 October 2017.

Table 4. Short Term Trade Liabilities of Marmarabirlik Cooperative (TL)

Account Name	31 October 2017	31 October 2016
Sellers	107.325.356	52.580.862
-Trade Liabilities to related Parties	101.148.994	44.033.842
-The Others	6.176.362	8.547.020
Dept Rediscount (-)	(817.540)	(364.270)
-Trade Liabilities to related Parties	(743.533)	(306.019)
The Others	(74.007)	(58.251)
Expense Accruals	48.000	48.000
Toplam	**106.555.816**	**52.264.592**

Sources: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği (2017), *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.74.

As seen on Table 4, between the change in October 31, 2016 and October 31, 2017 is taken as a basis, it is seen that the Marmarabirlik Cooperative's Short Term Trade Debts increased nearly twice as dramatically. In particular, it is observed that the debts of Marmarabirlik Cooperative during the one-year period are due to the increase in the debt to the olive sellers. It can be clearly stated that the debts of the cooperative to the sellers are to the producers who are members of the cooperative. On the contrary, it is seen that the debts to other participants have entered a decreasing trend. In the

[1] The amortized financial values of the Short Term Trade Payables of the Marmarabirlik Cooperative are also considered together with the cost. Namely, the cooperative operational costs have been included in the amortized financial practising. The notable point here is related to the maturity days of "Short Term Trade Payables". As of October 31, 2017, the average maturity of Short Term Trade Payables is 117 days. However, as of October 31, 2016, the average maturity was traded for 64 days. But, it should be emphasized that the discount rates for the Short Term Trade Payables of 31 October 2016 and 31 October 2017 are the same as the discount rates for the Short Term Trade Receivables of the Marmarabirlik Cooperative in these years. Please, refer to see: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği, *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017, p.74-75.

other words, the decrease in the financial values related to current debt reductions did not have a significant effect level. In addition, another important reason for the increase in financial liabilities between 2016 and 2017, which is observed in Table 3, is that the export sales percentages between the related years have decreased even more compared to the previous years. Therefore, decreasing export sales is that has been caused among the most important financial liability increases for Marmarabirlik Cooperative (Marmarabirlik Bülteni, 2011: 3).

Indeed, 2017 can be interpreted as a year when Marmarabirlik Cooperative had difficulty in paying its members to olive producers and extended its financial liabilities to long term via the other instalment payments. It should be emphasized that the increases in short-term trade liabilities are trade liabilities arising from sales for Marmarabirlik Cooperative and created significant debt items and created a clear negative effect on the balance sheet. Net figures after debt rediscount indicate that financial liability values increased by around 50% in 2017 compared to 2016. If this fact is concidered in a general framework, it shows that the significant financial liability values attributed to all the cooperative enterprises arise from the debt obligations. Indeed, unpaid and postponed debts of co-operative enterprises reach significant have increased even after the legal rediscount of debts for some long years in Turkey (Okan and Okan, 2013: 52). At this point, it can be said that these problems in all agricultural cooperatives in our country, including Marmarabirlik Cooperative, arise from structural reasons such as senior management, sales policy preferences that is not rational and problems in the control mechanism. However, we should not forget that these institutions, especially Marmarabirlik Cooperative, are directly affected by the wrong financial policies and legal regulations as keep to increasing financial liabilities.

CONCLUSION

Marmara Olive Agricultural Sales Cooperatives Association is an agricultural cooperative which is traded with important financial liabilities within the Marmara Region. Since its establishment, it has increased its transaction volume with its increased capital and as a result, it has brought important financial liabilities to the agenda. It also aimed to increase capital with its small-scale associates, but experienced financial crises from time to time with different periodical changes in their balance sheets and increasing number of members. In general, Fertilizer Factories T. Inc. Co. and Groupama Insurance Inc. Co. are the bigger shareholders of Marmarabirlik Cooperative, but it is also difficult to say that Marmarabirlik Cooperative has received significant capital contribution support from its shareholders. Marmarabirlik Cooperative expreess its short term trade receivables and liabilities at the average of the balance sheet values between the purchase price of olive and the revenues obtained after sale. When these values are compared, it is seen that financial liabilities have increased significantly. These increases in financial liabilities from the process for the practices put forth by legal regulations frequently that contain remarkable structural contradiction as well as institutional ones. Moreover, it is seen that the effect of monetary and exchange rate policies implemented in the process of general economic fluctuations in our country has more effect than expected in sales especially directed to foreign countries.

In terms of financial liabilities, it can be said that this effect stems from two important points. The first of these is the structural imperatives that the higher financial liabilities result from the devaluations of the Marmarabirlik Cooperative aiming for a stronger capital increase. This phenomenon, which led to significant real losses in short-term trade receivables, led to a financial change in which the institution's lesser, but longer-term borrowing policies were implemented. Moreover, the fact that olive purchases are more likely to increase futures purchases with a controlled price policy than a high ceiling price can be considered as a practical application of this approach. The second factor is the cost elements arising from different purchases as a result of branch structures established in different regional areas and widespread horizontal structures. This element presents an important contradictory structure which

also prevents the development of a strong and conscious partnership. In other words, the necessity of regulation and restructuring, which inevitably emerged as a result of the developments in economic and social life, was realized below the desired level, especially the price expectations. The existence of an olive production buying procurement policy under market conditions, on the other hand, has increased financial liabilities even if it reduces costs in the real practicing process. In addition to this approach, we should say that the deficiencies towards industrial integration play an important role in increasing the financial liabilities of Marmarabirlik Cooperative. This issue regarding financial liabilities is a phenomenon that increases the institutional costs arising from the contradictory position of agricultural and industrial policies towards Marmarabirlik Cooperative. In addition, it should be emphasized that this phenomenon reveals different cost elements for Marmarabirlik Cooperative according to sub-branches and the variability of the integration process. The increase in corporate liabilities as a result of the contradictions caused by the regulations regarding price and payment policies regarding the applications made within the scope of payments made to olive producers sufficiently explains this phenomenon.

REFERENCES

Crouch, C. and Farrel, H. (2002), *Breaking The Path of Institutional Development? Alternatives to The Determinism*, EUI Working Paper SPS No. 2002/4, Florence: European University Institute, Department of Political and Social Science, 2002.

Delloitte (2019), *Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 37) Hakkında Tebliğ*, Sıra No: 20, https://www.verginet.net/dtt/1/TMS37KarsiliklarKosulluBorclarveKosulluVarliklar_6629.aspx, (Accessed 19.08.2019).

Demirbaş, N. and Tosun, D. (2005), "Türkiye'de Tarimin Sanayi İle Entegrasyonu, Ortaya Çikan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Ankara Üniv., Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(2), pp. 27-34.

Duquid, F., Durutaş, G. and Wodzicki, M. (2015), *The Current State of Women's Co-Operatives in Turkey*, Washinton D.C.: The World Bank with the Ministry of Family and Social Policies with the Financial Support of Swedish International Development Cooperation Agency, 2015.

FAO (2001), *Agricultural Cooperative Development: A Manual for Trainers*, Rome: Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO), Reprinted 2001.

IFSASB (2012), *Conceptual Framework for General Purpose Financial Reporting by Public Sector Entities: Measurement of Assets and Liabilities in Financial Statements*, Conceptual Framework Exposure Draft 3, Comments due: April 30, Geneva: International Public Sector Accounting Standards Board (IFSASB), 2012.

ILO (2015), *Cooperatives and the Sustainable Development Goals: A Contribution to the Post-2015 Development Debate*, Geneva: International Labor Organization (ILO), International Co-Operative Alliance, 2015.

KPMG (2018), Investment in Turkey: Tax Services, İstanbul: Türkiye Kurumsal İletişim ve Pazarlama Bölümü (KPMG), 2018.

Marmarabirlik Bülteni (2011), *Gündem: Birlik ve Beraberliğimiz Bozulmadı*, Marmarabirlik Bülteni, Yıl 2, Sayı: 19, Nisan 2011, Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, 2011.

Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği (2017), *Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Kurul Denetim ve Faaliyet Raporu-2016-2017 İş Yılı (01.11.2016-31.10.2017) Altmış Üçüncü Hesap Yılı,* Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Birliği Genel Müdürlüğü, 2017.

Minareci, İ. (2016), *"Değerli Ortaklarımız"*, Marmarabirlik Bülteni, Yıl 12, Sayı 28, Aralık 2016, Bursa: Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, 2016.

Okan, N. D. and Okan, C. (2013), *An overview of cooperatives in Turkey*, FAO Regional Office for Europe and Central Asia *Policy Studies on Rural Transition No. 2013-3*, Roma: Food and Agriculture Organization, 2013.

PwC (2017), *VALUE IFRS Plc: Illustrative IFRS Consolidated Financial Statements*, New York: Global Accounting Consulting Services PricewaterhouseCoopers (PwC) LLP, December 2017.

Tan, S. and Karaönder, İ. (2013), "Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme Politikalarının ve Mevzuatının İrdelenmesi: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği", *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), pp. 87-94.

UN (2016), *Corporate Guidance for International Public Sector Accounting Standards Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*, United Nations IPSAS Implementation Project, December 2016.

UN (2018), *Financing for Development: Debt and Debt Sustainability and Interrelated Systemic Issues*, United Nations Conference on Trade and Development-5 November 2018, Geneva: United Nations UNCTAD Secretariat, 2018.

Williamson, L. (1987), The Farmer's Cooperative Yardstick: Financial Ratios Useful to Agricultural Cooperatives, College of Agriculture Extension Publication No. AEC-55, Lexington: College of Agriculture Extension, June 1987.

Balıkesir İlinde Zeytinyağı Fabrikası Sıvı Atığı Karasu Meselesi: Genel Değerlendirme

Prof. Dr. Nazmi ORUÇ [1]

ÖZET

Türkiye dünya zeytin üretiminde İspanya, İtalya ve Yunanistan'ın ardından dördüncü sırada yer almakta olup en çok zeytin üretimi gerçekleşen iller Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve Mersin şeklinde sıralanmaktadır. Türkiye'de meyve veren zeytin ağacı sayısı1995 yılında 81.437.000 iken, 2018 yılında 174 milyona yükselmiştir. Ağaç sayısındaki artışla birlikte yağlık zeytin miktarı ve dolayısıyla karasu artığı da artmıştır. Yaklaşık %73'ü yağlık olarak değerlendirilen ağaç sayısındaki bu artışa paralel olarak periyodisite ve iklim şartlarına bağlı olarak yıllara göre değişmekle birlikte 1995 yılında 309.000 ton olan yağlık zeytin üretimi de 2018 yılında 1,074,789 tona yükselmiştir. Türkiye'de zeytinyağı üretimi sırasında çok fazla miktarda ortaya çıkan karasuyun araziye ve su yollarına dikkatsizce ve kanun dışı olarak verilmesi önemli çevre sorunlarına neden olmaktadır. Zeytin tanesinin yaklaşık %50 sini oluşturan meyve suyuna ilaveten üç fazlı sistemlerde (Modern-Kontinü) ılık su katılması nedeniyle işlenen 1 ton zeytinden 1.0 – 1.2 m^3 karasu oluşmaktadır. Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi(UZZK) 2017-2018 yılı tahmini yağlık zeytin verilerine göre karasu değerleri m3 /yıl olarak Bandırma;2,950, Erdek; 5,768, Gönen:113, Manyas;154 ve Marmara İlçeleri için 619 ve Balıkesir il toplamı 245.644 olarak hesaplanmıştır. Özellikle yoğun organik madde yükü (KOİ≈70-180 g/l) yüksek fenol, lipid ve fitotoksik etkisi nedeniyle karasuyun arıtılmasına ilişkin olarak günümüzde ekonomik ve pratik olarak geçerli olabilecek bir yöntem geliştirilememiştir. Diğer taraftan bu atıklar büyük ölçüde organik madde (OM≈50g/L), azot (N≈0.72g/l) ve özellikle potasyum (K≈3.25 g/l) gibi bitki besin elementlerini içermektedir. Bölgede bazı zeytinyağı işletmelerinin karasu artığını havuzlarda bekleterek kuruttuğu, bazı işletmelerin ise karasuyu doğrudan veya havuzlarda bir süre beklettikten sonra çevreye akıttığı görülmüştür. Özellikle organik madde ve bitki besin elementlerince fakir ve erozyona duyarlı olan bölge topraklarında öngörülen şartları taşıyan karasu/kekinin tarımsal alanlarda kullanılmasına ilişkin araştırmaların ilgili kuruluşlarca yapılması ve karasuyun/kekinin ekolojik kirlilik yerine ekolojik (organik) gübre olarak değerlendirilmesi için özel sektörün teknik bilgi ve mali yönden desteklenmesi de önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zeytin, Zeytinyağı, Karasu, Balıkesir
Jel Kodu:226

[1] Ziraat Toprak ve Su Kimyası Emekli Öğretim Üyesi, ESKİŞEHİR, nazmioruc1937@gmail.com

Olive Oil Waste Water Problems in Balıkesir Propvince: General Review

Prof. Dr. Nazmi ORUÇ [1]

ABSTRACT

Turkey takes fourth place in theworld olive production following Spain, Italy and Greece. The provinces with the highest olive production are Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa,Manisa, Çanakkale, Gaziantep and Mersin. The number of olive trees yielding fruit increased from 81,437,000 in 1995 to about 174 millionin 2018. With the increase in the number of trees, the amount of harvested olives for oil production and thus the olive oil wastewater surplus increased. In paralel with this increase in the number of trees, approximately 73% of which are considered to be oily, depending on periodicity and climatic conditions, oil production increased from 309,000 tons in 1995 to 1,074,789 tons in 2018.Improper and illegal disposal of olive mill wastes (OMW) on land and in water ways represent an important environmental problems in Turkey. In addition to the fruit juice, which constitute sapproximately 50% of the olive grains, in three-phase systems (Modern-Continuous),1.0-1.2 m3 of olive mill waste water(OMW) is producedfrom 1 ton of olive sprocessed due to thea ddition of warm water. Based on the data of National Olive and Olive Oil Council (UZZK) for 2017-2018 harvest season OMW values are calculated as m3/ year for Bandırma;2,950,Erdek;5,768 Gönen; 113, Manyas;154 and Marmara;619 towns and Balıkesir Province as 245.64. As yet, there is nopractical and economically viable treatment method for these effluents because of their high organic matter (COD≈70-180 g/L), phenol and lipid concentrations turning them into phytotoxic materials.. On the other hand, these wastes mainly contain organic matter (OM≈50g / L) and plant nutrients such as nitrogen (N≈0.72g / L) and potassium(K≈3.25 g / L) which can be recovered. It was seen that some olive oil enterprises in ther egion kept the OMW in the ponds for drying,while some other enterprises discharge OMW indiscriminately in to environment. It is suggested that regional studies on the application of OMW/cake in agricultural areas must be carried out since the organic matter and plant nutrient ontent of the regional soils are low and very susceptible to erosion. It has also been proposed to provide technical and financial support to the private sector for economical evaluation of OMW / cake as ecological (organic) fertilizer in stead of ecological pollution.

KeyWords: Olive, Oil, OMW, Balıkesir

[1] Emeritus Professor of Soil and Water Chemistry, Eskişehir, nazmioruc1937@gmail.com

GİRİŞ

Genel Bilgiler

Dünyadaki zeytin ve zeytin yağı üretiminin %86'sı Akdeniz çanağındaki ülkelerde gerçekleşmekte olup, bu üretimin %26'sı İspanya, %23'ü İtalya, %15'i Yunanistan, %9'u Türkiye, %8'i Tunus ve %5'i Fas tarafından sağlanmaktadır. Türkiye'de de en çok zeytin üretimi gerçekleşen iller Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve Mersin şeklinde sıralamaktadır. Türkiye'de meyve veren zeytin ağacı sayısı 1995 yılında 81.437.000 iken, 2018 yılında 174 milyona yükselmiştir. Ağaç sayısındaki bu artışa paralel olarak periyodisite ve iklim şartlarına bağlı olarak yıllara göre değişmekle birlikte 1995 yılında 309.000 ton olan yağlık zeytin üretimi de 2018 yılında 1.074.789 tona yükselmiştir. Ağaç sayısındaki artışla birlikte yağlık zeytin miktarı ve dolayısıyla zeytinyağı üretimi sırasında pirina ve karasu artığı da artmıştır. Zeytinyağı üretimi sırasında üç fazlı sistemlerde yan ürün olarak pirina ve karasu iki fazlı sistemler de ise, zeytinyağı yanında karasu pirina ile birlikte elde edilmektedir. Zeytin tanesinin yaklaşık %50 sini oluşturan meyve suyuna ilaveten üç fazlı sistemlerde (Modern- Kontinü) ılık su katılması nedeniyle işlenen 1 ton zeytinden 1,0 – 1,2 m^3 karasu oluşurken, iki fazlı sistemde işlenen bir ton zeytinden yaklaşık %60-70 nem içeren yaklaşık 0,8 m^3 sulu pirina ve klasik (Baskılı) yağhanelerde 0,4 – 0,5 m^3 dolayında karasuyun ortaya çıktığı genellikle kabul edilmektedir. Çok yüksek bir organik kirlilik yüküne sahip olan karasuyun (Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı 70-100 g/l. Kimyasal Oksijen İhtiyacı (KOİ)100-130 g/l) sucul ortamlara (akarsu – göl – deniz) ve araziye gelişi güzel bırakılması çok önemli çevre sorunlarına neden olmaktadır. Türkiye'de Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğine göre karasuyun deşarj edilebilmesi için KOİ kirlilik değerinin 250 mg/L'nin altına düşürülmesi gerekmektedir. Ancak, zeytin ağaçlarında görülen periyodisite (var – yok yılı), yağhanelerin küçük ve dağınık olması 100 gün dolayında kısa süreli bir kampanya dönemi ve karasuyun çok yoğun organik kirlilik yükü nedeniyle anılan yönetmelikteki bu şartın günümüzde bilinen arıtma yöntemleri ile ekonomik ve pratik boyutta yerine getirilmesi imkânsız gibidir Buna karşın karasuyun bazı ön işlemlerle yeniden değerlendirilmesi halinde çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azalacağı, organik maddece zengin olması nedeniyle toprakta agregat oluşumu ve stabilitesini arttırararak erozyona karşı koruma sağlayacağı, toprak verimliliğini ve bakteriyel etkinliği geliştireceği, kimyasal gübrelerin kullanılmasını azaltacağı kabul edilmektedir. Bu çalışmanın ana amacı Türkiye, Balıkesir ve Balıkesir'in Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara İlçelerinde zeytinyağı işletmeleri sıvı artığı karasu konusunun irdelenmesidir. Çalışmada ayrıca karasu ile topraktan kaldırılan bazı bitki besin elementlerinin yerine konması için gerekli kimyasal gübrelerin üretiminde harcanan enerji eşdeğeri olararak karbon ayakizine dikkat çekilmesidir.

Zeytinyağı Üretim Yöntemleri

Yaklaşık 15 yıl önce Ege Bölgesi Sanayi Odası ile yapılan protokol gereği Dokuz Eylül Üni. Çevre Müh.Bölümünce yürütülen Zeytin Karasuyu Arıtımı başlıklı araştırmada sektörde faaliyette bulunan kuruluşlar, zeytinyağı üretim işlemleri ve bu işlemlere bağlı olarak oluşan karasuyun kirlilik özellikleri, karasuyun bertarafında ve değerlendirilmesinde uygulanan yöntemler ve bu yöntemlerin maliyet analizleri çok detaylı bir şekilde incelenmiş ve bazı önerileri içeren rapor hazırlanmıştır (Zeytin Karasuyu Arıtımı Projesi 2003). Zeytinyağı fabrikası atıklarının yönetimi konusunda İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'de yapılan çok sayıda araştırma incelenmiş ve konunun teknik, ekonomik, çevresel ve hukuki boyutlarını çok detaylı bir şekilde irdelenmiştir(Azbar et al. 2004). Türkiye'de faaliyet gösteren zeytinyağı sektöründen kaynaklanan zeytin karasuyu probleminin çözümüne yönelik arıtma teknolojilerinin incelenmesi, üretim proseslerinin iyileştirilmesi ve yenilenmesi, yeni teknolojilere geçiş için ekonomik fizibilitenin ortaya konulması, çözüm önerileri getirilmesi ve çözüme yönelik bir Yönetim Planı oluşturulması amacıyla, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının önerisi doğrultusunda TÜBİTAK MAM Çevre ve Temiz Üretim Enstitüsü tarafından yürütülen Zeytin Sektörü Atıklarının Yönetimi Projesi 2015 tarihinde tamamlanmıştır(Zeytinay 2015). Türkiye'de zeytinler Kasım ayında olgunlaşmaya başlamakta

ve Kasım Şubat arasında ise hasat işlemi gerçekleştirilir. Zeytinin temizlenmesi (Yaprak Ayırma, Yıkama) Zeytinin hamur hale getirilmesi (Kırma, Yoğurma) katı ve sıvı fazların ayrılması (Dekantasyon)ve sıvı fazların ayrılması (Seperasyon) işlemleri yapılmaktadır. Günümüzde zeytinyağı üretiminde kullanılan yöntemler yağ ayırma sistemlerindeki farklılığa göre geleneksel presleme (kesikli) ve sürekli (kontinü) üretim (üç fazlı ve iki fazlı) olmak üzere ikiye ayrılır. Geleneksel presleme yöntemi, yağın hidrolik presler yardımıyla çıkarılması esasına dayanır. Sürekli sistemler ise daha modern bir yöntem olup, yağın santrifüjle çıkarılması esasına dayanır. Bu üretim sistemleri Çizelge 1. de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Zeytinyağı Üretim Prosesleri (Oktav ve Özer,2004).

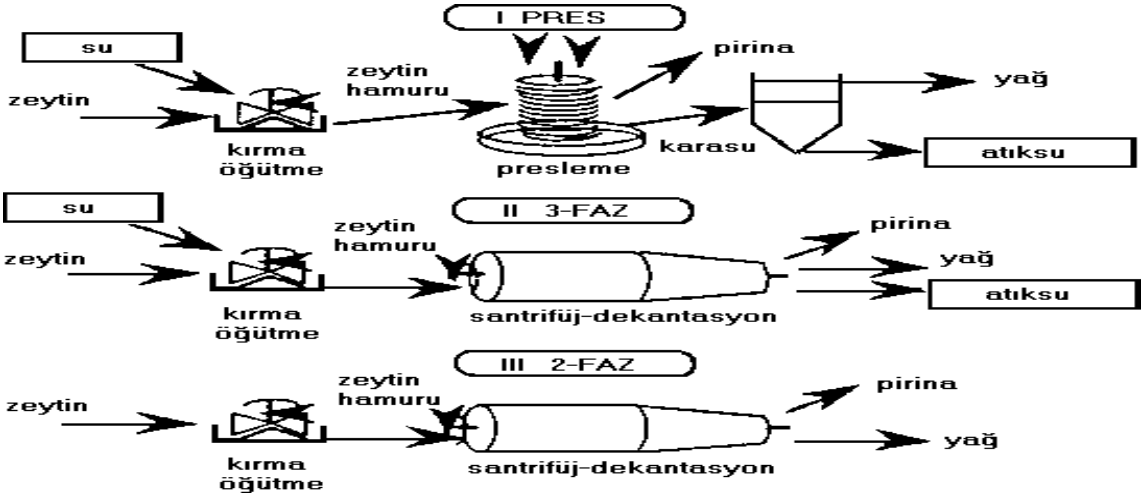

Zeytinyağı Üretim Sistemlerinin Avantaj ve Dezavantajları

Zeytinyağı üretiminde ortaya çıkan karasuyun bilinen arıtma yöntemleri ile ekonomik ve pratik boyutta yerine getirilmesi imkânsız gibi olduğu için 3 fazlı proses yerine karasu ve pirinanın birlikte elde edildiği 2 fazlı prosesle çalışan zeytinyağı işletme sayısı artmaktadır. Tübitak MAM tarafından yapılan detaylı bir araştırmaya göre Türkiye'de yaklaşık 1000-1100 adet zeytinyağı işletmesi bulunduğu, %71'i 3 fazlı, %27'si 2 fazlı ve %2'si taş baskı yöntemle çalışan bu işletmelerde yılda yaklaşık bir milyon ton zeytin işlendiği ve ortalama kapasite kullanım oranın ≈%25 olduğu kaydedilmiştir. Türkiye genelinde sezon içerisinde ortaya çıkan karasu bertarafında işletmelerin %89'nun karasuyu buharlaştırma lagünlerinde topladığı, %11'nin ise vidanjör ile taşıyarak/kanalizasyona deşarj ettiği kaydedilmiştir. Balıkesir İl genelinde ise zeytinyağı için işlenen toplam zeytin miktarı 153 033 ton/sezon olarak verilmekte, 60 adet 3 fazlı ve 13 adet 2 fazlı işletmenin bulunduğu kaydedilmektedir(Tübitak- MAM,2015). Zeytinyağı üretim prosesi olarak 3 fazlı sistemin avantajları: dekantörde su kullanıldığı için işletilmesinin daha kolay olması, oluşan pirinanın depolama, taşınma ve kurutma, maliyetinin düşük olması ve pirinanın kurutulmasının daha kolay ve pirinanın solvent ekstraksiyon tesislerine satış fiyatının daha yüksek olmasıdır. Bu sistemin dezavantajları ise**:** daha fazla atıksu oluşması nedeniyle atıksuyun kirlilik yükünün çok yüksek olması ve yaklaşık %90 oranında uygulanan lagünlerde yeterli buharlaşma sağlanamadığından alıcı ortamlara deşarj edilmesidir. İki fazlı sistemin avantajla**rı** arasında daha az atıksu oluşması, oluşan atıksuyun kirlilik yükünün düşük olması, su tasarrufu sağlaması, doğal antioksidan olan ve suda çözünen polifenollerin çoğu yağın içinde kaldığı için daha dayanıklı zeytinyağı eldesi sayılmaktadır. Pirina sulu olduğu için çekirdeğin kolay ayrılması, oluşan pirinanın hayvan yemi maddesi olarak değerlendirilme potansiyelinin daha yüksek olması, atıksu bertarafı açısından kontrol edilebilirliğinin daha kolay olması gibi özellikleri avantajları arasındadır. Bu prosesin dezavantajları: pirina miktarı ve neminin 3 fazlı üretime göre daha fazla olması, pirinanın, solvent ekstraksiyon tesislerine nakliye maliyetinin yüksek olmasına karşılık birim satış fiyatının daha düşük olmasıdır. Zeytinyağı işletmelerinde üretimin aksamaması için pirinanın toplanmasının iyi organize edilmesi ve

dekantörde su kullanılmadığı için, işletilmesinin 3 fazlı dekantöre göre bir miktar daha fazla uzmanlık gerektirmesi olumsuz yanları arasında sayılmaktadır(Hocaoğlu, 2015).Türkiye'de zeytinyağı üretiminde 1980'lı yıllara kadar sadece geleneksel baskı yöntemi uygulanırken zamanla 3 fazlı sisteme geçilmiş, bu sistemde ortaya çıkan karasuyun çevreye dikkatsizce deşarj edilmesi nedeniyle son yıllarda karasuyun pirina ile birikte elde edilmesini sağlayan 2 fazlı sisteme geçilmeye başlanılmıştır. Tablo 1. de her üç prosese ait girdi ve çıktı değerleri verilmiştir(Oktav ve Şengül, 2002).

Tablo 1.Bir Ton Zeytinin İşlenmesine Bağlı Olarak Proseste Madde ve Enerji Dengesi, Girdi ve Çıktı Analizi

Üretim Prosesi	Girdiler	Girdiler	Çıktılar	Çıktı Miktarlar
Geleneksel pres prosesi	Zeytin Yıkama suyu Enerji	1 Ton 0.1-0.12 m^3 40-63 kWh	Yağ Katı atık (%25 su + % 6 yağ) Karasu (% 88 su)	~200 kg ~ 400 kg ~ 600 L
3-Fazlı Dekantör	Zeytin Yıkama suyu Dekantörü temizleme suyu Yağdaki safsızlıkları yıkama suyu Enerji	1 Ton 0.1 – 0.12 m^3 0.5-1 m^3 ~10 L 90 – 117 kWh	Yağ Katı atık (%50 su + % 4 yağ) Atıksu (% 94 su + % 1 yağ)	200 kg 500-600 kg 1000-1200 L
2- Fazlı Dekantör	Zeytin Yıkama suyu Enerji	1 Ton 0.1-0.12 < 90-117 kWh	Yağ Katı atık (%60 su + % 3 yağ)	200 kg 800-950 kg

Türkiye'deki "Zeytinyağı İşletmelerinin 3 Fazlıdan 2 Fazlı Üretime Geçişi Durumunda Pirina Tesislerinin Yeterliliğinin CBS Destekli Analizi" başlıklı araştırmada tüm zeytinyağı işletmelerinin 2 faza geçmesi durumunda mevcut pirina tesislerinin yeterliliği detaylı olarak değerlendirilmiştir. İki fazlı üretimin gerek doğal kaynakların korunumu gerekse de oluşan atıksuyun kirleticilik özelliği açısından, daha çevreci bir üretim olarak değerlendirilmektedir. Zeytin sezonda yaklaşık 1.000.000 ton yağlık zeytin işlendiği ve zeytinyağı üretimi sonucu yaklaşık 643.000 ton/sezon pirina oluştuğu ve oluşan pirinaların %57'sinin 3 fazlı, %43'ünün ise 2 fazlı olduğu tahmini olarak belirtilmektedir(Hocaoğlu ve ark.,2018).

Karasuyun Arıtımı

Zeytin karasuyunun arıtımı amacıyla; çöktürme, yüzdürme, santrifüj, filtrasyon ve buharlaştırma gibi fiziksel arıtım prosesleri; koagulasyon, flokulasyon gibi kimyasal çöktürme prosesleri; aerobik ve anaerobik biyolojik arıtım prosesleri ve ozonlama, fenton, H_2O_2/UV, O_3/UV, O_3/ H2O2/UV gibi ileri oksidasyon prosesleri; membran prosesleri, adsorbsiyon prosesleri ve bu proseslerin çeşitli kombinasyonlarının uygulamalarına ilişkin olarak çok sayıda genellikle akademik ortamlarda yapılmış çok sayıda çalışma vardır. Ancak zeytinyağı atıksularının özellikle toksik maddeler içermesinden ve yüksek kirlilik yükünden dolayı tek kademeli biyolojik veya kimyasal proseslerin uygulanması ile ilgili yönetmelikteki parametre değerlerinin pratik ve ekonomik olarak sağlanması mümkün görünmemektedir(Tunç ve Ünlü,(2015),**(**Erdem ve ark., 2015).

Karasuyun Özellikleri:

Akdeniz Ülkelerinde ortaya çıkan karasuyun temel kimyasal özellikleri Tablo 2'de detaylı bir şekilde verilmiştir verilmiştir(Roig et all.2006).

Tablo 2. Karasuya ait bazı temel kimyasal özellikleri (Roig et al., 2006)*.

Özellik	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
Kuru madde(%)	6.35	7.1	n.d.	n.d.	7.19	6.33	n.d.	n.d.
pH	4.8	4.93	4.8	n.d.	5.17	5.00	4.2	5.0
EC (dS/M)	12.0	7.3	n.d.	10.0	5.50	n.d.	7.0	n.d.
OM (g/l)	57.4	n.d.	62.1	n.d.	46.5	57.2	n.d.	n.d.
TOC (g/l)	39.8	n.d.	n.d.	n.d.	34.2	n.d.	n.d.	n.d.
TN (g/l)	0.76	0.62	0.79	n.d.	0.63	0.86	2.1	n.d.
P_2O_5 (g/l)	0.53	n.d.	n.d.	n.d.	0.31	0.61	0.7	0.7
K_2O (g/l)	2.37	n.d.	n.d.	2.9	4.46	n.d.	3.5	10.8
Na (g/l)	0.30	n.d.	n.d.	0.2	0.11	n.d.	n.d.	0.42
Ca (g/l)	0.27	n.d.	n.d.	0.2	0.30	n.d.	n.d.	0.64
Mg (g/l)	44	n.d.	n.d.	92	129	n.d.	n.d.	220
Fe (g/l)	120	n.d.	n.d.	18.3	68.5	n.d.	n.d.	120
Cu (g/l)	6	n.d.	n.d.	2.1	1.5	n.d.	n.d.	3
Mn (g/l)	12	n.d.	n.d.	1.5	1.1	n.d.	n.d.	6
Zn (g/l)	12	n.d.	n.d.	2.4	4.1	n.d.	n.d.	6
d (g/cm^3)	1.048	n.d.	n.d.	n.d.	1.02	1.048	n.d.	n.d.
Lipids (g/l)	1.64	8.6	12.2	n.d.	3.1	n.d.	n.d.	n.d.
Polifenoller (g/l)	10.7	0.98	3.8	n.d.	1.6	n.d.	7.8	n.d.
Karbonhidratlar(g/l	16.1	4.8	4.7	n.d.	8.79	n.d.	1.44	n.d.
KOİ (g/l)	93	67	103	178	n.d.	130	177	n.d.
$BOİ_5$ (g/l)	46	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	55	94	n.d.

* (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) ilişkin kaynaklar orijinal eserde açıklanmıştır. nd= belirlenmemiş.

Klasik ve üç fazlı sistemlerle çalışan zeytinyağı fabrikalarında oluşa karasuyun bazı temel kimyasal özellikleri, zeytin ağacının çeşidine, bölgenin toprak ve iklim özelliklerine, hasat zamanına ve işlenme şekline (Klasik, Kontinü-Üç Faz) göre değişiklik göstermektedir. Tablo 2.nin incelenmesinde kirlilik yükü dışında sıvı atığın asidik karakterde ve tuzluluk düzeyini gösteren elektirik geçirgenlik değerinin yüksek olması gibi olumsuz özellikleri de dikkati çekmektedir. Sıvı atığa koyu renk veren polifenollerin ve tanenlerin bulunması da karasuyun fitotoksik ve antimikrobiyal etki göstermesine neden olmaktadır. Bu olumsuz özelliklerine karşın karasuyun organik maddece zengin olması ve özellikle litrede 1.8 g. dolayında potasyum ve ayrıca daha az düzeylerde de olsa azot, fosfor, kalsiyum, demir ve mağnezyum ihtiva etmesi bitki beslenmesi açısından olumlu özelliklere de sahip olduğunu göstermektedir.

Karasuyun Gübre Değeri:

Karasu şartlara göre kısmen değişmekle birlikte büyük ölçüde organik madde (OM≈50g/L) ve geri kazanılması mümkün olan özellikle azot (N≈0.72g/L) ve potasyum (K≈3.25 g/L) gibi bitki besin elementlerini içermektedir. Diğer taraftan zeytin ağacının bir yıl içinde topraktan kaldırdığı besin maddelerinin gözden geçirilmesi büyük önem taşımaktadır (Tablo 3.). Bu bağlamda bir alanda zeytin ağacının yıllık meyve, yaprak ve gövde oluşumu için gerekli olan besin elementlerini gösteren Tablo 3. de özellikle zeytin meyvesiyle alınan yüksek miktardaki azot ve potasyum dikkat çekicidir.

Tablo 3.Zeytin Ağacının Meyve,Yaprak ve GövdeOluşumu İçin Her Yıl Gerekli Azot, Fosfor ve Potasyum, Miktarları (Therios, 2009)

Element	Meyve (100Kg)	Yaprak (50 Kg)	Gövde (50Kg)	Toplam (Kg)
Azot	0.500	0.500	0.380	1.380
Fosfor	0.120	0.120	0.150	1.390
Potasyum	0.950	0.280	0.195	1.425

Türkiye'de yıllık yağlık zeytin üretim yaklaşık 1.100.000 ton ve ortaya çıkan karasu miktarı 1.100.000 m^3, karasuda ortalama olarak 0.72g/L N, 0.57g/L P_2O_5 ve 3.25g/L K_2O bulunduğu varsayımlarıyla yıllık bitki besin elementleri açısından 1.100.000 m^3 karasu içerisinde yaklaşık 790 ton N, 627 ton P_2O_5 ve 3575 ton K_20'nun topraktan uzaklaştırıldığı hesaplanabilir. Bu bitki besin maddelerini yerine koyabilmek için gerekli kimyasal gübrelerin imalatında harcanacak enerji karbon ayakizi ton CO_2-eşdeğeri/ton gübre olarak da atmosfere toplam 10.732,7 ton CO_2 sera gazı olarak salındığı kabaca tahmin edilebilir. Bu tahmine göre 10.732,7 ton CO_2-eşdeğeri/1.100.000 ton yağlık zeytin ve 9.8 Kg. CO_2-eşdeğeri/ton yağlık zeytin hesaplanabilir(Oruç 2014). Yunanistan'da tarladan şişeye kadar kullanılan çeşitli işlemlere bağlı olarak hesaplanan karbon ayakizi değerinin toplam Kg 2.36 CO_2-eşdeğeri/1L yağ olduğu, bunun Kg 1.6 CO_2-eşdeğerinin tarımsal uygulamalardan kaynaklandığı(%67.8), tarımsal uygulamalar içerisinde de Kg 1.07 CO_2 eşdeğerinin(%45.3) kimyasal gübrelerin üretimi ve kullanılmasından kaynaklandığı belirtilmiştir (Case Study, 2013).
Dünyamızda küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin çok olumsuz etkileri yaşanmaktadır. Bu nedenle enerji tüketimi sırasında ortaya çıkan CO_2'in sera gazı etkisi ve bunun karbon ayakizi eşdeğeri olarak belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Küresel ısınma ve bu bağlamda karbon ayakizi eşdeğeri konusunda çok duyarlı olan batılı ülkelerde Yunanistan'ın zeytinyağı ambalajında karbon ayakizi değerini göstermesi ticari reklam olarak da çok önemlidir. Türkiye'de de karasuyun her kampanya döneminde yol açtığı çevre kirliliğinin önlenmesine ilaveten karasu/kekinin içerdiği makro bitki besin elementlerinin tarımda yeniden değerlendirilmesiyle ticari gübre tüketiminin ve dolayısıyla karbon ayakizi değerinin azaltılması da söz konusudur. Türkiye'de de dökme zeytinyağı ihracatı yanında ambalajlı şişelerde ihracat yapılması gerekmektedir. Bu amaçla zeytin ve zeytinyağı üretiminde toprak işleme, tarımsal ilaç, kimyasal gübreleme başta olmak üzere hasattan ambalaja kadar bilimsel ölçülere göre elde edilmiş verilere göre toplam enerji tüketiminin göstergesi olarak karbon ayakizi değerinin araştırılması ticari açıdan da büyük önem taşımaktadır.

Karasuyun Tarımda Değerlendirilmesi

Azbar ve diğerleri (2004), zeytinyağı fabrikası atıklarının yönetimi konusunda İspanya, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'de yapılan çok sayıda araştırmayı incelenmiş ve konunun teknik, ekonomik, çevresel ve hukuki boyutlarını çok detaylı bir şekilde irdelemişlerdir.
TBMM'nce hazırlanan bir raporda karasu sorununun çözümünde zeytinyağı işletmelerinin üç fazlı sistemden iki fazlı sisteme beş yıllık bir geçiş süre süresinde geçmelerinin öngörülebileceği kaydedilmektedir. Raporda ayrıca karasuya ilişkin olarak merkezi/bölgesel arıtma sistemlerinin kurulması ve buna yönelik altyapının oluşturulması amacıyla teşvik gereği ve aşağıdakı hususlar belirtilmekte olup, bir m^3 karasuda; 6 kg organik madde, 3,5-11 kg K_2O, 0,6-2,0 kg P_2O_5, 0,15-0,5 kg Mg bulunduğu kaydedilmektedir.. Karasuyun gübre olarak kullanımında dikkat edilecek hususlar olarak da, karasuyun; dikim/ekimden 2-3 ay önce uygulanması, 30 m^3/ha/yıl dan fazla verilmemesi, alkali ve nötr reaksiyonlu topraklara uygulanması, uygulamadan kısa bir süre sonra toprakla karıştırılması, aynı tarlaya iki yılda bir uygulanması şeklinde bazı öneriler yapılmıştır(TBMM,2008).
Karasuyun özellikle ön işlemi takiben toprağa ilavesi veya diğer organik kökenli maddelerle kompost yapılması sonucu doğal topraktaki humik asit benzeri bileşiklerin oluştuğu ve toprak düzenleyici

olarak kullanılabilecekleri özellikle İtalya'da yapılan araştırmalarda (Senesi N. 2005a, Senesi N. 2005b). (Sierra, J.(2007) vurgulanmıştır(Oruç N.,2012).

Karasuyun yeniden kullanılması ile; kirletici atık suda önemli bir azalmaya yol açacağı, kimyasal gübrelerin kullanılmasını azaltacağı, erozyona karşı koruma sağlayacağı, toprak verimliliğini ve bakteriyel etkinliği geliştireceği, mahsul verimliliğini artıracağı, tüm bunlar çiftçilerin hem maddi olarak yararına ve hem de çevreye karşı daha faydalı olması ile sonuçlanacağı, karasu ve zeytin pirinanın uygulanması organik madde içeriği %1'in altına düştüğünde toprak verimlilik kaybını sınırlandırmaya yönelik mükemmel bir çözüm olacağı kaydedilmiştir(Tibet 2018). Karasuyun uygun toplama havuzlarında biriktirilip yaz aylarında buharlaştırılması özellikle İspanya' da uzun yıllar yaygın olarak kullanılmış olan bir yöntemdir. İşlenen 2 ton zeytin için 1 m^3 lük hacim ve 0,5 – 1,0 metre derinliğinde hazırlanan havuzlarda teknik ve ekonomik olanaklara göre sıkıştırılmış kil veya PVC yalıtımıyla sızdırmazlık sağlanmaktadır. Bu yöntemin olumsuz yönleri yer yer sızdırmazlığın yeterli düzeyde sağlanamaması halinde yeraltı suyunun kirletilmesi, koku, sinek ve görüntü kirliliğinin oluşmasıdır. Büyük Menderes Havzası'nda kampanya döneminde oluşan karasuyun zararlı halden yararlı hale getirilebilmesi için gerekli önlemlerin alınması kaydıyla havzada yıllık 1.555 mm 'yi bulan buharlaşma değeri de dikkate alınarak 0,5–1,0 m. derinlikte geçirimsiz lagünler önerilmiştir(Oruç, 1995; Oruç, 2000; Oruç, 2002; Oruç, 2004; Oruç,2011).

Karasuyun arıtılmasındaki çok büyük güçlükler nedeniyle 6.000 dolayında zeytinyağı işletmesinin bulunduğu İtalya'da yayınlanan bir yasaya göre; kontrollü şartlarda, geleneksel yağ çıkartma tesislerinden gelen atık suların yıllık boşaltma / yayma sınırı 50 m^3/ha. kontinü tesislerden çıkan vegetasyon suları için ise yıllık boşaltma limiti 80 m^3/ha. dır**(**Gazette Ufficiale,1996). İspanya'da Katalanya bölgesinde araziye yılda 30 m^3/ha. İtalya ve Portekiz'de ise yaklaşık 30 ve 50 m^3/ha. karasu uygulanmasına izin verildiğinin de belirtildiği bir araştırmada, karasu 30-180 ve 360 m^3/ha. olarak uygulanmış ve sonuçta 180 m^3/ha. önerilmiştir (Sierra et al. 2007).İsrail Çevre Bakanlığına göre üç yaşındaki bir zeytinlikte sıra aralarına kontrollü bir şekilde uygulanan karasuyun, genel inanışın aksine olumsuz bir etkisinin görülmediği, yabancı ot mücadelesinde herbisit gibi davrandığı ve alınan bu pozitif uygulamalar nedeniyle zeytinliklerde başarıyla kullanıldığı vurgulanmaktadır. Bu raporda karasuyun KOİ değerlerinin 100.000-200.000 mg/L. arasında değişebildiği ve kanalizasyon sistemine bağlanmasında KOİ için 2000 mg/L. sınır değeri verilmektedir (State of Israel Ministry of Environmental Protection, 2009). Yine İsrail'de organik tarım yapılan bir bahçede hektara 36 m^3 ve 72 m^3 karasu uygulanması sonucunda olumsuz bir etkinin görülmediği ve hassas aküferler dışında karasuyun kontrollü bir şekilde uygulanabileceği belirtilmiştir (Saadi et al., 2007)

Karasu ve Karasu Kekini'nin Değerlendirilmesine İlişkin Mevzuat

Türkiye'de Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğine göre (2004) karasuyun alıcı ortama deşarjı için Kimyasal Oksijen İhtiyacını(KOİ) gösteren kirlilik değerinin 250 mg/l'nin altına düşürülmesi gerekmektedir. Arıtma şartının yerine getirilmemesi durumunda ise, 2872 sayılı Çevre Kanununda belirtilen İdari Nitelikteki Cezalara ilişkin (Değişik madde: 26/04/2006 - 5491 S.K/14.mad.) olarak (n) bendinde:…

"Bu Kanunun 9 uncu maddesi uyarınca belirlenen koruma esaslarına aykırı olarak içme ve kullanma suyu koruma alanlarına, kaynağın kendisine ve bu kaynağı besleyen yerüstü ve yeraltı sularına, sulama ve drenaj kanallarına atık boşaltanlara 2872 sayılı Çevre Kanununun 20'nci maddesine göre 2019 yılı için 144.404 TL TL.'ye yükseltilmiştir (R. G, 31.12.2018 gün ve 30642 sayılı Resmi Gazete).

Ancak, özellikle karasuyun çok yoğun organik kirlilik yükü ve fenolik bileşikleri, zeytin ağaçlarında görülen periyodisite (var–yok yılı), yağhanelerin küçük ve dağınık olması 100 gün dolayında kısa süreli bir kampanya dönemi nedeniyle anılan yönetmelikteki bu şartın günümüzde bilinen arıtma yöntemleri ile ekonomik ve pratik boyutta yerine getirilmesi imkansız gibidir. Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler ile Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Organik Kaynaklı Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı, ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik (R.G. 23.Şubat.2018,Sayı:30341) eklerinde tarımda kullanılacak bitkisel kaynaklı organik gübre ve toprak düzenleyiciler arasında yer alan Katı Organik Gübrelerde aranan temel özellikler: organik madde ≥

% 40, maksimum nem % 20 olarak, Sıvı Organik Gübrelerde aranan temel özellikler ise toplam organik madde en az : % 15 olarak belirlenmiş her iki üründe kullanılan ham maddeler ve prosesin belirtilmesi istenmiştir. Bu durum karasu/kekinin potansiyel hümik ve fulvik asit kaynağı olarak bu parametrelerin karşılanması halinde belirli şartlarda toprak düzenleyici olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

YÖNTEM

Çalışma yazarın Aydın ADÜ Fen-Ed. Fakültesi kurucu dekanı olduğu 1993-1994 yılları arasında B.Menderes Havzasında bazı zeytinyağı fabrikalarının zeytin sıkma döneminde ortaya çıkan karasuyu çevredeki alıcı su ortamlara veya araziye boşaltmaları üzerine başlamış, ilerdeki yıllarda ise Ayvalık, Burhaniye Edremit, Ezine, Havran ve Erdek'te bazı zeytinyağı işletmelerinin karasu bertarafındaki uygulamalarının yerinde tespiti ile devam etmiştir. Bu defa Türkiye'de son yıllara kadar karasu, karasu keki ve pirina konusunda yapılan bazı yayınlar gözden geçirilmiş ayrıca Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi(UZZK) 2017-2018 Yılı Tahmin Raporu(2018) ve Zeytin Sektörü Atık/Artıklarının Yönetimi. Nihai Rapor(Tübitak-MAM.2015) değerlendirilmiştir

BULGULAR

Tablo 4. Balıkesir il toplamı ve Bandırma, Erdek, Gönen,Manyas ve Marmara ilçelerine ilişkin olarak meyveli zeytin ağacı sayısı, işlenen yağlık zeytin, zeytinyağı üretimi ve yaklaşık zeytinyağı üretimi sonucu oluşan sıvı atığı karasu miktarları topluca verilmiştir.

Tablo 4.Balıkesir İli 2017/2018 Sezonu Zeytin, Zeytinyağı Rekolte ve Tahmin Raporu,(UZZK, 2018)

İLÇELER	AĞAÇ SAYISI		Zeytin Verimi Ağaç/kg	Elde Edilecek Zeytin (Ton)	Yağlığa Ayrılacak Zeytin (Ton)	Yaklaşık Karasu Miktarı (m^3)
	Meyve Veren	Meyve Vermeyen				
AYVALIK	1.781.485	129.000	24	42.756	40.618	48,74
GÖMEÇ	1,399.500	30.000	24,8	34,738	33,001	39,60
BURHANİYE	2.081.400	44.700	25	52.003	46,803	56,16
HAVRAN	1.100.170	36.570	23	25.283	18.962	22,75
EDREMİT	2.915.509	25.000	23	67.058	56.999	68,40
BANDIRMA	254.090	4.000	32,2	8.197	2.459	2.950
ERDEK	1.000.436	40.000	10,7	10.683	4.807	5.760
GÖNEN	98.625	49.100	10,9	1.075,5	94.3	113.16
MANYAS	110.569	68.325	4,2	461,0	128	153.6
MARMARA	164.700	21.500	1,.0	1.976,4	516	619.2
BİGADİÇ	49.570	3640	15	743,6	70,2	84,24
SAVAŞTEPE	44,860	35.425	5	224,0	212	254,4
SUSURLUK	11,250	4.080	8	90,0	22,6	27,12
SINDIRGI	800	950	15	12,0	12,0	14,4
BALIKESİR TOPLAM	11.024.813	497.990	22,3	245.391	204.704	245.644

NOT:Karasu miktarları tabloda verilen yağlığa ayrılacak zeytin bir ton zeytin≈1.2m^3 karasu olarak hesaplanmıştır.

Zeytin ve zeytinyağı üretiminde Aydın, İzmir ve Muğla'yı takiben dördüncü sırada yer alan Balıkesir'de 2017-2018 sezonunda toplam 204.704 ton zeytinin işlenmesi ve 1 ton yağlık zeytin≈1,2 ton karasu oluşumu varsayımı ile yaklaşık 245.644 m^3 karasu oluşacağı hesaplanmıştır. Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçeleri arasında Marmara Adasında yağlığa ayrılacak 516 ton ile ilk sıradadır. Bu durumda da adı geçen ilçeler arasında en yoğun karasu artığı Marmara Adasında beklenir. Bu çalışma sırasında Marmara Adasında zeytinyağı işletme tesisi konusunda herhangi bir bilgi elde edilmemiş, geçmiş dönemlerde adada toplanan zeytinlerin Erdek Tarım Kooperatifine gönderildiği, bu arada Marmara İlçesinin bir mahallesi olarak verilen Avşa Adasında Yiğitler Mahallesinde özel bir firmaya ait modern bir zeytinyağı işletmesinin devlet katkısıyla kurulduğu öğrenilmiştir.

Yaklaşık 25 yıl önce Aydın Şehir merkezi içerindeki bir zeytinyağı fabrikasından çevreye bırakılan karasu fotoğrafı (Foto 1.) gösterilmiştir. Aradan geçen yaklaşık 25 yıl sonrasında Türkiye'de yağlık zeytin üretiminin de %14.02'sini gerçekleştirildiği Aydın'da bu üretim miktarı sonucunda yaklaşık olarak işlenen zeytin kadar karasu açığa çıktığı, incelenen 148 adet zeytinyağı işletmesinin genel olarak 51-100 ton/gün aralığında kapasiteye sahip oldukları, 56'sının karasuyu (%80.0) lagünlerde topladığı, 3'ünün (%4.3) toprağa, 2'sinin (%2.9) kanalizasyona verdiği, 1'inin (%1.4) ise dereye verdiği ve işletmecilerin en fazla kullandıkları lagün hacimlerinin 1000 ile 3000 m^3 arasında olduğu belirtilmiştir(Yıldırım ve Tunalıoğlu,2016).

Foto 1. Akarsuya gönderilen karasu Aydın Merkez 1994 (Foto N.Oruç)

Foto 2. Karasu havuzu, Fora- Havran 2005 (Foto N.Oruç)

Geçen zaman içerisinde çevre duyarlılığının giderek artmasıyla Havran, Burhaniye ve Erdek örneklerinde olduğu gibi karasuyun işletme yanında toplanarak kurumaya bırakıldığı görülmüştür.

Foto 3.Karasu havuzu ve keki, teknik Burhaniye, Taylıeli 2005 (Foto N.Oruç)

Foto 4. Karasu havuzu var, kekin atılması yanlış Uygulama, Erdek-Narlı Yolu, 2011 (Foto N.Oruç)

Bu dönemde Taylıeli- Burhaniye'de modern bir özel işletmede havuzlara alınan karasuyun kuruması ile elde edilen kekin tarımda değerlendirildiği (Foto 3) gözlenirken Erdek'te karasuyun havuzda toplanmasına rağmen kuruyan karasu kekinin işletme yanına çöp olarak atılması kötü bir örnek olarak dikkat çekmiştir(Foto 4).

Foto 5. Yanlış uygulama, Zeytinyağı Fab. Erdek, Eylül, 2011 (Foto,N.Oruç)

Foto 6.Teknik uygulama, Zeytinyağı Avşa Adası,htps/www.avsa.com. 2018

Erdek ilçe merkezi yakınında işletme yanında bekletilen karasu çevre kirliliği yaratırken(Foto 5), Marmara İlçesi Avşa Adasında 2018 yılında kurulan tesisin karasu havuzu olumlu olarak değerlendirilmiştir(Foto 6).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'de zeytin ağacı sayısı son yıllarda hızla artarak toplamda yaklaşık 174 miyona çıkmıştır. Ağaç sayısındaki artışla birlikte yağlık zeytin miktarı ve dolayısıyla zeytinyağı üretimi sırasında ortaya çıkan karasu ve pirina da artmıştır. Zeytinyağı üretimi sırasında oluşan karasu içerdiği çok yüksek organik kirlilik yükü ve fitotoksik özelliği nedeniyle kampanya dönemlerinde çevredeki araziye veya sucul ortamlara gelişi güzel boşaltılmamalıdır. Yürürlükteki Su Kirliliği Yönetmeliğinde karasuyun deşarjı için KOİ değeri olarak verilen 250 mg/L'nin altına günümüzdeki teknik bilgilerle ekonomik ve pratik olarak arıtmak imkânsız gibidir.

Tahmini sayısı 1000-1100 arasında olan zeytinyağı işletmelerinin %71'inin 3 fazlı, %27'sinin 2 fazlı ve %2'sinin taş baskı yöntemiyle ve yılda yaklaşık bir milyon ton zeytin işlendiği ve ortalama kapasite kullanım oranın≈%25 olduğu kaydedilmiştir. Zeytinyağı üretim prosesi olarak 3 fazlı sistemin avantajları: dekantörde su kullanıldığı için işletilmesinin daha kolay olması, oluşan pirinanın depolama, taşınma ve kurutma, maliyetinin düşük olması ve pirinanın kurutulmasının daha kolay ve pirinanın solvent ekstraksiyon tesislerine satış fiyatının daha yüksek olmasıdır. Bu sistemin dezavantajları ise**:** daha fazla atıksu oluşması nedeniyle atıksuyun kirlilik yükünün çok yüksek olması ve yaklaşık %90 oranında uygulanan lagünlerde yeterli buharlaşma sağlanamadığından alıcı ortamlara deşarj edilmesidir Üç fazlı işletmelerden oluşan karasuyun %89 oranında buharlaştırma lagünlerinde toplandığı, %11'nin ise vidanjör ile taşıyanarak/kanalizasyona deşarj edildiği kaydedilmiştir. İl genelinde 60 adet 3 fazlı ve 13 adet 2 fazlı işletmenin bulunduğu Balıkesir'de 2017-2018 sezonunda toplam 204.704 ton zeytinin işlenmesi ile yaklaşık 245.644 m^3 karasu oluşacağı hesaplanmıştır. Bandırma, Erdek, Gönen, Manyas ve Marmara ilçeleri arasında Marmara İlçesi yağlığa ayrılacak 516 ton ile ilk sıradadır. Marmara Adasında zeytin sezonunda toplanan zeytinlerin uzun yıllar boyunca Erdek Zeytin Kooperatifine götürüldüğü kaydedilmiştir. Bu ilçeye ait Avşa Adası Yiğitler Mahallesinde Nisan 20182'de 3 fazlı bir zeytinyağı işletmesinin devreye alındığı kaydedilmiştir.

Karasu ve kekinin 'Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler ile Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Organik Kaynaklı Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı, ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik (R.G. 23.Şubat.2018,Sayı:30341) eklerinde' belirtilen şartların sağlanması halinde; Karasu ve kekinin özellikleri çeşitli nedenlerle değişebildiği için arazi uygulamalarında toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerine dikkat edilmesi, parçalanmayı hızlandırmak amacıyla azotlu gübre/kireç ilavesi, ekim zamanı ve son karasu uygulaması arasında yeterli zaman bırakılması, yeraltı suyu seviyesine dikkat edilmesi,

Geçirimsiz havuzlarda karasuyun (yaklaşık 2 ton zeytin için 1 m^3 depolama hacmi) doğal yolla buharlaştırma ile dipte kalan kekin gübre olarak değerlendirilmesi konularında detaylı araştırmaların yapılması önerilmiştir.

Karasu/keki büyük ölçüde organik madde (OM≈50g/L), azot (N≈0.72g/l) ve özellikle potasyum (K≈3.25 g/l) gibi bitki besin elementlerini içermektedir. Karasuyun belirli şartların sağlanması halinde tarımda değerlendirilmesi ile kimyasal gübre kullanımının azaltılması mümkündür. Bu durumda da kimyasal gübrelerin üretilmesi ile ilgili karbon ayakizi eşdeğerinin azaltılması ve bu yolla küresel ısınma ve iklim değişikliği üzerinde olumlu etkileri dikkate alınmalıdır. Zeytinyağı üretiminin bütün safhalarında (Toprak hazırlığı, tarımsal ilaç ve kimyasal gübre uygulaması başta olmak üzere) tüketilen enerji karşılığı olarak hesaplanacak karbon ayakizi değerinde kimyasal gübre girdisinin azaltılması ambalajlı dış satımda ürünümüzün marka değerini daha da arttıracaktır. Özellikle organik madde ve bitki besin elementlerince fakir ve erozyona duyarlı olan bölge topraklarında öngörülen şartları taşıyan karasu/kekinin tarımsal alanlarda kullanılmasına ilişkin araştırmaların ilgili kuruluşlarca yapılması ve karasuyun/kekinin ekolojik kirlilik yerine ekolojik (organik) gübre olarak değerlendirilmesi için özel sektörün teknik bilgi ve mali yönden desteklenmesi de önerilmiştir.

KAYNAKLAR

Azbar,N., Bayram,A., Filibeli,A., Müezzinoğlu,A., Şengül,F., Özer,A., (2004), A Review of WasteManagement Options in Olive Oil Production. Critical Reviews in Environmental Science and Technology, Vol.34, Issue 3 May, 2004, pages:209-247

Case Study: Olive Oil Carbon foot print, April, 2013. www.pe-international.com.

Erdem ve ark.,(2015) Zeytin Karasuyunun Arıtım Yöntemleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üni. Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2015:1, 81-110.

Gazzetta Ufficiale, Della Republica Italiana, Roma, Martedi, 12 Novembre (1996).

Hocaoğlu, M.S.(2015)Zeytin Sektörü Atık/Artıklarının Yönetimi. Toplam Sayfa 2/63. https://zeytinay.csb.gov.tr/..

Hocaoğlu ve ark., (2018) Türkiye'deki Zeytinyağı İşletmelerinin 3 Fazlıdan 2 Fazlı Üretime Geçişi Durumunda Pirina Tesislerinin Yeterliliğinin CBS Destekli Analizi. U. Ü. ZİRAAT FAKÜLTESİ DERGİSİ, 2018, Cilt 32, Sayı 1, 43-58

Oktav E, ve Şengül F. (2002) I. Ulusal Çevre Sorunları Sempozyumu, Atatürk Üniversitesi, 16–18 Ekim Erzurum.

Oktav ve Özer(2004) Zeytinyağı üretimi atıksularının fiziksel arıtımı, I.Ulusal Çevre Kongresi, Cumhuriyet Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü, Sivas, 235-240, 2004.

Oruç, N., (1995), Aydın İlinde Zeytinyağı İşletmeleri Atık suyunun (Karasu) Çevreye Etkisi ve Giderilmesi. Çevre Sempozyumu, Bildiri Kitabı, s.275 – 282. Atatürk Üniversitesi Müh.-Mim.Fak., Çevre Müh. Bl. Erzurum.

Oruç, N. (2000), Zeytinyağı Üretimi ve Çevre Sorunları; Aydın İli Örneği. Türkiye 1. Zeytincilik Sempozyumu. Bildiri Kitabı s.9-19. U.U.Üni. Ziraat Fakültesi, 6-9 Haziran, 2000, Bursa.

Oruç,N. (2002),Zeytin Karasuyunun Oluşumu ve Tarımda Kullanılması. 1. Zeytinyağı Üretiminde Çevre Sorunları ve Çözümleri Çalıştayı. 07.09.Haziran, 2002. Zeytinli-Edremit, Bildiri Kitabı, s.15-23, Balıkesir Valiliği, Çevre Koruma Vakfı Yayını.

Oruç, N. (2004), Zeytin Karasuyunun Tarımda Kullanım Olanakları, Türkiye 3. Ulusal Gübre Kongresi, Tarım-Sanayi-Çevre. Gaziosmanpaşa Üni. Tokat. Bildiri Kitabı, s.625-630

Oruç, N. 2011. Zeytinyağı Fabrikası Atığı Karasu Ekolojik Sorun Değil-Ekolojik Gübre Olabilir. Ulusal Zeytin Kongresi, Akhisar, 22-25.Şubat, (Bildiri Kitabı)

Oruç N. (2012) Zeytinyağı Fabrikası Atığı Karasu Ekolojik Kirlilik Yerine Toprak Düzenleyici Olabilir. SAÜ Fen-Ed. Dergisi (2012-1)

Oruç N. (2014) Türkiye'de Zeytinyağı Fabrikası Sıvı Atığı Karasuyla Kaybolan N-P-K Bitki Besin Elementleri Karbon Ayak İzi Tahmin Edilmesi:Genel Değerlendirme Uluslararası Katılımlı 11.Ulusal Hümik Madde Kongresi.26-28 Ekim 2014 Kahramanmaraş

Roig, A. Cayuela.M.L., and Sanchez-Monedero, M**.A**., (2006). An overview on olive mill wastes and their valorization methods. Waste Management 26 (2006) 960-969

Saadi, İ. Laor, Y., Raviv, M., and Medina, S., (2007), Land Spreading of Olive Mill Wastewater: Effects on Soil Microbial Activity And Potential Phytotoxicity, Chemosphere Volume 66, Issue 1, January 2007, Pages 75-83

Senesi N. (2005a).The effect of organic amendment on native soil humic substances, with emphasis on the use of olive-oil mill wastewaters. In.Lynch,J.M., Schepers, J.S.,Unver,I.(Eds.),Innovative Soil-Plant Systems for Systainable Agricultural Practices OECD Publ., Paris, France, pp.243-263

Senesi N. (2005b). Humic-Like substances in organic wastes and their effects on amended soils. Gephysical Research Abstracts, Vol.7, 01667, 2005

Sierra, J., Marti, E., Antonia Garau, M., Cruanas, R., (2007), Effects of the agronomic use of olive mill wastewater: Field experiment. Sci. of the total environment 378 p. 90-94.

State of Israel Ministry of Environmental Protection, Olive Mill Wastewater, (2009),http://www.sviva.gov.il/bin/en.jsp?enPage=e_BlankPage&enDisplay=view&enDispWhat=Zone&enDispWho=olive_mill&enZone=olivemill

Şengül, F., Oktav, E., (2000). Zeytinyağı Üretimi Atıklarının Arıtım Alternatifleri. 1. Ulusal Çevre Kirliliği Kontrolü Sempozyumu Bildiri Kitabı. s.224 – 231. 4 - 6 Ekim 2000, ODTÜ.

Tibet Ü.(2018)TARIM ARAZİLERİNDE KARASU & PRİNANIN GERİ ÖNÜŞTÜRÜLMESİ,2018). uzzk.org › Belgeler › KARASU_VE_PRINANIN_GERI_KAZANILMASI

Tunç ve Ünlü,(2015). Zeytinyağı Üretim Atıksularının Özellikleri,Çevresel Etkileri ve Arıtım Teknolojileri. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi Cilt 4(2) 44-74 2015

Tübitak MAM (2015)ZEYTİN SEKTÖRÜ ATIKLARININ YÖNETİMİ PROJESİ. NİHAİ RAPOR (Zeytinay 2015).

TBMM, (2008), Zeytin ve Zeytinyağı ile Diğer Bitkisel Yağların Üretiminde ve Ticaretinde Yaşanan Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Raporu.

Yıldırım ve Tunalıoğlu R.(2013) Aydın'da Karasu Sorunu ve Zeytinyağı İşletmelerinin Çözüme Yönelik Tercihlerininin İncelenmesi. ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi,2016;13(2)

Zeytin Karasuyu Arıtımı Projesi (2003).Zeytin Karasuyu Arıtımı Projesi Raporu Dokuz Eylül Üni. Çevre Müh. Bl. Kasım 2003. https://docplayer.biz.tr › 6253794 **...**

Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi(UZZK) 2017-2018 Üretim tahmin Raporu. (http://www.uzzk.org/Belgeler/TURKIYE_REKOLTE_RAPOR_2017_2018.pdf

Zeytinay (2015) Zeytin Sektörü Atıklarının Yönetimi Projesi.. https://zeytinay.csb.gov.tr/

Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi(UZZK) 2017-2018 Yılı Tahmin Raporu (2018) (http://www.uzzk.org/Belgeler/TURKIYE_REKOLTE_RAPOR_2017_2018).

Bandırma İlçesi için Alternatif Ürün Enginar

Sevinç BAŞAY [1]

ÖZET

Bandırma'nın meteorolojik özellikleri, çok çeşitli tarımsal türün üretimine olanak tanımaktadır. İlçe yüzölçümünün % 65'lik bölümü tarıma elverişli topraklardan meydana gelmektedir. Bandırma ilçesi sebzecilik üretiminde de oldukça gelişmiştir. Sebze tarımında üretilen başlıca ürünler kavun, karpuz, biber, domates, fasulye, pırasa, karnabahar, ıspanak ve maydanozdur. Enginar ürünü için Bandırma ilçesi ideal ekolojide olmasına rağmen, enginar yetiştiriciliği istatistiki verilere yansımayacak kadar sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada; son yıllarda insan beslenmesinde önemi artan enginar yetiştiriciliğine, Bandırma ve çevresinde için alternatif bitki olabileceğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bandırma, sebze, enginar, yetiştiricilik

[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Görükle Kampüs,16059 Bursa, Türkiye, sevincbasay@uludag.edu.tr

Alternative Product for Bandırma is Artichoke

Sevinç BAŞAY [1]

Abstract

The meteorological characteristics of Bandırma allow for the production of a wide variety of agricultural products. 65% of the district area consists of arable land. The district of Bandırma is also very developed in vegetable production. Melon, watermelon, pepper, tomato, bean, leek, cauliflower, spinach and parsley are the main products produced in vegetable farming. Although the district of Bandırma is in the ideal ecology for artichoke product, artichoke cultivation is too limited to be reflected in statistical data. In this study; In recent years, the importance of artichoke growing in human nutrition has been pointed out that alternative plant for Bandırma and its surroundings.

Key words: Bandırma, vegetable, artichoke, cultivation

[1] Department of Horticulture, Faculty of Agriculture, University of Bursa Uludag, Gorukle Campus, 16059 Bursa, Turkey, sevincbasay@uludag.edu.tr

GİRİŞ

Enginar (*Cynara scolymus* L.) yetiştiriciliği dünyanın birçok yerinde yapılmakla birlikte, özellikle Akdeniz ülkelerinde ve bazı Amerika ülkelerinde yoğunluk kazanmaktadır. Türkiye'de enginar üretimi özellikle Ege ve Marmara bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ülkemizde İzmir, Aydın, Antalya, Adana, Muğla, Manisa, Balıkesir ve Hatay illerinde yetiştirilmekte olup, 2015 yılı verilerine göre 8.823 dekar üretim alanı ve 11.094 ton üretim miktarı ile İzmir en çok yetiştirildiği ildir (Ekbiç, 2005; Keskinkılıç, 2018; Günay 2005). Enginar toprak altı gövdesi çok yıllık, toprak üstü organları tek yıllık olan baş ve yapraklarından çeşitli şekillerde faydalanılan bir sebze türüdür. Enginarın yenilen kısmı açmamış çiçeklerinin geniş ve etli çiçek tablası ile brakte adını verdiğimiz enginar başındaki etli dip kısımlarıdır. Taze tüketiminin yanında konserve ve derin dondurulmuş olarak kullanılır (Anonim, 2006).

Ülkemizde yetiştiriciliği yapılan başlıca iki enginar çeşidi mevcuttur: "Sakız" ve "Bayrampaşa". Sakız çeşidi erkenci özelliği nedeniyle taze tüketime yönelik üretilirken, geçci bir çeşit olan Bayrampaşa genellikle sanayiye (konserve) yönelik üretilmektedir (Abak, 1987; Eser, 2002). Bu iki yaygın üretilen çeşide ek olarak son yıllarda bazı yabancı hibrit sanayi çeşitlerinin de üretilmeye başlandığı görülmektedir. Enginar bitkisinin toprak altı gövdesi çok yıllıktır. Kök gövdesi üzerindeki uyur gözler, sonbaharda ilk yağmurlardan sonra veya sulandıktan sonra uyanıp sürerek ertesi yıl ürün verecek bitkileri meydana getirirler. Enginar geniş ve derin bir kök sistemine sahiptir. Çok iyi toprak koşullarında kökler 120 cm'den daha derine inebilmektedir (Ekbiç, 2005). Bitkinin yenilebilir kısmı, genellikle kapitül veya kafa olarak adlandırılan olgunlaşmamış çiçeğidir. Dünyada ki tüketimi; çiğ, haşlanmış, buharda pişirilmiş veya kızartılmış olaraktır. Enginar kafaları, düşük protein ve yağ, yüksek miktarda mineral, vitamin, karbonhidrat, inulin ve mono- and di-caffeoylquinic asit ve flavonoidler içeren polifenolik bileşikler ile karakterize edilir (Zeipiņa ve ark. 2015). Enginarın bileşiminde bulunan ve onu sağlık açısından önemli kılan en önemli bileşenler fenolik maddeler ve inulindir. Kafeik asit türevleri ve en önemlisi de kafeoilkuinik asit (Sinarin) en önemli fenolik bileşen olup bunun yanı sıra, klorojenik asit ve flavonoidlerden apigenin ve luteolin de enginarın bileşiminde bulunmaktadır (Ergezer, 2013, Gezer, 2015). Enginar, besleyiciliği yanında insan vücudunun fizyolojik faaliyetlerine de etkide bulunur. Vücutta biriken toksik maddelerin nötrleştirilmesine, kalp faaliyetlerinin düzenlenmesine ve kan dolaşımıyla kılcal damar direncine olumlu etkileri vardır. İçerdiği "ciarin" (1,5-dicaffeoyl-guinic acid) karaciğer, safrakesesi ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar (Yılmaz, 2015). Enginar hem üretim kolaylığı, hem sağlık açısından son yıllarda çok aranan bir sebze olması, bunun yanı sıra iklim isteklerini Bandırma ve çevresinin karşılaması sebebiyle, Bandırma ve çevresi için enginar bitkisi çok ideal bir bitkidir.

Çalışmanın amacı; Bandırma ve çevresi için enginar yetiştiriciliğinin çiftçiler için bir alternatif olacağına dikkati çekmektir.

MATERYAL VE METOT

Enginarın bitkisinin yetiştirme istekleri öncelikle farklı literatür taraması ile açıklanarak, Bandırma ilçesinde mevcut koşullarla örtüşenler belirtilerek, çiftçiye alternatif ürün olarak önerilme sebepleri açıklığa kavuşturulmuştur.

ARAŞTIRMA BULGULARI

İklim istekleri

Ekolojik istekleri bakımından seçici bir bitki olmakla birlikte, enginarın yetiştiriciliği açısından, Akdeniz Havzası içerisinde yer alan Türkiye'de uygun ve geniş alanlar bulunmaktadır. Buna rağmen ülkemize oldukça geç girmiş ve girdiği zamanlardan bu yana kadar da pek fazla yayılım göstermemiştir.

Türkiye'de enginar üretimi özellikle Ege ve Marmara bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ancak, Akdeniz bölgesinin erkencilikte önemli olmasından dolayı yetiştiriciliği son yıllarda bu bölgede de yayılım göstermektedir (Ekbiç, 2005). Enginar, ılık iklimlerde yetişen kışlık bir sebzedir. Çok soğuk ve sıcaktan hoşlanmaz. Kış aylarında sıcaklık 0°C altına düşerse yaprak ve başlarda önemli zararlar oluşur. 20°C üzeri sıcaklıkta gelişme yavaşlar, 25°C üzerinde ise gelişme durur. Aslında bitki 30° C ve üzerini tolera edebilmesine rağmen, sertleşerek kalite düşermektedir (Anonim, 2010).

Bandırma; İstanbul, Bursa ve İzmir illeri üçgeninin neredeyse tam ortasındadır. Yani; enginar yetişen bölgelerin tam ortasında yer almaktadır. İşte bu sebeple Bandırma; enginarın iklim isteğini tam olarak karşılayan bir bölgedir.

Yetiştiriciliği

Enginar derin köklü bir sebzedir ve toprak konusunda çok fazla seçici olmamakla birlikte, en hoşlandığı toprak iyi drene olan, verimli ve derin topraklardan hoşlanır. Killi ve hafif topraklardan hoşlanmaz (Maynard ve ark. 2007).

Enginarın tarlaya dikimi ağustos sonu veya eylül ayında yapılır. Dikimde genel olarak her bitki için yaklaşık 1 m^2 alan kalmasına dikkat edilir. Dikim için dekara 1000 adet üretim materyali kullanılır (Anonim, 2006). Dikimde üç tip üretim materyali kullanılmaktadır. Bunlardan ilki mart-nisan aylarında yetişkin bitkilerden alınan dip sürgünleri ile üretim, ikici üretim materyali; dinlenme halindeki enginar bitkilerinin toprak altındaki gövdesinden alınan ve üzerinde 3-5 adet göz taşıyan parçalardır. Üçüncü üretim şekli ise; toprak yüzeyine çıkmış, üzerinde az da olsa kök taşıyan dip sürgünlerinin doğrudan tarlaya dikilmesidir (Özzambak ve ark. 2006). Dikim genellikle Akdeniz ve Ege Bölgesinde ekim-kasım aylarında, Marmara Bölgesinde ise mart -nisan aylarında yapılır. En uygun dikim masuralar üzerine sıra arası ve üzeri 1x1 m mesafe ile yapılır. Sonra 40 cm genişliğinde 25 cm derinlikte çanak şeklindeki ocakların açılmasına başlanır. Eğer daha önceden parsele gübre verilmemiş ise her ocağa iki kürek dolusu gübre dökülerek toprakta iyice karıştırılır (Anonim, 2010).

Genel olarak Bandırma ve çevresi iklim olarak enginar üretimine oldukça uygun olmasının yanında; organik alanların mevcut olması durumunda, enginar organik üretim için oldukça ideal bir bitkidir. İdeal bitki olmasının sebebi; her şeyden önce çok güçlü bir bitkidir (Başay, 2016). Enginar üretimi kış mevsiminde yapıldığından dolayı hastalık ve zararlılar çok önemli sorun oluşturmaz. Yeni kurulan bahçelerde kök çürüklüğü (Rhizoctonia solani) görülebilmektedir. Kök boğazında çürümeler oluşur. Bunun için temiz fide ve toprak kullanılmalıdır. Nemli ve yağışlı havalarda Botrytis cineara (Gri küf), mildiyö, ılık ve yüksek nemli havalarda ise külleme ortaya çıkabilir. Virüs hastalıklarından sarı mozayık virüsü ve kıvırcık bodurluk virüsü zarar oluşturabilir. Önemli enginar zararlıları ise yaprak bitleri, enginar kelebeği, enginar yaprak galeri kurdu, salyangozdur. En yoğun yaprak bitlerine rastlanmaktadır. Fakat enginarın en büyük avantajı; yenen kısmı brakteler arasında saklı durumdadır. Bu durum; yaprağı yenen sebzelere göre oldukça büyük bir avantajdır. Yani; enginar bitkisinin organik yetiştiricilik için oldukça ideal olması yanında, Bandırma ve çevresinin iklim uygunluğu bu duruma eklendiğinde tek gerekli olan şey, organik alan temini kalmaktır. Bandırma ve çevresinde organik alanlar organik enginar yetiştiriciliği yapılarak değerlendirilebilir.

Geniş Alanlarda Yetiştirilme Durumu ve Pazarlama

Enginarda verim, genellikle baş adedi olarak ifade edilir. Çünkü kg yerine adet olarak pazarlama yapılır. Bir dekar alana 100x60-70 cm mesafeler ile dikim yapıldığında yaklaşık 1650 adet bitki dikilir. Her enginar ocağında genelde iki sürgün bırakılır. Her sürgünden bir adet ana baş, 2-3 adet yan kol enginar alındığı düşünülürse bir ocaktan 2-6 adet, bir dekar alandan ise 3300-8000 adet enginar başı elde edilir (Anonim 2010). Yapraklı olarak hasat edilen enginar başları, kamyonet kasalarına yığma olarak ters ve

düz istiflenerek pazara sunulabilir. Ancak bu yakın pazarlar için uygulanır. Uzak pazarlara ise iyi ambalaj malzemesi ile sevk edilir. Son yıllarda üreticiye cazip gelen pazarlama seçenekleri arasında en yaygın olanları; kendi ürününü kendin topla, yol kenarında kurulan standlar, üretici pazarları veya semt pazarları, internet ve posta yolu, doğrudan restoranlara ve kurumlara satış ve agro-turizm faaliyetleri yolu ile satış şeklinde belirtilmiştir. Üreticilerin bu seçeneklerden hangisini veya hangilerini kullanabileceği konusunda; kişisel tercihleri, tarım işletmesinin yerini, ürünlerin miktarı ve yapısını, satış sırasında sunulacak hizmetleri göz önünde bulundurması gerektiği ifade edilmektedir (Adanacıoğlu, 2014). İzmir'in Urla ilçesinde çiftçilerin doğrudan pazarlama stratejileri ile ilgili yapılan bir çalışma sonucunda; enginar üreticilerinin karşılaştığı en büyük zorluk tüketicilere doğrudan ulaşmak olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerin bu zorluklarına yardımcı olacak, üretici birlikleri, kooperatifler, yerel yönetimler, iş ve aile çevresindeki gönüllü tüketici grupları, sivil toplum kuruluşları vb. gibi kuruluşlar oluşturulmalıdır (Adanacioglu ve ark. 2016). Türkiye'de geleneksel enginarın pazarlama kanalları; üreticiler tarafından geleneksel enginar küçük toplayıcılara ve pazarcılara, toptancı haline, tüccara ve fabrikaya satılmaktadır. Bazı üreticiler ise semt pazarlarında ya da yol kenarındaki tezgahlarda geleneksel enginarı doğrudan satış şeklinde tüketiciye sunmaktadırlar. Bunun yanısıra, sanayici tarafından ürün işlenerek konserve ve dondurulmuş olarak iç ve dış piyasada satışı yapılmaktadır (Kenanoğlu Bektaş ve ark., 2013). Bandırma bölgesinde geniş alanlarda yetiştiricilik yapıldığı durumda alıcılar ve market zincirleri bölgeye gelerek toplu alımlar yaparak; üreticiyi pazarlama ile uğraşmaktan kurtarmaktadır. Enginar baş adet olarak satılmakta ve genellikle fiyatı çok ucuzlamamaktadır. Enginarın satışında daima belli bir standart bulunmaktadır, bu standardın altına düşmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlığa olan olumlu etkilerinden dolayı her geçen yıl daha fazla aranan bir sebze olan enginarın en fazla seçici olduğu nokta; iklimdir. Bandırma ve çevresi üç farklı iklim kuşağının yaşandığı bir bölgedir. Bu açıdan bölgede pek çok ürünün yetiştiriciliği kolaylıkla yapılabilmektedir. Verimli toprakları, zengin su kaynakları yetiştiricilik için önemli avantaj sağlamaktadır. Bu kadar çok avantajın bulunduğu bu bölgede kesinlikle enginar üretiminin üzerine gidilerek, çiftçiler enginar yetiştiriciliği konusunda bilgilendirilerek, bu konuda teşvik edilmelidir. Geniş alanlarda yetiştiriciliğin başlatılmasının devamında, büyük marketler bu alanlara çağrılarak demonstrasyonlar yapılarak, bu marketlerle anlaşmalar yapılarak, çiftçinin malını ilk elden marketlere pazarlanması sağlanmalıdır. Böylece çiftçiye ilk elden malını değerinde satma fırsatı sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

Abak, K. 1987. Enginar ve Kuşkonmaz Yetiştiriciliği. Tav. Yayın No: 15, 64 s.

Adanacıoğlu, H. 2014. Tarımsal Ürünlerde Doğrudan Pazarlama Kavramı ve Pazarlama Etkinliği Açısından Dolaylı Pazarlama ile Karşılaştırılmalı Analizi: İzmir İli Urla İlçesi Balıklıova Köyü Örneği. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014, Samsun.

Adanacioglu H., N. Adanacioglu 2016. Use Of Dırect Marketıng Strategıes By Farmers In Izmır, Turkey: A Case Study Of Artıchoke Growers. Hungarıan Agrıcultural Engıneerıng N° 29/2016 32-35.

Anonim, 2006. Enginar yetiştiriciliği ve enginarın sağlık açısından önemi, Hasad Dergisi.

Anonim, 2010. Enginar Yetiştiriciliği. Bahçecilik. Millî Eğitim Bakanlığı. s.49

Başay, S. 2016. The Artichoke (*Cynara scolymus* L.) As Ideal Plant For Organic Growing. Journal of Agricultural Faculty of Uludag University, Volume 30, Number; Special Issue, 647-653.

Ekbiç, İ.E. 2005. Sakız Enginar Çeşidinde Meydana Gelen Dönüşüm Üzerinde Araştırmalar. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. s.96.

Eser, 2002. Enginar Yetiştiriciliği Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama Ve Araştırma Merkezi.

Ergezer, H. 2013. Enginar Atıklarından Elde Edilen Ekstraktın Çiğ Ve Pişirilmiş Köftelerde Antioksidatif Etkilerinin Araştırılması. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (Doktora Tezi) s.196

Gezer, C. 2015. Fonksiyonel Bir Besin Olarak Enginar: Olası Sağlık Etkileri. Beslenme ve Diyet Dergisi. Cilt 43, sayı 3.

Günay, A. 2005. Sebze yetiştiriciliği, Cilt II. s.531

Kenanoğlu Bektaş, Z., G. Saner, 2013. Türkiye'de Enginar Üretimi Ve Pazarlaması. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 2013, Cilt 27, Sayı1, 115-128.

Keskinkılıç, K. 2018. Urla Sakız Enginarı. İzmir Ticaret Borsası. Mart, 2018.

Maynard, D.N., and Hochmuth, G.J. 1997. Knotts Handbook for Vegetable Growers, Fourth Edition. John Wiley and Sons, Inc., New York, NY. ISBN # 0-471-13151-2.

Özzambak, E., A. Uğur, E. Zeybekoğlu 2006. Enginar Yetiştiriciliği ve Enginarın Sağlık Açısından Önemi. Nisan 2006, Yıl:21, Sayı:251.

Yılmaz, A. 2015. Sera Koşullarında Yetiştirilen İki Farklı Enginar Çeşidinde (Cynara Scolymus L. Cv. Bayrampaşa Ve Starline F1) Su-Verim İlişkilerinin Belirlenmesi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. s.84

Zeipiņa, S., I. Alsiņa , L. Lepse 2015. Influence Of Agroecologıcal Factors On Artıchoke Yıeld And Qualıty: Revıew. Research For Rural Development 2015, Volume 1.

Hayvancılık
(Husbandry)

Traditional Cheeses of the Region

Assoc. Prof. Dr. Nayil DINKCI [1]

ABSTRACT:

Bandırma, Gönen, Erdek, Manyas and the Marmara Island are some of the districts in the province Balıkesir. The province Balıkesir is situated in the Marmara Region in Turkey, which is in the north-western part of Turkey. The region has a moderate climate and is quite rich in terms of its flora. Large parts of the region are used for agricultural farming, most of the modern dairies and also small traditional cheese producers are found in this region. It is a point of juncture between Europe and Asia, thousands of civilizations passed from one continent to the other and left some parts of his cuisines in the region. Some cheeses varieties are real artworks; they have to be formed and ripened in the hands of the cheese master. Mihaliç Cheese is one of these cheeses. It is an aged cheese, made from high-fat sheep milk, mainly in the provinces Gönen, Bandırma and Manyas. It's been made in the region since more than 200 years. Also the best Lor cheese is made from the whey of Mihaliç cheese. Çerkez Füme is a Circassian smoked cheese produced in the region. This cheese is usually made from low fat milk, and is fumed with pinewood smoke. Sepet cheese is also a variety which is produced in the region. It is a hard cheese made from a blend of goat, sheep and cow's milk, that is shaped into a basket. The region is famed for its high-quality Beyaz cheese variations which are produced from full fat sheep-goat and cow milk mixtures and ripened for at least 6 months. Kaşar cheese is also one of the main cheese varieties produced in the region. Beyaz cheese and Kaşar cheese are also the most popular cheeses, which are now produced conventionally in many parts of Turkey. The province Balıkesir is known as the city with more than 50 different traditional cheeses. These are only some of the most produced cheese varieties in the region.

Keywords: Beyaz cheese, çerkez fume cheese, kaşar cheese, lor cheese, mihalic cheese

[1] Ege University, Faculty of Agriculture, Department of Dairy Technology, nayil.dinkci@ege.edu.tr

INTRODUCTION

Bandırma and it's surroundings are located in the Marmara region of Turkey. They are districts of the province Balıkesir. The Marmara region is the second smallest region of Turkey in size, it is only a bit smaller than Ireland or Netherlands and Belgium combined. But it is also the most populated and industrialized part of Turkey. The region has a moderate climate and is quite rich in terms of its flora. Large parts of the region are used for agricultural farming, most of the modern dairies and also small traditional cheese producers are found in this region. It's no wonder that only in the province Balıkesir are more than 50 different traditional cheeses been produced (Bal-Onur, Aksoy-Biber; 2017).

It is being thought that more than 2000 varieties of cheese exist worldwide. It is not exactly known where and when cheese was made for the first time. According to Kosikowski (1977); the evolution and world movement of fermented foods began many centuries before Christ (BC). It can be seen from archaeological records that domestication of plants begun in the Fertile Crescent (parallel to the alluvial soils of Euphrates and Tigris Rivers) around 9000 to 8500 BC (Kindstedt; 2012). One of the theories for the first cheese is that shortly after 7000 BC, with the development of ceramics and pottery, that the collected milk has been stored in ceramic pods in the warm climate of south-east Asia, the milk fermented and coagulated spontaneously by the bacteria present in milk (Kindstedt; 2012). It is known from the analysis of organic residues in pottery shards corresponding to around 6500 – 6000 BC that the pods contained dairy products like cheese and butter (Evershed et al. 2008). Another theory is that a nomadic traveller filled his bag, made from the stomach of a mammal (goat – sheep), with fresh milk and realized after a while when he wanted to drink milk, that the milk has coagulated. During the mass movements from the Fertile Crescent the people take the knowledge of cheese making with them and continue it wherever they journeyed and settled during many centuries. Migrations to the north and west was trough Turkey into Thrace and the Balkan peninsula. Archaeological founding's confirmed that the Neolithic farmers brought a Near East culture, based on mixed farming which included milk production and cheese - butter making (Kindstedt; 2012). The Sumerians were the earliest settlers of Mesopotamia, who recorded the making of 20 different types of cheese on clay tablets in 3000 BC (Ergil, 2014). The variety of cheese comes from the traditional adaptations of a few cheese making techniques. The roots of cheese production in Anatolia must be as deep as the migrations and settlements to north-west Anatolia 6500 BC. Anatolia has been also the home for many civilisations in the next thousands of years and many civilisations passed through Anatolia and left some of their culture in this land. It's possible to find in each region different cheeses with their distinct flavour. Ünsal (1997) reported 230 different names of cheese varieties in Turkey.

MAIN CHEESES OF THE REGION

Mihaliç Peyniri (Mihalic Cheese)

According to a story; there was a small migrant village along the coast of the Marmara Sea, during the Roman period. They had a way of making their milk last throughout the year. They emptied their vessels of milk and boiled it. They strained the curds with cloths that they hung anywhere they could. The hanging cheeses were so abundant that the site inspired the Romans who later passed on the cheese making methods throughout Europe. Cheese, along with so many preserves, was made so that travellers could easily transport their food and eat it, too (Donnelly, 2016). Was this cheese may be the ancestor of Mihalic Cheese?

Some cheeses varieties are real artworks; they cannot be produced in fabrication style with continuous machines. They have to be formed one by one and step by step in the hands of the cheese master and have to be ripened in special conditions. Mihalic Cheese is one of these cheeses (Fig. 1). It's a traditional Turkish cheese, mainly produced in the villages Karacabey, Gönen, Bandırma, Manyas, Mustafakemalpaşa of the provinces Balıkesir and Bursa. It is also known as Mağlıç, Mahlıç and Kelle cheese (Dinkci et al., 2013). It's been told that this cheese was made by migrants from the Balkans in the region during the Ottoman Empire, more than 200 years ago. It's traditonally made from whole fat, raw, sheep's milk.

Figure 1. Mihalic Cheese

Production of Mihalic Cheese

The milk is filtered through a cotton cloth, coagulated at 32–35˚C using home-made calf rennet or commercial rennet in wooden barrels of 100 – 250 L capacity. The coagulation time requires 60 to 90 min, afterwards the coagulum is being cut into very small pieces (the size of a grain of rice) using a cross-shaped wooden stick. The curds are stirred continuously and rested for 10–15 min to settle down. The curds are cooked gradually by adding boiling water slowly to the broken curd until the curd–water mixture reaches 45˚C. It's mixed and shaken for 5-10 min again. At this stage the curd becomes elastic. It's rest again for another 10–15 min. During this time the curd precipitates. Then, the curds are taken to a cotton cloth for whey drainage. The cloth is tied up and hung for complete draining which takes 3–8 h. By this way the curd takes the form of the tied cloth. The formation of regular openings in the cheese occurs at this stage and this is one of the unique characteristics of Mihalic. The drained curd is cut into 3–5 kg blocks and brined in 15% NaCl for 2 days, then in 18% NaCl for 2-3 days. Finally, they are taken in 20-22 % NaCl brine for 15–30 days. The cheese blocks are placed to a wooden barrel containing a layer of coarse salt; the cheese blocks are covered with 20–22% NaCl brine and the barrels are closed with a wooden lid (Hayaloğlu et al., 2008). The cheese is ripened in the barrels at 15-25˚C about 3 months (Kamber, 2008; Hayaloğlu et al., 2008; Aday and Karagül Yüceer, 2014). The cheese moulds has to be formed one by one and step by step in the hands of the cheese master. The best taste occurs after one year of ripening.

Its colour ranges from cream to light yellow, roundish holes and 3 – 4 mm in diameter pores are decreasing from the centre to the sides in its cross section. It has a characteristically sharp taste and odour, is rather salty and has a hard and crusty structure. The characteristic flavour comes from the natural microflora of the raw milk and the contaminating microorganisms that grow within the cheese and contribute to the maturation during the ripening process (Özer and Kesenkaş, 2017).

Physicochemical properties of 15 Mihalic Cheese samples, collected from towns of Balıkesir (Gönen, Havran, Ivrindi), Bursa (Karacabey) and Çanakkale (Yenice) are given in Table 1. All of the cheese samples are produced from raw sheep's milk and ripened for at least six months.

Table 1. Physicochemical Properties of Mihalic Cheese (Aday and Karagül Yüceer, 2014)

	pH	Acidity (%)	(%)Dry Matte	Salt (%)	Fat (%)	Ash (%)	Protein (%)	WSN	TCA (%)	PTA (%)
Min.	5,0	0,37	56,7	3,2	25,	4,93	18,6	0,26	0,0	0,0
Max.	5,9	1,04	64,1	8,1	33,	10,0	24,6	0,84	0,2	0,1
Aver	5,5	0,56	60,4	5,9	27,	7,54	22,0	0,47	0,1	0,0

Lor (Whey Cheese)

Lor Cheese is an interesting cheese because it is not made from strained milk curds like the other ones. It is made from the leftover that's strained out of milk curds (Donelly, 2016). It's produced almost in every region in Turkey and also in most East-Mediterranean countries (Durlu-Özkaya, Gün, 2014). Their production method varies according to the region in respect of the used raw material, the addition of milk and/or cream and the traditional recipe. Traditionally these cheeses are manufactured mostly from the whey of sheep's and goat's milk cheeses, because this whey is much richer in protein and fat as compared with cow's milk cheese whey. Lor Cheese, which is produced from the whey of Mihalic Cheese, has a higher quality than the other whey cheeses. Therefore it is manufactured in the same region as Mihalic Cheese. The manufacturing steps of Lor Cheese are described in Figure 2. Chemical properties of Lor Cheese samples are summarized in Table 2.

Table 2. Chemical Properties of Lor Cheese (Alichanidis & Polychroniadou, 2008)

	Moisture	Fat	Protein	Salt	pH
Min	65,0	7,0	9,0	0,6	5,5
Max	70,0	15,0	14,0	0,8	6,0
Aver	67,5	11	11,5	0,7	5,75

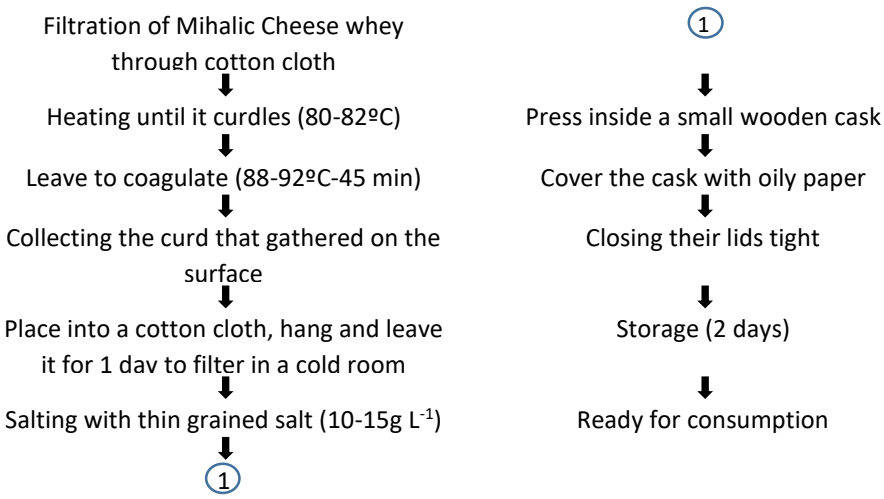

Figure 2. Flow diagram for the manufacture of Lor Cheese (Adapted from Kamber, 2008; Alichanidis and Polychroniadou, 2008; Durlu-Özkaya and I. Gün, 2014)

The resulting product; Lor cheese, has an odor and taste like milk cream, it's color ranges between pure white and off-white. The shape is that of the container used. The texture is soft, smooth and creamy (Fig. 3). They have no rind and no holes caused by gas (Kamber, 2008; Alichanidis and Polychroniadou, 2008; Durlu-Özkaya and I. Gün, 2014). It's preferred fresh at breakfast on bread and is also used in pastry, pies and many desserts.

Figure 3. Lor Cheese

Çerkez Peyniri (Füme) (Fumed Circassian Chesse)

Traditional circassian cheese is mainly produced from goats', sheep' and cows' milk or a mixture of them, skimmed buffalo milk is also being used (Güneser and Karagül-Yüceer, 2011; Gül et al., 2015). It is traditionally made by Circassian families mainly in in the Eastern Marmara Region (Balıkesir, Bursa, Adapazarı, Çanakkale, Gönen, Biga, Hendek) and Western Black Sea Region (Bolu, Düzce and Sinop) (Kamber, 2008). While it is being produced for centuries in the Northern Caucasia there is not much information about its history (Uysal et al., 2010). Circassian cheese is an acid coagulated cheese and has different characteristics than enzyme coagulated cheeses (Güneser and Karagül Yüceer, 2011; Kamber, 2008). Some varieties of Circassian cheese are sprinkled with different herbs or fumed types are also produced. Circassian cheese is consumed fresh or matured. The fumed type has a very long shelf life in relative to the fresh one. It's usually formed in the basket during draining of the whey, therefore the out surface has the form and figure of the basket. The moulds are about 1 kg, the color is varying from light yellow in the fresh ones to white - cream in the dried version (Fig. 4). It is a slightly salty cheese with a specific aroma and a soft consistency. The smoked type (Fig. 5, 6) has a light brown exterior with a thin crust and a light yellow – cream interior.

Figure 4. Vacuum Packaged Circassian Cheese (¼)

Figure 5. Fumed Circassian Cheese (1/1)

Figure 6. Fumed - Vacuum Packaged Circassian Cheese (¼)

The manufacturing steps of Circassian Cheese are described in Figure 7.

Filtration of raw milk (Sheep's, Goat's, Cow's milk or a mixture of them)
↓
Heating (~95 - 100ºC)
↓
Addition of sour whey / yoghurt whey (~400mL whey / 10 kg milk)
↓
Stirring and heating until coagulation
↓
Clollection of the curd by perforated ladles
↓
Draining of the whey in cheese baskets
↓
1

1
↓
Salting of the curds upper part / turning over for salting the bottomj part
↓
Ready for fresh consume / for maturation
↓
Hanging in the in the baskets in to the sun. Turning upset down frequently
↓
Drying the cheese under sun (3 - 7 days) / fuming with pinewood, beech or oak
↓
Ready for consumption

Figure 7. Flow Diagram for the Manufacture of Circassian Cheese (Adapted from Güneser, Karagül Yüceer, 2011, Uysal et al., 2010)

Table 3. Chemical Properties of Circassian Cheese (Güneser, Karagül Yüceer, 2011; Uysal et al., 2010)

	(%) DM	Fat (%) in DM	Protein (%)	Salt (%) in DM	Ash (%)	Acidity (%LA)	pH
Min	43,07	41,89	16,21	3,61	2,32	0,54	5,27
Max	69,82	53,13	32,42	6,44	6,77	1,28	5,66
Aver	56,45	47,51	24,32	5,03	4,55	0,91	5,47

DM: Dry Matter, LA: Lactic Acid

Circassian cheese can be offered for consumption as fresh or in sun dried version. Also a fumed variety, which can be kept for long periods, is being produced (Kamber, 2008). The chemical properties (min – max) of different varieties of Circassian Cheese samples from different regions of Turkey are summarized in Table 3.

Beyaz Peynir (White Cheese)

Turkish White Cheese is a brined cheese variety. Its varieties can be found; with some physico-chemical, textural and sensory differences according to the region, in whole Turkey and also many neighbour countries. Traditionally it was mainly made from sheep's and goat's milk. While the milk of these species doesn't contains carotenoids the resulting cheese is in white colour, which is giving the name to this cheeses (Alichanidis and Polychroniadou, 2008). Since the lactation period of sheep / goats is short and the milk amount is not enough for the production, cow's milk or a combination with sheep's / goat's milk is also used. Traditionally white cheese is produced with raw milk and its natural microbial flora. The curd is handled extensively by the cheese master and the cheeses are matured for at least 6 months in cold rooms (+5ºC) (Turantas et al., 1989, Erkmen, 1995). Turkish White Cheese is a rindless cheese with a soft to semi-hard, close texture (Hayaloğlu, Güven and Fox; 2002). Usually it has a salty acid taste, it may have also a piquant flavour (Dinkci and Gönc; 2000) especially when made from sheep's milk and matured for more than 6 months. But the best taste occurs in sheep – goat cheeses after 1 year of ripening. The manufacturing steps of White Cheese are described in Figure 8. Chemical properties of White Cheese samples collected from different geographical regions of Turkey are summarized in Table 4.

Table 4. Composition of ripened White Cheeses from different regions (Salum et al., 2018)

Province	Moisture (%)	Protein (%)	Fat in DM (%)	Salt in DM (%)	Titratable Acidity	pH	Ash (%)
Min	50,0	17,1	47,7	5,20	0,76	4,77	3,7
Max	54,6	18,7	56,3	7,38	1,00	5,11	5,3

DM: Dry matter

While some varieties of White Cheese are made from the milk of only one species; sheep, goat or cow's and not from a mixture. Others are made from the mixture of two or three species. It's traditionally produced from full fat fresh milk of the animals. This cheese gets it ideal taste after a specific ripening period in cold rooms (+4ºC - +6ºC) for at least 6 months. It is bright and white in colour and doesn't contains pores (Fig. 9).

Raw milk
↓
Clarificarion (*Filter)
↓
Standardisation of fat (*No fat standardisation)
↓
Pasteurisation (15-20 Sec at 72-74 ºC) (*Non Pasteurisation)
↓
Cooling (30-32ºC) (*Themisation to 30-32ºC)
↓
Addition of starter culture (*Non starter culture addition)
↓
Addition of $CaCl_2$ (*Non $CaCl_2$ addition)
↓
Renneting (28-32ºC)
↓
1 ○

1 ○
↓
Cutting the coagulum (1-3 cm^3)
↓
Draining (25-30 min)
↓
Pressing and moulding
↓
Salting (14-16 % NaCl Brine, at 15-16 ºC for 6-12 h)
↓
Packaging (in tinned cans filled with brine; 14-16 g $100g^{-1}$NaCl)
↓
Ripening (at 12-15 ºC for least 30 – 60 days)
↓
Storage (at 5ºC)

Figure 8. Flow Diagram for the Manufacture of White Cheese (*Traditionel White Cheese production) (Adapted from Hayaloğlu et al., 2002)

Figure 9. White Cheese

When it is produced from the mixture of goat, sheep and cow milk percentages of 40, 50 and 10 % respectively are used commonly (Karagül-Yüceer et al., 2007). This cheese has its own characteristic taste and aroma that differ from other white cheeses (Fig. 10). The mean values of the chemical properties of this Cheese samples were reported as; 48.2 - 56.9 %, 0.73 - 2.13 %, 49.3 - 58.8 % and 5.6 - 11.9%, moisture, titratable acidity, fat-in-dry matter and salt-in-dry matter respectively.

Figure 10. White Cheese produced from the mixture of goat, sheep and cow milk

Kaşar Peyniri (Kashar Cheese)

Kashkaval type cheeses are the best known pasta-filata type cheeses, which are made for centuries in the Mediterranean region. It is especially common in Thrace, Central Anatolia and East Anatolia regions. However, it is being produced in all regions of Turkey with some physico-chemical and textural differences today.

The manufacturing steps of Kashar Cheese are described in Figure 11.

Raw milk
↓
Filtration
↓
Pasteurisation (15-20 Sec at 72-74 ºC) (*Non Pasteurisation)
↓
Cooling (30-32ºC) (*Themisation to 30-32ºC)
↓
Addition of $CaCl_2$ (*Non $CaCl_2$ addition)
↓
Renneting (Summer 30ºC, Winter 35-40ºC, ~ 45 min)
↓
Cutting the curd (6-8 mm cubes)
↓
Pressing for one hour, cutting into large blocks
↓
1

1
↓
Leafe to acidify (for 2 h summer and 4 h
↓
Checking the desired consistency and cutting the curd into long thin slices
↓
Immers the slices in baskets in hot water (75-80ºC, 8 % NaCl, ~ 3 min)
↓
Kneading, salting inside the dough and kneading until thoroughly mixed
↓
Transfer into circular moulds for 12 h
↓
Transfer to the salting room (<18ºC), keep on coarse grained salted shelves for one day
↓
After 2-3 days moulds are removed and the cheeses salted again for 2-3 weeks
↓
Ripened for 2-3 months (12ºC), and stored for at least 4-6 months in cool rooms (2-4ºC)

Figure 11. Flow diagram for the manufacture of Kashar Cheese (*Traditional) (Kamber, 2008; Alichanidis and Polychroniadou, 2008; Durlu-Özkaya and Gün, 2007)

Besides traditional Kashar Cheese, fresh (unripened) kashar cheeses are also being produced in Turkey. The fresh cheese is known as taze kaşar or fresh kashar. Fresh kashar is a smooth, firm, light yellow cheese usually made from cow's milk. It's a soft tasting cheese that has often been compared to mozzarella (Donelly, 2016). It's a very versatile cheese good for slicing, melting, grating or eating straight up. The gross composition of Kashar Cheese is shown in Table 5 (Hamzacebi & Anter (1978), Demirci & Diraman (1990), Kurultay, Öksüz & Simsek (2000), Durlu-Özkaya & Gün, (2014))

Table 5. Chemical Composition of Kashar Cheese (%)

	Moisture content	Fat-free dry matter	Fat	Protein	Ash	Salt	Acidity*
Min	42,72	29,0	24,10	22,6	3,05	2,82	1,17
Max	44,8	33,18	28,0	27,0	4,5	3,21	2,00
Aver	43,76	31,09	26,05	24,8	3,55	3,02	1,59

*L.A.

Figure 12. Kashar Cheese Ripened For More Than 1 Year

Figure 13. Slice of Kashar Cheese

Figure 14. Surface Moulded Kashar Cheese

According to the Turkish regulations matured Kashar Cheese; has to be at least 60 % Dry Matter and a max concentration of 4,0 % Salt (NaCl) in dry matter. And it can be produced in four different fat in dry matter (FDM) levels; Full-fat Cheese (45 ≤ FDM %), Half-fat Cheese (25 ≤ FDM % <45), Low-fat Cheese (10 ≤ FDM % < 25) and as Non-fat Cheese (10 > FDM %) (TGK, 2015).

CONCLUSION and RECOMMENDATIONS

The Marmara region, the north-western part of Turkey, for many civilisations a bridge to Europe or Asia. Since thousands of years the home and Capital for many civilisations and imperia, for hundreds of years the new lands of immigrants from the Balkan, Caucasia, … . The taste of a multicultural cuisine with the roots at the kitchen of the imperium's.

No wonder that nowadays only in the province Balıkesir are more than 50 different traditional cheeses being produced. While some of them are real artworks and have to be formed and ripened in the hands of the cheese master.

Investigation and documentation of the traditional production methods and some basic parameters like the biochemical, microbiological, textural, rheological and sensory properties of traditional cheeses are important for the protection of the cultural heritage. Extensive studies have been made on the commercially most important varieties including White Cheese or Kashar Cheese but there is still insufficient literature for the other varieties.

REFERENCES

Aday, S. & Karagül Yüceer, Y (2014), Physicochemical and Sensory Properties of Mihalic Cheese. International Journal of Food Properties, 17, 2207-2227.

Alichanidis, E & Polychroniadou, A (2008), Characteristics of major traditional regional cheese varieties of East-Mediterranean countries: a review. Dairy Sci. Technol. (88) 495-510.

Bal-Onur, B & Aksoy-Biber, N (2017), 50 Peynirli Şehir Balıkesir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Yayınevi, Balıkesir.

Demirci, M & Diraman, H (1990), Study on Production Technique, Physical, Chemical, Microbiologic Features and Energy Levels of Packed with Vacuumed Fresh Kashar Cheese, Made in Trachea region. Gida, 15 (2), 83–88.

Dinkçi, N, Özer, E & Kesenkaş, H (2013), A Real Artwork: Mihalic Cheese. The 2nd International Symposium on "Traditional Foods from Adriatic to Caucasus" 26-26 October Struga, Macedonia.

Dinkci, N. & Gönç, S (2000), Mucor michei'den Elde Edilen Lipaz (Piccantase A) Enziminin Beyaz Peynirin Olgunlaşmasında Kullanılması Üzerinde Araştırmalar. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 37 (2-3) 141-148.

Donelly, C (2016), Turkish Cheeses a Very Quick Guide. The Oxford Companion to Cheese. NY: Oxford University Press 270 (https://istanbites.com/features /turkish -cheeses-a-very-quick-guide/).

Durlu-Özkaya, F & Gün, I (2007), Anadolu'da Peynir Kültürü. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 , Ankara

Durlu-Özkaya, F & Gün, I (2014), Aroma Compounds of Some Traditional Turkish Cheeses and Their Importance for Turkish Cuisine. Food and Nutrition Sciences, 5, 425-434.

Ergil, LY (2014), A Tour of Turkey's Artisanal Cheeses. https://www.dailysabah.com/life/2014/08/14/a-tour-of-turkeys-artisanal-cheeses Published August 14.

Erkmen, O (1995), Behaviour of Staphylococcus aureus in Turkish Feta cheese during manufacture and ripening. Journal of Food Protection 58 (11) 1201-1205.

Evershed, R (2008), Organic residue analysis in archaeology: The archaeological biomarker revolution. Archaeometry 50 (6) 895-924.

Gül, O, Dervişoğlu, M, Mortas, M, Aydemir, O, Ilhan, E & Akşehir, K (2015), Evaluation of Polycyclic Aromatic Hydrocarbons in Circassian Cheese by High-Performance Liquid Chromatography with Fluorescence Detection. Journal of Food Composition and Analysis 37, 82-86.

Güneser, O & Karagül-Yüceer, Y (2011), Chracterisation of Aroma-Active Compounds, Chemical and Sensory Properties of Acid-Coagulated Cheese: Circassian Cheese. International Journal of Dairy

Technology 64 (4), 517-525.

Hamzaçebi, Y & Anter, C (1978), Investigations on Chemical Composition of Kashar Cheeses Produced in East, central and Trachea Part of Turkey. Etlik J. Vet. Bact. Inst., 4 (11–12), 142–155.

Hayaloğlu, AA, Güven, M & Fox, PF (2002), Microbiological, Biochemical and Technological Properties of Turkish White Cheese "Beyaz Peynir". International Dairy Journal 12, 635-648

Hayaloğlu, AA, Özer, BH & Fox, PF (2008), Cheeses of Turkey: 2. Varieties Ripened Under Brine. Dairy Science and Technology, 88, 225-244.

Kamber, U (2008), The Traditional Cheeses of Turkey: "Marmara Region". Food Reviews International, 24: 175-192

Karagul-Yuceer, Y, Isleten, M & Uysal-Pala, C (2007). Sensory characteristics of Ezine cheese, J. Sens. Stud. 22 49–65.

Kindstedt, P (2012), Cheese and Culture (A History of Cheese and its Place in Western Civilizations). Chelsea Green Publishing, 85 North Main Street, Suite 120, White River Junction, VT 05001 (802) 295-6300

Kosikowski, F (1977). Cheese and Fermented Milk Foods. Printed in U.S.A. and Distributed by Edwards Brothers, Inc., Ann Arbor, Michigan.

Kurultay, S, Öksüz, Ö. & Simsek, O (2000), The Effects of Hydrocolloids on Some Physico-Chemical and Sensory Properties and on the Yield of Kashar Cheese. Nahrung 44 (5) 377-378.

Özer, E & Kesenkaş, H (2017), The Effect of Using Different Starter Culture Combinations on Organic and Fatty Acid Composition of Mihalic Cheese. Acta Alimentaria, 46 (4), 492-500.

Salum, P, Govce, G, Kendirci, P, Bas, D, Erbay, Z; 2018. Composition, proteolysis, lipolysis, volatile compound profile and sensory characteristics of ripened white cheeses manufactured in different geographical regions of Turkey. International Dairy Journal 87, 26-36.

TGK (2015), Türk Gıda Kodeksi Peynir Tebliği (Tebliğ No: 2015/6)

Turantas, F, Unluturk, A & Goktan, D (1989), Microbiological and Compositional Status of Turkish White Cheese. International Journal of Food Microbiology 8 (1) 19-24.

Uysal, H, Kavas, G, Kesenkaş, H & Akbulut N (2010), Some Properties of Traditional Circasian Cheese Produced in Turkey. International Journal of Dairy Science, 5 (3), 150-152.

Ünsal, A; 1997. When Milk Slept "Turkish Cheeses," Bank of Yapi Kredi Publications: Istanbul, 49–81, 216–244.

Bandırma Bölgesinde Hayvancılık İşletmelerinde Kullanılan Bazı Kaba Yemlerde Besin Madde Miktarları ve Metabolize Olabilir Enerji Düzeylerinin Belirlenmesi

Hüseyin ESECELİ [1]
Selim ESEN [2]

ÖZET:

Bu çalışma Bandırma ve çevresinde ruminant çiftliklerinde yaygın olarak kullanılan bazı kaba yemlerde ham besin madde miktarları ile metabolize olabilir enerji (ME) düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Bandırma çevresindeki çiftliklerden temin edilen bazı kaba yemler (38 adet yonca kuru otu, 161 adet mısır silajı, 6 adet yonca silajı, 6 adet bezelye silajı, 6 adet kanola silajı ve 6 adet buğday samanı) kullanılmıştır. Kaba yem örneklerinde kuru madde (KM), ham protein (HP), ham kül (HK), ham yağ (HY) analizleri Weende analiz sistemine göre ve ham selüloz (HS) analizleri ise Crampton ve Maynard metoduna göre yapılmıştır. Yemlerin Nötr deterjan fiber (NDF), asit deterjan fiber (ADF) ve asit deterjan lignin (ADL) içerikleri ise Van Soest yöntemine göre belirlenmiştir. Yem maddelerinde ME değerleri HS, ADF ve ADL sonuçlarından yararlanılarak hesaplanmıştır. Sulu kaba yemlerin KM düzeyleri % 14.12-42.71 arasında değişirken kuru kaba yemlerin KM düzeyleri % 84.00-95.45 arasında değişmektedir. Yonca kuru otu, mısır silajı, yonca silajı, bezelye silajı, kanola silajı ve buğday samanında ortalama HP ve HS miktarları sırasıyla % 14.57, 2.15, 4.05, 2.15, 2.25, 6.07 ve 28.88, 7.24, 7.27, 7.81, 7.48, 36.02 olarak belirlenmiştir. Yonca kuru otu, mısır silajı, yonca silajı, bezelye silajı, kanola silajı ve buğday samanında ortalama ADF-NDF-ADL miktarları ise sırasıyla % 34.34-43.57-7.51, 9.39-16.13-1.91, 10.63-10.17-3.67, 9.82-13.37-2.92, 9.25-12.88-2.27, ve 42.30-62.41-11.41 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Bandırma yöresinde ruminantlar tarafından tüketilen bazı kaba yemlerin besin madde kompozisyonu ve enerji değerleri tespit edilerek tablo haline getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kaba yem, besin maddesi, metabolize olabilir enerji, selüloz
JEL Kodu: O13

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, heseceli@bandirma.edu.tr
[2] T.C. Tarım Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yemler ve Hayvan Besleme Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, selim_esen01@hotmail.com

The Determination of Nutrient Values and Metabolizable Energy Levels In Some Roughages Used In Livestock Facilities In Bandırma Region

Hüseyin ESECELİ [1]
Selim ESEN [2]

ABSTRACT:

This study was carried out to determine the nutrient values and metabolizable energy (ME) levels in some roughage which is widely used in ruminant farms in and around Bandırma. Some roughages (38 alfalfa hay, 161 corn silage, 6 alfalfa silage, 6 pea silage, 6 canola silage and 6 wheat straw) obtained from farms around Bandırma were used in this experiment. In this study levels of dry matter (DM), crude protein (CP), crude ash (CA), ether extract (EE) analyzes were determined according to Weende analysis system and crude fiber (CF) analyzes were determined by Crampton and Maynard method. Neutral detergent fiber (NDF), acid detergent fiber (ADF) and acid detergent lignin (ADL) contents of feeds were determined according to Van Soest method. The equations developed by CF, ADF and ADL was used to calculate the ME values of feeds for ruminants. The dry matter (DM) levels of aqueous roughages varied between 14.12-42.71% and 84.00-95.45% for dry roughages. Mean CP and CF levels were found as 14.57, 2.15, 4.05, 2.15, 2.25, 6.07 % and 28.88, 7.24, 7.27, 7.81, 7.48, 36.02 % for alfalfa hay, corn silage, alfaalfa silage, pea silage, canola silage and wheat straw respectively. Mean ADF-NDF-ADL levels were found as 34.34-43.57-7.51, 9.39-16.13-1.91, 10.63-10.17-3.67, 9.82-13.37-2.92, 9.25-12.88-2.27 % and 42.30-62.41-11.41% for alfalfa hay, corn silage, alfaalfa silage, pea silage, canola silage and wheat straw respectively. In this study, the nutrient composition and energy values of some roughages consumed by ruminants in Bandırma region were determined and tabulated.
.

Keywords: Roughage, nutrients, metabolizable energy, fiber
JEL Code: O13

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Health Science, Department of Nutrition and Dietetics, Bandirma, Balikesir, Turkey, heseceli@bandirma.edu.tr
[2] Republic of Turkey Ministry of Agricultureand Forestry Sheep Breding Research Institute, Department of Feed and Animal Nutrition, Bandirma, Balikesir, Turkey, selim_esen01@hotmail.com

GİRİŞ

Ülkemiz bulunduğu coğrafya ve iklim özellikleri nedeni ile, her türlü tarımsal faaliyete uygun konumdadır. Hayvancılık ise ülkemiz tarımsal faaliyetleri arasında önemli bir yere sahiptir. Tarımın temel iki üretim alanından biri olan hayvansal üretim, her şeyden önce insanların yaşamını sürdürebilmesini sağlayan, yeterli ve dengeli beslenmenin temel öğeleri olan et, süt, ve yumurta gibi değerli kaynakları sağlamayı amaç edinmiştir.

Hayvansal ürünler protein, vitaminler ve mineral maddeler başta olmak üzere insanların ihtiyaç duyduğu tüm besin maddelerini uygun oranlarda içeren, biyo-yararlanımı yüksek, kendine has lezzet ve aromaya sahip göreceli olarak pahalı ürünlerdir. Bu nedenle bireysel ve toplumsal gelişmişliğin en önemli göstergesi, hayvansal ürünlerin yeterli miktarlarda üretim ve tüketim oranıdır. Hayvansal üretimin artırılması, genetik ıslah ve bakım besleme şartlarının iyileştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu uygulamalar içerisinde beslenme düzeyi hayvanların verimini en çok etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu nedenle hayvanların besin madde gereksinimleri, hayvanlara yedirilen gerek kaba yemlerin (ot, saman, silaj vs) gerekse fabrika yemlerinin besin madde ve enerji değerlerinin tam ve doğru olarak bilinmesi ile karşılanabilir. Bu değerleri bilinmesi sonucunda çeşitli havan türleri için uygun diyetlerin (rasyon) hazırlanması gibi hayvan beslemenin özünü oluşturan durumun hayvan besleme uzmanları tarafından eksiksiz ve hatasız hazırlanmasını sağlamaktadır.

Bir hayvancılık işletmesinde veya yem ünitesinde satın alınacak ya da eldeki mevcut hammaddelerin değerlendirilmesi ve seçimi ileri düzeyde teknik bilgi gerektirir. Bilindiği gibi hayvansal üretimde en yüksek gider, yaklaşık % 70 oranında, yem gideridir. Bu durum ekonomik verimlilik açısından düşünüldüğünde bu alanda çalışan kişilerin yem hammaddeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekliliğini daha da önemli kılmaktadır. Bu alanda çalışan teknik bir kişi yem nedir?, Hangi kriterler aracılığı ile yemin değeri belirlenir?, Tek tek her yemin hayvanlar üzerindeki faydalı ve zararlı etkileri nelerdir? sorularına cevap bulabilmesi sadece yem hammaddelerinin detaylı analizi ile mümkündür. Bu hususları bilmeden hayvanların gerekli ve ekonomik bir şekilde beslenmesinin mümkün olamayacağı apaçık ortadadır. Bunu da ötesinde gelişen rakabetçi ekonomik koşullar, hayvansal üretim maliyetinin düşürülmesi için gerekli çabanın gösterilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ruminantlarda Toplam Miks Rasyon (TMR) hazırlanmasında kullanılan birçok programda girilmiş olan hammadde değerleri standart değerler üzerinden hesaplanmaktadır. Bilindiği gibi toprağın yapısı, iklim durumu, depolama şartları vb. faktörler hammaddelerin besin maddesi ve enerji içeriklerini değiştiren ana faktörlerdir. Bu nedenle iyi bir hayvan besleme uzmanı mutlaka rasyon programlarında kullandığı hammaddelerin besin maddesi ve enerji değerlerini analizlerle belirleyerek ve elde edilen matriks değerlerini programında değiştirerek "En iyi'yi En ucuz'a" mantığı ile rasyonu'nu hazırlayabilir. Bunu dışında değişken faktörlerle hammaddelerde üremiş olan toksik bazı maddelerin varlığı hayvanlarda metabolik hastalıklara yol açabilirken, verim yönünden de insan sağlığına zarar verebilecek ürün elde edilmesine yol açabilir. Bu hususlarda da yem hammaddelerinin ayrıntılı analizi bu sakıncaların tespitinde yardımcı olmaktadır.

Bandırma ekonomisinde tarım sektörünün payı önemli büyüklüktedir. Bandırma'nın meteorolojik özellikleri, çok çeşitli tarımsal ürün üretimine olanak tanımaktadır. İklim, narenciye hariç diğer bütün bitkilerin yetiştirilmesine elverişlidir. Bandırma ilçesini yüzölçümünün % 65'lik bölümü tarıma elverişli topraklardan meydana gelmektedir. İlçedeki tarla arazisinin büyük bir bölümünde buğday, arpa, ayçiçeği, pamuk, soğan, çeltik ve şeker pancarı tarımı yapılmaktadır. Ayrıca bölgedeki hayvancılık ve tavukçuluğun yem ihtiyacını karşılamak üzere mısır, yulaf, fiğ, yonca, kanola gibi yem bitkileri de yetiştirilmektedir.

Türkiye'de yem hammaddelerinin bölgelere göre besin madde ve enerji içeriklerini gösteren standart tabloların olmaması, farklı bölgelerden sağlanan yem maddelerinin besin madde ve enerji içerikleri hakkında sağlıklı bilgi edinilmesini engellemektedir.

Bu çalışmada Bandırma ve çevresinde ruminant çiftliklerinde yaygın olarak kullanılan bazı kaba yemlerde ham besin madde miktarları ile metabolize olabilir enerji (ME) düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada Bandırma çevresindeki çiftliklerden temin edilen 38 adet yonca kuru otu, 161 adet mısır silajı, 6 adet yonca silajı, 6 adet bezelye silajı, 6 adet kanola silajı ve 6 adet buğday samanı olmak üzere toplam 223 adet kaba yem numunesi kullanılmıştır.

Özel hayvancılık işletmelerinden sağlanan kaba yemler 2018 yılı ve 2019 yılının ilk yarısına ait ürünlerden oluşmaktadır. Toplanan kaba yemler öğütülerek analize hazırlanmıştır. Mısır silajı ham besin maddelerinin tayini için 60°C'de kurutulduktan sonra öğütülmüş ve analize hazır hale getirilmiştir. Yem maddelerinin kuru madde (KM), ham kül (HK), ham protein (HP) ve ham yağ (HY) düzeyleri AOAC (AOAC, 1984)'de belirtilen yöntemlere göre, ham selüloz (HS) düzeyleri Crampton ve Maynard (1983)'ın bildirdiği yönteme göre, nötr deterjan fiber (NDF), asit deterjan fiber (ADF) ve asit deterjan lignin (ADL) miktarları ise Van Soest (Van Soest, 1963) yöntemine göre belirlenmiştir.

Kaba yem numunelerinde ME düzeyleri;

ME_{HS}, kcal/kg KM = 3309.5 – 35.64 x HS;

ME_{ADL}, kcal/kg KM = 2764 – 102.73 x ADL;

ME_{ADF+HS}, kcal/kg KM = 3464.7 – 58.10 x ADF + 27.99 x HS;

ME_{ADF}, MJ/kg KM = 14.70 – 0.150 x ADF formülleri kullanılarak hesaplanmıştır (Kirschgessner ve Kellner,1977; Kirschgessner ve Kellner,1981; Kirschgessner ve ark, 1977).

BULGULAR

Bandırma çevresindeki çiftliklerden temin edilen yonca kuru otu, mısır silajı, yonca silajı, bezelye silajı ve buğday samanı gibi bazı kaba yemlerde KM, HP, HY, HS, HK, NDF, ADF ve ADL içerikleri Tablo 1'de ve bu kaba yemlerin farklı formüller ile hesaplanan ME düzeyleri ise Tablo 2'de gösterilmiştir

Tablo 1. Kaba Yemlerin Besin Madde İçerikleri, % KM (Ortalama, Min-Max)

Yem maddeleri	KM	HP	HY	HS	HK	NDF	ADF	ADL
Yonca kuru otu	91.10	14.57	1.64	28.88	9.46	43.57	34.34	7.55
(n=38)	84.00-95.45	7.98-22.91	0.58-2.78	17.71-42.91	6.86-11.27	30.87-59.27	19.59-53.38	5.11-10.94
Mısır silajı	27.53	2.15	0.79	7.24	1.90	16.13	9.39	1.91
(n= 161)	16.95-42.71	1.01-3.34	0.13-2.27	4.97-11.30	0.55-4.14	12.03-25.33	4.85-15.26	0.75-3.85
Yonca silajı	22.24	4.05	1.08	7.27	4.94	10.17	10.63	3.67
(n=6)	19.92-24.15	3.02-5.03	0.71-1.24	5.20-7.95	2.35-5.60	7.91-11.13	6.66-12.11	1.46-4.55
Bezelye silajı	20.09	2.15	0.99	7.81	2.93	13.37	9.82	2.92
(n=6)	14.12-28.59	1.28-3.31	0.18-2.77	4.29-11.52	1.59-4.75	9.78-17.61	5.01-14.53	2.01-3.95
Kanola silajı	21.80	2.25	0.77	7.48	2.46	12.08	9.25	2.27
(n=6)	18.03-30.11	1.54-2.63	0.42-0.96	4.95-8.62	1.40-3.56	10.00-19.22	5.60-11.63	1.58-3.06
Buğday samanı	89.95	6.07	1.30	36.02	6.82	62.41	42.30	11.41
(n=6)	88.49-91.92	1.74-10.86	0.44-2.15	30.04-46.43	4.33-8.91	51.52-83.01	36.49-51.01	7.33-15.26

n: Örnek sayısı,

Tablo 2. Kaba Yemlerin HS, ADL ve ADF İçeriklerinden Yararlanılarak Hesaplanan ME Düzeyleri (MJ/kg KM), (Ortalama, Min-Max)

		ME (MJ/kg KM)			
Yem maddeleri	n	ME_{HS}	ME_{ADL}	ME_{ADF+HS}	ME_{ADF}
Yonca kuru otu	38	9.55 7.45-11.51	8.34 6.87-9.37	9.54 6.55-11.58	9.55 6.69-11.76
Mısır silajı	161	12.78 12.17-13.11	10.75 9.92-11.25	13.07 12.12-13.91	13.29 12.41-13.97
Yonca silajı	6	12.77 12.67-13.08	10.00 9.62-10.94	12.77 12.49-13.50	13.11 12.88-13.70
Bezelye silajı	6	12.65 12.14-13.22	10.31 9.87-10.71	13.03 12.32-13.79	13.23 12.52-13.95
Kanola silajı	6	12.74 12.57-13.12	10.60 10.26-10.89	13.13 12.69-13.72	13.31 12.96-13.86
Buğday samanı	6	8.48 6.93-9.37	6.67 5.01-8.42	8.44 7.54-9.15	8.35 7.05-9.23

n: Örnek sayısı,

TARTIŞMA

Bandırma ve çevresinde ruminant çiftliklerinde yaygın olarak kullanılan bazı kaba yemlerde ham besin madde miktarları ile metabolize olabilir enerji (ME) düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, yonca kuru otu, mısır silajı, yonca silajı, bezelye silajı, kanola silajı ve buğday samanı değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmada kullanılan kaba yem maddelerine ait besin madde içeriklerinin verildiği Tablo 1 incelendiğinde; kuru kaba yemlerden yonca kuru otu ve buğday samanı'nın kuru madde değerlerinin ortalama % 90 düzeyinde olduğu (% 84.00-95.45) ve dolayısıyla iyi bir kurutma dönemi geçirdikleri belirlenmiştir. Kuru otlarda KM içeriklerinin genellikle % 88-92 arasında değişiklik gösterdiği bildirilmektedir (Ensminger ve ark, 1990; Pond ve ark.,1995). Sulu kaba yemlerden mısır silajı, yonca silajı, bezelye silajı ve kanola silajı'nın ortalama kuru madde değerleri % 20.09-27.53 arasında değiştiği (% 14.12-42.71) belirlenmiştir. Ortalama değerlere bakıldığında sulu kaba yemlerin KM değerlerinin uluslararası referans kabul edilen tablolardaki değerlerden düşük olduğu (Dale ve Batal, 2005; Perry ve ark, 2004), Konca ve ark.'nın (2005) İzmir ili ve çevresindeki bazı süt sığırcılığı işletmelerinde yapılan silo yemlerinin besin madde içeriği ve silaj kalitelerinin saptanması amacıyla yaptıkları çalışmada bildirilen ortalama KM oranından (% 29.36) düşük olduğu gözlenmektedir.

Kaba yemlerin ham protein düzeylerine bakıldığında KM bazında; yonca kuru otunda % 7.95-22.91, mısır silajında % 1.01-3.34, yonca silajında % 3.02-5.03, bezelye silajında % 1.28-3.31, kanola silajında % 1.54-2.63, buğday samanında ise % 1.74-10.86 belirlenmiştir. Bu değerler uluslararası referans kabul edilen tablolardaki (Dale ve Batal, 2005; Perry ve ark, 2004) % 14-20 ham protein olarak bildirdikleri bulgulara benzer bulunmuştur. Yonca kuru otu için belirlenen ortalama KM bazında % 14.57 HP değeri, Kara ve Deniz (2005)'in % 13.15, literatür bildirişleri ile karşılaştırıldığında, yonca kuru otu için elde edilen bulgular, Kara ve Deniz (2005)'in % 13.15, Şeker (2002)'in % 13.61 olarak bulduğu değerlerden yüksek, Abaş ve ark. (2005)'nın % 18.42, Çerçi ve ark. (2003)'nın % 19.97, Denek ve Deniz (2004)'in % 15.19 olarak bulduğu değerlerden düşük olduğu görülmektedir.

Konca ve ark. (2005) yaptıkları bir çalışmada mısır silajı örneklerinin HP düzeylerini ortalama % 7.27, Alçiçek ve ark. (1999) 16 farklı işletmeden alınan mısır silajı örneklerinde HP düzeylerini % 4.09-9.03 arasında, Denek ve Deniz (2004) ise % 5.63 olarak saptamışlardır. Araştırmada elde edilen mısır silajının KM bazında HP miktarının (% 2.15) ve diğer silajların (bezelye silajı, kanola silajı, yonca silajı) HP değerleri bildirilen çalışmalara ve uluslararası referans kabul edilen tablolara göre (Dale ve Batal, 2005;

Perry ve ark, 2004) düşük değerde olduğu görülmektedir. Kaba yemlerin HP miktarlarındaki farklılıkların, bitkilerin vejetasyon dönemi ve biçim zamanına bağlı olarak oluştuğu düşünülmektedir.

Çalışmada analizleri yapılan kaba yem örneklerinde ortalama HY düzeyleri KM bazında; yonca kuru otunda % 1.64, mısır silajında % 0.79, yonca silajında % 1.08, bezelye silajında % 0.99, kanola silajında % 0.77 ve buğday samanında % 1.30 olarak belirlenmiştir. Yonca kuru otunda HY miktarı uluslararası referans kabul edilen tablolarda (Dale ve Batal, 2005; Perry ve ark, 2004) %1.7-3.5 olarak bildirilmiştir. Yapılan çalışmalarda Kara ve Deniz (2005) % 1.75, Abaş ve ark. (2005) % 2.34 olarak bildirmiş olup araştırmada elde edilen sonuçların bu literatür bildirişlerine göre düşük, Şeker (2002)'in yaptığı bir çalışmaya göre (% 1.48) yüksek değerde olduğu görülmektedir. Mısır silajında ise ham yağ miktarı Alçiçek ve ark. (1999) ve Konca ve ark. (2005)'nın sonuçlarından (%1.70-3.74 ve % 2.40) düşük olarak bulunmuştur. Mısır silajlarında ham yağ miktarları, koçanda dane mısırın bulunup bulunmamasına göre değişmektedir. Bezelye silajı, kanola silajı, yonca silajı HY değerleri uluslararası referans kabul edilen tablolara göre (NRC, 1989) düşük değerde olduğu görülmektedir.

İncelenen kaba yemlerin Tablo 1'de verilen HS ve HK içerikleri literatür bildirişlerine ve uluslararası referans kabul edilen tablolarda verilen değerler ile uyum içinde olduğu gözlenmektedir (Alçiçek ve ark, 1999; Şeker, 2002; Abaş ve ark., 2005; Kara ve Deniz, 2005; Konca ve ark., 2005; Dale ve Batal, 2005; Perry ve ark, 2004; NRC, 1989)

Araştırmada analiz edilen kaba yemlerde Van Soest'e göre belirlenen ve kaba yemlerin sindirilebilirliğinin bir göstergesi olan asit deterjan fiber ortalama miktarları KM bazında; yonca kuru otunda % 34.34, mısır silajında % 9.39, yonca silajında % 10.63, bezelye silajında % 9.82, kanola silajında % 9.25 ve buğday samanında % 42.30 bulunmuştur. Analizi yapılan kaba yemlerin NDF ortalama miktarları KM bazında; yonca kuru otunda % 43.57, mısır silajında % 16.13, yonca silajında % 10.17, bezelye silajında % 13.37, kanola silajında % 12.08 ve buğday samanında % 62.41 düzeyinde belirlenirken ortalama ADL miktarları KM bazında; yonca kuru otunda % 7.55, mısır silajında % 1.91, yonca silajında % 3.67, bezelye silajında % 2.92, kanola silajında % 2.27 ve buğday samanında % 11.41 olarak bulunmuştur. ADF bakımından incelenen yem maddelerinin uluslararası referans kabul edilen tablolarda (Perry ve ark, 2004) bildirilen sonuçlarla uyum içerisinde olduğu, elde edilen bulgulardan sadece buğday samanında bu tablolara göre daha düşük bulunduğu görülmektedir. NDF ve ADL düzeyleri ise uluslararası referans kabul edilen tablolar ve yapılan araştırma sonuçlarına göre (Alçiçek ve ark., 1997; Özkul ve ark., 2005; Çerçi ve ark.,2011) düşük bulunmuştur. Farklı biçim zamanı ve vejetasyon dönemlerinde elde edilen kaba yemlerde değerlendirme sonuçlarında farklılıklar oluşabilmektedir.

Analizleri yapılan kaba yem maddelerine ait metabolize olabilir enerji düzeyleri hücre duvarı unsurlarından ham selüloz, asit deterjan fiber ve asit deterjan lignin miktarları kullanılarak hesaplanmış ve Tablo 2'de verilmiştir. Mısır silajının metabolize olabilir enerji düzeylerinin hesaplanmasında HS içeriği kullanılarak elde edilen ME_{HS} düzeyi, Alçiçek ve ark. (1997)'nın 9.12-9.25 MJ/kg KM olarak elde ettikleri bulgulara göre yüksek bulunmuştur. Araştırmada ADF içerikleri ile hesaplanan yonca kuru otu, mısır silajı ve buğday samanına ait ME_{ADF} düzeyleri sırasıyla 9.55, 13.29 ve 8.35 MJ/kg KM olarak; ADL içerikleri ile hesaplanan yonca kuru otu, mısır silajı ve buğday samanına ait ME_{ADL} düzeyleri ise sırasıyla 8.34, 10.75 ve 6.67 MJ/kg KM olarak tespit edilmiştir. Özkul ve ark. (2005)'nın yaptıkları çalışmada metabolize olabilir enerji düzeylerini ADF miktarlarını kullanarak yaptıkları hesaplamalarda yonca kuru otu, mısır silajı ve buğday samanında sırasıyla 8.88-10.26, 8.42-11.05 ve 5.83-7.17 MJ/kg KM, ADL içeriğini kullanarak hesapladıklarında aynı yem maddelerinde sırasıyla 6.56-8.66, 7.70-10.06 ve 6.59-8.37 MJ/kg KM olarak belirlemişlerdir. Araştırma bulguları bu literatür ile karşılaştırıldığında ME_{ADF} düzeyinin yonca kuru otu ile uyumlu olduğu, mısır silajı ve buğday samanı düzeylerinin ise daha yüksek tespit edildiği görülmektedir. ME_{ADL} düzeyleri ise yonca kuru ve mısır silajı düzeylerinin daha yüksek buğday samanı düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Yem bitkisinin türü, gübreleme ve sulama, toprağın yapısı, iklim, hasat zamanı, kurutma ve depolama sırasındaki işlemler gibi pek çok faktör kaba yemlerin besin madde içeriklerine etki etmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak, ruminantların beslenmesinde kullanılan kaba yemlerin hücre duvarı unsurlarının rutin bir şekilde belirlenerek yem tablolarına alınması ve yem enerji içeriğinin daha pratik, ekonomik ve kolay bir şekilde hesaplanması ülke hayvancılığına yarar sağlayacaktır. Ayrıca bu yönlü araştırmalar tekrarlanarak ve daha fazla sayıda yem maddesinde analizler yapılarak, Bandırma yöresinde ruminant çiftliklerinde kullanılan kaba yem maddelerine ait tablolar oluşturulmalı hayvanlara rasyon düzenleyen hayvan besleme uzmanlarına daha doğru sonuca ulaşmaları için kullanacakları kaba yemlerin içeriklerinin bilgilendirilmesi yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Abaş İ, Özpınar H, Kutay HC, Kahraman R, Eseceli H (2005). Determination of the metabolizable energy (ME) and net energy lactation (NEL) contents of some feeds in the Marmara region by in vitro gas technique. *Turk J Vet Anim Sci*, *29*, 751-757.

Alçiçek A, Sevgican F, Şayan Y, Çapçı T, Özkul H (1997). Kaba yemlerde enerji içeriğinin hücre çeperi fraksiyonları ile saptanmasına yönelik bir araştırma. *Ege Üniv Zir Fak Derg, 34*, 41-48.

Alçiçek A, Tarhan F, Özkan K, Adışen F (1999). İzmir ili ve civarında bazı süt sığırcılığı işletmelerinde yapılan silo yemlerinin besin madde içeriği ve silaj kalitesinin saptanması üzerine bir araştırma. *Hayvansal Üretim, 39-40*, 54-63.

AOAC (1984). *Official Methods of Analysis.* 14th ed. Association of Official Agricultural Chemists. Washington. D.C.

Crampton, E.W., Maynard, L. (1983). The relation of cellulose and lignin content to nutritive value of animal feeds. *J Nutr. 15.* 383-395.

Çerçi İH, Seven PT, Azman MA, Birben N (2003). Ruminant yemlerinin farklı in vitro yöntemlerle metabolize olabilir enerjilerinin belirlenmesi. *II. Ulusal Hayvan Besleme Kongresi, 18-20 Eylül, Konya*, 419-423.

Çerçi İH, Erişir Z, Gürdoğan F, Seven İ, Patır B, Dikici A, Kılınç Ü, Çiftçi M (2011). Taze ot, silaj ve kuru ot şeklinde yedirilen yoncanın kuzularda performans, karkas ve etin duyusal özellikler üzerine etkisi. *Kafkas Universitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 17(1)*, 107- 112.

Dale N, Batal A (2005). *2005 Feedstuffs reference issue and buyers guide*, *76*, 16-22.

Denek N, Deniz S (2004). Ruminant beslemede yaygın olarak kullanılan kimi kaba yemlerin sindirilebilirlik ve metabolik enerji düzeylerinin in vitro yöntemlerle belirlenmesi. *Turkish Journal of Veterinary and Animal Science, 28*, 115-122.

Ensminger ME, Oldfield JE, Heinemann WW (1990). *"Feeds and Nutrition*". 2nd ed., The Ensminger Publishing Company. ISBN 0 941 21 80 82, Clovis, California.

Kara MA, Deniz S (2005). Van yöresinde üretilen kuru otların besin madde içeriği ile sindirilebilirlik ve enerji içeriklerinin in vitro ve in sacco yöntemlerle belirlenmesi. *III. Ulusal Hayvan Besleme Kongresi, 7-10 Eylül, Adana*, 505-511.

Kirchgessner M, Kellner RJ (1977). Zur schatzung der umsetzbaren energie von grün- und rauhfutter mit einfachen kenndaten. *Zeitschrift für Tierphysiologie Tierernahrung und Futtermittelkunde, 38*, 297-301.

Kirchgessner M, Kellner RJ (1981). Schatzung des energetischen futterwertes von grün- und rauhfutter durch die cellulasemethode. *Landwirtschaftliche Forschung, 34*, 276-281.

Kirchgessner M, Kellner RJ, Roth FX, Ranfft K (1977). Zur schatzung des futterwertes mittels rohfaser und der zellwandfraktionen der detergentien-analyse. *Landwirtschaftliche Forschung, 30*, 245-250.

Konca Y., Alçiçek A., Yaylak E. (2005*)*. Süt sığırcılığı işletmelerinde yapılan silo yemlerinde silaj kalitesinin saptanması. *Hayvansal Üretim 46(2)*:6-13,2005.

NRC, National Research Council (1989). *Nutrient requirements of dairy cattle*. National Academy Press, Washington D.C., Sixty reviesed edition.

Özkul H, Şayan Y, Polat M, Çapçı T (2005). Comparison of metabolizable energy values of roughages determined by regression equations using in vivo and invitro parameters. *Pakistan Journal of Biological Science, 8*, 696-700.

Perry TW, Cullison AE, Lowrey RS (2004). *"Feeds and Feeding".* 6th ed., Prentice Hall, New Jersey, USA.

Pond WG, Church DC, Pond KR (1995). *"Basic Animal Nutrition and Feeding".* 5th ed., John Wiley & Sons Inc, Hoboken, NJ.

Şeker E (2002). The determination of the energy values of some ruminant feeds by using digestibility trial and gas test. *Revue de Medicine Veterinarie, 153*, 323-328.

Van Soest PJ (1963). Use of detergent in the analysis of fibrous feed. I: A rapid method for the determination of fiber and lignin. Journal - Association of Official Analytical Chemist, 46, 825-835.

Aktive Edilmiş Klinoptilolit ve İnaktif Bira Mayası İçeren Karışımın Bandırma'da Yetiştirilen Kıvırcık Irkı Kuzu Rasyonlarına İlavesinin Besi Performansı Üzerine Etkisi*

Selim ESEN[1]
Dr. Harun KARADAĞ [2]
Cüneyt KAPTAN [3]
Ergenekon OĞUZ [4]
Prof. Dr. Uğur GÜNŞEN [5]
Prof. Dr. Hüseyin ESECELİ [6]

ÖZET:

Bu çalışma nemli bölgelerde kuzu büyütmede kullanılan rasyonlara % 60 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve % 40 oranında inaktif bira mayası içeren karışımın sırasıyla % 0, % 0.1, % 0.3 ve % 0.5 oranlarında ilavesinin besi performansına olan etkisini saptamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın hayvan materyalini Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü'nde yetiştiriciliği yapılan ve ortalama 62 ± 4 günlük yaşta sütten kesilen 48 baş Kıvırcık ırkı erkek kuzular oluşturmuştur. Araştırma materyalini oluşturan kuzular doğum tipine göre her grupta 8 baş tekiz ve 4 baş ikiz olacak şekilde tesadüfi olarak 4 deneme grubuna ayrılmıştır. Gruplara ayrılan kuzular bir haftalık alıştırma döneminden sonra besiye alınmışlardır. Besi süresince kuzulara günlük 150 g yonca kuru otuna ilave olarak ad-libutum kesif yem ve su verilmiştir. Kuzuların canlı ağırlık artışları iki haftalık periyotlarda değerlendirilmiştir. Deneme başlangıcı (1.gün) ve deneme sonu (56. gün) tartımları 2 gün üst üste 12 saatlik açlıktan sonra; 14, 28 ve 42'nci gün tartımları ise sabah yemlemesi yapılmadan, sadece 12 saat süre ile su verilerek ±50 g'a duyarlı küçükbaş hayvan baskülü ile yapılmıştır.

Deneme gruplarındaki kuzularda besi başlangıç ağırlıkları sırasıyla 23.43 ± 0,91, 22.56 ± 0,91, 23.56 ± 0,91 ve 23.59 ± 0,91 kg; besi sonu ağırlıkları 35.73 ± 1.46, 36.73 ± 1.61, 36.24 ± 1.46 ve 36.88 ± 1.46 kg olarak saptanmıştır *(p>0.05)*. Deneme gruplarındaki kuzularda günlük canlı ağırlık artışı ise sırasıyla 219.7 ± 18.4, 254.4 ± 20.4, 226.3 ± 18.4 ve 237.0 ± 18.4 g olmuştur. Bu çalışmada nemli bölgelerde kuzu büyütmede rasyonlara % 60 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve % 40 oranında inaktif bira mayası içeren karışımın farklı oranlarda ilavesinin besi performansına olan etkisi tespit edilerek tablo haline getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Aktive edilmiş klinoptilolit, inaktif bira mayası, kuzu besi performansı
JEL Kodu: O13

* Bu çalışma TAGEM (Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü) tarafından finanse edilmiştir. Proje No: TAGEM/HSGYAD/B/19/A4/B2/1026

[1] T.C. Tarım Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yemler ve Hayvan Besleme Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, selim_esen01@hotmail.com
[2] T.C. Tarım Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yemler ve Hayvan Besleme Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, harun.karadag@tarimorman.gov.tr
[3] T.C. Tarım Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Üretim ve İşletme Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, cuneyt.kaptan@tarimorman.gov.tr
[4] T.C. Tarım Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yemler ve Hayvan Besleme Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, ergenekon.oguz@tarimorman.gov.tr
[5] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, ugunsen@bandirma.edu.tr
[6] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Bandırma, Balıkesir, Türkiye, heseceli@bandirma.edu.tr

Effect of Activated Clinoptilolite and Inactive Brewer's Yeast Mixture on Fattening Performance of Kivircik Lambs Reared in Bandirma *

Selim ESEN [1]
Dr. Harun KARADAĞ [2]
Cüneyt KAPTAN [3]
Ergenekon OĞUZ [4]
Prof. Dr. Uğur GÜNŞEN [5]
Prof. Dr. Hüseyin ESECELİ [6]

ABSTRACT:

This study was conducted to investigate the effects of adding 0 % (control), 0.1 %, 0.3 %, 0.5 % of the mixture containing activated clinoptilolite (60 %) and inactive brewer's yeast (40 %) to lamb rations which feed humid areas in order to investigate potential lambs' fattening performances. The animal material of the study consisted of 48 lambs of Kivircik breed, 62 ± 4 days of an average weaning age, which reared in Bandirma Sheep Research Institute. Lambs were randomly divided into 4 experimental groups with 8 head singles and 4 head twins according to birth type. Lambs divided into groups were fed after one week training period. During the fattening period, 150 g alfalfa hay with ad-libutum concentrated feed and water were given to lambs. Weight gain of lambs was evaluated by fortnightly. Initial and final weight of lambs measured after 12 hours of fasting 2 consecutive days, while 14, 28 and 42nd day's weighting after at least 12 hours of fasting period with sheep weighing sensitive to ± 50 g.

Initial and final weights of lambs in groups were 23.43 ± 0.91, 22.56 ± 0.91, 23.56 ± 0.91 and 23.59 ± 0.91 kg; 35.73 ± 1.46, 36.73 ± 1.61, 36.24 ±1.46 and 36.88 ± 1.46 kg respectively *(p>0.05)*. The average daily weight gain of lambs in experimental groups were 219.7 ± 18.4, 254.4 ± 20.4, 226.3 ± 18.4 ve 237.0 ± 18.4 g respectively. In this study, the effect of adding 60 % activated clinoptilolite and 40 % inactive brewer's yeast mixture to lamb rations in humid regions on the fattening performance was determined and tabulated.

Keywords: Activated clinoptilolite, inactive brewer's yeast, lamb fattening performance
JEL Code: O13

* This study was funded by TAGEM (General Directorate of Agricultural Research and Policies). Project No: TAGEM/HSGYAD/B/19/A4/B2/1026

[1] T.R. Ministry of Agriculture and Forestry, Sheep Breeding Research Institute, Department of Feed and Animal Nutrition, Bandirma, Balikesir, Turkey, selim_esen01@hotmail.com
[2] T.R. Ministry of Agriculture and Forestry, Sheep Breeding Research Institute, Department of Feed and Animal Nutrition, Bandirma, Balikesir, Turkey, harun.karadag@tarimorman.gov.tr
[3] T.R. Ministry of Agriculture and Forestry, Sheep Breeding Research Institute, Department of Production and Operation, Bandirma, Balıkesir, Turkey, cuneyt.kaptan@tarimorman.gov.tr
[4] T.R. Ministry of Agriculture and Forestry, Sheep Breeding Research Institute, Department of Feed and Animal Nutrition, Bandirma, Balikesir, Turkey, ergenekon.oguz@tarimorman.gov.tr
[5] Bandirma Onyedi Eylul University, Faculty of Health Science, Department of Nutrition and Dietetic, Bandirma, Balikesir, Turkey, ugunsen@bandirma.edu.tr
[6] Bandirma Onyedi Eylul University, Faculty of Health Science, Department of Nutrition and Dietetic, Bandirma, Balikesir, Turkey, heseceli@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Nemli bölgelerde gerçekleştirilen kuzu besilerinde kuzular 6-8 haftalık yaştan itibaren kaliteli kaba ve kesif yem tüketmeye başlasalar bile; özellikle depoloma koşulları başta olmak üzere birçok farklı nedenden dolayı zararlı mikroorganizma, toksinler ve sekonder metobolitler ile kontaminasyon riskine maruz kalmaktadır. Kontamine yemle beslenen hayvanlarda sindirim problemlerine rastlanıldığı bilinmektedir (Smith ve ark., 1995:188). Sindirim problemlerine bağlı olarak meydana gelen ekonomik kayıplar hayvancılık işletmeleri açısından yem girdilerinin yüksek olmasından sonraki en önemli sorunların başında gelmektedir. Dolayısıyla, son yıllarda sindirim sistemini düzenleyici, metabolizmayı olumlu yönde etkileyen, fizyolojik dengeleri koruyucu ve diğer özellikleri ile verim performansını etkileyen bir takım yem katkı maddelerinin ruminantlarda kullanımı yaygınlaşmıştır. Kendileri tek başına bir yem olarak kabul edilmeyen bu maddeler, et-süt ve yumurta verimleriyle yem tüketimi ve yemden yararlanmayı arttırmanın yanında, yemin tadını iyileştirme, yemin peletlenmesini kolaylaştırma, yemlerin ve ürünlerin kalitesini iyileştirme gibi birçok yararlar sağlar (Özen ve ark., 2005:10). Hayvan yetiştiricilerinin hizmetine sunulan bu biyoteknolojik ürünlerden probiyotikler, enzimler, organik asitler ve zeolitler (aktive edilmiş klinoptilolit, montmorillonit v.b. gibi hidrate sodyum, potasyum, kalsiyum, alumünosilikat içeren negatif iyon yüklü moleküler elekler) hem doğal olmaları hem de hayvan ve insan sağlığı açısından tehlike yaratmamaları sebebiyle kullanımında sakıncalar taşıyan hormon ve antibiyotik gibi yem katkı maddelerinin yerine rahatlıkla kullanılabilecek doğal ürünlerin başında gelmektedir.

Sindirim sistemindeki istenmeyen mikotoksinlerin yıkımlanması, zararsız hale getirilmesi için, ülkemizde bolca rezervi bulunan klinoptilolit gibi absorban madde ve inaktif bira mayası kullanımı haricindeki yöntemler gerek besin maddeleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaları, gerekse uygulamalarının pahalı oluşu ve kalıntı bırakmaları nedeniyle kullanımları pratiğe aktarılamamıştır. Söz konusu maddeler hayvan sağlığı açısından güvenle kullanılabilecek maddeler olup, mikroorganizmaların çıkardığı toksinleri emici ve bağlayıcı özellikleri sayesinde değişik bileşikler oluşturarak emilimlerini önlerler (Huff ve ark., 1992:65-68). Karma yemlerde ve silajda küflenmeyi önleyerek yem kalitesini arttırırlar. Nütrisyonel ishalleri azaltarak hayvanların daha sağlıklı olmalarını sağlarlar (Katsoulos ve ark., 2016:4). Hayvanlarda canlı ağırlık artışı, yemden yararlanma, bazı rumen sıvısı ve kan parametrelerinin olumlu yönde etkilenmesini sağlarlar (Canbolat ve ark., 2015:78-81).

Bu çalışma, Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsünü'nün bulunduğu, nemli bölgelerde kuzu büyütmede kullanılan rasyonlara % 60 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve % 40 oranında inaktif bira mayası içeren karışımın sırasıyla % 0, % 0.1, % 0.3, % 0.5 oranlarında ilavesinin Kıvırcık ırkı kuzularda besi performansına olan etkilerinin saptanması amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Hayvan Materyali ve Bakım Besleme Koşulları

Araştırma Bandırma'da bulunan Tarım ve Orman Bakanlığı Koyunculuk Araştırma Enstitüsü'nde yürütülmüştür. Kuzu besi denemesinde 62 ± 4 günlük yaşta sütten kesilen 48 baş Kıvırcık ırkı erkek kuzular kullanılmıştır. Kuzular doğum tipine göre her grupta 8 baş tekiz ve 4 baş ikiz olacak şekilde tesadüfi olarak 4 deneme grubuna dağıtılmışlardır. Araştırma boyunca kuzular bölme büyüklüğü 2 m^2, yüksekliği 1.2 m olan bireysel bölmelerde barındırılmıştır. Besi süresince kuzulara günlük 150 g yonca kuru otuna ilave olarak ad-libutum kesif yem ve su verilmiştir. Deneme rasyonlarının hesaplanmış besin madde kompozisyonu Tablo 1'de verilmiştir. Kuzuların başlangıç ve deneme sonundaki tartımları 2 gün üst üste 12 saatlik açlıktan sonra; 14, 28 ve 42'nci gün tartımları ise sabah yemlemesi yapılmadan, sadece 12 saat süre ile su verilerek ± 50 g'a duyarlı küçükbaş hayvan baskülü ile yapılmıştır. Kuzuların günlük ortalama canlı ağırlık artışları da iki haftalık periyotlarda değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Kuzu Besisinde Kullanılan Yonca Kuru Otu ve Rasyonların Kimyasal Bileşimi

Rasyon	KM	HP	HK	EE	HS	NDF	ADF
Yonca Kuru Otu	93.01	16.62	8.06	1.94	28.71	41.12	32.12
Kontrol	89.07	16.82	8.13	3.58	10.60	43.57	11.20
A (0.1%)	88.36	16.65	7.67	3.61	10.57	43.92	11.53
B (0.3%)	89.07	16.81	7.83	3.56	10.48	43.54	11.45
C (0.5%)	88.31	16.62	8.06	3.55	10.38	43.76	11.14

KM: *Kuru Madde, %;* ***HP:*** *Ham Protein, (%KM);* ***HK:*** *Ham Kül, (%KM);* ***EE:*** *Eter Ekstrakt, (%KM);* ***HS:*** *Ham Selüloz, (%KM);* ***NDF:*** *Nötr deterjanda çözünmeyen lif, (%KM);* ***ADF:*** *Asit deterjanda çözünmeyen lif, (%KM)*

Kimyasal Analizler

Rasyonların ve yonca kuru otunun kuru madde, ham protein, ham kül, eter ekstrakt ve ham selüloz analizleri AOAC (2005)'da bildirilen yöntemlere göre 3 paralelli olarak yapılmıştır. Hücre duvarı bileşenlerini oluşturan nötr deterjanda çözünmeyen lif (NDF) ve asit deterjanda çözünmeyen lif (ADF) analizi ise Van Soest ve ark. (1991) tarafından bildirilen yöntemlere göre Velp marka FIWE6 model ham selüloz tayin cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

İstatistik Analizler

Araştırmadan elde edilen veriler varyans analizine tabi tutulmuşlardır. Grup ortalamalarının karşılaştırılmasında en küçük kareler ortalamaları, ortalamalar arasında görülen farklılıkların önem seviyelerinin belirlenmesinde ise Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Analizler için SAS paket programında (Versiyon 13.2) bulunan GLM prosedürü izlenmiştir (SAS, 2016).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Kuzu besisinin çeşitli dönemlerdeki canlı ağırlıkları, toplam canlı ağırlık artışı, günlük yem tüketimi ve yem dönüşüm oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kuzuların Besideki Ortalama Canlı Ağırlık Artışları, Günlük Yem Tüketimleri ve Yem Dönüşüm Oranları

Besi Performansı	Kontrol	Rasyon A (% 0.1)	Rasyon B (% 0.3)	Rasyon C (% 0.5)
Alıştırma Dönemi,kg	23.27 ± 0.97	22.75 ± 0.97	23.22 ± 0.97	23.46 ± 0.97
Besi Başı, kg	23.43 ± 0.91	22.56 ± 0.91	23.56 ± 0.91	23.59 ± 0.91
14. Gün, kg	25.91 ± 1.21	25.85 ± 1.21	26.40 ± 1.21	27.29 ± 1.21
28. Gün, kg	29.63 ± 1.33	28.79 ± 1.33	30.29 ± 1.33	30.66 ± 1.33
42. Gün, kg	32.46 ± 1.40	33.21 ± 1.55	33.13 ± 1.40	33.79 ± 1.40
Besi Sonu, kg	35.73 ± 1.46	36.73 ± 1.61	36.24 ± 1.46	36.88 ± 1.46
Toplam CAA, kg	12.31 ± 1.03	14.25 ± 1.14	12.68 ± 1.03	13.29 ± 1.03
GYT, kg/gün	1.09 ± 0.06	1.14 ± 0.07	1.07 ± 0.06	1.12 ± 0.06
YDO (YT,kg/CAA,kg)	5.47 ± 0.04	5.11 ± 0.04	5.33 ± 0.04	5.31 ± 0.04

CAA: Canlı Ağırlık Artışı; GYT: Günlük Yem Tüketimi; YDO: Yem Dönüşüm Oranı; YT: Yem Tüketimi

Kuzuların besi başı canlı ağırlıkları 22.75-23.46 kg arasında değişmiştir. Besi sonu canlı ağırlıkları ise 35.73-36.88 kg arasında saptanmıştır. Besi sonu canlı ağırlıkları bakımından deneme grupları arasındaki farklılıklar önemsiz bulunmuştur *($p>0.05$)*. Besi süresince canlı ağırlık artışı 14.25 kg ile en

yüksek A Rasyonu ile beslenen grupta saptanmıştır ve gruplar asasındaki farklılıklar önemsiz olarak tespit edilmiştir *(p>0.05)*.

Kuzuların günlük ortalama yem tüketimleri 1.07 ile 1.14 kg/gün, yemden yararlanma düzeyleri ise 5.11 ile 5.47 kg olarak saptanmıştır. Besi denemesi sonunda en yüksek yem tüketimi ve en iyi yemden yararlanma düzeyinin rasyona % 0.1 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışımın ilave edildiği A rasyonu ile beslenen grupta olduğu saptanmıştır.

Kuzuların doğum tipine göre çeşitli dönemlerdeki canlı ağırlıklar ortalamaları ise Tablo 3'de verilmiştir. Tekiz kuzuların besi başı canlı ağırlıkları 24.13-25.13 kg arasında değişirken ikiz kuzuların besi başı canlı ağırlıkları 20.17-23.05 kg arasında değişmiştir. Besi sonu canlı ağırlıkları tekiz kuzularda 35.20-39.45 kg, ikiz kuzularda ise 34.02-36.31 kg arasında olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Doğum Tipine Göre Kuzuların Besideki Ortalama Canlı Ağırlık Artışları

Besi Performansı	Doğum Tipi	Kontrol	Rasyon A (%0.1)	Rasyon B (%0.3)	Rasyon C (%0.5)
Alıştırma Dönemi, kg	Tekiz	25.07 ± 1.42^{e-j}	25.08 ± 1.42^{e-j}	24.78 ± 1.42^{e-j}	24.24 ± 1.42^{e-j}
	İkiz	21.46 ± 2.01^{ij}	20.43 ± 2.01^{j}	21.66 ± 2.01^{ij}	22.68 ± 2.01^{g-j}
Besi Başı, kg	Tekiz	25.06 ± 1.42^{e-j}	24.95 ± 1.42^{e-j}	25.13 ± 1.42^{e-j}	24.13 ± 1.42^{g-j}
	İkiz	21.80 ± 2.01^{h-j}	20.17 ± 2.01^{j}	21.99 ± 2.01^{g-j}	23.05 ± 2.01^{e-j}
14. Gün, kg	Tekiz	28.03 ± 1.42^{d-j}	29.09 ± 1.42^{d-j}	29.18 ± 1.42^{d-j}	28.03 ± 1.42^{d-j}
	İkiz	23.79 ± 2.01^{e-j}	22.61 ± 2.01^{g-j}	23.63 ± 2.01^{e-j}	26.56 ± 2.01^{d-j}
28. Gün, kg	Tekiz	31.21 ± 1.42^{b-i}	32.84 ± 1.42^{a-f}	32.78 ± 1.42^{a-f}	31.64 ± 1.42^{a-h}
	İkiz	28.05 ± 2.01^{c-j}	24.74 ± 2.01^{e-j}	27.81 ± 2.01^{c-j}	29.69 ± 2.01^{a-j}
42. Gün, kg	Tekiz	32.77 ± 1.42^{a-f}	35.71 ± 1.42^{a-d}	35.17 ± 1.42^{a-d}	34.21 ± 1.42^{a-f}
	İkiz	32.15 ± 2.01^{a-i}	30.70 ± 2.32^{a-j}	31.09 ± 2.01^{a-j}	36.36 ± 2.01^{a-g}
Besi Sonu, kg	Tekiz	35.20 ± 1.42^{a-d}	39.45 ± 1.42^{a}	38.23 ± 1.42^{ab}	37.45 ± 1.42^{a-c}
	İkiz	36.26 ± 2.01^{a-d}	34.02 ± 2.32^{a-h}	34.24 ± 2.01^{a-f}	36.31 ± 2.01^{a-d}
Toplam CAA, kg	Tekiz	11.73 ± 1.07	14.50 ± 1.00	13.10 ± 1.00	13.32 ± 1.00
	İkiz	14.47 ± 1.41	13.99 ± 1.63	12.25 ± 1.41	13.26 ± 1.41
GYT, kg/gün	Tekiz	1.00 ± 0.07	1.18 ± 0.07	1.18 ± 0.07	1.13 ± 0.07
	İkiz	1.18 ± 0.10	1.11 ± 0.11	0.97 ± 0.10	1.11 ± 0.10
YDO (YT,kg/CAA,kg)	Tekiz	5.78 ± 0.05	5.16 ± 0.04	5.73 ± 0.04	5.39 ± 0.04
	İkiz	5.19 ± 0.06	5.05 ± 0.07	4.96 ± 0.06	5.23 ± 0.06

$^{a-i}$: farklı harfle gösterilen ortalamalar arasındaki farklılıklar önemlidir (p<0.05)
CAA: Canlı Ağırlık Artışı; GYT: Günlük Yem Tüketimi; YDO: Yem Dönüşüm Oranı; YT: Yem Tüketimi

Kuzuların günlük ortalama yem tüketimlerinde doğum tipi dikkate alındığında tüm deneme gruplarında ikiz kuzuların yemden yararlanma düzeyinin tekiz kuzulara göre daha iyi olmasına karşın ortalamalar arasındaki farkın önemsiz olduğu sonucuna varılmıştır *(p>0.05)*. En az yem tüketimi ile en iyi yemden yararlanma düzeyinin rasyona % 0.3 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışımın ilave edildiği B rasyonu ile beslenen grupta olduğu saptanmıştır.

Kuzuların günlük ortalama canlı ağırlık artışları belirlenerek Tablo 4'de verilmiştir. 56 günlük besi süresi boyunca deneme gruplarındaki ortalama canlı ağırlık artışları 219.7-254.4 g arasında saptanmıştır. En yüksek canlı ağırlık artışı 254.4 g ile rasyona % 0.1 düzeyinde aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışımın ilave edildiği A rasyonu ile beslenen deneme grubunda, en düşük canlı ağırlık artışı ise kontrol grubunda gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Kuzuların Besideki Günlük Ortalama Canlı Ağırlık Artışları

Dönem	Doğum Tipi	Kontrol	Rasyon A (% 0.1)	Rasyon B (% 0.3)	Rasyon C (% 0.5)
0-14. Gün, g		197.5 ± 27.4	294.3 ± 29.5	203.2 ± 26.7	264.8 ± 26.7
15-28. Gün, g		284.4 ± 27.4	252.9 ± 29.5	277.8 ± 26.7	240.5 ± 26.7
29-42. Gün, g		249.4 ± 28.2	240.0 ± 30.1	236.1 ± 27.4	240.3 ± 27.4
43-56. Gün, g		233.8 ± 26.7	251.7 ± 29.5	221.8 ± 26.7	220.6 ± 26.7
0-56. Gün, g		219.7 ± 18.4	254.4 ± 20.4	226.3 ± 18.4	237.3 ± 18.4
0-14. Gün, g	Tekiz	253.3 ± 33.0	295.9 ± 30.9	289.4 ± 30.9	278.5 ± 30.9
	İkiz	141.8 ± 43.6	292.7 ± 50.4	117.0 ± 43.6	251.0 ± 43.6
15-28. Gün, g	Tekiz	264.1 ± 33.0	267.9 ± 30.9	256.5 ± 30.9	258.0 ± 30.9
	İkiz	304.8 ± 43.6	238.0 ± 50.4	299.0 ± 43.6	223.0 ± 43.6
29-42. Gün, g	Tekiz	206.0 ± 35.6	248.0 ± 33.0	238.3 ± 33.0	218.0 ± 33.0
	İkiz	292.8 ± 43.6	232.0 ± 50.4	234.0 ± 43.6	262.5 ± 43.6
43-56. Gün, g	Tekiz	173.8 ± 30.9	266.8 ± 30.9	218.8 ± 30.9	230.9 ± 30.9
	İkiz	293.8 ± 43.6	236.7 ± 50.4	224.8 ± 43.6	210.3 ± 43.6
0-56. Gün, g	Tekiz	181.2 ± 21.3	258.9 ± 21.3	233.9 ± 21.3	237.9 ± 21.3
	İkiz	258.2 ± 30.1	249.8 ± 34.8	218.8 ± 30.1	236.7 ± 30.1

Besideki günlük ortalama canlı ağırlık kazançları doğum tipine göre değerlendirildiğinde ise tekiz kuzularda A rasyonu ile beslenen kuzularda, ikiz kuzularda ise kontrol grubu ile beslenen kuzulardaki günlük canlı ağırlık kazançlarının daha yüksek olmasına rağmen gruplar ortalamaları arasındaki farkın önemsiz olduğu tespit edilmiştir *(p>0.05)*.

Kuzu besi rasyonlarına aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışım ilavesi kuzuların canlı ağırlık artışını geliştirmiştir. Yapılan birçok araştırmada klinoptilolit ve bira mayasının besi performansını arttırdığı ortaya konmuştur (Mumpton, 1999:3466; Papaioannou ve ark., 2005:161; Payandeh ve Kafilzadeh, 2007:4429; Canbolat ve ark., 2015:78). Canbolat ve ark. (2015:77) 3 aylık 40 baş Kıvırcık ırkı erkek kuzuların rasyonlarına canlı maya kültürü (CMK) eklemişler ve kontrol grubunda 275.55 g/gün canlı ağırlık artışı saptarken en yüksek canlı ağırlık artışını tona 2 kg/ton KM CMK ilave ettikleri grupta 329.52 g/gün olarak bildirmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen veriler Canbolat ve ark. (2015:77) tarafından yapılan çalışmadan daha düşük bulunmasına rağmen Hernández-García ve ark. (2015:576) tarafından tona 1.5 g/KM bazında eklenen Pelibuey × Katahdin melezi kuzularda elde edilen günlük canlı ağırlık artışından yüksek bulunmuştur. Araştırmada günlük canlı ağırlık artışında meydana gelen bu farklılıkların ırk etkisi ve sütten kesim yaşındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kuzu besi rasyonlarına aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışım ilavesi kuzuların yemden yararlanma düzeyini artırmıştır. Bu artışın nedenleri arasında klinoptilolitin iyon değiştirme özelliği nedeniyle rumende tamponlayıcı olarak görev yapması ve amonyak azotu (NH_3N) miktarını azaltması, absorbe ettiği azotu kademeli bir şekilde salarak mikrobiyal protein miktarını arttırması; mayaların ruminantlarda besin maddelerinin sindirimini geliştirmesi ve rumen pH'sını artırarak asidosisi önlemesi ile açıklanabilir (Mumpton, 1999:3466; Hillal ve ark. 2011:614; Canbolat ve ark., 2015:78).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda nemli bölgelerde kuzu büyütmede kullanılan rasyonlara % 60 oranında aktive edilmiş klinoptilolit ve % 40 oranında inaktif bira mayası içeren karışımın sırasıyla % 0, % 0.1, % 0.3 ve % 0.5 oranlarında ilavesinin toplam canlı ağırlık ve günlük canlı ağırlık artışlarını etkilemediği ancak doğum tipi dikkate alındığında tekiz kuzularda % 0.1, ikiz kuzularda ise % 0.3 oranında rasyona ilavesinin yemden yararlanma düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Araştırma sonunda Bandırma gibi nemli bölgelerde yapılan kuzu besilerinde yemden yararlanma düzeyini arttırmak amacıyla, sürü içerisindeki ikizlik oranında dikkate alınması koşulu ile tona 1-3 kg arasında aktive edilmiş klinoptilolit ve inaktif bira mayası içeren karışımın ilave edilmesinin besi performansına olumlu katkılarının olduğu kanısına varılmıştır.

KAYNAKLAR

AOAC. (2005). Official Methods of Analysis, Association of Official Analytical Chemists, Washington DC, USA.

Canbolat, Ö., Kara, H., Filya, İ., & Kamalak, A., (2015). Kuzu Besi Rasyonlarına İlave Edilen Canlı Mayanın Besi Performansı ile Bazı Rumen Sıvısı ve Kan Parametreleri Üzerine Etkisi. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 29(1), 73-86.

Hernández-García, P. A., Lara-Bueno, A., Mendoza-Martínez, G. D., Bárcena-, J. R., Plata-Pérez, F. X., López-Ordaz, R., & Martínez-García, J. A. (2015). Effects of feeding yeast (Saccharomyces cerevisiae), organic selenium and chromium mixed on growth performance and carcass traits of hair lambs. Journal of Integrative Agriculture, 14(3), 575–582.

Hillal, H., El-sayaad, G., & Abdella, M. (2011). Effect of growth promoters (probiotics) supplementation on performance , rumen activity and some blood constituents in growing lambs. Zusammenfassung, 54, 607–617.

Huff, W. E., Kubena, L. F., Harvey, R. B., & Phillips, T. D. (1992). Efficacy of hydrated sodium calcium aluminosilicate to reduce the individual and combined toxicity of aflatoxin and ochratoxin A. Poultry Science, 71(1), 64-69.

Katsoulos, P. D., Karatzia, M. A., Boscos, C., Wolf, P., & Karatzias, H. (2016). In-field evaluation of clinoptilolite feeding efficacy on the reduction of milk aflatoxin M1 concentration in dairy cattle. Journal of Animal Science and Technology, 1–7.

Mumpton, F. A. (1999). La roca magica: uses of natural zeolites in agriculture and industry. Proceedings of the National Academy of Sciences, 96(7), 3463-3470.

Özen, N., Kırkpınar, F., Özdoğan, M., Mustafa Ertürk, M., & Yaman Yurtman, İ. (2005). Hayvan Besleme. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Tek. Kongresi. Ankara. https://docplayer.biz.tr/1813061-Hayvan-besleme-nihat-ozen-1-figen-kirkpinar-2-mursel-ozdogan-3-m-mustafa-erturk-4-i-yaman-yurtman-4.html Erişim Tarihi: 11.09.2019

Papaioannou, D., Katsoulos, P. D., Panousis, N., & Karatzias, H. (2005). The role of natural and synthetic zeolites as feed additives on the prevention and/or the treatment of certain farm animal diseases: a review. Microporous and mesoporous materials, 84(1-3), 161-170.

Payandeh, S., & Kafilzadeh, F. (2007). The effect of yeast (Saccharomyces cerevisiae) on nutrient intake, digestibility and finishing performance of lambs fed a diet based on dried molasses sugar beet-pulp. Pakistan Journal of Biological Sciences, 10(24), 4426-4431.

SAS. The SAS System. Version 13.2. Statistical Analysis Systems Institute Inc., Cary, NC, USA; 2016.

Smith, J. E., Solomons, G., Lewis, C., & Anderson, J. G. (1995). Role of mycotoxins in human and animal nutrition and health. Natural Toxins, 3(4), 187-192.

Van Soest, P. J., Robertson, J. B., & Lewis, B. A. (1991). Methods for dietary fiber, neutral detergent fiber, and non-starch polysaccharides in relation to animal nutrition. J. Dairy Sci., 74: 3583–3597.

İşletme
(Business)

İmalat İşletmelerinde Endüstri 4.0 Uygulamalarını Etkileyen Unsurların Ağırlıklandırılması: Bandırma Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk KORUCUK [1]
Öğr. Gör. Erhan Nuh ÖZTÜRK [2]

ÖZET

2011 yılında Almanya'da ilk defa ortaya atılan Endüstri 4.0 kavramına dünyanın diğer büyük ülkeleri olan ABD, Çin, Japonya'daki küresel aktörlerde aynı kavrama farklı isimler vererek stratejilerini belirlemiş ve sürdürmüşlerdir. Çünkü rekabet gücü ve rekabet sürdürülebilirliğini yakalamak isteyen ülkeler Endüstri 4.0 ve yansıması olan diğer unsurlara ağırlık vermek zorundadır. Özellikle Ülkemizin geleceğe yönelik hedefleri ve Dünyanın ilk 10 ekonomisinde olma talebi Endüstri 4.0 üzerinde daha fazla durmayı ve daha fazla ağırlık vermeyi gerektiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkin işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve Endüstri 4.0'ın uygulanabilir bir biçimde hayata geçirilmesine yönelik çabalar işletme faaliyetlerinde son derece önemlidir (Korucuk, 2019; 2).

Wan ve Zhou (2015) ise Endüstri 4.0'daki temel amacı; akıllı fabrikaların kendi kendilerini yönetebilen üretim süreçlerine sahip olmasını sağlamaktır. Çünkü bu fabrikalar; fiziksel dünya ile sanal dünyanın entegrasyonunu sağlamak için veri alışverişi gerçekleştirebilen ileri düzeydeki akıllı organizmalardır. Günümüzün mevcut fabrikalarına kıyasla akıllı fabrikalarda büyük ölçüde kaynak kullanımı gerçekleştirilmekte; eş zamanlı üretim ile müşteri talepleri etkin bir biçimde karşılanmakta, depolama ve dağıtım döngüsünde kişiselleştirilmiş ürünlerin çevriminin azaltılması sağlanmaktadır.

Bu doğrultuda TUSİAD (2016) ve Bartodziej (2017) göre Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurlar; Akıllı robotlar, Yatay Dikey Yazılım Entegrasyonu, Nesnelerin İnterneti, Büyük Veri ve Analiz, Zenginleştirilmiş Gerçeklik, Eklemeli Üretim, Simülasyon, Siber Güvenlik ve Bulut olarak ifade edilmiştir. Bu unsurların imalat işletmeleri için uygulanma düzeyinin belirlenmesi pek çok karar problemini içinde barındıran bir çeşit Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) problemidir. Dolayısıyla böyle bir durumda ÇKKV yöntemlerinin uygulanması tercih edilmektedir. Bu çerçevede çalışmada; Bandırma'da 20 ve üzeri çalışanı olan imalat işletmelerinde Entropi yöntemi ile Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurların ağırlıkları ortaya konulmuştur. Entropi yöntemi değerlendirme sonuçlarına göre; Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurların en önemlileri "Akıllı Robotlar", "Bulut", "Simülasyon", "Eklemeli Üretim" ve "Siber Güvenlik" kriterleri olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan en az öneme sahip unsurların ise "Nesnelerin İnterneti" ,"Yatay Dikey Yazılım Entegrasyonu", "Büyük Veri ve Analiz" ile "Zenginleştirilmiş Gerçeklik" olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri 4.0, Endüstri 4.0'ı Etkileyen Unsurlar, Entropi Yöntemi
Jel Kodları: M11

[1] Giresun Üniversitesi, selcuk.korucuk@giresun.edu.tr, Giresun.
[2] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, enuhozturk@karaman.edu.tr, Karaman.

Affect Weighting The Elements The Industry 4.0 Applications in Manufacturing Enterprises: The Case of Bandırma

Assist. Prof. Dr. Selçuk KORUCUK [1]
Lecturer Erhan Nuh ÖZTÜRK [2]

ABSTRACT

In 2011, the concept of Industry 4.0 was introduced for the first time in Germany, and the global actors in the USA, China and Japan, the world's largest countries, identified and continued their strategies by giving different names to the same concept. Because countries that want to capture the competitiveness and sustainability of industry competition and the 4.0 reflection must give weight to other elements. In particular, the goals and the demands of being the world's top 10 economies for the future of our country, 4.0 on industry to stop more and more weight as an element that requires decision emerges. Efforts to carry out effective business activities and to implement Industry 4.0 in a viable manner are extremely important in business activities (Korucuk, 2019; 2).

Wan and Zhou (2015) aim at Industry 4.0; to ensure that smart factories have self-managed production processes. Because these factories; They are advanced intelligent organisms capable of exchanging data to ensure the integration of the physical world and the virtual world. In today's smart plant compared with existing plants substantially resource utilization is carried out; With simultaneous production, customer demands are effectively met and the cycle of personalized products is reduced during the storage and distribution cycle.

Efforts to implement efficient business activities and to implement the Industry 4.0 in a feasible way are extremely important in business operations. According to TUSİAD (2016) and Bartodziej (2017), factors affecting Industry 4.0; Intelligent robots are expressed as Horizontal Vertical Software Integration, Internet of Things, Big Data and Analysis, Enriched Reality, Additive Manufacturing, Simulation, Cyber Security and Cloud. Determining the level of implementation for businesses in the manufacturing of these elements is a kind of hosting many decision problems Multiple Criteria Decision Making (MCDA) is a problem. Thus the application of such a situation MCDA method is preferred.

In this context; Weights of factors affecting Industry 4.0 were determined by the Entropy method in manufacturing enterprises with 20 or more employees in Bandırma. According to the results of Entropy method evaluation; the most important factors affecting Industrial 4.0 "Smart Robot", "Cloud", "Simulation", " Additive Production" and "Cyber Security" has been determined that criteria. On the other hand having the least important element of the "Internet of Things," "Horizontal Vertical Software Integration", "Big Data and Analysis" and " Enriched Reality" is that results have been achieved.

Keywords: Industry 4.0, Industry 4.0 Factors Affecting, Entropy Method.
JEL Codes: M11

GİRİŞ

Son zamanların popüler konusu 4.0 Sanayi Devrimi veya Almanların tanımı ile belirtmek gerekirse Endüstri 4.0, Almanya'nın Hannover Fuarında kullanılmaya başlayan, bilişim teknolojileri ile endüstriyi bir araya getirmeyi amaçlayan yeni nesil bir sistemin adıdır. 4. Sanayi Devrimi olarak da adlandırılan Endüstri 4.0 kavramı; az maliyet, düşük enerji kullanımı, az alanı kaplama, ısının az üretilmesi, hızı oldukça yüksek bir çalışma ve iki kat verim ile daha kaliteli ürün çıkarabilmeyi amaçlamaktadır. En pozitif yönü ise; anlık izlenebilir olması ve raporlara anında ulaşılabilmektedir. Bu sadece şeffaf bir üretim oraya çıkmaktadır. İnsanlardan bağımsız, kendi aralarında iletişim içerisinde olan makineler tarafından donatılan akıllı fabrikalar bu stratejinin mihenk taşıdır.

Eski zamanlarda eski usul üretimlerde tek gerçek "üretilen ürün"dü. Akıllı fabrikaların gelişmesi ve yaygınlaşması ile ürün ve bilgi birbirinden ayrılmaz iki temel parça haline gelmiştir. Artık yalnızca üretmek yetmiyor, akıllı üretim yapmak da gerekmektedir. Bunun için Endüstri 4.0 devriminin nimetlerinden, nesnelerin internetinden ve siber-fiziksel olanaklardan faydalanmak gerekmektedir. (www.proente.com, 2019)

Bugün için Endüstri 4.0 kavramı genellikle üretimde verimliliğin yükseltilmesine yönelik hedef ve beklentiler ile ilişkilendirilmiş olsa da, Endüstri 4.0'ın teknoloji dünyasına ve sosyal hayata getireceği yenilikler bunlarla sınırlı kalmayacaktır. Zira, gerek duyulan yasal ve hukuksal düzenlemeler ile birlikte yeni ürün ve süreçlerin geliştirilmesine yönelik yeni fırsatlar gündeme gelecektir. Bundan dolayı Endüstri 4.0 ile ilgili beklentiler geniş çaplı ve yüksek seviyededir (www.endustri40.com, 2019).

Bu çalışmanın amacı kavramsal düzeyde Endüstri 4.0'ı inceleyerek, özellikle de imalat işletmelerinde etkileri üzerine bir değerlendirme yapmak ve geleceğe ilişkin muhtemel senaryoları ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktır.

1.Dördüncü Sanayi Devrimi ya da Endüstri 4.0

Endüstri 4.0 tanımı bir Alman icadıdır ve Almanya endüstrisinin bugünü ve yarını ile ilgili tasavvurları, vizyonu kapsar. Almanların kullandığı Endüstri 4.0 kavramı, odağında bulut bazlı CPS (Cyber Physical System) olan toplam bir üretim sistemi -katma değer sistemi- ve bunun tetiklemesi ile yeni bir endüstriyel toplumsal gelecek tasavvurudur. Endüstri 4.0, ürünlerin ve üretim sistemlerinin yaşam döngüsündeki bütün değer zincirinin organizasyon ve yönetiminde yeni bir seviye olan Dördüncü Endüstri Devrimi'ni tanımlar. Bu döngü, sürekli artarak bireyselleşen müşteri isteklerine odaklanır ve fikir aşamasından başlayarak ürün geliştirme ve üretim siparişinden, bir ürünün son kullanıcıya dağıtımını ve geri dönüşümünü de kapsayacak şekilde tüm zinciri içine alan hizmetleri içerir. (http://www.makfed.org, 2019)

Endüstri 4.0, değer zinciri boyunca birbirleriyle özerk bir şekilde iletişim kuran teknoloji ve cihazlara dayanan üretim süreçlerinin organizasyonunu ifade etmektedir. Bu organizasyon geleceğin "akıllı" fabrikası olarak tanımlanan, bilgisayar tarafından yönlendirilen sistemlerin fiziksel süreçleri izlediği, fiziksel bir sanal kopyasını oluşturduğu, kendi kendini örgütleme mekanizmalarına dayalı, otonom kararlar alabilen bir yapıyı anlatmaktadır (Industry 4.0, 2016: 20).

1.1. Endüstri 4.0: Temel Özellikleri ve İlişkili Kavramlar

Dördüncü sanayi devrimi, otomasyon sisteminini giderek hızladırmaktadır. Uluslararası Robotik Federasyonu verilerine göre fabrikalarda hizmet veren endüstriyel robotların sayısı yılda yaklaşık %14 artmakdır (https://ifr.org/ifr-press-releases/news/world-robotics-report-2017).

Endüstri 4,0'ın temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (ITRE, 2016: 21):

- Birlikte Çalışabilirlik: Siber-fiziksel sistemler insanların ve akıllı fabrikaların birbirlerine bağlanmalarını ve iletişim kurmalarını sağlar. Buna örnek olarak Traktör vb. tarım araçları için hidrolik valflerin üretildiği Bosch Rexroth Hamburg fabrikasında uygulanan bir pilot proje verilebilir. Proje kapsamında insanlar, makineler ve ürünler birbirlerine bağlı olarak çalışmakta, gelecekte üretim ortamının nasıl olacağına ilişkin bir fikir vermektedir(TOBB, 2016: 18).

- Sanallaştırma: Akıllı Fabrikanın sanal bir kopyası, sensör verilerinin sanal modellemeler ve benzetim modelleriyle birleştirilmesiyle oluşturulur. Örneğin Siemens'in Almanya'daki Amberg fabrikası bu şekilde kurulmuş ve üretim süreçleri fabrikada kullanılan ileri teknolojiler sayesinde kendini müşteri isteklerine göre hızla ayarlayabilecek duruma getirilmiştir (TOBB, 2016: 21)

- Yerinden Yönetim: Siber-fiziksel sistemlerin kendi kararlarını verme yeteneğine sahip olması ve 3d baskı gibi teknolojiler sayesinde ürünleri yerel olarak üretmek. Bu gelişmelerin sonucunda birçok şirket üretim merkezlerini düşük maliyetli bölgelerden yeniden şirket merkezlerinin bulunduğu ülkelere taşımaya başlamış durumdadır.

- Gerçek Zamanlı Yetenek: Verileri toplama ve analiz etme yeteneği ve türetilmiş analizleri hemen sunma olanağı. Örneğin bir enerji yönetim şirketi olan Eaton, yüksek basınç hortumlarına, hortumun ne zaman aşınabileceğini fark eden sensörler yerleştirerek muhtemel tehlikeli kazaların önüne geçebiliyor. (Schwab, 2016: 151)

- Nesnelerin İnterneti: Endüstriyel internet olarak da isimlendirilen Nesnelerin İnterneti (IoT), akıllı fabrikalar, akıllı ürünler ve akıllı servislerin temelini oluşturmaktadır Bir işyeri ya da fabrikada bulunan farklı kaynaklardan verilerin toplanılabilmesi, çoğaltılabilmesi ve organize edilebilmesini anlatmaktadır (Alçın, 2016:25)

- Siber Fiziksel Sistemler: Üretim süreçlerindeki gözlemleme, koordinasyon ve kontrol gibi temel prensiplerin, hesaplama ve iletişim karmasıyla oluşan bir teknoloji tarafından yönetildiği sistemlerdir. Bu yapı fiziksel makineleri siber teknoloji ile bütünleştirme yoluyla çok daha akıllı hale getirmektedir (NSF, 2017)

- Akıllı Fabrikalar: Sanal ve fiziksel dünyaların siber-fiziksel sistemler aracılığı ile birleşmesi ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan teknik süreçlerin ve iş süreçlerinin bir araya getirilmesi, "akıllı fabrika" konseptiyle en iyi tanımlanabilecek yeni bir endüstriyel dönemi ifade etmektedir. Siber-fiziksel sistemlerin üretim sistemlerine yerleştirilmesi "akıllı fabrika"yı doğurmaktadır.

- Akıllı Robotlar: Endüstri 4.0'ın hedeflediği üretim süreci, üretimin tam otomatik olarak gerçekleşmesiyle mümkündür. Müşteri ve tedarikçilerden toplanan verileri kullanarak üretimi daha verimli kılacak analizler yapabilmek için akıllı fabrikalarda robotlar kullanılarak üretim yapılması öngörülüyor.

- Büyük Veri: Büyük veri (Big Data), boyutları, tipik veri tabanı yazılım araçlarının yakalamak, depolamak, yönetmek ve analiz etme kabiliyetinin ötesinde olan veri kümelerini ifade eder. Ancak bu tanım sübjektiftir ve bir veri kümesinin büyük veri olarak kabul edilmesi için ne kadar büyük olmasının gerektiği konusunda hareketli bir tanımlama içermektedir.

- Bulut Bilişim Sistemi: İşlevsel anlamıyla çevrim içi bilgi dağıtımı da denilen Bulut Bilişim Sistemi; bilişim aygıtları arasında ortak bilgi paylaşımını sağlayan hizmetlere verilen genel isimdir. Temel kaynaktaki yazılım ve bilgilerin paylaşımı sağlanarak, mevcut bilişim hizmetinin; bilgisayarlar ve diğer aygıtlardan elektrik dağıtıcılarına benzer bir biçimde bilişim ağı üzerinden kullanılmasıdır.

1.2. Endüstri 4.0' Sürecinde Beklenen Gelişmeler

Dijital dönüşüm ve Endüstri 4.0 ile birlikte ulaşılacak yeni seviyede, insanların, nesnelerin ve sistemlerin birbirleri ile bağlantısı yaygın ve etkin bir şekilde gerçekleşmiş olacaktır. Bu altyapı sayesinde, dinamik, gerçek-zamanlı olarak optimize edilmiş, kendi kendine organize olabilen, tüm organizasyon geneline yayılmış ve organizasyonlar arası katma-değer zinciri ağları oluşacaktır. Bu ağlar, maliyet, ulaşılabilirlik ve kaynak kullanımı gibi çeşitli kriterlere göre kendini optimize etme imkânına sahiptir.

Endüstri 4.0 ile genel anlamda beklenen gelişmeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- **Büyüme:** Endüstri 4.0'a geçiş elbette büyük yatırımlar, köklü değişimler ve teknolojik gelişim gerektiriyor. Endüstriyel süreçlerin ileri seviye otomasyonu ve akıllı fabrikalar kurmak için gerekli yatırımlar, beraberinde önemli bir büyüme vaadini de getiriyor. Çünkü yeni teknolojilere, endüstride yeni akımlara yatırım yapanlar aslında en temel müşteri beklentilerini karşılamak üzere yatırım yapmış oluyor. Bu yatırımların karşılığı da hem işletmeler hem de ülkeler için ekonomik ve endüstriyel büyüme anlamına geliyor.

Öngörülere göre, Endüstri 4.0 ile birlikte endüstriyel satışlarda ilk etapta yıllık yüzde 2-3 oranında artış yaşanacaktır. Endüstri 4.0'ın öncüsü konumundaki Almanya özelinde bakıldığında yıllık 30 milyar Euro, Avrupa genelinde ise 100 milyar Euro ciro artışı yaşanacağı tahmin edilmektedir. Diğer bir deyişle Endüstri 4.0, yapılan yatırımın karşılığını hızla vermeyi vaat etmektedir.

- **İstihdam:** Endüstri 4.0 hakkındaki en büyük iki kaygıdan biri güvenlik iken, diğeri de robotik sistemlerin yaygınlaşması sonucunda iş kaybı yaşanması. Aslında bu kaygının gerçekçi olmadığını görmek için Üçüncü Endüstri Devrimi dönemine bakmak yeterli olacaktır. Bu devrim sırasında özellikle otomotivde otomasyon artarken işsizlik artmadı. Tam aksine, Üçüncü Endüstri Devrimi'yle gelen ekonomik büyüme, yeni ve inovatif iş alanlarının doğmasına, yeni mesleklerin ortaya çıkmasına (otomasyondaki robot ve makinelerin bakımı/tamiri gibi), iş imkanlarının artmasına yol açmıştır.

Dolayısıyla, Endüstri 4.0 için de aynı beklenti içine girmek mantıklı olacaktır. Dünya genelinde kaydedilen her gelişme beraberinde bir değişim süreci getirir. Ama bu değişim sürecinde her zaman yeni fırsatlar doğar. Endüstri 4.0 yatırımlarının kısa vadede yüzde 6 istihdam artışı sağlayacağı, uzun vadede ise başta BT ve mekatronik alanlarında olmak üzere nitelikli iş gücü talebinin ciddi düzeyde artacağı öngörülmektedir. Bu beklentiler gerek devletlerin gerekse bireylerin eğitim sisteminden beklentilerini de değiştirecek gibi görünmektedir.

- **Yatırımlar:** PwC araştırma şirketinin Almanya'da 235 firma ile yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, *işletmeler gelecek 5 yılda yıllık cirolarının %3,3'ünü Endüstri 4.0 odaklı projelere ayırmayı planlıyor*. Bu projelerin alacağı devlet desteğinin, sürecin

hızlanmasına katkı sağlaması bekleniyor. Avrupa genelindeki Endüstri 4.0 yatırımlarının yıllık tutarının ise 140 milyar Euro'ya ulaşacağı tahmin ediliyor. Böylesine kapsamlı bir devrim ve dönüşüm sürecinde kuşkusuz en önemli unsur devlet katkısı ve desteği.

Finlandiya ve Çin'de devlet desteğiyle, ABD'de kâr amacı gütmeyen kuruluşların katkısıyla şekillenen Endüstri 4.0 için Almanya hükümeti de ciddi yatırım yapıyor. 2020 yılına kadar Endüstri 4.0 projelerine her yıl 40 milyar Euro yatırım sözü veren hükümet, bu açıdan özel sektör işletmeleri için de cazip bir inovasyon ortamı yaratıyor (www.endustri40.com, 2019).

- **Devlet ve Diğer Kurumlar:** Almanya örneğinde de görüldüğü gibi, Endüstri 4.0 sürecinde en büyük görevlerden biri de devletlere düşüyor. Böylesine büyük dönüşümlerin devlet desteğiyle gerçekleştirilmesi büyük önem taşıyor. Hükümetler gerek yaptıkları yatırımlar gerekse üniversiteler, endüstri temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve düşünce kuruluşları ile yaptıkları işbirlikleri sayesinde Endüstri 4.0 stratejilerinin ve süreçlerinin gelişimini hızlandırıyor.

Belirlenen stratejilerin başta mesleki ve teknik eğitim olmak üzere kamunun çeşitli noktalarına entegre edilmesi de devletlere düşen sorumlulukların başında geliyor. Özellikle Ar-Ge çalışmalarına yoğun destek içeren stratejilerin belirlenmesi ve altyapı desteği de Endüstri 4.0 dönüşümünde hükümetlerin üstlenmesi gereken bir sorumluluk olarak vurgulanıyor.

Toplumsal, ekonomik, idari etkileri olan hiçbir dönüşüm tek bir grubun ya da kurumun teşviki ile gerçekleşmez. Endüstri 4.0 dönüşümü için de resmi stratejilerin eşliğinde üniversitelere ve araştırma kuruluşlarına büyük görevler düşüyor. Endüstri 4.0'ın beraberinde getireceği yeni istihdam olanakları doğrultusunda üniversitelerin eğitim programlarını güncellemeleri gerekiyor. Özellikle fen bilimleri alanında çok-disiplinli yaklaşımların benimsenmesi; elektrik, elektronik, makine mühendisliği ve bilgisayar bilimlerini bir araya getiren mekatronik alanında yeni eğitim programlarının oluşturulması önem taşıyor.

Aynı zamanda da gerek üniversitelerin gerekse araştırma kuruluşlarının dünya genelindeki standartları takip ederek Ar-Ge başta olmak üzere her alanda daha aktif rol alması bekleniyor. Diğer bir deyişle, Endüstri 4.0'ın sadece akademik ya da sadece ticari bir girişim olarak başarıya ulaşması mümkün olmadığı için akademi-iş dünyası-siyaset üçgeninin sağlam bir şekilde çizilmesi gerekiyor.

- **Teknoloji Sağlayıcıları ve Endüstri:** Endüstri 4.0'ın temelinde, robotik ve mekatronik olmak üzere gelişmiş teknolojiler yer alıyor. Dolayısıyla bu devrimin yönlendirici mercileri arasında, özel sektör ve kamu sektöründeki teknoloji sağlayıcıları da yer alıyor. Teknolojiyi en yakından tanıyan işletmeler olan teknoloji sağlayıcıları, geleceğin endüstri sistemlerini bugünden görmek açısından çok avantajlı bir konumda bulunuyor. Dolayısıyla Ar-Ge çalışmalarının odaklanacağı, katma değer yaratacak ürünler ve servislere yatırım konusunda da görüşlerini paylaşmaları önem taşıyor.

Teknoloji sağlayıcılar ile özel sektör işletmelerinin ve endüstriyel tesislerin ortak projeler, iş modelleri ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmesi, Endüstri 4.0'ın gelişimi açısından büyük gelecek vaat ediyor.
Endüstri 4.0 'ın tanımını ve vizyonunu dikkate aldığımızda, uygulama aşamasında şu teknoloji alanlarının önem kazandığını görmekteyiz ;

►Siber-FizikselSistemler

►ÖğrenenRobotlar
►NesnelerinInterneti
►BulutBilişim
►BüyükVeriveVeriAnalitiği
►YatayveDikeyEntegrasyon
►KatmanlıÜretim
►SanalGerçeklik
►Siber Güvenlik

Bir Endüstri Devriminden söz ederken endüstri sektörünü kapsam dışında bırakmak elbette olanaksız. Endüstri 4.0 sürecini hem etkileyen hem de bu süreçten etkilenen bir paydaş olarak sanayi kuruluşlarının, öncelikle müşteri beklentilerini iyi analiz ederek, resmi kurumlara, üniversitelere ve teknoloji sağlayıcılara danışmanlık yapması gerekiyor. Bu sayede Endüstri 4.0'dan beklentiler ve hedefler de netleşebilir ve stratejiler bu doğrultuda belirlenebilir.

Endüstriye düşen önemli görevlerden birinin de ekosistemlerini bilgilendirmek olduğunu belirtmek gerekiyor. Devrimler, kollektif hareketlerdir. Bu nedenle, Endüstri 4.0 için tüm paydaşların ve paydaşlar içindeki farklı birim ya da işletmelerin de bir arada ilerlemesi, endüstrinin, ülkelerin, son tahlilde de dünyanın yararına olacaktır (www.endustri40.com, 2019).

2. LİTERATÜR TARAMASI

Dördüncü sanayi devrimi olarak da nitelendirilen Endüstri 4.0 ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

Kılıç ve Alkan (2018), çalışmlarında küresel pazarda müşterileri kazanmanın ve kazanılmış müşterileri elde tutmanın zorluklarından bahsederek günümüz işletmelerinin yeni arayışlar içinde olduklarından bahsetmişlerdir. Bu yüzden de Endüstri 4.0 ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır.

Soylu (2018), 18. Yüzyıldan günümüze kadar birçok alanda gelişmelerin yaşandığından ve bu gelişmelerde sıra sanayi alanına geldiğinden bahsetmiştir. Günümüz koşullarında endüstri devriminin ihyaç olduğu ve günümüz şartlarına ayak uydurabilmek adına zorunluluk olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu çerçevede Endüstri 4.0 ve girişimcilik faaliyetleri açısından değerlendirmede bulunmuştur.

Schumacher ve diğerleri (2016), tüm firmalarda artan karmaşık ile beraber yeni bir çözüm önerisi olan dördüncü sanayi devrimi üzerinde durmuşlardır. Şirketlerin Siber Fiziksel Sistemler veya Bulut Tabanlı Üretim gibi yıkıcı kavramlar konusunda büyük zorluklarla karşı karşıya olduklarını Endüstri 4.0 ile bunu aşabileceklerini düşünmüşlerdir.

Erboz (2017), Endüstri 4.0'ın evrimini, imalatta dijitalleşmeye stratejik yaklaşımı tanımlayan bir Alman projesi olarak ortaya çıktığını belirtmiştir.. Endüstri 4.0'ın en önemli özelliklerinden biri, insan-makine etkileşimi yoluyla oldukça otomatik endüstrilerin yaratılması olduğunu ifade etmiş ve bu bağlamda, Endüstri 4.0 ileri teknolojilerin yönlendirdiği gelecekteki iş modellerini bilgilendireceğini düşünmektedir.

Vuksanović (2016), Geleceğin şekillenmesinde ve gelecekteki yeni fabrikaların belirlenmesinde Endüstri 4.0'ın önemli bir rol oynacağını ifade etmiştir.

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurlardaki kriterlerin değerlendirilmesinde Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan Entropi den faydalanılmış ve kriter ağırlıkları Entropi ile tespit edilmiştir. Bu bölümde Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurlar için belirlenen kriterlerin değerlendirilmesinde kullanılan Entropi yönteminden bahsedilmiştir.

3.1.Entropi Ağırlık Yöntemi

Entropi, gerçeği yansıtan ağırlıklandırma yöntemlerinden biridir. Ortaya konulan probleme ilişkin maksimum belirsizlik ya da minumum belirliliği açıklamada etkin yöntemlerden biri olan entropi aynı zamanda insan kaynaklı hataları da ortadan kaldırmaktadır. Uygulamada yöntemdeki değer küçüldükçe düzensizlik derecesi de küçülmektedir (Wu vd., 2011, 5163-5165.)

Entropi Ağırlık yönteminin uygulama adımları ise aşağıda verilmiştir. (Malekian ve Azarnivand, 2016, 416-417.)

1.Aşama: Başlangıç Karar Matrisinin Oluşturulması

m tane karar alternatifi ve n tane değerlendirme kriterine sahip olan çok kriterli karar problemi için aşağıdaki şekilde bir başlangıç karar matrisi oluşturulur.

$$X_{mxn} = \begin{matrix} X_{11} & X_{12} \dots & X_{1j} \\ X_{21} & X_{22} \dots & X_{2j} \\ & & \vdots \\ X_{i1} & X_{i2} & X_{ij} \end{matrix}$$

2.Aşama: Başlangıç Karar Matrisinin Normalize Edilmesi

Normalizasyon işleminde kriterlerin fayda (1) ya da maliyet (2) yönlü olmasına göre aşağıdaki formüller uygulanır:

$$P_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j^{min}}{x_j^{max} - x_j^{min}} \qquad i = 1,\dots,m;\ j = 1,\dots,n$$

(1)

$$P_{ij} = \frac{x_j^{max} - x_{ij}}{x_j^{max} - x_j^{min}} \qquad i = 1,\dots,m;\ j = 1,\dots,n$$

(2) Başlangıç matrisi normalize edildikten sonra $R=[r_{ij}]mxn$ matrisinde gösterilerek eşitlik (3)'ten faydalanılmaktadır.

$$P_{ij} = \frac{r_{ij}}{\sum_{i=1}^{m} r_{ij}} \qquad (3)$$

3.Aşama: Entropi Değerininin Hesaplanması

Entropi değeri (Ej), aşağıdaki eşitlik (4) yardımıyla hesaplanmaktadır:

$$E_j = -k\sum_{i=1}^{m} P_{ij}\ln(P_{ij}) \qquad (4)$$

Burada k değeri, $k = (\ln(m))^{-1}$ formülü ile hesaplanmaktadır.

4.Aşama: Farklılaşma Derecesinin Hesaplanması

Entropi değerinin farklılaşma derecesi (d_j), eşitlik (5) yardımıyla hesaplanmaktadır:

$$d_j = 1 - E_j\ ;\ \forall_j \qquad (5)$$

5.Aşama: Entropi Ağırlığının Hesaplanması

Her bir kriterin nesnel ağırlığı (Wj), eşitlik (6)'ya göre tanımlanmaktadır:

$$W_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^{n} d_j}, \forall_j \quad (6)$$

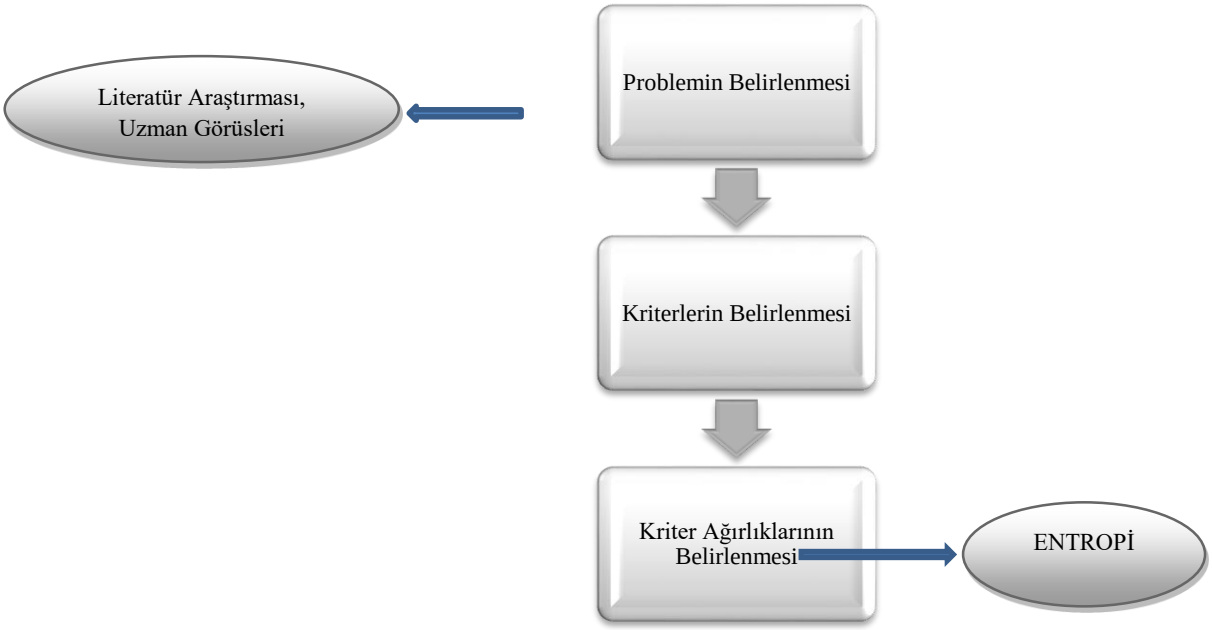

Şekil 1: Entropi Uygulama Aşamaları

4. UYGULAMA

Çalışmada Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurların değerlendirilmesi için çok kriterli karar modeli oluşturulmuştur. Şekil 1'de verilen modelde Entropi değerlendirme modeli adımları uygulanmıştır. Modele göre öncelikle uzman görüşleri ile literatür taramasından faydalanılarak Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurlara ilişkin kriterler belirlenmiştir**.** Belirlenen kriterler eşit öneme sahip olmadığından, kriterlerin ağırlıklandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede, Entropi yöntemi ile Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurlara ilişkin kriterler ağırlıklandırılmıştır. Kriterler belirlenirken TUSİAD (2016), ve Bartodziej, (2017) çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tablo 1. Karar Kriterleri

Ana Kriterler
Akıllı robotlar (K_1)
Yatay Dikey Yazılım Entegrasyonu (K_2)
Nesnelerin İnterneti (K_3)
Büyük Veri ve Analiz (K_4)
Zenginleştirilmiş Gerçeklik (K_5)
Eklemeli Üretim(K_6)
Simülasyon (K_7)
Siber Güvenlik (K_8)
Bulut (K_9)

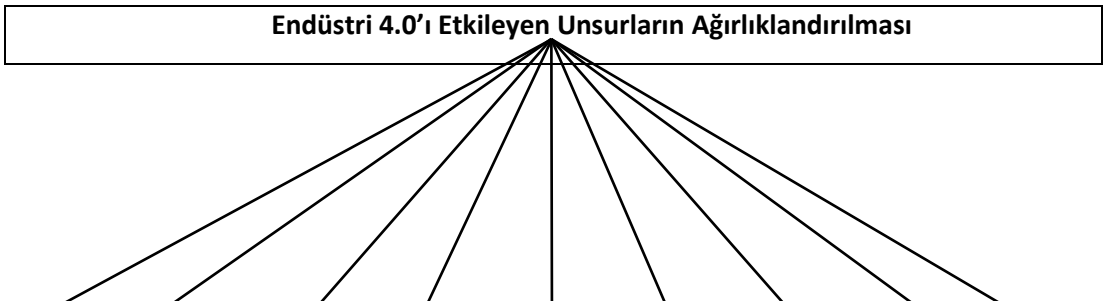

K_1 K_2 K_3 K_4 K_5 K_6 K_7 K_8 K_9

Şekil 2. Hiyerarşik Yapı

Kriterlerin Ağırlıklandırılması

Entropi yönteminden faydalanılan bu aşamada kriterlerin değerlendirilmesi için karar matrisi oluşturulmuştur. Konunun paydaşları olan akademisyenlere (5), 20 ve üzeri çalışanı olan imalat işletme yöneticilerine (21), Ticaret ve Sanayi Odası yetkililerine (3) toplamda 29 anket sunulmuştur. Görüşlere ilişkin tablolar Ekler kısmında sunulmuştur.

Tablo 2. Kriter Ağırlıkları Tablosu

	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8	K_9
Ağırlık	0,289	0,069	0,019	0,081	0,092	0,099	0,101	0,098	0,152

Tablo 2'ye göre Endüstri 4.0 unsurları için en önemli ana kriterlerin "Akıllı Robotlar", "Bulut" ve "Simülasyon"olduğu saptanmıştır. Bu kapsamda nispeten diğer önemli ana kriterler "Eklemeli Üretim" ve "Siber Güvenlik" olmuştur. Öte yandan en az öneme sahip ana kiriterin ise "Nesnelerin İnterneti" olduğu tespit edilmiştir. Nispeten diğer az öneme sahip ana kriterler ise "Yatay Dikey Yazılım Entegrasyonu", "Büyük Veri ve Analizi" ve "Zenginleştirilmiş Gerçeklik" olarak sıralanmıştır.

5. SONUÇ

Rekabet öğesinin en temel göstergelerinden biri olan Endüstri 4.0 ve uygulamaları işletmeler için hayati öneme sahip olmakla birlikte kaynakların verimli, etkili ve ekonomik olarak kullanılmasında vazgeçilemez öğelerdendir.

Öyle ki, Wan ve Zhou, (2015), çalışmalarında Endüstri 4.0'daki temel amacın; akıllı fabrikaların kendi kendilerini yönetebilen üretim süreçlerine sahip olmasını sağlamak olarak belirtmiştir. Çünkü bu fabrikalar; fiziksel dünya ile sanal dünyanın entegrasyonunu sağlamak için veri alışverişi gerçekleştirebilen ileri düzeydeki akıllı organizmalardır. Günümüzün mevcut fabrikalarına kıyasla akıllı fabrikalarda büyük ölçüde kaynak kullanımı gerçekleştirilmekte; eş zamanlı üretim ile müşteri talepleri etkin bir biçimde karşılanmakta, depolama ve dağıtım döngüsünde kişiselleştirilmiş ürünlerin çevriminin azaltılmasına olanak sağlayan uygulamalar olarak ifade etmişlerdir.

Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, Bandırma'da 20 ve üzeri çalışanı olan imalat işletmelerinde Endüstri 4.0'ı etkileyen unsurların belirlenmesi ve belirlenen kriterlerin Entropi yöntemi ile ağırlıklandırılmasının yapılmasıdır. Buna göre "Akıllı Robotlar" Endüstri 4.0'ı etkileyen en önemli ana kriter olmuştur. Bu kriteri, sırasıyla; "Bulut", "Simülasyon", "Eklemeli Üretim" ve "Siber Güvenlik" kriterleri izlemiştir. Endüstri 4.0'ı etkileyen en az öneme sahip olan ana kriter ise "Nesnelerin İnterneti"

olmuştur. Nispeten daha az öneme sahip diğer ana kriterler ise sırasıyla; Yatay Dikey Yazılım Entegrasyonu", "Büyük Veri ve Analizi" ve "Zenginleştirilmiş Gerçeklik" olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada konunun tarafları olduğu düşünülen uzmanlar ile görüşülmüş ancak zaman kısıtı nedeniyle bu sayı artırılamamıştır. Öte yandan bu çalışmada ele alınan problem başka alanlarada uygulanabilir.

Ayrıca söz konusu çalışma gelecekte diğer çok kriterli karar verme ve / veya parametrik veya parametrik olmayan diğer yöntemler ile bulanık mantık ilave edilerek geliştirilebilir ve sonuçlar kıyaslanarak tartışılabilir.

KAYNAKLAR

Bartodziej, C, J, (2017), " The Concept Industry4.0. In: The Concept Industry 4.0. Springer Gabler, Wiesbaden, 27-50.

ITRE (2016), "Industry 4.0", European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy", http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU570007_EN.pdf (20.07.2019) Kagermann, H., Lukas, W.

Malekian, A., Azarnivand, A. (2016), "Application of Integrated Shannon's Entropy and VIKOR Techniques in Prioritization of Flood Risk in the Shemshak Watershed, Iran", Water Resources Management, 30, pp.409-425.

Schwab, K., (2016), "Dördüncü Sanayi Devrimi", (Çev:Zülfü Dicleli), Optimist Yay., İstanbul

TOBB (2016), "Sanayi 4.0'a Hazır mıyız?", TOBB Ekonomik Forum Dergisi, Sayı: 259, s. 16-27

TÜSİAD (2016), "Türkiye'nin Küresel Rekabetçiliği İçin Bir Gereklilik Olarak Sanayi 4.0", Yayın No: TÜSİAD-T/2016-03/576, 1-64.

Wan, J, Zhou, C, Hu, K., (2015), "Industrie 4.0: Enabling Technologies", In: Intelligent Computing and Internet of Things (ICIT), 2014 International Conference on. IEEE, 135-140.

Wu, Z., Sun, J., Liang, L., Zha, Y. (2011), "Determination of Weights for Ultimate Cross Efficiency Using Shannon Entropy", Expert Systems with Applications, 38, pp.5162-5165.

https://www.endustri40.com/endustri-4-0-ile-gelecege-bakis-ve-beklentiler/

https://proente.com/endustri-4-0-uretimin-vazgecilmezi-oldu/

http://www.makfed.org/TR,5791/endustri-40i-dogru-anlamak.html

EKLER

EK:1. Karar Vericilerin Kriteler Üzerinden Elde Ettikleri Karar Matrisi

Kriterler	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8	K_9
K_1	1	3	2	5	4	3	7	6	5
		,93	,87	,55	,75	,46	,11	,93	,14
K_2	2	1	4	3	6	3	5	7	8
	,92		,94	,90	,60	,63	,39	,25	,14
K_3	5	3	1	4	6	7	3	3	2
	,75	,70		,45	,80	,20	,85	,71	,99
K_4	1	4	3	1	3	2	5	2	1
	,99	,25	,01		,33	,98	,41	,94	,98
K_5	2	5	2	2	1	6	1	4	2
	,74	,23	,77	,70		,17	,88	,70	,70
K_6	3	3	7	2	3	1	3	3	3
	,66	,25	,14	,66	,93		,37	,96	,41
K_7	3	4	6	3	7	7	1	2	4
	,41	,44	,44	,40	,01	,14		,93	,04
K_8	3	6	3	2	3	6	6	1	3
	,17	,66	,35	,85	,14	,50	,04		,28
K_9	6	5	4	5	4	5	4	3	1
	,15	,01	,14	,81	,24	,06	,19	,90	

EK:2. Normalize Dağılım Tablosu

Kriterler	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8	K_9
K_1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,032	,105	,081	,172	,116	,080	,186	,186	,157
K_2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,095	,027	,139	,121	,162	,084	,140	,194	,249
K_3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,186	,099	,028	,138	,167	,167	,101	,098	,092
K_4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,066	,113	,085	,031	,082	,069	,142	,079	,060
K_5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,089	,140	,078	,083	,025	,143	,049	,126	,083
K_6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,119	,087	,199	,082	,096	,023	,088	,106	,104
K_7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,111	,118	,180	,105	,172	,166	,026	,079	,124
K_8	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,103	,177	,094	,088	,077	,151	,158	,027	,100
K_9	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	,199	,134	,116	,180	,103	,117	,110	,105	,031

An Analysis of Mission, Vision Statements

Asst. Prof. Dr. Fatih ŞAHİN [1]

ABSTRACT:

This research is aiming to examine the mission, vision statements of businesses that have the membership of the Organized Industrial Zone (OIZ) in Bandırma region. According to general knowledge, mission statements refer to the organizational purpose or the reason for existence. Mission and vision statements are essential for businesses to position themselves in the competitive environment, and its declaration of these allows them to communicate with their stakeholders and surroundings. Another crucial role of the mission and vision statements are to separate one business from another, making clear its characteristics. Mission and vision statements see and considered as an essential medium for conveying business values and emphasizing uniqueness and difference. These statements often include in the organization web sites as thus available to all stakeholders at any time. In this context, organizations will analyze via content analysis to determine how many distinct concepts could identify and the most commonly used concepts. The qualitative research method will use to gain an understanding of underlying reason and motivations to uncover prevalent trends in thought and opinions. According to information provided by Bandırma OIZ official website, there are 42 business operating in Bandırma OIZ. The study builds on some conditions; the business should have a website, and mission and vision stated clearly. If there is a business that does not have any mission, vision, and value statement on its website, they will exclude from the analysis. Observation method used in collecting secondary qualitative data and these analyzed via content analyzing technique. Content analyzing falls in the interface of observation and document analysis. Summarizing and coding the key points in data, and analyzing these, RDQA software employed. The results showed that the philosophy of firms that conducting business in Bandırma OIZ focused on four primary points; these are human resources, product service quality, marketing offers, and mission statements.

Keywords: Mission; Vision; Content Analysis; CAQDAS; RQDA; Qualitative Analysis

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, fsahin@bandirma.edu.tr

INTRODUCTION

The mission and mission statements are valuable tools, and successful utilization of these when communicating their surroundings are necessary for businesses, and their strategic success. The mission statement is a management concept that causes interest and controversy, amidst researchers as well as experts and practitioners. The concept broadened to encompass not only the fundamental role of business in society or the reason for existence but also its vision, values, and scope of business (Salem Khalifa, 2012). The mission statement articulates about business who it is and what it does (Falsey, 1989). Besides the conveying message about organization' nature and reason of existence, this statement may also outline where an organization headed, how it plans to get there, what its priorities, values, and beliefs are and how it is distinguishing from others (Stallworth Williams, 2008). Mission statements are a strategic tool that serves as the vision's implementing arm (Sheaffer, Landau, & Drori, 2008). The reasonable components of mission statements need to address the interest of stakeholders and constituencies (Rajasekar, 2013). A vision must focus on the future and serve as a solid foundation for the organization. A vision does not shift from year to year but serves as an enduring promise. It illustrates what the organization will do in the face of uncertainty and surprises. A successful vision paints a vivid picture of the organization (Lipton, 1996). Any organization needs to develop a clear vision for the creation of an effective mission statement since the success of that statement lies in its creativity and comprehensiveness (Matejka, Kurke, & Gregory, 1993).

Mission and vision statements try to seize the fundamental nature of the organization (Verma, 2009). Mission and vision statements also contain organizational values (Hussey, 2007). Mission and vision statements are essential tools for organizations that form the foundation for organizational strategy. Moreover, it serves an organization to express itself to the interested constituencies as well as identify and respond to various stakeholders. Even though there is a distinction amidst vision and mission statements in strategic management, various firms confuse them and place them together in the same place (Sufi & Lyons, 2003) and the tendency about the extension of the domain of the concept in the literature, causes blurring its boundaries (Salem Khalifa, 2012).

Stuart (1999) states that organization philosophy and values form the organization personality. Mission and vision statements regarded as an essential medium to conveying these values and, highlighting uniqueness and difference (Yamauchi, 2001). Notwithstanding extensive use and recognition of its importance, very little research has been conducted on strategy documents, especially mission and vision statements (Cady, Wheeler, DeWolf, & Brodke, 2011). The objective of this research is to identify what drivers defined the firms' management philosophy and explore what the critical points of mission, vision, and values are piled up around in Bandırma OIZ.

METHODOLOGY

Data

The data analyzed in this study collected from firms' websites directly. There are 49 firms listed in Bandırma OIZ website, decided that 29 out of 49 firms eligible for analysis. Based on SIC classification, 24 firms summarized like; 7 firms are conducting business in agriculture, 13 firms in manufacturing, three firms in construction, and one in the transportation sector. Since most of them have no got an official website or any publicly declared mission, vision statement, or business values on the site. Since the firms' websites have limited knowledge about to capture the nature of organization management philosophy, besides mission and vision, the research data extended with business values.

Analysis

Since the ground of this paper is exploratory, classical content analysis was employed, using a sophisticated content analysis methodology. RQDA package used to analyze the research data. RQDA is an R package for computer-assisted qualitative data analysis software CAQDAS. Each of the firms' mission and vision statement and business values examined. Each occurrence of a concepts' descriptive word coded, if the idea appeared in a separate section of a statement or a slightly different context, it coded again and if the contents used besides with other content then one statement coded with these two different concepts. After the framework of data analysis decided, coding process began. In first level coding, each of the statements analyzed thoroughly and coded with concepts which it contains. If the expression in a statement has a different impression, then it coded multiple, this called cross-coded in RQDA package. Prior to engaging in judgments about the process, there are choices to be made about the terminology to be used (Elliott, 2018). First level coding mainly uses descriptive, low inference codes, which are very helpful in summarising fragments of data and which produce the basis for second-level coding. First level coding mainly uses descriptive, low inference codes, which are very helpful in summarising fragments of data and which produce the basis for second-level coding. Thus second-level coding tends to focus on pattern codes; at this point, pattern codes pull element together into a smaller number and more meaningful units (Punch, 2013).

RESULTS

The 24 out of 49 firms are actively using websites. In these 24 firms, only 14 of firms give place mission statement, 17 of them has a vision statement on their websites or both. Twenty-four firms' mission, vision, and values included analyzing data. In case of absence of one of the statement, then continued with present variables. In first level coding 171 codes employed,

Figure 1 RQDA word cloud result

and these coded 1034 times, the number of cross-coded is 404, and the total length of codes calculated is 72769. Summary of codings shown in Table 1. By considering the frequency of usage of codes, the word cloud formed. In word cloud calculation, the codes that have a min number of usage frequency is ten included. the word cloud graphic depicted in Figure 1.

Table 1 Summary of Coding

Codes	Code Lenght	File Coded	Total Coded	Crossly Coded
Quality	3973	17	70	30
Customer	3504	15	42	7
Product	2197	13	36	11
Human Resources	2102	15	30	12
Value	1535	10	24	6
Technology	1270	12	22	12
Competitiveness	1719	9	20	2
Service	1109	9	20	6
Reliable	590	9	19	2
Leader	1359	11	18	16
Improvement	880	12	18	5
Customer Satisfaction	1466	11	17	10
Innovative	1076	11	17	2
Stakeholder	1479	9	16	3
Supplier	1216	9	16	11
Sustainable	686	13	16	4
Environment	1889	7	15	1
Awereness	1825	9	14	1
Experience	681	5	14	10
Work	1766	11	13	2
Offer	597	5	13	5
Legislation	914	8	12	1
Need (Customer)	779	10	12	1
Trusthworthy	949	8	11	1
Business	870	10	11	11
Customer Oriented	860	9	11	13
Production	692	7	11	9
Healthy	549	4	11	1
Continuous	423	6	11	8
Social Responsibility	1860	6	10	1

Based on the first level coding summary, quality, customer, product, and human resource concepts, the most frequently used keywords. From this point of view, at the stage of second-level coding, most frequently used codes sorted and examined which code related with which by controlling these individual codes among cross codings.

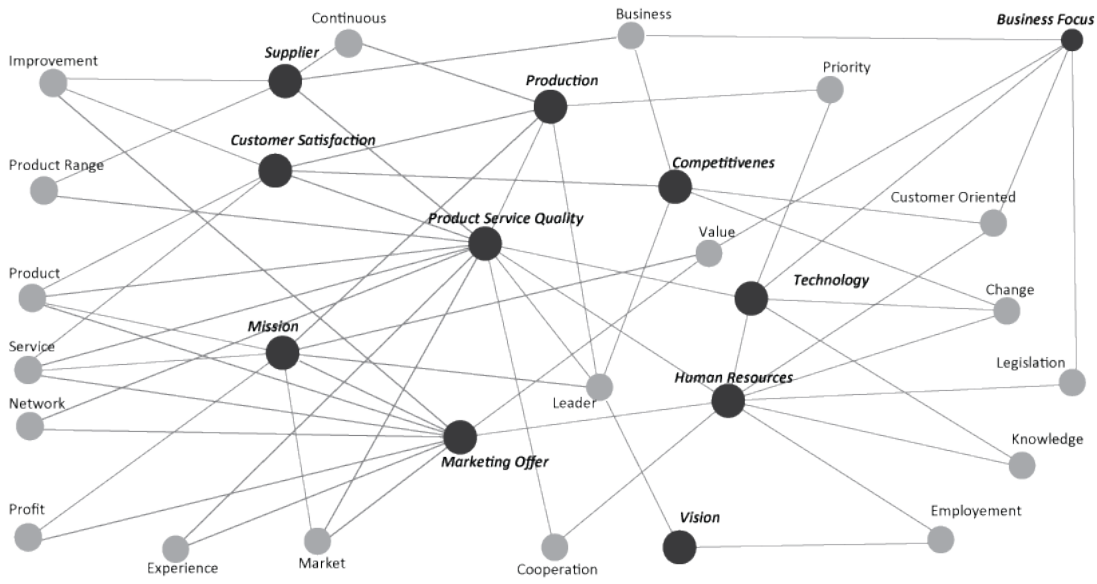

Figure 2 Network of mission, vision, values after second-level coding

Eleven categories defined for second-level coding, these are; mission, vision, business focus, competitiveness, technology, human resources, vision, production, product service quality, marketing offer, customer satisfaction, and supplier. These eleven concepts illustrated as dark circles in Figure 2. These twelve concepts and relationship with, among others depicted in Figure 2.

The mission, vision, and value statements gathered around or supported much more than other concepts in 4 points with at least eight relationships. These are; human resources, product service quality, marketing offers, and mission.

DISCUSSION

Based on (David & David, 2003) study, mission statements should contain nine components, and these are customer, product services, geographic markets, technology, concern for survival, philosophy, public image, employees, and distinctive competence. In the context of this framework, firms that are conducting business in Bandırma OIZ, in their mission, vision and value statements contains these 6 out of 9 components. These components are; customer in the target market, marketing offers, and values provided to customers, the technology that used, concern for survival, growth, profits, philosophy that includes the firm's values, ethics and beliefs and human resources that articulates about the importance of employees.

LIMITATIONS AND FUTURE RESEARCH

This research has some limitations. First, the mission, vision, and value statement not separated, these treated as one text group. Second, since the data used in this study collected from one region, the results can not be generalized. Since we have a limited sample size, it is not possible to conduct a comparative analysis between and within the industries, because the subsamples not distributed equally. There is limited research in mission, vision, and value statements, and there is a need qualitative and quantitative research in this field. Increasing sample size is another critical point in this type of research. Thus the mission, vision and value statements capture the current trends of business philosophy, the extensive and depth study in this field may explain that whats the critical points for researchers and practitioners need to concern in future.

REFERENCES

Cady, S. H., Wheeler, J. V., DeWolf, J., & Brodke, M. (2011). Mission, vision, and values: what do they say? Organization Development Journal, 29(1).

David, F. R., & David, F. R. (2003). It's time to redraft your mission statement. Journal of Business Strategy, 24(1), 11-14.

Elliott, V. (2018). Thinking about the coding process in qualitative data analysis. Qualitative Report, 23(11).

Falsey, T. A. (1989). Corporate philosophies and mission statements: A survey and guide for corporate communicators and management: Quorum Books New York.

Hussey, D. E. (2007). Strategic management: from theory to implementation: Routledge.

Lipton, M. (1996). Demystifying the development of an organizational vision. Sloan management review, 37(4), 83-97.

Matejka, K., Kurke, L. B., & Gregory, B. (1993). Mission impossible? Designing a great mission statement to ignite your plans. Management Decision, 31(4).

Punch, K. F. (2013). Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches: sage.

Rajasekar, J. (2013). A comparative analysis of mission statement content and readability. Journal of Management Policy and Practice, 14(6), 131-147.

Salem Khalifa, A. (2012). Mission, purpose, and ambition: redefining the mission statement. Journal of Strategy and Management, 5(3), 236-251.

Sheaffer, Z., Landau, D., & Drori, I. (2008). Mission Statement and Performance: An Evidence of" Coming of Age". Organization Development Journal, 26(2).

Stallworth Williams, L. (2008). The mission statement: a corporate reporting tool with a past, present, and future. The Journal of Business Communication (1973), 45(2), 94-119.

Stuart, H. (1999). Towards a definitive model of the corporate identity management process. Corporate Communications: An International Journal, 4(4), 200-207.

Sufi, T., & Lyons, H. (2003). Mission statements exposed. International journal of contemporary hospitality management, 15(5), 255-262.

Verma, H. V. (2009). Mission Statements-A Study of Intent and Influence. Journal of Services Research, 9(2).

Yamauchi, K. (2001). Corporate communication: a powerful tool for stating corporate missions. Corporate Communications: An International Journal, 6(3), 131-137.

Assessment of Websites: A Qualitative Approach

Asst. Prof. Dr. Fatih ŞAHİN [1]
İnan AKTAŞ [2]

ABSTRACT:

Purpose of this research is to investigate the website content components of Balıkesir Organized Industrial Zone (OIZ). Today's technology enables a business to create a website which the globally accessible to communicate with a wide variety of stakeholders and establish a broad audience, and interact with and distribute information to anonymous recipients who are actively seeking information about the business. The quality of the website is a part of the business strategy, and it is essential for almost all types of businesses. Today website quality is a crucial element for success and also in the context of transparency policy. By providing rich content and information to its audience via websites, business able to shape and define their image and inform and educate stakeholders surrounding a business. This communication medium provides to business to establish, maintain, and enhance relationships portfolios. Thus, business managers able to create more effective and efficient strategies which give them a competitive advantage. Besides all that, websites for businesses is a gate to which opens to the global market. For those reasons, the content, design, and information provided by websites are essential. Content features of business websites should contain these features; business information, communication or customer support, currency, financial information, employment opportunities, social issues. Those are seeing as critical points for successful website implications. Thus, this article aims to analyze the main factors that must be taken into account when designing websites by the business. In this context, this research explores the content components 89 out of 108 Balıkesir OIZ business members' websites. To doing so, Buenadicha Mateos, Chamorro Mera, Miranda González, and Rodrigo González López (2001); González and Palacios (2004); Hernández, JiméNez, and Martín (2009); Huizingh (2000); Robbins and Stylianou (2003)'s criteria used in empirical analysis and explore the weakness and strengths of the website of Balıkesir OIZ business members in the framework of content features. The research result suggests that businesses are not able to take advantages of the websites. Despite, the perpetual growth of e-commerce worldwide, based on website assessment index outcomes shows that managers ignore the transactional contents of sites. Additional to these, the websites are not able to address international stakeholders, due to the lack of multi-language support.

Keywords: World Wide Web; Content Analysis; Website Dimensions; Website Assessment

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, fsahin@bandirma.edu.tr
[2] Uşak University, inan.aktas@usak.edu.tr

INTRODUCTION

The last decades witnessed a significant change in internet technologies. The revolution in internet technologies altered social lives and behaviors (Nie & Erbring, 2002), as well as businesses, considering that they are part of society. On the assumption that the penetration rate of internet usage as a measurement indicator of these speed of change the society faced with, based on WBG (2019) data, worldwide internet usage penetration rate increased from 6,7% in 2000 to 48,5% in 2018. Further that, in the past several years, the comparison between commercial and noncommercial use of the internet has entirely changed. These improvements remove the boundaries, and offer opportunities in many aspects for businesses, time and place are no longer a restriction to conducting business around the world. There is a constant growth in the e-commerce market, and in-market itself. As stated in OECD (2017) report, worldwide e-commerce size doubled from 1,2 billion US Dollars to 2,35 billion US Dollars by 2018. The trend of the current markets' way of doing work altered so fast in a brief period. Whether its b2b, b2c, b2g, or nonprofit organization, sustainability is vital for businesses. Therefore, it is essential for businesses existence in the internet environment, so the utilization of this medium properly is getting increasingly important in the intensive competitive environment. Businesses' presence in the internet environment can help increase profitability, reach new markets, improve customer service, distribute products or service faster, and communicate more effectively with stakeholders (Ellinger, Lynch, Andzulis, & Smith, 2003). While the internet proposes various opportunities, Robbins and Stylianou (2003) noted that also there are at least the same amount of challenges for businesses accustomed to traditional methods of communicating and conducting business in national and international markets. Development of the website represents a crucial initial component for establishing an internet presence. Globally accessible websites allow businesses to communicate with a wide variety of constituencies, stakeholders, and represent a resource for any organization seeking a broad public.

Technology is transforming the way organizations conduct business and communicate with stakeholders and, constituent groups. Despite the rapid growth of e-commerce, few studies have examined the assessment of the efficacy of current commercial websites. The objective of our study is to examine the features of businesses members' websites of Balıkesir OIZ to assess by the accessibility, speed, content quality, navigability dimensions. Besides that, determine whether there is a difference between sectors, and provide some useful perspective to businesses managers and website developers. In this study content analysis employed for assessment of website, website assessment indexes adapted from several other studies (Buenadicha Mateos et al., 2001; González & Palacios, 2004; Huizingh, 2000; Okazaki & Alonso Rivas, 2002; Robbins & Stylianou, 2003; Yeung & Lu, 2004).

LITERATURE REVIEW

Numerous studies have proposed a framework for website assessment and criterion in a distinct way. Chiou, Lin, and Perng (2010) classified these studies into three groups by using assessment aspects as the information system, marketing, and combined approach. The studies employed Information system approach (Herrera-Viedma, Pasi, Lopez-Herrera, & Porcel, 2006; Robbins & Stylianou, 2003; Schubert, 2002; Udo & Marquis, 2002; Van Schaik & Ling, 2005) in assessing the website, address the technological features of the website such as usability, accessibility, navigability, or information quality. In contrary to information system approach, typically marketing approach studies (Ho, 1997; Kuo, 2003; Liang & Lai, 2002; Wan, 2000) examine factors such as advertising, promotion, online transaction, order confirmation, or customer service. The combined factor approach studies (González & Palacios, 2004; Liu, Arnett, Capella, & Taylor, 2001; Ozok & Salvendy, 2001; Supphellen

& Nysveen, 2001) encompass both information system and marketing website assessment frameworks. Information system and marketing approach methodologies have some advantages and disadvantages. Both methodologies explore a specific aspect of websites, while they overlook other features. Besides, that combined website assessment method highlights the degree of importance of both information system and marketing factors in the same framework. On the contrary, in the context of a combined approach, just simply adding criteria of the information system and the marketing will be problematic since some of them both member of information system and marketing (Chiou et al., 2010).

There are numerous studies employed information system approach in the assessment of website quality. McKinney, Yoon, and Zahedi (2002) evaluated website quality into two-dimension as information quality and system quality, concluded that website quality affects customer satisfaction. Huizingh (2000) stated that website quality determined by content and design quality. The later study (Ranganathan & Grandon, 2002), besides content and design factors, include security and privacy in the assessment of web quality. In addition to these studies, there are different factors employed to determine the website quality; content, ease of use, promotion, made for the medium, emotion (Agarwal & Venkatesh, 2002), information quality, response time, system accessibility(Lin & Lu, 2000), content quality, technical adequacy, perceived web quality, overall quality (Aladwani & Palvia, 2002). The studies assess the website from the perspective of marketing are generally interested in web visitor as a customer. Thus studies that use marketing approach framework generally ignore the technical issues of websites, which is the main issue in information system approach. One of the early studies that approach the website as a marketing tool examined the effectiveness of this tool by the customers' perspective of value-added. In this study, Ho (1997) assessed website by employing matrix which consists of two dimensions; the first dimension consisted of; promotion of product and services, provision of data and information, processing of the business transaction, and the second dimension included customers' perception of value-added level. Wan (2000) employed similar technique with Ho (1997) 's study; in this study promotion, pricing, transaction, and service factors evaluated under business process dimension, compared with customer values dimension in a matrix to assess the website. It is evident from the study (Liang & Lai, 2002) that quality of website affects consumer purchase decisions. In this study approaches the website quality into three dimensions; hygiene dimension expresses the security, and elimination of risks in the transaction process. Studies that employed the framework of marketing approach in the assessment of a website, factors that used in these researches listed as; promotion, provision, processing (Doolin, Burgess, & Cooper, 2002), product information, consumer service, purchase result and delivery, site design, purchasing process, product sales, delivery time and charge, payment methods, ease of use, additional information services (Cho & Park, 2001). The combined approach differs in that it is comprehensive than the other two methods (González & Palacios, 2004). Combined approach studies employes similar factors with previously examined methods, while using some other specific features to assess the website. Szymanski and Hise (2000), assessed the website by convenience, product offerings, product information, site design, and financial security, and concluded that except product offerings, all the other features affect customer satisfaction. Besides that, website features affect customer loyalty (Srinivasan, Anderson, & Ponnavolu, 2002). Another research proposes that website design quality affects customer reactions (Liu et al., 2001). According to studies (González & Palacios, 2004; Palmer, 2002), speed, navigability, information, interactivity, and responsiveness are determinants of website quality.

Besides that, data collection methodologies in web assessment studies may differ by research objectives, and these can list as the experimental, survey, concept development, automatic evaluation, case studies, and content analysis. Because of its resource, data collection methodology also determines the subjectivity and objectivity of data. Data collection methodology differs by researchers' objective; while subjective and objective measurements conducted simultaneously (Huizingh, 2000), some researchers preferred to use subjective measures (Bauer & Scharl, 2000;

Buenadicha Mateos et al., 2001; Cheung & Huang, 2002; Johnson & Misic, 1999; Kuo, 2003), and others could choose objective measurements (Chakraborty, Lala, & Warren, 2002; González & Palacios, 2004; Hernández et al., 2009; Ranganathan & Grandon, 2002; Robbins & Stylianou, 2003; Young & Benamati, 2000).

Considering the background offered by this literature, concluded that the combined approach overlook some specific issues in website assessment, due to the shared points with other methodologies, though it is more comprehensive than other methods. In this study, the content analysis regarded as a helpful technique in the data collection process, under time and cost constraints.

RESEARCH MODEL

Business websites contain both contents and design features (Ellinger et al., 2003; Huizingh, 2000; Johnson & Misic, 1999; Ranganathan & Grandon, 2002; Robbins & Stylianou, 2003; Young & Benamati, 2000), besides that speed accessibility navigability are determinants of website quality (Buenadicha Mateos et al., 2001; González & Palacios, 2004; Hernández et al., 2009).

In this research, Website assessment index adapted from previous studies (Buenadicha Mateos et al., 2001; González & Palacios, 2004), while the design dimension included the assessment and some modifications made on the weighting of features. For this research, accessibility, speed, contents quality and navigability dimensions measured objectively, while design feature measured subjectively by 1-10 Likert scale. Table 1 provides an overview of the website assessment index employed in this study.

Table 1 Website assessment index (WAI)

Dimensions/Features	*Weights*	*Dimensions/Features*	*Weights*
ACCESSIBILITY	**20**	**NAVIGABILITY**	**15**
Pagerank	15	Sitemap	10
Multiple Language Support	5	Keyword search function	5
SPEED	**10**		
Speed Test			
CONTENTS QUALITY	**50**		
Informational Contents	20	**Transactional Content**	**15**
Company Background	2	Online Order	15
Mission	1	**Communicational Content**	**15**
Vision	1	Contact e-mail	5
Business Values	2	Contact telephone or address	4
Product/Service Description	2	Receive news by e-mail	1
News	2	Free e-mail service	1
Financial Information	2	Personalization capacity	2
Job Opportunities	2	Entertainment elements	2
Order tracking/shipment status	2		
Search for agents, stores, etc.	2		
External Links	1		
Link to business divisions	1		
DESIGN	**5**	**TOTAL**	**100**
Subjective Evaluation	5		

METHODOLOGY

Business websites included in this study selected from members of Balikesir OIZ. Balikesir OIZ members list acquired from the official online records. Based on the list, 108 businesses operating in Balikesir OIZ, due to the absence or inaccessibility, 19 websites excluded from the analysis. A total of 89 samples included in the research. These samples classified into three groups by SIC and shown in Table 2. As shown in Table 2, sample size not equally distributed among the industries and considered one of the limitations of this study.

Table 2 Samples by SIC classification

	N	Percent
Constuction	12	13,5
Manucfacturing	74	83,1
Transportation	3	3,4
Total	89	100,0

In this research, the five dimensions considered holistically and used a combined approach in the assessment of websites. The content analysis employed in the examination of contents quality, navigability, design dimensions, and multiple language support feature of accessibility dimension. The speed dimension measured by using Google speed insights and Google PageRank utilized to explore page rank dimension. All the other website parameters reviewed for presence, data coded with 1 and 0.

Web assessment index used, the Balıkesir OIZ businesses visited and evaluated in July 2019. 89 out of 108 firms (%96) actively utilizing website. Speed parameters calculated with google page speed insights, while page ranks computed with google PageRank for each of web mediums. Table 3 presents a summary of the results of the study among the industries.

Table 3 Web assessment index values by industry

Industry	**Speed**	**Accessibility**	**Contents Quality**			**Navigability**	**Design**	**Web Index**
			Information	Transaction	Communication			
Constuction	55,5	25,08	51,25	25	66,11	52,78	52,08	45
Manucfacturing	56,23	27,82	41,08	12,16	70,18	38,74	46,96	39,91
Transportation	68	49,25	60	0	64,44	77,78	61,67	53,07
Total	56,53	28,17	43,09	13,48	69,44	41,95	48,15	41,04

*Each factor measured on 1-100 scales.

Based on the website assessment index, the best website practices in the transportation industry. Besides that finding, this research is aiming to employ a website assessment index to compare website practices between and within industries. The website assessment index used in this study adapted and modified from previous studies (Buenadicha Mateos et al., 2001; González & Palacios, 2004; Hernández et al., 2009; Huizingh, 2000). Thereby figuring out what is weakness and strengths of websites and presenting a practice tool to businesses to compare their web mediums with related ones and to identify approaches and applications that can improve theirs.

FINDINGS

Analysis of variances (ANOVA) conducted the examine the significance of each of the specified dimensions of websites in this study between industries. While industrial classifications (Based on SIC) used as the dependent variable, and features that speed, accessibility, contents quality (informational, transactional, and communicational contents), navigability, design assigned as independent variables. Besides that, based on outcomes of ANOVA that showed in Table 4, website features of businesses in Balıkesir OIZ generally standardized, since the total web assessment index showed no difference among the industries, and it is not statistically significant.

Table 4 ANOVA results by industry SIC classification cluster—Web assessment index results

Components	Construction	Manufacturing	Transportation	Total	Anova Results	
					F	P
SPEED	55,50	56,23	68,00	56,53	0,193	0,825
Speed Test	55,50	56,23	68,00			
ACCESSIBILITY	25,08	27,82	49,25	28,17	2,920	0,059
Pagerank	14,00	15,92	32,33		4,915	0,01**
Multiple Language Support	58,33	63,51	100,00		0,919	0,403
CONTENTS QUALITY	47,83	41,14	43,33	42,11	1,345	0,266
Informational Content	51,25	41,08	60,00	43,09	3,084	0,051
Company Background	100,00	91,89	66,67		1,873	0,160
Mission	66,67	48,65	33,33		0,842	0,434
Vision	66,67	40,54	33,33		1,501	0,229
Business Values	33,33	21,62	33,33		0,463	0,631
Product/Service Description	100,00	97,30	100,00		0,201	0,818
News	83,33	43,24	100,00		5,244	0,007**
Financial Information	8,33	4,05	66,67		10,927	0,000***
Job Opportunities	41,67	43,24	100,00		1,925	0,152
Order tracking/shipment status	0,00	1,35	0,00		0,099	0,906
Search for agents, stores, etc.	25,00	24,32	66,67		1,347	0,266
External Links	91,67	75,68	66,67		0,850	0,431
Link to business divisions	16,67	10,81	0,00		0,364	0,696
Transactional Content	25,00	12,16	0,00	13,48	0,960	0,387
Online Order	25,00	12,16	0,00			
Communicational Content	66,11	70,18	64,44	69,44	1,239	0,295
Contact e-mail	91,67	97,30	66,67		3,545	0,033*
Contact telephone or address	100,00	98,65	100,00		0,099	0,906
Receive news by e-mail	0,00	17,57	66,67		4,114	0,02*
Free e-mail service	66,67	72,97	100,00		0,665	0,517
Personalization capacity	0,00	1,35	0,00		0,099	0,906
Entertainment elements	33,33	37,84	33,33		0,052	0,949
NAVIGABILITY	52,78	38,74	77,78	41,95	2,087	0,130
Sitemap	58,33	44,59	100,00		2,077	0,131
Keyword search function	41,67	27,03	33,33		0,536	0,587
DESIGN	52,08	46,96	61,67	48,15	2,081	0,131
Design Perception	52,08	46,96	61,67			
WAI values	45,00	39,91	53,07	41,04	2,730	0,071

Each factor measured on 1-100 scales.

* Significant at P<0,05 level

** Significant at P<0,01 level

*** Significant at P<0,001 level

According to outcomes acquired by using the website assessment index, the transportation industry has a higher value in speed aspect compared to the manufacturing and construction sectors. However, ANOVA results indicate that there is no statistical significance between industries speed scores.

Accessibility has two distinct features, page rank, and multiple language support. Page rank represents how popular and unique the website in search engine among the similars. It is an essential aspect to websites, because of the higher the PageRank score is, the possibility of showing in the search list on top will be high. Another important feature for websites, the presence of multiple

language support provides more insights for international constituencies, opportunities for businesses to communicate with a worldwide audience. Results show that the construction and manufacturing industries failed to score higher scores at Pagerank compared to the transportation industry, while Anova outcomes indicate that statistically different between the industries at 0,01 significance level. Although, the multiple language support variable has no statistically difference between industries.

Contents quality consist of three sub-dimensions; these are informational, transactional, and communicational contents. Among the three industries, results show that the construction industry has the best practice in general in that area. Throughout the contents quality features, Anova results suggest that news, financial information, contact e-mail and receive news by e-mail shows a statistically significant difference between industries. Further that, other related findings on that section is the businesses disregarded the e-commerce practices, since the order tracking, order tracking factors low scored. Besides these, it could say that businesses do not exercise customer-oriented communication, due to personalization feature low.

Navigability dimension tries to determine how easy to navigate through the website. Regarding this, the sites reviewed, whether sitemaps and keyword search function presence or not. According to navigability score that computed based on web assessment index, transportation industry practice well compared to others. Besides that, the manufacturing industry has a weakness in this feature.

The design feature of the website is another crucial feature that needs attention because of the attractiveness of the contents affect(Huizingh, 2000) how long the user spends time on the site. According to subjective evaluation by the research team, the transportation industry scored higher in the design dimension among the other sectors. Regarding the overall website evaluation index, industries are ranked according to 1-100 scale scores as follows; transportation 61,67, construction 52,08, manufacturing 46,96.

CONCLUSION AND DISCUSSION

The objective of this research is to provide a practical tool for business managers, website developers to evaluate their website and make comparison with others by utilizing web assessment index, and able to analyze and determine strengths and weaknesses of their sites.
In additional that in this study informational content feature elaborated by including mission, vision, business values. In additional that in this study informational content feature elaborated by including mission, vision, business values. While to avoid pure objective measurement, design dimension included, and measured subjectively based on the perception(Huizingh, 2000) by the research team. According to findings; Balıkesir IOZ businesses managers need to take some actions to utilize website effective and efficient. First, since the speed is an essential trait of website, in this aspect, some measures need to take, for example, the size of each one of the elements check and unnecessary ones removed. Second, in particular construction and manufacturing industries should give attention to accessibility. Since the sites have no time and place constraint, business managers need to have global customer communication strategies. Third, today, transparency is essential in communication with stakeholders. ın ırder to use web sites in an effective way business values, financial information dimensions need attention. Fourth, due to the e-commerce perpetually growing, business managers need to consider online order, order tracking features to improve their transactional contents.

This research several limitations. Firstly, research data gathered from Balıkesir OIZ businesses and data represents one point of time. Another limitation is the industrial division clusters distributed unequally due to the nature of the sample. The third limitation, the website assessment index weights utilized in this research modified, and some features (mission, vision, business values, design, etc.) included, so the making comparison with prior research is not possible.

REFERENCES

Agarwal, R., & Venkatesh, V. (2002). Assessing a firm's web presence: a heuristic evaluation procedure for the measurement of usability. Information systems research, 13(2), 168-186.

Aladwani, A. M., & Palvia, P. C. (2002). Developing and validating an instrument for measuring user-perceived web quality. Information & management, 39(6), 467-476.

Bauer, C., & Scharl, A. (2000). Quantitive evaluation of Web site content and structure. Internet Research, 10(1), 31-44.

Buenadicha Mateos, M., Chamorro Mera, A., Miranda González, F. J., & Rodrigo González López, Ó. (2001). A new Web assessment index: Spanish universities analysis. Internet Research, 11(3), 226-234.

Chakraborty, G., Lala, V., & Warren, D. (2002). An empirical investigation of the antecedents of B2B Websites' effectiveness. Journal of Interactive Marketing, 16(4), 51-72.

Cheung, W. M., & Huang, W. (2002). An investigation of commercial usage of the World Wide Web: a picture from Singapore. International journal of information management, 22(5), 377-388.

Chiou, W.-C., Lin, C.-C., & Perng, C. (2010). A strategic framework for website evaluation based on a review of the literature from 1995–2006. Information & management, 47(5-6), 282-290.

Cho, N., & Park, S. (2001). Development of electronic commerce user-consumer satisfaction index (ECUSI) for Internet shopping. Industrial Management & Data Systems, 101(8), 400-406.

Doolin, B., Burgess, L., & Cooper, J. (2002). Evaluating the use of the Web for tourism marketing: a case study from New Zealand. Tourism Management, 23(5), 557-561.

Ellinger, A. E., Lynch, D. F., Andzulis, J. K., & Smith, R. J. (2003). B-to-be-commerce: a content analytical assessment of motor carrier websites. Journal of Business Logistics, 24(1), 199-220.

González, F. M., & Palacios, T. B. (2004). Quantitative evaluation of commercial web sites:: an empirical study of Spanish firms. International journal of information management, 24(4), 313-328.

Hernández, B., JiméNez, J., & Martín, M. J. (2009). Key website factors in e-business strategy. International journal of information management, 29(5), 362-371.

Herrera-Viedma, E., Pasi, G., Lopez-Herrera, A. G., & Porcel, C. (2006). Evaluating the information quality of web sites: A methodology based on fuzzy computing with words. Journal of the American Society for Information Science and Technology, 57(4), 538-549.

Ho, J. (1997). Evaluating the World Wide Web: A global study of commercial sites. Journal of Computer-Mediated Communication, 3(1), JCMC312.

Huizingh, E. K. (2000). The content and design of web sites: an empirical study. Information & management, 37(3), 123-134.

Johnson, K. L., & Misic, M. M. (1999). Benchmarking: a tool for web site evaluation and improvement. Internet research, 9(5), 383-392.

Kuo, Y.-F. (2003). A study on service quality of virtual community websites. Total Quality Management & Business Excellence, 14(4), 461-473.

Liang, T.-P., & Lai, H.-J. (2002). Effect of store design on consumer purchases: an empirical study of online bookstores. Information & management, 39(6), 431-444.

Lin, J. C.-C., & Lu, H. (2000). Towards an understanding of the behavioral intention to use a web site. International journal of information management, 20(3), 197-208.

Liu, C., Arnett, K. P., Capella, L. M., & Taylor, R. D. (2001). Key dimensions of web design quality as related to consumer response. Journal of Computer Information Systems, 42(1), 70-82.

McKinney, V., Yoon, K., & Zahedi, F. M. (2002). The measurement of web-customer satisfaction: An expectation and disconfirmation approach. Information systems research, 13(3), 296-315.

Nie, N. H., & Erbring, L. (2002). Internet and society: A preliminary report. IT & Society, 1(1), 275-283.

OECD. (2017). Aid for Trade at a Glance 2017-Promoting Trade, Inclusiveness, and Connectivity for Sustainable Development: OECD Publishing.

Okazaki, S., & Alonso Rivas, J. (2002). A content analysis of multinationals' Web communication strategies: a cross-cultural research framework and pre-testing. Internet Research, 12(5), 380-390.

Ozok, A. A., & Salvendy, G. (2001). How consistent is your web design? Behaviour & Information Technology, 20(6), 433-447.

Palmer, J. W. (2002). Web site usability, design, and performance metrics. Information systems research, 13(2), 151-167.

Ranganathan, C., & Grandon, E. (2002). An exploratory examination of factors affecting online sales. Journal of Computer Information Systems, 42(3), 87-93.

Robbins, S. S., & Stylianou, A. C. (2003). Global corporate web sites: an empirical investigation of content and design. Information & management, 40(3), 205-212.

Schubert, P. (2002). Extended web assessment method (EWAM): evaluation of electronic commerce applications from the customer's viewpoint. International journal of electronic commerce, 7(2), 51-80.

Srinivasan, S. S., Anderson, R., & Ponnavolu, K. (2002). Customer loyalty in e-commerce: an exploration of its antecedents and consequences. Journal of retailing, 78(1), 41-50.

Supphellen, M., & Nysveen, H. (2001). Drivers of intention to revisit the websites of well-known companies: The role of corporate brand loyalty. International Journal of Market Research, 43(3), 1-12.

Szymanski, D. M., & Hise, R. T. (2000). E-satisfaction: an initial examination. Journal of retailing, 76(3), 309-322.

Udo, G. J., & Marquis, G. P. (2002). Factors affecting e-commerce web site effectiveness. Journal of Computer Information Systems, 42(2), 10-16.

Van Schaik, P., & Ling, J. (2005). Five psychometric scales for online measurement of the quality of human-computer interaction in web sites. International Journal of Human-Computer Interaction, 18(3), 309-322.

Wan, H. A. (2000). Opportunities to enhance a commercial website. Information & management, 38(1), 15-21.

WBG. (2019). Individuals using the Internet (% of the population). Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS

Yeung, W. L., & Lu, M.-T. (2004). Gaining competitive advantages through a functionality grid for website evaluation. Journal of Computer Information Systems, 44(4), 67-77.

Young, D., & Benamati, J. (2000). Differences in public web sites: The current state of large US firms. J. Electron. Commerce Res., 1(3), 94-105.

İşletmelerde Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim (Tpm) Süreçleri ile Kalitenin ve Verimliliğin Artırılmasına Yönelik Model Çalışmaları ve Hoshin Kanri Strateji Medotu ile Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi

Gökhan Tımaç [1]
Murat Şahin [2]
İsmail Kalkan [3]
İdris Karagöz [4]

ÖZET

Balıkesir'de çeşitli sanayi kollarında üretim yapan 2.100'den fazla işletme bulunmaktadır. Bu sanayi işletmelerinin %50'si mikro ölçekli, %40'ı küçük ölçekli, %8'i orta ölçekli ve %2'si büyük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Balıkesir de 6 adet Organiza Sanayi Bölgesinin (OSB) yanı sıra Gıda ve Gıda İşletmesi İhtisas Organize Bölgesi ve Metal İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulma çalışmaları devam etmektedir. İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl gerçekleştirilen "Türkiye'nin ilk 500 ve ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması'na göre Balıkesir Sanayi Odasına kayıtlı 40'ın üzerinde firma listede yer almaktadır. Balıkesir ili için 2017 Yılı İmalat Sanayi İhracatı yaklaşık 537.180.000 $ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 2023 hedeşeri ve firmaların varlıklarını devam ettirebilmesi için verimliliğin, kalitenin, sürekli gelişmenin, inovatif yaklaşımın ve buna benzer pozitif olumlu başlıkların gelişmesi ve sürdürülebilirliği için Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim süreçleri son zamanlarda ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmada Bandırma, Gönen, Manyas ve Erdek ilçelerindeki Organize Sanayi Bölgeleri ve küçük sanayi siteleri başta olmak üzere imalat sektörleri içerisinde yer alan işletmelerde yüksek kalite, optimum maliyet, değerli akış süresi, verimlilik ve güvenlik için Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim (TPM) süreçlerinin çevik ve sistematik olarak kullanılması için küçük, orta ve büyük ölçekli işletmeler uygun model çalışmaları yapılmıştır. Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim süreçlerini başarı ile yapan firmalardan benchmark çalışmaları ile uluslararası geçerliliği olan uygulamalar incelendi. Bu modeller Yalın ve TPM süreçlerinin ana başlıkları altında değerlendirilip kalitenin ve verimliliğin artırılması çalışmaları ve Hoshin Kanri strateji medotu ile sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi yapılarak ileriye dönük yapılacak faaliyetler için zemin oluşturulmuş ve kriterler doğrultusunda model önerileri vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yalın üretim, TPM, Sürekli iyileştirme, Verimlilik, Toplam
JEL Kodu: En az bir, en fazla üç adet JEL kodunu buraya yazınız

[1] Öğr. Gör. Dr. Gökhan TIMAÇ, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, gokhan.timac@yalova.edu.tr
[2] Öğr. Gör. Murat Şahin, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, murat.sahin@yalova.edu.tr
[3] Öğr. Gör. İsmail KALKAN, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, ismail.kalkan@yalova.edu.tr
[4] Dr. Öğr. Üyesi İdris KARAGÖZ, Yalova Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Polimer Mühendisliği Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, idris.karagoz@yalova.edu.tr

Lean Production And Total Productive Management (TPM) Processes And Model Studies For Improving Quality And Efficiency And Evaluation Of Sustainability With Hoshin Kanri Strategy Medot

Gökhan Tımaç [1]
Murat Şahin [2]
İsmail Kalkan [3]
İdris Karagöz [4]

ABSTRACT:

There are more than 2,100 enterprises in Balıkesir that produce in various industries. 50% of these industrial enterprises are micro-scale, 40% are small-scale, 8% are medium-scale and 2% are large-scale enterprises. In addition to 6 Organized Industrial Zones (OIZ) in Balıkesir, the establishment of Food and Food Industry Specialized Organized Zone and Metal Specialized Organized Industrial Zone continues. Istanbul Chamber of Industry conducted every year by the "first 500 and second 500 Large Industrial Organizations of Turkey by the Industry Survey is located in Balikesir list of over 40 companies registered in the room. 2017 Manufacturing Industry Exports for Balıkesir Province was approximately 537.180.000 $. Turkey 2023 targets and efficiency in order to continue the existence of the company, quality, continuous improvement, innovative approaches and it Lean Manufacturing and Total Productive Management processes for the development and sustainability of similar positive positive title stands out recently in the foreground.

In this study, Lean Production and Total Productive Management (TPM) processes were used for high quality, optimum cost, valuable flow time, productivity and safety in the enterprises in manufacturing sectors, especially in the Organized Industrial Zones and small industrial estates in Small, medium and large-scale enterprises have been modeled appropriately for agile and systematic use. Lean Manufacturing and Total Productive Management processes have been successfully performed. These models were evaluated under the main headings of the Lean and TPM processes, and the activities for increasing the quality and efficiency, and the sustainability assessment were made with the Hoshin Kanri strategy medot, and the ground for the future activities was created and the model suggestions were emphasized.

Keywords: İngilizce anahtar sözcükler küçük harşerle yazılmalı ve en az 3 en fazla 5 tane olmalıdır
JEL Code: En az bir, en fazla üç adet JEL kodunu buraya yazınız

[1] Öğr. Gör. Dr. Gökhan TIMAÇ, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, gokhan.timac@yalova.edu.tr
[2] Öğr. Gör. Murat Şahin, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, murat.sahin@yalova.edu.tr
[3] Öğr. Gör. İsmail KALKAN, Yalova Üniversitesi, Altınova M.Y.O., Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, ismail.kalkan@yalova.edu.tr
[4] Dr. Öğr. Üyesi İdris KARAGÖZ, Yalova Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Polimer Mühendisliği Bölümü, Yalova Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Çınarcık Yolu Üzeri 77200, Yalova, TÜRKİYE, idris.karagoz@yalova.edu.tr

GİRİŞ

Son yıllarda iş dünyasında hem bir tehdit unsuru hem de bir fırsat olarak görülen rekabet kavramı, işletmeler için çok önemli hale gelmiştir. Günümüzde müşterinin etkin olduğu piyasada, firmalar rekabet üstünlüğü elde etmek için daha esnek üretim ve iş süreçlerine sahip olmak zorundadır. Bundan dolayı işletmeler daha esnek olmak için yalın düşünceyi benimseyerek üretim sistemlerini iyileştirmektedir. Yalın üretim, işletmelerin kaynak tüketip değer oluşturmayan her faaliyeti elimine ettikleri bir üretim sistemidir. Çok önemli olmasına rağmen yalın üretimle ilgili, literatürde az sayıda çalışma bulunmaktadır. (Alper Kılış, 2016, s.6)

Yalın yönetim sistemi; daha iyi, hızlı, ucuz ve daha az mekâna, çalışma saatine ihtiyaç duyan, israflı uygulamaları ortadan kaldıran bir sistemdir (M. James Morgan ve Jeffrey K. Liker, 2007, s.19). Müşteri isteklerinin istenen kalitede, minimum malzeme, teçhizat, zaman ve işçilik kullanarak tam ihtiyaç duyulduğu zamanda istenen kalitede üretilmesi ve müşteri memnuniyeti sağlanması felsefesinin dayandığı temel ilkedir (Funda Özçelik, 2013, s.104). 1950'lerden itibaren motorlu araç üretiminde Japon üreticilerin payı artarken Amerikalı üreticilerin payı azalmaktaydı. 1980-1985 yılları arasında otomotiv sektörü sponsorluğunda Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından yürütülen dünya ölçeğindeki kıyaslama çalışması, bunun bir tesadüf olmadığını, Japon üreticilerin tüm performans göstergelerinde Amerikalı ve Avrupalı rakiplerinden önde olduğunu gösteriyordu. Araştırmanın sonuçları "Dünyayı Değiştiren Makina" adlı kitapta yayınlandı ve israftan arındırılmış bu üretim sistemi için "yalın" terimi ilk kez kullanıldı. Başta Ford olmak üzere büyüklü, küçüklü birçok firma yeni sistemi öğrenip uygulamaya başladılar. Bu tempo 1990'larda hızlandı ve Avrupa'ya da sıçradı. Sistem yaygınlaştıkça daha da yetkinleşti ve Batılı firmalar da sistemin daha da ilerlemesi için yaratıcı katkılarda bulunmaya başladılar. Şekil 1a. da Yalın Yönetimin evi ve temel taşları yer almaktadır. Bunların sürdürülebilir ve sistematik olarak tüm çalışanlar tarafında çevik şekilde uygulanması ile Yalın Yönetim Sistemi etkili olacaktır.

Şekil 1a. YALIN Üretim Sistemi Evi ve Temel Taşları, 1b. Toplam Üretken Yönetim TPM Üretim Evi ve Temel Taşları (www.yalindanisman.com)

Sanayi kuruluşlarımızın rekabet güçlerini artırarak gerek ulusal, gerekse uluslararası pazarlarda başarılı olabilmeleri için topyekûn ve hızlı gelişmeleri gereklidir. Bu gelişmeler fabrika sahasından başlar ve hızlı gelişim için etkin bir metodolojinin kullanımı gereklidir. Gelişmede yönetim tarzının yanı sıra, Toplam Üretken Yönetim (TPM) gibi metodların kullanımı ile tüm çalışanların yaratıcılığının teşviki, katılımları ile doğan iyileşmelerin ürünlere, üretim süreçlerine, kaliteye, dolayısı ile rekabet gücü ve firma karlılığında katkısı büyüktür. TPM Japonya'da doğmuş bir metodolojidir. 1950 ve 1960 yılları arasında ABD'de popüler olan Koruyucu Bakım (PM) prensiplerinin JIPM Başkanı Seichi Nakajima tarafından geliştirilmesiyle 1971 yılında ortaya çıkmıştır. Önce Toplam Üretken Bakım olarak başlamış sonra üretimin direkt ve endirekt ilişkili tüm alanlarına yayılmış ve bir üretim yönetimi tarzına dönüşmüştür. (Seiichi Nakajima, 1988, s. 10)

TPM bir fabrikadaki tüm çalışanları kapsayan ve ağırlıklı olarak üretim verimini esas alan bir yönetim sistemidir. Birçok işletme, rekabetçi piyasa koşullarında maliyetlerin azaltılması ve verimliliğin artırılmasına yönelik değişik sistemler uygulamaktadır. Fabrika verimine yönelik uygulamaların içinde adı çok duyulan bir kavram da "TPM" dir. Şekil 1b. de TPM evi ve temel taşları yer almaktadır. Bunların sürdürülebilir ve sistematik olarak tüm çalışanlar tarafında çevik şekilde uygulanması ile TPM etkili olacaktır.

Balıkesir'de sanayi işletmelerinin %50'si mikro ölçekli, %40'ı küçük ölçekli, %8'i orta ölçekli ve %2'si büyük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Balıkesir ili için 2017 Yılı İmalat Sanayi İhracatı yaklaşık 537.180.000 $ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 2023 hedefleri ve firmaların varlıklarını devam ettirebilmesi için verimliliğin, kalitenin, sürekli gelişmenin, inovatif yaklaşımın ve buna benzer pozitif olumlu başlıkların gelişmesi ve sürdürülebilirliği için Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim süreçlerini daha aktif kullanması ve model tiplerini uygulamaya geçirmesi önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Mevcut Üretim Şeklinin Sorunları

Büyüyen ve tatmin eden kâr marjları ile satış yapılabilen pazarlarda şirketler uzun yıllar sadece daha fazla üretebilmeye odaklanmışlardır. Böylece 'kitle üretimi' mantığı ortaya çıkmıştır. Ekipmanlar büyük hacimli üretim yapmak üzere tasarlanmışlardır ve ürün değiştirme süreleri çok uzundur. Oysa, günümüzün küresel rekabet ortamında işletmeler giderek ihtiyaç değişiklik hızı artmış müşterilere hizmet vermektedir. Müşterileri ister son kullanıcı, tüketici, isterse bir başka üretici/satıcı firma olsun, işletmeler bulundukları pazarda varlıklarını sürdürebilmek için müşterilerinin iyi kalite, düşük fiyat ve en kısa zamanda teslim süresi beklentilerini hızla karşılayabilmek, daha fazla çeşit üründen daha küçük miktarlarda verilen ve anlık olarak değiştirilen siparişlere uyum sağlamak zorundadır. Yalın üretim, sistemlerin süreçlerindeki problemleri ortaya çıkararak ve daha etkin çalışma yollarını göstererek hem firmalar hem de ülke için rekabet avantajı sağlar. (Serpil EROL, 2012, s.20)
Mevcut üretim sistemlerinde karşılaşılan temel israflar aşağıdaki gibi sıralanabilir;
**Fazla üretim:* Fazla üretim israftır,
**İşçinin makine zamanı içinde beklemeleri:*
**Gereksiz malzeme taşımaları:*
**Gereksiz, katma değer yaratmayan operasyonlar:* Tamir, fire ve hurdalar vb.
* *Yarı mamul ve bitmiş ürün stokları:*

Türkiye'de Yalın Yaklaşım

Türkiye'de "Yalın Yaklaşım" 1990'lardan beri bilinmekte ve uygulama örnekleri giderek artmaktadır. Önceleri sadece bağımsız tekniklerin kullanılması şeklinde ortaya çıkan uygulamalar, giderek bütünü kapsayan bir sistem yaklaşımına dönüşmektedir. "Yalın Üretim" 1992'den itibaren üniversitelerin ders programına girmiş, doktora ve yüksek lisans tezlerinin de konusu olmuştur. Türkiye'de otomotiv sektörü "Yalın Sistem" uygulamalarında daha aktif görünmektedir. Yalın uygulamaların başarısını kültürel faktörlere bağlamak eğilimine karşı en güzel cevap, Adapazarı'nda kurulan Toyota otomobil fabrikasında Türk işçilerinin kısa süre içinde Japonya'daki Toyota Japon işçilerinin üretkenlik seviyesini yakalamış olmaları ve son birkaç yıldır tüm Toyota fabrikaları arasında kalitede birinci seçilmeleridir. Ford, Renault, Bosch, TOFAŞ ve Hugo BOSS gibi dünyaca tanınmış marka üreticiler, yalın düşüncenin temel ilkelerini uyarlayarak kendi üretim sistemlerini kurmuş ve bu sistemleri hem kendi işletmelerinde hem de yan sanayi firmalarında uygulamaya koymuşlardır. Şekil 2. de Yalın Üretim Prensipleri ve Toplam Üretken Yönetim (TPM) ile YALIN Üretim Felsefeleri arasındaki ilişki verilmiştir.

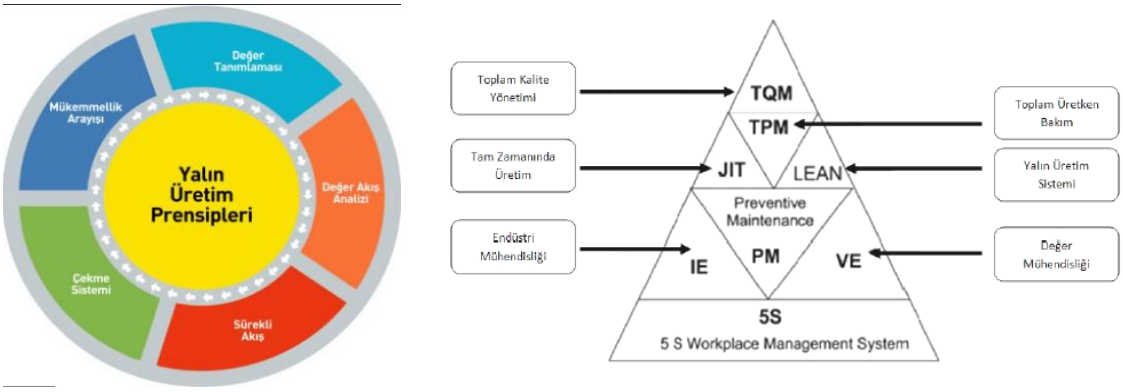

Şekil 2. Yalın üretim Prensipleri ve Toplam Üretken Yönetim (TPM) ile YALIN Üretim Felsefeleri arasındaki ilişki (Haddad ve Jaaron, 2012)

Yalın Düşünce'nin İlkeleri

1. *Değer*

Yalın düşüncenin başlangıç noktası "değer"dir. Değeri üretici yaratır ama değer ancak nihai müşteri tarafından tanımlanabilir. Değeri yaratan üreticiler çoğu zaman değeri doğru tanımlayamazlar. Değer tanımının anlamlı olabilmesi için müşterinin ihtiyaçlarını, belli bir zamanda ve belli bir fiyattan karşılayan belli bir ürün ya da hizmet cinsinden ifade edilmesi gerekir. Yanlış ürün ya da hizmetin doğru üretilmesi sadece israftır. Değer gösterimi ve israf türleri şekil 3. de verilmiştir. Burada ki;

Muda : İsraf ile ilgili her türlü problemi,
Muri : Zorlama ile ilgili her türlü anormalliği,
Mura : Her türlü uyumsuzluk ve değişikliği ifade etmektedir.

2. *Değer Akışı*

Yalın düşüncenin ikinci adımı değer akışının tanımlanmasıdır. Değer akışı hammaddenin nihai ürüne dönüşme sürecindeki bir üreticiden diğer üreticiye ve son kullanıcıya kadar olan tüm aşamaları içerir ve inanılmaz boyutlarda israf barındırır. Üretimde üç tip aktivite vardır:
1. Müşterinin isteği "değer yaratan" aktiviteler (boyama, montaj, dokuma vb. gibi)
2. Müşteri açısından anlamsız ancak işin yapılabilmesi için gerekli olan "değer yaratmayan fakat zorunlu" işler (kalıp bağlama, ayar, nakliye vb. gibi)
3. "Değer yaratmayan ve kaçınılabilir" işler (bekleme, sayma, sıralama, hata, tamir vb. gibi).
Değer akışları incelendiğinde değer yaratmayan aktivitelerin yani israfın, zamanın ve kaynakların çoğunu tükettiği görülür.

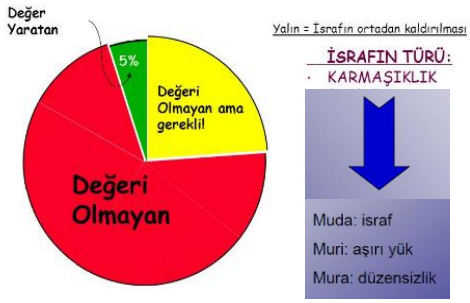

Şekil 3. Değer gösterimi ve İsraf türleri

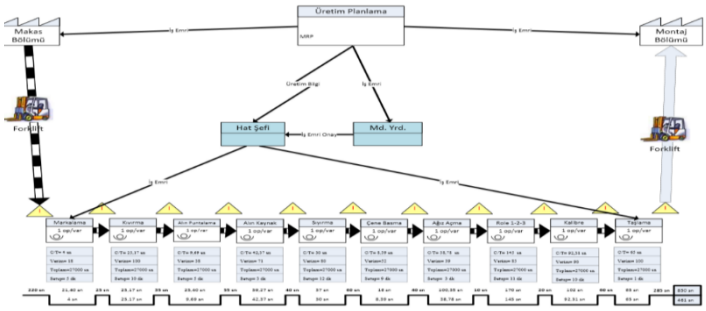

Şekil 4. Değer Akış Haritalama örnek gösterimi (VSM)
(Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIV, S II, 2012))

3. Sürekli Akış

Akış ilkesinin potansiyelini ilk algılayanlar Henry Ford ve ortakları olmuştur. 1913 yılında T model arabanın üretimi için gerekli çaba, son montaj hattında sürekli akış uygulanarak yüzde 90 oranında azaltılmıştır. Ancak bu yaklaşım özel koşullarla sınırlı kalmıştır. Çünkü 19 yıl boyunca hep aynı modelden çok yüksek miktarlarda üretim yapmak ancak o günün pazar koşullarında mümkün olmuştur. Günümüzde ise bir üründen milyonlarca yerine sadece onlarca veya yüzlerce talep edilen ufak parti üretim ortamında, tüm ürün çeşitleri için sürekli akışı gerçekleştirmek ve bunu müşteri talebindeki dalgalanmalara uydurmak gerekmektedir. Bunu başaran işletmelerde üretkenlik ve kalite düzeyinde ciddi sıçramalar sağlanabilmiştir. Toyota'nın Japonya'da yeni bir taşıtı bir yıldan kısa bir süre içinde ürettiği görülmektedir. Rakipleri ise buna iki yıl harcamaktadır. Bunun nedeni Toyota'nın mühendislik faaliyetinin bir akış halinde örgütlenmiş olması ve bu akıştaki her türlü firenin sürekli önlenmeye çalışılmasıdır (Liker, 2015, s.127-136; Funda Özçelik ve Halis Ertürk, 2010, s.54-55; Serdar Baysan ve Mehmet Bülent Durmuşoğlu, 2015, s.310-314).

4. Çekme

Yalın düşüncenin çekme ilkesi değerin müşteri tarafından kaynağından çekilmesini öngörür. Çekme, sonraki aşamalarda yer alan müşteri istemeden önceki aşamalarda hiçbir şekilde ürün ya da hizmet üretilmemesi anlamına gelir. Çekme ilkesi, nihai müşterinin belli bir ürün için yaptığı taleple başlar, ürün müşteriye ulaşana kadar geçen tüm aşamaları geriye doğru izleyip her aşamanın bir öncekinden talep etmesiyle üretimi başlatmak şeklinde uygulanır. Çekme uygulandığında; stoklara gerek kalmaz, istenmeyen üretimin yol açtığı hurda ve fireler engellenir, tüm ürünlerin her türlü kombinasyonda üretilmesi mümkün olur ve talepteki değişimlere anında uyum sağlanır. Müşteriler beklentilerinin zamanında karşılanacağından emin oldukları ve stokta kalmış ürünleri elden çıkarmak için kampanyalar gerekmediği için talep de istikrar kazanır. Çekme sisteminin önemi firmalar arası değer akışına uygulandığında daha da artar. İyileştirme faaliyeti ne kadar tekrarlanırsa tekrarlansın çalışanlar her defasında israfı daha da azaltacak yeni yollar bulabilmektedirler. Bu, yalın düşüncenin son ilkesi mükemmelliğin bir hayal olmadığını ifade eder. Çekme sistemi ile ilgili çizim şekil 5. de verilmiştir.

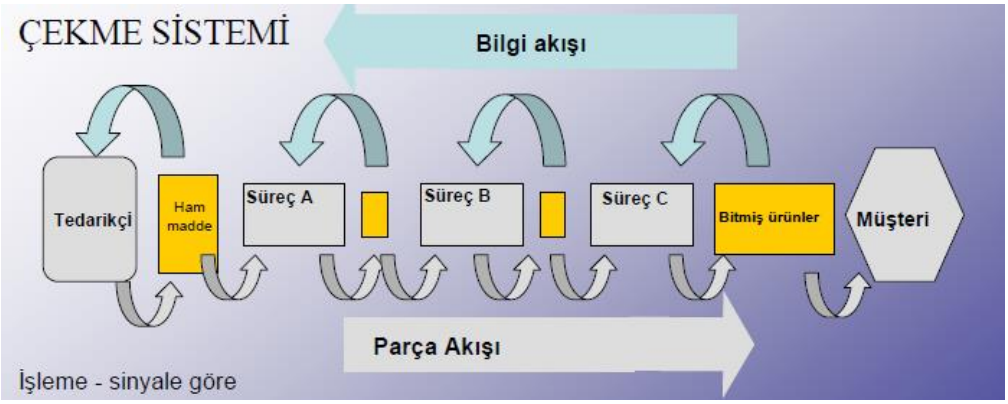

Şekil 5. Çekme sistemi bilgi ve proses akış şeması örneği

5. Mükemmellik

Yalın yaklaşım uygulandığında işgücü verimliliği, işin tamamlanma zamanı, stoklar, müşteriye ulaşan hatalı ürünler ile hurda oranları, ürünü pazara sunma süresi gibi parametrelerin hepsinde birden radikal iyileşmeler görülecek, çok küçük ilave maliyetlerle ürün çeşitliliği artırılabilecek ve bunlar yeni teknoloji yatırımlarına gerek kalmadan, hatta mevcut bazı ekipmanlar satılarak negatif sermaye yatırımı ile ve birkaç yıllık bir süre içinde başarılabilecektir. Yalın üretimi uygulayan şirketlerin deneyimi

üretim akış süresinde yüzde 90 azalma, hatalı ürün ve hurdalarda yüzde 50 düşüş, üretkenlikte yüzde 100 artış, stoklarda yüzde 80 azalma, ürün geliştirme süresinde yüzde 100 hızlanma sağlanabildiğini göstermektedir. Mükemmelliğin en önemli hızlandırıcısı şeffaflıktır. Yalın bir sistemde herkes (fason imalatçılar, ilk basamak tedarikçiler, bayiler, müşteriler, çalışanlar vb.) sistemin bütününü görebildiklerinden ve anında geri bildirim imkânı nedeniyle değer yaratmanın daha iyi yolları kolaylıkla bulunabilir. Yalın üretimde üründeki hatalar, teçhizat arızaları, beklemeler olağan karşılanmaz ve sürekli olarak temel nedeni araştırılarak çözümlenir. Mükemmelliğe giden yolda PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol et-Önlem al) çevrimi etkin olarak kullanılmaktadır. PUKO ile ilgili şema ve çevrim şekil 7. de verilmiştir. Bu yaklaşım toplam kalite sistemlerinde de mevcuttur. Toplam Kalite sistemi ile ilgili şemada şekil 6. da yer almaktadır.

Şekil 6. Toplam Kalite Sistemi Ana Şeması

Şekil 7. PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol et-Önlem al)

Yalın Dönüşüm

Yalınlaşmak sadece üretim alanında belirli teknikler kullanılarak başarılamaz. Tüm sistem israfları yok etme ve değeri büyütme hedefini desteklemelidir. Oysa mevcut durumdaki pek çok kural, sistem ve kültür yalınlaşmanın önünde engeldir. Yalın yolculukta en önemli nokta mevcut sistemin ataletini kırabilmektir. Firmaları kitle üretimi dünyasından dışarı çıkaracak katalizör güç genellikle derin bir kriz anında tüm geleneksel kuralları yıkan ve genellikle firma dışından gelen bir değişim ajanıdır. Yönetimin kuvvetli liderliği ve değişime adanmışlığı başarının en önemli parametresidir. Yalın üretim ancak uygulanarak tam anlamıyla öğrenilebilir. Bu yüzden ilk bilgileri aldıktan ve değer akış haritalarını hazırladıktan sonra en kısa süre içinde önemli ve görünür bir faaliyetin iyileştirilmesi ile işe başlamak, kısa sürede bir başarı örneği yaratmayı hedeflemek organizasyona motivasyon kazandıracaktır. Yalın üretim ürün grupları ve değer akışına göre yeniden organize olmayı gerektirir. Bir değer akışında başlatılan uygulamaları diğer değer akışlarına genişletmek, ardından politika yayılımı, yalın muhasebe gibi destekleyici sistemleri kurmak ve giderek ilk katman tedarikçi ve müşterileri sisteme dahil etmek iyi bir gelişim stratejisidir.

Toplam Üretken Yönetim (TPM) ;

Orta ölçek ve üzeri boyuttaki fabrikalarda artan iş bölümü, işlerin fonksiyonlar bazında iletişimi kopuk departmanlarda kümelenmesi nedeniyle departmanlar kendi işlerinin kolay görülmesini maksimize ederken, fabrikanın ortak amaçları zaman içinde ikinci plana düşebilir. TPM metodolojisinin uygulanması, özellikle mavi yakalı çalışanlarda artan bireysel yaratıcılık, verim artırarak israfı önlemek amacına yönelik üretim ve ofis çalışanlarının işbirliği, ekip çalışmaları, eğitimli ve bilinçli işgücünün oluşması açısından çok etkindir. Bu getirilerin sürekli fayda üretmesi ve birikmesi fabrika veriminin artışı, ürün kalitesindeki artış, teslimat hızının artışı, toplamda verimli bir yönetim sistemine dönüşmekte, şirket kârlılığına katkı yaratmaktadır.

TPM uygulamalarının başlıca amaçları;

• Üretim sisteminin verim ve etkinliğini en üst düzeye çıkaracak bir işletme kültürü ve yönetim sistemini fabrika çalışanları, ofis çalışanları ile beraber yerleştirmek,

• Mevcut ekipman ve üretim alanı ile ilgili her türlü kaybı önleyecek kusursuz bir sistem amaçlayarak, bireysel ve ekip halinde çalışmalardan elde edilen iyileşmelerin toplanması ile toplam ekipmanların yani tüm fabrikanın verimini arttırmak,

• İşletmede kayıpları (16 Muda) azaltarak; makina ve sistemlere bakım yapmaya nihai verimi (OEE) arttırmak ve buna yönelik tüm çalışanların aktif katılımını sağlamak,

• Ürün kalitesinde istikrar sağlamak,

• Artan verim, azalan kayıplar, hızlanan teslimat süreci ile kârlılığı artırmak,

• Çalışma ortamını iyileştirerek iş güvenliği sağlamak ve bunların hepsini kapsayan Toplam Verimli Yönetim sisteminin oluşmasını sağlayarak kendi kendine yürür (otonom) hale getirmek, sürekli geliştirmektir. TPM ile ilgili 16 Büyük kayıp şekil 8. de detaylı olarak verilmiştir.

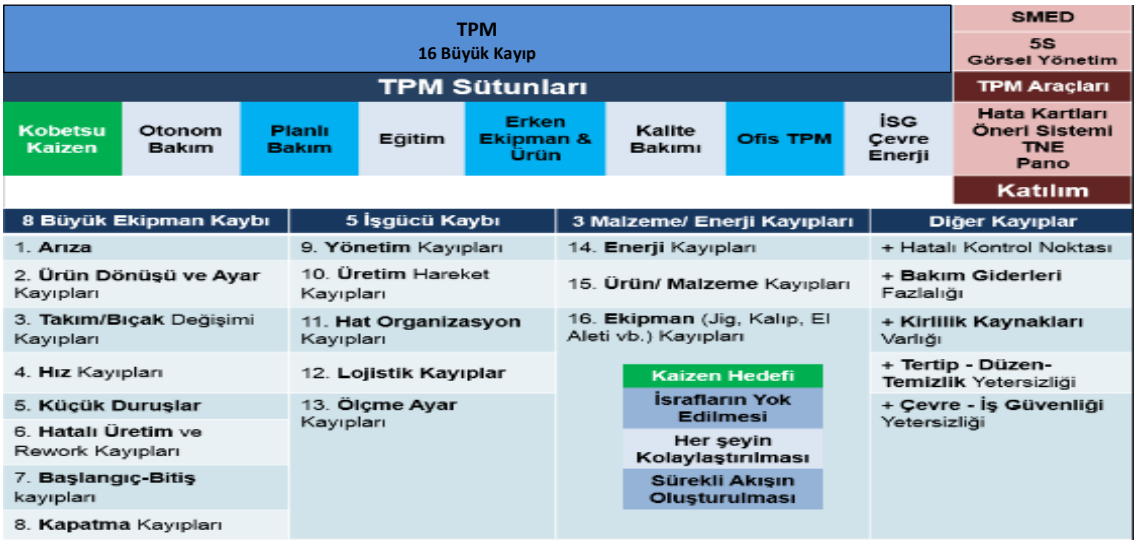

Şekil 8. Toplam Üretken Yönetim (TPM) ile ilgili 16 Büyük kayıp ve detay gösterimi (www.okyanusdanismanlık.com)

Toplam Üretken Yönetim (TPM) Alanları:

TPM fabrikalarda ürünlere ve üretim proseslerine yönelik olarak, ofiste, birçok alanda ve her zaman uygulanabilir. Özellikle Japonya'da TPM, fabrikalarda mevcut süreçlerin her alanında uygulanmaktadır. TPM faaliyetlerine katılmak Japonya'da fabrika çalışanları için görevin bir parçası gibidir. TPM bir yönetim anlayışı olarak ele alınıp canlı tutulmaktadır. Türkiye'de de TPM metodolojisini uygulayan fabrikalarda üretimden başlayarak, üretim planlama bölümüne, mühendislik departmanlarına, ofislere yayılan, bakım ve kalite kontrol departmanı işini hafifleten bir yayılım gözlenmektedir. Üretim alanında TPM uygulamaları, sıfır kayıp hedefi doğrultusunda yapılacak Kaizenler ile verimlilik arttırdığı gibi, ürün ve üretim maliyetlerinde kayda değer düşüşler, kalitede önemli yükselişler sağlamaktadır.

Kaizen; geliştirme, sürekli geliştirme, daha iyi hale getirmedir. Burada ana hedef israfı azaltıp verimliliği ve üretkenliği yükselterek, üretim maliyetini düşürmektir. Bir üretim aşamasını veya işi daha iyiye götürmek için getirilen küçük veya büyük her öneri "Kaizen"dir (Yazgan vd., 1998). Kaizen olayı birçok şirket için yalın uygulamanın mihenk taşı olmuştur (Liker ve Hoseus, 2008). Kaizen çevrimi ve her adımı ile ilgili detaylar şekil 9. da olarak verilmiştir.

Çalışma ortamında topyekûn mükemmelleşme isteniyorsa, fabrika ve atölye düzeni 5S ile metotlu bir şekilde iyileştirilebilir. '5S' kişi ve/veya grup aktiviteleriyle çalışma ortamının iyileştirilmesidir. 5S uygulaması Toplam Üretken Yönetim (TPM) ve YALIN Üretim de ortak 5S İş Sahası Yönetim Sistemi olarak uygulanmaktadır. 5S'e ait açıklama şekil 10. Da detaylı verilmiştir.

Şekil 9. Kaizen çevrimi ve her adımı ile ilgili detaylar.

Şekil 10. Toplam Üretken Yönetim (TPM) ve YALIN Üretim de ortak 5S İş Sahası Yönetim Sistemi

Otonom kelimesi "bağımsız" anlamına gelir. Otonom Bakım, operatörlerin; ekipmanlarının ve ürünlerinin birtakım bakım, tamir ve kalite faaliyetlerini ilgili destek birimlerine ihtiyaç duymaksızın kendi başlarına yapabilme yeterliliğine sahip olmalarıdır. Otonom Yönetim, mükemmel Otonom Bakım uygulamaları ile kendi kendini yönetebilen bir işletme yaratılmasıdır. Otonom Yönetim'e ulaşmanın yolu, 7 adımlı Otonom bakım uygulamalarını her adımda ki faaliyetlerin içerisine uygun ve sistematik olarak uygulamaktan geçer. Otonom bakımın 7 adımı ve buna paralel olan bakım yönetim sistemi içindeki alt başlıklar şekil 11. ve 12. de detaylı olarak gösterilmiştir.

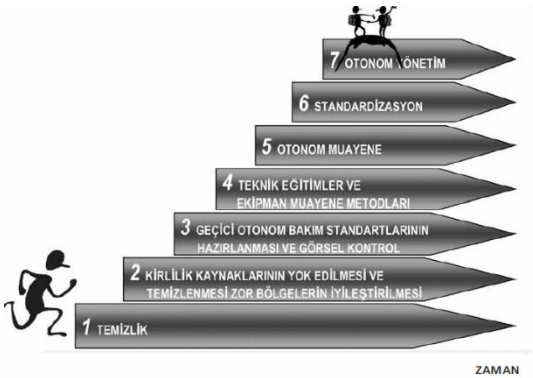

Şekil 11. Otonom bakım ve 7 adımı

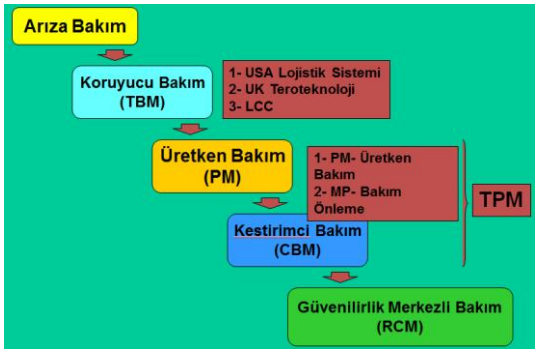

Şekil 12. Bakım Yönetimi ve alt başlıkları

Ülkemizde, birçok fabrikada yapılan TPM uygulamalarının "tetiklenebilir", "kazanılabilir" ve "geliştirilebilir" bir üretim yönetimi, çalışanların motivasyonunu ve verimliliği arttıran metodoloji olduğunu göstermiştir. Fabrika çalışanları tarafından kendi çalışmalarının sonucu yapılan, irili ufaklı iyileşmelerin sunuşları, bu sunuşlara katılan yöneticilerin destekleri, gelişimin göstergesi ve tüm çalışanlar için motivasyon arttıran bir atılım yaratmıştır. TPM uygulayan fabrikaların, üretim düzeni, performansı, ürün kalitesindeki artış ve teslim sürelerindeki kısalma dışarıdan görülür hale geldiğinde, diğer firmalar tarafından gıpta ile izlenen öncü konuma yükseldiği görülmüştür. Metodolojinin yanı sıra TPM eğitimleri almış, bilinçlenmiş ve metodolojiyi uygulayan yöneticiler, ekipler, bireyler ve aktivitelerine uygun atmosfer de gereklidir. TPM uygulayan fabrikaların sosyal yapısına bakıldığı zaman,

oluşan atmosferin yeniliklere açık, yaratıcılığın yeşerebileceği; takım çalışmalarının kolaylıkla yapılabildiği, her kademenin yatay ve düşey iletişiminin iyi olduğu, departmanların ve bireylerin daha yapıcı olduğu görülmektedir. Bu atmosferin kurulabilmesi ve yönetilebilmesi için TPM bir işletmede nasıl uygulanır şekil 13. de ve TPM organizasyon şeması örneği ise şekil 14. de verilmiştir.

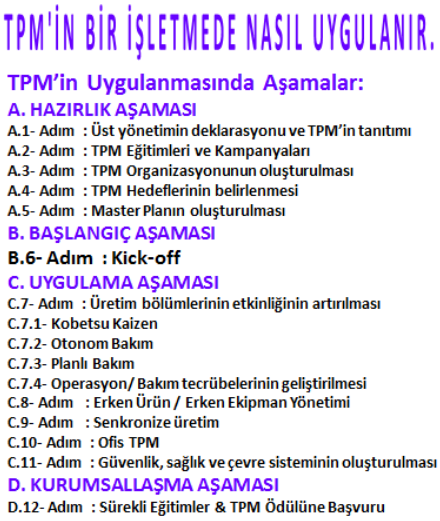

Şekil 13. Toplam Üretken Yönetim TPM'in bir işletmede uygulama aşamaları.

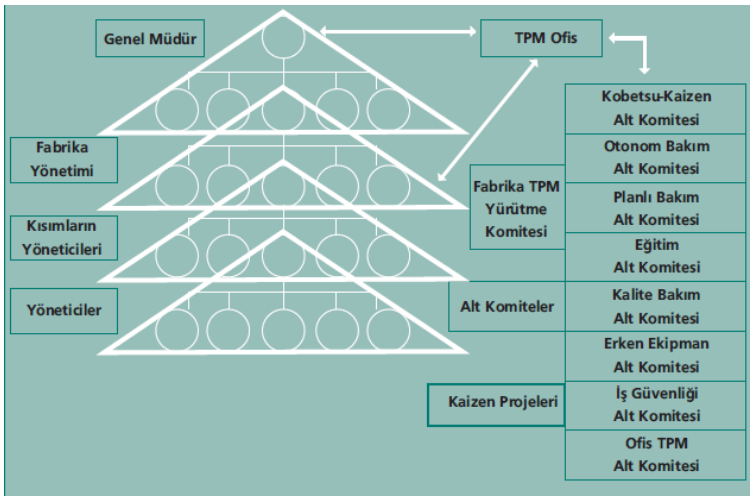

Şekil 14. Toplam Üretken Yönetim (TPM) organizasyon şeması ve Alt komite örneği, (Seiichi Nakajima, Introduction to TPM, 1988)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Balıkesir'de çeşitli sanayi kollarında üretim yapan 2.100'den fazla işletme bulunmaktadır. Balıkesir de 6 adet Organiza Sanayi Bölgesinin (OSB) yanı sıra Gıda ve Gıda İşletmesi İhtisas Organize Bölgesi ve Metal İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulma çalışmaları devam etmektedir. İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl gerçekleştirilen "Türkiye'nin ilk 500 ve ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması'na göre Balıkesir Sanayi Odasına kayıtlı 40'ın üzerinde firma listede yer almaktadır. Şekil 14. de Balıkesir ilçeleri özelinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve Sanayi siteleri şeması ile Sanayi tiplerine göre 2017 yılı istihdam kişi sayısı ve Firma adetleri (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2018)

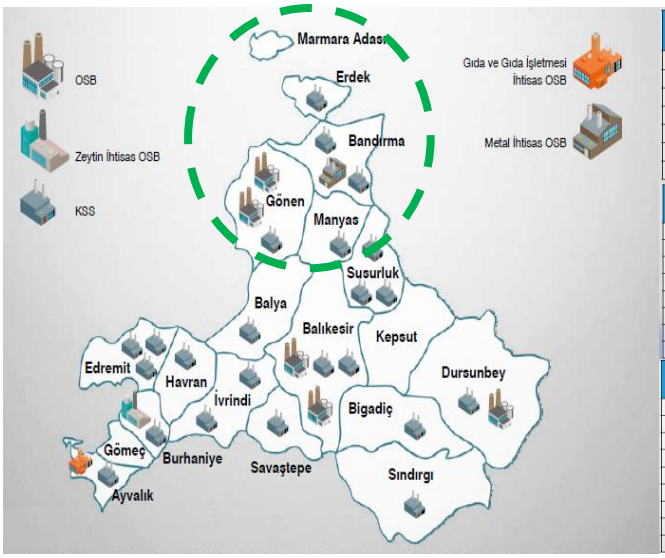

TÜKETİM MALI ÜRETEN SANAYİLER	2017	
	İSTİHDAM (KİŞİ)	FİRMA ADEDİ
Gıda Ürünleri	16.224	705
Mobilya	2.437	164
Tekstil Ürünleri	959	42
Deri ve Deri Ürünleri	385	32
Giyim Eşyaları	385	26
İçecek	93	9
TOPLAM	20.483	978

YATIRIM MALI ÜRETEN SANAYİLER	2017	
	İSTİHDAM (KİŞİ)	FİRMA ADEDİ
Fabrikasyon Metal Ürünleri	4.065	175
Elektrikli Teçhizat	2.180	41
Motorlu Kara Taşıtı, Römork, Yarı Römork	2.013	19
Tarım Makineleri	1.426	53
Diğer Ulaşım Araçları	115	11
Bilgisayarlar, Elektronik ve Optik Ürünler	56	5
Diğer	98	7
TOPLAM	11.215	385

ARA MALI ÜRETEN SANAYİLER	2017	
	İSTİHDAM (KİŞİ)	FİRMA ADEDİ
Kimyasal Ürünler	2.913	49
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünler	2.447	155
Ağaç ve Mantar Ürünleri	1.776	181
Ana Metal Sanayi Ürünleri	905	38
Kauçuk ve Plastik Ürünleri	848	115
Basım ve Yayım	186	35
Temel Eczacılık Ürünleri	148	3
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	81	9
TOPLAM	9.304	585

Şekil 14. Balıkesir ilçeleri özelinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve Sanayi siteleri şeması, Sanayi tiplerine göre 2017 yılı istihdam kişi sayısı ve Firma adeti. (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2018)

İşletmelerde yüksek kalite, optimum maliyet, değerli akış süresi, verimlilik ve güvenlik için Yalın Üretim ve Toplam Üretken Yönetim (TPM) süreçlerinin çevik ve sistematik olarak kullanılması uygun model çalışması yapılmıştır. Bu modeller Yalın ve TPM süreçlerinin ana başlıkları altında değerlendirilip kalitenin ve verimliliğin artırılması çalışmaları ve Hoshin Kanri strateji medotu ile sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi yapılarak ileriye dönük yapılacak faaliyetler için zemin ve model oluşturması hedeflenmiştir.

Bilindiği üzere her şirketin ulaşmak istediği vizyon için uyguladığı bazı stratejiler vardır. Hoshin Kanri, bu stratejilerin neler olması gerektiği ve bu stratejilerin nasıl gerçekleştirileceği konusunu ele alır. Kısaca Hoshin Kanri "Strateji Yayılımı", "Politikaların Yayılımı", Yönetim bilimine, genellikle bir şirket kültürünün oluşturulması için önemli bir yere sahip yalın kavramlardan biridir. Hoshin Kanri doğru hedeflere odaklanarak, fırsat ve tehditlere cevap vermemizi sağlar. Aynı zamanda şirket yeteneklerini arttırarak, şirketin performansını geliştirir. Hoshin Kanri'nin asıl amacı ise içinde bulunulan sıkıntılı durumdan kurtulmak ve şirkette olan problemlerin analizini yapıp bir sıçrama yaratmaktır. Şekil 15. de Stratejik planlama ile Hoshin Kanri akışı verilmiştir. Şekil 16. da ise Hoshin Kanri Planlama Sistemi yer almaktadır.

Hoshin Kanri, Yalın üretim ve TPM felsefesini benimsemiş Toplam Kalite istemine önem veren işletmelerde rahatlıkla uygulanabilir. (Hoshin Kanri, www.kaliteofisi.com, 2005.) Hoshin Kanri'nin temel amacı, organizasyonun günlük faaliyetleri ile uzun dönemli amaçlarını bütünleştirmektir. Günlük kontrol, Hoshin Kanri'nin vazgeçilmez bir parçasıdır. "Günlük kontrol", Hoshin Kanri'nin temelini oluşturmaktadır. (AKAO, Yoji, 1999; Hoshin Kanri Yönetim Pusulası, MESS Yayın: 309, Çev. M.Y.Tunç SANCI, İstanbul, s.12.)

Şekil 15. Stratejik planlama ile Hoshin Kanri akışı,

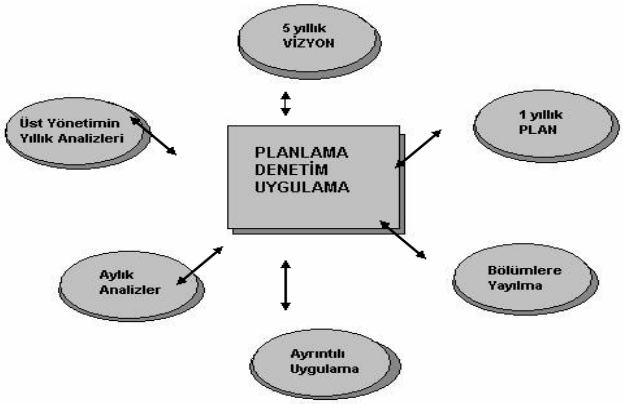

Şekil 16. da ise Hoshin Kanri Planlama Sistemi,

Yalın üretim, 21. yüzyılın üretim anlayışıdır. Kitle üretiminde görülen ne kadar fazla işçi, o kadar fazla üretim anlayışına karşı, kaliteli, ihtiyaç kadar üretimin yapılabilmesini amaçlamaktadır. Bu yüzden işletmenin tümünün katılımı, kararlı bir yönetim ve yeterli finansman desteğinin sağlanması başarıya ulaşmak için kaçınılmazdır. Fakat sistem bir kere oturtulduğunda;

•• İsraflar azalır,
•• Üretim maliyeti azalır,
•• Ürün çevrim zamanı azalır,
•• İşgücü/emek azalır,
•• Stok azalır,
•• Üretim kapasitesi artar ve müşteri beklentilerine uygun, kaliteli ürün üretilmesi mümkün olur.

Henüz ülkemizde bu sistem çoğu büyük şirket de bile tam anlamıyla uygulanamamaktadır. Genel olarak, bir üretim sisteminde üreticiler, ana sanayi işçileri, yan sanayiler, yan sanayi işçileri ve tüketiciler

olmak üzere beş taraf vardır. Söz konusu taraflar açısından bakıldığında yalın üretimin aşağıdaki faydaları sağladığı görülmektedir:

Üreticiler ;
Üretim, satışlar, ve kârlılık açısından dünyada öncü olabilmekte, böylece sistemi adapte eden tüm firmaların rekabet güçleri artmaktadır.
Ana Sanayi ;
Yaptıkları işler, sorumlulukları, iş güvenliği ve ücret sistemleri açısından kitle üretiminden daha tatmin edici bir ortamda çalışır hale gelirler. Yeteneklerinin tümünü özellikle beyin yeteneklerini karar alıcı mekanizmalarda yer alarak kullanabilirler. "Değişken maliyet" olarak algılanmaktan kurtulup, "sabit maliyet" konumuna gelirler.
Yan Sanayiler;
Kitle üretiminde görülen ana sanayi "uydusu" olma konumlarından çıkıp, ana sanayinin "ortağı" haline gelirler. Teknik/teknolojik olarak gelişmeleri, iş güvenliği ve kârlılıkları garantilendiği bir çalışma ortamı sağlandığından yaratıcı üretim birimlerine dönüşürler.
Tüketiciler (Sistemin hedefi olan müşteriler);
Bütçelerine uygun, giderek ucuzlayan, kalitesi de giderek artan ürünleri olabilecek en kısa sürede edinebilme ayrıcalığına sahip olurlar.

Yalın üretim ancak uygulanarak tam anlamıyla öğrenilebilir. Bu yüzden ilk bilgileri aldıktan ve değer akış haritalarını hazırladıktan sonra en kısa süre içinde önemli ve görünür bir faaliyetin iyileştirilmesi ile işe başlamak, kısa sürede bir başarı örneği yaratmayı hedeflemek organizasyona motivasyon kazandıracaktır. Yalın üretim ürün grupları ve değer akışına göre yeniden organize olmayı gerektirir. Bir değer akışında başlatılan uygulamaları diğer değer akışlarına genişletmek, ardından politika yayılımı, yalın muhasebe gibi destekleyici sistemleri kurmak ve giderek ilk katman tedarikçi ve müşterileri sisteme dahil etmek iyi bir gelişim stratejisidir.

Sonuçta TPM aktivitelerinin çalışanların tümünün samimi katılımı ile yapılması, kalite artışı, hatalarda ve firelerde azalma, verim artışı, daha az maliyet, motivasyon, aidiyet kazanılmasını sağlayacaktır.

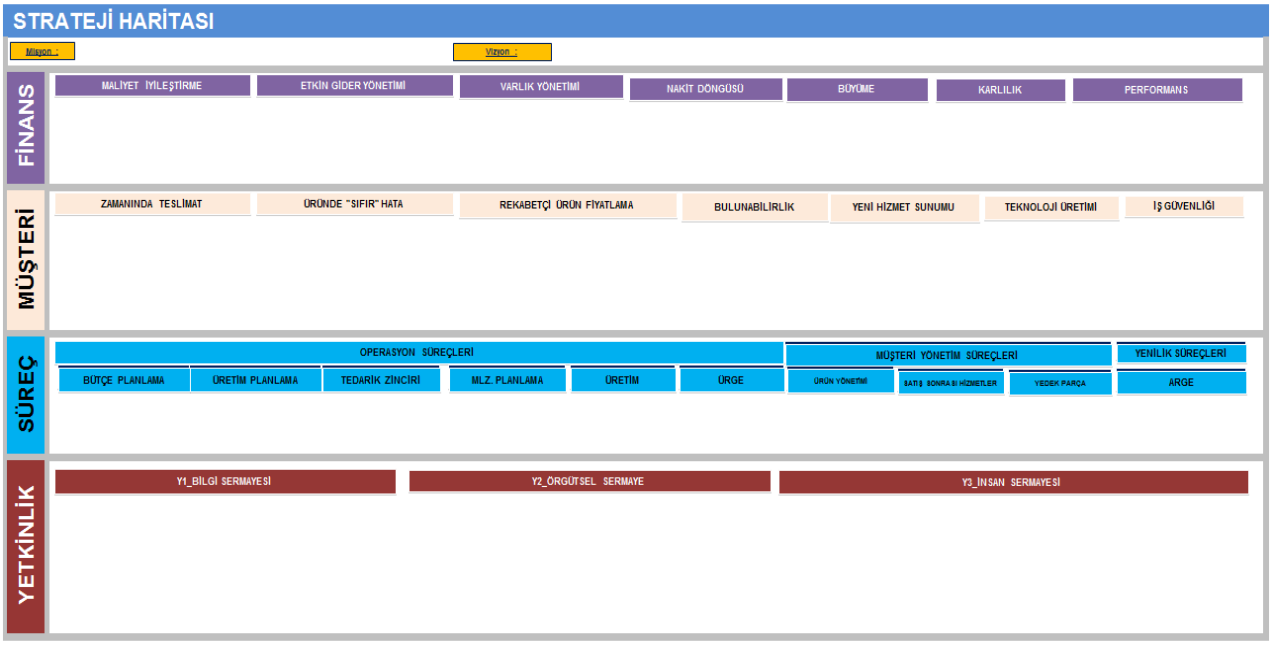

Şekil 17. STRATEJİ HARİTASI Matrisi ve Örnek Model Çalışması,

HOSHİN KANRİ MATRISI

İsraf Maliyetleri	Müşterinin Sesi	Üretimde Performans	Parça Kalite (GKK)Performansı	Personel Eğitimleri	Toplam Kalite Yönetimi	Endüstri 4.0 uyumu	Bölüm Stratejileri / Proje ve Faaliyetler / Stratejik Öncelikler	Gider bütçesinin takibi ve toplam giderlerin düşürülmesi	Kalite Performansı Puanının İyileştirilmesi	Müşteri Memnuniyetinin Arttırılması	Kalite Manuel Operasyonların Azaltılması	Garanti K katsayısı hedefinin yakalanması (Hedef:%0,25)	İsraf Maliyetlerinin İyileştirilmesi (Hedef:%10)	Tedarikçi oranlarının iyileştirilmesi (Hedef:%10)	Tedarikçi ret oranının iyileştirilmesi (Hedef:%20)	Kontrole tabii parça adedinin arttırılması (Hedef: %20)	Ölçüm aletlerinin Kalibrasyonlarının Tam zamanında yapılması (Hed	YALIN hedefinin gerçekleşmesi (Hedef:12 Ad)	İç eğitimlerinin verilmesi (Hedef: 8Ad/saat)
•						•	Gider bütçesinin takibi ve toplam giderlerin düşürülmesi	•											
	•		•				Yeni Ürün Devreye Alma Kalite Sürecinin Oluşturulması	•	•									•	
	•		•				Tedarikçi Kalite Sistematiğinin Oluşturulması							•	•	•			
			•				Planlı Bakım, Otonom Bakım devreye alma										•	•	
•						•	Kalite raporlama sistematiğinin yapılması		•										
	•						Müşteri Şikayetleri iyileştirilmesi					•	•						
	•						Müşteri Benchmark Analizi Yapılması			•									
•			•				Tedarikçi Performanslarının takibi ve iyileştirilmesi							•	•	•			
•							Kalite Sistemi ve İyileştirilmesi	•	•										
				•			Bölüm içi polivalans eğitimin arttırma ve tablo oluşturulmas												•
				•			Sürekli gelişimin yalın metodoloji ile disiplinli olarak takibi												•
•			•				MALİYET İYİLEŞTİRME	•						•	•	•			
	•						VARLIK YÖNETİMİ	•											
	•						KARLILIK			•		•	•						
		•					ZAMANINDA TESLİMAT		•										
	•	•	•				ÜRÜNDE "SIFIR" HATA		•			•	•	•	•	•			
	•	•					SÜREÇ İYİLEŞTİRME		•	•		•	•			•	•		
	•				•		MÜŞTERİ YÖNETİM SÜREÇLERİ			•		•							
	•				•		YENİLİK SÜREÇLERİ						•						
				•			BİLGİ SERMAYESİ											•	•
						•	ÖRGÜTSEL SERMAYE				•								
				•			İNSAN SERMAYESİ											•	•

Şekil 18. HOSHIN KANRI Matrisi ve örnek Model çalışması

İşletmelerin değişen çevre koşullarına uyum sağlayabilmeleri ve şiddetli rekabet koşularında varlıklarını sürdürebilmeleri için; kalite anlayışını temel alan uygulamalara ihtiyacı vardır. Hoshin Kanri'nin; rakiplerinden farklılaşmayı isteyen, faaliyette bulunduğu belirsizlik ortamının riskini azaltmayı amaçlayan, işletme ve çalışanlarını işletme vizyonunun çatısı altında bir araya getirmeyi arzulayan, Yalın üretim ve TPM felsefesini benimsemiş Toplam Kalite istemine önem veren işletmeler tarafından dikkate alınması gereken bir yönetsel teknik olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda şekil 17. De Strateji Haritası Matrisi ve Örnek Model Çalışması ile Şekil 18. de ki Hoshin Kanri Matrisi ve örnek Model çalışmasını alarak Hoshin Kanri'yi uygulamak isteyen işletmelerin Hoshin Kanri ilkelerini, kendi işletmelerinin içinde bulunduğu koşullara uyarlaması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Nakajima, S. (1988) Introduction to TPM, , Productivity Press, Cambridge.
Fujita, S. (2005) Ph.D. Kaizen and Kaizen Management, seminar, DEIK, İstanbul.
Savaş, H. (2006) Matris Danışmanlık, Sektorlerde Kaizen Pratiği, ISO, İstanbul.
Utaş, T. (2006) Mey, seminer, Sektorlerde Kaizen Prati.i, , ISO, İstanbul.
Eskin, M., & Tiryakioğlu, U., & H. Deha Yüceil, D. Y., (2006) Sanayide Sürekli Gelişme için: "Kaizen", ISO, İstanbul.
T.C: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınmada Anahtar Verimlilik, Şubat 2012, s.8, Yalın Enstitü Derneği , "Yalın Düşünce"
Afyon Kocatepe Üniversitesi, (C.XIV, S II, 2012)) İİBF Dergisi,
KILIÇ, A. (2016) Otomotiv Yan Sanayinde Yalin Üretim Uygulaması, İstanbul Ticaret Üniversitesi,
Güney Marmara Kalkınma Ajansı, (2018)
AKAO, Y., (1999) Hoshin Kanri Yönetim P., MESS Yayın: 309, Çev. M.Y.Tunç SANCI, İstanbul, s.12.
(James Morgan, M. ve Jeffrey K. Liker, (2007), s.19,
Özçelik, F. (2013) s.104,
Serpil EROL, S. (2012) s.20,
(Haddad ve Jaaron, 2012)
Liker, (2015), s.127-136;
Özçelik, F. & Ertürk, H., (2010) s.54-55;
Baysan S. & Durmuşoğlu, M. B. (2015) , s.310-314.
Yazgan V., (1998),
Liker ve Hoseus, (2008),
Hoshin Kanri, (2005) www.kaliteofisi.com,
Liker & Hoseus, (2008)
JIPM Instructor Book,
Tayfun Utaş, Tez
Psychology, 66, 1034-1048.

Müşteri Perspektifiyle İknaya Dayalı Satış Stratejileri Fenomenolojik Bir Analiz

Cansu YILDIZ [1]
Doç. Dr. Aybeniz AKDENIZ AR [2]

ÖZET:

Satış eyleminin başarıyla gerçekleşmesini sağlayan en önemli aşamanın müşteriyi ikna etme aşaması olduğu görülmektedir. İkna kavramı, müşteriyi satış sürecine hazırlayan ve ürünün satın alınması ile ilgili belirsizliklerin giderilmesini sağlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Müşteriye, ürün satın alma kararının doğruluğuna dair kanıtlar sunmaya çalışma, satış sürecinde ikna kavramıyla açıklanmaktadır. Müşterilere, ürün satın alma kararını almayı hızlandıracak ikna teknikleri geçmişten bugüne kullanılmaktadır. Çalışmanın amacı, mağazalardan hazır giyim ürünü satın alma esnasında müşterilerin ürün satın alma anında hangi ikna tekniklerine maruz kaldığını öğrenmektir. Çalışma, Balıkesir iline bağlı Bandırma ilçesinin yüksek satış potansiyeline sahip hazır giyim mağazalarından ürün satın alan 15 müşteri üzerinden yürütülmüştür. Nitel araştırmanın doğası gereği örneklem sayısı sınırlı tutulmuş olup çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Çalışma nitel olarak gerçekleştirilmiş olup, fenomenoloji araştırma deseninden yararlanılmıştır. Çalışma sonucu elde edilen bulgular ise, günümüzde müşteriler için ürünlerin ve hizmetlerin satın alınan unsur olmanın ötesinde anlamlar taşımaktadır. Müşteriler ürün satın alma anında kendi kararlarını özgürce vererek satın alma eylemlerini gerçekleştirmek istemektedirler. Müşteriler satış sürecinde kendileriyle özel olarak ve doğrudan bağlantıya geçerek tatmin edilmeyi beklemektedir. Müşteriler artık neyi, ne zaman, ne kadar istediğinin bilincindedir ve ihtiyaçlarını karşılayan faydalı ürünleri tercih etmektedir. Müşterilerin, geçmişe göre daha bilinçli müşteri olduğu, ürün satın alma kararını zaman ve ihtiyaç unsurlarının etkilediği, müşterileri baskıcı bir şekilde etkilemeye çalışan ikna stratejilerinin etkisini kaybettiği elde edilen bulgular arasında olup, müşterilerin ürün satın alma kararını hızlandırmaya çalışan ikna stratejilerinin satış sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İkna, İkna Stratejileri, Kişisel Satış Süreci, Nitel Araştırma, Fenomenolojik Analiz
Jel Kodları:*M30, M31, M39*

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İşletme Programı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, 10200 Bandırma/Balıkesir TÜRKİYE, cansuyldz23@gmail.com.Orcid id: 0000-0002-7720-6213
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F.İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama A.B.D. Öğretim Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, 10200 Bandırma/Balıkesir TÜRKİYE, aybenizar@gmail.com.Orcid id: 0000-0001-6935-2918.

Phenomenological Analysis of Sales Strategies Based on Persuasion from the Perspective of Customer

Cansu YILDIZ [1]
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR [2]

ABSTRACT:

It is seen that the most important phase providing the sales action to be performed successfully is the phase of persuading the customer. The persuasion concept appears as a concept preparing the customer to sales process and providing the related uncertainties to be removed with the purchase of the product. Trying to present evidences to the customer concerning the accuracy of the decision for purchasing the product is expressed with the persuasion concept in the sales process. The persuasion techniques which will facilitate the product purchasing decision of customers have been used from the past to the present day. The aim of the study is to learn that which persuasion techniques the customers are subjected to in the product purchasing moment during purchasing of any ready-to-wear product from stores. The study was conducted over 15 customers who purchased product from ready-to-wear stores having high sales potential in Balıkesir province Bandırma district. The number of sampling was held limited due to the nature of qualitative research and purposeful sampling was used in the study. The study was qualitatively conducted and it was utilized from phenomenology research pattern. Findings obtained at the end of the study show that products and services have meanings beyond being a purchased element for the customers today. Customers want to take their decisions freely at the moment of product purchasing and to perform the purchasing acts. Customers expect to be satisfied by contacting with themselves specifically and directly in the purchasing process. Now, customers are conscious of what, when, how many they want and prefer the useful products that meet their needs. The following findings were obtained that customers are more conscious compared with the past, time and need elements affect the decision of product purchasing, the persuasion strategies serving to influence the customers oppressively have lost their effect. It is seen that the persuasion strategies serving to facilitate the decision of customers for product purchasing are effective in sales process.

Keywords: Persuasion, Persuasion Strategies, Personal Sales Process, Qualitative Research, Phenomenological Analysis.
JEL Code: M30, M31, M39

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İşletme Programı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, 10200 Bandırma/Balıkesir TÜRKİYE, cansuyldz23@gmail.com.Orcid id: 0000-0002-7720-6213
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F.İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama A.B.D. Öğretim Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, 10200 Bandırma/Balıkesir TÜRKİYE, aybenizar@gmail.com.Orcid id: 0000-0001-6935-2918.

1.GİRİŞ

Satış elemanları tarafından müşterilere işletmenin ürettiği mal ve hizmetlerle ilgili bilgiler verilmektedir ve ürün tanıtımında hedef kitle olarak nitelenen müşterilere satış işlemi gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ürünlerin müşterilere tanıtılmasını amaçlayan satış faaliyetleri bir takım iletişim faaliyetlerini içeren ikna stratejilerinden oluşmaktadır (Yamamoto, 2001:9). İletişim, sosyoloji, psikoloji, pazarlama, işletme gibi sosyal bilimlerin her alanında iknaya yönelik çalışmalar mevcuttur (O'Keefe, 2004:34). Satış faaliyetlerinde gerçekleşen iletişim çabaları, satış çabaları olarak nitelendirilmektedir (Moore, 2005:2). Satış çabalarının amacı satış elemanlarının işletmelerin ürünleriyle ilgili bilgileri mevcut ve potansiyel müşterilere doğru, tam bir şekilde aktarılmasını sağlayarak ürünü, müşterilere satın almaya ikna etmeye çalışmaktır. Yürütülen satış çabalarının bir aracı ise kişisel satıştır. Kişisel satış sürecinin ürün sunum aşamasında müşterilere gösterilen her bir çabanın sarf edildiği durumlara özgü ikna stratejilerinin uygulanması söz konusu olmaktadır (Tek ve Özgül, 2005:636). Satış elemanlarının uzun dönemli alıcı-satıcı ilişkisini oluşturma düşüncesi içerisinde olmaları gerekmektedir. Uzun dönemli ilişkileri oluşturmak adına müşterilere ürün sunumunda uygulanan ikna stratejileri mevcuttur (Weitz ve Bradford, 1999: 242). Kişisel satış süreci müşterilere satış yapma amacı taşımaktadır. Satış elemanları müşteriler ile karşılıklı görüşme yaparak satış eyleminin gerçekleşmesini sağlamak istemektedir (Cemalcılar, 1998: 247). Kişisel satış faaliyeti, işletmelerde gerçekleşen pazarlama çalışmaları içerisinde önemli bir satış çabası olarak bilinmektedir. İkna stratejileri, müşterilerin mağazada bulunan ürünlere ve satış elemanlarına yönelik olumsuz tutumlarını etkileme amacı taşıyan stratejilerdir (Ajzen, 2005:3). İkna stratejileri müşterilere ürün sunumunda ürünle ilgili bilgi vermek, dikkat çekmek, etkilemek amaçlarını taşımaktadır. Bu stratejilerin ise kişisel satış, pazarlama gibi çabaları desteklemek için kullanıldığı görülmektedir. Satış sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi, ürün sunum anında kaynak, ileti, hedef kitle olan müşterilere mesajın iletilmesini sağlayan araç ve tekniklerin etkin olup olmadığına bağlıdır.

İkna stratejileri, müşterilerin isteklerini, inançlarını değiştirmeye çalışan bir süreçten meydana gelmektedir (O'Shaughnessy ve O'Shaughnessy, 2004:5). İkna stratejileriyle müşterilerin nesneye, kişiye vs. yönelik olumlu veya olumsuz tepkileri değiştirilmeye çalışılmaktadır (Ajzen, 2005:3). O'Keefe (2004) ikna eyleminin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için belirli koşulları içermesi gerektiğini belirtmektedir. Belirlenen koşullara göre ikna kavramının hedef ve mesajın gönderici tarafından hedefe ulaşma niyetini içermesi gerekmektedir. Hedefe ulaşmada iletişim bir araçtır. Müşteriler ikna edici mesajın alıcısıdır ve müşterilerin özgür iradeye sahip olmaları gerekmektedir.

Cialdini, insan davranışlarını etkileyen altı temel ilkenin olduğundan bahsetmektedir (Cialdini, 2001:76). Söz konusu ikna ilkeleri; karşılıkta bulunma, tutarlılık, toplumsal kanıt, beğenme, otorite ve azlık ilkesidir. Cialdini bireylerin iş, sosyal, kişisel ilişkilerinde vs. altı temel ilkenin etkili olduğunu savunmaktadır. Örneğin, Azlık stratejisi, nesnelerin ve fırsatların daha az erişebilir hale geldiğinde çekici bir nitelik kazanır. Bu yüzden pazarlama çalışanlarının müşterilerine "sınırlı süreli" promosyonları ve "sınırlı üretim" şeklinde satış kampanyalarını uyguladığı görülmektedir. Karşılıkta bulunma stratejisi, bir bireyin diğer bireyden fayda sağladığı ve karşılığında eş fayda sunulan bir eylem, süreç veya ilişki durumunu içermektedir. Tutarlılık stratejisi bireyin davranışlarının tutarlı olması gerektiğini savunmaktadır. Toplumsal kanıt stratejisi, bir eylemin odağını ve sürecini değerlendirmede toplumsal kriterlerin göz önünde bulundurulmasını ele alır (Page ve Thelwell, 2013:62). Beğenme, sevgi stratejisi bir başka birey için hissedilen duygusal bağlantı oluşması durumudur (Nicholson ve diğerleri, 2001:5). Otorite stratejisi ise bireyin düşünce, fikir veya davranışını yönetme gücüdür. Bu araştırmada hazır giyim mağazalarından ürün satın alan müşterilerle yapılan derinlemesine görüşmelerle Cialdini'nin ikna stratejilerini nasıl algıladıkları hakkında tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Kişisel satış sürecinde sunum süreci ele alınarak, ikna stratejilerini müşterilerin nasıl algıladığı ve verdikleri tepkiler üzerinde durulmuştur. İkna stratejilerinin hedef kitle olan müşteriler üzerinde yarattığı etkinin nasıl olduğuna

dair açıklamalar fenomenolojik araştırma deseni yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Müşterilere uygulanan ikna stratejileri Cialdini'nin savunduğu ikna stratejileriyle incelenmiş ve Bandırma ilçesinde faaliyet gösteren yüksek satış potansiyeline sahip hazır giyim mağazalarından ürün satın alan 15 müşteriye satış eyleminin tamamlanması sonrasında, sorulan sorulara derinlemesine görüşme neticesinde verdikleri cevaplar ile yarı yapılandırılmış form üzerinden yürütülmüştür.

2. KİŞİSEL SATIŞ SÜRECİ

Kişisel satış sürecinde müşterilere ürünler hakkında bilgi verilmektedir ve müşterileri ikna etmek adına yüz yüze görüşmelerde bulunulmaktadır (Erdolu, 2008:3-5). Müşterilerle yapılan görüşmelerde satış elemanları tarafından müşterilere ürün sunumuyla ilgili ikna stratejilerinin uygulandığı görülmektedir (Odabaşı ve Oyman, 2010:167-168). Bütün bu faaliyetleri işletme adına satış elemanları yürütmektedir. Kişisel satış çabalarının tümü müşterilere ürün satışının gerçekleştirilmesi için yapılmaktadır (Zhumatayeva, 2006:80). Gerçekleştirilen çabalar mantıksal bir diziden oluşmaktadır (Cant ve Heerden, 2004:20). Kişisel satış sürecinin adımları şu şekilde açıklanmaktadır (Eraslan, 2007:27). Satışa hazırlık, müşteri adaylarının belirlenmesi, yaklaşma öncesi hazırlıkların yapılması, müşteri adayına yaklaşılması, satış sunumunun yapılması, itirazların karşılanması, satışı sonlandırma, satışın izlenmesi. Müşteri, ürün ve diğer durumlara göre süreçteki bazı adımlar atlanabilmektedir veya bu adımlar sırasıyla uygulanmaktadır. Satışa hazırlık aşaması müşteriye ürünle ilgili satış tekniklerinin iyice tanıtıldığı aşamadır (Mucuk, 2000:204). Satış elemanı müşteriden gelebilecek her türlü itirazı olumlu eğilime sevk edici bilgileri elde edebilmek için içinde bulunduğu ortamı bu aşamada çok iyi tanımaya çalışmaktadır. Müşterilerin belirlenmesi aşamasında satış elemanları tarafından eski ya da potansiyel müşteriler tespit edilip değerlendirilmektedir. Değerlendirilen bu müşterilerin potansiyel alıcı olma derecesinin satış elemanları tarafından uzun vadeli olması sağlanmaktadır (Cant ve Heerden, 2004:20). Satış elemanlarının yeni müşteri bulmak adına eski müşteri tavsiyelerine de başvurduğu görülmektedir. Müşteriye yaklaşma öncesi hazırlıkların yapılması, müşterilerin ürün satış sunumuna hazırlanması gibi süreçler satış sürecini oluşturmaktadır. Satış elemanları müşterilerden neden bu ürüne ihtiyaç duyabilecekleri bilgisini elde etmeye çalışmaktadır. Satış elemanlarının müşteriye ürün sunumunu gerçekleştirirken donanımlı bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir (Pride ve Ferrel, 2011:420). Satış elemanları, mağazaya gelen müşterilerden önce müşterisiyle ilgili nelere değer verdiği, müşterisinin hangi konulardan hoşlandığı, nelerle övündüğü gibi konularda bilgi sahibi olmak için araştırma yapmaktadır (Erdolu, 2008:20).

Müşteriye yaklaşılması aşamasında satış elemanları müşterilere ürün sunumunda samimi, güven verici bir ortam sağlamalıdır ve bu ortamda özenle seçilmiş soru ve cevapları müşterilere yöneltmelidir (Erdolu, 2008:20). Müşterinin ürüne karşı dikkatinin çekilmesi, dikkatle başlayıp ürüne karşı oluşan ilgi, ilginin satın alma arzusu, isteğine dönüşmesi, oluşan arzu ve istek sonrasında satın alma eyleminin gerçekleştirilmesi bu aşama için önemli olan noktalardır (Mucuk, 2000:205). Bu bakımdan, başarılı satış sunumu için temel kabul edilen model "AIDA" modelidir. 1898 yılında Lewis tarafından ortaya atılan modele göre, müşterilerin sırasıyla dikkat, ilgi, arzu ve eylem aşamalarından geçerek ürün satın alma kararını verdiğini açıklamaktadır. AIDA modeline göre; müşterilerin satın alma kararı alması için ilk olarak üründen haberdar olması gerektiği vurgulanmaktadır. Satış sunumunun yapılması aşamasında ürünle ilgili müşterinin dikkat ve ilgisi çekildikten sonra müşteriye satış sunumu gerçekleştirilerek ürünle ilgili talep yaratılmaya çalışılmaktadır. Satış sürecinin en önemli aşaması ürünle ilgili sunumun yapıldığı aşamadır. Yapılan ürün sunumlarının amacı müşterilerin ihtiyaçlarını keşfetme ve ortaya çıkarmaya yöneliktir (Cant ve Heerden, 2004:21). Müşterilere ürün sunumunda resimler, kartlar, broşürler gibi unsurlardan yararlanılmaktadır. Bu unsurlar, potansiyel ve mevcut müşterilere ulaşmaya yardımcı olmaktadır (Eraslan, 2007:32). Müşteriye, ürünün özellikleri ve sağlayacağı faydanın satış elemanları tarafından anlatılması gerekmektedir. Bu sayede ürüne karşı istek duygusu oluşturulmak istenmektedir.

İtirazların karşılanması aşamasında satış elemanları müşteri davranışını anlamaya çalışmalıdır. Müşterilere ilgi alanları çerçevesinde ürün hakkında daha fazla bilgi bu aşamada verilmektedir (Aksu,

2006:74-75). Müşteriden gelen itirazlar yeterince ihtiyaç karşılayamama korkusu yaratma duygusundan dolayı meydana gelmektedir. Bu korkunun müşteride giderilmediği takdirde satışı kaybetme durumunun yaşanması muhtemel olmaktadır (Eraslan, 2007:36). Satışı sonlandırma aşamasının satış sürecinin en zor aşaması olduğu bilinmektedir. Mağazaya gelen müşterinin ürün satın almama kararını vermesi durumunda satış için sarf edilen çaba boşa gitmiş olmaktadır (O'Guinn vd.,2011:294). Satışı sonlandırma işleminin gerçekleşme anı son derece önemlidir. Müşterilerin hareketlerinden, sorularından, itirazlarından ürün satın alma sinyallerinin alınması gerekip satışı sonlandırma aşamasının gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Eraslan, 2007:39). Satışın izlenmesi aşamasında ise satış sonrasındaki müşteri şikayetleri ve müşteriden gelen geribildirimlerin takibi yapılmaktadır.

3.İKNA STRATEJİSİ

İkna kavramı, insanları etkilemek belli bir davranışa yönlendirmek için kullanılan bir strateji olarak açıklanmaktadır (Kirschner,1994:28). İkna kavramı Türk Dil Kurumuna göre "inandırmak, kandırmak" anlamlarına gelmektedir. Fakat ikna kavramı üzerine yapılan tanımlamalarda " bireyi razı etme eğilimi" tanımı daha doğru bir tanım olarak değerlendirilmektedir (Türkkan, 1998:11). İkna kavramı, araştırmacılar tarafından ikna çabası içinde olan bireyin çeşitli duygusal, bilişsel stratejiler yoluyla bir başka bireyin belirli bir davranış, inanç ya da tutumu benimsemesine rehberlik etmek şeklinde tanımlanmaktadır (Severin ve Tankard, 1994:44).

İkna edici iletişim süreci birey, düşünce, olayla ilgili tutum değişimi yaratma amacı taşıyan bir süreçtir. İkna edici iletişim sürecinin amacı, alıcı tutumlarını istenilen yönde değiştirme ve pekiştirme eylemlerini içermesidir. Bu süreç art arda birden fazla süreçten meydana gelmektedir. Süreç dâhilinde ikna edilmek istenen bireye bilgiler verilmektedir ve bireyde ortaya çıkacak tutum ve açık davranış değişikliklerinin amaçlanan ve istenilen doğrultuda olması beklenmektedir (Myers, 1996:76). Gerek iş yaşamında gerekse günlük yaşamda bilinçli ya da bilinçsiz olarak birçok ikna tekniği birey tarafından kullanılmaktadır. Bireyin ikna edici olabilmesi için elinde bulunan mevcut bilgi ve kanıtları iyi yapılandırmalı, örgütlemeli, kontrol değişkenlerini dikkate almalı, dış görünüşüne, konuşma tarzına, beden diline özen göstermelidir. Psikoloji Profesörü Dr. Robert Cialdini 1984 yılında psikoloji biliminin müşterileri ikna etmek için nasıl kullanılabileceğini araştırmıştır. Cialdini'ye göre altı temel ikna stratejisi mevcuttur. Bu stratejiler, karşılıkta bulunma, bağlılık ve tutarlılık, toplumsal kanıt, sevgi, otorite ve azlık stratejileriyle açıklanmaktadır (Cialdini, 2001:76).

3.1.Karşılıkta Bulunma Stratejisi

Karşılıkta bulunma stratejisinin ana düşüncesi, bireye yapılan iyiliklerin, verilen hediyelerin, davetiyelerin veya buna benzer unsurların geri ödemesini yapmak durumunda olduğunu bireyin düşünmesidir. Bu strateji bir başkasının bize verdiğini, bir şekilde geri ödemeliyiz düşüncesini öngörmektedir. Karşılıkta bulunma stratejisiyle birlikte borçlu olma kavramının ortaya çıktığı görülmektedir. Bireyin bir başka bireye itaat etmeyi sağlama amacını taşımaktadır (Myers, 1996:77). Birey üzerinde normalde bireyin reddedeceği taleplere bireyde oluşan borçluluk hissiyle "evet" cevabının alınacağı büyük bir gücü bulunmaktadır. Bu anlayıştan dolayı bu gibi unsurları ele aldığımızda birey "teşekkür ederim" kelimesi yerine "minnettar olmak" sözünü kullanmayı tercih etmektedir (Cialdini, 2001: 45). Karşılıkta bulunma stratejisi hemen her alanda yaygın olarak kullanılan baskın bir ikna stratejisidir. Gündelik hayatın getirdiği birçok alanda etkin olarak kullanılan karşılıkta bulunma stratejisi marketlerde satış elemanları tarafından yapılan ürün tanıtımından, seçimlerde politikacıların seçmenlerden oy istemesine kadar hayatın birçok farklı alanında karşımıza çıkmaktadır. Marketlerde veya sokaklarda yeni piyasaya çıkarılmış olan herhangi bir ürünle ilgili yapılan ürün tanıtımı çalışması, masum bir ürün tanıtımı olarak algılansa da aslında etkin bir ikna çalışması olarak etkisini göstermektedir. Ürünün müşteri tarafından beğenilmediği durumlarda dahi ürün ikram edildiği için alıcı tarafından kaynağa karşılıklı jest yapma içgüdüsünden dolayı müşteri ürünü satın almaya yönelmektedir.

Herhangi bir bireyin, bize istemediğimiz bir iyilik eğiliminde bulunması bile ona bizim borçlu olma hissimizi tetiklemektedir (Paese ve Gillin, 2000:89). Geri ödeme dürtüsüne göre birey olarak aldığımız şeyi isteyip istememe durumu önemli değildir. Eğer aldığımız üründen fayda görmüşsek bu faydaya karşılık vermek birey tarafından savunulan düşünce tarzı olmaktadır. Karşılıkta bulunma stratejisinin farklı bir türü ise karşılıklı tavizdir. Bu yaklaşımın ana düşüncesi, eğer karsınızdaki kişi bir tavizde bulunursa ikinci olarak sunduğu teklifi kabul ediyor olmanız şeklinde açıklanmaktadır.

3.2. Bağlılık ve Tutarlılık Stratejisi

Psikologların, insan eylemlerine yön veren tutarlılık stratejisinin önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Fritz Heider (1946), Theodore Newcomb (1953) Leon Festinger (1957) gibi kuramcılar tutarlılık stratejisini bireyin davranışının merkez dürtüsü olduğunu ifade etmektedir (Cialdini, 2001:46). Tutarlılık stratejisi, güçlü bir dürtüdür. Bu dürtünün, çoğu zaman bireyde değerli ve uyarlanabilir olduğunun birey tarafından bilinmesi gerekmektedir. Tutarlı olmayan davranışlar, bireyde istenmeyen bir özelliktir (Myers, 1996:47). Kişisel tutarlılık kavramı, bireyler tarafından toplumda önemsenen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tutarlılık stratejisi, bireylerin daha önce yaptıkları veya söyleyip yapmayı taahhüt ettikleri eylemlere sadık kalma düşüncesine dayanan bir ikna stratejisidir. İkna edilmek istenilen bireylere başlangıç aşamasında amacın küçük bir kısmı açıklanmaktadır ardından asıl amaç ifade edilmektedir. Bireyler kabul ettikleri amacı devam ettirmek adına tutarlı hareket etmeyi tercih etmektedir ve asıl amacı kabul etmiş olmaktadır. Bu tutarlılık stratejisi üç nedene dayanmaktadır. Birinci neden kişisel tutarlılığın toplumdaki karşılığının çok fazla olmasıdır. İkinci neden, günlük hayatta daha faydalı bir yaklaşım olarak görülmesidir. Üçüncü neden, modern hayatın getirdiği yenilikler ve karmaşıklığa karsı son derece önemli bir kısa yol olmasıdır. Bireyler karşısına çıkan yeni olay ve gelişmelerde çözüm yolları üretmektense, tutarlı hareket ederek çok daha hızlı ve kısa yoldan sonuca ulaşmayı tercih etmektedir (Cialdini, 2001:48).

İtaat yaklaşım stratejisinde, ilk bağlılığın oluşturulması son derece önemli bir unsurdur. Bireyde ilk bağlılık oluşturulduktan sonra, kişilerin bu bağlılığı devam ettirme olasılığının çok daha kolay olacağı düşünülmektedir. Bireylere kabul ettirmek istedikleri davranışları veya kararları oluşturmak için başvurulan bu yöntemde önemli olan bağlılıkların en çok aktif, çaba sarf edilen ve içten gelen şekilde olmasıdır.

3.3. Toplumsal Kanıt Stratejisi

Toplumsal kanıt stratejisi, bireylerin karar süreçlerinde çevrelerindeki kişilerin nasıl hareket ettiğini, nasıl kararlar verdiğini gözlemleyerek, çevredeki çoğunluğun karar vermeyi kolaylaştırmasıdır. Toplumsal kanıt stratejisi bireylere nasıl davranması gerektiği konusunda kısa yol sunmaktadır ve aynı zamanda bireyleri savunmasız bırakmaktadır (Myers, 1996:96). Taklit edici davranışları bireylerin her yaş grubu ve her alanında görmek mümkündür. Örneğin, çocuklar çevresindeki çocuklarda gördüğü oyuncaklara sahip olmayı istemektedir veya yetişkinler arasında bağış yapan ve takdir edilen kişilerin örnek olarak kabul edildiği görülmektedir.

Aynı şekilde, bireyler fobilerinden kurtulmak için taklit yöntemlerini kullanmayı tercih etmektedir. Belirsizlik durumunun yaşanması durumunda bireyler çevrelerindeki bireylerin davranışlarını taklit etmektedir bu duruma ek olarak benzerlik durumu da toplumsal kanıt ilkesinin açıklayıcılığını arttırmaktadır. Benzerlik stratejisi, toplumsal kanıt stratejisinin en güçlü ifade araçları arasında yer almaktadır. Bireylerin davranışlarını gözlemlediğimizde görülmektedir (Festinger, 1954: 78). Bireylerin davranışları bize, kendimiz için doğru davranışın ne olduğu konusunda yardımcı olmakta ve karar alabilmeyi sağlamaktadır. Dolayısıyla, benzer birinin hareketini, ilgisiz birinin hareketinden daha fazla takip etme eylemi bireyin karar vermesini ve ikna olmasını kolaylaştırmaktadır (Abrams, Wetherell, Cochrane, Hogg ve Turner, 1990; Burn, 1991; Schultz, 1996).

3.4. Sevgi Stratejisi

İyi görünüme sahip olan bireylerin sosyal iletişimde daha avantajlı olduğu bilinmektedir. Birey tarafından başka çekici bireylere karşı klik-pırrr tepkisi oluşmaktadır. Klik-pırrr tepkisi bireyde tepkilerin otomatik olarak önceden düşünülmeden meydana geldiğini göstermektedir. Meydana gelen tepkiler sonucunda bireyde "Hale etkisi "oluşmaktadır. Hale etkisi bir bireyin pozitif bir özelliğinin o bireyin başka bireylere karşı nasıl göründüğü fikrine hâkim olduğunda oluşan bir stratejidir (Severin ve Tankard, 1994:56). İnsanlar bildikleri ve sevdikleri bireylere evet demeyi tercih etmektedir. İyi görünümlü bireylerin sosyal hayatta daha avantajlı olduğuna dair düşünceler mevcuttur (Cialdini, 2001:57). Araştırmacıların yapmış olduğu araştırmalar, iyi görünümlü bireylere toplum tarafından otomatik olarak yetenek, zarafet, dürüstlük ve zekâ gibi özelliklerin de yüklendiğini göstermektedir (Eagly, Ashmore, Makhijani ve Longo, 1991:96). Bu düşünce bireylerde bilinçdışı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bireylerin bilinçaltında iyi görünümlü eşittir iyi düşüncesi kendiliğinden oluşmaktadır.

Fiziksel görüntünün yanı sıra sevgi ve itaat oluşturan diğer bir faktör ise benzerlik unsurudur. Hem fiziksel benzerlikleri hem de giyim tarzı benzeyen kişiler karşılıklı olarak birbirlerini daha yakın hissetmektedirler. Birinin bizden hoşlandığı bilgisi, karşı hoşlanma ve itaat yaratmak için çok etkili bir araçtır. O yüzden, insanlar bizi övdüğünde veya bize ilgi gösterdiğinde bizden bir şey istediği düşünülmektedir (Cialdini, 2001:57).

3.5. Otorite Stratejisi

Yasal otoriteye uyma eğiliminin gücü, toplum üyelerini bu gibi bir itaatin doğru bir davranış olduğuna inandırmak için tasarlanan sistematik sosyalleştirme pratiğinden geldiği düşünülmektedir. Buna ek olarak, sıklıkla zeki bir otoritenin emirlerine uyulmaktadır çünkü bu özelliğe sahip bireyler genellikle yüksek bilgi seviyesinde, zeki ve güçlü vasıflara sahip olduğu düşünülmektedir. Bu sebeplerden dolayı, otomatik olarak otoriteye uymak kısa yoldan karar verme olmaktadır (Cialdini, 2001: 303). Bireylerde otorite olarak görülen bireyin daha doğru hareket ettiği, bireyleri daha doğru yöne yönlendirdiğine dair düşüncenin oluşma zaman aralığı bireylerin bebeklik dönemlerine dayanmaktadır. Bebeklikten itibaren bireyleri büyüklerin söylediklerini yapmaları yönünde yönlendirmeleri neticesinde, bireylerde otorite olarak görülen bireye itaate dair olumlu bir düşünce oluşur. Unvanlar elde edilmesi güç fakat elde edildiklerinde itibar ve güven getiren sembollerdir. İnsanlar zorlukla kazanılmış olan unvanları takdir etmektedir ve bu unvanlara sahip olan kişilerin kendilerinden daha başarılı olduklarını düşünüp, onlara saygı ve güven duymaktadırlar. Kıyafet, aksesuar, araba, ev gibi şeyler statü ve konum göstergesi olarak algılanmaktadır. İyi tasarlanmış ve şık kıyafetler, pahalı araçlar veya evlere sahip kişiler yüksek statü izlenimi oluşturduklarından diğer bireylerin üzerinde otorite oluşturmaktadırlar.

3.6. Azlık Stratejisi

İngilizce 'de "scarcity technique" ismiyle anılmaktadır. Darlık-azlık tekniğine göre bazı ürünlerin az olması, müşteride rekabet algısını yaratmaktadır. Tekniğin uygulama alanına örnek olarak; mağazalarda sınırlı sayıda kalan ürünlerin satılması verilmektedir. Bireyler az olan ürünlere karşı daha çok satın alma eğiliminde olmaktadır (Severin ve Tankard, 1994:77). Bireyler için maddi veya manevi unsurlar daha az erişilebilir olduğunda fırsatların daha değerli oldukları görülmektedir. İnsanlar için kaybetme duygusunun, aynı değerdeki şeyi kazanmaktan çok daha fazla motive edici olduğu görülmektedir. Özellikle risk ve belirsizlik durumlarında, bireylerde potansiyel kaybetme duygusu bireylerin karar vermelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Azlık ilkesinin iki temel nedeni vardır. Birincisi; erişimi zor olan şeylerin daha kaliteli ve kıymetli olduğu yönünde fikir vermesidir. İkinci neden ise daha az erişilebilir olan şeye karşı ilgimizin daha yüksek olmasıdır ve bu durumdan dolayı sahip olma isteğimizin artmasıdır. Azlık ilkesinin olaylara veya nesnelere verdiğimiz değer üzerine etkisi çok büyüktür, bu nedenle pazarlamada bu ilke "sınırlı sayı" taktiği ile çoğunlukla kullanılmaktadırlar. (Tversky ve Kahneman, 1981:88; De Dreu ve McCusker, 1997:98) Örneğin; inşaat işletmelerinin kullanmış oldukları "sınırlı sayıdaki daire", "son daire" gibi duyurularla azlık ilkesiyle dikkat ve ilgi,

işletme üzerine çekilmektedir. Zaman kısıtlamaları, sınırlı sayı taktiği ile benzer yapıda olup insanlara belli bir zaman kaydı koyarak ilgilerini çekmekte olup aynı zamanda hızlı bir şekilde tercih etmeleri, eğer belirlenen sürede tercih etmezlerse kaybedecekleri korkusuyla ürünü tercih edilebilir hale getirmeyi sağlamaktadır. Azlık ilkesine göre az olan nesneler eğer kısa süre önce azalmışsa, çok daha kıymetli olmaktadır. Bireylerin rekabet halinde olduğu durumlarda az olan nesneler çok daha kıymetli olmaktadır.

4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde; araştırma deseni, araştırmanın amacı, araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Fenomenoloji (olgu bilim) deseni, yaşanmış deneyimlere sahip olan bireyler ile derinlemesine görüşme yapmayı öngören desen olarak yer almaktadır. Bireylerin günlük deneyimlerinin anlamı veya doğası hakkında derinlemesine bir anlayışın oluşmasını sağlamak fenomenolojik desenin özünü oluşturmaktadır. Fenomenolojik yansıtma; bireyin geçmiş deneyim bulgularını öğrenmeye yöneliktir (Van Manen, 1990:9-10). Bu araştırmanın amacı, mağazalardan ürün satın alan müşterilere uygulanan ikna stratejilerinin müşteride nasıl bir algı, anlam bulduğunu fenomenolojik desen yardımıyla açıklayabilmektir.

Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları, araştırılan olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek bireyler veya gruplardır. Araştırma grubunu Balıkesir'in Bandırma ilçesindeki yüksek satış potansiyeline sahip hazır giyim mağazalarından ürün satın alan 15 müşteri oluşturmaktadır. Araştırma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemesi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesinin amacı göreli olarak küçük bir örneklem oluşturmaktır (Yıldırım vd., 2016: 119).

Olgu bilim araştırmalarında temel veri toplama aracı görüşmedir. Araştırmacı, olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik gibi unsurlardan faydalanmaktadır (Yıldırım vd. 2016: 71). Bu kapsamda, araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Görüşme formu hazırlanırken ilgili alan yazın ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Oluşturulan görüşme formu sayesinde 15 müşteriyle mülakat yapılmıştır. Mülakat ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır ve yaklaşık 30-45 dakika bir sürede gerçekleştirilmiştir. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Görüşme verilerinin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi yönteminde veriler dört aşamada analiz edilmektedir. Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır. Verilerin çözümlenmesinde, müşterilere ait ses kayıtları aynen alınarak bir metin haline getirilmiştir. Dış geçerliliği sağlamak için araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Nitel araştırmalarda güvenirliği artırmak için toplanan verilerin öncelikle betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulması, araştırmacının gözlem, görüşme ve dökümanlar yoluyla elde ettiği verileri herhangi bir yorum katmadan okuyucuya sunması ve yorumlarını daha sonraya bırakması önerilmektedir (Yıldırım vd., 2016: 271).

5.BULGULAR

Satış esnasında uygulanan ikna stratejilerine karşılık bu ikna stratejilerini nasıl algıladıkları ile ilgili faktörlerin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı çalışmada kategoriler, temalar, kodlar, katılımcı sayısı tablo yardımıyla sadeleştirilmeye çalışılmıştır. Tüm katılımcılar arasında bazılarının öne çıkan ifadeleri tablo altlarında özgün haliyle sunulmuştur. Nitel yöntemler araştırmacıların öznel yaklaşımlarını sergilemekte ve belirlenen saha kapsamında veri ve kültürü yansıtmaktadır. Bulguların genel geçerliliğinin arttırılması adına nicel yöntemlerle desteklenmesi gelecekteki çalışmalar ile sağlanabilir. Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgular sunulmuştur. Müşterilerden elde edilen yorumlar M1, M2, M3…, harfleriyle simgelenmiştir. M1. 1.Müşteriyi simgelemektedir. Çalışmada, 2019 yılı

içerisinde Ocak ve Mart ayları arasında, her yaş aralığından, Bandırma'da ikamet eden, 15 hazır giyim müşterisi ile derinlemesine görüşme yapılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış form kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler 30-35 dakika arasında gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Müşterilerin Demografik Özellikleri

Müşteriler	Meslek	Eğitim Durumu	Yaş
M1	Emekli	Ortaokul	59
M2	Ev hanımı	Lise	39
M3	Öğrenci	Lise Öğrencisi	18
M4	Öğrenci	Üniversite öğrencisi	21
M5	Öğrenci	Üniversite öğrencisi	20
M6	Ev hanımı	Ortaokul	58
M7	Öğrenci	Üniversite öğrencisi	22
M8	Eczane teknisyeni	Lise	40
M9	Satış danışmanı	Lise	21
M10	Kuyumcu	Lise	27
M11	Ev hanımı	Lise	51
M12	Kimyager	Ön lisans	30
M13	Öğrenci	Üniversite öğrencisi	20
M14	Esnaf	Ortaokul	39
M15	Öğretmen	Lisans	40

5.1.Karşılıkta Bulunma Kuralı

Karşılıkta bulunma stratejisi, müşteriye yapılan iyilik davranışını müşterinin karşılıksız bırakmaması anlayışına dayanmaktadır (Yüksel, 2012:76). Satış elemanının müşteriye uyguladığı karşılıkta bulunma kuralı, müşteri tarafından farklı şekillerde algılanmıştır. Bir satış elemanının yaptığı iyiliğe karşılık müşteriler ondan gelen iyiliği nasıl algıladıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 2: Karşılıkta Bulunma Kuralı ve İkna İlişkisi

Kategori	Tema	Kod	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Karşılıkta bulunma kuralı ve ikna ilişkisi	Çok çaba ve çok ısrar sonuçsuz bırakır	Çok çaba ve ısrar	2	M1,M11
	Pazarlama yeteneği olarak algılandığı için sonuçsuz kalır	Pazarlama yeteneği	1	M15
	Ürün beğenilmediyse sonuçsuz kalır	Beğeni olmaması	3	M2,M10,M11
	Müşterinin kendi fikri önemli olduğu için sonuçsuz kalır	Müşteri fikri	2	M4,M12
	Can sıkıcı olarak algılandığı için sonuçsuz kalır	Can sıkıcı	1	M8
	Çok çaba emek olarak algılandığı için etkiler	Emek	3	M5,M7,M14
	İlgisi, çabası belli olursa etkiler	İlgi	2	M6,M13
	Çok çaba sarf etmesi etkiler	Çaba göstermek	1	M3
	İhtiyaç ve yeterli nakit varsa etkiler	İhtiyaç ve nakit	2	M9,M15

"Sonuçsuz bırakırım yani hani o benim tamamen. Pazarlama yeteneği önemlidir ama benim durumuma bağlı."(M15)."Yani, ihtiyacım varsa o anlık. Yanımızda her zaman nakit bulundurmuyoruz. Bazen varsa, yoksa bunlar da etkiler yani sonuçta almamı."(M9, M15 benzer görüşe sahiptir.)"Almam, sıkılırım kaçarım ordan. "(M8)."Yani, ben sorduğum zaman ilgileniyorsa onda o ilgilendiği çabayı görüyorsam etkilenirim."(M6,M13 benzer görüşe sahiptir.) "Evet oluşturur. Genellikle o ürünü satın alırım. Çünkü o yaptığı emeğin az bir şey olmadığını biliyorum. Çok cüzi bir paraya çalışıyorlar (M5,M7,M14 benzer görüşe sahiptir.)"Sonuçsuz bırakırım, almam almadan da çıkarım. Çünkü kendi fikrimle hareket ederim. Birinin de çevremde çok konuşmasını, dolaşmasını istemem alışveriş esnasında. Tek olmalıyım."(M4,M12 benzer görüşe sahiptir.) "Çok çaba sarf etmeden etkileneceğimi düşünüyorum. Alırım yani."(M3). "Yani, ürünü beğenmediysem çabası boşa gider, almam."(M2,M10,M11 benzer görüşe sahiptir.)"Sonuçsuz kalır büyük ihtimal. Şu özellikleri var diye ısrar ediyorlar. Alacağım varsa da çok ısrar almamı engelliyor. Almıyorum."(M1,M11 benzer görüşe sahiptir.) Müşteriler bu stratejinin uygulanması anında ihtiyacı, parası, ürün sunumunda satış elemanından çok çaba görmesi durumunda etkilenip ürünü satın aldıklarını belirtmişlerdir. Eğer gösterilen çaba, müşteriler tarafından can sıkıcı olarak algılanırsa, önemli olan müşterinin kendi beğeni algısıysa, bu strateji, baskıcı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılıyorsa, müşteri kendi fikrine göre ürün seçiyorsa, stratejinin müşteriler üzerinde uygulanması başarısız olmaktadır.

5.2.Sevgi- Bağlılık Unsuru

Hazır giyim mağazalarından ürün satın almak isteyen müşterilerin onunla ilgilenen satış elemanı ile aynı memleketli olduğunu öğrenmesi durumunda bu durumun ürün satın alınması konusunda müşterileri ikna edip etmediğini öğrenmek adına müşterilere sorular yöneltilmiştir.

Tablo 3: Kaynak Benzerliği ve İkna İlişkisi

Kategori	Tema	Kod	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Kaynak benzerliği ve ikna ilişkisinden etkilenilmesi ya da etkilenilmemesi	Satış elemanının işinin gereği olarak yapması gereken yardım varsa yapması durumunda	Temel iş	1	M1
	Barkod sistemi dolayısıyla	Barkod sistemi	1	M2
	Müşterinin pazarlık sevmesi yüzünden	Pazarlık sevme	1	M2
	Toprağım misali düşüncesinden dolayı	Aynı memleketli olma	6	M3,M9,M10,M12,M13,M14
	Ürün kalitesi yüzünden	Kalite	1	M4
	Ürünün beğenilmesi fayda ve ihtiyaç özelliğinden dolayı	Beğeni-fayda-ihtiyaç	3	M5,M6,M8
	Gösterilen samimiyet - saygı yüzünden	Samimiyet-saygı-sevimlilik	2	M7,M15

"Yani, onun yapması gereken bir yardım varsa zaten yapacağını düşünüyorum. Yani hemşerim olarak ya da başka bir özellik onun işini etkileyeceğini düşünmem çok."(M1)."Yani, bazı yerlerde barkod sistemi geçiyor. Barkod sisteminin olduğu yerlerde hiçbir şekilde pazarlığa girmem. Ama hani bazı yerlerde olmuyor. Çok fazla fiyat koyuyorlar. Pazarlığı seven insanım."(M2). "Kesinlikle, toprağım misali."(M3)."Ürünün kalitesine bağlı olacağı için etkilemez."(M4). "Ürünü beğendiyseniz ve ihtiyacınız varsa da ürünü alırsınız. Yani, tanıdık eş dost atıyorum memlekettir, bunlar araya girdiği zaman bir indirim muhabbeti vardır her zaman için."(M5,M6)."Yok yani illa tabi insan ister şey yapmak ister de yani yine ama dediğim gibi saygılı, güzel sevimli bir insan karşıma çıkarsa alırım. Âmâ öyle suratsız bir insan çıkarsa kendi memleketlim olsa bile almam."(M7, M15 benzer görüşe sahiptir). Müşteri satış elemanının işinin gereği olarak yapması gereken yardım varsa yapmaması düşüncesinde olursa, barkod sisteminin ürünlerde var olması sebebiyle ikna stratejisinin müşteriler üzerinde uygulanması başarısız olmaktadır. Müşterinin ürün pazarlığını sevdiği, memleketlim kazansın düşüncesinde olduğu, ürünü kaliteli olarak algıladığı, gösterilen samimiyet duygusundan etkilendiği, ürünün kendi ihtiyacını karşıladığı durumlarda ise ikna stratejisinin uygulanmasının başarılı olduğu görülmektedir.

Temel ikna tekniklerinden biri olan iltifatlar, güzel sözlerden oluşan sevgi unsurunun ikna eylemini nasıl etkilediğine dair araştırma yapılmak istenmiştir (Bilgin, 2000:90). Bu yüzden müşterilere iltifat unsurunun ikna eylemini olumsuz ya da olumlu bir şekilde etkilediğini öğrenmek adına da sorular yöneltilmiştir.

Tablo 4: İltifatlar Sonucu Oluşan Sevgi Unsuru ve İkna İlişkisi

Kategori	Tema	Kod	Katılımcı Sayısı	Katılımcılar
İltifatlar sonucu oluşan sevgi unsurunun ikna ilişkisini etkileyip etkilememesi	Satma amaçlı bir eylem olduğu düşüncesiyle	Satma amacı	1	M1
	Fazla samimiyetin yalakalık olarak algılanıldığı durumlarda	Yalakalık	3	M4,M5,M8
	Ürün beğenildiği takdirde	Beğenme	2	M2,M9
	Bireyin güzel sözler duyması	Pohpohlanmak isteği	3	M3,M10,M11
	O anki durumun samimiyeti sonucu	Samimiyet	6	M6,M7,M12,M13,M14,M15

"Çok etkilemez. Onun satmak için bunları söylediğini düşünürüm. Çünkü ilk tanıştığın birinin fikirleri yani çok böyle gerçekçi olacağını düşünmem ama yine de etkili oluyordur diye düşünüyorum tabi yani. Az da olsa etkili oluyor ama çok etkilenmem ben (M1)."Yani tabi ki de etkiler ama o ürünü beğenmediysem onu kırmayacak şekilde yok beğenmedim teşekkür ederim diyerek hani öyle ertelerdim. Ama beğendiysem de hani beğendiysem de teşekkür ederdim. Mutlu olup alıp çıkardım."(M2,M9 benzer görüşe sahiptir.) "Kesinlikle etkiler. Etkilemesinin sebebi ise karşı tarafın biraz pohpohlanması gerekiyor."(M3,M11,M10 benzer görüşe sahiptir.)"Yaa o andaki onun ciddiyetine, samimiyetine bakarım."(M6,M7,M12,M13,M14,M15 benzer görüşe sahiptir.)"Bence biraz yalakalık yaptığını düşünürüm açık söylemek gerekirse. Çok yakışıklısın, çok iyisin, saçların güzel olmuş. Bunlar benim mesleğimde işe yaramaz."(M5,M4,M8 benzer görüşe sahiptir.) Müşteri eğer stratejiyi satma amaçlı, yalakalık olarak algılarsa ikna stratejisinin etkisinin başarısız olduğu görülmektedir. Eğer strateji müşteride samimiyet, ürünün beğenilmesi ve pohpohlanmak isteğinin karşılanması gibi algı yaratırsa ikna stratejisinin etkisinin başarılı olduğu görülmüştür.

5.3.Azlık ilkesi

Darlık-azlık tekniğine göre müşterilere "Eğer bu ürünü almazsanız başka hiçbir yerde yok çünkü stoklarda bu gördüğünüz ürün kalmadı."cümlesi dile getirilmektedir.

Tablo 5 : Darlık-Azlık Tekniği ve İkna İlişkisi

Kategori	Tema	Kod	Katılımcı sayısı	Katılımcılar
Darlık-azlık tekniği ve ikna ilişkisi	Ürün ihtiyaç dahilindeyse ve sınırlı sayı kilit cümleyse etkilenme olmuştur	İhtiyaç ve "sınırlı sayı" kilit kelime	4	M1,M2,M6,M11
	Ürün beğenildiği taktirde etkilenme olmuştur	Beğeni	2	M3,M12
	Ürün eğer daha önce kullanılmışsa ve iyiyse etkilenme olmuştur	Ürün özellikleri ve kullanım	1	M9
	Başkasında olmasın, ende olsun anlayışı hakimse etkilenme olmuştur	'Benim olsun' anlayışı	1	M10
	Ürünün alınıp alınmaması fark etmez olduğu için etkilenme olmamıştır	Alınıp-alınmaması nötr	2	M4,M8
	Ürünün devamı elbet olacağı için etkilenme olmamıştır	Ürün stoklarla sınırlı değil	1	M7

"Sınırlı sayı zaten. O yıldızlı bir cümle gibi bir şey. Bakarım sınırlı sayı da var. Ona ihtiyacımda var. Fiyatı ne olursa olsun, kıyarım paraya alırım."(M2,M1,M6,M11 benzer görüşe sahiptir.)"Beğendim alırım canım. Ama illa bende olsun diye bir şey yok yani."(M3,M12 benzer görüşe sahiptir.)"Ürün olsa da olur olmasa da olur sonuçta."(M8, M4 benzer görüşe sahiptir.) "Etkilemiyor. Çünkü devamı illâ çıkıyor karşıma, buluyorum yani."(M7). "Yok. Kullanımı iyiyse kullandıysam biliyorsam o ürünü o zaman alırım. Sınırlı sayı dediği için alırım. Ama beğenmiyorsam önceden de hiç denemediysem kesinlikle almam."(M9). "Başkası almasın ben alayım şeyi yani oluşur bende."(M10). Müşterilerin ürünün stoklarla sınırlı olmadığını anladığı ve ürünün alınıp alınmamasının fark etmediği durumlarda bu ikna stratejisinin uygulanma alanı başarısız olmaktadır. Eğer müşteri için ürün ihtiyaç ve sınırlı sayı kelimesi, kilit kelimeyse, ürünün özellikleri müşterinin ihtiyacını karşılıyorsa, müşteride ürünle ilgili başkasında olmasın bende olsun anlayışı varsa ikna stratejisinin başarılı olduğu görülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Müşterileri ikna edebilme yeteneği özellikle satış eylemi ile uğraşanların yıllar boyunca ilgilendiği ve çözüm bulmak için çalışmalarda bulunduğu bir konu olduğu görülmüştür. İkna etme stratejilerinin merkezini bir bireyle anlaşma sağlayabilmek için bireyin istekleri çerçevesinde bir ortaklık yaratabilme düşüncesi oluşturmaktadır. Çalışmada tüm müşteriler, kendisine yarar sağlayacağına inanmadığı bir ürünü, satış elemanlarının sözleri nedeniyle almak istemediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada Cialdini'nin müşteriyi ikna etme amacını taşıyan stratejileri incelenmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Müşterilere, satış elemanının karşılık verme ve ikna etme eylemini nasıl algılar ve nasıl

karşılık verirsiniz? Sorusu yöneltilmiştir. Müşteriler bu stratejinin uygulanması anında ihtiyacı, parası, ürün sunumunda satış elemanından çok çaba görmesi durumunda etkilenip ürünü satın aldıklarını belirtmişlerdir. Eğer gösterilen çaba, müşteriler tarafından can sıkıcı olarak algılanırsa, önemli olan müşterinin kendi beğeni algısıysa, bu strateji, baskıcı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılıyorsa, müşteri kendi fikrine göre ürün seçiyorsa, stratejinin müşteriler üzerinde uygulanması başarısız olmaktadır.

Kaynak benzerliğinin ikna ilişkisini nasıl etkilediğine dair sorular sorulmuştur. Müşterilerin bu stratejinin uygulanması anında ihtiyacı, parası, ürün sunumunda satış elemanından çok çaba görmesi durumunda etkilenip ürünü satın aldığı belirtilmiştir. Eğer gösterilen çaba müşteriler tarafından can sıkıcı olarak algılanırsa, önemli olan müşterinin kendi beğeni algısıysa, bu strateji, baskıcı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılıyorsa, müşteri kendi fikrine göre ürün seçiyorsa, stratejinin müşteriler üzerinde uygulanması başarısız olmaktadır.

Müşterilere, iltifat sonucu oluşan sevgi unsurunun ikna ilişkisini nasıl etkilediğine dair sorular sorulmuştur. Müşteri, satış elemanının işinin gereği olarak yapması gereken yardım varsa yapmaması düşüncesinde olursa ve barkod sisteminin ürünlerde var olması sebebiyle ikna stratejisinin müşteriler üzerinde uygulanması başarısız olmaktadır. Müşterinin ürün pazarlığını sevdiği, memleketlim kazansın düşüncesinde olduğu, ürünü kaliteli olarak algıladığı, gösterilen samimiyet duygusundan etkilendiği, ürünün kendi ihtiyacını karşıladığı durumlarda ise ikna stratejisinin uygulanmasının başarılı olduğu görülmektedir.

Müşterilere, iltifatlar sonucu oluşan sevgi unsurunun iknayı nasıl etkilediğine dair sorular sorulmuştur. Müşteri eğer stratejiyi satma amaçlı, yalakalık olarak algılarsa ikna stratejisinin etkisinin başarısız olduğu görülmektedir. Eğer strateji müşteride samimiyet, ürünün beğenilmesi ve pohpohlanmak isteği gibi algı yaratırsa ikna stratejisinin etkisinin başarılı olduğu görülmüştür.

Müşterilere, darlık-azlık tekniğinin ikna ilişkisini nasıl etkilediğine dair sorular sorulmuştur. Müşterilerin ürünün stoklarla sınırlı olmadığını, ürünün alınıp alınmamasının fark etmediği durumlarda ikna stratejisinin uygulanması başarısız olmaktadır. Eğer müşteri için ürün ihtiyaç ise sınırlı sayı kilit kelimeyse, ürünün özellikleri müşterinin ihtiyacını karşılıyorsa, müşteride ürünle ilgili başkasında olmasın bende olsun anlayışı varsa ikna stratejisinin başarılı olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada Cialdini'nin ikna stratejileri hazır giyim mağazalarından ürün satın alan müşterilerin nasıl algıladığı ve yorumladığı üzerinde durulmuştur. Satış sürecinde ikna eyleminin satış elemanının yardımı ve dayatmasına göre değil müşterilerin beklentisiyle, düşünceleriyle gerçekleştiği görülmüştür. Müşterilerin satış sürecinde güven, açıklık, dürüstlük kavramlarına önem verdiği gözlemlenmiştir. Satış elemanlarının ürün sunumunda kullandığı süslü cümlelerden müşteriler etkilenmemektedir. Müşterilerin zamanı eskisinden çok daha kıymetli ve önemlidir. Ürün faydasının uzun süre olduğu ürünleri tercih etmeye eğilimleri olduğu tespit edilmiştir. Müşteriler ihtiyaç, bütçeleri dahilinde ürün satın alma kararını vermektedirler. Çalışma sonucunda klasik satış ve baskıcı satış yöntemlerinin artık önemini kaybetmeye başladığı sonucuna varılmıştır. Satış sürecinde müşteri beklentileri, müşteri ilişkilerinin yönetimi çok önemlidir. Satış eylemi, müşteri ile satış elemanının bulunduğu noktada bir tarafın diğer tarafı ikna etme eylemi olarak gerçekleşir. Satış elemanları müşteriyi ikna etme dengesini çok iyi ayarlamak durumunda olan profesyonel kişilerdir. Başarılı bir satış eylemi için ikna stratejilerinin bilinmesi, dozunda uygulanması ve karşılıklı, etkili ikna kararlarının alınması tüm satış eylemleri için çok önemli olmaktadır. Bu nitel çalışma diğer tüm nitel yöntemler gibi kullanıcıların/tüketicilerin öznel/içsel yaklaşımlarını göstermekte ve belirlenen saha kapsamındaki veri ve kültürü yansıtan tümevarım niteliğindeki çalışmalardır. Bulguların genel geçerliliğinin arttırılması için tümdengelim/nicel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmesi, gelecekteki çalışmalar ile sağlanabilir. Örneğin, yapılacak bir nicel çalışma ile satış anında hangi ikna tekniklerinin uygulandığı ve satış anında bu stratejilerin nasıl algılandığına dair araştırmalar yapılabilir hiç kuşkusuz nitel çalışmaların ortaya koymaya çalıştığı bulguları ölçmeye çalışan bu nicel çalışmaların literatüre katkısı büyük olacaktır.

KAYNAKLAR

Abrams , D., Wetherell M., Cochrane, S., Hogg, M.A., & Turner, J. C. (1990) "Knowing what to think by knowing who you are. *British Journal of Social Psychology*, 29. S. 97-119.

Aksu, Hakan.(2006). *İlaç Mümessillerinin İlaç Tanıtımında Kullandıkları Kişisel Satış Yöntemleri ve Etkileri: Sivas'ta Bir Uygulama.* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Anabilim Dalı/Üretim yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı için Öngördüğü Yüksek Lisans Tezi.Sivas

Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. England: Open University Press.

Bilgin, N. (2000). *Sosyal Psikolojiye Giriş*, 2. Basım, Editör: Nuri Bilgin, Ege Üniversitesi, Ed.Fak.Yayınları, No: 48, İzmir.

Burgoon, Michael ve Bettinghaus, Erwin P. (1980). *Persuasive Message Strategies*, Persuasion: New Directions in Theory and Research. Michael Roloff ve Gerald R. Miller (Eds.), London: Sage Publications, pp. 141- 169.

Cialdini, R.B. (2001). *İnsanları Etkileme Yolları* Çev.A.Dönmez. Ankara: İmge Yayınevi.

Cant, M.C. & Heerden, C.H. Van. (2004). *Personal Selling*, JUTA Academic. USA.

Cemalcılar, İlhan, (1998). *Pazarlama Kavramlar-Kararlar*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

Dedreu, C. K.W., McCusker, C. (1997). "Gain-loss frames and cooperation in two-person social dilemmas: A. Transformational analysis." *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, s. 1093 – 1106.

Eagly, A. H., Ashmore, R. D., Makhijani, M. G. & Longo, L. C. (1991). "What is beatiful is good, but: A meta-analytic review of research on the physical attractiveness stereo type." *Psychological Bulletin*, 110, s. 109-28.

Eraslan, Sami Onur.(2007). *Kişisel Satış Süreci, Bu sürecin Sunumundaki Tekniklerin Karşılaştırılması ve Bir Uygulama*, (T.C Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli

Erdolu, Sevcan. (2008). *Kişisel Satış Elemanlarının Cinsiyetinin Kişisel Satış Etkinliği Üzerindeki Etkisi ve İlaç Sektöründe Bir Uygulama*, (T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Ankara

Festinger, L. (1954). "A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, s.117-140.

Gürüz, Demet vd.(2005).*Yaşam Biçimini Etkileme İletişimin Kalitesini Arttırma; İletişime Yeni Yaklaşımlar*,(Editör Demet Gürüz ve Ayşen Temel),Nobel Yayıncılık,s.1-23,Ankara.

Kirschner, J. (1994). *Manipülasyon Ama Nasıl? İnsanları Etkilemenin ve Kullanmanın Sekiz Ana Kuralı*. Çeviren: Aydın Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınevi. S.28.

Myers, D.G. (2015). *Social Psychology.* Çev.: Editörü Serap Akfırat, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara

Moore, Brain; (2005). Whole Firm Marketing, Concrete Construction, July, http://findarticles.com/p/articles/mi_m0NSX/is_07_50/ai_nl1483879/print, 04.10.2006.

Mucuk İsmet; (1996). *Pazarlama İlkeleri*, Der Yayınları, Altıncı Basım, İstanbul.

Mucuk, İsmet (2001). *Pazarlama İlkeleri,* 13. Basım, İstanbul , Türkmen Kitapevi.

Paese, P. W.,& Gilin, D.A. (2000). " When an adversary is caught telling the truth." *Personality and Social Psychology Bullettin*, 26, s.75-90.

Severin, Werner J. ve Tankard James W. (1994). *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*, Çev. Ali Atıf Bir ve Serdar Sever, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını.

Türkkan R. O. (1998), *İkna ve Uzlaşma Sanatı*, Hayat Yayınları. İstanbul.

Tek, Ömer Baybars ve Engin Özgül; (2005)*, Modern Pazarlama İlkeleri*, Birleşik Matbaacılık, İzmir.

Tversky, A. Kahneman, D. (1981). "The framing of decisions and the psychology of choice." *Science*, 211, s.453-458.

Nicholson, C. Y., Compeau, L. D. and Sethi, R. (2001). The role of interpersonal liking in building trust in long-term channel relationships. *Journal of the Academiy of Marketing Science*,29(1),3.

O'Keefe, D. J. (2004). *Trends and prospects in persuasion theory and research*. In J. S. Seiter & R. H. Gass (Eds.), Perspective on persuasion, social influence.

O'Shaughnessy, J. and O'Shaughnessy, N. J. (2004). *Persuasion in advertising*. London: Routledge.
Odabaşı, Yavuz ve Oyman, Mine. (2010). *Pazarlama İletişimi Yönetimi*, İstanbul: MediaCat. İstanbul
O'Guinn, Thomas C.-Allen, Chris T.-Semenik, Richard J (2011). *Promo*, U.S.A., 2 nd ed. Mason,Ohio:South-Western.
Pride William M., Ferrell O.C., (2011) *Marketing Concepts and Strategies*, Houghton Mifflin Company, Boston.
Page, J. and Thelwell, R. (2013). The value of social validation in single-case methods in sport and exercise psychology. *Journal of Applied Sport Psychology*, 25(1).
Van Manen, M. (1990*). Researching lived experience*. New York: State University of New York Press.
Van Manen,Max.(1990).*Researching Lived Experience:Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*.New York:State University of New York.
Varinli, İ. ve Kurtoğlu, R. (2005). Satış Elemanlarının Etik Algılamaları: Perakende Sektöründe Bir Uygulama. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 1-22.
Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
Yüksel,A.H., (2012), *İkna Kavramı, İkna Edici İletişim*, Ed.M. Oyman, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3-19.
Yamamoto Telli, Gamze; (2001), *Satış ve Satış Gücü Yönetimi*, Literatür Yayınları, İstanbul.
Zhumatayeva, Medina, (2006). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Tutundurma Faaliyetleri (Kazakistan Örneği)*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Master Tezi), Ankara, 2006.
Weitz, Barton A. Ve Kevin D.Bradford; (1999), "Personal Selling and Sales Management: A Relationship Marketing Perspective, Journal of Academy of Marketing Science, Vol.27, No:2, pp.241-254.

Turizm

(Tourism)

Konaklama Tercihlerinin Destinasyon İmajı Algısına Etkisi: Erdek Örneği

Öğr. Gör. Semih SARİİPEK [1]
Dr. Öğr. Üyesi Samet ÇEVİK [2]
Dr. Öğr. Üyesi Melahat YILDIRIM SAÇILIK [3]

ÖZET:

İmaj, turistlerin destinasyon seçim sürecini anlamada önemli bir kavramdır. Turizm destinasyon imajını etkileyen faktörlerin bilinmesi, hedef pazarların tanımlanmasına yardımcı olabileceği gibi hangi imajın hangi pazar bölümüne tutundurulacağı konusunda karar verilmesine de katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada konaklama tercihleri ekseninde destinasyon imajı algılarındaki farklılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Erdek'e tatil amaçlı gelen turistler oluşturmaktadır. Çalışmada veri elde etmek için kolayda örnekleme yoluyla anket tekniği kullanılmıştır. Destinasyon imajının alt boyutları çerçevesinde otel-pansiyon gibi konaklama işletmelerinde konaklayan turistler, ikincil konutlarda konaklayan turistler ve günübirlikçi ziyaretçiler arasında destinasyon imajı algılamalarına dair farklılık analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda destinasyon imajının alt boyutlarına göre farklı konaklama tercihleri açısından farklı imaj algılarının oluştuğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan destinasyon imajı algılamalarındaki bu farklılıklar, destinasyon pazarlama çalışmalarına yön verecek önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Anahtar sözcükler: destinasyon imajı, konaklama tercihleri, farklılaşma, Erdek
JEL Kodu: Z32, M31

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, ssariipek@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, scevik@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, msacilik@bandirma.edu.tr

The Effect of Accommodation Preferences on Destination Image Perception: The Case of Erdek

Lecturer Semih SARIİPEK [1]
Asst. Prof. Samet ÇEVİK [2]
Asst. Prof. Melahat YILDIRIM SAÇILIK [3]

ABSTRACT:

Image is an important concept in understanding the destination selection process of tourists. Knowing factors that affect tourism destination image, would help identify target markets and decide which image should be promoted to which segment of the market. In this context, the aim of this study is to determine the differences in destination image perceptions in the framework of accommodation preferences. The population of the study consists of tourists who choose Erdek for holiday purposes. In order to gather data, questionnaire technique was used by convenience sampling in the study. Within the framework of the sub-dimensions of the destination image, differentiation analysis was made between the perception of destination image among tourists staying in accommodation establishments such as hotel or pension, tourists staying in secondary residence and excursionists. As a result of the anayses, it has been revealed that different image perceptions are shaped in terms of different accommodation preferences according to the sub-dimensions of the destination image. These differences in preceptions of destination image that emerged as a result of the research provide important implications to guide destination marketing efforts.

Keywords: destination image, accommodation preferences, differentiation, Erdek
JEL Code: Z32, M31

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, ssariipek@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, scevik@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, msacilik@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Turistlerin destinasyon seçim sürecini anlamada önemli bir kavram olan imaj, destinasyonların turizm gelişimindeki başarısında somut çekicilikler kadar etkili olmaktadır. Potansiyel turistlerin bir destinasyonun doğal ve kültürel çekicilikleri, iklimi, yerel halk ve yaşam tarzı gibi unsurları hakkında ne düşündüğüyle şekillenen imaj, destinasyonların başarılı gelişimine katkı sağlamakta ya da bu gelişimi, negatif yönde etkileyebilmektedir (Hunt, 1975). Destinasyon pazarlama sürecinde hayati bir önemi olan imajı etkileyen faktörlerin bilinmesi ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar, destinasyonun turizm gelişimine doğrudan etki etmektedir.

Bir destinasyonla ilgili ziyaretçilerin zihinlerinde oluşan algı olarak bilinen imajı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (Baloğlu ve McCleary, 1999; Beerli ve Martin, 2004; Echtner ve Ritchie, 2003; Fakeye ve Crompton, 1991). Bu faktörler destinasyon kaynaklı ve turist kaynaklı olarak ortaya çıkabilmektedir. Destinasyonun sunduğu hizmetler, sahip olduğu turistik çekicilikler ve olanaklar, yönetim anlayışı, destinasyondaki yerel halkın sosyo-kültürel özellikleri ve turistlere olan yaklaşımları, destinasyonun çeşitli kanallar vasıtasıyla turistlere sunduğu bilgiler gibi faktörler destinasyon kaynaklı olarak bilinirken turistlerin sahip oldukları motivasyonlar, beklentileri ve sosyo-demografik özellikleri de turist kaynaklı faktörlerdir.

Turistlerin destinasyon deneyimleri de destinasyonun sunduğu hizmetler ve olanaklar doğrultusunda turistlerin motivasyonları ve beklentileri ile şekillenerek destinasyon ziyareti sonrasında imaj oluşumunu etkileyen hem destinasyon hem de turist kaynaklı bir faktördür. Turistlerin destinasyon deneyimlerinin önemli bir belirleyicisi de tercih ettikleri konaklama türleridir. Bu bağlamda bu çalışmada konaklama tercihlerinin destinasyon imajı algısına etkisi araştırılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin ilk turistik destinasyonlarından biri olan Erdek ilçesi seçilmiştir. Erdek ilçesinde otel ve pansiyon türünde hizmet veren konaklama türlerinin yanı sıra ikincil konut olarak kullanılan yazlıkların sayısı da oldukça fazladır. Bununla birlikte ilçenin sahip olduğu avantajlı konumu çok sayıda günübirlikçi ziyaretçiyi ağırlamasına da fırsat tanımaktadır. Bu nedenle bu araştırmada otelde konaklayan turistler; pansiyonda konaklayan turistler; ikincil konutlarda kalan turistler ve günübirlikçiler olmak üzere dört grubun Erdek'le ilgili sahip oldukları destinasyon imajı algılamalarında farklılıkların olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada öncelikle destinasyon imajı ve destinasyon imajı oluşumuna dair bir literatür taraması sunulduktan sonra söz konusu bu dört grubun imaj algılamalarına ilişkin yapılan farklılık analizlerinden elde edilen bulgular sunularak çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Literatür Taraması

Destinasyon imajıyla ilgili yapılan tanımlardan birinde Hunt (1975: 1), destinasyon imajını "potansiyel ziyaretçilerin bir bölgeyle ilgili algıları" şeklinde tanımlamıştır. Crompton (1979: 18) ise destinasyon imajına "bir kişinin bir destinasyona ait sahip olduğu inançlarının, fikirlerinin ve izlenimlerinin toplamı" şeklinde bir tanım getirmiştir. Dichter'e (1985) göre imaj, bireysel özellikleri değil bireylerin zihinlerinde yarattıkları toplam izlenimi açıklayan bir kavramdır. İnsanların birtakım unsurları algılama şeklinde en güçlü etkiye sahip olan imaj, bu yönüyle pazarlama, reklam ve iletişim çabalarını şekillendirmede de hayati bir kavram konumundadır. Benzer şekilde Echtner ve Ritchie (2003) de destinasyon imajı bağlamında imajın sadece bireysel destinasyon özelliklerine dair bir algılama olmayıp aynı zamanda destinasyon tarafından gerçekleştirilen bütünsel etki özelliği gösteren bir kavram olduğunu savunmuşlardır. Her birey destinasyonla ilgili zihinsel bir resme sahip olsa da o destinasyonun kamuoyunda ortak bir zihinsel resmi bulunmaktadır. Bütünsel izlenimler, destinasyondaki özelliklerin kombinasyonlarına ve etkileşimlerine dayanmakta ve bireysel özelliklere dair algılar genel izlenimlerden ve duygulardan etkilenebilmektedir. Bu nedenle imaj ölçümü çalışmalarında sadece

destinasyonun bireysel özelliklerine dair algılar değil aynı zamanda destinasyona dair bütünsel izlenimin de dikkate alınması gerekmektedir.

Bireylerin destinasyona dair geliştirmiş oldukları karmaşık imaj hem algısal/bilişsel hem de duygusal değerlendirmelere sahip olmaktadır. Algısal/bilişsel imaj, bir destinasyonun özelliklerine dair kişilerin sahip oldukları inanç ve bilgileri içermektedir. Duygusal imaj ise turistik bir destinasyonun uyandırdığı ve kişilerin psikolojik motivasyonlarına bağlı olarak geliştirdiği duygularla ilgilidir. Algısal/bilişsel imaj ve duygusal imaj birlikte genel imajı oluşturmaktadır (Baloğlu ve McCleary, 1999; Beerli ve Martin, 2004; Martin ve del Bosque, 2008).

Algılanan destinasyon imajının belirleyicisi olan boyutlar 9 ana grupta toplanmaktadır. Bunlar, doğal kaynaklar (iklim, plajlar, kırsal alanlar, bitki ve hayvan çeşitliliği vb.); genel altyapı (ulaşım hizmetleri, sağlık hizmetleri, iletişim hizmetleri, ticari faaliyetler vb.); turistik altyapı (konaklama ve yiyecek-içecek işletmelerinin durumu, destinasyona kolay erişim, turist bilgi ofisleri, turlar vb.); boş zaman ve rekreasyon (temalı parklar, eğlence ve spor faaliyetleri, alışveriş imkanları vb.); kültür-tarih-sanat (müzeler, tarihi yapılar, el sanatları, gastronomi, etkinlikler, gelenek ve görenekler vb.); doğal çevre (doğal manzara, temizlik, aşırı kalabalıklaşma, trafik, hava-su-gürültü kirliliği vb.); sosyal çevre (yerel halkın misafirperverliği ve sıcakkanlılığı, sosyal haklardan yoksunluk ve yoksulluk, yaşam kalitesi, dil güçlükleri vb.) ve destinasyon atmosferi (lüks, moda, ün, aileler için uygun olması, rahatlatıcı, eğlenceli, ilginç, egzotik, stresli, sıkıcı vb.) boyutlarıdır (Beerli ve Martin, 2004). Destinasyon imajının hem niteliksel tabanlı bir bileşen hem de bütünsel bir bileşen olarak değerlendirilmesi gerektiğini öne süren Echtner ve Ritchie (2003), destinasyon imajının bazen doğrudan gözlemlenebilen ve ölçülebilen somut özelliklere dayanabileceği gibi bazense daha soyut olan özellikler tarafından belirlenebileceğini ileri sürmüşlerdir. Örneğin yukarıda bahsedilen boyutlardan doğal kaynaklar, genel altyapı, turistik altyapı, boş zaman ve rekreasyon, kültür-tarih-sanat- doğal çevre içerisinde yer alan özelliklerden çoğu somut ve işlevsel özellikler gösterirken sosyal çevre ve destinasyon özellikleri boyutlarındaki özellikler soyut ve psikolojik işlevleri içermektedir.

Destinasyon imajının oluşumu çok çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Turistik destinasyonların bu faktörleri bilmeleri, hedef pazarların tanınmasına yardımcı olmakta ve hangi imajın hangi pazar bölümüne tutundurulacağı konusunda karar verilmesine de katkı sağlamaktadır (Baloğlu ve McCleary, 1999). Bireyler bir destinasyonu daha önce hiç ziyaret etmemiş olsalar bile o destinasyonla ilgili bir imaja sahiptirler. Gunn (1988), bu imaja organik imaj adını vermiştir. Organik imaj, daha ziyade bireylerin gazete-dergi gibi materyallerde o destinasyonla ilgili yazıları okumaları ve bunları özümsemeleriyle beliren bir imajdır. Gunn, özellikle öğrencilerin coğrafya ve tarih kitaplarının ilk imaj oluşumunda çok etkili araçlar olduğunu öne sürmüştür. Baloğlu ve McCleary (1999) bir destinasyonu ziyaret öncesinde beliren imajın sosyo-demografik özellikler, motivasyonlar ve çeşitli bilgi kaynaklarından etkilendiğini belirtmişlerdir. İmaj oluşumu, bireylerin sosyo-demografik özellikleriyle yakından ilgili olup yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum gibi değişkenler imaj algılamalarında önemli farklılıklar yaratmaktadır. Motivasyonlar da bireylerin turizme katılma nedenleri birbirinden farklılık gösterdiği için önemli destinasyon imajı belirleyicilerinden biridir. Bu motivasyonlar ziyaret öncesi ve sonrası destinasyon imajını belirlemekte ve destinasyon seçim sürecinde bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde bu motivasyonlar aracılığıyla imaj şekillenmeye başlamaktadır (Baloğlu ve McCleary, 1999; Beerli ve Martin, 2004).

Bilgi kaynakları ise uyarıcı bir değişken olarak turistlerin algı ve değerlendirmelerini etkilemektedir. Bilgi kaynakları, destinasyon ziyareti sonrasında elde edilen bilgileri kapsadığı gibi aynı zamanda bu süreçte kişilerin ulaştığı tüm bilgilerin miktarını ve çeşitliliğini ifade etmektedir (Beerli ve Martin, 2004). Fakeye ve Crompton (1991), çalışmalarında bilgi kaynaklarının imaj oluşum sürecine olan etkisine odaklanmışlardır. Tatile çıkma arzusu ortaya çıktıktan sonra bireyler, aktif bir bilgi araştırma sürecine girmekte ve çeşitli turistik kaynaklardan alternatif destinasyonlar hakkında bilgi edinmektedirler. Bu

sürecin sonucunda bireylerin alternatif destinasyonlar hakkında geliştirmiş oldukları organik imaj, uyarılmış imaja dönüşmektedir. Aramanın kapsamı, uyarılmış imajların organik imajlardan ne derece farklı olacağının belirleyicisi olmaktadır. Seçilen destinasyonları ziyaret sonrasında ise turistler destinasyona dair daha karmaşık bir imaj geliştirmektedirler. Turistik kaynaklar tarafından sunulan tanıtım çabalarının imaj çeşitlerine göre farklılaştığını belirten Fakeye ve Crompton (1991), bilgilendirici tanıtımın özellikle organik imaj düzeyindeki potansiyel turistlere bir destinasyonla ilgili seçim aşamasında çok daha etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. İkna edici tanıtım, potansiyel turistleri satın alma yönünde ikna etmeyi amaçlamakta olup uyarılmış bir imaj oluşumunda en uygun tanıtım yöntemidir. Hatırlatıcı tanıtım ise bir destinasyonu daha önce deneyimlemiş olan turistleri hedeflemektedir. Bu tanıtım yönteminin amacı, destinasyonu turistlerin akıllarında tutup tekrar ziyaretleri ve ağızdan ağıza pazarlamayı etkin kılmaktır. Karmaşık imaj oluşumu aşamasında çok daha etkili bir tanıtım yöntemidir.

Turistlerin destinasyonda tercih ettikleri konaklama türü de imajın önemli bir belirleyicisi olabilmektedir. Çünkü konaklama tercihleri destinasyon deneyiminin önemli bir unsurudur. Beerli ve Martin (2004), destinasyona dair geçmiş bir deneyim olduğunda karar verme kriterlerinin daha güçlendiğini belirtirken öte yandan bilgi edinme ihtiyacının da zayıfladığını ileri sürmüşlerdir. Crompton (1979) ise turistlerin bir destinasyona dair imajlarının destinasyonda deneyimledikleri temelinde oluştuğunu vurgulayan sonuçlar ortaya koyarak destinasyonun kendi çabalarıyla gerçekten farklı olan bir imaj yaratmasının mümkün olmadığının altını çizmiştir.

YÖNTEM

İmaj, turistlerin destinasyon seçim sürecini anlamak açısından önem arz etmektedir. Turizm destinasyon imajını etkileyen faktörlerin bilinmesi, hedef pazarların tanımlanmasına yardımcı olabileceği gibi hangi imajın hangi pazar bölümüne tutundurulacağı konusunda karar verilmesine de katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada konaklama tercihleri ekseninde destinasyon imajı algılarındaki farklılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veriler, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile elde edilmiştir. Anketin oluşturulması maksadıyla ikincil veri taraması yapılarak Beerli ve Martin'in (2004) çalışmalarında kullandıkları ölçekten yararlanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Erdek'te tatil yapan bireyler oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yoluyla 1 Temmuz - 15 Ağustos 2019 tarihlerinde Erdek'te tatil yapan 141 birey örnekleme dahil edilmiştir.

Çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS.20 (Statistical Package for the Social Sciences) programı yardımı ile yapılmıştır. Çalışmanın analiz sürecinde verilerin ne şekilde dağılım gösterdiğini tespit edebilmek amacı ile Kolmogorov - Smirnov testinden faydalanılmıştır. Bunun yanında verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve verilerin analizinde parametrik testler seçilmiştir. Yapılan normallik testleri sonucunda araştırmada frekans, faktör ve farklılık analizleri yapılarak bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin daha önce kullanılmış ve tutarlı çıktılar üretmiş olması sebebiyle araştırmanın geçerlik şartını sağladığı söylenebilir. Güvenirlik analizi olarak ölçeğe ilişkin ifadelerin Cronbach Alpha değerlerine bakılmıştır. Ölçeğin Cronbach değeri 0,891 olarak hesaplanmıştır. Sosyal bilimler açısından bu değerin güvenilir sınırın üzerinde olduğu söylenebilir (Can, 2014).

BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik değişkenlerine ilişkin betimleyici istatistikler yapılan frekans analizi sonucunda Tablo 1'de aktarılmıştır.

Tablo 1: Ziyaretçilerin Demografik Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

DEĞİŞKENLER	n	%	DEĞİŞKENLER	n	%
Cinsiyet			**Erdek'te Kaldığınız Tesis Türü**		
Erkek	63	44,7	Pansiyon	34	24,1
Kadın	78	55,3	Yazlık	42	29,8
Yaş			Otel	32	22,7
15-24	21	14,9	Günübirlik	32	22,7
25-35	46	32,6	**Erdek'e Kaçıncı Gelişiniz?**		
36-50	44	31,2	İlk defa	30	21,3
51-64	20	14,2	2-3	20	14,2
65 ve üzeri	8	5,7	4 ve üzeri	90	63,8
Eğitim Durumu			**Erdek'e Kimle Geldiniz?**		
İlköğretim	14	9,9	Tek	5	3,5
Lise	51	36,2	Aile / Akrabalar	107	75,9
Lisans	57	40,4	Arkadaşlar	26	18,4
Lisansüstü	16	11,3	**İkamet Ettiğiniz İl?**		
Meslek			Ankara	7	5
Ev Hanımı	14	9,9	Antalya	1	0,7
Emekli	21	14,9	Balıkesir	33	23,4
Özel Sektör	50	35,5	Bilecik	1	0,7
Öğrenci	19	13,5	Bursa	27	19,1
Kamu	33	23,4	Çanakkale	1	0,7
Diğer	4	2,8	Eskişehir	2	1,4
Aylık Ortalama Geliriniz?			Hollanda	5	3,5
Gelirim Yok/ Çalışmıyorum	25	17,7	İstanbul	39	27,7
2020 TL ve altı	14	9,9	İzmir	3	2,1
2021-3500 TL	43	30,5	Kastamonu	1	0,7
3501- 7000 TL	45	31,9	Kocaeli	1	0,7
7001 TL ve üzeri	12	8,5	Sakarya	5	3,5

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan 141 katılımcının 63'ü (%44,7) erkek, 78'i (%55,3) ise kadınlardan oluşmaktadır. Yaş değişkenine bakıldığında dengeli bir dağılım görülmekle birlikte 72 katılımcının (%51,1) 36 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Eğitim değişkenine bakıldığında ise katılımcıların 14'ü (%9,9) ilköğretim mezunu, 51'i (%36,2) lise mezunu, 57'si (%40,4) lisans mezunu ve 16'sı (%11,3) lisansüstü mezunudur. Meslek değişkenine bakıldığında ise Erdek'e tatile gelen ve araştırmaya katılan katılımcılarının 50'sinin (%35,5) özel sektör çalışanı, 33'ünün (%23,4) kamu çalışanı, 21'inin (%14,9) emekli, 19'unun (%13,5) öğrenci, 14'ünün (%9,9) ev hanımı ve 4'ünün (%2,8) diğer seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Katılımcıların gelirlerine ilişkin sorulan sorulara verilen cevaplara göre katılımcıların 25'inin (%17,7) gelirinin olmadığı ya da çalışmadığı, 14'ünün (%9,9) 2020 TL (asgari ücret ve altı) seviyesinde, 43'ünün (%30,5) 2021- 3500 TL arası, 45'inin (%31,9) 3501- 7000 TL arası ve 12'sinin (%8,5) ise 7001 TL ve üzeri gelire sahip oldukları Tablo 1'de belirtilmiştir.

Bununla birlikte araştırmanın temel sorusunu oluşturan konaklama tercihlerine ilişkin bulgulara göre katılımcıların 34'ünün (%24,1) pansiyon, 42'sinin (%29,8) yazlık, 32'sinin (%22,7) otelde konakladıkları ve diğer 32'sinin (%22,7) günübirlikçi oldukları görülmüştür. Bunun sonrasında katılımcılara Erdek'e kaç kere geldikleri sorulmuştur. Tablo 1'de görüldüğü üzere Erdek'e ilk defa gelen katılımcı sayısı 30'dur (%21,3). Erdek'e 2-3 kez tatile gelen katlımcı sayısı 20 (%14,2) iken 4 kez ve üzeri gelen katılımcı sayısı ise 90'dır (%63,8). Bu sonuca göre Erdek'te daha önce tatile gelmiş olanların tekrar tekrar tatillerinde Erdek'i tercih ettikleri yorumuna ulaşılabilir. Erdek'e kimlerle gelindiği sorusuna verilen cevaplara göre katılımcıların 107'si (%75,9) aile-akrabaları ile tatil yaptıklarını belirtmişlerdir. İkamet edilen il sorusuna bakıldığında ise katılımcıların Erdek'e genellikle yakın mesafelerden geldikleri görülmektedir. Buna göre Erdek'e en fazla 2,5- 3 saatlik mesafelerden tatile gelenlerin toplam içindeki oranı %70,2'dir (İstanbul: %27,7; Balıkesir: %23,4 ve Bursa: %19,1).

Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 2'de katılımcıların Erdek imajına ilişkin ifadelerin boyutlandırılmasını sağlayan faktör analizi sonuçları verilmektedir. Yapılan faktör analizine göre ziyaretçilerin algıladıkları imaj; "Destinasyon Atmosferi", "Turizm Gelişimi", "Aktivitelerin Çeşitliliği" ve "Çekicilik Unsurları" şeklinde dört farklı boyutta toplanmıştır. Ölçekte bulunan 21 ifade faktör analizine tabi tutulmuş, araştırmanın 10., 14., 18. ve 21. soruları birden fazla boyutta yük aldıkları gerekçesi ile analize dahil edilmemiştir.

İstatistiksel tutarlılık anlamında her bir boyut için aritmetik ortalama, Cronbach Alpha ve açıklanan varyans değerleri de Tablo 2'de yer almaktadır. Ayrıca ölçeğin faktör analize uygunluğunu ölçen KMO değeri %80,03 olarak tespit edilmiştir. Faktör analizinin toplam açıklanan varyans değeri ise %57,79 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler de yapılan faktör analizinin istatistiksel olarak geçerli ve anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Ziyaretçilerin Erdek İmajına İlişkin İfadelerin Faktör Analizi

Faktör Boyutları	Açıklanan Varyans	Aritmetik Ortalama	Cronbach Alfa	Faktör Yükü
Destinasyon Atmosferi	**31,477**	**2,85**	**0,799**	
12. Erdek moda olan bir tatil bölgesidir.				0,849
11. Erdek lüks bir tatil bölgesidir.				0,776
13. Erdek egzotik bir tatil bölgesidir.				0,736
15. Erdek yaşam kalitesi iyi olan bir tatil bölgesidir.				0,575
17. Temiz ve bozulmamış çevreye sahip bir tatil bölgesidir.				0,513
19. Plajları iyi durumdadır.				0,402
Turizm Gelişimi	**10,799**	**3,55**	**0,706**	
8. Yiyecek içecek çeşitliliği yeterlidir.				0,778
16. Güvenli bir tatil bölgesidir.				0,636
6. Alışveriş imkânları yeterlidir.				0,618
20. Hava kalitesi iyidir.				0,600
Aktivitelerin Çeşitliliği	**8,326**	**2,94**	**0,692**	
5. İlgi çekici kültürel etkinlikler mevcuttur.				0,903
4. Sıra dışı yaşam tarzları ve gelenekleri mevcuttur.				0,735
9. Çeşitli spor faaliyetleri için sunulan fırsatlar yeterlidir.				0,637
7. Gece hayatı olanakları tatmin edicidir.				0,495
Çekicilik Unsurları	**7,196**	**3,46**	**0,706**	
1. Zengin bitki ve hayvan çeşitliliği vardır.				0,776
2. Tarihi ve kültürel alanları vardır.				0,738
3. Zengin ve çekici doğal güzelliklere sahiptir.				0,702

Varimax Rotasyonlu Temel Bileşenler Analizi: *Açıklanan Toplam Varyans: %*57,798*; Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Büyüklüğü: %* 80,03*; Barlett Küresellik Testi (0,00): p<0,05; df. 136, Değerlendirme Aralığı (Bütün Boyutlar için [1] Kesinlikle Katılmıyorum – [5] Kesinlikle Katılıyorum)*

Farklılık Analizine İlişkin Bulgular

Yapılan farklılık analizi Tablo 3'te ifade edilmiştir. Tablo 3'te turistlerin kaldıkları tesis türlerine göre algıladıkları imajın farklılık analizi bulguları gösterilmektedir. Buna göre destinasyon atmosferi, turizmin gelişimi, aktivitelerin çeşitliliği ve çekicilik unsurları boyutlarında tercih edilen konaklama türüne göre farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu ölçebilmek amacıyla post-hoc testlerinden Tukey testi seçilmiştir.

Tablo 3: Turistlerin Kaldıkları Tesis Türüne Göre Farklılık Analizi

BOYUTLAR	F	*p*	Pansiyon	Yazlık	Otel	Günübirlik	Tukey
			$\overline{X}$	$\overline{X}$	$\overline{X}$	$\overline{X}$	
Destinasyon Atmosferi	5,004	**0,003**	3,08	2,54	3,18	2,68	Yazlık- Pansiyon Yazlık- Otel,
Turizm Gelişimi	2,887	**0,038**	3,82	3,42	3,71	3,28	Pansiyon-Günübirlik
Aktivitelerin Çeşitliliği	5,142	**0,002**	3,05	2,57	3,28	2,96	Yazlık- Pansiyon Yazlık- Otel
Çekicilik Unsurları	2,882	**0,038**	3,52	3,14	3,71	3,56	Yazlık- Otel

Destinasyon atmosferini yazlık katılımcılarının pansiyon ve otelde kalan katılımcılara göre daha düşük algıladıkları ve bu farklılığın anlamlı olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Turizmin gelişimi boyutunda ise konaklama tercihinde pansiyonu tercih edenlerin günübirlik ziyaretçilere göre daha yüksek katılım gösterdiği ve bu farkın anlamlı olduğu ($p<0,05$) görülmektedir. Aktivitelerin çeşitliliği boyutunda ise yazlıkta konaklayanların hem pansiyon hem de otelde konaklayan katılımcılara göre daha düşük katılım sağladıkları görülmektedir ve aralarındaki farklılık anlamlıdır ($p<0,05$). Çekicilik unsurları boyutunda ise otelde kalanlar yazlıkta kalanlara göre daha yüksek imaj algısına sahiptir ve bu farklılık anlamlıdır ($p<0,05$).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Destinasyonlar açısından turistlerde oluşturdukları imajın bilinmesi gerek destinasyon tanıtım çalışmalarında gerekse de uygulanacak pazarlama stratejilerinde yol gösterici olacaktır. Turistlerin destinasyonda gerçekleştirdikleri deneyimleri destinasyonun sunmuş oldukları ile birleştiğinde kafalarındaki imaj şekillenmektedir. Turistlerin destinasyon deneyimlerinin önemli bir belirleyicisi de tercih ettikleri konaklama türleridir. Bu bağlamda bu çalışmada konaklama tercihlerinin destinasyon imajı algısına etkisi araştırılmıştır. Bu nedenle bu araştırmada otelde konaklayan turistler; pansiyonda konaklayan turistler; ikincil konutlarda kalan turistler ve günübirlikçiler olmak üzere dört grubun Erdek'le ilgili sahip oldukları destinasyon imajı algılamalarında farklılıkların olup olmadığı araştırılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda destinasyon imajı dört farklı grupta toplanmaktadır. Bu gruplar destinasyon atmosferi, turizmin gelişimi, aktivitelerin çeşitliliği ve çekicilik unsurlarıdır. Destinasyon atmosferi boyutunda pansiyon ve otelde kalan ziyaretçilerinin algılarının ortalamanın üzerinde yani olumlu yönde olduğu görülürken Erdek'e günübirlik gelen ve Erdek'te konaklamalarında yazlık seçen katılımcıların ise algıladıkları imajın ortalamanın altında yani olumsuza yakın olduğu görülmektedir. Günübirlik ziyaretlerin destinasyonu algılamak açısından yeterli olmayacağı ve yazlıkta kalanların ortalama geceleme sürelerinin uzun oluşu bu sonucu açıklar niteliktedir denilebilir.

Turizmin gelişimi boyutunda ise tüm gruplar için olumlu bir görüşün hâkim olduğu söylenebilir. Bunun yanında pansiyonda kalan katılımcıların günübirlikçi katılımcılara göre daha yüksek katılım sağladıkları görülmektedir. Aktivite çeşitliliği boyutunda ise yazlıkta kalan katılımcılar hem pansiyon hem de otelde

kalan katılımcılara göre daha olumsuz bir imaja sahiptir. Bu iki sonuç açısından yazlıkların ikincil konut bağlamında değerlendirildiğinde konaklama tercihlerinde yazlık tercih eden turistin kendisine tatil veya turist motivasyonundan çok daha farklı anlamlar yüklediğini düşünmek yanlış olmayacaktır.

Son boyut olan çekicilik unsurları açısından genel görüşün olumluya yakın olduğu söylenebilir. Bu boyuttaki farklılık yine yazlık tercih eden katılımcılar ile otel tercih eden katılımcılar arasında olduğu ve konaklamalarında yazlık tercih edenlerin bu boyutta da en az katılım sağlayan grup oldukları görülmektedir.

Elde edilen bulgular sonucunda tatil esnasında konaklama tercihlerinde ikincil konut (yazlık) kullanan bireylerin destinasyon imajı konusunda düşük katılım gösterdikleri ifade edilebilir. Bireylerin gittikleri destinasyonda ikincil konuta sahip olmasının o destinasyon açısından düşüncelerinin olumsuza kaydığı görülmektedir. Her yıl aynı destinasyona gitmelerinin insanların hayatında rutin oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda bu çalışma bağlamında Erdek'in imajını arttırabilmek adına bazı öneriler getirilebilir:

- Özgün bir destinasyon atmosferinin oluşturulabilmesi ve korunması
- Erdek'te bulunan tüm paydaşların konuya ilgilerinin çekilerek yeni bir Erdek imajı oluşturulması için gerekli adımların atılmasının sağlanması
- Özellikle ikincil konutların yoğun olduğu bölgelerde ve Erdek genelinde ilgi çekebilecek aktivitelerin ve rekreasyon imkânlarının sunulabileceği bir alan oluşturulması
- Erdek'in destinasyon imajı açısından SWOT analizinin yapılması

Erdek'te bulunan konaklama işletmeleri ve imkânları açısından turistlere sunulacak seçeneklerin arttırılması sağlanarak Erdek'in imaj konumlandırma çalışmalarının yapılması turizmin sürdürülebilirliğini de sağlayacaktır. Bu konuda özellikle paydaşların bir araya gelerek bir eylem planı hazırlaması gerekliliği aşikârdır.

KAYNAKLAR

Baloğlu, S. & McCleary, K. W. (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research,* 26(4), 868-897.

Beerli, A. & Martin, J. D. (2004). Factors influencing destination image. *Annals of Tourism Research,* 31(3), 657-681.

Can, A. (2014). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Crompton, J. L. (1979). An assessment of the image of Mexico as a vacation destination and the influence of geographical location upon that image. *Journal of Travel Research*, 17(4), 18-23.

Dichter, E. (1985). What's in an image. *The Journal of Consumer Marketing*, 2(1), 75-81.

Echtner, C. M. & Ritchie, J. R. B. (2003). The meaning and measurement of destination image. *The Journal of Tourism Studies*, 14(1), 37-48.

Fakeye, P. C. & Crompton, J. L. (1991). Image differences between prospective, first-time, and repeat visitors to the Lower Rio Grande Valley. *Journal of Travel Research*, 30(2), 10-16.

Gunn, C. (1988). *Vacationscapes: Designing Tourist Regions* (2nd Edition). New York: Van Nostrand Reinhold.

Hunt, J. D. (1975). Image as a factor in tourism development. *Journal of Travel Research,* 13(3), 1-7.

Martin, H. S. & del Bosque, I. A. R. (2008). Exploring the cognitive-affective nature of destination image and the role of psychological factors in its formation. Tourism Management, 29, 263-277.

TripAdvisor Şikâyetlerinin Analizi: Bandırma ve Erdek Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma

Arş. Gör. Havva GÖZGEÇ MUTLU [1]

ÖZET:

Bu çalışma, Bandırma ve Erdek yiyecek içecek işletmelerinin şikâyetlerini ortaya çıkartmayı ve şikâyetlere çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Şikâyetlere ilişkin veriler, TripAdvisor web sitesine yapılmış olan misafir yorumlarından elde edilmiştir. TripAdvisor'a göre Bandırma'nın ve Erdek'in 10 en iyi yiyecek-içecek işletmesi analiz için seçilmiştir. Araştırma verilerine nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda Bandırma'daki yiyecek-içecek *işletmelerinde fiyat pahalılığından, yiyecek lezzeti ve kalitesinden, yavaş servisten* ve *çalışanların kaba davranışlarından* şikâyet edildiği belirlenmiştir. Erdek yiyecek-içecek işletmelerinde ise *yiyecek lezzeti ve kalitesinden, garsonların kaba davranışlarından* ve *fiyat pahalılığından* şikâyet edildiği belirlenmiştir. Bu çalışma pratikte yiyecek-içecek işletmelerinin sorunlarını bilme ve ona göre çözüm üreterek hizmet iyileşmesine gitmeleri noktasında önemlidir.

Anahtar sözcükler: TripAdvisor, şikâyet, içerik analizi, yiyecek-içecek işletmeleri
JEL Kodu: L83

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, hgozgec@bandirma.edu.tr

Analysis of TripAdvisor Complaints: An Investigation on Bandırma and Erdek Food and Beverage Businesses

Res. Asst. Havva GÖZGEÇ MUTLU [1]

ABSTRACT:

This study aims to reveal the complaints of Bandırma and Erdek food and beverage businesses and to offer solutions to these complaints. Complaints data were obtained from guest comments on the TripAdvisor website. According to TripAdvisor, Bandırma's and Erdek's 10 best food and beverage businesses were selected for analysis. Content analysis, one of the qualitative research methods, was employed to the research data. As a result of the analysis, it was determined that customers complained about *cost of price, food taste and quality, slow service and rude behavior of the employees* in the food and beverage businesses in Bandırma. It was determined that customers complained about*, food taste and quality*, *rude behavior of the employees* and *cost of price* in the food and beverage businesses in Erdek. In this study, it is important to know the problems of food and beverage businesses and in practice to find solutions to them and to improve service.

Keywords: TripAdvisor, customer complaints, content analysis, food and beverage businesses.
JEL Code: L83

[1] Bandirma Onyedi Eylul University, hgozgec@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde tüketicilerin işletme tercihlerinde çevrimiçi yorumlar etkili olmaya başlamıştır. Sektörden sektöre yorum siteleri farklılık göstermektedir. Otel ve restoran tercihlerinde kullanıcı yorumlarına sıklıkla başvurulmaktadır. Bu kullanıcı yorumlarını sunan platformlardan biri de TripAdvisor'dır. TripAdvisor, tüm dünyadan gezginlerin yorumlarını paylaşmasına ve potansiyel tüketicilere yiyecek-içecek işletmesi ve konaklama işletmesi aramalarında yardımcı olmaktadır. Bu platform ayrıca işletmeler arasında fiyat performans açısından kıyaslama yapmaya imkân vermektedir (www.tripadvisor.com.tr). Bu platform yiyecek içecek işletmesinin kendi yaptığı tanıtımlardan daha etkili bir pazarlama aracına dönüşmüş durumdadır. Yiyecek içecek işletmesi ile ilgili yazılan olumlu ve olumsuz her yorum ve puanlama işletmenin tercih edilmesini etkilemektedir. Bu nedenle yiyecek içecek işletmelerinin özellikle şikâyetler üzerinde önemle durması gerekmektedir.

Şikâyet, satın alma sürecinde oluşan tatminsizlik algısı sonucu meydana gelen eylemler bütünü olarak açıklanmaktadır (Mowen, 1993: 467). Özellikle bu platform üzerinden yapılan şikâyetler tüketicilerin kararlarını etkilediği gibi hem de işletmelerin kendi eksikliklerini görmelerini ve önlem almalarını sağlamaktadır. Buradan hareketle tüketici şikâyetlerinin analiz edilmesi ve sonuçlara göre önlem alınması yiyecek içecek işletmeleri açısından önemlidir. Çalışma bu nedenle TripAdvisor'da yer alan Bandırma ve Erdek yiyecek- içecek işletmelerine yönelik tüketici şikâyetlerinin hangi kategoriler altında toplandığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda elde edilen bulgulardan yola çıkarak yiyecek-içecek işletmelerine hizmetlerini iyileştirebilmeleri için öneriler sunulacaktır.

YÖNTEM

Çalışmada Balıkesir'in Bandırma ve Erdek ilçelerinde bulunan yiyecek-içecek işletmelerine ait yorumlar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Yiyecek-içecek işletmelerinin incelenmesi için, TripAdvisor sitesinde bulunan yiyecek-içecek işletmelerine ait sayfalar analiz edilmiştir. Her yiyecek-içecek işletmesine ait olumsuz görüşler yiyecek-içecek işletmesinin sayfası ziyaret edilerek tespit edilmiştir. İkinci aşamada "orta", "kötü" ve "berbat" puanlamaları işaretlenerek bu puanlamalar altındaki yorumlar içerisindeki şikâyetler tespit edilerek sayılmıştır. İçerik analizi yöntemi ile elde edilen veriler yorumlanmıştır.

TripAdvisor sitesinde Erdek ve Bandırma isimleri aratılmıştır. İşletme tipi olarak restoranlar seçilmiş ve en iyi 10 restoran işletmesi sayfada görüntülenmiştir. Sadece hakkında yorum yapılmış yiyecek-içecek işletmeleri dikkate alınmıştır. Bandırma'dan hakkında yorum yapılmış 10 yiyecek-içecek işletme, Erdek'ten hakkında yorum yapılmış 10 yiyecek-içecek seçilmiştir. İncelenen 10 Bandırma yiyecek-içecek işletmesine yapılmış yorum sayısı 347, 10 Erdek yiyecek-içecek işletmesine yapılmış yorum sayısı 171'dir. Toplamda 518 yorum vardır. Nicel göstergeler Microsoft Excel üzerinde düzenlenmiştir.

BULGULAR

İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan öneri ve şikâyetler tablolar ve grafiklerle aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Bandırma Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Şikâyetler

Şikâyet ve Öneri Sebepleri	**Sıklık (f)**	**Oranı (%)**
Yiyecek kalitesi/lezzeti	21	21
Tam olarak pişmemiş yiyecek servisi	1	1
Soğuk yemek servisi	3	3
Sunum eksikliği	3	3
Yiyeceklerde bayatlık/koku	3	3
Porsiyon azlığı	7	7
Fiyat pahalılığı	24	24
Menü sıradanlığı	3	3
Yavaş servis	10	10
Çalışanların isteksizliği ve ilgisizliği	7	7
Çalışanların bilgi eksikliği	2	2
Çalışanların kaba davranışları	10	10
Hijyen eksikliği	6	6
Toplam	100	100

Bandırma yiyecek-içecek işletmelerine ait öneri ve şikâyet sebeplerinin sıklığı ve yüzdelik oranı Tablo 1'de verilmiştir. Bandırma yiyecek-içecek işletmelerinde en çok dikkati çeken şikâyetler *porsiyon azlığı (f=24), yiyecek kalitesi ve lezzeti (f=21), yavaş servis (f=10), çalışanların kaba davranışları (f=10) çalışanların isteksizliği ve ilgisizliği (f=7)* şeklindedir. Şekil 1 sıklığına göre şikâyetleri ayrıntılı bir şekilde göstermektedir.

Şekil 1. Bandırma Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Şikâyet Grafiği

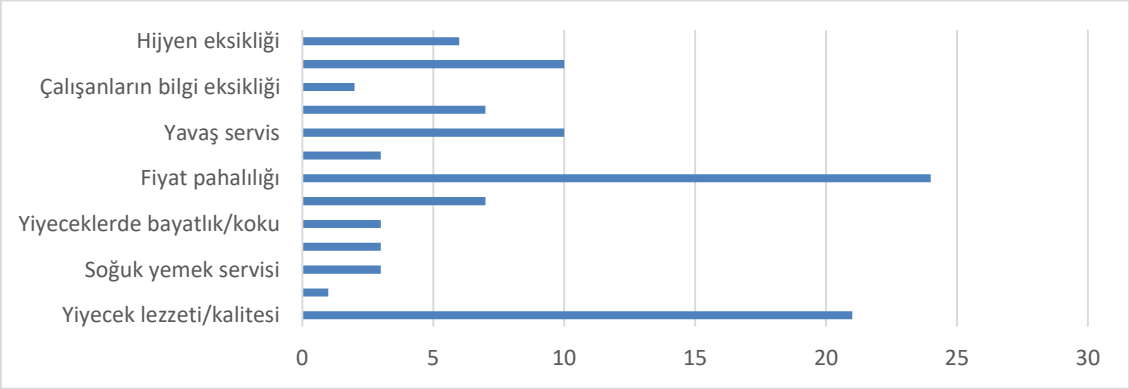

Tablo 2. Erdek Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Şikâyetler

Şikâyet ve Öneri Sebepleri	Sıklık (f)	Oranı (%)
Garsonların kaba davranışları	13	19,6
Garsonların bilgi eksikliği	1	1,5
Yavaş servis	4	6
Çalışanların isteksizliği ve ilgisizliği	5	7,5
Çalışanların yabancı dil eksikliği	2	3
Çalışanların yanlış sipariş alması	1	1,5
Sunum hataları	1	1,5
Yiyeceklerde bayatlık/koku	2	3
Hijyen eksikliği	3	4,5
Yiyecek lezzeti/kalitesi	15	22,7
Menü eksiklikleri	3	4,5
Fiyat pahalılığı	11	16,6
Fiyat dengesizliği	1	1,5
Yeterli teçhizatın olmayışı	4	6
Toplam	66	100

Erdek yiyecek-içecek işletmelerine ait öneri ve şikâyet sebeplerinin sıklığı ve yüzdelik oranı Tablo 2'de verilmiştir. Bandırma yiyecek-içecek işletmelerinde en çok dikkati çeken şikâyetler *yiyecek lezzeti/kalitesi (f=15), garsonların kaba davranışları (f=13), fiyat pahalılığı (f=11) ve çalışanların isteksizliği ve ilgisizliği (f=5)* şeklindedir. Şekil 2 sıklığına göre şikâyetleri ayrıntılı bir şekilde göstermektedir.

Şekil 2. Erdek Yiyecek-İçecek İşletmelerine Yönelik Şikâyet Grafiği

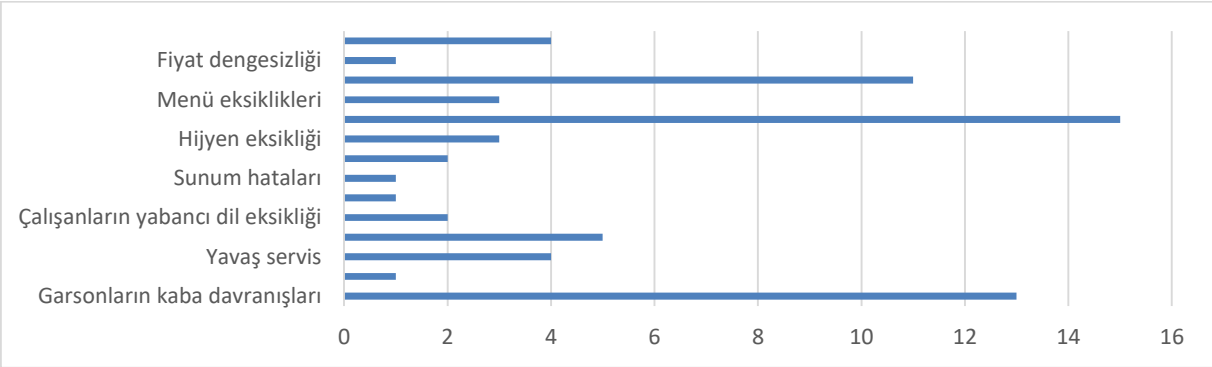

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, Bandırma'daki yiyecek-içecek *işletmelerinde fiyat pahalılığından, yiyecek lezzeti ve kalitesinden, yavaş servisten* ve *çalışanların kaba davranışlarından* şikâyet edildiği belirlenmiştir. Erdek yiyecek-içecek işletmelerinde ise *yiyecek lezzeti ve kalitesinden, garsonların kaba davranışlarından* ve *fiyat pahalılığından* şikâyet edildiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda yiyecek-içecek işletmelerine şu şekilde öneriler sunulmuştur:

- Restoranlarda lezzet ve kalite farkını minimuma indirmek için standart reçeteler kullanılmalıdır.
- İşletmeler personel seçiminde eğitimli personel istihdam etmeye özen göstermelidir.
- Personelden kaynaklı sorunları minimuma indirmek için kurum içi temel eğitimler (iletişim, sunum vb.) verilmelidir.
- Personel seçerken en azından mesleki İngilizce bilmelerine dikkat edilmelidir
- Restoranlarda temizliğe ve hijyene özen gösterilmelidir.
- Müşteri sayısı personel sayısına göre değerlendirilerek sipariş alınmalıdır. Bu sayede uzun beklemelerin önüne geçilebilir.
- Maliyet ve kar analizi en doğru şekilde yapılarak ürünler fiyatlandırılmalıdır.
- Yiyecek işletmelerinde iyileştirme olduğunu bildirmek ve ağızdan ağıza yayılan memnuniyetsizliği önlemek için olumsuz müşteri yorumlarının altına bilgilendirmeler yapılmalıdır. Bu sayede yorumları okuyan potansiyel müşteriler pozitif yönlü kararlar verebilir.

KAYNAKLAR

Mowen, J.C. (1993). *Consumer behaviour*. New York: Macmillan Publishing Company.

https://www.tripadvisor.com.tr/ (24.08.2019).

Sosyo-Demografik Açıdan Turistik Destinasyonlarda Yerel Yemek Eğilimi ve Organik Gıda Tüketimi

Dr. Öğr. Üyesi Melahat YILDIRIM SAÇILIK [1]
Dr. Öğr. Üyesi Samet ÇEVİK [2]
Öğr. Gör. Semih SARİİPEK [3]

ÖZET:

Turistik destinasyonlarda farklı sosyo-demografik özelliklere sahip olan yerel halkın yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketiminin araştırılması, destinasyona ait yerel gastronomik ürünlerin pazarlanması ve destinasyonun gastronomik imajının sürdürülebilirliği için büyük önem arz etmektedir. Yerel yemek ve organik gıda tercihinin sosyo-demografik özellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacını taşıyan bu çalışma, turistik destinasyonlardaki uygulayıcılara yerel gastronomik ürünlere dair pazarlama stratejileri geliştirmeleri konusunda önemli çıkarımlar sunmaktadır. Çalışmada araştırmanın evrenini oluşturan Erdek yerel halkından kolayda örnekleme yoluyla anket tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket için Fishbein ve Ajzen (1974) tarafından geliştirilen organik gıda tüketimi ölçeği ve Karamustafa vd. (2016) tarafından geliştirilen yerel mutfak ölçeği kullanılmıştır. Anketin son bölümünde ise demografik özelliklere ait ifadelere yer verilmiştir. Çalışmada yerel ve organik gıda tüketiminin sosyo-demografik özellikler açısından farklılıkları ve bu farklılıkların nedenleri ortaya konmuştur. Araştırma bulgularına göre bu farklılıkların en önemli nedeni sağlık ve gıda güvenliği bilincidir.

Anahtar sözcükler: turistik destinasyon, organik gıda tüketimi, yerel yemek eğilimi, farklılaşma, Erdek
JEL Kodu: Z32, Q19, L66

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, msacilik@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, scevik@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu, ssariipek@bandirma.edu.tr

Local Food Trend and Organic Food Consumption in Touristic Destinations in terms of Socio-Demographic Perspective

Asst. Prof. Melahat YILDIRIM SAÇILIK [1]
Asst. Prof. Samet ÇEVİK [2]
Lecturer Semih SARIİPEK [3]

ABSTRACT:

To investigate the local food consumptions as organic food of local people who has different socio- demographic characteristics, is vital for marketing the local gastronomic producst of destination and the sustainability of destination's gastronomic image. The main aim of the research is to investigate the differences between local food consumption and organic food preference of people who has different socio- demographic characterics. Thus, this study presents valuable implications to the stakeholders of touristic destinations about devolopment of marketing strategies of local gastronomic products. To gathering data, survey technique was used with convenience sampling method from the research population comprises Erdek local resident. In the survey, two different scales were used. The organic food consumption scale which was developed by Fishbein and Ajzen (1974) and the local cuisine scale which was developed by Karamustafa et al. (2016). The final part of the survey is about the demographic characterictis of the respondents. The differences of local and organic food consumption within the frame of demographic characteristics and the reasons of the results were revealed. According to the findings of the research, the consciousness of health and food safety is the most important reason of these differences.

Keywords: organic food consumption, local food tendency, differentation, Erdek
JEL Code: Z32, Q19, L66

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, msacilik@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, scevik@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül University, Erdek Vocational School, ssariipek@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Hızlı yaşam koşulları içinde insanların gıda tüketimine verdiği önem farklılaşmaktadır. Bu çerçevede katılımcıların demografik özelliklerinin şekillendirdiği yerel yemek eğilimleri ve organik gıda tüketimindeki farklılıkların ve bu farklılıkların hangi faktörlerden kaynaklanabileceğinin ortaya çıkarılması sağlıklı beslenme bilinci açısından önem arz etmektedir. Yerel halkın yerel gıdalara önem vermesi destinasyon pazarlamasında yerel değerlerin kullanılabilirliği açısından da önemli bir faktördür.

Destinasyon pazarlamasında ve tanıtımında yerel kültür önemli bir unsurdur. Yerel kültürün ayrılmaz bir parçası ise yerel yemeklerdir. Yerel halkın yerel unsurların önemine dair farkındalığa sahip olması destinasyon pazarlaması çalışmalarının başarısındaki en önemli etkenlerden biridir. Bir destinasyonda yemek kültürünün gelişmesi ve farklı talep unsurları tarafından yerel yemeklerin bilinirliğinin artması, destinasyonun turizm gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Yerel yemeklerin turistik destinasyonlar için önemli katkıları söz konusudur. Öncelikle yerel yemekler, destinasyonlar tarafından kırsal turizmin gelişiminde ve ekonominin kalkınmasında kullanılabilmektedir. Yerel yemek kültürünün bilincinde olan turistik destinasyonlar bu kültür aracılığıyla çeşitli yemek festivalleri ve büyük çapta etkinlikler düzenleyerek ya da gastronomi rotaları oluşturarak farklı bir imaj yaratabilmektedirler. Böylelikle destinasyonun turizm bağlamında çekiciliği artabilmektedir (Quan ve Wang, 2004).

Turistik bir destinasyonda yerel yemekler kadar önemli bir diğer unsur da organik olarak nitelendirilen gıdaların üretilmesi, tüketilmesi ve turistlere sunulmasıdır. Organik Tarım Kanunu ve Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe göre organik ürün, sözleşmeli çiftçi uygulamasıyla ve üretimden tüketime kadar her aşamada kontrollü olarak yetiştirilmiş ve sertifikalandırılmış ürünlerdir. Organik tarımın esaslarına uyularak kontrol edilip sertifikalandırılarak üretilmiş, hasat edilmiş, işlenmiş, depolanmış, ambalajlanmış ve nakledilmiş ürünler yani sağlık için güvenli ürünlerdir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2005). Organik ürünlere olan tüketici talebi, eğitim ve gelir düzeyi gibi demografik değişkenlerle doğrusal bir ilişki içindedir. Gıda ve beslenmeyle ilgili sağlık problemlerinin artışı, tüketicileri organik ürünlere yönlendirmektedir. Tüketiciler, organik ürünlerde yerli ürünleri tercih etmektedirler.

Bu çalışmada turistik destinasyonlardaki organik gıda tüketimi ve yerel yemek eğilimi konularına odaklanılmıştır. Turistler tarafından talep edilen yerel yemeklerin ve sağlıklı ürünlerin bir turistik destinasyonun gelişimi ve sürdürülebilirliğinde rol oynaması, bu ürünlerin öncelikle o destinasyondaki yerel halkın üretim ve tüketim bağlamındaki farkındalığına bağlıdır. Bu noktadan hareketle çalışmada turistik bir destinasyon olan Erdek ilçesindeki yerel halkın sosyo-demografik özellikleri çerçevesinde yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi konularında farklılıkların olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle organik gıda tüketimi ve yerel yemek eğilimine dair bir literatür taraması sunulduktan sonra Erdek ilçesi örnekleminde yürütülen araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

Literatür Taraması

Organik Gıda Tüketimi

Organik tarım ilk kez Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve daha sonra diğer ülkelere yayılmıştır. Çevre ve sağlık ile ilgili endişelerin artması ve sosyo-ekonomik koşulların gelişmesi gibi unsurlar organik tarıma olan ilginin artmasına yol açmıştır. Buna bağlı olarak organik tarımı benimseyen çiftçilerin sayısı da artmış ve organik tarım alanında uluslararası ticaret gelişmeye başlamıştır

(Demiryürek, 2011). Avrupa ve Amerika'da organik tarım yapılanması üreticiden başlayıp aşağıdan yukarıya doğru gelişirken Türkiye'de ise organik tarımla ilgilenen şirketlerden üreticiye doğru bir başka deyişle yukarıdan aşağıya doğru bir yapılanma gerçekleşmiştir (Demiryürek, 2004). Organik gıda ürünlerinin uluslararası ticaretteki artan önemine bağlı olarak yurtdışı firmalar ülkemizden organik gıda ürünleri talebinde bulunmuş, 1980'lerin ortalarından itibaren bu firmalar ülkemizdeki çiftçilere organik tarımı tanıtmış ve benimsetmişlerdir (Aksoy ve Altındişli, 1999'dan aktaran Demiryürek, 2004). Böylelikle ülkemizde organik üretime ilk adım gerçekleştirilmiştir.

Tanımı ve kapsamı oldukça geniş olan organik ürün alanında et ve süt ürünleri, ekmek, taze ya da kurutulmuş sebze ve meyveler, dondurulmuş gıdalar, fırınlanmış gıdalar gibi doğal ürünler; kozmetik yağlar, vücut bakım ürünleri gibi doğal kozmetik ürünler; sabun, deterjan gibi temizlik malzemeleri; çocuk bezleri, medikal bitkiler gibi sağlık gereçleri; kitap, mobilya gibi kâğıt ve orman ürünleri; kırtasiye, bilgisayarlar gibi ofis gereçleri ve tekstil ürünleri ve doğal iplik gibi ürünler akla gelmektedir. Organik gıda ise yetiştirilmesinde ve işlenmesinde genetik mühendisliğin, yapay ve benzeri gübrelerin, böcek ilaçlarının, yabani ot ve mantar öldürücü ilaçlarının, büyütme düzenleyicilerinin, hormonların, antibiyotiklerin, koruyucuların, renklendiricilerin, katkı maddelerinin, kimyasal kaplama ve parlatıcı maddelerinin ve kimyasal ambalaj malzemelerinin kullanılmadığı gıda maddeleri anlaşılmaktadır (Ataseven ve Güneş, 2008: 27).

Çelik (2013: 97) tüketicileri organik gıda satın almaya yönelten etkenleri sıralamıştır. Bu etkenler: (1) sağlık ve beslenme konusundaki kaygılar; (2) tadın çok daha iyi olması; (3) çevre konusunda duyarlılık; (4) gıda güvenliği, seri üretim yapan gıda endüstrisine itimatsızlık; (5) hayvan sağlığı ile ilgili kaygılar; (6) yerel ekonomiye destek; (7) daha besleyici olma; (8) nostalji; (9) modaya uyma / merak şeklindedir. Çelik'in (2013) çalışmasında İstanbul ilinde organik gıda satın alımına etki eden faktörler sırasıyla sağlık, besleyicilik ve çevreye duyarlılık olarak ortaya çıkmıştır. Cengiz ve Şenel'in (2017) çalışmasında tüketicilerin organik gıda tüketimiyle ilgili olarak bireysel ve toplumsal motivasyonlara sahip oldukları ve organik gıdaları tüketerek psikolojik olarak daha iyi hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tüketiciler organik gıda tüketimini sağlık, sosyal statü, tat, doğa duyarlılığı ve nostalji unsurları ile ilişkilendirmişlerdir. Makatouni'nin (2002) çalışmasında tüketicilerin organik gıda tüketimindeki en önemli motivasyonlarının beşeri, hayvansal ve çevresel değerlerle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Magnusson vd. (2001) ise çalışmalarında organik gıda satın almada en önemli kriterin iyi tat olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca tüketicilerin organik gıdaları diğer ürünlere göre daha sağlıklı ancak daha pahalı buldukları ve organik gıda alımı önündeki en büyük engelin de fiyatların yüksek olması olduğunu ortaya koymuşlardır. Tüketicilerin organik ürünlere karşı tutumunun dört yönde ele alınması gerektiğini belirten Sarıkaya (2007) bu boyutları "sorumluluk", "güven", "değer" ve "fayda" olarak sıralamıştır. Sarıkaya alan araştırmasında çevresel duyarlılığın en önemli unsur olduğunu açığa çıkarmış ve organik ürünlerin üretim, işleme, dağıtım ve pazarlama safhalarında çevreye dost bir tutum sergilemesinin tüketicileri bu ürünleri kullanmaya yönelttiğini ortaya koymuştur. Ergin ve Özsaçmacı (2011) İstanbul ve Ankara'da gerçekleştirdikleri çalışmalarında tüketicilerin organik gıda satın alma davranışlarını motive eden çeşitli ilgi ve inançlara sahip olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Sağlık ve çevreyle ilgili kaygılar, çoğu tüketici için güçlü bir motivasyon kaynağı olurken bu ürünlerin kalitesi ve daha iyi tadı ile ürünlere olan erişilebilirliğin artıyor oluşu da önemli motivasyon unsurları olarak belirlenmiştir. İnci vd.'nin (2017) çalışmalarında tüketicilerin organik ürün tüketirken sağlığa zararlı olmaması faktörüne dikkat ettiklerini ve bu yüzden temizlik ve hijyen faktörleri nedeniyle de daha çok süpermarketlerden organik ürün satın aldıkları ortaya çıkmıştır. Ürünlerin besin değeri ise tüketicilerin çok fazla dikkate almadıkları bir unsur olarak belirlenmiştir.

Organik gıda tüketimi çeşitli demografik değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Çelik'in (2013) çalışmasında yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik faktörler açısından organik ürün satın alımında önemli farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Çabuk vd. (2008) tüketicilerin yeşil ürün satın almaları ile demografik özelliklerinin ilişkili olup olmadığını araştırmışlar ve araştırma

sonuçlarına göre kadın, evli, genç, yüksek gelir ve eğitim düzeyine sahip tüketicilerin daha fazla yeşil ürün satın alma davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Akın vd. (2010) Niğde örnekleminde gerçekleştirdikleri çalışmalarında 40 yaş altı, gelir seviyesi yüksek, çocuklu aileler ve özellikle kadınların organik gıda konusunda diğer sosyo-demografik özelliklere sahip gruplara göre daha duyarlı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Sarıkaya (2007) da kadınların erkeklere göre organik ürünlerde denetime daha çok önem verdikleri ve organik ürünleri daha güvenilir buldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca eğitim seviyesi yükseldikçe ürünlerin çevre dostu olmasına verilen önem artmaktadır. İnci vd. (2017) de Diyarbakır ilinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında benzer şekilde kadınların erkeklere oranla daha fazla organik ürün tüketme eğiliminde olduklarını, evli bireylerin de bekâr bireylere oranla daha fazla organik ürün tükettiklerini açığa çıkarmışlardır. Yaş değişkeni açısından ise genç ve yaşlı bireylerin orta yaş grubundaki bireylere nazaran daha fazla organik ürün tükettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel Yemek Eğilimi

"Yerel gıda" terimi, gıdanın tüketiciye fiziksel olarak yakın alanlarda yetiştirildiğini ifade etmektedir. Dünyanın her bölgesinde "yerel yemek" olarak bilinen ve yerel olarak üretilen yiyecekleri tüketmek için artan bir hareket vardır (Coelho vd., 2018). Yerel ve bölgesel yiyecekler bir destinasyonda sürdürülebilir rekabete katkı sağlamada büyük potansiyele sahiptir (Du Rand ve Heath, 2006). Yerel yemek, doğrudan ya da dolaylı olarak belirli bir bölgenin çeşitli sürdürülebilirlik unsurlarına katkıda bulunabilmektedir. Bunlar: tarımsal üretimi canlandırma ve destekleme; otantiklik istismarının önüne geçilmesi; destinasyon çekiciliğini artırma; iş alanlarının yaratılması ve girişimciliğin teşvik edilmesi suretiyle toplumun güçlendirilmesi; toplum açısından gurur kaynağı olma ve destinasyonun marka kimliğinin güçlendirilmesi şeklinde sıralanmaktadır (Du Rand vd., 2003: 100).

Turistlerin ziyaret ettikleri destinasyondaki yemek tüketim davranışları bilindik yemek tüketimi ve yerel yemek tüketimi olmak üzere iki boyutta gerçekleşmektedir (Nebioğlu, 2018). Yerel yemek kültürü bir destinasyonun sahip olduğu en değerli çekiciliklerden biri olarak nitelendirilir (Özdemir, 2008: 37). Yerel mutfaklar destinasyonun mirasının bir dışavurumu olmakta ve bu ürünü tüketen turistler otantik kültürel bir deneyim yaşamaktadırlar (Okumuş vd., 2007). Hatta bazen bu otantik lezzetin başka bir yerde tadılma olanağı bulunmadığından yapılan gezinin tek ya da öncelikli amacı bu eşsiz yöresel yemek kültürü ile tanışmak olmaktadır (Güneş vd., 2008).
Yerel yemek deneyimi hem bir kültürel aktivite hem de bir eğlence unsuru olduğundan turizm deneyiminin önemli bir parçası konumundadır (Hjalager ve Richards, 2002). Kültürel bir önem taşıyan yerel yemek olgusu, turistlerin farklı kültürlere ait yemekleri deneyimlemesi, hem yeni lezzetlerin tadımı hem de kültürel bir deneyim yaşanması sebebi ile destinasyonu tekrar ziyaret etme eğilimine katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca bu deneyimden hissedilen heyecan sayesinde turistler destinasyonu yeniden ziyaret ederek o hazzı tekrar yaşamak isteyebilirler (Bayrakcı ve Akdağ, 2016).

Turistik destinasyonlarda yerel yemek tüketimi farklı motivasyon unsurlarına sahiptir. Kim vd. (2009) çalışmalarında bir destinasyondaki yerel yemek tüketiminin dokuz motivasyon faktörü içerdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu faktörler: heyecan deneyimi, rutinden kaçma, sağlık kaygısı, yeni bilgi, otantik deneyim, birliktelik, prestij, duyusal çekicilik ve fiziksel çevre faktörleridir. Yurtseven ve Kaya (2011) ise çalışmalarında yerel yemek tüketimi motivasyonlarının beş faktörü içerdiğine ulaşmışlardır. Bunlar, tat kalitesi; otantik deneyim; kırsal gelişme; sağlık kaygısı ve yeni bilgi faktörleridir. Kalite, tazelik, sağlıklı ve iyi lezzet unsurlarını içeren tat kalitesi, yerel yemek tüketiminde birincil motivasyon faktörü olarak açığa çıkmıştır. Bayrakcı ve Akdağ'ın (2016) Gaziantep'e gelen yerli turistlerin yerel yemek tüketim motivasyonlarının tekrar ziyaret niyetlerine olan etkisini araştırdıkları çalışmalarında turistlerin yerel yemek tüketim motivasyonlarının tekrar ziyaretlerinde olumlu yönde etkili olduğunu gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Tekrar ziyaret etme niyeti, yerel yemek tüketim motivasyonları boyutları çerçevesinde "heyecan arayışı" ve "kültürel deneyim" motivasyonlarından olumlu yönde etkilenmektedir.

Yerel yemekler turistik destinasyonlar ve destinasyondaki girişimciler açısından benzersiz bir rekabet avantajı sağlamaktadır (Horng ve Tsai, 2012). Destinasyonun ana turistik ürünü ne olursa olsun yerel yemekler, destinasyondaki ya da işletmelerdeki ek turizm faaliyetlerini oluşturarak turistleri destinasyona çekmeye yardımcı olmaktadır (Hjagaler ve Corigliano, 2000). Böylece destinasyon rekabet halinde olduğu destinasyonlara göre bir adım öne geçebilmektedir. Yerel yemeklerin destinasyondaki turizm gelişimi açısından bilinen bu önemine rağmen Du Rand vd. (2003) Güney Afrika'da gerçekleştirdikleri çalışmalarında yerel yemeklerin destinasyon pazarlama stratejilerinin bir parçası olamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Destinasyon pazarlaması örgütlerinin yerel yemeklerin destinasyonun gelişimine olan katkısının farkına varıp pazarlama stratejilerinde bu kaynağı kullanmaları önem arz etmektedir. Yerel koşullara duyarlı olup ithal yiyecekler yerine yerel yiyeceklerin teşvik edilmesi, iç turizmin artırılması, yöresel mutfağın destinasyon markasının bir öğesi olarak geliştirilmesine yönelik çalışmalar, gastronomi rotalarının oluşturulması, özel restoranlar aracılığıyla yerel mutfağın tanıtımının yapılması gibi stratejilerle yerel yemeklerin destinasyonun turizm gelişimine olan katkı potansiyeli artırılabilir.

YÖNTEM

Çalışmanın amacı, katılımcıların demografik özellikleri çerçevesinde turistik destinasyonlarda yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi konularında farklılık olup olmadığını belirlemek ve gerçekleşen farklılıkların hangi unsurlardan kaynaklandığını açığa çıkarmaktır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada iki temel soruya yanıt aranmıştır:

1. Yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi konularında katılımcıların demografik özellikleri açısından farklılaşma var mıdır?
2. Yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimine göre katılımcılar nasıl gruplandırılabilir?

Araştırmanın evrenini Balıkesir'in turistik destinasyonlarından biri olan Erdek ilçesinin yerel halkı oluşturmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemiyle 381 katılımcıdan anket tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Karamustafa vd. (2016) tarafından geliştirilen "Yerel Mutfak Yeme Eğilimi Ölçeği"ne ilişkin ifadeler yer alırken ikinci bölümde ise Fishbein ve Ajzen (1974) tarafından geliştirilen "Organik Gıda Tüketimi" ölçeğine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Anketin üçüncü bölümünde ise demografik değişkenlere ilişkin ifadelere yer verilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen 317 katılımcının demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'de gösterilmektedir. Tablo 1'den de görüldüğü gibi örneklem grubunun %52,23'ü kadın, %45,67'si ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında ise katılımcıların %54,33'ünün 15-24 yaş aralığında; %15,75'inin 25-34 yaş aralığında; %18,37'sinin 35-44 yaş aralığında ve %9,45'inin de 45-54 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %57,74'ü bekâr ve %40.68'i ise evlidir. Eğitim durumuyla ilgili veriler, katılımcıların %63,52'lik kısmının lise düzeyinde eğitim aldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, katılımcıların %25,20'lik kısmının ilkokul düzeyinde, %11,02'lik kısmının ise önlisans veya lisans düzeyinde eğitim aldığı ortaya çıkmıştır. Örneklem grubunun çalışma durumlarından elde edilen veriler, katılımcıların büyük bir kısmının öğrenci olduğunu göstermektedir. Bu çoğunluk %33,33'lük bir oranı temsil etmektedir. Katılımcıların %17,85'i memur, %12,86'sı serbest meslek, %12,60'ı hizmet personeli, %12,60'ı işçi ve %10,76'sı ise ev hanımıdır. Katılımcıların aile aylık gelir durumuyla ilgili veriler ise katılımcıların %38,32'lik kısmının 2000-3500 TL arası aylık gelire sahip

olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %21'lik kısmı 2000 TL'den az; %16,54'ü 3501-5000 TL arası ; %8,40'ı 5001-7500 TL arası ve %6.56'lık kısmı ise 7500 TL'den fazla gelire sahiptir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet (n= 373; % 97,9)	**n**	**%**	**Medeni Durum (n= 375; %98,4)**	**n**	**%**
Kadın	199	52,23	Evli	155	40.68
Erkek	174	45,67	Bekâr	220	57,74
Yanıtsız	8	2,10	Yanıtsız	6	1,58
Yaş (n=373; % 97,9)	**n**	**%**	**Eğitim (n= 380 ; %99,7)**	**n**	**%**
15-24	207	54,33	İlkokul	96	25,20
25-34	60	15,75	Lise	242	63,52
35-44	70	18,37	Önlisans/Lisans	42	11,02
45-54	36	9.45	Yanıtsız	1	0,26
Yanıtsız	8	2,10			
Aile Aylık Gelir (n=346 ; % 90,8)			**Meslek (n= 381 ; % 100,0)**		
	n	**%**		**n**	**%**
2000 TL'den az	80	21,0	Öğrenci	127	33,33
2,000 - 3,500 TL	146	38,32	Memur	68	17,85
3,501 - 5,000 TL	63	16,54	Serbest Meslek	49	12,86
5,001 - 7,500 TL	32	8,40	Hizmet Personeli	48	12,60
7,500 TL'den fazla	25	6,56	İşçi	48	12,60
Yanıtsız	35	9,18	Ev Hanımı	41	10,76

Farklılaşma Analizlerine İlişkin Bulgular

Demografik özelliklerin "yerel yemek eğilimi" ve "organik gıda tüketimi" bağımlı değişkenleri ile arasında nasıl bir farklılaşma meydana geldiği, verilerin normal dağılım koşullarına göre çeşitli testler kullanılarak açıklanmıştır. Çok değişkenli analizlerin gerçekleştirilmesinde kabul edilen önemli bir varsayım, verilerin dağılımının normal dağılıma uygun olduğu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer bir deyişle, verilerin normal ya da normale dönüştürülebilir bir dağılım sergilemesi gerekmektedir (Özdamar, 2004). Bu doğrultuda çalışmada, parametrik ya da parametrik olmayan analiz yöntemlerinden hangilerinin farklılaşma analizleri için kullanılacağına karar verilmesi amacıyla normal dağılım testi yapılmıştır.

Çalışmada verilerin normal dağılıma uygunluğunun test edilmesi amacıyla başvurulan yöntem, Kolmogorov-Smirnov testidir. Analizdeki Shapiro-Wilks testi gözlem sayısının 50'nin altında olduğunda kullanılacak testidir. Gözlem sayısının 50 ve üzerindeki olması durumunda kullanılacak normal dağılım analizi testi Kolmogorov testidir. Test sonucunda Sig (p) değerinin 0,01'den büyük olması durumunda dağılım normal kabul edilirken, değerin 0,01'den küçük olması durumunda ise veriler normal dağılım sergilememektedir (Lorcu, 2015:103). Çalışmadaki veri seti 50'nin üzerinde olduğu için normallik testi olarak Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Normal Dağılım Analizi

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	**df**	**Sig.**
Yiyecek Yeme Eğilimi	0,069	381	**0,000**
Organik Gıda Tüketimi	0,169	381	**0,000**

Yerel yemek yeme eğilimi ölçeği ve organik gıda tüketimi ölçekleri için p = 0,000<0,01 olarak bulunmuş ve ölçeklerin normal dağılım sergilemediği görülmüştür. Bunun üzerine hipotezlerin sınanması için non-parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada ispatlanmaya çalışılan hipotezler ve analiz sonuçları ikişerli kategoriler halinde verilmiştir.

H1: Katılımcıların cinsiyeti ile yerel yemek eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H2: Katılımcıların cinsiyeti ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Normal dağılım sergilemeyen veri setine göre cinsiyet ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmalar, non-parametrik test olan Mann-Whitney U Testi ile yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi

	Cinsiyet	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Mann-Whitney U**	**P**
Yerel Yemek Eğilimi	Kadın	199	186,52	**175216,500**	**0,926**
	Erkek	174	187,55		
	Toplam	**373**			
Organik Gıda Tüketimi	Kadın	199	187,98		
	Erkek	174	185,88	**171118,500**	**0,851**
	Toplam	**373**			

Mann-Whitney U testi sonucunda P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,926>0,05) cinsiyetler arasında yerel yemek eğilimi konusunda istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H1 hipotezi reddedilmiştir.**

Mann-Whitney U testi sonucunda P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,851>0,05) cinsiyetler arasında organik gıda tüketimi konusunda istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H2 hipotezi reddedilmiştir.**

H3: Katılımcıların yaşı ile yerel yemek eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H4: Katılımcıların yaşı ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Yaş değişkeni ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmaların analizi için non-parametrik test olan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: Yaşa Göre Kruskal-Wallis Testi

	Yaş	**N**	**Ortalama**	**Ki-Kare**	**P**
Yerel Yemek Eğilimi	15-24	207	181,29	**3,167**	**0,367**
	25-34	60	191,15		
	35-44	70	185,76		
	45-54	36	215,32		
	Toplam	**370**			
Organik Gıda Tüketimi	15-24	207	170,85	**14,651**	**0,002**
	25-34	60	197,63		
	35-44	70	198,76		
	45-54	36	239,26		
	Toplam	**370**			

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,367>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle ***H3 hipotezi reddedilmiştir.*** Diğer bir ifade ile katılımcıların yaş durumlarına göre "yerel yemek yeme eğilimi" açısından bir farklılaşma bulunmamaktadır.

P değeri güven düzeyinden küçük olduğundan (p = 0,002<0,05) organik gıda tüketimi yaşa göre farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda ***H4 hipotezi kabul edilmiştir***. Hangi yaş grubunun organik gıda tüketiminde diğerinden farklı olduğunu görmek amacıyla Post-Hoc (Scheffe) testi yapılmıştır (Tablo 6). Her yaş grubunda farklı sayıda katılımcı bulunmasından dolayı bu test tercih edilmiştir.

Tablo 6: Yaşa Göre Organik Gıda Tüketimi Farkı Çoklu Karşılaştırması

Yaş (I)	Yaş (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Sapma	Sig.	Yaş (I)	Yaş (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Sapma	Sig.
15-24	25-34	,00982	,13060	1,000	**45-54**	**15-24**	,49968*	,16085	,023
	35-44	-,17349	,12315	,576		25-34	,50950	,18778	,063
	45-54	-,49968*	,16085	,023		35-44	,32619	,18268	,365
25-34	15-24	-,00982	,13060	1,000	**35-44**	15-24	,17349	,12315	,576
	35-44	-,18331	,15671	,713		25-34	,18331	,15671	,713
	45-54	-,50950	,18778	,063		45-54	-,32619	,18268	,365

Tablo 6, katılımcıların çoklu karşılaştırma test sonuçlarını içermektedir. Scheffe çoklu karşılaştırma testine göre 15-24 yaş grubu ile 45-54 yaş grubu arasında organik gıda tüketimi konusunda farklılaşma görülmektedir (p<0,05). Bununla birlikte diğer yaş gruplarının çoklu karşılaştırma analiz sonuçlarına göre yaş grupları arasında organik gıda tüketimi konusunda bir farklılaşma bulunmamaktadır (p>0,05). "Organik gıda tüketimi benim için önemlidir" ifadesine verilen yanıtlar ışığında 45-54 yaş grubundaki katılımcıların sağlık bilinciyle organik gıda tüketimine önem verdikleri görülürken 15-24 yaş grubundaki katılımcıların ise beslenmede organik gıdaya önem vermedikleri kanısına varılmıştır.

H5: Katılımcıların eğitim durumu ile yerel yemek eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H6: Katılımcıların eğitim durumu ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Eğitim durumu değişkeni ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmaların analizi için non-parametrik test olan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7: Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Testi

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Ki-Kare	P
Yerel Yemek Eğilimi	İlköğretim	96	187,64	**0,471**	**0,790**
	Lise	242	189,79		
	Ön Lisans / Lisans	42	201,15		
	Toplam	**380**			
Organik Gıda Tüketimi	İlköğretim	96	204,69	**2,613**	**0,271**
	Lise	242	183,89		
	Ön Lisans / Lisans	23	196,13		
	Toplam	**380**			

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,790>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H5 hipotezi reddedilmiştir.** Diğer bir ifade ile katılımcıların eğitim durumlarına göre "yerel yemek eğilimi" açısından bir farklılaşma bulunmamaktadır.

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,271>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H6 hipotezi reddedilmiştir.** Diğer bir ifade ile katılımcıların eğitim durumlarına göre "organik gıda tüketimi" açısından bir farklılaşma bulunmamaktadır.

H7: Katılımcıların meslekleri ile yerel yemek eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H8: Katılımcıların meslekleri ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Meslek değişkeni ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmaların analizi için non-parametrik test olan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8: Mesleğe Göre Kruskal-Wallis Testi

	Meslek	N	Ort.	Ki-Kare	P		Meslek	N	Ort.	Ki-Kare	P
Yerel Yemek Eğilimi	Öğrenci	127	182,88	**3,594**	**0,609**	**Organik Gıda Tüketimi**	Öğrenci	127	175,03	**10,079**	**0,073**
	Memur	68	196,56				Memur	68	171,64		
	Serbest Meslek	49	175,18				Serbest Meslek	49	192,15		
	Hizmet Personeli	48	206,89				Hizmet Personeli	48	199,20		
	İşçi	48	204,43				İşçi	48	221,57		
	Ev Hanımı	41	191,52				Ev Hanımı	41	199,95		
	Toplam	**371**					**Toplam**	**365**			

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,505>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H7 hipotezi reddedilmiştir.** Diğer bir ifade ile meslekler açısından "yerel yemek yeme eğilimi" konusunda bir farklılaşma bulunmamaktadır.

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,063>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H8 hipotezi reddedilmiştir.** Diğer bir ifade ile meslekler açısından "organik gıda tüketimi" konusunda bir farklılaşma bulunmamaktadır.

H9: Katılımcıların aile aylık gelirleri ile yerel yemek yeme eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H10: Katılımcıların aile aylık gelirleri ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Gelir durumu değişkeni ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmaların analizi için non-parametrik test olan Kruskal-Wallis Testi uygulanmıştır (Tablo 9).

Tablo 9: Aylık Gelir Durumuna Göre Kruskal-Wallis Testi

	Aile Aylık Gelir Düzeyi	N	Ortalama	Ki-Kare	P
Yerel Yemek Eğilimi	2000 TL'den az	80	176,29	**1,807**	**0,766**
	2000 TL-3500 TL	146	172,78		
	3501 TL- 5000 TL	63	174,33		
	5001 TL-7500 TL	32	160,16		
	7500 TL üstü	25	183,74		
	Toplam	**346**			
Organik Gıda Tüketimi	2000 TL'den az	80	205,36	**12,407**	**0,015**
	2000 TL-3500 TL	146	164,32		
	3501 TL- 5000 TL	63	170,04		
	5001 TL-7500 TL	32	145,39		
	7500 TL üstü	25	169,86		
	Toplam	**346**			

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,924>0,05) istatiksel olarak aylık gelir durumu ile yerel yemek eğilimi arasında bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H9 hipotezi reddedilmiştir.**

P değeri güven düzeyinden küçük olduğundan (p =0,000<0,05) organik gıda tüketimi, aylık gelir durumuna göre farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda **H10 hipotezi kabul edilmiştir**. Hangi aylık gelir durumu grubunda organik gıda tüketiminin farklılaştığını görmek için Post-Hoc (Scheffe) testi yapılmıştır (Tablo 10).

Tablo 10: Aylık Gelir Durumuna Göre Organik Gıda Tüketimi Farkı Çoklu Karşılaştırması

Gelir Düzeyi (I)	Gelir Düzeyi (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Sapma	Sig.	Gelir Düzeyi (I)	Gelir Düzeyi (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Sapma	Sig.
2000 TL'den az	2000 TL-3500 TL	,40972*	,12530	,032	5001 TL-7500 TL	2000 TL'den az	-,50700	,18841	,126
	3501 TL- 5000 TL	,34665	,15173	,268		2000 TL-3500 TL	-,09728	,17582	,989
	5001 TL-7500 TL	,50700	,18841	,126		3501 TL- 5000 TL	-,16035	,19554	,955
	7500 TL üstü	,34414	,20639	,596		7500 TL üstü	-,16286	,24044	,977
2000 TL-3500 TL	2000 TL'den az	-,40972*	,12530	,032	7500 TL üstü	2000 TL'den az	-,34414	,20639	,596
	3501 TL- 5000 TL	-,06307	,13578	,995		2000 TL-3500 TL	,06558	,19497	,998
	5001 TL-7500 TL	,09728	,17582	,989		3501 TL- 5000 TL	,00251	,21292	1,000
	7500 TL üstü	-,06558	,19497	,998		5001 TL-7500 TL	,16286	,24044	,977
3501 TL-5000 TL	2000 TL'den az	-,34665	,15173	,268					
	2000 TL-3500 TL	,06307	,13578	,995					
	5001 TL-7500 TL	,16035	,19554	,955					
	7500 TL üstü	-,00251	,21292	1,000					

2000 TL'den az aile aylık gelire sahip katılımcıların organik gıda tüketiminde aile aylık geliri 2000 TL ile 3500 TL arasında değişen katılımcılarla farklılaşma yaşadığı görülmektedir. Farklı aile gelir grubuna yöneltilen "organik gıda tüketimi benim için önemlidir" ifadesine verilen yanıtlar ışığında gelire dayalı bir farklılaşma tam anlamıyla görülmemektedir. Bu durum, toplumda organik gıda tüketimi konusunda yaygınlaşmanın gelirden farklı nedenlere dayandığının bir göstergesi olarak nitelendirilebilir.

H11: Katılımcıların medeni durum ile yerel yemek eğilimi arasında farklılaşma vardır.
H12: Katılımcıların medeni durum ile organik gıda tüketimi arasında farklılaşma vardır.

Medeni durum ile yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi arasındaki farklılaşmalar, non-parametrik test olan Mann-Whitney U Testi ile yapılmıştır (Tablo 11).

Tablo 11: Medeni Duruma Göre Mann-Whitney U Testi

	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	P
Yerel Yemek Eğilimi	Evli	155	198,73	**15387,500**	**0,108**
	Bekâr	220	180,44		
	Toplam	**375**			
Organik Gıda Tüketimi	Evli	155	208,54	**13867,000**	**0,002**
	Bekâr	220	173,53		
	Toplam	**375**			

P değeri güven düzeyinden büyük olduğundan (p = 0,108>0,05) istatiksel olarak bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle **H11 hipotezi reddedilmiştir.** Diğer bir ifade ile medeni durum açısından yerel yemek eğilimi konusunda bir fark yoktur.

P değeri güven düzeyinden küçük olduğundan (p =0,002<0,05) organik gıda tüketimi, medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda **H12 hipotezi kabul edilmiştir**. Diğer bir ifade ile medeni durum açısından "organik gıda tüketimi" konusunda fark olduğu kabul edilmiştir. Medeni durum için iki durum söz konusu olduğundan Post-Hoc analizi yapılmamaktadır.

SONUÇ

Turistlerin en önemli seyahat motivasyonları arasında turistik destinasyona özgü yerel yemekleri deneyimleme gelmektedir. Aynı zamanda sağlık bilinciyle hareket eden turistler için de organik ürünlere ulaşabilme önem taşıyan unsurlardan biridir. Turistik destinasyonlarda turistler tarafından talep edilen yerel yemek çeşitleri ve organik gıda konusunda öncelikle o destinasyondaki yerel halkın üretim ve tüketim konusunda bilinç sahibi olması gerekmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada turistik bir destinasyon olan Erdek'te yerel halkın organik gıda tüketimi ve yerel yemek eğilimi araştırılmıştır.

Normal dağılım sergilemeyen veri setinde non-parametrik analizler yapılarak yerel yemek eğilimi ve organik gıda açısından araştırmanın hipotezleri test edilmiştir. Organik gıda tüketimi konusunda elde edilen bulgular literatürdeki benzer çalışmalarla bazı demografik değişkenler açısından benzerlik göstermektedir (Akın vd., 2010; Çabuk vd., 2008; Çelik, 2013; İnci vd., 2017; Sarıkaya, 2007). Ancak cinsiyet değişkeni açısından katılımcıların yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketiminde bir farklılık görülmemiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda genellikle kadın tüketicilerin organik ürünleri tüketme konusuna daha eğilimli oldukları görülürken bu çalışmada hem kadın ve hem erkek katılımcıların yerel yemekleri deneyimlemeyi tercih ederken organik olarak beslenmeye de dikkat ettikleri ortaya çıkmıştır.

Demografik özelliklerden biri olan ve belirli yaş aralıklarında, yerel yemek eğilimi ve organik gıda tüketimi konusunda farklılıklar olduğu ispatlanmıştır. Hangi yaş grupları arasında farklılığın olduğunu görmek için Post-Hoc testi yapılmıştır. Organik gıda tüketiminde 15-24 yaş aralığındaki katılımcılar ile 45-54 yaş aralığındaki katılımcılar arasında farklılık olduğu test edilmiştir. Organik gıda tüketimi ölçeğinde yer alan ifadelere verilen yanıtlar ışığında 15-24 yaş aralığındaki katılımcıların sağlık endişesi ile gıdalara yaklaşmadıkları, daha çok reklama dayalı ve global yemekleri tercih ettikleri anlaşılmıştır. 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların organik gıdaların daha sağlıklı olduğu düşüncesiyle hareket ettikleri

ve organik gıda tüketimini sürekli olarak deneyimlemek istediklerini ölçekte verilen yanıtlara dayanarak söylemek mümkündür.

Farklı eğitim seviyelerine sahip Erdek yerel halkı ile yapılan bu çalışmada yerel yemek eğiliminde bir farklılık olmadığı görülmüştür. Kültürün bir yansıması olan yerel yemeklerin tüketimi, eğitim durumuna göre farklılaşmamaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğunun yerel yemeklerin daha sağlıklı olduğu kanısına hâkim oldukları belirlenmiştir. Bu durum organik gıda tüketimine de yansımıştır. Katılımcılar, organik gıda konusunda belirli bir bilgiye sahip olup kendi yetiştirdikleri ürünleri tüketmektedirler.

Aile aylık gelirinin yerel yemek eğiliminde bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Bunun yanında organik gıda tüketiminde aile aylık geliri farklılıklar göstermiştir. Bu farklılık Post-Hoc testine göre aile aylık geliri 2000 TL'den az olan katılımcılarla aile aylık geliri 2001 TL – 3500 TL arandaki katılımcılar arasında cereyan etmektedir. Organik gıda ürünlerinin pahalı olmasından yola çıkarak gelir arttıkça bu tür tüketimin artacağı bir gerçektir.

Yerel yemek eğilimi konusunda medeni durumun bir farklılık yaratmadığı analizlerle belirlenmiştir. Bunun yanında organik gıda tüketiminde evli ve bekâr olunmasına göre farklılık ortaya çıkmıştır. Organik gıda tüketimi ölçeğindeki ifadelere verilen yanıtlar çerçevesinde evli katılımcıların çoğu zaman organik gıda tüketimin gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür. Aile bireylerinin sağlıklı beslenmesine odaklanan ebeveynler daha çok organik gıda tüketimine yönelmektedirler. Bu katılımcılar ya organik gıda satan yerlerden alışveriş yapmayı ya da organik gıda üretiminde bizzat yer bulunmayı tercih etmektedirler.

Erdek yerel halkı evreninin yansıtılmaya çalışıldığı örneklemde, yerel halkın doğayı değerlendirdiğini ve organik tüketim adı altında sağlıklı beslenmeye odaklandığını söylemek yerinde olacaktır. Erdek yerel halkı, zeytin üretimi başta olmak üzere kendi tükettiği ürünleri üretmeyi başaran bir toplum özelliğindedir. Üretime dayalı yaşayan yerel halk, doğada var olan birçok otu yemeklerinde kullanmaktadır. Özellikle Girit mutfağının hâkim olduğu Erdek'te çevre ilçelerden gelen ürünlerin satış yerleri de çoğunluktadır. Bu durum yerel gıdaların organik olduğu kanısına dayanmaktadır.

Tüm bu sonuçlar çerçevesinde Erdek'te çoğunlukla yerel yemeklerin tüketildiğini, iyi tarım uygulamalarının organik tarımda yer bulduğunu ve sağlıklı beslenmenin yerel halk tarafından benimsendiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden Erdek gıda ürünlerinin, yerel yemeklerinin kısaca Erdek mutfağının ayrıntılı olarak irdelenmesi önem arz eden bir konudur. Kozmopolit bir toplum yapısının olduğu Erdek'te yerel halkın beslenme tarzı, kültürlerini yansıtan yerel yemeklerin araştırılması, gelecek kuşaklara bu kültürün aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Akın, M., Çiçek, R., İnal, M. E. ve Toksarı, M. (2010). Niğde ilindeki tüketicilerin sosyo-demografik özellikleri ile organik gıdalara ilişkin tutum ve bireysel değerleri arasındaki farklılığın incelenmesine yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 29-56.

Ataseven, Y. ve Güneş, E. (2008). Türkiye'de işlenmiş organik tarım ürünleri üretimi ve ticaretindeki gelişmeler. *U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 25-33.

Bayrakcı, S. ve Akdağ, G. (2016). Yerel yemek tüketim motivasyonlarının turistlerin tekrar ziyaret eğilimlerine etkisi: Gaziantep'i ziyaret eden yerli turistler üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(1), 96-110.

Cengiz, H. ve Şenel, M. (2017). Tüketicilerin organik gıda satın alma motivasyonlarının Zaltman metaphor çıkarım tekniği aracılığıyla incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 56-69.

Coelho, F. C., Coelho, E. M. ve Egerer, M. (2018). Local food: Benefits and failings due to modern agriculture. *Scientia Agricola*, 75(1), 84-94.

Çabuk, S., Nakıboğlu, B. ve Keleş, C. (2008). Tüketicilerin yeşil (ürün) satın alma davranışlarının sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 85-102.

Çelik, S. (2008). Kimler, neden organik gıda satın alıyor? Bir alan araştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 93-108.

Demiryürek, K. (2004). Dünya ve Türkiye'de organik tarım. *HR. Ü.Z.F. Dergisi*, 8(3/4), 63-71.

Demiryürek, K. (2011). Organik tarım kavramı ve organic tarımın dünya ve Türkiye'deki durumu. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 27-36.

Du Rand G. E., Heath, E. ve Alberts, N. (2003). The role of local and regional food in destination marketing. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 14(3-4), 97-112.

Du Rand G. E. ve Heath, E. (2006). Towards a framework for food tourism as an element of destination marketing. *Current Issues in Tourism*, 9(3), 206-234.

Ergin, E. A. ve Özsaçmacı, B. (2011). Turkish consumers' perceptions and consumption of organic foods. *African Journal of Business Management*, 5(3), 910-914.

Fishbein, M. ve Ajzen, I. (1974). Attitudes towards objects as predictors of single and multiple behavioral criteria. *Psychological Review*, 81(1), 59-74.

Güneş, G.; Ülker, H. İ. ve Karakoç, G. (2008). Sürdürülebilir turizmde yöresel yemek kültürünün önemi. *2. Ulusal Gastronomi Sempozyumu Bildirileri,* http://www.tgyd.net/?Syf=5&Id=78129, Erişim Tarihi: 16.05.2019.

Hjalager, A. M. ve Corigliano, M. A. (2000). Food for tourists – determinants of an image. *International Journal of Tourism Research*, 2, 281-293.

Hjalager, A. ve Richards, G. (2002). *Tourism and Gastronomy*. Londra: Routledge.

Horng, J. S. ve Tsai, C. T. (2012). Culinary tourism strategic development: An Asia-Pacific perspective. *International Journal of Tourism Research*, 14, 40-55.

İnci, H., Karakaya, E. ve Şengül, A. Y. (2017). Organik ürün tüketimini etkileyen faktörler (Diyarbakır ili örneği). *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 20(2), 137-147.

Karamustafa, K., Birdir, K. ve Kılıçhan, R. (2016). Gastronomik akımlar çerçevesinde gıda tüketim ölçeği. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 29-69.

Kim, Y. G., Eves, A. ve Scarles, C. (2009). Building a model of local food consumption on trips and holidays: A grounded theory approach. *International Journal of Hospitality Management*, 28, 423-431.

Lorcu, F. (2015). *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Magnusson, M. K., Arvola, A., Koivisto Hursti, U. K., Åberg, L. ve Sjödén, P. O. (2001). Attitudes towards organic foods among Swedish consumers. *British Food Journal*, 103(3), 209-227.

Makatouni, A. (2002). What motivates consumers to buy organic food in the UK? Results from a qualitative study. *British Food Journal*, 104(3/4/5), 345-352.

Nebioğlu, O. (2018). Turistlerin yemek tüketim davranışları üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 124-136.

Okumuş, B.; Okumuş, F. ve McKercher, B. (2007). Incorporating local and international cuisines in the marketing of tourism destinations: The cases of Hong Kong and Turkey. *Tourism Management*, 28, 253-261.

Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analiz) (Yenilenmiş 5. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özdemir, G. (2008). *Destinasyon Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Quan, S. ve Wang, N. (2004). Towards a structural model of the tourist experience: An illustration from food experience in tourism. *Tourism Management*, 25(3), 297-305.

Sarıkaya, N. (2007). Organik ürün tüketimini etkileyen faktörler ve tutumlar üzerine bir saha çalışması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(14), 110-125.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (2005). *Organik Tarım Kanunu ve Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*. Ankara: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı.

Yurtseven, H. R. ve Kaya, O. (2011). Local food in local menus: The case of Gökçeada. Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism, 6(2), 263-275.

Yerel Halkın Turizme Yönelik Algıları: Erdek Örneği

Öğretim Görevlisi Müjde Aksoy [1]
Araştırma Görevlisi Elif Koç [2]
Prof. Dr. Erdoğan Koç [3]

ÖZET:

Bu araştırmanın amacı, Güney Marmara'nın önemli bir turizm destinasyonu olarak Erdek'te ikamet eden yerel halkın, turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif-negatif etkilere yönelik algılarının ve turizmin gelişimine yönelik katılımlarının, demografik değişkenler üzerindeki etkisini tespit etmektir. Araştırmanın örneklemini, Erdek'te yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırma verileri, 10 Temmuz-10 Ağustos tarihleri arasında Erdek'te ikamet eden 183 kişiden anket yöntemi ile elde edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek, turizm sektöründe çalışma ve gelir düzeyi değişkenleri üzerinde yerel halkın turizme yönelik algı ve gelişimine yönelik katılımlarının etkileri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, yerel halkın ekonomik pozitif etki algıları cinsiyete ve turizm sektöründe çalışma durumuna göre, sosyo-kültürel pozitif etki algıları cinsiyete göre ve turizme verdikleri destek de yine cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında sektörün gelişimine katkı sağlayacak teorik ve pratik uygulamalar tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Turizm, Yerel Halk, Turizmin Etkileri
JEL Kodu: En az bir, en fazla üç adet JEL kodunu buraya yazınız

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, maksoy@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, elifkoc@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, erdogankoc@yahoo.com

Local Residents' Perceptions of Tourism: The Case of Erdek

Müjde Aksoy [1]
Elif Koç [2]
Erdoğan Koç [3]

ABSTRACT:

The aim of this study is to determine the effect of the local people living in Erdek as an important tourism destination of South Marmara on the socio-cultural, economic and environmental positive-negative effects arising from the development of tourism and their contribution to the development of tourism on demographic variables. is to try. The sample of the study consists of local residents living in Erdek. The survey data were obtained from 183 people who inhabit in Erdek between July 10 and August 10 by survey method. As a result of the statistical analyzes, the effects of the participation of the local people on the perception and development of tourism on the variables of gender, age, marital status, education level, occupation, working and income level in tourism sector were examined. According to the findings, local residents' perceptions of economic positive effects differ according to gender and working status in tourism sector; their socio-cultural positive effects perceptions differ according to gender; and their support to tourism also shows a significant difference according to gender. In the light of the results obtained from the research, theoretical and practical applications that will contribute to the development of the sector are discussed.

Keywords: Tourism, local residents, influence of tourism
JEL Code: En az bir, en fazla üç adet JEL kodunu buraya yazınız

GİRİŞ

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversıty, maksoy@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Unıversıty elifkoc@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversıty, erdogankoc@yahoo.com

Artan turist sayısı ve turizm gelirleri ile dünyanın en hızlı büyüyen sektörü konumunda olan turizm, 2018 yılında Türkiye'ye gelen 39.6 milyon turist ile Gayri Safi Milli Hasıla'nın yaklaşık olarak %4'üne denk gelen, toplam 29.6 milyar dolar gelir bırakmıştır (TURSAB, 2019). Dünya Turizm Örgütü'nün, 2020 Turizm Vizyonu'nda yer alan verilere göre 2020 yılında uluslararası turizm faaliyetlerine katılacak kişi sayısının 1,6 milyara ve turizm gelirlerinin de 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (UNWTO, 2015). Ekonomik kalkınma açısından bu denli öneme sahip olan turizm sektörünün başarılı ve sürdürülebilir olması, sektör temsilcileri, politaka yapıcılar, yerel hizmetler ve yerel halk gibi tüm aktörlerin sektörün gelişimine yönelik girişimlerde etkin bir şekilde rol almasına bağlıdır. Ancak turizm faaliyetlerinin devamlılığının sağlanması, tüm piyasa aktörlerinin ortak bir paydada buluşmasıyla mümkün olabilir. Bu aktörlerden herhangibirinin olumsuz bir algısı, turizm sektörünün başarısı üzerinde negatif bir etkiye sahip olacaktır. Özellikle yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları, toplumun gelişim süreci üzerinde de etkili olan turizm açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple turizm faaliyetlerinin neden olduğu etkilerden en çok etkilenen ve sektörü etkileyen kesim olan yerel halkın turizme yönelik görüşlerinin belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Kültürel, çevresel ve sosyo-kültürel kaynaklara ihtiyaç duyan ve bu kaynakları ekonomik girdi olarak kullanan turizm sektörünün etkilerinin, yerel halk tarafından nasıl algılandığını belirlemeye çalışmak sürdürülebilir turizm gelişiminin belirleyici faktörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda araştırmada, Türkiye'nin ilk turzim destinasyonlarından biri olma özelliği taşıyan ve Güney Marmara'nın önemli bir turizm cazibe merkezi olarak Erdek' te ikamet eden yerel halkın, turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif-negatif etkilere yönelik algı ve turizmin gelişimine yönelik katılımlarının, demografik özellikleri üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini, Erdek'te yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Anket tekniği ile toplanan veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek, turizm sektöründe çalışma ve gelir düzeyi değişkenleri üzerinde yerel halkın turizme yönelik algı ve gelişimine yönelik katılımlarının etkileri incelenerek elde edilen bulgular ışığında sektörün gelişimine katkı sağlayacak teorik ve pratik uygulamalar tartışılmıştır.

1. TURİZMİN ETKİLERİ

1.1 Turizimin Ekonomik Etkileri

Küresel ölçekte bir çok ülkenin ekonomisinde önemli yer tutan turizm sektörünün ulusal ekonomiye olan katkıları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler turizm faaliyetlerine artan bir şekilde önem vermektedirler. Turizm endüstrisi özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından, olumlu bir imaj sağlayan (Oh, 2005: 39; Filiposki vd., 2016:135), ülke insanlarına yüksek yaşam standardı kazandıran (Zengin, 2010: 105) istihdam oranını, yatırımları ve döviz girdisini arttıran önemli bir kalkınma stratejisidir (Kozak vd., 2001: 77; Avcıkurt, 2009: 25; Çeken vd., 2008; Candela ve Figini, 2012).

Sektörün oluşturduğu gelir artırıcı etkisi ekonomik anlamda en önemli olumlu etkileri arasında sayılmaktadır (Walpole ve Goodwin, 2000:559; Zaei ve Zaei, 2013:16). Turistlerin seyahat amacıyla gittikleri destinasyon noktalarında; bölgesel tur acentaları, konaklama, yeme-içme, gezi-eğlence, ulaşım, alışveriş vb. gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile yapmış oldukları harcamalar söz konusu bölgenin ekonomik anlamda gelirlerinin artmasını sağlamaktadır (Zaei ve Zaei, 2013:16; Bahar ve Kozak, 2014: 161).

Destinasyon bölgesinde turizm sektörünün gelişmesi adına yapılan yatırımlar sayesinde yerel halk için yeni iş imkanları doğmakta, insanlar sektör içerisine doğrudan ya da dolaylı şekilde girerek kazanç sağlamaktadır (Filiposki vd., 2016:135). Turizm yatırımları sayesinde bölgede gelir seviyesi yükselmekte, yerel girişimciler için restoran, kafe, eğlence mekanları gibi yeni iş sahaları oluşmakta ve

vergi gelirlerinde artış sağlanmaktadır(Getz, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Jurowski vd.,1997; Madrigal, 1993). Bu bakımdan yerel halkın gelir seviyesi yükselmekte ve sosyo-ekonomik açıdan gelişim sağlanmaktadır (Pizam, 1978; Belisle ve Hoy, 1980; Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; Haralambopoulos vd., 1994; Candela ve Figini, 2012; Marin, 2015: 161).

Turizm, hizmet sektörü olmasından dolayı emek yoğun üretim yapan bir sektördür ve bu bağlamda önemli oranda istihdam olanakları yaratmaktadır (Getz, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Candela ve Figini, 2012; Zaei ve Zaei, 2013:17; Rothman, 1978; Belisle ve Hoy, 1980; Tyrell ve Spaulding, 1984; Sheldon ve Var, 1984; Milman ve Pizam, 1988). Konaklama sektörü ile de doğrudan ilişkili turizm sektöründe hizmet unsuru en önemli kavramlardan biridir. Sektör içerisinde önemli bir yer kaplayan turizm işletmeleri hizmet üretim aşamasında büyük ölçüde insan emeğinden faydalanmaktadır. Aynı zamanda sektörde birçok pozisyonda görev almak için özel yeteneklere gerek duyulmaması kalifiye olmayan personelin de rahat iş bulmasının önünü açmaktadır (Turistlerin yapmış olduğu her bir harcama sektöre doğrudan ve turizm sektörüyle bağlantılı diğer sektörlere ise dolaylı yoldan istihdam oluşturma imkânı vermektedir. (Durgun, 2006: 25).

Turizm sektörü istihdam olanaklarını artırması sayesinde çalışma imkanı bulamayan bölge dışındaki insanların bölgeye göç etmesine ve burada çalışma olanağı bulmalarına imkan sağlamaktadır. Diğer taraftan bölge dışından çalışmak için gelen insanların kazançlarını geldikleri bölgelerde değerlendirmeleri kendi bölgelerinin de gelişmesine olanak tanımaktadır (Tisdell, 2013: 670).

Turizm, bölge ekonomisi için geleneksel sektörlerin eksiklerini ortadan kaldıran, ekonomik çeşitlendirme sağlayan ve bölgesel kalkınmayı geliştirme stratejisi olarak değerlendirilen bir araçtır (Stoffelen ve Vanneste, 2016: 44). Turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki bir diğer etkisi ise ilgili destinasyona olan turist hareketliliği nedeniyle bölge halkı toplu ulaştırma araçlarında yüksek standartlara, elektrik, su vb. altyapı hizmetleri ile daha kaliteli bir yaşam düzeyine, ayrıca büyük alışveriş ve eğlence merkezlerine kavuşması olur (Goodwin, 1998:5). Bu fırsatların yanında bölgeye yapılacak olan yatırımlar sayesinde turizm sektörü, ekonomik yapının çeşitlenmesine ve bölgede diğer sektörlerin gelişmesine de uygun bir ortam hazırlamaktadır (Bahar ve Kozak, 2013: 178).

Turizm endüstrisinden sağlanan kazancın ülke veya bölge ekonomisi için sadece olumlu ya da olumsuz olarak tek yönlü düşünülmesi yanlış olacaktır. Zira turizm sektörü ilgili bölgelerde ekonomik açıdan çeşitli girdiler sağladığı gibi bir takım maliyetler de oluşturmaktadır (Seetanah, 2011: 292). Fiyat artışı ve ürün hizmetlerinde sınırlılık (Pizam, 1978; Belisle ve Hoy, 1980; Brougham ve Butler, 1981; Liu ve Var, 1986; Liu, Sheldon ve Var, 1987; Husbands, 1989; Haralambopoulos vd., 1996; Johnson vd., 1994); gelir dağılımda eşitsizlik (Perdue vd., (1987); Milman ve Pizam, 1988) arazi ve mesken fiyatlarında artış (Pizam, 1978; Perdue vd., 1990; Caneday ve Zeiger, 1990), Yaşam maliyetinde ve mülk vergilerinde artış (Liu ve Var,1986; Perdue vd., 1990) turizmin negatif etkileri arasında sayılabilir (Gabriel vd., 2011)

1.2. Turizmin Sosyo-kültürel Etkileri

Turizm faaliyetleri, yalnızca ekonomik bir aktivite olmayıp, sosyo-kültürel, siyasal ve çevre ile ilgili pek çok unsuru da kendi içerisinde barındıran ve ayrıca toplumun bütün kesimlerini etkileyen bir eylem özelliğine sahiptir. Bu kapsamda turizm endüstrisinin etkileri analiz edilirken sosyo-kültürel etkilerinin de değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü sosyal çevrenin turizm sektörüne etkisi oldukça önemlidir. Bir destinasyon bölgesindeki sosyal yapının direnç göstermesi turizm faaliyetlerinin gelişimini sekteye uğratabilmektedir (Civelek, 2010: 333).

Turizm sektörü insanların yaşamlarına ilişkin bir faaliyet alanı olarak görülebileceği gibi, insanların toplum içinde birlikte yaşamalarının da belirli bir yönünü oluşturan toplumsal bir olay olarak kabul edilir. Bu nedenle turistlerin ziyaretlerinden ve konaklamalarından doğan ilişkiler sonucunda birbirlerinden farklı eğitim, kültür ve yaşam koşullarına sahip toplumlar arasındaki bir etkileşim

zamanla bilgide, örf ve adetlerde, tavır ve davranışlarda değişikliklere neden olmaktadır (Gürkan, 1995: 41-42; Civelek, 2010: 332).

Turizmin bölgede;

- Barış ve hoşgörüyü artırarak engelleri ortadan kaldırır.
- Kırsal bölgelerin kentleşmesini hızlandırır.
- Kadın hakları konusunda gelişim sağlar.
- Boş zaman kullanma alışkanlığını geliştirir.
- Temizlik bilincin gelişmesini sağlar.
- Yeni toplumsal kurumların ortaya çıkmasını sağlar.
- Yeni mesleklerin ortaya çıkmasını sağlar.
- Kültürel değerlerin korunmasında bilinç oluşur.
- Yabancı dil öğrenmeye yönlendirir.
- Aile bağlarını güçlendirir.
- Sosyal etkileşimi hızlandırır.
- Yöresel sanatın yeniden canlanmasını sağlayarak, bölgenin sanatını güçlendirir (Özbey, 2002; Çalışkan ve Tütüncü, 2003; Yıldırım ve Deniz, 2018; Civelek,2010; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Çalışkan ve Tütüncü, 2008; Uçar, 2010; Tunçsiper, 2011; Şahbaz ve Karaçar, 2013; Biçici, 2014; Sharpley, 2014; Mansuroğlu, 2014; Almeida García vd., 2015; Ekici ve Çizel, 2015; Başarangil vd., 2016; Ali vd., 2017).

Turizimin bölgede yaratabileceği olumsuz etkiler ise;

- Yabancı düşmanlığını artırabilir.
- Suç oranında artış olabilir.
- Kültür ticarileşebilir.
- Turistleri taklit olumsuz yönlenmeye neden olabilir.
- Aile bağlarını zayıflatabilir.
- Fuhuş vb. ahlaki bozulmalara sebep olabilir.
- Özellikle gençlerin değer ve inanç yapısı üzerinde olumsuz etki bırakarak, giyim ve yaşam biçimlerinde değişimler meydana getirir.
- Turist kabul eden ülkenin anadilini yozlaştırır.
- Etnik gerginliklere yol açabilir (Göktaş, 2016; Bestard ve Nadal, 2007; Diedrich ve GarcíaBuades, 2009; Almeida-García vd., 2016; Yıldırım ve Deniz, 2018; Civelek,2010; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Çalışkan ve Tütüncü, 2008; Doğan ve Üngüren, 2010; Uçar, 2010; Almeida García vd., 2015; Ekici ve Çizel, 2015; Polat ve Yıldız, 2016; Başarangil vd., 2016; Ali vd., 2017).

Turizm sektörünün yukarıda sayılan pozitif ve negatif etkilerinin yanında diğer olumlu etkileri şu şekilde özetlenebilir: karşılıklı kültürel etkileşim sağlar, bölgenin saygınlığını artırır, destinasyon noktasının uluslararası bilinirliğini artırır, ulusal kimliği geliştirir, daha fazla kültürel faaliyetlerin oluşmasına yardımcı olur, boş zaman faaliyetlerini geliştirir. Diğer taraftan sosyal yapıyı değiştirmesi, kültür şoku ve kültürel kirlenmeye neden olması, yöre insanın alışkanlıklarını değiştirmesi, hastalıkların farklı bölgelere dağılmasını hızlandırması ve politik bir araç olarak kullanılması turizmin sosyal açıdan diğer olumsuz etkileri olarak ileri sürülebilir (Pranic vd., 2012: 242; Kreag, 2001).

Bu açıdan değerlendirildiğinde, turizm sektörünün yerel halk üzerindeki etkilerinin kısa vadeli olarak değil daha çok uzun dönemli analiz edilmesi gerekmektedir (Gullion vd., 2015: 185). Turizm sektörü bir bölgedeki yaşam tarzını ve o bölgedeki sosyal faaliyetleri çeşitlendirerek, yeni ilişkiler kurulmasını, değişik tarzda kültürlerin tanınmasını ve insanlara kendilerini ifade etme, başkalarıyla iletişim kurma

olanağı sağlayarak yerel halkın tutum ve davranışlarını değiştirebilmektedir. Yerel halkın farklı kültürel yapıları öğrenmesi onların tecrübelerini arttırarak dünya görüşünü etkileyebilmektedir (Çalışkan ve Tütüncü, 2003: 132).

3. Turizmin Doğal Kaynaklar ve Çevre Üzerindeki Etkileri

Hammaddesi doğal ve kültürel kaynaklar olan turizm sektörünün sürekliliğinin sağlanması da bu kaynakların sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu bağlamda turizm ve çevre arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur (Yıldız ve Kalağan, 2008: 43).

Turizm sektörünün çevreyle ilişkisi genellikle üç farklı açıdan değerlendirilmektedir. Bunların birincisi olan kaynak kullanımı, turizm faaliyetlerinin doğal kaynaklar üzerinde gerçekleştirilmesiyle ilgilidir. Turistik bir ürünün oluşmasında en önemli faktör olan çekicilik turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle turizm sektörünün çevreyle ilişkisi değerlendirilirken mevcut kaynakların etkin kullanımı ve taşıma kapasitesi doğru analiz edilmelidir. İkinci faktör ise destinasyon bölgesindeki turistlerin tavır ve davranışlarıdır. Turistlerin gittikleri bölgelerde kendilerinin her şeyi yapmakta özgür olduklarını düşünmeleri ve bilinçsiz davranışları doğayı olumsuz yönde etkilemektedir. Turizm sektörünün doğayla olan bir diğer ilişkisi ise meydana getirdiği kirliliktir. Turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte su, gürültü, hava, toprak kirliliği ve atıkların oranı hızla artmaktadır (Holden, 2007: 74-75).

Turizimin doğal çevre üzerindeki etkileri;

- Turistik bölgelerde toprağın sıkışması ve erozyon tehlikesi, bitki örtüsünün değişimi ve farklılaşması
- Ateş kullanımındaki dikkatsizlik ve orman yangınları,
- Yapılaşma için ağaçların kesilmesi,
- Bitki Örtüsünün Tahribatı,
- Atık su problemleri,
- Katı atıkların artması (çöp vs.),
- Aşırı su kullanımı ve su kalitesindeki bozulma,
- Aşırı ve dengesiz yapılaşma sonucu yaban hayatın zarar görmesi
- Zamansız veya kaçak avlanma sonucu bazı hayvan türlerin yok olması
- Çevresel stres ve hayvan davranışlarında değişiklikler,
- Yapılaşmanın belli bölgede yoğunlaşması,
- Arazi Tahribatı,
- İnşaat (turizm tesisi) yapımı,
- Gürültü Kirliliği şeklinde sıralanabilir (Lim ve McAleer, 2005; Issı, 1989; Doğan ve Üngüren, 2010; Uçar, 2010; Almeida García vd., 2015; Ekici ve Çizel, 2015; Polat ve Yıldız, 2016; Başarangil vd., 2016; Ali, 2017)

Turizmin yapay çevre üzerindeki etkileri ise,

- Yöresel mimari motiflerin korunamaması
- Doğa-mimari üslup ilişkisinin kurulamaması
- Çarpık kentleşme ve Mimari Kirlenme
- Aşırı trafik yoğunluğu (karayolu ulaşımı)
- Yeni marinalar veya marinada kapasitelerin artırılması
- Yaz aylarında fazla enerji tüketimi
- Alt Yapıda Meydana Gelen Yetersizlikler
- Otopark alanlarının yetersizliği

- Mevcut yolların yeterli gelmemesi
- Trafik Sorunları (Lim ve McAleer, 2005; Issı, 1989; Doğan ve Üngüren, 2010; Uçar, 2010; Almeida García vd., 2015; Ekici ve Çizel, 2015; Polat ve Yıldız, 2016; Başarangil vd., 2016; Ali vd., 2017)

2. YEREL HALKIN TURİZİME YÖNELİK ALGI, TUTUM ve DAVRANIŞLARI

Turizm gelişiminin yerel halk üzerindeki etkisinin, destinasyondaki bireyler arasında algılanma süreci söz konusudur. Bu algılama sürecinin başlaması için turizm gelişim aşamasında, destinasyondaki bireylerin turizm gelişiminin etkilerini algılaması gerekmektedir. Turizm gelişim etkilerinin algılanmasının ardından turizmin yerel halk üzerindeki etkileri günlük yaşamda kendini göstermeye başlar ve günlük yaşam içerisinde olumlu ya da olumsuz yönde sonuçlanır (Kim, 2002).

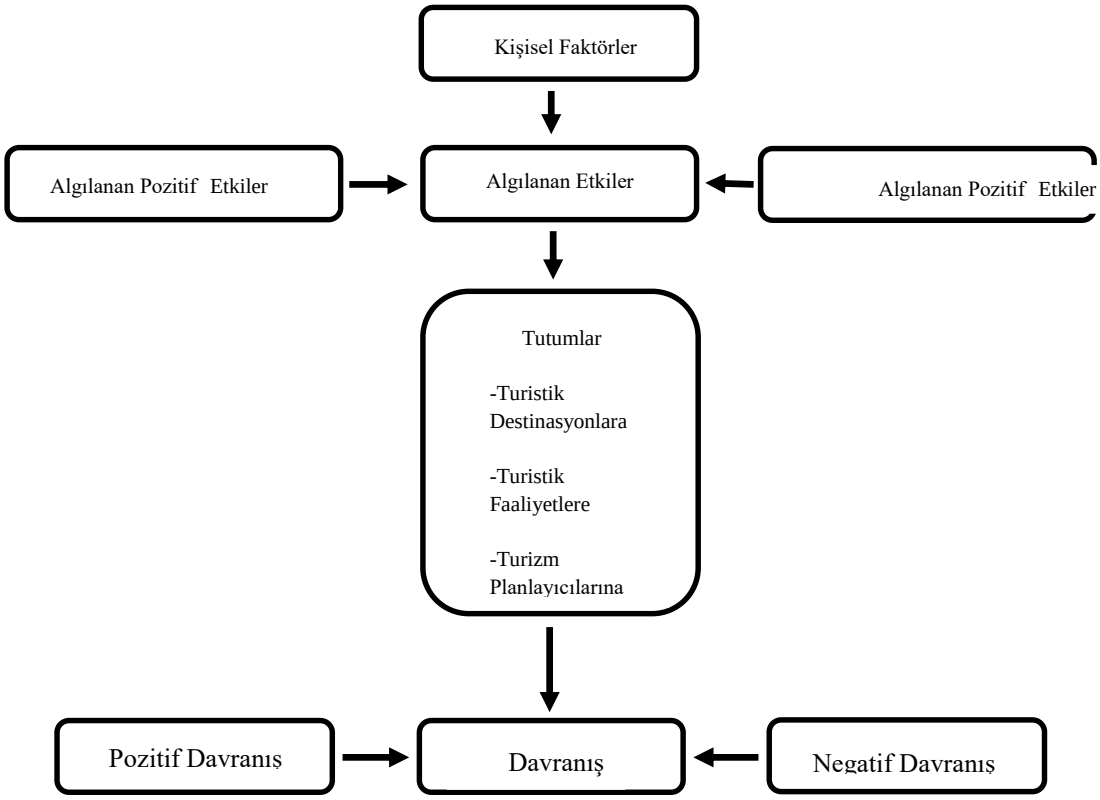

Şekil 1. Algılamalar, Tutumlar ve Davranışlar Arasındaki İlişki Kaynak: Carmichael, B.A. (2000), " A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviours in a Rapidly Changing Tourist Area", Tourism Management, 21, 604.

Modele göre davranışlar niyetlenmiş davranış öğeleri tarafından etkilenirken niyetlenmiş davranış öğeleri de tutumlar ve öznel normlardan etkilenmektedir (Şekil 1). Tutumlar ve normlar ise inanışlardan etkilenerek hiyerarşik bir hareketi ortaya çıkmaktadır. Yerel halkın turizmi pozitif tutumla desteklemeleri sonucunda profesyonel turizm davranışlarının görülmesi, turizm yönetimi açısından bu teorinin önemini ortaya koymaktadır (Aktaran: Altıntaş, 2010). Turizm gelişimi halkın birbirleri ve toplum ile olan ilişkilerini değiştirebilmektedir. Bu yüzden, turizm gelişim etkilerine karşı yerel halkın tutum ve algısının belirlenmesi başarılı turizm gelişim politikasına, turizm pazarlamasına, var olan ve

gelecekte oluşturulacak turizm programları düzenlenmelerine yön verecek bir unsur olarak görülmektedir (Huang ve Stewart, 1996).

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve desteğini etkileyen faktörler konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, doğum yeri, yaşam süresi, meslek, ekonomik bağımlılık, mekansal faktörler ve turistlerle etkileşim gibi faktörlerin yerel halkın turizimin gelişimine yönelik algı ve desteklerini etkileyen faktörler olduğu görülmüştür (Davis vd., 1988; Liu ve Var, 1986; Madrigal, 1995; Pizam, 1978, Petrzelka vd., 2005, Harrill ve Potts'un, 2003, Mason ve Cheyne, 2000, Linberg vd., 1999, Çavuş ve Tanrısevdi 2002; Andereck vd., 2005; Harrill, 2004; Quinn'in, 2007; (Andereck vd., 2005; Jurowski ve Gürsoy, 2004).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin ilk turzim destinasyonlarından biri olma özelliği taşıyan ve Güney Marmara'nın önemli bir turizm cazibe merkezi olarak Erdek' te ikamet eden yerel halkın, turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif-negatif etkilere yönelik algı ve turizm gelişimine yönelik katılımlarının, demografik özellikleri üzerindeki etkisini tespit etmeye çalışmaktır.

3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Erdek' te ikamet eden yerel halkın, turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif - negatif etkilere yönelik algı ve turizm gelişimine yönelik katılımlarının, demografik özellikleri üzerindeki etkisini ve Erdek yerel halkının yine turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif ve negatif etkilere yönelik algıları ile turizmin gelişimine yönelik katılımları arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla şekil 1'de görülen model kullanılmıştır. Bu model; ilgili teorik ve uygulamalı araştırmalar incelenerek, modeli oluşturan bileşenler arasındaki ilişkilere bakılarak elde edilen bilgilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 2: Temel Araştırma Modeli

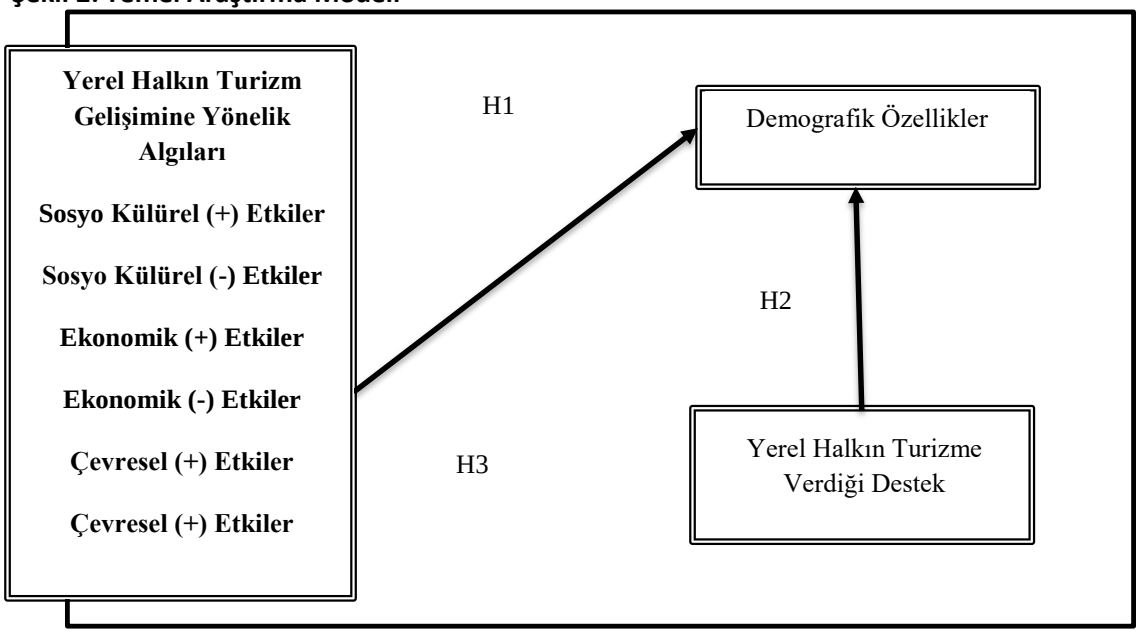

Şekil 2'de görülen araştırma modeli doğrultusunda geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

H1. Yerel halkın turizm gelişim etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.a Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.b Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel negatif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.c Yerel halkın turizmin ekonomik pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.d Yerel halkın turizmin ekonomik negatif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.e Yerel halkın turizmin çevresel pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H1.f Yerel halkın turizmin çevresel negatif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H2. Turizm gelişimine verilen destek yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

3.3. Anakütle ve Örneklem

Araştırmanın evreni Erdek ilçe merkezine bağlı ilçelerde ikamet eden yerel halk olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri kolayda örnekleme yönetimi kullanılarak, 2019 yılı Haziran ayı içerisinde Erdek ilçelerinde ikamet eden 183 katılımcıya internet ortamında anket yöntemi uygulanarak elde edilmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan 183 kişiden 93'ü (%52) bayanken, katılımcılardan 60 kişi (%32) 36-45 yaş arasındadır. 116 kişinin (%63) bekar olduğu katılımcılardan 75 kişi (%42) üniversite mezunu ve 69 kişi (%38) 4001-6000 TL arasında gelir düzeyine sahiptir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde	Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet			**Eğitim**		
Bayan	93	52	İlköğretim	3	2
Erkek	90	48	Lise	43	23
			Önlisans	21	11
Toplam	183	100	Üniversite	75	42
Yaş			Lisansüstü	41	22
15-25 Arası	15	8			
26-35 Arası	46	25	Toplam	183	100
36-45 Arası	60	32			
46-55 Arası	50	29			
56 ve Üzeri	12	6	**Gelir Düzeyi**		
			2000 TL ve Altı	21	11
Toplam	183	100	2001-4000 TL Arası	50	27
			4001- 6000 TL Arası	69	38
Medeni Durum			8001-10000 TL Arası	23	12
Evli	67	37	10001 Tl ve Üzeri	20	11
Bekar	116	63			
			Toplam	183	100
Toplam	183	100			

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket uygulaması kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu, yerel halkın turizm gelişim etkileri algısını ölçmek amacıyla Güneş (2014) tarafından geliştirilen "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" ve ankete cevap verenlerle ilgili cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, meslek olmak üzere demografik bilgileri elde etmeyi amaçlayan sorulardan oluşmuştur. Anket formu demografik özellikleri de içeren formla birlikte toplam 35 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların ilgili ifadeye katılım düzeylerini ölçmeye yönelik 5"li Likert ölçeği kullanılmıştır. ("1: Kesinlikle Katılmıyorum", "2: Katılmıyorum", "3: Ne katılıyorum- Ne Katılmıyorum", "4: Katılıyorum", "5: Kesinlikle Katılıyorum").

3.4.1. Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği

Araştırmada yerel halkın turizm gelişim etkileri algısını ölçmek amacıyla Güneş (2014) tarafından geliştirilen "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Orijinal dili Türkçe olan ölçek turizmin sosyo-kültürel pozitif etkileri (4 madde), sosyo-kültürel negatif etkileri (4 madde), ekonomik pozitif etkileri (5 madde), ekonomik negatif etkileri (3 madde), çevresel pozitif etkileri (4 madde), çevresel negatif etkileri (4 madde) ve turizm gelişimine verilen destek (4 madde) ifadeleri olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır.

Güneş (2014) tarafından geliştirilen ölçme aracında kullanılan ifadeler; Hong Long, (2012); Andereck ve Vogt, (2012); Oviedo-Garcia vd., (2007); Long ve Kayat, (2011); Altıntaş, (2010); Yoon vd.; (2001); Chen ve Chen (2010); Golzardi vd., (2012); Dyer vd., (2006); Johnson ve Akış, (1993); Oviedo-Garcia vd., (2007); Vargas Sanchez vd., (2009); Ritchie ve Inkari (2006); Lankford ve Howard, (1994) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında oluşturulmuştur. Oluşturulan ölçeğin güvenilirliğini test etmek

Antalya merkezde ikamet eden 150 kişi ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonucunda α = 0,832 olarak tesipt edilen ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlikleri sosyo-kültürel pozitif etkiler alt boyutu için α = 0,842, sosyo-kültürel negatif etkiler alt boyutu için α = 0,767 , ekonomik pozitif etkiler alt boyutu için α = 0,911, ekonomik negatif etkiler alt boyutu için α = 0,674, çevresel pozitif etkiler alt boyutu için α = 0,899 ve çevresel negatif etkiler alt boyutu için α = 0,831 olarak tespit edilmiştir. Erdem (2017) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise ölçeğin güvenilirliği α = 0,761 olarak tespit edilmiştir.

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Anketlerden elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu kontrol etmek amacı ile ilk olarak KMO ve Barlett testleri uygulanmıştır. Test sonucunda; "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" nin 3 sorudan oluşan turizmin algılanan ekonomik negatif etkileri boyutu, 4 sorudan oluşan turizmin algılanan çevresel pozitif etkileri ve 4 sorudan oluşan turizmin algılanan çevresel negatif etkileri alt boyutları farklı faktörlerle etkileşim gösterdiklerinden ve uygun faktöre dağılmadıklarından analizden çıkarılmıştır. Çalışmada kullanılan "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" 5 sorudan oluşan turizmin algılanan ekonomik pozitif etkileri alt boyutu için KMO değeri 0,788, 5 sorudan oluşan turizmin algılanan sosyo-kültürel pozitif etkileri boyutu için KMO değeri 0,763, 4 sorudan oluşan turizmin algılanan sosyo-kültürel negatif etkileri alt boyutu için KMO değeri 0, 744 ve 4 sorudan oluşan turizm gelişimine verilen destek alt boyutu için KMO değeri 0,685 olarak tespit edilmiştir. Barlett test sonucu ise anlamlı çıkmıştır ($p<0,05$). Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Hair vd., 2010). "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" nin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlikler ise, 5 sorudan oluşan turizmin algılanan ekonomik pozitif etkileri alt boyutu için Cronbach's Alpha değeri α=0,849, turizmin algılanan sosyo-kültürel negatif etkileri alt boyutu için Cronbach's Alpha değeri α=0,787, turizmin algılanan sosyo-kültürel negatif etkileri alt boyutu için Cronbach's Alpha değeri α=0,761 ve turizm gelişimine verilen destek alt boyutu için Cronbach's Alpha değeri α=0,768 olarak tespit edilmiştir.

4. BULGULAR

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları tablo 2'de sunulmuştur. Analiz sonucunda cinsiyet değişkeni ile yerel halkın ekonomik pozitif ($p=0.578$; $p>0.05$) ve sosyo-kültürel negatif ($p=0.591$; $p>0.05$) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkeni ile sosyo-kültürel negatif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.00$; $p<0.05$). Elde edilen bulgulara göre kadın katılımcıların turizm gelişiminin sosyokültürel pozitif (4.16) etkilerine karşı algılarının, erkek katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Analiz sonucunda H1b ve H1c hipotezleri cinsiyet değişkeni açısından red edilirken, "Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir" şeklindeki H1a hipotezi cinsiyet değişkeni açısından kabul edilmiştir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile cinsiyet değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.000$; $p<0.05$). Buna göre kadın katılımcıların turizme verdikleri destek (4.41) erkek katılımcılara göre (4.01) daha yüksektir. Bu bağlamda "Turizm gelişimine verilen destek yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. " şeklindeki H2 hipotezi cinsiyet değişkeni açısından kabul edilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyetine Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin T Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	Std. Sapma	t Değeri	p Değeri
Ekonomik Pozitif Etkiler	Kadın	93	4.11	0.87	0.53	0.578
	Erkek	90	4.03	0.56		
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	Kadın	93	4.16	0.53	5.89	0.000**
	Erkek	90	3.56	0.61		
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	Kadın	93	2.71	0.858	0.537	0.591
	Erkek	90	2.78	0.632		
Turizme Yönelik Destek	Kadın	93	4.41	0.51	3.78	0.000**
	Erkek	90	4.01	0.65		

*p<0.05 **p<0.01

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları ise Tablo 3' te sunulmuştur. Analiz sonucunda medeni durum değişkeni ile yerel halkın sosyo-kültürel pozitif (p=0.145; p>0.05) ve sosyo-kültürel negatif (p=0.129; p>0.05) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Medeni durum değişkeni ile ekonomik pozitif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir (p=0.004; p<0.01). Elde edilen bulgulara göre bekar katılımcıların turizm gelişiminin ekonomik pozitif (4.31) etkilerine karşı algılarının, evli katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Analiz sonucunda H1a ve H1b hipotezleri cinsiyet değişkeni açısından red edilirken, "Yerel halkın turizmin ekonomik pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir" şeklindeki H1c hipotezi medeni durum değişkeni açısından kabul edilmiştir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile medeni durum değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmemiştir (p=0.745; p>0.05). Bu bağlamda "Turizm gelişimine verilen destek yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. " şeklindeki H2 hipotezi medeni durum değişkeni açısından red edilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Medeni Duruma Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin T Testi Sonuçları

Boyutlar	Medeni Durum	N	Ort.	Std. Sapma	t Değeri	p Değeri
Ekonomik Pozitif Etkiler	Evli	67	4.31	0.57	2.84	0.004**
	Bekar	116	3.93	0.782		
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	Evli	67	3.98	0.597	0.54	0.145
	Bekar	116	3.80	0.666		
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	Evli	67	2.61	0.676	1.527	0.129
	Bekar	116	2.82	0.785		
Turizme Yönelik Destek	Evli	67	4.19	0.657	0.325	0.745
	Bekar	116	4.23	0.594		

*p<0.05 **p<0.01

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında turizm sektöründe çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları ise Tablo 4' te sunulmuştur. Analiz sonucunda turizm sektöründe çalışma durumu değişkeni ile yerel halkın sosyo-kültürel pozitif (p=0.144; p>0.05) ve sosyo-kültürel negatif (p=0.113; p>0.05) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Turizm sektöründe çalışma durumu ile ekonomik pozitif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir (p=0.049; p<0.01). Elde edilen bulgulara göre turizm sektöründe çalışan katılımcıların turizm gelişiminin ekonomik pozitif (4.38) etkilerine karşı algılarının, çalışmayan katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Analiz sonucunda H1a ve H1b hipotezleri turizmde çalışma durumu değişkeni açısından red edilirken, "Yerel halkın turizmin ekonomik pozitif etkilerine yönelik algısı yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir" şeklindeki H1c hipotezi turizmde çalışma durumu değişkeni açısından kabul edilmiştir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile turizm sektöründe çalışma değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir (p=0.020; p<0.05). Buna göre kadın katılımcıların turizme verdikleri destek (4.52) erkek katılımcılara göre (4.16) daha yüksektir. Bu bağlamda "Turizm gelişimine verilen destek yerel halkın bireysel özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. " şeklindeki H2 hipotezi turizm sektöründe çalışma değişkeni açısından kabul edilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Turizm Sektöründe Çalışma Durumlarına Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin T Testi Sonuçları

Boyutlar	Turizm Sektöründe Çalışma	N	Ort.	Std. Sapma	t Değeri	p Değeri
Ekonomik Pozitif Etkiler	Evet	78	4.38	0.489	0.142	0.049*
	Hayır	105	4.01	0.753		
Sosyo-Kültürel Pozitif Etkiler	Evet	78	4.05	0.57	1.50	0.144
	Hayır	105	3.83	0.65		
Sosyo-Kültürel Negatif Etkiler	Evet	78	2.49	0.59	1.59	0.113
	Hayır	105	2.79	0.76		
Turizme Yönelik Destek	Evet	78	4.52	0.52	2.35	0.020*
	Hayır	105	4.16	0.61		

*p<0.05 **p<0.01

Yerel halkın turizme yönelik algılarının yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için yapılan tek yönlü anova testi sonuçlarına göre her dört değişken içinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Anova testinde ilk olarak grupların varyanslarının eşitliğinin test edilmesi amacıyla yapılan levene testinin sonucunda grupların varyanslarının eşitliği kabul edilmemiştir (yaş değişkeni için p=0.00 < 0.05; eğitim durumu değişkeni için p=0.07 < 0.05; meslek değişkeni için p=0.08 < 0.05; gelir değişkeni için p= 0.07 < 0.05). Bu durumda ilgili değişkenler için tek yönlü anova testi yapabilmek için ön şart sağlanamadığından H1a, H1b, H1c hipotezleri yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi değişkenleri açısından reddedilmiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yerel halkın turizm gelişiminin pozitif ve negatif etkilerini nasıl algıladığı, turizm gelişimine ve planlamasına ne yönde tepki vereceği hususunda da belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel fayda ve zararlarının yerel halk üzerindeki etkileri konusu araştırmacılar ve akademisyenler tarafından ilgi görmeye devam etmektedir. Bu araştırmada, Türkiye'nin ilk turzim destinasyonlarından biri olma özelliği taşıyan ve Güney Marmara'nın önemli bir turizm cazibe merkezi olarak Erdek' de ikamet eden yerel halkın, turizmin gelişimi sonucu ortaya çıkan sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel pozitif - negatif etkilere yönelik algı ve turizm gelişimine yönelik katılımlarının, demografik özellikleri üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket uygulaması kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu, yerel halkın turizm gelişim etkileri algısını ölçmek amacıyla Güneş (2014) tarafından geliştirilen "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" ve ankete cevap verenlerle ilgili cinsiyet, yaş, medeni

durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, meslek olmak üzere demografik bilgileri elde etmeyi amaçlayan sorulardan oluşmuştur.

Yapılan faktör analizi sonucunda; "Yerel Halkın Turizm Gelişim Etkileri Algısı Ölçeği" nin 3 sorudan oluşan turizmin algılanan ekonomik negatif etkileri boyutu, 4 sorudan oluşan turizmin algılanan çevresel pozitif etkileri ve 4 sorudan oluşan turizmin algılanan çevresel negatif etkileri alt boyutları farklı faktörlerle etkileşim gösterdiklerinden ve uygun faktöre dağılmadıklarından analizden çıkarılmıştır.

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni ile yerel halkın ekonomik pozitif ($p=0.578$; $p>0.05$) ve sosyo-kültürel negatif ($p=0.591$; $p>0.05$) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkeni ile sosyo-kültürel negatif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.00$; $p<0.05$). Elde edilen bulgulara göre kadın katılımcıların turizm gelişiminin sosyokültürel pozitif (4.16) etkilerine karşı algılarının, erkek katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile cinsiyet değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.000$; $p<0.05$). Buna göre kadın katılımcıların turizme verdikleri destek (4.41) erkek katılımcılara göre (4.01) daha yüksektir.

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçlarına göre ise medeni durum değişkeni ile yerel halkın sosyo-kültürel pozitif ($p=0.145$; $p>0.05$) ve sosyo-kültürel negatif ($p=0.129$; $p>0.05$) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Medeni durum değişkeni ile ekonomik pozitif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.004$; $p<0.01$). Elde edilen bulgulara göre bekar katılımcıların turizm gelişiminin ekonomik pozitif (4.31) etkilerine karşı algılarının, evli katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile medeni durum değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmemiştir ($p=0.745$; $p>0.05$).

Yerel halkın turizm gelişim etkileri algılarında turizm sektöründe çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları ise tablo 4'de sunulmuştur. Analiz sonucunda turizm sektöründe çalışma durumu değişkeni ile yerel halkın sosyo-kültürel pozitif ($p=0.144$; $p>0.05$) ve sosyo-kültürel negatif ($p=0.113$; $p>0.05$) etki algıları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Turizm sektöründe çalışma durumu ile ekonomik pozitif etki algısı arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.049$; $p<0.01$). Elde edilen bulgulara göre turizm sektöründe çalışan katılımcıların turizm gelişiminin ekonomik pozitif (4.38) etkilerine karşı algılarının, çalışmayan katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Yerel halkın turizme verdiği destek ile turizm sektöründe çalışma değişkeni arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.020$; $p<0.05$). Buna göre kadın katılımcıların turizme verdikleri destek (4.52) erkek katılımcılara göre (4.16) daha yüksektir.

Yerel halkın turizme yönelik algılarının yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak için yapılan tek yönlü anova testi sonuçlarına göre her dört değişken içinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Bu çalışmada ekonomik kalkınma açısından büyük öneme sahip olan turizm sektörünün başarılı ve sürdürülebilir olması için, sektör temsilcileri, politaka yapıcılar, yerel hizmetler gibi aktörlere sektörün gelişimine yönelik çeşitli ip uçları sunulmaktadır. Özellikle yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları, toplumun gelişim süreci üzerinde de etkili olan turizm açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple turizm

faaliyetlerinin neden olduğu etkilerden en çok etkilenen ve sektörü etkileyen kesim olan yerel halkın turizme yönelik görüşlerinin belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

Aslan, Z. ve AKTAŞ, G. (1994), "Turizm Açısından Çevre Sorunlarına Genel Bir Yaklaşım", Ekoloji Dergisi, Sayı:11, s.43-45.

Avcıkurt, C. (2003), "Turizm Sosyolojisi", Balıkesir, Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C. (2009), "Turizm Sosyolojisi-Genel Ve Yapısal Yaklaşım" (3. Basım), Ankara: Detay Yayıncılık.

Bahar, O. ve M. Kozak. (2013). "Turizm Ekonomisi", Anadolu Üniversitesi Yayını.

Belisle, F. J. ve Hoy, D. R. (1980), "The Perceived Impact of Tourism by Residents: A Case Study in Santa Marta, Columbia", Annals of Tourism Research 7, 83-101.

Bozok, D. ve KÖROĞLU, A. (2007), "Akdeniz Ülkelerine Yönelik Uluslararası Turizm Hareketleri", Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:1, s.146-157.

Candela, G. ve P. Figini. (2012), The Economics Of Tourism Destinations. In The Economics of Tourism Destinations, Springer Berlin Heidelberg.

Carmichael, B.A. (2000), " A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviours in a Rapidly Changing Tourist Area", Tourism Management, 21, 604.

Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008), "Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması", IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Kitapçığı, Belek, Antalya, 127-148.

Çeken, H. ve Diğerleri (2008), 'Turizm Talebine Bağlı Olarak Uluslararası Turizm Hareketlerindeki Gelişmeler', Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:26, s.71-85. http://e-sosder.com/dergi/26071-085.pdf (4 Kasım 2009)

Çeken H. (2008), "Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme", Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, X (II), 293-306.

Civelek, A. (2010), "Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 13(1-2). 331-350

Davis D., Allen J. ve Cosenza R. (1988), "Segmenting Local Residents by Their Attitudes. Interests and Opinions Toward Tourism", Journal of Travel Research, 27(2) ,2-8.

Durgun, A. (2006), Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Isparta Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta.

Filiposki, O., M. Ackovska, N. Petroska-Angelovska ve D. Metodieski. (2016), "Socio-Economics Impacts Of Tourism". Економски Развој, 18(1-2), 125-140.

Getz, D. (1994), "Residents' Attitudes Toward Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland", Tourism Management, 15(4),247-258.

Goodwin, H. (1998), "Sustainable Tourism And Poverty Elimination". In DFID/DETR Workshop on Sustainable Tourism and Poverty (Vol. 13), London: Department for International Development.

Gürkan, İ. (1995), "Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi (Kemer-Alanya)". Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma Ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, yayın no: 1997/1 Editör: Aykut Toros.

Haralambopoulos N. ve Pizam A. (1996), "Perceived Impacts of Tourism-The Case of Samos", Annals of Tourism Research, 23(3), 503-526 .

Harrill R. (2004), "Resident Attitudes toward Tourism Development: A literature Review with Implications for Tourism Planning ", Journal of Planning Literature, 18(3), 251266.

Holden, A. (2007), "Environment and Tourism", Routledge.

Huang, Y. ve Stewart, W. P. (1996), "Rural Tourism Development: Shifting Basis of Community Solidarity", Journal of Travel Research, 36(4), 26-31.

Issı, Y. (1989). "Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri", İktisat Fakültesi Mecmuası, 47(1-4), 115-131.

Jurowski, C. Uysal, M. ve Williams, R. D. (1997), "A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism", Journal of Travel Research, 36(2), 3-11.

Kim, K. (2002), "The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Residents in The Community", PhD Thesis, The Virginia Polytechnic Instıtute and State University, USA, 8.

Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak M. (2001), "Genel Turizm: İlkeler- Kavramlar", Detay Yayıncılık, Ankara.

Liu, J. L. ve Var T. (1986), "Resident Attitudes to Tourism Impacts In Hawaii." Annals of Tourism Research,13, 193-214.

Lim, C. and M. McAleer. (2005), "Ecologically Sustainable Tourism Management", Environmental Modelling & Software, 20(11), 1431-1438.

Lindberg, K. ve Johnson, R. L. (1997), "The Economic Values of Tourism Social Impacts", Annals of Tourism Research, 24(1), 90-116.

Madrigal, R. (1995), "Residents' Perceptions and the Role of Government", Annals of Tourism Research, 22, 86-102.

Marin, D. (2015), "Study On The Economıc Impact Of Tourısm And Of Agrotourism On Local Communıties", Research Journal Of Agricultural Science, 47(4), 160-163.

Mason, P. ve Cheyne, J. (2000), "Residents' Attitudes to Proposed Tourism Development", Annals of Tourism Research, 27(2), 391-411.

Milman, A. ve Pizam, A. (1988), "Social Impact of Tourism on Central Florida", Annals of Tourism Research, 15(2), 191-204.

Petrzelka, P., Krannich, R. S., Brehm, J. ve Trentelman, C. K. (2005), "Rural Tourism and Gendered Nuances", Annals of Tourism Research, 32(4), 121-1137.

Pizam, A. (1978), "Tourism's Impacts: The Social Costs to the Destination Community As Perceived by Its Residents", Journal of Travel Research, 8-12.

Pranic, L., L. Petric ve L. Cetinic. (2012), "Host Population Perceptions Of The Social İmpacts Of Sport Tourism Events İn Transition Countries: Evidence From Croatia", International Journal of Event and Festival Management, 3(3), 236-256.

Seetanah, B. (2011), "Assessing The Dynamic Economic Impact Of Tourism For Island Economies", Annals of Tourism Research, 38(1), 291-308.

Sheldon, P. J. ve Var T. (1984), "Residents Attitudes to Tourism in North Wales", Tourism Management, 5(1), 40-48.

Stoffelen, A. and D. Vanneste. (2016), "Institutional (Dis)Integration And Regional Development İmplications Of Whisky Tourism In Speyside, Scotland", Scandinavian Journal Of Hospitality And Tourism, 16(1), 42-60.

Tisdell, C. A. (2013), "Handbook of Tourism Economics: Analysis, New Applications, and Case Studies", Singapore: World Scientific Publishing Company.

Tyrell, T. ve Spaulding P. (1984), "A Survey of Attitudes Toward Tourism Growth in Rhode Island", Hospitality Education and Research Journal, 8, 22–23.

Oh, C. O. (2005), "The Contribution Of Tourism Development To Economic Growth In The Korean Economy". Tourism Management, 26(1), 39-44.

Özbey, F. R. (2002), 'Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması', Uluslararası Bilim Konferansı, Kitap:4, s.135-150. http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/kuresellesme.doc

Walpole, M. ve Goodwin, H. (2000), "Local Economic Impacts of Dragon Tourism in Indonesia", Annals of Tourism Research, 27(3), 559-576.

Yıldız, Z. ve Kalağan, G. (2008), "Alternatif Turizm Kavramı Ve Çevresel Etkileri", Yerel Siyaset Dergisi, 35, 43-45

Zaei, M. E. and M. E. Zaei. (2013), "The Impacts Of Tourism Industry On Host Community", European Journal Of Tourism Hospitality And Research, 1(2), 1221.

Zengin. B. (2010), "Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisine Reel ve Moneter Etkileri", Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1). 102-126.

Kapıdağ Yarımadasının Flora Zenginliği ve Potansiyel Doğa Turizmi Açısından Değerlendirilmesi

Dr. Hafize Handan ÖNER [1]
Dr. Hadiye BAŞAR [2]

ÖZET:

Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği tarafından "İnsanların aslen hayatlarını idame ettirdikleri yerlerin dışına yolculuk etmeleri ve buralardaki gerek turizm gerekse yerel işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından meydana çıkan ilişkilerin bütünü" olarak tanımladığı turizm, ülkelerin ve toplumların gelişmesinde ve refah düzeyinin artmasında hızla gelişen önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde turizm faaliyetleri oldukça çeşitlenmiştir: iç-dış turizm, sosyal turizm, gençlik turizmi, sağlık turizmi, termal turizmi, yaz-deniz turizmi, yat turizmi, dağ-kış turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, golf turizmi, inaç-kültür turizmi gibi. Son yıllarda ayrıca ilgileneni artan bir doğa turizmi/eko-turizm anlayışı gelişmiştir. Diğerlerinde olduğu gibi ülkemiz bu açıdan da oldukça zengin kaynaklara sahiptir.

Kapıdağ Yarımadası (Erdek/Balıkesir), Güney Marmara Bölümünün kıyı ortasında, Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu karasal iklim şartlarının kesiştiği "Marmara Geçiş Bölgesi" içinde yer alan bir tombolo oluşumudur. Yarımadada genel olarak ormanların (ibreli ve geniş yapraklı), çalıların ve kısa boylu odunsuların ve otsuların oluşturduğu bir vejetasyon yapısı görülmektedir. Yarımadadaki yağış, sıcaklık ve nem şartları kışın yapraklarını döken, geniş yapraklı orman topluluklarının yanında, Akdeniz etkisinin görüldüğü uygun ortam şartlarında ibreli orman topluluklarının da kendilerine yer bulmasına sağlamıştır. Bunun sonucunda son derece zengin bir ağaç, çalı ve otsu flora oluşmuştur.

2006-2009 yılları arasında yapılan arazi çalışmalarında Kapıdağ Yarımdası'nda 92 familya, 359 cins ve bu cinslere ait 668 takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bu taksonlardan 46 adedi peyzaj değerine sahiptir. Yine çalışma alanında üç ana vejetasyon tipi (orman, maki ve frigana) belirlenmiştir. Yarımada bu anlamda gerek flora zenginliği gerekse vejetasyon yapısı açısından önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada Kapıdağ Yarımadasında tespit edilen bitki çeşitliliğinin ve vejetasyon yapısının potansiyel flora turizmine yönelik olası aktiviteler (yürüyüş güzergâhları, foto-safari, ilgili bilimsel eğitim gezileri gibi) ve görsel özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Yarımadada belirlenen 3 vejetasyon tipi, çiçeklenme dönemleri ile peyzaj değeri yüksek taksonlar ve bu taksonların yayılış alanları değerlendirilmiştir. Bazı paydaşların konuya yaklaşımlarına ilişkin gözlemler değerlendirilerek alanın rekreasyonel potansiyelinin optimum düzeyde kullanımına yönelik bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kapıdağ, Erdek, flora, doğa turizmi
Jel Kodu: Q26

[1] Ege Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, İzmir, Türkiye, hhnd_1971@yahoo.com
[2] Ege Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, İzmir, Türkiye, sayra00@gmail.com

The Evaluation of Kapıdağ Peninsula in terms of Flora Richness and Potential Nature Tourism

Dr. Hafize Handan ÖNER [1]
Dr. Hadiye BAŞAR [2]

ABSTRACT:

The International Association of Scientific Tourism Experts defines tourism as "is the whole of relationships that arise from temporary accommodation, where people travel outside their usual environment and demand goods and services produced by both tourism and local businesses". Tourism is emerging as an important sector which is developing rapidly and increasing the prosperity of countries and societies. Nowadays, tourism activities are very diversified. Such as domestic-foreign tourism, social tourism, youth tourism, health tourism, thermal tourism, summer-sea tourism, yacht tourism, mountain-winter tourism, plateau tourism, cave tourism, congress tourism, golf tourism, faith-culture tourism. It has developed a growing understanding of nature tourism / eco-tourism in recent years. Our country has very rich resources in this respect too, as in others.

Kapıdağ Peninsula (Erdek / Balıkesir) is located in the middle of the coast of the South Marmara Section. The Black Sea, Mediterranean and terrestrial climatic conditions of Central Anatolia are in the Marmara Transition Zone where intersect. Kapıdağ Peninsula is a tombolo formation. The peninsula generally has a vegetation structure consisting of forests (coniferous and broadleaf), shrubs and short woods and grasses. Precipitation, temperature and humidity conditions in the peninsula have led to the spread of large-leaved forest communities that shed their leaves in winter and coniferous forest communities in areas where Mediterranean influence was observed. As a result of this, a very rich tree, shrub and herbaceous flora were formed in the Kapıdağ Peninsula.

During the field studies conducted between 2006-2009 in Kapıdağ Peninsula 92 families, 359 genera and 668 taxa belonging to these genera have been identified. 46 of detected taxa have landscape value. Three main types of vegetation (forest, maquis and frigana) were determined in the study area. The peninsula has an important place both in terms of flora richness and vegetation structure.

In this study, the plant diversity and vegetation structure detected in the Kapıdağ Peninsula were evaluated in terms of potential flora tourism activities (hiking routes, photo-safari, related scientific education trips) and visual characteristics. It were evaluated the three types of vegetation determined in the peninsula, terms of flowering periods, taxa with high landscape value and distribution areas of these taxa. Observations of some stakeholders' approaches to the issue were evaluated and some suggestions were made for the optimum use of the recreational potential of the area.

Keywords: Kapıdağ, Erdek, flora, nature tourism
JEL Code: Q26

[1] Aegean Forestry Institute, İzmir, Turkey, hhnd_1971@yahoo.com
[2] Aegean Forestry Institute, İzmir, Turkey, İzmir, Türkiye, sayra00@gmail.com

GİRİŞ

Dinamik bir yapıya sahip olan insanoğlunun zaman zaman dinlenme, yenilenme, öğrenme veya eğlenme gibi nedenlerle doğal ortamlarından uzaklaşması-yolculuğa çıkması günümüzde temel ihtiyaçlardan biri haline gelmiştir. Dilimizde "Bacasız sanayii" olarak da adlandırılan turizm temelde aynı özelde farklı olay ve olguları içermesi nedeniyle birçok şekilde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan biri de Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği tarafından "İnsanların aslen hayatlarını idame ettirdikleri yerlerin dışına yolculuk etmeleri ve buralardaki gerek turizm gerekse yerel işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından meydana çıkan ilişkilerin bütünü" olarak yapılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere turizm, ülkelerin ve toplumların gelişmesinde ve refah düzeyinin artmasında hızla gelişen önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle son yıllarda çevre bilincinin artması, doğanın ve doğalın korunmasına yönelik uygulamaların tercih edilmesi, her türlü ürün ve hizmetlerde sürdürülebillirliğin aranması, klasik turizm anlayışında da birçok değişimi ve gelişimi kaçınılmaz kılmıştır. Günümüzde, güneş-deniz-kum üçgeninin dışında, farklı bölgeleri ve çeşitli turizm faaliyetlerini içeren, belirli bölgeler üzerindeki belirli zamanlarda meydana gelen yoğunlaşmayı azaltan ve turizmi bütün bir yıla yayan; yerli halk-çevre-turist ilişkilerini güçlendiren alternatif bir turizm anlayışı oluşmuştur (Çelik, 2018; Baykan (2014)'e atfen:194).

Alternatif turizm içinde gittikçe artan bir ilgiye sahip olan eko-turizm ise; doğal kaynakların korunumu ve sürdürülebilir kullanımın sağlandığı ek olarak yerel halkların ekonomik kalkınmasına yardım ederken, sosyo-kültürel yapılarını da koruyup kollayan bir turizm yaklaşımıdır (URL 1). Eko-turizm aktiviteleri incelendiğinde doğa sporları etkinlikleri (sportif doğa yürüyüşü, kamping, dağcılık, kaya tırmanışı, sualtı dalış, yamaç paraşütü, yelken kanat, planör, balon, sportif olta balıkçılığı, rafting, bisiklet turları, atlı doğa gezisi), eğitim etkinlikleri (foto-safari, kuş gözlemi, trekking, botanik-flora keşif yürüyüşü, odun dışı orman ürünleri keşif ve faydalanma gezisi, doğa keşif yürüyüşü, yaban hayatı gözleme, doğa okulları) ilk akla gelenlerdir. Ayrıca gidilen yerin doğasına bağlı olarak yayla turizmi, agro-tutizm (çiftlik turizmi), mağara turizmi ve dağ turizmi de eko-turizm içinde yer almaktadır (Özdemir, 2018: 448; Yılmaz ve ark., 2004: 22; Ongun ve ark., 2017: 54; Koyuer, 2017: 33; Ünal Ankaya ve ark., 2018; Akpınar ve ark.,2010: 1579).

Türkiye seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB)'nin raporuna göre 2014 yılında turizm sektöründe küresel olarak 1,2 trilyon dolarlık harcama olmuştur. Bu sermayenin/meblağın içinde doğa turizminin payı ise 400 milyar dolardır. Yine aynı rapora göre yıllık %4-7'lik büyümeye sahip turizm sektörü içinde doğa ve macera turizmi yüzde 20-30'luk büyüme eğilimindedir (URL 2). Yine TÜRSAB verilerine göre 2017 yılı için ülkemizin turizm geliri GSMH içindeki payı 3,1 ve 2003-2017 yılları arasında eko-turizm getirisi ise 5 ila yaklaşık 35 bin dolardır (URL 2).

Eko-turizm sadece getirisi artan ve doğaya bakışı daha çevreci olan bir turizm anlayışı olmayıp aynı zamanda bu turizmi seçen özel bir turist profiline de sahiptir. Ekoturistler genellikle çevreye duyarlı tatiller için daha fazla ödeme yapmaya gönüllü, çevreye karşı duyarlı, değişik sosyal ve sportif aktivitelerde bulunan, seyahatleri sırasında diğer turistlerden daha fazla harcama yapan ve daha yüksek gelir gruplarından olup üniversite mezunudurlar (URL 2; Kurnaz ve ark., 2018: 414-415). Eko-turistleri motive edici unsurlar arasında bozulmamış doğa, yerel kültür, yabani hayvanlar, yürüyüş imkanlarının yanı sıra yaptıkları bu ziyaretlerde yerel halka iş imkânı ve gelir sağlaması gerektiğini düşünen, çevrenin ve sosyal dokunun korunması için fazla harcama yapabileceklerini söyleyen, tatil

planı yaparken çevreyi dikkate alan ve tesislerin 'yeşil' olup olmadığını detaylı olarak sorgulayan bireyler oldukları da dikkate değerdir (https://www.ecotourism.org'a atfen Kurnaz ve ark., 2018: 414-415).

Flora turizmine bakış açısının belirlenmeye çalışıldığı bir çalışmada katılımcıların mevsimsel tercihlerinin sırasıyla ilkbahar-yaz-sonbahar olduğu, % 95,5'inin bitkisel açıdan zengin olan güzergâhlara, flora turizmi kapsamında turlar düzenlense katılmak istedikleri, bitkisel materyal dışında en fazla 4,11 puan ortalaması ile dere-nehir-göl oluşumlarını görmek istedikleri, 4,21 ortalama puan ile öncelikle güvenliği, arkasından 4,18 puan ortalaması ile manzara güzelliğini ve üçüncü sırada ise 3,94 puan ortalaması ile vejetasyon zenginliğini tercih ettikleri tespit edilmiştir (Irmak ve ark. 2011: 101-103). Bir diğer araştırmada katılımcıların %70'inin çevre kirliliği ile bozulmamış zengin doğal güzellikleri, %60,80'inin sakin ve sessiz çevre istedikleri, %57,5'inin otantik bir yerel kültürün varlığı (geleneksel yaşam kültürü) önemsedikleri ve yapmak istedikleri konusunda kendilerine yardımcı olan insanların olmasını üçüncü derecede olumlu bir özellik olarak gördükleri ifade edilmiştir (Kiper ve ark., 2016: 98-101).

Bütün bu özelliklerinin ışığında Türkiye'nin sürdürülebilir, biyoçeşitliliğin, doğal çevrenin ve geleneksel kültür unsurlarının korunmasını destekleyen, yerel halkın refahına katkıda bulunan ve yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkanlarının üretilmesini öngören ve yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektiren eko-turizm anlayışına ve kriterlerine sahip olduğu açıkça ortadadır (Yücel, 2002).

Kapıdağ Yarımadası, 40°27'41,33'' kuzey enlemi ile 27°53'24,73'' batı boylamında bulunan yüzölçümü yaklaşık 300 kilometre kare olan bir "tombolo" oluşumudur. Yarımadanın en yüksek noktası 808 m ile Kurtkayası Tepesidir. Su kaynakları açısından zengindir. Önemli akarsuları; kuzeye akan Değirmendere, Ceylan Dere, Kurtboğaz Dere ve Ballıpınar Dereleridir. Yarımadanın kara ile birleştiği kıstağın doğu yanında Bandırma Körfezi, batı yanında ise Erdek Körfezi yer alır (Anonim, 2002; Sönmez, 2001) (Şekil 1).

Şekil 1 Kapıdağ Yarımadası

Kapıdağ Yarımadası adı Altın Post Efsanesinde anılan, geçmişi M.Ö. 5400'e dayanan zengin bir tarihe sahip bir yerleşim yeridir. Bir zamanlar Kyzikos Antik Şehri'nin kurulu olduğu yarımadada Hadrianus Tapınağı, Collesium kadar görkemli Belkıs Sarayı denilen Anfiteatr kalıntısı ve Tiyatro yeri, Kirazlı Manastırı önemli tarihi kalıntılardan bazılardır (Ertüzün, 1999).

Marmara Adaları içinde "korumaya bağımlı gerileme (-1)" gösteren önemli doğa alanı içinde yer alan yarımadada bulunan Kapsül Burnu ve Maymun Burnu Akdeniz Foku yaşama alanı olarak belirlenmiştir

(Ekim vd. (editörler) 2006; URL 3). Ayrıca Kapıdağ Yarımadası memeli varlığı açısından yüzölçümüne oranla 6 takım ve 32 memeli türün yayılış gösterdiği zengin bir alandır (Hızal, 2008: 25).

Kapıdağ Yarımadası Karadeniz, Akdeniz ve İç Batı Anadolu karasal iklim şartlarının kesiştiği "Marmara Geçiş Bölgesi" içinde yer almaktadır. Yarımada Akdeniz ve Karadeniz Bitki Coğrafyasına ait iklim ve flora yapısına sahiptir. Yarımadada Kayın, Kestane, Ihlamur, Kızılçam ve Meşe türlerinin baskınlığında geniş orman ve son derece zengin bir floraya sahip maki alanları mevcuttur. Öner ve Akbin (2010:), Kapıdağ Yarımadasında 92 familya, 359 cins ve bu cinslere ait 668 takson tespit ettiklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu bu flora ekonomik değeri olan türler açısından da incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda yarımadada 352 adet ekonomik önemi olan takson belirlenmiştir (46 adet peyzaj, 143 adet tıp,79 adet gıda vd.) (Öner ve Akbin, 2011).

Alternatif etkinlikler açısından Kapıdağ Yarımadasının özellikle orta ve kuzey bölgelerinde yoğun olarak yayılış gösteren orman alanları doğa yürüyüşleri, atlı doğa gezileri; yarımadanın girintisi-çıkıntısı yoğun olan kuzey kıyıları rüzgar sörfü ve yamaç paraşütü; başta Erdek olmak üzere İlhanlar, Doğanlar, Ormanlı ve Kocaburgaz beldeleri kampçılık, piknik, aktiviteleri; uygun olduğunda ve gerekli izin alındığında Güzelce ile Değirmen Burnu arası, Gündoğdu limanı doğusu ile Osmanlı Burnu, Akça Ada çevresi ile Erdek çevresi sualtı sporu ve Karşıyaka kıyıları başta olmak üzere tüm kıyılarda balıkçılık için uygundur. Ayrıca yarımadanın tamamı foto safari, fauna ve flora turlarının yapılabileceği, güzel havasının rahatlatıcı ve iyileştirici etkisinden yararlanılabileceği doğal bir ortamdır (Arslan, 2005: 48).

Günümüzde Kapıdağ Yarımadasının ekonomisi tarım, balıkçılık, ipek böceği yetiştiriciliği, zeytincilik, madencilik ve turizme dayanmaktadır. Yarımadada şaraplık üzüm yetiştiriciliği ve sofralık zeytin üretimi ön plandadır (Öner ve Akbin 2010).

YÖNTEM

Bu çalışmada 2006-2009 yılları arasında Kapıdağ Yarımadasında yapılan arazi çalışmaları ve alınan bitki örneklerinin teşhisleri sonucunda tespit edilen flora verileri baz alınmıştır. Ancak Güner ve arkadaşları (2010)'nın yayınladıkları son çalışma dikkate alınarak flora listesi yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca araştırma alanında belirlenen peyzaj kullanımına sahip taksonlar dışında Tuzlacı (2007) ve Akkemik (2014)'ün çalışmalarından da faydalanılarak flora/doğa turizmi potansiyeline sahip olduğu düşünülen taksonlar belirlenmiştir.

Söz konusu floranın içerdiği zenginlik ve görülmesi önerilen taksonların yapısı, ömürleri, yayılış gösterdikleri vejetasyon tipi, çiçeklenme dönemleri incelenerek yarımada için doğa turizmi ve diğer potansiyel aktiviteler için uygun dönemler belirlenmiştir. Elde edilen veriler ışığında çalışma alanında yapılabilecek aktiviteler için önerilerde bulunulmuştur.

BULGULAR

Bu çalışmada, araştırma alanında yayılış gösteren 96 familya, 359 cins ve 655 takson belirlenmiştir. Bu taksonların 116'sı Akdeniz, 87'si Avrupa-Sibirya, 17'si Karadeniz ve 11 tanesi ise İran-Turan Flora Bölgesi elementidir. Tespit edilen bu florada 8 adet endemik takson (*Anchusa leptophylla* Roemer & Schultes subsp. *incana* (Ledeb.) Chamb., *Centaurea polyclada* DC, *Tragopogon aureus* Boiss., *Euphorbia amygdaloides* L. var. *robbiae* (Turrill) Radeliffee-Smith, *Hypericum confertum* Choisy subsp. *confertum*, *Thymus pulvinatus* Celak, *Chronanthus orientalis* (Lois) Heywood & Frodin, *Lathyrus undulatus* Boiss. ve *Trifolium pannonicum* Jacq.) olduğu görülmüştür.

Genel floranın 520 adedi otsu, 135 adedi ise odunsu (81 adedi çalı, 39 adedi ağaç, 10 adedi çalımsı ve 5 adedi ise odunsu-tırmanıcı) yapıya sahiptir. Bu florayı oluşturan taksonlar ömürleri açısından incelendiğinde ise 407 adedinin çok yıllık, 192 adedinin tek yıllık, 22 adedinin iki yıllık, 14 adedinin tek/iki yıllık, 11 adedinin iki/çok yıllık, 5 adedinin tek/iki ve çok yıllık ve 1 adedinin ise tek/çok yıllık olduğu belirlenmiştir.

Araştırma alanında çiçeği, meyvesi, boyutu ile göz alıcı özelliklere sahip olan ve/veya peyzaj değeri olan 280 adet takson tespit edilmiştir. Söz konusu özellikleriyle görülesi bu taksonlar, genel floranın % 42,75'ini oluşturmaktadır.

Görülesi floranın 171 adedi otsu, 109 adedi ise odunsu (67 adedi çalı, 37 adedi ağaç, 4 adedi odunsu-tırmanıcı ve 1 adedi çalımsı) yapıya sahiptir. Bu flora ömürleri açısından incelendiğinde çok yıllıkların 227 adet, tek yıllıkların 35 adet, iki yıllık ve iki/çok yıllıkların 7 adet ve tek/iki yıllıkların ise 4 adet olduğu görülmektedir.

Kapıdağ Yarımadasında genel olarak, ormanların (ibreli ormanlar ve geniş yapraklı ormanlar), çalıların (maki) ve kısa boylu odunsu-otsuların oluşturduğu (frigana) bir vejetasyon yapısı söz konusudur. Yarımadadaki yağış, sıcaklık ve nemlilik şartları altında kışın yapraklarını döken, geniş yapraklı orman topluluklarının yanında Akdeniz etkisinin görüldüğü uygun ortam şartlarında ibreli orman toplulukları da kendilerine yer bulmuşlardır. Bunun sonucunda son derece zengin bir ağaç, çalı ve otsu florası oluşmuştur.

Yarımadada tespit edilen vejetasyonlar oluşum bazında incelendiğinde orman alanlarında 172'si görülesi toplam 417 takson, maki alanlarında 125'i görülesi toplam 338 takson ve frigana alanlarında 44'ü görülesi toplam 162 takson yayılış göstermektedir. Ayrıca Kapıdağ Yarımadasının Belkıs Tombolosu bölgesinde bulunan kısıtlı bir alanda yayılış gösteren *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex. Steudel'in baskın olduğu sazlık alanda ise 15 adedi görülesi toplam 42 takson belirlenmiştir (Şekil 2).

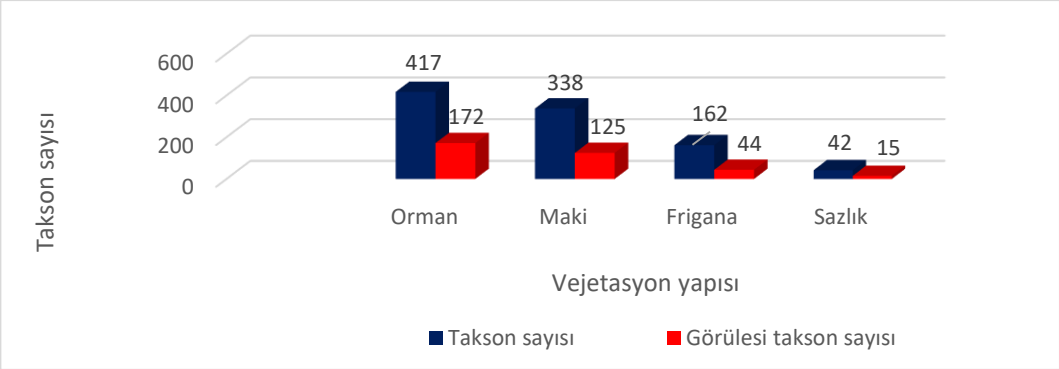

Şekil 2 Vejetasyon Yapısına Göre Flora Durumu

Orman alanlarında belirlenen görülesi taksonların bazılarından *Heracleum sphondylium* L. subsp. *ternatum* (Velen.) Brummitt, *Ilex colchica* Poj., *Laurocerasus officinalis* Roemer, *Taxus baccata* L., *Pisum sativum* L. subsp. *elatius* (Bieb.) Aschers & Graebn. var. *elatius*; maki alanlarında *Alcea biennis* Winterl, *Cornus mas* L., *Euphorbia macloclada* Boiss., *Lupinus albus* L. subsp. *graecus* (Boiss & Sprun) Franco & Silva, *Myrtus communis* L. subsp. *communis*; frigana alanlarında *Dactylis glomerata* L., *Eryngium campestre* L., *Eryngium maritimum* L., *Lagurus ovatus* L., *Lavandula stoeachys* L., *Linaria pelisseriana* (L.) Miller, *Serapias bergonii* E. G. Camus, *Tuberaria guttata* (L.) Fourr. var. *guttata*, *Verbascum densiflorum* Bertol ilk dikkat çeken taksonlar arasında sayılabilir. Ayrıca sazlık alanda ise

Ferula communis L. subsp. *communis*, *Lysimachia punctata* L., *Mentha longifolia* (L.) Hudson, *Epilobium hirsutum* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex. Steudel, *Salix alba* L., görülesi taksonlardandır.

Orman tiplerine göre florayı irdelediğimizde ibreli ormanlarda 62'si görülesi 150 takson ve geniş yapraklı ormanlarda ise 161'i görülesi toplamda 363 taksonun yayılış gösterdiği görülmüştür (Şekil 3).

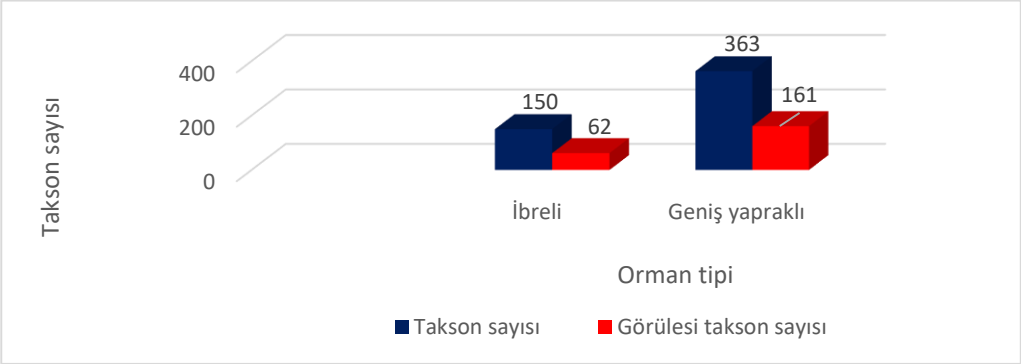

Şekil 3 Orman Tipine Göre Flora Durumu

Kapıdağ Yarımadasında tespit edilen vejetasyonların baskın türü açısından florayı incelediğimizde ise, Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) alanlarında 62'si görülesi toplam 150 takson; Kayın (*Fagus orientalis* Lipsky) alanlarında 74'ü görülesi toplam 139 takson; Kestane (*Castanea sativa* Miller) alanlarında 131'i görülesi toplam 287 takson; Meşe (*Quercus cerris* L., *Quercus frainetto* Ten., *Quercus infectoria* Olivier ve *Quercus petraea* Mattuschka) alanlarında 94'ü görülesi toplam 202 takson; Kocayemiş (*Arbutus unedo* L.) alanlarında 125'i görülesi toplam 338 takson; Abdestbozan (*Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach.) alanlarında 44'ü görülesi toplam 162 takson ve Kamış (*Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex. Steude) alanlarında 15'i görülesi toplam 42 taksonun bulunduğu belirlenmiştir (Şekil 4).

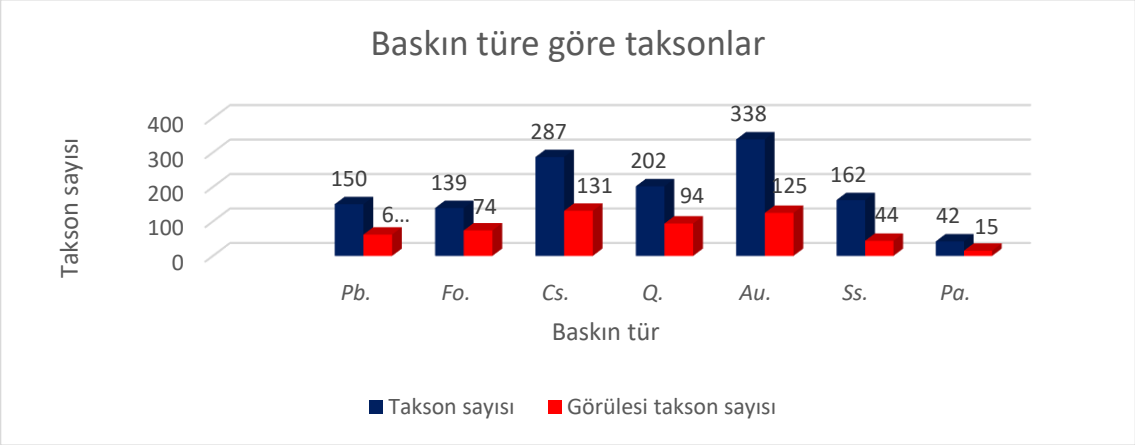

Şekil 4 Baskın Türe Göre Flora Durumu

Çalışma alanında yayılış gösteren 655 taksonun çiçeklenme dönemi başlangıcı incelendiğinde ilkbahar (116 adet mart, 168 adet nisan ve 163 adet mayıs ayları) ve yaz başlangıcının (112 adet haziran ayı) en yoğun dönemler olduğu görülmektedir. Görülesi taksonların çiçeklenme başlangıç dönemi de genel flora ile paralellik göstermektedir (51 adet mart, 68 adet nisan, 67 adet mayıs ve 53 adet haziran ayı).

Çiçeklenme sonunun gözlendiği dönemlere bakıldığında genel floranın ilkbahar sonu (96 adet mayıs ayı) ve yaz aylarında (127 adet haziran, 134 adet temmuz ve 108 adet ağustos ayı) yoğunlaştığı

görülmektedir. Görülesi taksonlar açısından da aynı dönemlerde (46 adet mayıs, 58 adet haziran,48 adet temmuz ve 39 adet ağustos ayları) son çiçeklenme görülmektedir. Görülesi taksonlarda ayrıca eylül ayında da 31 adet taksonun çiçeklenmesinin devam ettiği tespit edilmiştir.

Çalışma alanında çiçekli bitkilerin dışında 11 adedi görülesi olduğu tespit edilen 14 adet sporlu bitki bulunmaktadır.

Kapıdağ Yarımadasında görülesi taksonların çiçeklenme dönemleri göz önüne alındığında mart ayından eylül ayına kadar uzanan bir çiçeklenme periyodunun olduğu görülmektedir. Bu periyodun en yoğun dönemini ise nisan-haziran ayları oluşturmaktadır (Şekil 5).

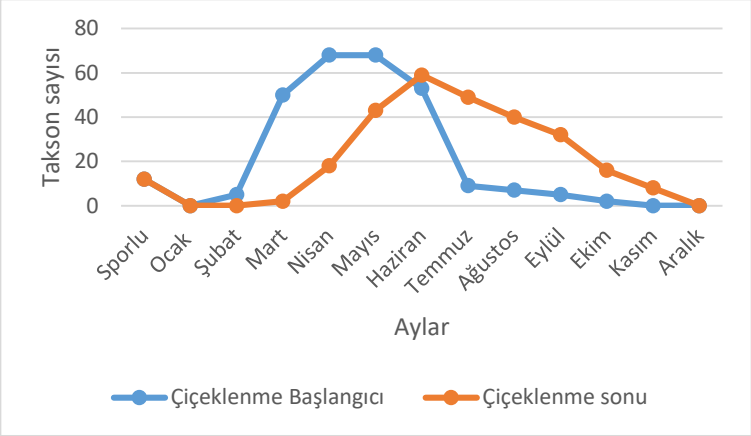

Şekil 5 Kapıdağ Yarımadası Florasının Çiçeklenme Dönemi

Kapıdağ Yarımadasında flora turizmi potansiyeli açısından görülesi olduğu düşünülen 280 adet takson belirlenmiştir. Belirlenen bu taksonlar Tablo 1'de listelenmiştir.

Tablo 1. Kapıdağ Yarımadasında Flora Turizmi Açısından Görülesi Olduğu Düşünülen Taksonlar

FAMİLYA ve Taksonlar	Türkçe Adı	Çiçeklenme Dönemi	Ömür	Yapı
PTERIDOPHYTA				
ASPIDIACEAE				
Dryopteris filix-max (L.) Schott	Erkek eğrelti	S	Çok Yıllık	Otsu
Asplenium adiantum-nigrum L.	Kara saçak otu	S	Çok Yıllık	Otsu
Asplenium trichomanes L.	Saçak otu	S	Çok Yıllık	Otsu
EQUICETACEAE				
Equisetum arvense L.	At kuyruğu	S	Çok Yıllık	Otsu
Equisetum palustre L.	Kırk bacak	S	Çok Yıllık	Otsu
Equisetum giganteum L.	Kırk kilit otu	S	Çok Yıllık	Otsu
Equisetum telmateia Ehrh.	Deredoruk	S	Çok Yıllık	Otsu
OSMUNDACEAE				
Osmunda regalis L.	Kıral eğreltisi	S	Çok Yıllık	Otsu
SPERMATOPHYTA				
GYMNOSPERMAE				
CUPRESSACEAE				
Juniperus oxycedrus L. subsp. *oxycedrus*	Katran ardıcı	-	Çok Yıllık	Ağaç
EPHEDRACEAE				

Ephedra foeminea Forssk.	Boru otu	6-6	Çok Yıllık	Çalımsı
PINACEAE				
Pinus brutia Ten.	Kızılçam	5-6	Çok Yıllık	Ağaç
Pinus nigra Arn. subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe	Karaçam	-	Çok Yıllık	Ağaç
TAXACEAE				
Taxus baccata L.	Porsuk	4-4	Çok Yıllık	Ağaç
ANGIOSPERMAE				
MAGNOLIOPSIDA (DICOTYLEDONEAE)				
ACERACEAE				
Acer campestre L. subsp. *campestre*	Ova akçaağacı	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Acer platanoides L.	Çınar akçaağacı	3-5	Çok yıllık	Ağaç
Acer heldreichii subsp. *trautvetteri* (Medw.) A.E.Murray	Kafkas akçaağacı	3-5	Çok yıllık	Ağaç
ADOXACEAE				
Sambucus ebulus L.	Mürver otu	7-9	Çok yıllık	Otsu
Sambucus nigra L.	Ağaç mürver	6-7	Çok yıllık	Çalı
Viburnum lantana L.	Germeşe	5-6	Çok yıllık	Çalı
AMARANTHACEAE				
Salsola tragus subsp. *tragus*	Kum döngelesi	5-7	Tek yıllık	Otsu
ANACARDIACEAE				
Cotinus coggygria Scop.	Boyacı sumağı	4-6	Çok yıllık	Çalı
Pistacia atlantica Desf.	Sakızlık	3-4	Çok yıllık	Ağaç
Pistacia lentiscus L.	Sakız ağacı	3-4	Çok yıllık	Ağaç
Pistacia palaestina Boiss.	Çöğre	3-5	Çok Yıllık	Çalı
Pistacia terebinthus L. subsp. *terebinthus*	Menengiç	3-5	Çok yıllık	Çalı
Rhus coriaria L.	Sumak	6-7	Çok yıllık	Çalı
APOCYNACEAE				
Cynanchum acutum subsp. *acutum L.*	Bacırgan	6-9	Çok yıllık	Otsu
AQUIFOLIACEAE (ILICIACEAE)				
Ilex aquifolium L.	Çoban püskülü	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Ilex colchica Poj.	Işılgan	6-7	Çok yıllık	Çalı
ARALIACEAE				
Hedera helix L.	Duvar sarmaşığı	8-9	Çok yıllık	Odunsu tırmanıcı
ARISTOLOCHIACEAE				
Aristolochia hirta L.	Yılan otu	3-6	Çok yıllık	Otsu
ASCLEPIADACEAE				
Periploca graeca L. var. *graeca*	Garipler urganı	4-7	Çok yıllık	Çalı
ASPARAGACEAE				
Ornithogalum umbellatum L.	Sunbala	3-5	Çok yıllık	Otsu
BORAGINACEAE				
Anchusa azurea Miller var. *azurea*	Sığır dili	4-7	Çok yıllık	Otsu
**Anchusa leptophylla* Roemer & Schultes subsp. *incana* (Ledeb.) Chamb.	Emzik dili	6-7	İki/Çok yıllık	Otsu
Echium italicum L.	Kurt kuyruğu	5-8	İki yıllık	Otsu
Heliotropium hirsutissimum Grauer	Aygün çiçeği	5-10	Tek yıllık	Otsu
Myosotis ramosissima Rochel ex. Schultes subsp. *ramosissima*	Kuş gözü	4-7	Tek yıllık	Otsu
Symphtum orientale L.	Eşek kafes otu	4-6	Çok yıllık	Otsu
Trachystemon orientalis (L.) G. Don	Kaldirik	3-5	Çok yıllık	Otsu
BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)				
Arabis alpina subsp. *alpina* L.	-	6-7	Çok yıllık	Otsu

Malcolmia flexuosa (Sibth. & Sm.) Sibth. & Sm.	Kaya şebboyu	3-4	Tek yıllık	Otsu
Hesperis matronalis L. subsp. *matronalis*	Akşam yıldızı	6-7	İki/Çok yıllık	Otsu
CAMPANULACEAE				
Campanula lyrata subsp. *lyrata* Lam.	Memek	4-7	İki/Çok yıllık	Otsu
Campanula persicifolia L.	Zarif çıngırak	6-8	Çok yıllık	Çalı
Campanula rapunculoides L.	Elmacık	7-8	Çok yıllık	Otsu
Campanula rapunculus subsp. *lambertiana* (A.DC.) Rech.f.	Sidikli çançiçeği	5-7	İki yıllık	Otsu
Campanula rapunculus L var. *rapunculus*	Firenk salatası	5-7	İki yıllık	Otsu
CANNABACEAE				
Humulus lupulus L.	Şerbetçi otu	6-8	Çok yıllık	Otsu
CAPRIFOLIACEAE				
Lonicera caprifolium L.	Hanımeli	5-6	Çok yıllık	Odunsu tırmanıcı
Valeriana officinalis L.	Kediotu	6-7	Çok yıllık	Otsu
CARYOPHYLLACEAE				
Dianthus calocephalus Boiss.	Güzel karanfil	5-9	Çok yıllık	Otsu
Silene coronaria Clairv. ex Rchb.	Rana nakıl	6-9	Çok yıllık	Otsu
Silene compacta Fischer	Kanlı basıra otu	5-8	Tek/İki yıllık	Otsu
Silene gallica L.	Serçe çiçeği	4-6	Tek yıllık	Otsu
Silene vulgaris var. *vulgaris* (Moench) Garcke	Ecibücü	5-8	Çok yıllık	Otsu
CELESTRACEAE				
Euonymus europaeus L.	İğcik ağacı	4-6	Çok yıllık	Çalı
Euonymus latifolius (L.) Miller subsp. *latifolius*	İğağacı	4-6	Çok yıllık	Çalı
CISTACEAE				
Cistus creticus L.	Laden	3-6	Çok yıllık	Çalı
Cistus salviifolius L.	Kartli	3-5	Çok yıllık	Çalı
Tuberaria guttata (L.) Fourr. var. *guttata*	Karagöz gülü	4-4	Tek yıllık	Otsu
ASTERACEAE (COMPOSITAE)				
Achillea grandifolia Friv.	Ak yavşan	5-7	Çok yıllık	Otsu
Achillea maritima subsp. *maritima* (L.) Ehrend. & Y.P.Guo	Çocuk otu	5-11	Çok yıllık	Otsu
Achillea pannonica Scheele	Kurtopu	6-8	Çok yıllık	Otsu
Anthemis chia L.	Karga çiçeği	3-6	Tek yıllık	Otsu
Asteriscus spinosus (L.) Sch.Bip.	Dikenotu	4-8	Tek yıllık	Otsu
Cota tinctoria var. *discoidea* (All.) Özbek & Vural	-	5-8	Çok yıllık	Otsu
Cyanus segetum Hill	Gelin tacı	4-6	Tek yıllık	Otsu
Glebionis coronaria (L.) Spach	Ala gömeç	4-6	Tek yıllık	Otsu
Glebionis segetum (L.) Fourr.	Kasım çiçeği	3-9	Tek yıllık	Otsu
Doronicum orientale Hoffm.	Kaplan otu	3-7	Çok yıllık	Otsu
Inula viscosa (L.) Aiton	Sümenit	6-11	Çok yıllık	Çalı
Inula britannica L.	Çayır andızı	6-10	Çok yıllık	Otsu
Pulicaria dysenterica subsp. *dysenterica* (L.) Bernh.	Yara otu	7-9	Çok yıllık	Otsu
Senecio pseudo-orientalis Schischkin	Sarışiro	5-8	Çok yıllık	Otsu
Tanacetum parthenifolium (Wild.) Schultz	Saçlı ot	5-8	Çok yıllık	Otsu
Tussilago farfara L.	Öksürükotu	3-4	Çok yıllık	Otsu
Xanthium strumarium L.	Koca pıtrak	6-7	Yek yıllık	Otsu
CONVOLVULACEAE				
Convolvulus arvensis L.	Tarla sarmaşığı	4-9	Çok yıllık	Çalı
Calystegia soldanella (L.) R. Br.	Kum sarmaşığı	5-7	Çok yıllık	Otsu

CORNACEAE				
Cornus mas L.	Kızıcık	4-9	Çok yıllık	Çalı
Cornus sanguinea L. var. *sanguinea*	Kiren	5-6	Çok yıllık	Çalı
CORYLACEAE				
Carpinus betulus L.	Gürgen	7-8	Çok yıllık	Ağaç
Corylus avellana L. var. *avellana*	Fındık	2-3	Çok yıllık	Çalı
Corylus avellana L. var. *pontica* C. Koch.	Fındık	2-3	Çok yıllık	Çalı
CRASSULACEAE				
Umbilicus luteus (Huds.) Webb & Berthel.	Sarı göbek otu	6-8	Çok yıllık	Otsu
Umbilicus horizontalis DC	Kalaba	4-5	Çok yıllık	Otsu
CYTINACEAE				
Cytinus hypocistis L. subsp. *orientalis* Wetts.,	İnek memesi	3-6	Çok yıllık	Çalı
Cytinus ruber (Fourr.) Fritsch	Yer narı	3-6	Çok yıllık	Çalı
DATISCACEAE				
Datisca cannabina L.	Renkotu	6-7	Çok yıllık	Otsu
DIOSCOREACEAE				
Dioscorea communis (L.) Caddick & Wilkin	Dolanbaç	4-6	Çok yıllık	Otsu
DENNSTAEDTIACEAE				
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn.	Eğrelti	S	Çok yıllık	Otsu
ERICACEAE				
Arbutus andrachne L.	Sandal ağacı	3-5	Çok yıllık	Çalı
Arbutus unedo L.	Kocayemiş	10-11	Çok yıllık	Çalı
Erica arborea L.	Funda	3-7	Çok yıllık	Çalı
Vaccinium arctostaphylos L.	Likapa	5-7	Çok yıllık	Çalı
EUPHORBIACEAE				
Euphorbia macroclada Boiss.	Neblul	5-9	Çok yıllık	Otsu
Euphorbia stricta L.	Katı sütleğen	4-8	Tek yıllık	Otsu
FAGACEAE				
Castanea sativa Miller	Kestane	6-7	Çok yıllık	Ağaç
Fagus orientalis Lipsky	Kayın	5-5	Çok yıllık	Ağaç
Quercus cerris L.	Saçlı meşe	8-9	Çok yıllık	Ağaç
Quercus coccifera L.	Kermes meşesi	9-9	Çok yıllık	Ağaç
Quercus frainetto Ten.	Macar meşesi	5-5	Çok yıllık	Ağaç
Quercus infectoria subsp. *infectoria* Oliv.	Mazı meşesi	8-8	Çok yıllık	Ağaç
Quercus petraea Mattuschka subsp. *iberica* (Steven ex Bieb) Krassilin	Balık meşesi	9-10	Çok yıllık	Ağaç
Quercus petraea subsp. *petraea* (Matt.) Liebl.	Sapsız meşe	9-10	Çok yıllık	Ağaç
Quercus pubescens Wild.	Tüylü meşe	9-10	Çok yıllık	Ağaç
Quercus robur subsp. *robur* L.	Saplı meşe	8-9	Çok yıllık	Ağaç
GENTIANACEAE				
Centaurium erythraea Rafn. subsp. *rumeliucum* (Velon) Melteris	Kantariye	6-7	İki yıllık	Otsu
Centaurium erythraea Rafn. subsp. *erythraea*	Kırmızı kantaron	5-8	İki yıllık	Otsu
GERANIACEAE				
Geranium macrorrhizum L.	Ayaklı ıtır	5-6	Çok yıllık	Otsu
Geranium tuberosum L. subsp. *tuberosum*	Çakmuz	4-6	Çok yıllık	Otsu
HYPERİCACEAE				
Hypericum calycinum L.	Koyun kıran	5-8	Çok yıllık	Çalı
**Hypericum confertum* Choisy subsp. *confertum*	Kuzu kıran	6-8	Çok yıllık	Otsu
Hypericum empetrifolium Wiid.	Çoban yaprağı	5-6	Çok yıllık	Otsu

Hypericum linarioides Bosse	Kan otu	6-8	Çok yıllık	Otsu
JUNGLANDACEAE				
Juglans regia L.	Ceviz	5-5	Çok yıllık	Ağaç
LAMIACEAE (LABIATAE)				
Glechoma hederacea L.	Yer nanesi	3-6	Çok yıllık	Otsu
Lamium amplexicaule L.	Bal tutan	2-11	Tek yıllık	Otsu
Lavandula stoechas subsp. *stoechas* L.	Karabaş	3-6	Çok yıllık	Çalı
Melissa officinalis subsp. officinalis L.	Oğulotu	6-	Çok yıllık	Otsu
Mentha aquatica L.	Su nanesi	8-10	Çok yıllık	Otsu
Mentha longifolia (L.) Hudson	Pünk	7-10	Çok yıllık	Otsu
Mentha pulegium L.	Yarpuz	6-9	Çok yıllık	Otsu
Mentha suaveolens Ehrh**.**	Kaba nane	6-10	Çok yıllık	Otsu
Prunella vulgaris L.	Gelincikleme otu	5-9	Çok yıllık	Otsu
Salvia viridis L.	Zarif şalba	3-7	Tek yıllık	Otsu
Scutellaria albida L. subsp. *albida*	Ak kaside	5-7	Çok yıllık	Otsu
Sideritis lanata L.	İpek çayı	4-6	Tek yıllık	Otsu
Stachys byzantina C. Koch	Boz karabaş	6-9	Çok yıllık	Otsu
Teucrium chamaedrys L. subsp. *chamaedrys*	Kısa mahmut	6-8	Çok yıllık	Otsu
Thymus longicaulis subsp. *longicaulis* C.presl	Aş kekiği	4-8	Çok yıllık	Çalımsı
Thymus zygoides Griseb. var. *lycaonicus* (Celak) Romiger	Bodur kekiği	4-6	Çok yıllık	Çalı
LAURACEAE				
Laurus nobilis L.	Defne	3-5	Çok yıllık	Çalı
FABACEAE (LEGUMINOSAE)				
Adenocarpus complicatus (L.) Gay	Sıyırgı	5- 8	Çok yıllık	Çalı
Bituminaria bituminosa (L.) C.H.Stirt.	Asfaltotu	5-8	Çok yıllık	Otsu
Calicotome villosa (Poiret) Link	Keçi boğan	3-6	Çok yıllık	Çalı
Ceratonia siliqua L.	Keçi boynuzu	9-11	Çok yıllık	Çalı
Cytisus austriacus L.	Koru keçi tırfılı	5-6	Çok yıllık	Çalı
Cytisus hirsutus L.	Keçi tırfılı	5-6	Çok yıllık	Çalı
**Cytisus orientalis* Loisel.	Şark tırfılı	6-6	Çok yıllık	Çalı
Colutea cilicica Boiss. & Ball	Patlangaç	4-9	Çok yıllık	Çalı
Cytisus villosus Pouee.	Sakallı tırfıl	4-5	Çok yıllık	Çalı
*Melilotus officinalis (*L.) Desr.	Kokulu yonca	5-9	Tek yıllık	Otsu
Securigera varia (L.) Lassen	Körigen	5-8	Çok yıllık	Otsu
Galega officinalis L.	Keçi sedefi	6-9	Çok yıllık	Otsu
Genista januensis subsp. *lydia* (Boiss.) Kit Tan & Ziel.	Geyik borcağı	4-6	Çok yıllık	Çalı
Genista tinctoria L.	Boyacı katırtırnağı	4-7	Çok yıllık	Çalı
Lathyrus laxiflorus (Desf.) O. Kuntze subsp. *laxiflorus*	Deli burçak	4-4	Çok yıllık	Otsu
Lathyrus sativus L.	Mürdümük	4-6	Tek yıllık	Otsu
**Lathyrus undulatus* Boiss.	İstanbul nazendesi	4-6	Çok yıllık	Otsu
Lupinus albus L. subsp. *graecus* (Boiss & Sprun) Franco & Silva	Tavşan baklası	5-6	Tek yıllık	Otsu
Lupinus angustifolius L. subsp. *angustifolius*	Acı bakla	3-5	Tek yıllık	Otsu
Lupinus pilosus L.	Gavur baklası	3-5	Tek yıllık	Otsu
Pisum sativum L. subsp. *elatius* (Bieb.) Aschers & Graebn. var. *elatius*	Boylu bezelye	4-5	Tek yıllık	Otsu
Pisum sativum L. var. *arvense* (L.) Poiret	-	4-5	Tek yıllık	Otsu
Spartium junceum L.	Katırtırnağı	4-7	Çok yıllık	Çalı
Teline monspessulana (L.) C. Koch	Üçtelli çalı	4-8	Çok yıllık	Çalı

Trifolium pratense L. var. *pratense*	Çayır gülü	5-9	Çok yıllık	Otsu
Trifolium repens L. var. *repens*	Ak üçgül	3-9	Çok yıllık	Otsu
Vicia cracca L. subsp. *sytenophylla* Vel.	Meşe fiği	5-7	Çok yıllık	Otsu
Vicia cracca L.	Kuş fiği	4-8	Çok yıllık	Otsu
Vicia villosa Roth. subsp. *villosa*	Tüylü fiğ	3-7	Tek/iki yıllık	Otsu
LINACEAE				
Linum bienne Miller	Deli keyen	3-5	Tek/iki yıllık	Otsu
LYTHRACEAE				
Lythrum salicaria L.	Hevhulma	6-8	Çok yıllık	Otsu
MALVACEAE				
Alcea biennis Winterl	Fatmaana gülü	6-10	Çok yıllık	Otsu
Malva sylvestris L.	Ebegümeci	5-10	Çok yıllık	Otsu
MYRTACEAE				
Myrtus communis L. subsp. *communis*	Mersin	6-9	Çok yıllık	Çalı
OLEACEAE				
Phillyrea latifolia L.	Akçakesme	5-5	Çok yıllık	Çalı
ONOGRACEAE				
Epilobium hirsutum L.	Hasan-Hüseyin çiçeği	7-9	Çok yıllık	Otsu
OROBANCHACEAE				
Bartsia trixago L.	Kara ballıbaba	3-6	Tek yıllık	Otsu
PAEONIACEAE				
Paeonia arietina G.Anderson	Şakayık	6-7	Çok yıllık	Otsu
Paeonia peregrina Miller	Bocur	4-5	Çok yıllık	Otsu
PAPAVERACEAE				
Corydalis triternata Zucc.	Üçkaz gagası	4-4	Çok yıllık	Otsu
Glaucium corniculatum (L.) Rud. subsp. *corniculatum*	Çömlek çatlatan	5-7	Tek/iki yıllık	Otsu
Glaucium flavum Crantz	Gündürme lalesi	5-7	İki/çok yıllık	Otsu
PLANTAGINACEAE				
Veronica chamaedrys l.	Cancan	4-7	İki yıllık	Otsu
PLATANACEAE				
Platanus orientalis L.	Çınar	3-5	Çok yıllık	Ağaç
POLYGONACEAE				
Polygonum lapathifolium L.	Tirşon	8-9	Tek yıllık	Otsu
POLYPODIACEAE				
Polypodium vulgare var. *vulgare* L.	Benli eğrelti	S	Çok yıllık	Otsu
PRIMULACEAE				
Lysimachia atropurpurea L.	Morkarga otu	5-10	Tek yıllık	Otsu
Lysimachia punctata L.	Benli karga otu	5-9	Çok yıllık	Otsu
Lysimachia vulgaris L.	Karga otu	4-9	Çok yıllık	Otsu
Primula acaulis subsp. *rubra* (Sm.) Greuter & Burdet	Evvel bahar çiçeği	3-5	Çok yıllık	Otsu
PULUMBAGINACEAE				
Limonium graecum (Poiret) Rech. var. *graecum*	Kum karanfili	5-7	Çok yıllık	Çalımsı
PTERIDACEAE				
Adianthum capillus-veneris L.	Baldırı kara	S	Çok yıllık	Otsu
RANUNCULACEAE				
Clematis cirrhosa L.	Bahar sarmaşığı	3-4	Çok yıllık	Odunsu tırmanıcı
Clematis vitalba L.	Akasma	6-8	Çok yıllık	Odunsu tırmanıcı

Helleborus orientalis Lam.	Çöpleme	3-5	Çok yıllık	Otsu
RHAMNACEAE				
Paliurus spina-christi Miller	Karaçalı	5-7	Çok yıllık	Çalı
Frangula dodonei subsp. *dodonei* Ard.	Barut ağacı	6-7	Çok yıllık	Çalı
Zizyphus jujuba Miller	Hünnnap	5-5	Çok yıllık	Ağaç
ROSACEAE				
Cerasus avium (L.) Moench	Kiraz	3-5	Çok yıllık	Ağaç
Crataegus microphylla C. Koch	Kocakarı armudu	4-6	Çok yıllık	Çalı
Crataegus monogyna Jacq. subsp. *monogyna*	Yemişen	4-6	Çok yıllık	Çalı
Filipendula vulgaris Moench.	Çayır melikesi	5-7	Çok yıllık	Otsu
Fragaria vesca L.	Dağ çileği	4-6	Çok yıllık	Otsu
Laurocerasus officinalis Roemer	Kara yemiş	4-6	Çok yıllık	Çalı
Malus sylvestris Miller subsp. *orientalis* (A. Uglitzkich) Browicz var. *orientalis*	Acı elma	4-4	Çok yıllık	Ağaç
Mespilus germanica L.	Muşmula	5-6	Çok yıllık	Çalı
Amygdalus communis L.	Badem	3-4	Çok yıllık	Ağaç
Potentilla recta L.	Su parmak otu	5-7	Çok yıllık	Otsu
Prunus divaricata Ledeb. subsp. *divaricata*	Yunus eriği	4-5	Çok yıllık	Çalı
Prunus spinosa L.	Çakal eriği	3-4	Çok yıllık	Çalı
Pyrus amygdaliformis var. *amygdaliformis*	Çöğür armudu	3-4	Çok yıllık	Ağaç
Pyrus elaeagnifolia Pallas subsp. *elaeagnifolia*	Ahlat	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Pyrus communis subsp. *communis* L.	Bey armudu	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Pyrus pyraster L. subsp. *communis*	Armut	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Rosa canina L.	Kuşburnu	5-7	Çok yıllık	Çalı
Rosa sempervirens L.	İtburnu	6-6	Çok yıllık	Çalı
Rubus canescens DC. subsp. *glabratus* (Godron) Davis & Meikle	-	5-8	Çok yıllık	Çalı
Rubus sanctus Schreb.	Böğürtlen	6-8	Çok yıllık	Çalı
Rubus idaeus L.	Ahududu	7-7	Çok yıllık	Çalı
Sorbus aucuparia L.	Kuş üvezi	5-6	Çok yıllık	Ağaç
Sorbus torminalis (L.) Crantz var. *torminalis*	Pitlicen	5-6	Çok yıllık	Ağaç
RUBIACEAE				
Galium verum subsp. *verum*	Boyalık	5-8	Çok yıllık	OtsuOro
SALICACEAE				
Salix alba L.	Akkavak	4-5	Çok yıllık	Ağaç
Salix caprea L.	Sorgun	4-5	Çok yıllık	Çalı
PLANTAGINACEAE				
Digitalis ferruginea L. subsp. *ferruginea*	Arı kovanı	6-9	İki/Çok yıllık	Otsu
Digitalis ferruginea L. subsp. *schischkinii* (Ivan) Werner	Ayı mısırı	6-9	İki/Çok yıllık	Otsu
Digitalis ferruginea L.	-	6-9	Çok yıllık	Otsu
Linaria genistifolia (L.) Miller subsp. *genistifolia*	Som nevruzotu	5-8	Çok yıllık	Otsu
Linaria pelisseriana (L.) Miller	Mor nevruzotu	3-5	Tek yıllık	Otsu
Misopates orontium (L.) Rafin	Asil balıkağzı	4-6	Tek yıllık	Otsu
SCROPHULARIACEAE				
Verbascum densiflorum Bertol	Gırç	6-7	İki yıllık	Otsu
Verbascum phlomoides L.	Yün otu	6-9	İki yıllık	Otsu
SOLANACEAE				
Atropa belladonna L.	Güzelavrat otu	6-8	Çok yıllık	Otsu
Datura stramonium L.	Boru çiçeği	5-11	Tek yıllık	Otsu

Lycium chinense Miller	Termiye çalısı	4-11	Çok yıllık	Çalı
Physalis alkekengi L.	Güvey feneri	5-10	Çok yıllık	Otsu
Solanum dulcamara L.	Sofur	5-9	Çok yıllık	Otsu
Solanum americanum Mill.	İtüzümü	6-11	Tek yıllık	Otsu
SMILACACEAE				
Smilax aspera L.	Gıcır dikeni	4-6	Çok yıllık	Çalı
Smilax excelsa L.	Dikenucu	5-5	Çok yıllık	Çalı
SYTRACACEAE				
Styrax officinalis L.	Ayı fındığı	4-6	Çok yıllık	Çalı
THYMELAEACEAE				
Daphne pontica L.	Sırım ağu	3-8	Çok yıllık	Çalı
TILIACEAE				
Tilia platyphyllos Scop.	Yaz ıhlamuru	6-7	Çok yıllık	Ağaç
Tilia rubra D.C. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engler	Kafkas ıhlamuru	7-7	Çok yıllık	Ağaç
Tilia tomentosa Desf. ex DC.	Gümüşi ıhlamur	6-6	Çok yıllık	Ağaç
APIACEAE (UMBELLIFERAE)				
Eryngium campestre L. var. *virens* Link	Yer kestanesi	7-9	Çok yıllık	Otsu
Eryngium maritimum L.	Kum boğa dikeni	6-8	Çok yıllık	Otsu
Ferula communis L. subsp. *communis*	At kasnağı	4-6	Çok yıllık	Otsu
Heracleum sphondylium L. subsp. *ternatum* (Velen.) Brummitt.	Devesil	5-6	Çok yıllık	Otsu
Turgenia latifolia (L.) Hoffm.	Karaheci	4-6	Tek yıllık	Otsu
VERBANACEAE				
Vitex agnus-castus L.	Hayıt	6-9	Çok yıllık	Çalı
VIOLACEAE				
Viola odorata L.	Kokulu menekşe	4-5	Çok yıllık	Otsu
Viola sieheana Becker	Çayır menekşesi	3-6	Çok yıllık	Otsu
AMARYALLIDACEAE				
Galanthus gracilis Celak.	İnce kardelen	2-4	Çok yıllık	Otsu
ARACEAE				
Arum maculatum L.	Yılan ekmeği	4-6	Çok yıllık	Otsu
GRAMINEAE (POACEAE)				
Agrostis stolonifera L.	Tavus otu	6-8	Çok yıllık	Otsu
Arundo donax L.	Kargı	10-10	Çok yıllık	Otsu
Briza maxima L.	Tavşan küpesi	4-5	Tek yıllık	Otsu
Briza minor L.	Küçük zembil	5-5	Tek yıllık	Otsu
Bromus tomentellus Boiss.	Bozkır bromu	5-7	Çok yıllık	Otsu
Dactylis glomerata L. subsp. *glomerata*	Domuz ayrığı	5-7	Çok yıllık	Otsu
Lagurus ovatus L.	Tavşan kuyruğu	4-6	Tek yıllık	Otsu
Phragmites australis (Cav.) Trin. ex. Steudel	Kamış	8-10	Çok yıllık	Otsu
Poa bulbosa L.	Yumrulu salkım	5-7	Çok yıllık	Otsu
Poa pratensis L.	Çayır salkım otu	5-7	Çok yıllık	Otsu
Polypogon monspeliensis (L.) Desf.,	Hıtır	4-8	Tek yıllık	Otsu
IRIDACEAE				
Iris pseudacorus L.	Batak süseni	4-5	Çok yıllık	Otsu
Romulea linaresii Parr.	Dibi tatlı	3-4	Çok yıllık	Otsu
ASPARAGACEAE				
Muscari armeniacum Leichtlin ex Baker	Gavur başı	3-5	Çok yıllık	Otsu
Scilla bifolia L.	Orman sümbülü	3-6	Çok yıllık	Otsu

LILIACEAE				
Fritillaria pinardii Boiss.	Mahçup lale	4-6	Çok yıllık	Otsu
Fritillaria pontica Wahlenb.	Eğri lale	4-5	Çok yıllık	Otsu
Gagea chrysantha (Jan) Schult. & Schult. f.	Al yıldız	2-4	Çok yıllık	Otsu
Polygonatum multiflorum (L.) All.	Mühr-ü Süleyman	6-6	Çok yıllık	Otsu
Ruscus aculeatus L.	Tavşan memesi	3-5	Çok yıllık	Çalı
Ruscus hypoglossum L.	At dili	3-4	Çok yıllık	Otsu
Tulipa orphanidea Boiss. ex Heldr.	Doğan dili	4-5	Çok yıllık	Otsu
ORCHIDACEAE				
Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch	Kuğu salebi	4-6	Çok yıllık	Otsu
Cephalanthera rubra (L.) C. M. Richard	Çam çiçeği	5-7	Çok yıllık	Otsu
Orchis italica Poiret, Akd.	Teke taşağı	3-4	Çok yıllık	Otsu
Orchis papilionacea L. var. *papilionacea*	Dil çıkık	3-4	Çok yıllık	Otsu
Serapias bergonii E.G.Camus	Sağır kulağı	3-5	Çok yıllık	Otsu
THYPHACEAE				
Typha domingensis Pers.	Şeytan mumu	6-10	Çok yıllık	Otsu
Typha angustifolia L.	Saz	6-10	Çok yıllık	Otsu
XANTHORRHOEACEAE				
Asphodelus aestivus Brot.	Kirgiç kökü	3-6	Çok yıllık	Otsu

*Endemik S: Sporlu

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kapıdağ Yarımadası coğrafi konumu ve yapısı itibariyle sakin, temiz bir çevre ve doğallığı halihazırda korunmuş zengin güzelliklere sahiptir. İklimi, yer şekli, bitki toplulukları, florası, faunası, tarihi ve zengin kültürel birikimin kesişme noktası olan Kapıdağ Yarımadası doğal bir sığınak konumundadır.

Kapıdağ Yarımadası gerek kumsal ve doğal plajların bulunduğu uzun kıyı şeridi gerekse M.Ö. 5400'e dayanan tarihi ile 1980'lere kadar önemli bir turizm alanı olmuştur (Arslan, 2005). Bu tarihten sonra turistik cazibesini yitiren yarımadanın, alternatif turizm anlayışı ile tanıtılması durumunda yeniden gözde bir destinasyon olması işten değildir. Özellikle klasik turizm anlayışının değişmekte olduğu günümüzde, ekolojik, flora, macera ve etkinlik temelli turizmin öne çıktığı görülmektedir (URL4). Flora zenginliği, vejetasyon tipleri ve mevsimsel değişimlerin görselliği yarımadada ekolojik turizm aktiviteleri için yeterli çeşitliliği sağlamaktadır.

Kapıdağ Yarımadası sahip olduğu özelliklerle bu anlamda önemli bir potansiyel barındırmaktadır.
Üç farklı bitki coğrafyasını temsil eden, başta geniş orman alanları olmak üzere üç farklı vejetasyon tipi (orman, maki ve frigana) ve yarımadada yayılış gösterdiği belirlenen 659 bitki taksonuyla Kapıdağ Yarımadası flora turizmi için gereken en önemli kriteri sağlamaktadır. Özellikle bu flora içinde tespit edilen 280 adet görülesi taksonun varlığı bu kriteri daha da sağlamlaştırmaktadır.

Yerel kültürlerin, geleneklerin ve yaşam tarzlarının devam ettiği alanlarda öne çıkan macera turizminde altyapı yatırım maliyetlerinin diğer turizm çeşitlerine göre düşük olması önemli avantajdır (URL2). Bu kapsamda Yarımada, sırt çantalı seyahat (backpacking), bisikletle seyahat (bicycling), foto safari, patika yürüyüşleri (hiking), hedef bulma (orienteering), takımlı hedef bulma (rogaining) gibi etkinliklere imkân sağlayacak niteliktedir. Bilhassa floristik özellikleri ve onun sunduğu görsel değerler çerçevesinde patika yürüyüşleri, hedef bulma ve takımlı hedef bulma alana çok uygun olan etkinlikler olarak öne çıkmaktadır.

Bu etkinlikler arasında Yarımadanın doğal ve tarihi değerlerini tanıtıcı ve özellikle çocuklara ve gençlere yönelik eğitici nitelikleri ile orieentering ve rogaining aktiviteleri, doğa koruma bilincini artırarak alanın tanıtımına katkı sağlama özelliği yönüyle önerilen etkinliklerdir.

Alandaki yapılabilecek etkinlik temelli turizm faaliyetlerinden bir diğeri ise gönüllü turizm kapsamında permakültür organizasyonlarıdır. Permakültür, kendi kendine yetebilen sürdürülebilir yaşam alanları yaratma ve bu amaçla doğayı koruyup geliştiren tasarımlar kullanmaya dayalı bir sistem olması nedeniyle yıpranmamış ve zengin doğaya sahip bu alan için son derece uygundur. Yarımadadaki 79 adet yenebilir doğal bitki türünün varlığı, yılkı atları, geleneksel faaliyetlerden odun kömürü yapımı, zeytincilik, balıkçılık faaliyetleri, çalışma alanını bu açıdan daha da cazip hale getirmektedir. Kapıdağ Yarımadasında 2010 yılında yapılan permakültür organizasyonu bu konuda yapılmış yerinde ve önemli bir adım olmuştur.

Foto safari, flora fotoğrafçılığı, doğa fotoğrafçılığı gerek amatör gerekse profesyonel olarak son zamanların gözde açık hava rekreasyon etkinliklerindendir. Son yıllarda sosyal paylaşım sitelerinde doğa fotoğrafçılığı gruplarında paylaşılan fotoğraflar, toplumsal eğiticilik niteliği yanında katılımcıları arasında bir rekabet unsuru da olmaktadır. Yarımada bu anlamda da önemli görsel bir potansiyel sunmaktadır.

Genel ve görülesi floranın özellikleri irdelendiğinde otsu yapının ve çok yıllık olanların sayısal olarak üstün olduğu görülmektedir. Çok yıllık otsuların çalışma alanında yoğun yayılış göstermeleri bu taksonların yıl boyunca (ocak ayından aralık ayına kadar) gözlemlenebileceğine de işaret etmektedir. Çok yıllık odunsu taksonlar ise varlıklarını tüm yıl boyunca gözler önüne sererken çiçeklenmeleri de yılın büyük çoğunluğunda gerçekleşmektedir (Şubat ayından Kasım ayına kadar). Görülmesi önerilen floranın otsu ve odunsu taksonlarının da aynı aylar içinde gözlenebilir olması Kapıdağ Yarımadasının floristik olarak tüm yıl boyunca ilgi çekici olduğunu ortaya koymaktadır. Her iki floranın yoğun çiçeklenme gösterdikleri aralığın nisan-haziran ayları olduğu dikkate alındığında bu dönemin flora turizmi planlaması için en uygun dönem olduğu ortaya çıkmaktadır.

Gerek genel flora gerekse görülesi floranın yarımadada bulunan vejetasyon tiplerine göre öncelik sıralamasında orman alanlarının diğerlerine göre önde olduğu görülmüştür. Özellikle geniş yapraklı ormanlar ve bu ormanları oluşturan baskın türlerin içerdiği görülesi flora zenginliği bu alanların mevsimsel değişimlerinin getirdiği görsel şöleni daha da arttırmaktadır. Bilhassa yarımadada bulunan yapay gölet etrafında bu durum çok daha fazla göze çarpmaktadır.

Kapıdağ Yarımadasında kısa, orta ve uzun olmak üzere her üç vejetasyon tipinin gözlemlenebileceği üç farklı güzergâh önerilmektedir. Bu güzergâhlardan **Ocaklar-Turan** köyleri arasındaki güzergâh yaklaşık 8 km, **Erdek-Ormanlı** köyü arası yaklaşık 18 km, **Tatlısu-Çayağzı** köyleri arasındaki güzergâh ise yaklaşık 12 km uzunluğundadır. Bu güzergâhlar boyunca frigana alanlarında *Bartsia trixago* L., *Cyanus segetum* Hill, *Glebionis segetum* (L.) Fourr., *Anchusa azurea* Miller var. *azurea*, *Orchis italica* Poiret, *Silene gallica* L., *Spartium junceum* L., *Asphodelus aestivus* Brot., *Ruscus aculeatus* L., *Dianthus calocephalus* Boiss.; maki alanlarında *Anchusa leptophylla* Roemer & Schultes subsp. *incana* (Ledeb.) Chamb, *Briza minor* L., *Cytinus hypocistis* L. subsp. *orientalis* Wetts *Fritillaria pontica* Wahlenb. *Myrtus communis* L. subsp. *communis, Orchis papilionacea* L. var. *papilionacea, Silene compacta* Fischer türlerinin en güzel örneklerine rastlamak mümkün olacaktır. Orman alanlarında ise geniş yapraklı ve ibreli türler görülebilir. Geniş yapraklı orman bileşenlerinden *Acer heldreichii* subsp. *trautvetteri* (Medw.) A.E.Murray, *Arbutus andrachne* L., *Carpinus betulus* L., *Clematis cirrhosa* L., *Dryopteris filix-max* (L.) Schott, *Euphorbia stricta* l:, *Helleborus orientalis* Lam., *Hesperis matronalis* L. subsp. *matronalis*, *Lathyrus undulatus* Boiss., *Silene compacta* Fischer, Prunus divari *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*, *Ruscus hypoglossum* L., *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don, *Vaccinium arctostaphylos* L. görülesi olanların başında gelmektedir. İbreli orman bileşenlerinden *Arbutus unedo* L., *Calicotome villosa* (Poiret) Link, *Campanula lyrata* subsp. *lyrata* Lam, *Securigera varia* (L.) Lassen, *Crataegus*

monogyna Jacq. subsp. *monogyna*, *Erica arborea* L., *Hypericum calycinum* L., *Juniperus oxycedrus* L., *Linaria genistifolia* (L.) Miller subsp. *genistifolia*, *Silene coronaria* Clairv. ex Rchb., *Misopates orontium* (L.) Rafin, *Prunus spinosa* L., *Sorbus torminalis* (L.) Crantz var. *torminalis*, *Vicia cracca* L. subsp. *sytenophylla* Vel., *Viola sieheana* Becker dikkat çekmektedir.

Yapılacak planlamalara yöre halkının dahil edilmesi ekolojik turizm aktivitelerinin vazgeçilmez koşuludur. Doğayla uyumlu turizmin bir gereği olarak öncelikle yöre halkının pansiyonculuk konusunda teşvik edilmesi ve bilgilendirilmesi alanda yapılacak çalışmalar arasındaki hedeflerden biri olmalıdır. Alanda konaklama ile birlikte alan kılavuzluğu vb hizmetlerin sağlanmasında yerel halk planlamalara dahil edilmelidir. Bu kapsamda yöre insanının pansiyonculuk, alan kılavuzluğu, yöresel ürünlerin pazarlanması (kırmızı-beyaz soğan, zeytin, *Ruscus hyppoglosum*, odun kömürü gibi yöreye özgü ürünler) gibi konularla ilgili girişimleri teşvik edilerek desteklenmelidir.

Bütün bu alternatiflerin değerlendirilmesi ile ulusal ve uluslararası düzeyde bu eşsiz doğa parçasının tanıtımı sağlanırken aynı zamanda korunması ve gelecek nesillere aktarılması ile ilgili tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle yapılacak bütün planlamalarda taşıma kapasitesinin göz önüne alınması elzemdir. Bu kapsamda bölgede envanter çalışmaları ve ekoturizmin doğal yaşam üzerine etkileri konusundaki izleme çalışmaları periyodik olarak gerçekleştirilmelidir.

Flora turizmi için belirlenen güzergâhlarla ilgili kroki, flora ve vejetasyon bilgilerini içeren broşür, kitap, kitapçık vb basılı yayın ve web içeriklerinin ve saha içinde doğaya uyumlu yönlendirme-bilgilendirme tabelalarının hazırlanması, alandaki flora turizminin etkinliğini artıracaktır.

Bölgede düzenlenecek seminer, festival gibi organizasyonlar Kapıdağ Yarımadasının tanıtımında ve bölgedeki koruma bilincinin artırılmasında önemli etkiye sahip görülmektedir. 2015 yılında Erdek Belediyesince düzenlenen "Erdek Kapıdağ Yarımadası Flora ve Faunası, Erdek Körfezi, Erdek Bölgesinde Zeytin ve Zeytincilik" semineri yarımadanın tanıtımında önemli bir adım olmuştur. Bu tür düzenlemelerin geleneksel hale getirilerek çoğalması yörenin gelişimine büyük katkılar sağlayacaktır.

Bu ve benzeri kurumsal veya sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen ve düzenlenen organizasyonlar yarımadada flora-fauna, kültür, eğitim, tarih alternatif turizmleri ve klasik turizm için uygun tanıtımlardır. Ayrıca, tanıtıcı broşürler, yarışmalar, web siteleri, bu gibi düzenlemeler ilgi grupları dahilinde yarımadanın uygulamalı biyoçeşitlilik eğitimlerinde kullanılabileceğinin de açık göstergesidir.

Kapıdağ Yarımadasının tarih ve doğa değerleri, yerel halkın da katılımıyla bütüncül olarak planlanmalı, dönemlere göre farklılık gösteren etkinlikler bütün bir yılı kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Yarımadada bu kapsamda koruma-kullanma dengesi gözetilerek yapılacak etkinliklerle yörenin ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel gelişimine önemli katkılar sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

Akkemik, Ü. (Editör) (2014). Türkiye'nin Doğal-Egzotik Ağaç ve Çalıları-1. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. Orman Genel Müdürlüğü. ISBN: 978-605-4610-48-8. Ankara.

Akpınar, E., Bulut, Y. (2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi. 20-22 Mayıs, Cilt: IV 1575-1594.

Anonim. (2002). MTA Enstitüsü Yayınları. İstanbul Paftası. Ankara.

Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s13/makale/c8s13m12.pdf

Çelik, S. (2018). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 11 Sayı: 56 Nisan 2018 http://sosyalarastirmalar.com/cilt11/sayi56_pdf/3sanattarihi_arkeoloji_cografya/celik_selahattin.pdf

Ekim, T. (2006). Türkiye'nin Bitkileri, Türkiye'nin Flora ve Faunası. Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları I. Doğa Koruma Derneği. Ankara. ISBN: 978-975-98901-3-1. 47-48.

Ertüzün, R. M., 1999, Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar, Papirus Basım Yayın Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., İstanbul.

Güner, A., Aslan, S., Ekim, T. (2012). Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler). *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları*. Flora Dizisi 1. ISBN: 978-605-604-25-7-7. İstanbul.

Hızal, E. (2008). Kapıdağ Yarımadası Memeli (Mammalia) Faunası, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2008, Cilt:10, Sayı:14.

Irmak, M., A., Yılmaz, H. (2011). Flora Turizmine Bakış Açısının Anketlerle Belirlenmesi, *Biological Diversity and Conservation*. 4/1 (2011) 99-106/ ISSN 1308-8084 Online; ISSN 1308-5301 Print

Kiper, T., Uzun, O., Özdemir, G., Üstün Topal, T. (2016). Orman Köylerinde Ekoturizm Planlama Sürecinde Turistlerin Rolü: Kıyıköy Örneği. *Ormancılık Dergisi*. 12(2) (2016) 94-107.

Koyuer, M. (2017). Doğa Okulları: Ekoturizm Bağlamında Bir İnceleme ve Türkiye İçin Pilot Okul Önerisi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ekoturizm Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Kurnaz, A., Babür,T., E. (2018). Flora-Fauna ve Endemik Türlerin Ekoturizm Ürünü Olarak Kullanılması: Datça Yöresi Örneği. Mesleki Bilimler Dergisi 2018 7 (2): 410 – 419/ https://dergipark.org.tr/mbd.%20http://www.meslekibilimler.com

Ongun, U., Yeşiltaş, M., Sop, S., A., Akıncı Ekiztepe, B. (2017). Alternatif Bir Ekoturizm Merkezinin İncelenmesi: Lisinia Doğa Örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. Cilt: 9, Sayı: 16.

Öner, H. H., Akbin, G. (2010), Kapıdağ Yarımadası'nın Fitososyolojik ve Fitoekolojik Yönden İncelenmesi. T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü. Teknik Bülten No:46 Bkn. Yay. No:398. Müd. Yay. No:61. ISSN 1300-9508. İzmir.

Öner H. H. ve Akbin G. (2011). Kapıdağ Yarımadası (Erdek/Balıkesir) Florasının Ekonomik Önemi Olan Bitki Türleri. II. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu. Bildiriler ve Özetler Kitabı. S:149-156. Isparta.

Özdemir, M., A. (2018). Dağlık Frigya (Afyonkarahisar-İhsaniye) Ekoturizm Alternatifleri. 19. Ulusal Turizm Kongresi. Sağlık Turizmi Bildiriler Kitabı. S:442-451. Afyonkarahisar.

Sönmez, S. (2001), Kapıdağ Yarımadasındaki Orman Ekosistemi. Orman Mühendisliği Dergisi. Yıl:38. Sayı:9. Ankara. 11-17.

Tuzlacı, E. (2007). Dekoratif Türkiye Bitkileri. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.

URL 1 Ekoturizm Nedir? web sayfası: http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp

TÜRSAB Doğa ve Macera Turizmi Raporu https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf

URL 2 Turizm verileri, web sayfası: https://www.tursab.org.tr/default

URL 3 http://www.kapidag.com

URL4 https://dergipark.org.tr/download/article-file/116713

Ünal Ankaya, F., Yazıcı, K., Balık, G., Aslan, B., G. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları. Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi. Sayı 1(2): 69-72.

Yılmaz E., Ok K., Okan T. (2004). Ekoturizm Planlamasında Katılımcı Yaklaşımla Etkinlik Seçimi, Cehennemdere Vadisi Örneği. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 237. ISSN:1300-7912. DOA Yayın No: 30.

Yücel, C. (2002). Turizmde Yükselen Değer Ekoturizm. http://tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf

Turizm Faaliyetleriyle İlgili, Yerel Halkın Görüş ve Algılamalarının Belirlenmesi, Termal Turizm Bölgesi Gönen'de Bir Araştırma

Öğr. Gör. Cansen Can Akgül [1]
Öğr. Gör. Volkan Akgül [2]
Prof. Dr. Semanova Natalya Vladimirovna [3]

ÖZET

Bir turizm bölgesi için yerel halkın turizme ve turistlere yönelik tavır ve davranışları, gelecekte o bölgenin ekonomik, soysal ve çevresel hayatına etki yapar ve turizmin şekillenmesine katkı sağlar. Bu araştırmanın temel amacı termal kaplıcaları ile ünlü Gönen ilçesinde yaşayan yerel halkın; ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri açısından turizm faaliyetine yönelik algılamalarını ve düşüncelerini ortaya koymaktır.

Çalışmada; Balıkesir ili, Gönen ilçesinde yaşayan yerel halktan 509 kişiyle yüz yüze görüşülerek anket çalışması yapılmış ve elde edilen veriler üzerinde; tanımlayıcı istatistikler, güvenirlik ve geçerlik analizleri, hipotez testleri ve Anova analizlerinin sonuçlarına göre bazı ifadelerde yerel halkta görüş farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda, Gönen'deki yerel halk, turizm faaliyetine ekonomik açıdan olumlu bakarken özellikle sosyal açıdan turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilere sebep olduğunu belirtmişlerdir. Gönen halkı tarafından bazı olumsuz görüş ve algılamalara rağmen genel anlamda turizm faaliyetleri olumlu olarak değerlendirilmektedir.

AnahtarKelimeler: Turizm sosyolojisi, turizm bilinci, turizm algısı
JEL Kodları: L83, L89, L80

[1] Bandırma Onyedi Eylül Universi, Gonen Meslek Yüksekokulu, Balıkesir-Türkiye cakgul@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Universi, Gonen Meslek Yüksekokulu, Balıkesir-Türkiye vakgul@bandirma.edu.tr
[3] St. Petersburg Sivil Havacılık Devlet Üniversitesi, nvsemenova@mail.ru

Determination of Local People's Views and Perceptions Related to Tourism Activities, A Research in Thermal Tourism Region Gönen

Cansen Can Akgül [1]
Volkan Akgül [2]
Semanova Natalya Vladimirovna [3]

ABSTRACT:

The attitudes and behaviors of local people toward tourism and tourists for a tourism region affect the economic, social, and environmental life of that region in the future and contribute to the formation and development of tourism. The main aim of this study is to reveal the perceptions and thoughts of the local people living in Gönen, which is famous for its spa centers, regarding tourism activities with respect to its economic, social, and environmental effects.

Data were gathered from 509 local people living in Gönen district of Balıkesir through a survey conducted face to face. Based on the findings derived from descriptive statistics, reliability and validity analyzes, hypothesis tests, and Anova analyzes, some differences of opinion among local people have been found. The findings indicated that while local people in Gönen favor tourism activities in terms of economic development, they also stated the negative social impacts. Despite some negative opinions and perceptions of the local people of Gönen, tourism activities are generally considered as positive.

Keywords: Tourism sociology, tourism awareness, tourism perception
JEL Code: L83, L89, L80

[1] Bandırma Onyedi Eylul University, Gonen Vocational School, Balıkesir-Turkey cakgul@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylul University, Gonen Vocational School, Balıkesir-Turkey vakgul@bandirma.edu.tr
[3] St. Petersburg Civil Aviation State University, nvsemenova@mail.ru

GİRİŞ

Turizm, gelişmiş toplumlar için olduğu kadar aynı zamanda gelişmekte olan toplumlar için de oldukça önemli bir kalkınma aracı olarak görülmektedir. 'Turizm sektörü sadece ekonomik yönüyle değil sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarıyla da yerel halk üzerinde etkilere sahiptir' (Akova, 2006). Turizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel olumlu etkilerinin farkına varan yerel halk, yaşadıkları yere daha çok sayıda turistin gelmesini sağlayabilmek amacıyla farklı girişim ve etkinlikler arayışına girmektedirler. 'Yerel halkın yeni yatırımlara ihtiyaç duyması, ortaya çıkacak faydalar konusunda daha olumlu düşünmelerini ve olumsuz etkileri göz ardı etmelerini sağlamaktadır' (Gürsoy ve Rutherford, 2004). Turizm pastasından daha fazla pay alma çabası, yerel halk ile turistler etkileşimini arttıracaktır. Bunula birlikte yaşadıkları yerleri ziyaret eden turist sayısındaki artış, ilerleyen süreçte çok farklı olumsuz etkileride beraberinde getirebilecektir.

Çalışkan ve Tütüncü (2008), turizm faaliyetleri etkilerinin bilinmesinin, sorunlara yönelik çözüm üretmeyebileceğini fakat etkilerin kaynaklarını belirlemenin turistler, yerel halk ve çevre arasında gerçekleşen etkileşimin boyutlarını ortaya çıkarma adına önem taşıdığını belirtmektedir. Bu kaynaklar "turist faktörü" ve "turistik bölge faktörü" olarak ikiye ayrılmaktadır. Turistlerin turistik bölgeye getirdiği etkiler turist faktörü kaynaklıdır ve demografik faktörler, sosyal farklılıklar ve ziyaretçi sayısı gibi ögeleri kapsamaktadır. Turistik bölge faktörü ise bölgeye ait olan seyahat zinciri ve döngüsü, yerel halkın turizm algısı, yerel yaşam ve liderlik gibi konuları içermektedir.

Yerel halkın, turizm ve turistler karşısında göstermiş olduğu algı, tutum ve davranışlar araştırılması gereken oldukça önemli konuların başında gelmektedir. 'Turizm gelişimine yönelik inanışların oluşumu sürecinde yerel halkın davranışları önem taşımaktadır' (Ambroz, 2008).
İnsanların turizmin ekonomik sosyal ve çevresel etkilerinden duyduğu memnuniyet derecesi yükseldikçe, bölgelerine gelen turistlerin de tatmin duygularıda artmaktadır. Bu nedenle; sürdürülebilir turizm kavramının uygulanabilmesi, yerel halkın bilinçlendirilmesi ve yöneticilerinin planlı kontrollü yaklaşımlarıyla gerçekleşebilecektir.

Turizmin uzun dönem planlanması, bölge halkın turizme karşı olan tutum ve davranışlarıyla ilgilidir. "Başarılı bir turizm gelişimi sektörde yer alan tüm turizm paydaşlarının bir arada etkin bir şekilde çalışmasıyla gerçekleşmektedir. Sektör temsilcileri, politaka yapıcılar, yerel hizmetler ve yerel halk ortak bir payda da buluşarak turizm gelişimine yönelik girişimlerin başarılı ve sürdürülebilir olmasında etkin rol oynamaktadır" (Güneş, 2014).

Bu çalışma; termal kaplıcaları ile ünlü Gönen ilçesinde yaşayan yerel halkın; ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri açısından turizm faaliyetine yönelik algılamaları ve düşünceleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda geliştirilen 4 adet hipotez ile turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri analiz edilerek çıkan sonuçlar doğrultusunda çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Literatür Taraması

Bir turizm bölgesinde yaşayan yerel halkın, turizmin etkilerine yönelik algılarını araştıran farklı bölgeleri kapsayan çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Kuvan ve Akan (2005), yaptıkları çalışmada, Antalya ili, Belek bölgesinde yaşayan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına yönelik tutumlarını araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre yerel halk bölgedeki turizm gelişimine karşı olumlu tutumlarının olduğunu ancak bölgedeki ormanlar üzerindeki etkiler başta olmak üzere turizmin olumsuz etkileri için de büyük endişe duydukları

belirtilmiştir. Ayrıca bölge halkının gelir durumu ve eğitim seviyelerine göre turizmin etkisine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirtilmiştir.

Akova (2006), yaptığı çalışmada, Bursa ili, Cumalıkızık turizm bölgesinde yaşayan yerel halkın, turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarını araştırmıştır. İki farklı zamanda aynı bölgede yaşayan halkın, turizmin etkilerini algılamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı değerlendirilmiş ve iki sene içerisinde turizmin etkilerine ilişkin algı ve tutumlarda değişiklikler saptamıştır.

Gümüş ve Özüpekçe (2009), çalışmalarında; İzmir ili, Foça ilçesinde yaşayan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevrsel etkilerine yönelik görüşlerini ve bu görüşlerin demografik değişkenlere göre değişip değişmediğini araştırmışlarıdır. Çalışmalarında bölge halkının görüşlerinin genelde olumlu olduğu sadece öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılığın saptandığı, cinsiyete, mesleğe göre anlamlı farklılıklar içermediği belirtilmiştir.

Özdemir ve Kervankıran (2011), yaptıkları çalışmada, turizmin Afyonkarahisar halkını tarafından şehrin gelişmesine olumlu katkısının olduğu, turizm faaliyetinin ilin ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda gelişiminde önemli etkisinin olduğu belirtilmiştir. Çalışmada bölgenin üstünlükleri içerisinde "yolların kesiştiği yerde yer alması ve termal turizm imkânlarının olması" saptanmıştır.
Boğan ve Sarıışık (2016), Antalya ili, Alanya ilçesinde yaşayan yerel halkın ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri açısından turizm faaliyetine yönelik görüş ve algılamalarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında; "bölge halkının sosyo-demografik özelliklerine göre turizmin etkilerine yönelik algılamaları ve tutumları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Yaş, gelir durumu, Alanyalı olup olmama durumu, cinsiyet, ikamet süresi gibi değişkenlere göre yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkisine yönelik tutumları da farklılık olduğu" belirtilmişlerdir.

Hançer ve Mancı (2017), Diyarbakır ilinde ikamet eden yerel halkın turizme bakış açısını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında; bölge halkının turizm algısının olumlu yönde olduğu belirtilmiştir. Yerel halkın kimi kişisel özellikleriyle turizmin yaratmış olduğu etkilerin birbiriyle ilişkili olduğu saptanmıştır.
Şanlıoğlu ve Erdem (2017), "Kayseri iline turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin yerel halk tarafından nasıl algılandığını tespit etmek ve turizm faaliyetlerine yönelik verdikleri destek düzeyini ortaya çıkarmak amacıyla" çalışma yapmışlardır. Kayseri'de yaşayan yerel halkın turizm sektörünün gelişmesine olumlu baktıkları, bayanların erkeklere oranla turizm algısının daha olumsuz olduğu ve eğitim düzeyi yükseldikçe turizm sektörüne verilen desteğin orantılı olarak arttığı tespit etmişlerdir.

Işık ve Turan (2018), yaptıkları çalışmada; İzmir ilinde, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelenmişlerdir. Analizler sonucunda "turizm etkilerine yönelik algı ile cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir".

Köleoğlu (2018), Çanakkale ili, Gelibolu tarihi alan bölgesinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine karşı algılarını ortaya koymayı hedefleyen çalışmasında; "yerel halkın turizmin etkilerine karşı algılarının genel olarak olumlu olduğu belirtilmiştir. Yaş gruplarına göre incelendiğinde ise 30 ve üstü yaş grubunda olumlu bir algı görülürken diğer yaş gruplarında görülmemektedir. Cinsiyet açısından yapılan değerlendirmede ise kadınlar, turizmin Çanakkale'ye olumlu desteği olduğunu ifade etmişlerdir".

Gönen Bölgesinde Termal Turizm

Gönen, termal suyu ile ünlü, yılın oniki ayı turizm faaliyetlerinin yapılabildiği bir turizm bölgesidir. Gönen kaplıcaları, Balıkesir ili, Gönen ilçe merkezinde, 200.000m2'lik bir alanda 70.000 m2'lik doğal bir park üzerinde, Gönen çayı etrafında konuşlanmıştır. Gönen kaplıcaları, ülkemizdeki ilk termal turizm

merkezlerinden biridir. Ülkemizde önemli bir termal kaynak potansiyeline sahip Gönen Kaplıcalarının konaklama tesisi açısından yapılanması, 1936 yılında Yeşil Otel ile başlamıştır. Daha sonra diğer termal otel işletmeleri bunu takip etmiştir.

1958 yılında Termal yeraltı kaynakların işletilmesi, 60 yıllık kullanım süresiyle Gönen Belediyesi'ne verilmiş ve %51'i belediyeye ait olan Gönen Kaplıcaları işletmesi A.Ş. kurulmuştur (Çetin ve Özşahin, 2011). 21.5.1964/29 tarih ve sayı ile kaplıca izni alınmış, 1973 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Turizm Genel Müdürlüğü tarafından Sağlık turizminin geliştirilmesine yönelik önemli kür merkezlerinin seçilmesi ve planlama çalışmalarının yapılması gündeme gelmiştir. Bu kapsamda ilk uygulama "Gönen Termal Su Şehri 1. Etap Projesi" ile uygulama planı hayata geçirilmiştir. Bu projenin amacı, termal turizme dönük modern kaplıca anlayışının ülkemizdeki ilk uygulaması ve ilk örneği olarak değerlendirilebilir. 17 Ekim 1993 yılında ve 21731 sayılı RG ilanı ile Gönen, "Termal Turizm Merkezi" ilan edilmiştir. Sağlık Bakanlığı Kaplıcalar Yönetmeliğine göre de 31.01. 2003/4 tarih ve sayı ile de "Kaplıca Kür Merkezi" olarak ruhsatlandırılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler genel Müdürlüğü'nün 2007-2023 yıllarını kapsayan "Termal Turizm Master Planı" hedefleri içerisinde 4 bölgede birer pilot turizm merkezinin öncelikli olarak geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu bölgelerden "Güney Marmara Termal Turizm Bölgesi" içerisinde Balıkesir de yer almaktadır (Örücü, vd., 2019).

YÖNTEM

Yapılan çalışmanın amacı, termal kaplıcaları ile ünlü Gönen ilçesinde yaşayan yerel halkın; ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri açısından turizm faaliyetine yönelik algılamalarını ve turizm gelişimine yönelik katılımlarını, cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim seviyesi gibi değişkenler aracılığı ile incelemektir.

Araştırılma evrenini, Balıkesir ili, Gönen ilçesindeki yaşayan halk oluşturmaktadır. Örneklemi; 15 Şubat-15 Haziran 2019 tarihleri arasında araştırmaya katılan 530 kişi oluşturmaktadır. Anketlerden eksik ve hatalı doldurulanlar çıkarılarak 509'u değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırmada kullanılan anket formu; (Güneş, 2014), tarafından geliştirilen ölçekten faydalanılarak hazırlanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bölge halkının turizm etkilerini algısı ölçeği bulunmaktadır. Turizmin sosyo-kültürel pozitif ve negatif etkileri, ekonomik pozitif ve negatif etkileri, çevresel pozitif ve negatif etkileri ifadelerinden oluşan 24 adet soru bulunmaktadır. Anket formunun ikinci bölümünde çalışanların demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik toplam 8 soru (cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, meslek, doğum yeri, yörede yaşam süresi, gelir düzeyi) yer almaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezler aşağıda belirtilmiştir;

H_1: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
H_2: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
H_3: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı, doğduğu yere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
H_4: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı, eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu amaç doğrultusunda bölge halkının ekonomik, çevresel ve sosyokültürel etkilerdeki yargılara ait yüzde, frekans ve ortalama değerleri saptanmıştır. Sonrasında bölge halkının turizmin etkilerine yönelik algıları ile demografik özellikleri arasındaki farklılık olup olmadığını ölçmek için; cinsiyet ve doğum yerine göre değişip değişmediği ölçmek için "Bağımsız Örneklem T-testi"; eğitim düzeylerine ve yaşlarına göre değişip değişmediğini ölçmek için "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)" kullanılarak test edilmiştir. Ölçeklerinin güvenirliliği için Cronbach's Alpha katsayısı incelenmiştir. Tablo 1'de araştırmada kullanılan ölçeklerin Cronbach Alpha değeri verilmiştir. Tüm ölçeğin Cronbach Alpha

değeri 0.83 olarak tespit edilmiştir. Alpha değerinin 0.60 ≤ α ≤ 0.80 aralığında olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu gösterir (Kayış, 2014). Buna göre ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenilirlik Değerleri

Ölçek	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha
Algılanan Sosyo-kültürel Etki	(8)	,78
Algılanan Ekonomik Etki	(8)	,81
Algılanan Çevresel Etki	(8)	,80
Turizmin Gelişimine Verilen Destek	(4)	,73
Tüm Ölçek	28	,83

BULGULAR

Yapılan analiz sonucunda 509 katılımcı ile ilgili demografik özellikler Tablo 2'de verilmiştir. Cinsiyetleri açısından ankete katılanların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, %57,4 ü erkek, %42,6'sının kadın olduğu, doğum yerlerine göre incelendiğinde, %65,4'ünün Gönen'li, %34,4'ünün Gönen dışından olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; %13'ünün ilkokul, %11,6'sının ortaokul, %32,8'inin lise, %38,1'inin ön lisans, %4,1'inin lisans ve lisansüstü olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde ise, %41,1'nin 18-30 yaş, %28,1'inin 31-40 yaş, %21,6'sının 41-50 yaş, %7,7'sinin 51 ve üstü yaş gurubunda olduğu 8 katılımcının ise cevapsız bıraktığı görülmektedir.

Tablo 2: Demografik Değişkenler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Bayan	217	42,6
Erkek	292	57,4
Toplam	509	

Doğum yeri	Sayı	Yüzde
Gönen	333	65,4
Gönen dışı	175	34,4
Toplam	506	

Eğitim Durumu		
İlkokul	66	13,0
Ortaokul	59	11,6
Lise	167	32,8
Önlisans lisans	194	38,1
Lisansüstü	21	4,1
Cevapsız	2	0,4
Toplam	509	

Yaş	Sayı	Yüzde
18-30	209	41,1
31-40	143	28,1
41-50	110	21,6
51 ve üstü	39	7,7
Cevapsız	8	1,6
Toplam	509	

Tablo 3. Bölge Halkının Algılamalarına İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

	Ort.	Std.Sapma
Turizm kültürel aktivitelerin gelişimini sağlamaktadır	3,32	1,340
Turizm yerel halkın kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır	3,42	1,847
Turizm yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmektedir	3,46	1,243
Turizm yerel halkın eğlence serbest zaman değerlendirme olanaklarını arttırmaktadır	3,25	1,235
Turizm yerel halkın tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir	2,28	1,192
Turizm kültürel değerlerin yok olmasına neden olmaktadır	**2,17**	1,214
Turizm yerel halkın turistik çekiciliklere ulaşımını zorlaştırmaktadır	2,27	1,222
Turizm suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmaktadır	**2,17**	1,300
Turizm geleneksel ürünlerin üretimini sağlamaktadır	4,06	1,176
Turizm ekonomik kazanç sağlamaktadır	**4,38**	,944
Turizm yerel ekonomiyi desteklemektedir	**4,19**	,980
Turizm yerel halk için yeni iş fırsatları yaratmaktadır	4,25	1,232
Turizm bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağlamaktadır	**4,16**	1,225
Turizm bölgedeki ürün ve hizmet fiyatlarını arttırmaktadır	3,43	1,183
Turizm bölgede hayat pahalılığına neden olmaktadır	2,77	1,494
Turizm yerel halk arasında ekonomik kazanç eşitsizliği yaratmaktadır	2,63	1,205
Turizm doğal çevrenin korunmasını ve gelişimini desteklemektedir	3,47	1,129
Turizm gelecek nesiller için çevre kalitesini iyileştirmektedir	3,56	1,468
Turizm çevre bilincini arttırmaktadır	3,52	1,152
Turizm tarihi bina ve yapıların korunmasını teşvik etmektedir	3,36	1,257
Turizm çevre kirliliğine (toprak, hava, su) neden olmaktadır	2,26	1,154
Turizm doğayı (bitkiler, hayvanlar, ekosistem) olumsuz etkilemektedir	2,20	1,102
Turizm çarpık kentleşmeye neden olmaktadır	2,22	1,141
Turizm kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yaratmaktadır	**4,03**	1,252

Gönen halkı turizmin gelişiminin sosyo-kültürel negatif etkilerine katılmamaktadır. Turizmin yerel halkın davranışlarını olumsuz yönde etkilemediğini (2,28), kültürel değerleri yok etmediğini (2,17), turistik çekiciliklere ulaşımı zorlaştırmadığını (2,27), suç, fuhuş, uyuşturucu gibi sosyal problemlere neden olmadığını (2,17) düşünmektedir. Ayrıca yerel halk turizmin geleneksel ürünlerin üretimini (4,06) ve ekonomik kazanç (4,38) sağladığını, yeni iş fırsatları yarattığını (4,25), bölgeye daha fazla yatırımın yapılmasını sağladığını (4,16) belirtmişlerdir. Turizmin çevresel negatif etkileri değerlendiren halk turizmin çevre kirliliği yaratmadığını (2,26), doğayı olumsuz etkilemediğini (2,20) ve turizmin çarpık kentleşmeye neden olmadığını (2,22) düşünken aynı zamanda; Turizmin Gönen'de; kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yarattığını da belirtmiştir (4,03).

Katılımcıların Turizmin Etkilerine Yönelik Algılarının Demografik Özellikleri İle Karşılaştırılması
Katılımcıların turizmin etkilerine yönelik algıları ile demografik özelliklerinin karşılaştırılması aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin T Testi Sonuçları

Faktör	Cinsiyet	n	Ort.	Std. Sap.	t	p
Sosyo-kültürel Pozitif Etkiler	Kadın	217	3,08	1,09	6,79	,000**
	Erkek	292	**3,83**	,824		
Ekonomik Pozitif Etkiler	Kadın	217	3,69	1,09	6,21	,000**
	Erkek	292	**4,14**	,810		
Çevresel Pozitif Etkiler	Kadın	217	3,21	1,12	6,39	,008**
	Erkek	292	**3,79**	1,06		
Sosyo-kültürel Negatif Etkiler	Kadın	217	**3,25**	,989	5,42	,015*
	Erkek	292	2,69	1,09		
Ekonomik Negatif Etkiler	Kadın	217	**3,85**	1,07	5,85	,014*
	Erkek	292	3,19	1,29		
Çevresel Negatif Etkiler	Kadın	217	**3,44**	1,11	4,78	,015*
	Erkek	292	3,01	1,14		

Turizmin etkileri algısında, cinsiyete değişkeniyle anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre erkek katılımcıların turizmin sosyokültürel pozitif (3,83), ekonomik pozitif (4,14) ve çevresel pozitif (3,79) etkileri algıları kadın katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca erkek katılımcıların turizm kaynaklı gelişen sosyo-kültürel negatif (2,69), ekonomik negatif (3,19) ve çevresel negatif (3,01) etkilere yönelik algıları kadın katılımcıların algılarına göre daha düşüktür. Kadın katılımcıların turizm gelişim kaynaklı ortaya çıkan negatif etkileri göz ardı etmedikleri söylenebilir.

Tablo 5. Doğum Yerine Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin T Testi Sonuçları

Faktör	Doğum yeri	n	Ort.	Std. Sap.	t	p
Sosyo-kültürel Pozitif Etkiler	Gönen	333	3,11	1,09	4,91	,000**
	Diğer	175	3,88	,951		
Ekonomik Pozitif Etkiler	Gönen	333	3,49	1,18	6,96	,011**
	Diğer	175	4,22	,812		
Çevresel Pozitif Etkiler	Gönen	333	3,28	1,20	6,21	,004**
	Diğer	175	3,81	1,08		
Sosyo-kültürel Negatif Etkiler	Gönen	333	4,02	1,12	9,55	,000**
	Diğer	175	2,85	1,52		
Ekonomik Negatif Etkiler	Gönen	333	3,99	1,22	6,06	,003**
	Diğer	175	3,24	1,32		
Çevresel Negatif Etkiler	Gönen	333	3,78	1,22	5,88	,000**
	Diğer	175	3,11	1,17		

Katılımcıların doğum yerine göre yani yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre turizm gelişimi etkileri algılarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Gönen'in yerlisi olan katılımcıların turizmin sosyo-kültürel pozitif (3,11), ekonomik pozitif (3,49), çevresel pozitif etkileri (3,28) algısı, yerlisi olmayan katılımcılara göre daha olumsuz ve turizmin sosyo-kültürel negatif (4,02), ekonomik negatif (3,99) ve çevresel negatif (3,78) etkileri algılarının ise daha yüksek olduğu söylenebilir. Bölgesindeki turizm gelişimine en başından beri tanıklık eden yöre halkının zamanla turizm gelişiminin ortaya çıkarmış olduğu negatif etkileri fark ettiğini ve turizm gelişiminin sağladığı pozitif etkilere yönelik algısının olumsuz yönde geliştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 6. Katılımcıların Yaşlarına Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktör	Yaş	n	Ort.	Std. Sap.	F	p
Sosyo-kültürel Pozitif Etkiler	18-30	211	3,49	,816	11,602	,000**
	31-40	145	3,30	1,21		
	41-50	111	3,67	1,22		
	51 ve üst	41	2,78	1,31		
Sosyo-kültürel Negatif Etkiler	18-30	211	2,81	1,03	3,113	,027*
	31-40	145	2,88	1,11		
	41-50	111	3,09	1,05		
	51 ve üst	41	3,33	1,12		
Ekonomik Pozitif Etkiler	18-30	211	4,09	,902	16,594	,000**
	31-40	145	4,11	,952		
	41-50	111	4,31	,768		
	51 ve üst	41	3,22	1,44		
Ekonomik Negatif Etkiler	18-30	212	3,21	,945	2,977	,020*
	31-40	145	3,77	1,06		
	41-50	111	3,91	,947		
	51 ve üst	41	4,14	,806		
Çevresel Pozitif Etkiler	18-30	211	3,74	1,21	4,422	,001**
	31-40	145	3,72	1,19		
	41-50	111	3,11	1,29		
	51 ve üst	41	3,41	1,24		
Çevresel Negatif Etkiler	18-30	211	2,88	1,18	2,816	,015*
	31-40	145	3,27	1,22		
	41-50	111	3,44	1,12		
	51 ve üst	40	3,42	1,13		

Gönen'de yaşayan halkın turizm etkilerine yönelik algılarında, yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve farklılık tespit edilmiştir. 51 yaş ve üzeri yaş grubu katılımcılarının turizmin sosyokültürel (2,78) ve ekonomik (3,22) pozitif etkilerine yönelik algıları diğer yaş gruplarına dâhil olan katılımcılara göre daha olumsuzdur. Yani yaşı yüksek olan katılımcıların turizmin sosyo kültürel pozitif etkilerine algıları daha düşüktür. 18-30 yaş ve altı yaş grubu ile 31-40 yaş grubuna dahil olan katılımcılar ile 41-50 yaş grubuna dahil olan katılımcıların turizmin çevresel pozitif etkilerine yönelik algıları arasında farklılık tespit edilmiştir. 18-30 yaş grubu (3,74) ve 31-40 yaş grubu (3,72) katılımcıların algılarının 41-50 yaş grubu katılımcılara göre (3,11) daha olumlu olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre katılımcıların turizmin sosyo-kültürel ve ekonomik negatif etkilere yönelik algısı incelendiğinde 18-30 ve ile 51 ve üzeri yaş grubları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. 18-30 yaş grubu katılımcılarının sosyo-kültürel (2,81) ve ekonomik (3,21) negatif etkilere yönelik algısının 51 yaş ve üstü yaş grubuna olanlara oranla daha düşüktür. Katılımcıların yaş gruplarına göre turizmin çevresel negatif etkilere yönelik algısı incelendiğinde 18-30 (2,88) yaş grubuna dahil olan katılımcıların algısının 31-40 yaş (3,27) ve 41-50 (3,44) yaş arası grubuna dahil olan katılımcılara göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Turizm Etkileri Algısına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Faktör	Eğitim Durumu	n	Ort.	Std. Sap.	F	p
Sosyo-kültürel Pozitif Etkiler	İlkokul	66	2,88	,816	11,602	,000**
	Ortaokul	59	3,01	1,21		
	Lise	168	3,57	1,22		
	Önlisans lisans	194	3,78	,943		
	Lisansüstü	22	3,81	,982		
Sosyo-kültürel Negatif Etkiler	İlkokul	66	4,01	1,13	3,136	,017*
	Ortaokul	59	4,11	1,02		
	Lise	168	3,09	1,05		
	Önlisans lisans	194	3,12	1,04		
	Lisansüstü	22	3,01	1,12		
Ekonomik Pozitif Etkiler	İlkokul	66	3,98	,832	16,594	,000**
	Ortaokul	59	3,91	,946		
	Lise	168	4,01	,788		
	Önlisans lisans	194	4,22	,844		
	Lisansüstü	22	4,12	,775		
Ekonomik Negatif Etkiler	İlkokul	66	3,78	,945	3,476	,003**
	Ortaokul	59	3,94	1,04		
	Lise	168	4,01	,967		
	Önlisans lisans	194	3,84	,806		
	Lisansüstü	22	3,77	,987		
Çevresel Pozitif Etkiler	İlkokul	66	3,24	,984	4,126	,005**
	Ortaokul	59	3,35	1,15		
	Lise	168	3,52	1,39		
	Önlisans lisans	194	3,88	1,24		
	Lisansüstü	22	3,68	1,42		
Çevresel Negatif Etkiler	İlkokul	66	3,68	1,09	5,913	,000**
	Ortaokul	59	3,28	1,18		
	Lise	168	3,14	1,12		
	Önlisans lisans	194	2,88	1,03		
	Lisansüstü	22	2,93	1,06		

Tablo 7. incelediğinde bölge halkının turizm etkilerinin algısı eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Eğitim seviyesi yüksek olanların turizm gelişiminin pozitif etkileri algısı eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha olumludur. Turizmin sosyo-kültürel pozitif etkilere yönelik algısı ilkokul (2,88) ve ortaokul (3,01) da üniversite (3,63), ön lisans – lisans (3,78) ve lisansüstü (3,81) mezunu olan katılımcılara göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bunun aksine, Sosyo-kültürel Negatif Etkiler de eğitim seviyesi yükseldikçe algılanan negatif etkilerin oranı düşmektedir. Genel olarak tüm eğitim seviyelerinde turizmin ekonomik pozitif etkileri yüksektir. Aynı şekide eğitim seviyesi artıkça; İlkokul (3,68), Ortaokul (3,28), Lise (3,14), Önlisans lisans (2,88), Lisansüstü (2,93) turizmin algılanan çevresel negatif etkileri düşmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan birçok çalışmada, bölge halkı ile turizmin etkileri ilişkisi incelenmiş ve bölgede yaşayan insanların turizme yönelik tutum ve algısı araştırılmıştır. Çıkan sonuçlarda; bölge halk tutumlarının birçok faktörden etkilendiği ve değişiklikler gösterdiği şeklindedir. Bunun sebebi; insanların davranış ve tutumlarının birçok açıdan farklılıklar göstermesidir. Yerel halkın turizm gelişiminin pozitif ve negatif etkilerini nasıl algıladığı; turizm gelişimine ve planlamasına ne yönde tepki vereceği hususunda belirleyici olmaktadır.

Bu çalışma; termal kaplıcaları ile ünlü Gönen ilçesinde yaşayan yerel halkın; ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri açısından turizm faaliyetine yönelik algılamaları ve düşünceleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır.

Katılımcıların cinsiyetine göre turizm gelişimine yönelik algılarında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre erkek katılımcıların turizmin sosyokültürel pozitif, ekonomik pozitif çevresel pozitif etkileri algıları, kadın katılımcıların algılarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca erkek katılımcıların turizm kaynaklı gelişen sosyo-kültürel negatif, ekonomik negatif ve çevresel negatif etkilere yönelik algıları kadın katılımcıların algılarına göre daha düşüktür. Bu bulguyu destekleyen, Türker ve Türker (2014), çalışmalarında; kadınların erkeklere oranla toplam turizm etkisi konusunda daha olumsuz yaklaşıma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Benzer bir çalışmada Şanlıoğlu ve Erdem (2017), erkeklerin turizm faaliyetlerini önemli bir gelir kaynağı olarak görmelerinden dolayı daha çok destekledikleri görüşü ileri sürmüşlerdir. Bu bulguların aksine Köleoğlu (2018), çalışmasında; kadınların, turizmin sosyo ekonomik etkilerini olumlu gördüğünü, erkeklerin ise kadınların tam tersi olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Yaş grupları arasında turizme yönelik algılarında da anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Test edilen bir diğer faktör olan yaş gruplarına göre katılımcıların turizmin etkilerine yönelik algısı ve desteği değişiklik göstermektedir. Yaşı yüksek olan katılımcıların turizmin sosyo kültürel pozitif etkilerine algıları daha düşüktür. Hancer ve Mancı (2017), çalışmalarında; yaş arttıkça halkın turizmin ekonomik etkilerini olumsuz algıladığı tespit etmişler aynı şekilde; Türker ve Türker (2014), yaptıkları çalışmada, 45 yaş ve üzeri bireylerin turizmin ekonomik etkilerini olumsuz algıladıklarını belirtmiştir. Bunu destekler şekilde bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda yaş ilerledikçe turizme yönelik algının olumsuzlaştığını ve turizm gelişimine verilen desteğin azaldığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde yaşı yüksek olan katılımcıların turizmin ekonomik pozitif etkilerine katılım oranıda düşük çıkmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre turizmin çevresel negatif etkilere yönelik algısı incelendiğinde 18-30 yaş grubunada olan katılımcıların algısının, 31-40 yaş ve 41-50 yaş arası grubunda olan katılımcılara göre daha düşük olduğu söylenebilir. Buna benzer olarak, Gu ve Ryan (2008), çalışmalarında gençlerin turizme yönelik algılarının genel anlamda daha olumlu olduğunu saptamışlardır. Farklı sonuçları olan çalışmalarda bulunmaktır. Işık ve Turan (2018), yaptıkları analiz sonucunda; katılımcıların yaşları ile ekonomik pozitif etkiler, çevresel etkiler ve sosyokültürel etkiler arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmada bölge halkının turizm etkilerinin algısı eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Eğitim seviyesi yüksek olanların turizm gelişiminin pozitif etkileri algısı eğitim seviyesi düşük olanlara göre daha olumludur. Işık ve Turan (2018), yaptıkları çalışmada eğitim seviyesi düştükçe sosyokültürel negatif etkilere olan algının arttığını belirtmişlerdir. Karakaş ve Şengün (2017), yaptıkları çalışmada; eğitim düzeyi arttıkça turizmin ekonomik olarak olumlu yönlerinin artacağına olan bir algıdan söz edilmiştir. Boğan ve Sarıışık (2016), çalışmalarında; yaş, gelir durumu, o bölgeli olup

olmama durumu, cinsiyet, ikamet süresi gibi değişkenlere göre yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkisine yönelik tutumları da farklılık sergilediğini tespit etmişlerdir.

Yörenin yerlisi olup olmama durumuna göre (doğum yeri) yerel halkın turizm gelişimine yönelik algısı ve desteği de anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yörenin yerlisi olan katılımcılar turizm gelişimine daha olumsuz yaklaşmakta ve turizm gelişimini yörenin yerlisi olmayan bireyle göre daha az desteklemektedirler. Gönen'in yerlisi olan katılımcıların turizmin gelişiminin sosyo-kültürel pozitif, ekonomik pozitif, çevresel pozitif etkileri algısı, yerlisi olmayan katılımcılara göre daha olumsuz ve turizmin sosyo-kültürel negatif, ekonomik negatif ve çevresel negatif etkileri algılarının ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Bölgesindeki turizm faaliyetleriri önceden beri takip eden bölge halkının zamanla turizmin ortaya çıkarmış olduğu negatif etkileri fark ettiğini ve turizm gelişiminin sağladığı pozitif etkilere yönelik algısının olumsuz yönde geliştiğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde Turizmin Gönen'de; kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi problemler yarattığını önermesine katılım oranıda yüksek çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma, *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, *1*(2), 77-109.

Ambroz, M. (2008). Attitudes of Local Residents Towards hhe Development of Tourism in Slovenia: The Case of The Primorska Dolenjska, Gorenjska And Ljubljana Regions, *Anthropological Notebooks*, 14(1), 63-79.

Boğan, E., ve Sarıışık, M. (2016). Yerel Halkın Turizm Faaliyetine Yönelik Görüş Ve Algılamalarının Belirlenmesi Üzerine Alanya'da Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 325-342.

Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri Ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, *Iv. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi Kitapçığı*, Belek, Antalya, 127-148.

Çetin B., ve Özşahin E. (2011), Turizm Ve Mekansal Değişime Etkileri Yönüyle Gönen (Balıkesir) Termal Kaynakları, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 6/2 Spring 2011, P. 317-340.

Gu, H. and C. Ryan, (2008). Place Attachment, Identity And Community Impacts Of Tourism - The Case Of A Beijing Hutong, *Tourism Management*, 29(4), 637-647.

Gümüş, N., ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel Ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 398-417.

Gürsoy, D. and Rutherford, D. G. (2004), Host Attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model, *Annals Of Tourism Research,* 31(3), 495-516.

Güneş N. (2014) Yerel Halkın Turizm Algısı Ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı Ve Kepez İlçesi Örneği Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez.

Hançer, Ş., ve Mancı, A. R. (2017). Yerel Halkın Turizme Bakış Açısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 70, 91.

Işık, C., ve Turan, B.(2018). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algısı: İzmir İli Üzerine Bir Uygulama. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 101-133.

Karakaş, A., ve Şengün, H. İ. (2017). Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları. *Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 183-202.

Kayış, A. (2014). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: 6. Asil Yayın Dağıtım.

Köleoğlu, N. (2018). Turizmin Etkilerine Karşı Yerel Halkın Algılarının Değerlendirilmesi: Gelibolu Tarihi Alan Bölgesinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(2), 214-231.

Kuvan, Y. ve Akan P. (2005), Residents' Attitudes Toward General and Forestrelated Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya, *Tourism Management*, 26(5), 691-706.

Şanlıoğlu, Ö., ve Erdem, A. (2017). Kayseri Örneğinde Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerini Nasıl Algıladığının Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 277-298.

Örücü, E., Akgül, V., ve Şeker, C. (2019). Personel Güçlendirme Ve Güç Mesafesinin, İş Yerinde Yalnızlık Duygusu İle İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisi: Gönen Termal Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi,* 3(4): 882-901.

Özdemir, M., ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm Ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 1-25.

Türker, Ö. G. ve Türker, Ali (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyon Örneği, Electronic Journal Of Vocational Colleges, Mayıs, S. 81-98.

Gönen'in Termal Sağlık Merkezi Olması Sürecinde Avantaj, Dezavantajlarının ve Termal Sağlık Merkezinin Finansman Alternatiflerinin Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülay SELVI HANIŞOĞLU [1]

ÖZET

Gönen'deki termal kaynaklar uzun yıllardan beri farklı amaçlarla kullanılmakta olup, yurdumuzda modern anlamda kaplıca uygulamalarının ilk örneklerinden olduğu kabul edilmektdir. Bununla birlikte günümüzde Gönen Kaplıcalarının hak ettiği yerde olduğunu söylemek mümkün değildir. Çalışmamızda bölgenin ve ilçenin içinde bulunduğu coğrafi durum, ekonomik ve sosyal gelişmelerin, Gönen'in Termal Sağlık Merkezi konumunun güçlendirilmesi kapsamında avantajları ve dezavantajlarının neler olduğu incelenmiştir. Onbirinci Kalkınma Planında, sağlık turizmi tanıtımı ve yatırımların artırılmasına yönelik çalışmalara ve özel sektörün finansman temininde ve karar süreçlerinde yer aldığı uygulamalara yer verileceği yer almaktadır. Bu amaca yönelik olarak Gönen Termal Sağlık Merkezinin finasman alternatifleri değerlendirilecek ve bu alternatiflerin Gönen'in Termal Turizm kapasitesinin arttırılması için kullanım alternatifleri analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Finansman, Kredi, Gönen Termal Sağlık
JEL Kodları: G29, H81, I11

[1] Beykent Üniversitesi, gulayselvi@beykent.edu.tr

GİRİŞ

Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan ülkelere ve bölgelere önemli katkıları olan turizm sektörünün son yıllarda hizmet alanları gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Dünya Seyahat ve Turizm Komisyonu'nun (WTTC) 2019 yılında hazırladığı raporna göre, Turizm sektörü, 2018 yılında dünya global gayrisafi milli hasılasının % 10.4'u kadar değer üretmiştir. Aynı yıl itibarıyla toplam iş hacminin % 10'u turizm sektöründe çalışmaktadır ve bu sektörde çalışan toplam kişi sayısı 319 milyon civarındadır. Dünya ölçeğinde yaratılan beş işten biri turizm sektörü tarafından yaratılmıştır. (World Tourism and Travel Council 2019, 9). Aynı zamanda dünya gayrisafi milli hasılasına imalat, üretim sektöründen sonra en büyük katkıyı yapan sektördür. 2018 yıl sonu itibarıyla dünya ölçeğinde değerlendirildiğinde, turizm sektöründeki büyümenin %25'i Çin, % 12'si Amerika Birleşik Devletleri, % 6'sı Hindistan'dan gelmektedir. Bu ülkelerden sonra en büyük paya sahip olan, Türkiye, Fransa ve Japonya'nın turizm sektörünün büyümesine katkısı % 4 civarındadır. (World Tourism and Travel Council 2019, 7). Ulusal ekonomilerdeki turizm sektörünün payına baktığımızda ise, 2018 yılı itibarıyla, Türkiye'de turizm sektörünün bir önceki yıla göre % 15 oranında artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu çok önemli bir orandır. (World Tourism and Travel Council 2019, 11)

Deniz turizmi, dağ turizmi, kış sporları, yayla turizmi yanısıra alternatif turizm olarak, sağlık ve termal turizm, eko turizm, botanik turizmi gibi yeni alanlar turizm sektörüne eklenmiştir. Bu çeşitlilik Turizm sektörünün tüm yıla yayılan şekilde hizmet vermesine olanak sağlamaktadır. Yıllardan beri uygulamada olan bazı turizm çeşitlerinin ise yeniliklerle farklı bir yapıya kavuştuğu görülebilmektedir. Bu kategoriye giren örneklerinden biri sağlık turizmidir. Sağlık Turizmi çok eski yıllara dayanmaktadır. Avrupa'dan ve diğer kuzey ülkelerinden çeşitli tedaviler için Nil'e ve Hindistan'a gidildiği bilinmektedir. Sağlık turizminin farklı alanları bulunmaktadır. Bu alanlardan biri olan Termal Turizm; termal kaynaklardan yararlanarak tedavi olma veya termal suların iyileştirici etkisinden faydalanma yüzyıllardır devam eden bir uygulama olmasına karşın, son dönemlerde termal sağlık turizminin çeşitlendiği ve bu alana ilginin yurtdışı ve Türkiye'de artmakta olduğu görülmektedir. Sağlık turizmine de diğer turizm türlerinde olduğu gibi hem yurt içi hem de yurt dışından kişiler ilgi göstermektedir. Bu nedenle sağlık tıurizmi ülkeye ve bölgeye döviz girdisi sağlayacak önemli alanlardan biridir.

SAĞLIK TURİZMİ VE GÖNEN İÇİN ÖNEMİ

Gönen, Türkiye'de kurulan ilk termal turizm merkezlerinden biridir. Sağlık turizmi yerel ekonomi için çok önemlidir. Ekonomik hayatın yanı sıra sağlık turizminin kültürel ve sosyal yaşam üzerinde etkileri vardır. Kaplıcalar bölgesinin etrafı yeşil alan ve dinlenme alanları olarak hem ilçe dışından gelen turistlere, hem de ilçe halkına hizmet vermektedir. İlçe halkı Hüseyin Öğütçen parkının içinde yer aldığı bölgeyi sosyalleşme alanı olarak kullanmaktadır.

T.C. Sağlık Bakanlığı internet sitesinde, Sağlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlik Turizmi Daire Başkanliği tarafından sağlık turizmi üç ana başlıkta gruplanmaktadır. Bunlardan ilki, İleri Yaş ve Engelli Turizmi, ikincisi Termal Sağlik Turizmi ve Spa-Wellness, üçüncüsü ise Medikal Turizm'dir. (T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017).

Gönen'de stratejik yönetim modelinin oluşturulmasına yönelik çabaların ilk adımı olarak "Gönen Vizyon 2023" isimli bir proje çalışması 2018 yılı Kasım ayından beri sürdürülmektedir. Bu poje kapsamında öncelikle Gönen'in mevcut durumunun analiz edildiği bir SWOT analizi çalışması gerçekleştirilmiştir. SWOT analizi çalışması için, 10-15 katılımcının bulunduğu gruplarla yüzyüze görüşmeler yapılmıştır. Bu toplantılarda 105 kişi ile görüşülerek görüşleri alınmıştır. Bu görüşmelere Gönen Kaymakamlığı Protokol listesinde yer alan yerel yöneticiler, TBMM'de grubu bulunan ilçe parti temsilcileri, hakim, savcı ve baro temsilcileri, bakanlıklara bağlı ilçe teşkilatındaki kurum yöneticileri (ilçe müftüsü, SGK ilçe müdürü, tapu müdürü, vb.), mesleki kuruluşların temsilcileri (ticaret odası,

esnaf sanatkarlar odası vb.), ilçede bulunan banka şubelerinin müdürleri, kamu yararına çalışan dernek ve vakıf temsilcileri yanısıra muhtarlar, Gönen'de ticaret, tarım veya turizmle uğraşan yerel halktan kişiler katılmışlardır. Katılımcılara diğer SWOT analizi uygulamaları üzerinden örnekli açıklamalar yapılarak, Gönen'in güçlü, ve zayıf, yönlerinin, fırsat ve tehditlerin neler olduğuna ilişkin bilgiler toplanarak kayıt altına alınmış ve gelen konular sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Yüz yüze görüşmeler yapılan kişiler ve ayrıca anket yoluyla ulaşılan 482 kişiden Gönen'in gelecek vizyonun oluşturulması ve uzun dönemli gelişiminde hangi sektöre/sektörlere öncelik verilmesinin faydalı olacağı sorusu sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu Gönen'in uzun vadeli gelişiminde Turizm sektörüne (sağlık turizmi ve kırsal turizm) öncelik verilmesi yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Swot analizi için yapılan görüşmelerde ise Gönen'in jeotermal enerji kaynaklarına sahip olması, kaplıca turizminin varlığı ve kaplıca otelleri/pansiyonlar ile turistlere hizmet verilmesi olduğu bildirilerek Gönen'de yaşayan kişilerin sağlık turizminin Gönen için avantajlarının farkında olduğuna ilişkin geri bildirimler vermişler. Gönen ilçesi yöneticileri ve yörede yaşayan kişiler sağlık turizminin ilçeye bugüne dek sağladığı olanakların farkında olmakla birlikte bundan sonrası için farklı çözümler üretilmesi gerektiği konusunda düşüncelerini aynı çalışmada paylaşmışlardır. Gönen ilçesinin sağlık merkezi bir marka ilçeye dönüşebilmesi için farklı bakış açıları ve farklı alanlardaki uzmanların katkılarıyla yeni yatırımların yapılması gerektiğinin farkındadırlar.

Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık turizmi Yaşlı ve Engelli Turizmi, Termal Turizm ve SPA-Welness faaliyetleri ve Medikal tedaviler olarak gruplanmaktadır. Bu türlerin özellikleri ve Gönen özelinde bunların hangilerinin uygulanmakta olduğu ve hangi hizmetler için uygulama alanları bulunduğuna ilişkin değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

Yaşlı ve Engelli Turizmi; ileri yaş grupları için geziler düzenlenmesi, çok yorucu olmayan aktivitilerle yaşlıların ve engelli bireylerin keyifli zaman geçirmesinin sağlanmasının yanısıra, daha ileri yaşta ve bakıma muhtaç hastalar için yaşlı bakım evlerinde verilecek hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmetlerin verilmesi için klinik oteller, rekreasyon alanları, tatil köyleri ve bakım evleri ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca engelli hastalar için özel klinik merkezleri ihtiyacı bulunmaktadır.

Termal Turizm ve SPA-Welness faaliyetleri sağlık turizminin ikinci alanını oluşturmaktadır. Termal turizm faaliyetlerine öernek olarak, kaplıca tedavileri, fizyoterapiler, talossoterapiler, hidroterapi ve egzersizler, balneoterapi ve peloidoterapi ve klimaterapi'ler verilebilir. Bu hizmetler kaplıca merkezleri ve Spa merkezlerinde verilebilmektedir.

Medikal tedaviler ise sağlık kurumu veya hastahane niteliklerine sahip kuruluşlarda verilebilmektedir. Buralarda infertilite, tüp bebek, IVF uygulamaları vb.), estetik cerrahi gibi uygulamalar yapılabilmektedir.
Gönen ilçesi açısından 2019 yılı itibarıyla değerlendirdiğimizde; Yaşlı ve Engelli Turizmine yönelik herhangi bir tesis, aktivite ve planlama ilçede bulunmamakla birlikte bu alanda önemli kapasite sahiptir. Önümüzdeki dönemlerde yapılacak planlama ve uygun finansman yöntemi ile Türkiye ve Dünya çapında örnek olabilecek tesisler kurulabilecek kapasiteye sahiptir. Bu alanda hizmet verebilmesi için en önemli avantajı Termal suyun varlığıdır. Bunun yanısıra doğasının sunduğu avantajlar ve ilçenin merkezi konumu, ulaşım olanakları destekleyici unsurlardır.

İlçede termal turizm konusunda oldukça iyi kapasiteye sahip termal oteller bulunmakta ve bu alanda sağlık hizmetleri verilmektedir. Ancak hasta olan kişiler yanısıra gençlere yönelik veya dinlenme amaçlı SPA-Wellness olarak tanımlanan faaliyet alamlarında gelişim ihtiyacı bulunmaktadır. Termal su kullanılarak hizmet verilen açık yüzme havuzuna ilave tesisler yapılması yaralı olacaktır.

Gönen'in Termal Turizme yönelik orta ve uzun vadeli planları içerisinde medical tedavilere yönelik bir çalışma bulunmamakla birlikte, Bandırma Onyedi Eylül Tıp Fakültesi açılması ve estetik, Tüp Bebek gibi alanların Gönen'de açılması planlanırsa bu konuda gelişme sağlanabileceği öngörülmektedir.

GÖNEN'İN TERMAL MERKEZ OLMASINDA AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gönen'in Termal Sağlık Merkezi olarak öneminin ve bilinirliğinin artması ilçeye ve bölgeye önemli katkı sağlayacaktır. Bu alandaki önemli avantajı ilçenin konumu, coğrafi özellikleri ve büyük şehirlerimiz olan İstanbul ve İzmir'e yakınlığıdır. İlçenin yeşil alanlarının büyük ölçüde korunmuş olması, rekreasyon alanlarının varlığı Termal Turizm için önemli avantajlardır. Ayrıca yakın çevresinde bulunan Manyas Kuş Cenneti, doğal güzellikler ve tarihi değerler açısından zengin potansiyele sahip Kapıdağ Yarımadası tedavi dönemleri veya konaklama dönemleri süresinde kuristler ve turistlerin ziyaret edeceği alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Turizm alanı ve kaplıcalar bölgesinin bulunduğu bölgenin hemen karşısında yer alan ve bugüne dek Organize Deri Sanayi Bölgesine taşınması tamamlanamayan tabakhaneler ve kaplıcalar bölgesinin yanından geçen çayın kirliliğine neden olan sanayi tesislerinin varlığı Gönen'in Termal Merkez olarak tanınmasının önünde duran engel ve dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Bu dezavantajın etkisinin azaltılması yerel yönetim ve Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülecek ortak projelerle mümkün olabilecektir. Gönen ve çevresi için önemli bir gelir kaynağı olan pirinç yetiştirilmesi sırasında kullanılan ilaçların çevreye verdiği zarar ve sivrisinek problemi bölge için Termal Sağlık Turizmi açısından önemli dezavantaj olarak görülmektedir. Yasal düzenlemelerde yer aldığı gibi, çeltik ekim alanlarının yerleşim alanlarından daha uzak bölgelere kaydırılması, ilaçlamalaın kontrollü yapılması ve dönüşümlü ekim yapılması gibi konularda alınacak önlemler, dezavantajların ortadan kaldırılması için önemlidir. Bunun yanısıra Termal tesislerin modernizasyon ihtiyacı ve yönetim, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

GÖNEN TERMAL MERKEZ PROJESİNİN FİNANSMAN ALTERNATİFLERİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen "Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Alanında Kapasite Geliştirme Projesi" kapsamında hazırlanan raporda "Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm", yerel doğal ve kültürel değerler üzerine kurulmuş, bu değerleri hem koruyan hem de yöre halkının, özellikle kadınlar ve dezavantajlı nüfusun, bu değerlerden ekonomik fayda sağlayacağı bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2018).

Sürdürülebilir Toplum Temelli Proje olarak değerlendirilebilecek Gönen Termal Turizm Merkezi projesi için alternatif finansman modelleri finansman ihtiyacının büyüklüğüne göre değişiklik gösterebilecektir. Gönen'de var olan beş adet kaplıca oteli ve Yıldız Otel'de hizmet verilmekte olan Fizik Tedavi Rehabilitasyon merkezi Gönen'i Termal Sağlık Merkezi kapasitesine kavuşturacak özelliklere sahip değildir. Bu nedenle Kür merkezi olarak hizmet verecek yeni yatırım, SPA-Welness hizmetlerinin modern anlamda sunulacağı merkez, kür parkı çevresi ve yürüyüş alanlarının ziyaretçilere uygun düzenleneceği bağlantılı yatırımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Detaylı fizibilite çalışmaları yapılmadan yatırım tutarlarına ilişkin tahmin yapmak mümkün olmamakla birlikte Gönen Termal Turizm Bölgesi ve Ekşidere Dağ Ilıcasını kapsayacak projenin yatırım maliyetinin orta ölçekli bir proje sınıfında olacağı değerlendirilmektedir.

UNDP raporunda,1.000- 100.000 USD arasında finasman ihtiyacı bulunan projeler küçük ölçekli, 100.000-4 milyon USD finansman ihtiyacı olan projeler orta ölçekli projeler olarak sınıflanmaktadır. 4 milyon üstü projeler ise büyük ölçekli projeler olarak değerlendirilmektedir. Küçük ölçekli turizm projeleri için bir kısmı hibe, bir kısmı yatırımcının özsermayesinden karşılanmak üzere kalkınma ve yatırım bankaları veya destekleme kurumları tarafından oluşturulan finansman yöntemleri mevcuttur. Bu tür küçük ölçekli, örneğin termal turizmi destekleyen unsurlardan biri olan pansiyonların yenilenmesine yönelik yatırımlar bu kapsamda gerçekleştirilebilir.

Gönen Termal Turizm Merkezi için yapılacak, orta ve büyük ölçekli olarak sınıflandırılabilecek yatırımlar için kullanılabilecek finansman alternatifleri çalışmamızın ana eksenini oluşturmaktadır.

Bu yöntemlerden birincisi, klasik finansman yöntemi olarak sınıflandırılabilecek ticari veya yatırım bankalarından gerekli teminatların verilerek kredi alınmasıdır. Burada bankalar tarafından kredi talep eden kuruluşun finansal durumu, borçluluğuna göre ilave teminatlar talep edilmektedir. Belli bir dönem ödemesiz veya eşit taksitli olarak orta ve uzun vadeli geri ödeme alternatifleri bulunmaktadır. Finansman alternatiflerinden ikincisi olarak sınıflandırabileceğimiz yöntem Proje Finansmadır. Burada yatırım bankaları veya ticari bankalar, talep eden kuruluşun finansal durumu, borç oranı yanı sıra yatırım yapılan projenin karlı olduğunu görerek ilave teminat istemeden, proje gelirleri ile kredinin geri ödenmesini garanti altına alacak biçimde proje finansmanı gerçekleştirebilmektedirler. Ancak bunu yöntemin uygulama alanları cok geniş değildir. Bu bilinen iki yöntemin yanısıra yenilikçi finansman yöntemleri olarak aşağıdaki modeller önerilmektedir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2018).

Bu modellerin Gönen Termal Turizm için önerilen Topluluk- Özel Sektör- Kamu Ortaklığı olarak isimlendirilebilecek ortak girişim modelinde, Gönen Termal Yatırımı için Gönen'de yaşayan yerel halkın kuracağı ortaklık veya kooperatif, özel sektörden bu konuda deneyimli bir firma ve Gönen Belediyesi bir araya gelerek kuralları ve yönetim şekli detaylı belirlenmiş bir şirket yapısıyla yatırımı gerçekleştirebilirler. Bu taraflardan her biri belli bir özkaynak katkısı yapacaktır. Bu tür ortak girişimin topluma ortak fayda sağlayacak olması nedeniyle Dünya Bankası bir alt kuruluşu olan IFC (International Finance Corporation)'den uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlaması mümkün olabilecektir. Burada önemli olan çok taraflı bir ortaklık modelinde karar alma ve uygulamalarında gecikmeye yol açmayacak, rasyonel kararların kısa sürede uygulanabileceği bir yapı kurulmasıdır. Şirket finansman sağlayıcılarının üzerinde mutabakata varacağı, kamusal çıkarları birinci derecede gözeten, çevreye duyarlı uygulamalardan taviz vermeyen ve işletmeyi sürdürülebilir karlılık prensiplerine göre yöneten profesyonel ekiple çalışılması gerekmektedir. Gelirlerin dağıtılmasına ilişkin kurallar baştan yazılı olarak belirlenmelidir.

Sürdürülebilir ikinci finansman yöntemi olarak Kamu Kuruluşu (Gönen Belediyesi)- Üniversite (Onyedi Eylül Üniversitesi)- Topluluk (Gönen'de yaşayan kişi veya şirketlerin ortaklık veya kooperatif) olarak özetlenebilecek model önerilmektedir. Yapılacak sözleşmelerin 50 yıllık ve bağlayıcı özelliği bulunan, yönetim, yatırım yapma ve tesis yenileme faaliyetlerini, kar dağıtım vb. kurallarını içerecek biçimde detaylı hazırlanması gereklidir. Ayrıca her yıl bağımsız denetimden geçirilecek şirketin, yönetiminin profesyonellere devredilmesi önemlidir. Üniveristeden teknik destek alacak böyle bir işletmenin finansmanı uluslararası finansman kuruluşları tarafından sağlanabilecektir.

Her iki model için ulusal veya uluslararası sosyal güvenlik kuruluşlarıyla yapılacak anlaşmalar teminat gösterilerek finansman sağlanması mümkün olabilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Termal kaynaklar kullanılarak insanların kendilerini daha iyi hissetmesini sağlayacak hizmetlerin artmasına parallel olarak, ülkemizde termal kaynaklar için potansiyeli yüksek bir merkez olan Gönen'in önemi artmaktadır. Termal turizm, ileri yaş ve engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesi yükseltilerek rekabet gücünde önemli artışlar elde edilerek, ulusal ve uluslararası düzeyde avantajlı bir merkeze dönüşebilme kapasitesi yüksektir. Ancak bunun için ilçede var olan tesislere ilave olarak uluslararası standartlarda bir kür merkezinin yapılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bu amaçla üzerinde çalışılan projeler bulunmakla birlikte, bu projelerin hayata geçirilmesi için yerel yönetim ve özel sektörün itici rol oynaması ve öncülük etmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gönen Termal Merkezin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalarının başlamasıyla beraber, uluslararası sağlık kuruluşlarıya iletişime geçilerek tanıtım faaliyetleri ve anlaşmaların yapılması için öngörüşmelerin yapılması gereklidir. Bu ilişkilerin kurulması ve anlaşmaların yapılması süreci uzun sürebilmektedir. Ayrıca SPA-Welness faaliyetlerinin hayat geçirilmesiyle birlikte, yerel ve uluslararası tur şirketleri aracılığıyla ve basın yoluyla tanıtımı faaliyetlerine başlanmalıdır.

KAYNAKLAR

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). *Türkiye'deki Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Projeleri için Yenilikçi Finansman Modelleri.* Ankara: Desen Ofset San. ve Tic. A.Ş., 2018.

T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Sağlık Turizmi Çeşitleri.* 10 05 2017. https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,176/saglik-turizmi-cesitleri.html (erişildi: 09 07, 2019).

World Tourism and Travel Council. *Travel and Tourism Global Economic Impact and Trends 2019.* London, United Kingdom: World Travel & Tourism Council, 2019.

Otel İşletmelerinde Çalışanların Duygusal Zekâlarının Hizmet Odaklılık ve Algılanan Performans Üzerine Etkisi

Tülay Yeniçeri [1]
Binnaz Çinar [2]
Görkem Akgül [3]

ÖZET:

Bu çalışma, hizmet sektöründe büyük bir pay sahibi olan otel işletmelerinde çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılık (keyif alma, karşılama yeteneği) ve algılanan performans üzerine etkisini değerlendirebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, Bandırma ilçesinde faaliyet gösteren toplam 7 şehir otelinde (1 tane 5 yıldızlı, 1 tane 4 yıldızlı, 4 tane 3 yıldızlı ve 1 tane butik otel) çalışan 218 personel üzerinden Mayıs-Haziran 2019 tarihinde kolayda örnekleme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Veri girişi sırasında hatalı ve eksik doldurulduğu tespit edilen anketlerin elenmesiyle 213 adet veri analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucu regresyon analizinde, çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılığın keyif alma ve karşılama yeteneği alt boyutlarını ve algılanan performansı anlamlı bir şekilde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: duygusal zekâ, hizmet odaklılık, algılanan performans
JEL Kodu: E83, M10

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, tyeniceri@bandirma.edu.tr.
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, binnazcinar62@gmail.com.
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, akgulgrkm@gmail.com.

The Influence of Emotional Intelligence of Employees in Hotel Businesses on Service Orientation and Self-Perceived Performance

Tülay Yeniçeri [1]
Binnaz Çinar [2]
Görkem Akgül [3]

ABSTRACT:

This study was prepared to evaluate the influence of emotional intelligence of employees on service oriented (pleasure, ability to meet) and self-perceived performance in hotel enterprises which have a large share in service sector. In order to achieve this goal, data were collected by easy sampling method in May-June 2019 on 218 personnel working in 7 city hotels (1 unit of 5 stars, 1 unit of 4 stars, 4 unit of 3 stars and 1 boutique hotel) operating in Bandırma district. Total 213 data were analyzed by eliminating the questionnaires which were found to be incomplete and incomplete during data entry. As a result of the research, it was determined that the emotional intelligence of the employees had a significant influence on the self-perceived performance and the sub-dimensions of the service oriented ability to enjoy and meet.

Keywords: emotional intelligence, service orientation, self-perceived performance
JEL Code: L83, M10

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, tyeniceri@bandirma.edu.tr.
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, binnazcinar62@gmail.com.
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, akgulgrkm@gmail.com.

GİRİŞ

Hizmet işletmeleri müşterilerini ve hizmet sunacak oldukları pazar alanlarını tanıdıktan sonra işletmelerin faaliyet gösterebilmesi ve sürdürülebilmesinde önemli olan müşteri odaklı pazarlama stratejilerini belirleyerek müşteri değeri yaratırlar. Müşteri değerinin yaratılması ile işletmeler hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti, müşteri tatmini, müşteri sadakati sağlarlar. İşletmelerin amaçlarını yerine getirebilmesinde, kar elde edebilmesinde ve sürdürülebilirliğinin sağlamasındaki en önemli etkenlerin arasında çalışanların müşteriler ile olan birebir iletişimleri ve çabaları gelmektedir. Özellikle hizmet işletmelerinde müşteriler ile birebir ilişki içerisinde olan çalışanların iş görme yeteneklerinin yanında sergiledikleri tavır ve davranışları, iletişimleri ve duyguları müşterilerin memnuniyeti ve sadakati açısından önemli bir unsurdur. İşletmeler açısından çalışanlarının duyguları önemli bir rol oynamaktadır. İşletmeler, çalışanların duygusal durumlarının iş yaşamına etkisinin olduğunun ve sergilenen duygu durumlarının iş yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğunu aynı zamanda ilişkilerin şekillenmesinde göz önünde olan bir faktör olduğunu bilmektedirler. Bu nedenle işletmeler çalışanlarının duygusal durumlarına daha fazla önem vermelidirler. İşletmeler artık çalışanların başarı, performansı, müşteri ilişkileri gibi tutum ve davranışlarında sadece bilişsel zekânın etkili olmadığını bunun yanında duygusal zekânın da etkisini kabul etmiş durumdadırlar. Hatta bazı meslek grupları açasından duygusal zekâ daha ağır basmaktadır.

Duygusal zekâ, çalışanların kendi duygu ve düşüncelerini doğru anlayıp ve yönetebilme, bununla birlikte çalışma arkadaşları, yöneticileri ve müşterilerinin duygularını anlayabilme, karşılıklı empati kurabilme ve isteklerini yerine getirebilme fırsatı veren bir kavram olarak ifade edilmektedir. Duygusal zekâ düzeyi yüksek olan çalışanların müşterilere karşı daha istekli ve gönüllü olarak hizmet sundukları, yardıma daha açık oldukları, herhangi bir istenmeyen durum karşısında daha sağduyulu davranış sergiledikleri, iletişim düzeylerinin yüksek olduğu ve yaptıkları işlerinden memnuniyet duydukları söylenebilir. Bunların yanı sıra duygusal zekâsı yüksek olan çalışanların işletmelere daha fazla değer artışı sağladığı, performanslarının daha yüksek olduğu, hizmet hatası telafisinde daha donanımlı olduğu ve hizmet sunumlarında daha başarılı oldukları ifade edilebilir. Çalışanların duygusal zekâları hizmet işletmelerinde hizmet odaklı yaklaşım sergilemelerini ve bu doğrultuda müşterilere yaklaşmalarını etkilemektedir. Çalışanların sergiledikleri hizmet odaklı davranış ve tutumlar müşteri ve işletme açısından da olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İşletme içerisinde hizmet odaklı yaklaşımı benimseyen çalışanların yer alması müşteri sadakati, hizmet kalitesi, büyüme ve kârı artışı sağlayacak ve bu sayede işletme rekabet üstünlüğü avantajını elde edecektir. Ayrıca çalışanların duygusal zekâ düzeyleri algılanan performansı yani kendini nasıl değerlendirdiği açısından ve işletmeler açısından hizmet sunumunda önemlidir. Çalışanların duygusal zekâları, hizmet odaklılıkları ve algılanan performansları özellikle hizmet sektöründe yer alan işletmeler açısından dikkat çeken konulardır. Tüm bunlara istinaden hem araştırmacılar hem de yöneticiler açısından günümüzde ilgi ve dikkat çeken bu konular ulusal ve uluslararası alan yazın kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda otel işletmelerinde görev alan çalışanların duygusal zekâları, hizmet odaklılıkları ve algılanan performans arasındaki ilişkiyi irdeleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu açıdan bakıldığında çalışma kapsamında yapılan analizler doğrultusunda elde edilen bulguların literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın hem araştırmacılara hem de işletme yöneticilerine yön gösterebileceği söylenebilir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde duygusal zekâ, hizmet odaklılık ve algılanan performans kavramlarına yer verilmiştir ve ilgili literatür kapsamında gerçekleştirilmiş olan geçmiş araştırmalar değerlendirilmiştir.

1.1. Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ kavramı son yıllarda sosyal bilimler alanında üzerinde önemle üzerinde durulan ve konu ile ilgili detaylı araştırmaların yapıldığı kavramlardan birisidir. Goleman (2007) duygusal zekâ kavramını, "bireylerin kendilerinin ve etkileşim halinde olduğu diğer bireylerin duygularını tanıma kendilerini motive etme ve aynı zamanda içlerindeki ilişkilerindeki duyguları iyi yönetebilme yetisi" olarak tanımlanmıştır. Mayer ve Salovey (1997) ise duygusal zekâyı "duyguları doğru bir şekilde algılamak, değerlendirmek ve ifade etmek, duyguyu düşünceyle kaynaştırmak, duygu ve duygusal bilgiyi anlamak ve analiz etmek, duygusal ve entelektüel büyümeyi teşvik etmek için duyguları kontrol etmek yeteneği " olarak tanımlanmışlardır (Jung ve Yoon, 2012).

Goleman (2007)'de bireylerin iş ve sosyal hayatlarında başarıya ulaşabilmeleri için bilişsel zekâdan çok duygusal zekânın daha fazla bir öneme sahip olduğunu öne sürdü. Duygusal zekâsı yüksek olan bireyler duygusal zekâsı düşük olan bireylere göre hem kendi duygularını hem de diğer bireylerin duygularını anlayabilirler ve yönetebilirler aynı zamanda sahip oldukları bilişsel beceri ve yeteneklerini geliştirebilirler ve bu bağlamda mesleki olarak daha hızlı başarıya ulaşabilecekleri ifade edilebilir (Mayer ve Geher 1996, Walsh, Chang ve Tse, 2015).

Duygusal zekâ, hizmet işletmelerinde çalışanların hem kendinin hem de müşterilerinin duygularını daha iyi anlamasını, algılamasını ve yönetmesini sağlar. Duygusal zekâsı yüksek olan çalışanlar, müşterilerine karşı hem hizmet sunumlarında (Kim, Yoo, Lee, Kim, 2012, Jung ve Yoon, 2012; Lee, Ok, Lee ve Lee, 2017) hem de hizmet hatalarını telafi etme konusunda daha iyi performans göstermektedir (Kim, Yoo, Lee, Kim, 2012) aynı zamanda bu çalışanların daha fazla hizmet odaklı oldukları (Lee ve Ok, 2015) yapılan araştırmaların sonuçları arasında yer almaktadır. Hizmet odaklılık, çalışanın müşterilerin bakış açısına göre görsel, bilişsel ya da duyusal olarak ne hissettiğini anlamasını taahhüt eder (Hennig ve Thurau, 2004, Lee ve Ok, 2015). Duygusal olarak zeki olan insanlar genellikle duygularını durumsal taleplere göre düzenleyebilir ve diğer bireylere karşı pozitif ve dışa dönük duygular sunma eğiliminde olurlar (Modassir ve Singh 2008).

Çalışanların duygusal zekâları işletmelerin müşteri performansını arttırır ve daha yüksek müşteri memnuniyetini sağlar (Kernbach ve Schutte 2005; Kim vd. 2012). Duygusal zekâ düzeyi yüksek çalışanlar, duygusal zekâ düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek değer artışları elde ederler ve işletmelerde daha üst düzeyde konumda yer alırlar (Côté ve Miners 2006; Kernbach ve Schutte 2005; Prentice ve King 2013). Duygusal zekânın çalışanların yaratıcı performanslarını ön plana çıkardığını (Darvishmotevalia, Altinay, De Vita, 2018); çalışanların duygusal zekâlarının şirket performansı ile yakından ilişkili olduğunu (Langhorn, 2004); yüksek duygusal zekâ seviyesine sahip çalışanların yüksek iş performansı sergilediği (Min, 2012); çalışanların duygusal zekâsının iş performansı ve iş memnuniyetini etkilediği (Wong ve Law, 2002) ve çalışanlarının algılanan performansının duygusal zekâlarının belirleyicisi olduğu (Varinli, Yaraş ve Başalp, 2009) ve bu çalışamalara ek olarak satış elemanlarının duygusal zekâ düzeyleri ile algılanan performans ile arasında anlamlı ilişki olduğu (Pehlivan, 2015) yapılan araştırmaların önemli sonuçları arasında yer almaktadır.

1.2. Hizmet Odaklılık

Hizmet odaklılık, ilk defa Schneider, Parkington ve Buxton (1980) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çalışan bireylerin kaliteli hizmet vermede gönüllü ve istekli olması ve müşteri istek ve ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca hizmet odaklılık, kişilik özelliklerini ön planda çıkaran bir kavram olarak da açıklanmaktadır. Saxe ve Weitz (1982: 344) hizmet odaklılığı, müşterilerin ihtiyaçlarını iyi bir düzeyde karşılayarak, satın alma kararlarında çalışanların müşterilere yardımcı olması ve çalışanların pazarlama anlayışını uygulaması şeklindedir. Bu bağlamda, hizmet odaklılık; çalışan müşteri arasındaki ilişkinin iyi düzeyde olması, karşılıklı fayda getiren uzun vadeli ilişkinin kurulması, müşteri tatmininin sağlanması, müşteri memnuniyetsizliğine neden olacak tutumlardan kaçınılması, çalışanların müşterilerine yardım etme yeteneği ve müşterilere baskıcı olmayan satış yaklaşımı ile ilgilidir.

Hizmet odaklılık, bireysel hizmet odaklılık ve örgütsel hizmet odaklılık olmak üzere farklı iki alt boyut ile yazın taramasında karşımıza çıkmaktadır (Homburg, Hoyer ve Fassnacht, 2002). Bireysel hizmet odaklılık, bazı çalışanların diğer çalışanlardan daha çok hizmet vermesi fikriyle bir kişilik ölçütü olarak ifade edilmektedir (Yoon, Choi ve Park, 2007). Bu bağlamda bireysel hizmet odaklılık, bir işletmenin yardımsever, cana yakınlık, işbirliğine yatkın, nazik ve girişken çalışanları ve müşterileri arasındaki ilişki düzeyini etkileyen tutum ve davranışları ele almaktadır. Örgütsel hizmet odaklılık da, örgüt iklimi ve kültürünün bir parçası olarak incelenmektedir (Hogan, Hogan ve Busch, 1984).

Bu araştırma kapsamında da ele alınan bireysel hizmet odaklılığı benimseyen çalışanlar hem müşterileri ile hem de işletmeleri ile arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olacağı yönünde söylenebilir. Bu bakımdan, hizmet odaklı tutum ve davranışlar sergileyen çalışanlar işletmelerde kişiliğine ve yeteneklerine göre tatmin olacağı bir işi seçecektir ve dolayısıyla bu da kendi performansına ve verimliliğine yansıyacaktır. Bu süreç, müşteri sadakati ve bağlılığını artıracak ve işletmenin performansına yansıyacak şekilde olumlu sonuçlanacaktır. Sonuç olarak, hizmet işletmelerin, hizmet odaklılığa yatkın kişilik özelliklerine sahip çalışanlara istihdam sağlaması açısından son derece önem arz etmektedir (Kuşluvan ve Eren, 2011). Ayrıca hizmet odaklılık, bir işletmenin rakiplerinden farklılaşmasını sağlayarak, rekabet avantajı elde etmek için müşteri istek ve ihtiyaçlarını belirleyecek ve üstün müşteri değeri yaratacaktır (Lytle ve Timmermen, 2006: 135-136).

1.3. Algılanan Performans

Çok boyutlu bir kavram olan performans için çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Performans, emeğin kalitesi, kişiden beklenen ve ulaştığı sonuçların karşılaştırılması veya başarı ve sonuç odaklı değil eylem ya da sürecin kendisi şeklinde ifade edilmektedir (Açıkalın, 1999: 104). Performansın değerlendirilmesinde bireysel düzeyin incelendiği yazın alanında karşımıza çıkmaktadır. Bireysel düzeyde performans, bireyin beceri, yetenek ve bilgisinin çaba, davranış ve tutumlarıyla bütünleşerek istenen kalitede sonucu ortaya çıkarmasıdır (Shields, 2007: 20-21). Bu bağlamda, bir bireyin performans, kendine ait yetenek ve nitelikler ile birlikte değer ve inançlarına bağlılığı şeklinde ifade edilebilir. Bireysel performansın etki ve değişime açık bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir (Morillo, 1990: 270).

Yazın taraması incelendiğinde bireysel performansın algılanan performans ile aynı doğrultuda tanımlar yapıldığı görülmüştür. Bireysel performans, işletmenin hedeflerine ulaşabilmesi amacıyla kişinin kullandığı yetkinlik ve bu doğrultuda kendini değerlendirmesidir (McGrath, Macmillian ve Venkataraman, 1995: 251). Algılanan performans ise, çalışan bireylerin kendini değerlendirme şekli olarak tanımlanmaktadır. Burada ifade edilen, çalışanların işletmedeki satışlarından elde ettiği performans bahsedilmemektedir. Aksine çalışan bireyin kendince yaptığı sübjektif değerlendirmedir (Varinli, Yaraş ve Başalp, 2009: 161). Yani sonuç itibariyle, çalışan bireyin işletmeye bağlılığı, kendisine verilen ödüller, işletme içinde hissettiği özerlik ve iklimden etkilenmektedir (Suliman ve Al Harethi, 2013).

İşletmeler açısından bakıldığında da çalışan performans algısı önem teşkil etmektedir. Yani, çalışan performans düzeyinin çok iyi olması, işletme performansını da etkileyecektir (Çöl, 2008: 39). Çalışanın işletme ile kendini özdeşleştirerek, işletmenin amaçlarına ulaşması konusunda gönüllü olarak yardımcı olması ve işletmede uzun süreli kalma fikrinin olması da işletmenin geleceği için önem arz etmektedir (Büte, 2011).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amaç, Kapsam ve Kısıtı

İşletmelerin faaliyetlerini devam ettirebilmesi, müşteri ve pazar odaklılığını sürdürebilmesi, rekabet avantajı elde edebilmesi ve rakiplerine karşı daha fazla kâr sağlayabilmesi için donanımlı, eğitimli ve yetenekli çalışanlara ihtiyaç duymaktadır. İşletmeler donanımlı, eğitimli ve yetenekli çalışanları belirlerken duygusal zekâ ön plana çıkmaktadır. Duygusal zekâ ise, çalışanların müşteriler ile ilişkisini, hizmet odaklılıklarını ve algılanan performanslarını etkilemektedir. Bu sebeple, bu araştırma kapsamında otel işletmeleri çalışanları duygusal zekâlarının hizmet odaklılık (keyif alma, karşılama yeteneği) ve algılanan performans üzerine etkisi incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın önemli bir kısıtı ise çalışmanın Balıkesir Bandırma ilçesinde gerçekleştirilmiş olmasıdır.

2.2. Araştırma Hipotezleri ve Modeli

Araştırmanın öne sürülen hipotezler ve geliştirilen model; duygusal zekâ, hizmet odaklılık (keyif alma, karşılama yeteneği) ve algılanan performans olmak üzere üç değişkenden oluşmaktadır. Buna yönelik hipotezler ve model aşağıda sunulmuştur.

H_1: Çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılık-keyif alma üzerinde etkisi vardır.

H_2: Çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılık-karşılama yeteneği üzerinde etkisi vardır.

H_3: Çalışanların duygusal zekâlarının algılanan performans üzerinde etkisi vardır.

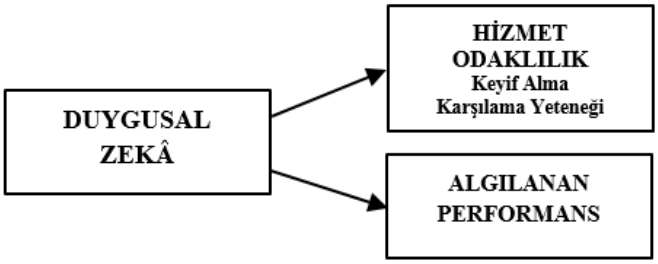

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

2.3. Örneklem Süreci, Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için Bandırma ilçesinde faaliyet gösteren şehir otellerindeki çalışanlardan anket yöntemi ile veri toplanmıştır. Araştırmanın ana kitlesi, Bandırma ilçesinde faaliyet gösteren şehir otellerindeki çalışanlar olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamına dâhil olan toplam yedi şehir otelinde (1 tane 5 yıldızlı, 1 tane 4 yıldızlı, 4 tane 3 yıldızlı ve 1 tane butik otel) yaklaşık olarak 250 çalışan görev almaktadır. Kabul edilebilir gerekli örneklem büyüklüğünün %95 güven aralığında 250 kişiyi 151 kişinin temsil etme yeteneğine sahip olduğu hesaplanmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2017). Araştırma için toplam 218 çalışandan geri dönüş elde edilmiştir. Veri girişi sırasında hatalı ve eksik doldurulduğu tespit edilen anketlerin elenmesiyle 213 adet veri analize tabi tutulmuştur. Cevaplayıcılar tarafından hatalı ya da eksik doldurulan 5 anket formu analizlerde kullanılmayıp, 213 anket üzerine analizler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Araştırmada birincil veri toplama yöntemlerinden olan anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu hazırlanırken duygusal zekâ, hizmet odaklılık ve algılanan performans ölçekleri ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürde yer alan çalışmalar irdelenmiş ve araştırmanın amaçlarına uygun olan sorular oluşturulmuştur. Anket formunun son hali verilmeden önce, soruların anlaşılırlığını belirlemek amacıyla 30 çalışan üzerinde pilot uygulaması yapılarak, anket formuna nihai şekli verilmiştir. Araştırma verileri yüz yüze anket yöntemi ile Mayıs-Haziran 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın anket formu *dört bölüm* ve toplam 49 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden ve Dornheim (1998)'in geliştirmiş oldukları tek boyutlu 33 ifadeden oluşan duygusal zekâ ölçeği yer almaktadır. İkinci bölümü Brown, Mowen, Donavan ve Licata (2002)'in hizmet odaklılık üzerine geliştirmiş oldukları 2 boyut 12 ifade oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde Kirkman ve Rosen (1999) ve Sigler ve Pearson (2000) çalışmalarındaki algılanan performansı inceledikleri 4 ifadeden oluşan tek boyutlu ölçek bulunmaktadır. Son bölümde ise, cevaplayıcıların demografik özelliklerine ilişkin bazı temel bilgileri ölçemeye yönelik 9 soru yer almaktadır. Çalışmada kullanılan bu ölçekler 5'li likert tipi (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne Katılıyorum Ne Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) ölçeğe göre hazırlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Ankete katılan cevaplayıcıların %24,6'sı 17-25 yaş, %27,6'sı 26-34 yaş, %27,9'u 35-43 yaş, %16,7'si 44-52 yaş ve %3,2'si 53 ve üzeri yaş aralığında bulunmaktadır. Ankete katılanların %59,6'sı kadın, %40,4'ü erkektir. Bu kişilerin %56,8'si evli, %42,7'si bekâr ve %0,5'i cevapsızdır. Cevaplayıcıların eğitim düzeyleri dikkate alındığında %30'u ilköğretim, %33,8'i lise, %25,4'ü önlisans, %10,8'ini lisans mezunlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Lisansüstü (Master/doktora) eğitim düzeyi için herhangi bir işaretleme yapılmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde ise %47,4'ü 0-2000 TL gelir durumuna, %44,6'sı 2001-3999 TL gelir durumuna, %4,2'si 4000-5999 TL gelir durumuna sahip ve %3,8', cevapsızdır.

Ankete katılan cevaplayıcıların çalıştığı departmanlar %17,8 ile önbüro/resepsiyon, %21,6 ile servis, %21,1 ile kat görevlisi, %13,1 ile mutfak, %7,5 ile sağlık görevlisi, %3.8 ile çamaşırhanede görev almaktadırlar. Çalışanların %15'i bu soruyu cevapsız bıraktığı belirlenmiştir. Katılımcıların %59,6'sı 0-5 yıl, %26,8'i 6-11 yıl, %8,5'i 12-17 yıl ve %2,3'ü yıl aynı işletmede çalıştıkları saptanmıştır. Ayrıca cevaplayıcılar, turizm sektöründe herhangi bir eğitim aldınız mı sorusuna %41,3 ile evet, %55,4 ile hayır yanıtını vermişler ve %3,3'ü bu soruya yanıtsız kalmıştır. Bunun yanı sıra, turizm sektöründe kaç yıldır çalışıyorsunuz sorusuna %52,1'i 0-5 yıl, %30,5'i 6-11 yıl, %10,8'i 12-17 yıl, %3,8'i 18 ve üzeri ve %2,8'i ise yanıtsız kalmıştır.

3.2. Ölçeklerin Geçerlilik ve Güvenilirlikleri

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin geçerliliğini incelemek için açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile test edilmiştir. Daha sonra ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach's Alpha katsayıları tespit edilmiştir. Aşağıda Tablo 1'de analiz sonuçlarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

MODELDE KULLANILAN ÖLÇEKLER	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
DUYGUSAL ZEKÂ				
DZ1 Kişisel sorunlarımı diğerleriyle ne zaman konuşacağımı bilirim.	**0,809**			
DZ2 Engellerle karşılaştığımda, daha önce benzer engellerle karşılaştığımı ve bunların üstesinden geldiğimi hatırlarım.	**0,696**			
DZ3 Deneyeceğim şeylerin çoğunda başarılı olacağımı umut ediyorum.	**0,712**			
DZ4 Diğer insanlar bana kolaylıkla güvenir.	**0,524**			
DZ5 Diğer insanların sözlü olmayan mesajlarını anlamakta zorluk çekerim.	**0,761**			
DZ8 Duygular benim hayatımı yaşanmaya değer kılan şeylerden biridir.	**0,740**			
DZ10 İyi şeylerin olacağını umut ediyorum.	**0,674**			
DZ12 Olumlu bir duygu yaşadığımda onu nasıl sonlandıracağımı bilirim.	**0,789**			
DZ13 Diğerlerinin hoşlanacağı etkinlikler düzenlerim.	**0,668**			
DZ14 Beni mutlu edecek aktiviteler arayıp bulurum.	**0,619**			
DZ15 Diğerlerine gönderdiğim sözsüz mesajların farkındayım	**0,590**			
DZ16 Kendimi diğer insanlar üzerinde iyi bir izlenim bırakacak şekilde tanıtırım	**0,501**	**5,031**	**25,256**	**0,812**
DZ17 Olumlu ruh halimde iken, sorunları çözmek benim için kolaydır	**0,707**			
DZ18 Yüz ifadelerine baktığımda, insanların yaşadığı duyguları fark ederim	**0,659**			
DZ20 Olumlu ruh halinde iken, yeni fikirler ortaya koyabilirim.	**0,642**			
DZ21 Duygularımı kontrol ederim	**0,681**			
DZ22 Duygularımı yaşarken kolayca tanımlayabilirim	**0,675**			
DZ23 Üstlendiğim görevlerde iyi bir sonuç hayal ederek kendimi motive ederim	**0,514**			
DZ25 Diğer insanların gönderdiği sözsüz mesajların farkındayım	**0,622**			
DZ27 Duygularımda bir değişiklik hissettiğimde, yeni fikirler ileri sürmeye eğilimindeyimdir	**0,718**			
DZ28 Bir zorlukla karşılaştığımda, pes ederim çünkü başarısız olacağıma inanırım	**0,704**			
DZ30 Diğer insanlar üzgün olduklarında, daha iyi hissetmeleri için onlara yardım ederim	**0,657**			
DZ31 Engellerle mücadele etmeye çalışırken iyi ruh halimden yararlanırım	**0,711**			
DZ32 İnsanların seslerinin tonundan kendilerinin nasıl hissettiklerini söyleyebilirim	**0,631**			
DZ33 İnsanların niçin o şekilde hissettiklerini anlamak benim için zordur	**0,678**			
HİZMET ODAKLILIK				
KEYİF ALMA				
KA1 Müşterilerime gülümsemek bana kolay gelir.	**0,785**			
KA2 Müşterilerimin ismini hatırlamak bana mutluluk verir	**0,614**			
KA3 Müşterilerimi anlamaya çalışmak benim için doğaldır.	**0,684**	**2,076**	**15,027**	**0,863**
KA4 Müşterilerin isteklerini hızlı bir şekilde yerine getirmekten zevk alırım.	**0,830**			
KA5 Müşterilerimi mutlu etmekten zevk alırım.	**0,870**			
KA6 Müşterilerime hizmet etmekten gerçekten hoşlanırım	**0,833**			
KARŞILAMA YETENEĞİ				
KY1 Müşterilerime isteklerini gerçekleştirmelerinde yardımcı olmaya çalışırım.	**0,765**			
KY2 Müşterileri memnun ederek kendi amaçlarıma ulaşırım	**0,556**			
KY3 Müşterilerin benimle ihtiyaç duydukları hizmetler konusunda konuşmalarını sağlarım	**0,718**	**1,970**	**14,271**	**0,790**
KY4 Müşterilerime karşı problem çözücü bir yaklaşım sergilerim	**0,791**			
KY5 Müşterilerin çıkarlarını en iyi şekilde korumaya özen gösteririm	**0,689**			
KY6 Müşterilerin sorularına doğru bir şekilde cevap verebilirim	**0,667**			
ALGILANAN PERFORMANS				
P1 Görevlerimi tam zamanında tamamlarım	**0,741**			
P2 İş hedeflerime fazlasıyla ulaşırım	**0,847**	**1,679**	**11,989**	**0,747**
P3 Sunduğum hizmet kalitesinde standartlara fazlasıyla ulaştığımdan eminim	**0,783**			
P4 Bir problem gündeme geldiğinde en hızlı şekilde çözüm üretirim	**0,641**			
Çıkarım Metodu: Principal Component Analysis.				
Döndürme Metodu: Varimax with Kaiser Normalization.				
Açıklanan Toplam Varyans: 66,543				

Araştırmada kullanılan ölçeklerin faktör yüklerini incelemek için açıklayıcı faktör analizi yapılmış ve tüm faktör yapıları 0,50'nin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum ölçeklerin geçerliliği ile ilgili önemli bilgileri göstermektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010'den aktaran, Çinar ve Koç, 2017: 128). Bununla birlikte, yapılan faktör analizi sonucunda faktör yükleri uygun olmayan DZ6, DZ7, DZ9, DZ11, DZ19, DZ24, DZ26 ve DZ29 ifadeleri çıkarılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeklerin

güvenilirliği incelenmiştir. Analiz neticesinde Cronbach's Alpha değerlerinin bütün faktör katsayıları için 0,70'in üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Değişkenler üzerinde yapılan analizler sonucunda ortalama, standart sapma ve korelâsyon değerleri gibi tanımlayıcı istatistiklere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler arasındaki korelâsyon değerleri ve Bazı Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Std. Sapma	(1)	(2)	(3)	(4)
(1) Duygusal Zekâ	3,780	0,393	1			
(2) Keyif Alma	3,823	0,887	,636*	1		
(3) Karşılama Yeteneği	3,820	0,739	,550*	,588*	1	
(4) Algılanan Performans	3,976	0,757	,504*	,540*	,507*	1

*Korelasyonlar 0,01 düzeyinde anlamlıdır

3.3. Regresyon Analizi

Araştırma kapsamında duygusal zekânın hizmet odaklılık (keyif alma ve karşılama yeteneği) ve algılanan performans üzerindeki etkileri test etmek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Duygusal Zekânın Hizmet Odaklılık (Keyif Alma ve Karşılama Yeteneği) ve Algılanan Performans Üzerindeki Etkisi

	Model	Standardize Edilmiş Beta	t	Anlamlılık	Modele İlişkin Değerler
Bağımsız Değişkenler	**Keyif Alma**	,416	6,263	0,000*	R^2= 0,470 F= 61,729 Anlam= 0,000
	Karşılama Yeteneği	,220	3,393	0,001*	
	Algılanan Performans	,168	2,693	0,001*	

Bağımlı değişken: Duygusal Zekâ

* 0,01'a göre anlamlıdır.

Duygusal zekânın hizmet odaklılık alt boyutları keyif alma ve karşılama yeteneği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu Tablo 3'te sunulan bilgilerden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çalışanların duygusal zekâlarının algılanan performansı da anlamlı ve pozitif bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu bilgiler ışığında H_1, H_2 ve H_3 hipotezleri kabul edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Hizmet işletmeleri açısından uzun vadeli müşteri ilişkileri kurmanın kilit noktası üstün müşteri değeri ve müşteri memnuniyeti yaratmakta yatmaktadır. İşletmelere müşteri çekmek ve elde tutmak güç bir iştir. Günümüz rekabet koşulları altında müşteriler çoğunlukla birçok işletme tarafından sunulan seçim yapmamanın zor olduğu bir dizi ürün ve hizmet ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Müşteriler tüm bu koşullar altında kendileri için değer yaratan ürün ve hizmetleri tercih etmektedir. Bu tercih aşamasında hizmet işletmeleri açısından çalışanların sergilemiş oldukları duygu ve davranışlarda önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma kapsamında otel işletmelerindeki çalışanların duygusal zekâlarının hizmet

odaklılık (keyif alma, karşılama yeteneği) ve algılanan performans üzerine etkisini değerlendirebilmek amacıyla öncelikle açıklayıcı faktör analizi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, H_1: "*Çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılık-keyif alma üzerinde etkisi vardır.*", H_2: "*Çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılık-karşılama yeteneği üzerinde etkisi vardır.*", Ve H_3: "*Çalışanların duygusal zekâlarının algılanan performans üzerinde etkisi vardır.*" hipotezleri kabul edilmiştir. Araştırmanın sonuçları bu noktada literatürdeki araştırmaların; yüksek duygusal zekâya sahip olan çalışanların daha iyi performans sergiledikleri (Kim, Yoo, Lee ve Kim, 2012), hizmet odaklı oldukları (Lee ve Ok, 2015) ve duygusal zekâ ortalamaları nispeten düşük olan çalışanların performans odaklılık düzeylerinin düşük olduğu (Varinli, vd., 2009) sonuçları ile desteklenmektedir.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda otel işletmelerindeki çalışanların duygusal zekâlarının hizmet odaklılığın keyif alma ve karşılama yeteneği alt boyutlarına ve çalışanları kendilerini değerlendirdikleri algılanan performansları üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda hizmet sektörü açısından önemli bir yere sahip olan otel işletmelerinde çalışanların sahip olduğu duygusal zekâ, hizmet odaklı bir yaklaşım sergilemelerinde ve ayrıca algıladıkları performans açısından da önemli bir etkendir. Çalışanın algılanan performansı, örgüt performansını arttırmada pozitif bir etkiye sahiptir. Farklı düzeylerde duygusal zekâya sahip olan çalışanların işletme içinde yönetilmesi ve gerekiyorsa eğitilmesi ve geliştirilmesi işletmeler açısından ve çalışan açısından önemlidir. Müşteri memnuniyeti ve sadakatinin sağlanması, örgüt performansının arttırılması, yüksek değer artışları elde edilebilmesi, çalışanların memnuniyetinin sağlanması, yaratıcılığının desteklenmesi gibi işletmelerin müşterilerin gözünde farkının yaratılmasına, değer kazanmasına ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yardımcı olacak süreç ve uygulamalara örgütsel ve yönetsel düzlemde yer vermek gerekmektedir.

Gerçekleştirilecek diğer çalışmalarda daha büyük veya farklı bir örneklem grubu ile çalışmanın sonuçları karşılaştırılabilir. Ayrıca çalışanların algıladıkları performans düzeyleri ile yöneticilerinin gözünden çalışanların sergiledikleri performans düzeyleri karşılaştırılmasının yapılması öneri olarak sunulabilir. Aynı zamanda duygusal zekâ düzeyi yüksek olan çalışanlar ile duygusal zekâ düzeyi düşük olan çalışanlar tespit edilip, söz konusu değişkenler açısından aralarındaki farklılıklar karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir.

KAYNAKLAR

Açıkalın, A. (1999). *İnsan kaynağının yönetimi geliştirilmesi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Büte, M. (2011). Etik iklim, örgütsel güven ve bireysel performans arasındaki ilişki. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi,* 25(1), 171-192.

Çinar, B., & Koç, F. (2017). Pazarlama yeteneklerinin ihracat performansı üzerindeki etkisi, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17(3), 115-143.

Cote, S., & Miners, C. T. H. (2006). Emotional intelligence, cognitive intelligence and job performance. *Administrative Science Quarterly* 51 (1), 1–28.

Çöl, G. (2008). Algılanan güçlendirmenin işgören performansı üzerine etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* 9(1), 35-46.

Darvishmotevali, M., Altinay, L., & De Vita, G. (2018). Emotional ıntelligence and creative performance: looking through the lens of environmental uncertainty and cultural ıntelligence. *International Journal of Hospitality Management,* 73, 44-54.

Goleman, D. (2007). Emotional intelligence. Bloomsbury Business Library- Management Library.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis (7th ed.). *Englewood Cliffs: Prentice Hall.*

Hennig Thurau, T., & Thurau, C. (2003). Customer orientation of service employees: toward a conceptual framework of a key relationship marketing construct. Journal of Relationship Marketing, 2, 1-32.

Hogan, J., Hogan, R., & Busch, C., M. (1984). How to measure service orientation. *Journal of Applied Psyhology*, 69(1), 167-173.

Homburg, C., Hoyer, W. D., & Fassnacht, M. (2002). Service orientation of aretailer business strategy: dimension, antecendents and performanceoutcomes. *Journal of Marketing*, 66(44), 86-101.

Jung, H. S., & Yoon, H. H. (2012). The effects of emotional intelligence on counterproductive work behaviors and organizational citizen behaviors among food and beverage employees in a deluxe hotel. *International Journal of Hospitality Management,* 31(2), 369–378. doi:10.1016/j.ijhm.2011.06.008.

Kernbach, K., & Schutte, N. S. (2005). The impact of service provider emotional intelligence on customer satisfaction. *Journal of Services Marketing* 19:438-44.

Kim, T., Jung-Eun Yoo, J., Lee, G., & Kim, J. (2012). Emotional intelligence and emotional labor acting strategies among frontline hotel employees. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 24(7), 1029-1046.

Kuşluvan, S., & Eren, D. (2011). İşgörenlerin kişilik özelliği olarak hizmet verme yatkınlığı ve ölçümü: bir literatür taraması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 139-153.

Langhorn, S. (2004). How emotional intelligence can improve management performance. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 16 No. 4, pp. 220-230.

Lee, J., & Ok, C. (2015). Examination of factors affecting hotel employees' service orientation: an emotional labor perspective. *Journal of Hospitality & Tourism Research,* 39(4), 437–468. doi:10.1177/1096348013491593

Lee, J., Ok, C. M., Lee, S. H., & Lee, C. K. (2017). Relationship between emotional labor and customer orientation among airline service employees: mediating role of depersonalization. *Journal of Travel Research*, 57(3), 324–341. 0047287517696978

Lytle, R. S., & Timmerman, J. E. (2006). Service orientation and perfromance: An organizational perspective. *Journal of Services Marketing*, *20*(2), 136-147.

Mayer, J. D., & Geher, G. (1996). Emotional intelligence and the identification of emotion. University of Hampshire, *Intelligence*. (22), 89-113.

McGrath, R. G., Macmillian, I. C., & Venkataraman, S. (1995). Defining and developing competence. *Strategic Management Journal,* 16(4), 251-275.

Min, J. C. H. (2012). A short-form measure for assessment of emotional intelligence for tour guides: development and evaluation. *Tourism Management*, Vol. 33 No. 1, pp. 155-167.

Modassir, A., & Singh, T. (2008). Relationship of emotional intelligence with transformational leadership and organizational citizenship behavior. *International Journal of Leadership Studies,* 4, 3-21.

Morillo, C. R. (1990). The reward event and motivation. *The Journal of Philosophy,* 87(4). 19-69-186.

Pehlivan, Ş. (2015). Duygusal zekânın satış elemanlarının algıladıkları satış performansına etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Prentice, C., & King, B. E. M. (2013). Emotional intelligence and adaptability—service encounters between casino hosts and premium players. *International Journal of Hospitality Management*, 32:287-94

Saxe, R., & Weitz, B. A. (1982). The SOCO Scale: A measure of the customer orientation of sales people. *Journal of Marketing Research, 14*, 343-351.

Schneider, B., Parkington, J. J., & Buxton, V. M. (1980). Employee and Customer Perceptions of Service in Banks. *Administrative Science Quarterly*, *25*, 252-267.

Shields, J. (2007). *Managing employee performance and reward concepts, practices and strategies*. Cambridge University Press, New York.

Suliman, A., & Al Hareti, B. (2013). Perceived work climate and employee performance in public security organizations in the uae, transforming government: people. *Process and Policy*, 7(3), 410-424.

Varinli, İ., Yaraş, E., & Başalp, A. (2009). Satış elemanlarının duygusal zekâsının bir göstergesi olarak algılanan performans, satış ve müşteri odaklılık. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2009, 159-174.

Walsh, K., Chang, S., & Tse, E. C. Y. (2015). Understanding students' ıntentions to join the hospitality ındustry: the role of emotional intelligence, service orientation, and ındustry satisfaction. *Cornell Hospitality Quarterly,* 56(4), 369-382.

Wong, C. S., & Law, K. S. (2002). The Effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: an exploratory study. *The Leadership Quarterly*, 13(3), 243-274.

Yoon, S. J., Choi, D. C., & Park, J. W. (2007). Service orientation: Its ımpact on business performance in the medical service ındustry. The Service Industries Journal, 27(4), 371-380.

Ulaştırma
(Transportation)

Ulaştırma Sistemleri Tarihi: Bandırma Örneği

Doç. Dr. Alper KILIÇ [1]

ÖZET:

Evrende bulunan her şey hareket halindedir ve hareket ulaştırmanın temelini oluşturmaktadır. Ulaştırma; insanların, yüklerin ve haberlerin ulaşımını sağlayan işlerin ve araçların bütünüdür. Ulaştırma sistemi, esas çıkış noktasından esas varış noktasına kadar kişilerin hareketliliği ve eşyanın gönderimi için gerekli fiziksel varlıklar veya araçlar olarak düşünülebilir. Ulaştırmada en önemli konulardan biri, ulaştırma işlevinin yerine getirilmesi için bir veya daha fazla araca ihtiyaç duyulmasıdır. İnsanlık tarihi boyunca ulaştırma amacıyla zamanın teknolojisine uygun olarak farklı araçlar kullanılmıştır. Ulaştırma imkanlarının varlığına veya yokluğuna bağlı olarak şehirler, bölgeler ve ülkeler tarih boyunca gelişmiş veya gerilemiştir. Bandırma ulaştırma imkanları sayesinde yakın dönemde büyüyüp gelişen bir yerleşim merkezidir. Bu çalışmada ulaştırma sistemleri ile ilgili dünyada gerçekleşen önemli olaylar ve Bandırma' daki ulaştırma sistemlerinin tarihi gelişimi üzerine bir inceleme yapılacaktır.

Anahtar sözcükler: Bandırma, ulaştırma, kentleşme
JEL Kodu: R40

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi/Denizcilik Fakültesi, alperkilic@bandirma.edu.tr

History of Transportation Systems: Bandirma Case

Assoc. Prof. Dr. Alper KILIC [1]

ABSTRACT:

Everything in the universe is in motion and movement forms the basis of transport. Transportation is the whole of the work and the means of getting people, goods, news. The transport system can be considered as the physical assets or means necessary for the mobility of persons and the dispatch of goods from the point of origin to the point of origin. One of the most important issues in transport is the need for one or more means to perform the transport function. Throughout the history of humanity, different means of transportation have been used in accordance with the technology of the time. Cities, regions and countries have developed or declined throughout history, depending on the presence or absence of transport facilities. Bandırma is a developed district thanks to its transportation facilities. In this study, a review will be made on the important events in the world related to transportation systems and the historical development of transportation systems in Bandırma.

Keywords: Bandirma, transportation, urbanization
JEL Code: R40

[1] Bandirma Onyedi Eylul University/Maritime Faculty, alperkilic@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Ulaştırma sektörü gelişmeyen bir ülkenin kalkınmasından bahsetmek güçtür. Ulaştırma ağı bir ülkenin kan dolaşımına benzetilebilir. Ulaştırma ağı yetersiz olan ülkelerin hayatiyeti tehlikededir (Ünlüönen, 1992). Ülkemizde 2017 yılında ulaştırma sektörü %33,9' luk pay ile özel sektör sabit sermaye yatırımları içindeki en ağırlıklı sektör olurken, kamu sektörü için bu oran %34,7 olarak gerçekleşmiştir (TOBB, 2017, s. 63).

Ulaştırma sistemlerinin etkin kullanılmadığı ülkelerde üretim faktörleri bir araya gelemeyeceği için bölgeler arasında ekonomik bütünleşme sağlanamaz ve üretim mümkün olmaz. Bu durumda ulaştırma maliyetlerinin ürün fiyatları içindeki payı da yükselir. Ancak yapılan nedensellik testi sonuçlarına göre de ulaştırma harcamalarının artış hızı ile ekonomik büyüme hızı arasında bir ilişki bulunmamaktadır (Şendağ, 2007, s. 87). Bu da göstermektedir ki, ulaştırma sistemleri ekonominin gelişmesi için gerek şart olmasına karşın, tek başına yeter değildir.

Marmara Bölgesi Türkiye' nin en büyük nüfusa sahip, en gelişmiş bölgesidir. Marmara Denizi' nin güneyi tarih öncesi dönem açısından çok az bilinen bir bölgedir. Marmara Denizi' nin doğusunda bulunan Mezolitik döneme ait buluntulara rağmen, güneyinde bu dönemle ilişkilendirilebilecek buluntuya rastlanmamıştır (Özdoğan, 2018, s. 23). Balıkesir ilinde yapılan araştırmalar, bu bölgedeki yerleşimin M.Ö.8000 yılına kadar uzandığını göstermektedir (Aydoğan, 2018).

Bandırma' nın Aksakal Beldesi sınırlarındaki Kara Dere yatağında bulunan seramik buluntular, M.Ö. 3. ve 2. bin yıllarında Balkanlar' dan bu bölgeye Avrupalı kavimlerin göç ettiğini göstermektedir. M.Ö 1200-525 yılları arasındaki Demir Çağ' da, Ege Dünyası ve Balkanlar' dan göç artarak Bandırma bölgesi belirgin şekilde önem kazanmıştır (Bakır, 2018, s. 28). Kapıdağ Yarımadası' ndaki Kyzikos şehri ile Bandırma' nın aynı zamanda kurulmuş olabileceği düşünülmektedir (Aydoğan, 2018).

Anadolu' daki ilk Türk Devleti' nin kurucusu Kutulmuşoğlu Süleymanbey' in 1076 yılında Kyzkos, Aydıncık (Edincik) ve Bandırma' yı fethetmesiyle birlikte şehir Türkler' in eline geçmiştir. 1106 yılında Bizans tarafından geri alınan Bandırma, 13. yüzyıl başlarında Karesi Beyliği ve sonrasında 1336 yılında Orhan Gazi zamanında Osmanlı Devleti' ne dahil olmuştur. Bandırma 1530 yılında Edincik' e bağlı bir köy iken, 1580 yılında Haydar Çavuş' un Bandırma' ya yerleşmesiyle birlikte büyük bir gelişim göstermiştir (Aydoğan, 2018).

Evliya Çelebi' nin Seyehatnamesi' nde, 1659 yılı itibariyle Bandırma'nın tüccar hanları ve sanatkarla sahip, Rum denizinde büyük bir ticaret iskelesi bulunan güzel bir şehir olduğu ifade edilmektedir (Çelebi, s. 149). Bandırma' nın tamamı 1874 yılında meydana gelen büyük bir yangında zarar görmüş ve yeniden imar edilmiştir (Aydoğan, 2018). Bandırma' ya 1894 yılında Bursa' dan Mihalıç (Karacabey) üzerinden talika (üstü kapalı, yaylı, dört tekerlekli araba) ile gelen Dr. Mağmumi, yolun Karacabey' de sona erdiğini ve birkaç kez devrilme tehlikesi yaşayarak ovalardan, bataklıklardan ve sarp yerlerden geçtiklerinden bahsetmektedir (Mağmumi, 2002, s. 99-100).

Yunanlılar tarafından 2 Temmuz 1920 yılında işgal edilen Bandırma, 17 Eylül 1922 yılında işgalden kurtulmuş, fakat şehrin büyük bölümü kaçan işgal kuvvetleri tarafından yıkıldıktan sonra yeniden imar edilmiştir (Aydoğan, 2018, s. 18-19).

Osmanlı döneminde İstanbul' un ihtiyaç duyduğu mallar hem Bandırma ve civarından karşılanırken, aynı zamanda Güney Marmara ile Ege ve İç Anadolu' dan gelen mallar denizyoluyla Bandırma üzerinden İstanbul' a nakledilmiştir. Bu sebeple Bandırma aynı zamanda İstanbul' un lojistik merkezidir. Ancak buna rağmen Bandırma-İstanbul arasında çalışan gemilerin çürük olduğu, yolcu sayısının çok olmasına mukabil vapurların küçük olması nedeniyle salgın hastalık riskinin bulunduğu arşiv

belgelerinden anlaşılmaktadır (Çağman, 2018, s. 355). Karesi Sancağı' nda karayolu, demiryolu ve deniz ulaşımına sahip önemli yerleşim yerlerinin başında gelen Bandırma, Anadolu' nun dışa açılan kapısı mahiyetindedir (Arıcan, 2004, s. 94). Aynı bölgede bulunan Erdek, Edincik ve Bandırma zaman içinde birbirinden farklı gelişim göstermiştir. Edincik 16. yüzyılda kaza merkezi iken, değişen ticarî yollar nedeniyle gerileyerek önemini yitirmiş ve sonrasında rekabet Bandırma ile Erdek arasında başlamıştır. Erdek 17. yüzyıl başlarında kaza merkezi iken, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Bandırma' dan geride kalmıştır. Günümüzde ise Bandırma ilçesi olduğu Balıkesir ile yarışacak hale gelmiştir (Çelik, 2012).

Güney Marmara Bölümü' nün merkezinde bulunan Bandırma, İstanbul, Bursa, Çanakkale, İzmir gibi önemli merkezlerin geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Bandırma ayrıca Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi, İstanbul Boğazı gibi uluslararası deniz yollarına da yakın bir konumdadır.

Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan Bandırma' nın yüzölçümü 600 km^2 olup, körfeziyle birlikte önemli bir liman kentidir (Bacanlı Çapanoğlu, 2015, s. 33). Bandırma ulaştırma sistemleri açısından oldukça önemli bir coğrafyada bulunmaktadır. Karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu gibi farklı ulaştırma türleri veya modları göz önüne alındığında, Bandırma tüm bu ulaştırma türlerine zaman içinde sahip olmuştur. Günümüzde farklı ulaştırma türlerinin birlikte kullanılarak bir taşıma zincirinin oluşturulduğu düşünüldüğünde, taşıma zincirindeki tüm unsurlara sahip olması da Bandırma' nın ulaştırma açısından gelecekteki potansiyelini göstermektedir.

BANDIRMA' DA ULAŞTIRMA SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ

Ulaştırma sistemleri, ulaşımı sağlayan araçlar olarak tanımlanmaktadır. Ulaştırma sistemlerinin güvenli, hızlı, ekonomik ve bölgenin topoğrafik ve iklim şartlarına uygun olması beklenmektedir. Önceleri her bir ulaştırma sistemi ayrı ayrı sistemler olarak düşünülürken, günümüzde farklı ulaştırma sistemlerinin entegrasyonu ile bütünleşik taşıma sistemleri tasarlanmaktadır. Bandırma farklı ulaştırma türlerine sahip olması dolayısıyla günümüz ulaştırma sistemlerinin uygulanabileceği bir konumdadır. Fakat tüm bu farklı ulaştırma sistemleri Bandırma' da farklı zamanlarda ve şartlarda farklı amaçlarla kurulmuş olduğundan, Bandırma' nın ulaştırma sistemlerinin gelişimini yıllar itibariyle farklı ulaştırma türlerini göz önüne alarak incelemek daha doğru olacaktır.

Karayolu

Roma döneminde Batı Anadolu' nun yol şebekesine kavuşması sonrasında Bandırma Marmara Denizi' nin iki büyük limanından biri haline gelmiştir (Üçışık, 1998). Bandırma' nın 1906 yılında Bursa, Balıkesir ile ve ayrıca Edincik ve Gönen üzerinden Biga ve Çanakkale ile karayolu bağlantısının mevcut olduğu bildirilmektedir (Arıcan, 2004, s. 95).

Karayollarının trafik yoğunluğu, karayollarından belli bir zamanda geçen araç sayısını gösteren trafik hacim haritalarında gösterilmektedir. Bandırma' nın karayolu bağlantıları ve trafik yoğunluğunu göstermek üzere araç sayımı yapılan kavşak noktaları Şekil 1' de görülmektedir.

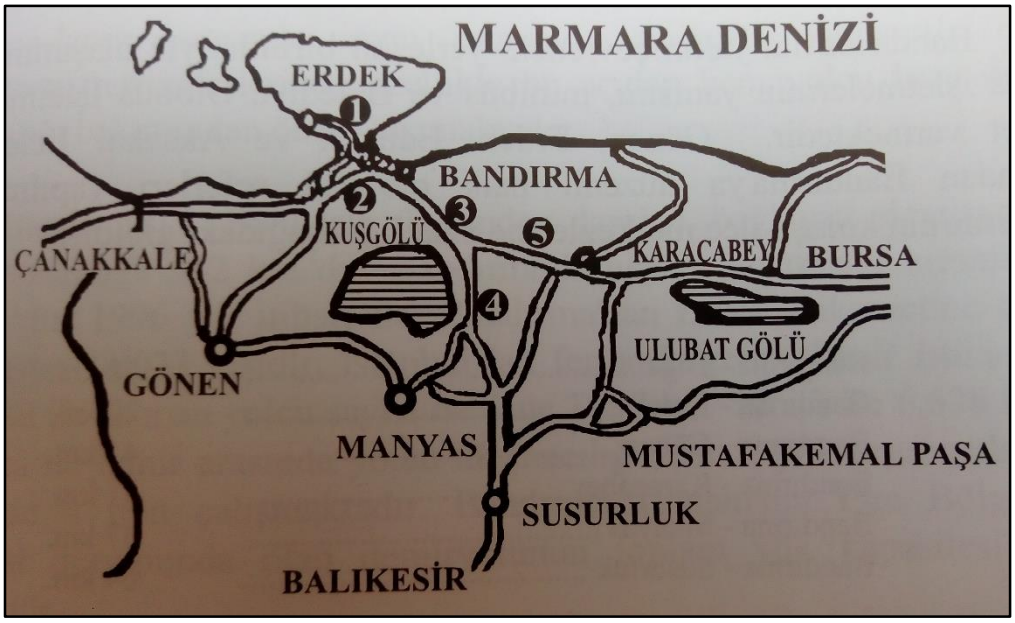

Şekil 1. Bandırma' nın Karayolu Bağlantıları ve Trafik Yoğunluğu Sayım Noktaları (Çabuk, 1998)**.**

Tablo 1' de ise, Şekil 1' deki noktalardan bir günde geçen toplam araç sayıları 2018 yılı ile karşılaştırılmaktadır. 2018 yılına ait araç sayıları TC Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü' nün verilerinden alınmıştır (KGM, 2019).

Tablo 1. 1995-2018 Yıllarında Bandırma Karayolu Bağlantılarındaki Toplam Araç Sayıları.

Sayım Noktası	1995	2018
1	4.267	11.168
2	3.457	12.266
3	5.002	27.254
4	2.675	8.347
5	3.645	12.659

Tablo 1' deki sayılara bakıldığında, Bandırma' nın çevresiyle olan karayolu bağlantılarında bir günde geçen toplam araç sayısının, ulaştırma tarihi açısından kısa sayılabilecek bir süre içerisinde yaklaşık 3 ila 5 kat arttığı görülmektedir.

Demiryolu

Osmanlı' da ilk demiryolu inşaatı 1850' lerde başlamıştır. İngilizler tarafından Kahire-İskenderun (1851–56), İzmir-Aydın (1856–63), Köstence-Çernova (1857–60), Rusçuk-Varna (1863–66) ve İzmir-Kasaba (1863–66) hatları İngilizler inşa edilmiştir (Akyıldız, 2005, s. 42-43).

Rumeli Demiryolları' nın inşaatı için 1869 yılında imtiyaz alan Avusturyalı banker Baron Hirsch'in devleti ağır mali yükler altına sokması nedeniyle, Haydarpaşa-İzmit ile Mudanya-Bursa demiryolu hatlarının Osmanlı Devleti' nin kendi imkanlarıyla yapılması kararlaştırılmıştır. Haydarpaşa-İzmit hattı 1871–73 yılları arasında işletmeye açılmış, ancak mali imkansızlıklar nedeniyle Mudanya-Bursa hattı yarım kalmıştır (Engin, 2002).

Bandırma-Soma arasındaki demiryolu hattının yapılması Osmanlı hükümeti tarafından ülke menfaati gereği uygun karşılanmıştır. Bu hattın vergilerin toplanması, askeri sevkiyatın hızlanması, isyan ve

eşkıyalık hareketlerine karşı bölgenin güvenliğini sağlayacağı, İstanbul' un savunulması durumunda Anadolu' dan asker sevkiyatının gerçekleştirilebileceği gibi stratejik, idari ve askeri anlamda büyük önem taşıdığı düşünülmüştür. Buna karşın, askeri komisyon ise, Bandırma-Soma hattının Çanakkale Boğazı'nın arka tarafından geçmesi dolayısıyla saldırı durumunda düşman ordusuna kolaylık sağlayacağı yönünde olumsuz görüş bildirmiştir. Bu farklı görüşlere rağmen, hattın yapılması 1870' lerde gündeme gelmiş, birçok müteşebbisle mukavele imzalanmış, fakat proje çok uzun süre gerçekleştirilememiştir (Satılmış, 2016).

Balıkesir-Bandırma demiryolu 1883 yılında inşaat halindedir (Mutaf, 1995). 19. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul-Kasaba demiryolunun parçası olan Soma-Balıkesir-Bandırma demiryolu inşasını gerçekleştirmek üzere imtiyaz hakkı alan İngiltere, bu hakkını Fransa' ya devretmiş ve demiryolu 42 yıllık gecikme sonrasında 1912 yılında tamamlanabilmiştir (Köç, 2018, s. 372). Demiryolunun inşaatı Fransızlar tarafından yapılmıştır (Bandırma Belediyesi, 2015, s. 8). Demiryolu 1912 yılında Bandırma Limanı' nı İzmir' e bağlayarak şehrin ticaretine önemli bir katkı sağlamıştır (Aydoğan, 2018, s. 19). Demiryolu inşaatı sırasında çete saldırıları ve yerli ve yabancı işçiler arasındaki kavgalardan oluşan çok sayıda asayiş olayı meydana gelmiştir (Kolay, 2011, s. 198).

Bandırma-İzmir arasındaki demiryolu hattı, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi' nde işgale karşı direnişin örgütlenmesi amacıyla yüksek düzeyli askeri yetkililer tarafından da etkin şekilde kullanılmıştır (Kızılırmak, 2012).

Bandırma-İzmir demiryolunun toplam uzunluğu 342 km olup, bunun 101 km' sini Bandırma-Balıkesir mesafesi oluşturmaktadır. 1996 yılında Bandırma' nan İzmir' demiryoluyla 33.033 kişi taşınmış, bunların 6.678' i İstanbul' dan feribot ile gelip İzmir' e demiryolu ile yoluna devam etmiştir. Bandırma' dan İzmir' e günde bir yolcu ve dört yük treni çalışırken, Bandırma Limanı' nın toplam demiryolu yük kapasitesi 3.000 tondur (Çabuk, 1998).

Denizyolu

Balıkesir' in Marmara Denizi' ndeki kıyı uzunluğu 175 km olup, bunun 60 km' lik kısmını Bandırma oluşturmaktadır (Tağıl, 2004, s. 13). Bandırma Körfezi' nde hâkim rüzgâr yönü Kuzey-KuzeyDoğu olup, rüzgâr hızı 20 m/s' ye kadar çıkmaktadır, Kapıdağ Yarımadası nedeniyle körfez batılı rüzgârlara kapalıdır. Körfezdeki en büyük dalga yüksekliği Kuzey yönlü olarak 1,29 m değerinde ölçülmüştür, ancak dalgaların Kuzey-Batı yönünde daha etkili olduğu görülmektedir. Körfezin güney ve güneydoğusu dik falezlerle kesilen, geniş, fazla girintili olmayan kumsallarla kaplıdır. Bandırma Körfezinde kıta sahanlığı dar olup, birkaç yüz metre içinde derinlik 15-20 m'ye, 1 km kadar açıkta 30 m'ye ulaşmakta ve 2 km içinde 40 m' yi aşmaktadır. Körfezin batısında, doğusunda ve kuzeyinde yaklaşık 45-55 m derinliğinde üç adet çukur bulunmaktadır (Bacanlı Çapanoğlu, 2015).

Bandırma Körfezi coğrafi olarak Marmara Denizi'nin güneyindeki Kapıdağ Yarımadası'yla Bandırma kıyıları arasında kalmaktadır. Dutlimanı köyünün 3 km batısında bulunan 55 m derinlik Körfez' in en derin yerini oluşturmaktadır. Kuzeydoğuda kayalık Mola Adaları topluluğu yer almaktadır. Körfez coğrafik konumu gereği kuzey batı rüzgarlarına açık olduğundan kuzeybatı rüzgarları oldukça etkilidir ve yüzey suyu körfez içine girerken, alt tabaka da körfezi terk etmektedir. Ancak Körfezin ağız kısmındaki eşik ve Mola adaları sirkülasyonu kısıtlamaktadır (Müftüoğlu, 2008, s. 10).

19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti' nde bugünkü anlamda limanlar bulunmamaktadır. Liman ve iskele olarak kullanılan yerler coğrafi olarak elverişli mevkilerdir. Bu limanlarda yapılan mal yükleme ve boşaltması gemilerle liman arasında küçük kayıklarla gerçekleştirilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı ülkesi genelinde ve Bandırma' da iskele yapım çalışmalarına başlanmıştır (Şimşir, 2018, s. 526-527).

Bandırma ile İstanbul arasındaki ilk vapur seferleri 1844 yılında başlamıştır (Kaya & Akın, 2010). Fevaid-i Osmaniye Şirketi' ne ait posta vapurları 1865 yılında her perşembe İstanbul' dan Bandırma' ya gelip, pazar günleri İstanbul' a geri döndüğü, bu vapurların aynı zamanda yük ve yolcu da taşıdığı, yaz aylarında sefer sayısının arttığı bildirilmektedir (Mutaf, 1995). Bandırma, İstanbul ile Ege Bölgesi' ni birbirine bağlayan tek liman olup, 1882' de başlayan yeni rıhtım ve iskele inşaatı 1902 yılında tamamlanmıştır (Bandırma Belediyesi, 2017).

Bandırma' ya iskele yapılmasının mevcut sıkıntıları azaltacağı yönünde 1866 yılında dönemin padişahına yazılmış bir dilekçe mevcuttur. Mevcut arşiv belgelerinden o yıllarda Bandırma' da tahtadan bir iskele yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bandırma liman iskele seddinin (dalgakıran, mendirek) yapılmasının askeri ve ticari açıdan önemli olduğu 1899 tarihli bir belgede bildirilmektedir. Başka bir yazıda da Bandırma iskelesini kullanan yolcu vapurlarının, iskelenin küçük olması nedeniyle yanaşamayıp açıkta yolcu indirip bindirdiği, hâlbuki İstanbul-İzmir arası en kısa mesafenin Bandırma üzerinden geçtiği, bu sebeple iskelenin yapılması için olağan üstü bir tahsisat yapılması istenmiştir. 1906 yılı Hüdavendigar Salnamesinde, Bandırma liman inşaatının aksilikler nedeniyle uzun sürdüğü, yirmi yıldan beri yapılamayan limanın geçen sene yapılmasıyla bölgenin daha işlek çalıştığı ve bir ticaret merkezi haline geldiği belirtilmiştir (Şimşir, 2018, s. 526-527).

1918 tarihli bir belgede, gemilerin kıyıya yanaşmayıp açıkta demirlediği, bu sebeple yükleme boşaltmada risk bulunduğu, yapılan araştırmalar neticesinde gemilerin kıyıya yanaşmasında bir mahzur bulunmadığı, büyük vapurların rıhtıma, küçük vapurların da iskeleye yanaşması kararlaştırılmıştır (Çağman, 2018, s. 359).

1924 yılında ahşap iskele inşasına başlanmış, 1926 yılında da iskele binası tamamlanmıştır (Kaya & Akın, 2010). Bandırma limanına 1942 yılında ek bir dalgakıran yapılmıştır. Ana dalgakıran 1000 metre iken ilave yapılan dalgakıranın boyu 500 metredir ve aralarındaki açıklık 225 metredir. 1912 yılında tamamlanan demiryolu limanın kullanımını arttırsa da 1960 yılına kadar iskele olarak kalmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 1176).

Bandırma' da ilk liman faaliyeti 1924 yılında yapılan iskelede başlamış, zamanla bu iskelenin yetersizliği nedeniyle 1952 yılında bugünkü mevcut limanın projelerine başlanmış, 1963 yılında inşaatına geçilmiş ve 1972 yılı itibariyle kullanılmaya başlanmıştır (Çabuk, 1998). 1972 yılında kısmen hizmete açılan günümüzdeki Bandırma Limanı, 1979' da tümüyle hizmete girmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1982).

Bandırma-İstanbul arasındaki deniz otobüsü seferleri 1998 yılında başlamıştır (Bandırma Belediyesi, 2015, s. 8). 1998 yılı itibariyle, Bandırma-İstanbul arasındaki mesafe 64 deniz mili olup, hatta bulunan tek feribot seferini 5 saatte tamamlamaktadır. Feribotun kapasitesi 1500 yolcu ve 100 otomobildir. Deniz otobüsünün ise kapasitesi 450 kişidir (Çabuk, 1998).

Bandırma Limanı' nında bulunan toplam 20 adet rıhtımın uzunluğu 2.667 metre ve toplam yükleme/boşaltma kapasitesi yıllık 7,4 milyon tondur. En uzun ve derin rıhtımın boyu 279 metre ve derinliği 12 metredir. Toplam açık depolama alanı 150 bin metrekaredir. Limana 1995 yılında yerli ve yabancı toplam 972 adet gemi gelmiş ve 2,9 milyon ton yükleme/boşaltma gerçekleştirilmiştir (Çabuk, 1998).

Türkiye' de denizyoluyla yük ve yolcu taşımacılığı henüz gelişmemiştir. Çanakkale Boğazı' ndan geçen gemilerin sadece %12' si Türkiye limanları (Nemrut, Aliağa, İzmir, Ege limanları ile Tekirdağ, Marmara Ereğlisi, Ambarlı, İstanbul, Yarımca, İzmit, Gemlik, Edincik, Bandırma) arasında sefer yapmaktadır. Taşınan yüklerin çoğunu petrol ürünleri oluştururken, diğer ulusal ürünleri inşaat malzemesi, tahıl ve kömür oluşturmaktadır. Çanakkale Boğazı üzerinden denizyoluyla yapılan yolcu taşımacılığı da ihmal

edilebilecek düzeydedir (Güner & Yazıcı, 2000). Günümüzde Bandırma' dan her gün Tekirdağ ve İstanbul' a düzenli olarak Ro-Ro gemisi seferleri yapılmaktadır (Bandırma Belediyesi, 2015, s. 8).

Havayolu

Bandırma' da 1960' lı yıllarda inşa edilen ve Hava Kuvvetlerine Bağlı 6. Ana Jet Üssü' ne ait bir havaalanı bulunmaktadır. Daha sonra Türk Hava Yolları ve bazı havayolu şirketleri tarafından sivil havacılık için kullanılmasına rağmen, kar getirmemesi nedeniyle faaliyetler durdurulmuştur (Çabuk, 1998).

Kent İçi Ulaşım

Hızlı şehirsel değişim oluşturduğu biri de şehirlerin önemli bileşeni olan cadde ve sokaklardır. Cadde ve bulvarlar şehirlerin yaşayan hafıza unsurlarıdır. Ülkelerin siyasal yapıları caddeleri ortak bir toplumsal bellek oluşturma aracı olarak görmektedir. Bandırma'nın kent içi omurgasını oluşturan ana arterlerde Kurtuluş Savaşı' nın ve Cumhuriyet' in izleri yaşatılmaktadır. Bunun yanında cadde ve sokaklarda hem ulusal anlamda hem de yerel anlamda ülkeye mal olmuş kişi isimlerine, spor ve sanat alanında ülkeye hizmet etmiş kişilerin isimlerine rastlanmaktadır. Bunun dışında Bandırma' nın caddelerinde dost ve kardeş ülkelerin isimlerine de rastlanmaktadır (Yılmaz Çildam, 2018, s. 20-21).

Günümüzde şehir içi ulaşım 23 Aralık 2006 tarihi itibariyle Bandırma Ulaşım Hizmetleri A.Ş' ye bağlı özel halk otobüsleri tarafından sağlanmaktadır (BUAŞ, 2019).

Haberleşme

Ulusal Kurtuluş Savaşı öncesinde Balıkesir' deki uluslararası haberleşmenin yapılabildiği tek yerleşim yeri Bandırma' dır (Arıcan, 2004, s. 95). Bandırma' da 1995 yılı itibariyle mevcut telefon abonesi sayısı 36.344 olup, 1000 kişi başına abone sayısı 320,3' tür. Bandırma' nın kişi başına telefon abonesi sayısı aynı yıldaki Balıkesir (272,2) ve Türkiye' nin (211,6) çok üzerindedir (Çabuk, 1998). Bu sayılar da Bandırma' nın haberleşme anlamında da gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Ulaştırma kavramı her ne kadar insan, mal ve bilginin taşınması olarak ifade edilse de, günümüz insan ihtiyaçlarını karşılayan bir çok araç, buna ulaşım araçları da dahil, elektrik ile çalışmaktadır. Dolayısıyla ulaştırma sistemlerinin yanısıra Bandırma' nın elektrik tarihinin de bilinmesi önemlidir.

Sokakların ve evlerin aydınlatılması için Bandırma' da 1928 yılında ilk elektrik santrali kurulmuştur. Henüz o yıllarda ulusal dağıtım şebekesi bulunmadığından dizel santrallerden yerel elektrik üretilmiştir. 1928-1957 yıllarında santral üç jeneratörle hizmet vermiştir. İlçenin büyümesinin ardından ek bir yapı yapılarak 1957 yılında yeni jeneratörler eklenmiştir. 1966 yılında Bandırma ulusal elektrik şebekesine bağlanmıştır. Bu jeneratörler 1980-1981 yıllarına kadar sadece özel durumlarda çalıştırılmış ve santral bir süre daha sadece arıza bakım servisi olarak kullanılmıştır. Santralin 13 Aralık 2006 tarihinde tamamen boşaltılarak bir süre depo olarak kullanılmaması ve onarım görmemesi nedeniyle ciddi şekilde tahrip olmuş ve kullanılamaz hale gelmiştir (Güney, 2012, s. XIX).

Bandırma sınırları içerisinde, Enerjisa Elektrik Üretim A.Ş. tarafından işletilmekte olan, 936,5 MW kurulu güce sahip Bandırma Doğalgaz Kombine Çevrim Santrali' nde bulunan TM ile Bursa ili, Orhangazi ilçesi sınırları dâhilinde kurulması planlanan Gemlik TM arasında 380 kV Enerji İletim Hattı planlanmıştır (Kılıç, 2017, s. 33).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ulaştırma sistemleri sayesinde Bandırma Güney Marmara Bölümü' nde stratejik bir öneme sahiptir. Bandırma' nın ulaşım yolları üzerinde bulunması şehrin tarihi boyunca gelişmesinin önünü açmıştır.

Nitekim Bandırma' nın çevresiyle olan karayolu bağlantılarında bir günde geçen toplam araç sayısının, 1995 yılından 2018 yılına gelindiğinde yaklaşık 3 ila 5 kat arttığı görülmektedir.

Sadece yük ve yolcu taşımacılığı değil, bunun dışındaki haberleşme, elektrik, su dağıtımı gibi kentler için çok önemli hatların da ülkenin geneli göz önüne alındığında erken dönemlerde Bandırma' da mevcut olması, şehrin önemli bir merkez olduğunun bir göstergesidir.

Daha önce sivil havacılık imkânı bulunan Bandırma ve çevresinde havayolu ulaşımı imkanının bulunmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Birkaç yıl önce Bandırma-İstanbul arasında deniz uçağı seferleri başlatılmış olmasına rağmen çok geçmeden bu seferler de kaldırılmıştır.

Bandırma' nın günümüzdeki en büyük ulaştırma sorunu, şehrin kısa sürede hızlı büyümesi ve nüfusunun artışı nedeniyle özellikle özel otomobillerden kaynaklanan şehir içi trafiğidir. Şehir merkezinde ve caddelerinde yeterli park alanları mevcut değildir. Bu sebeple toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi gereklidir.

KAYNAKLAR

Akyıldız, A. (2005). *Anka'nın Yükselişi.* İstanbul: İletişim Yayınları.
Arıcan, E. (2004). *Mysia: Panormos' tan Bandırma' ya.* Bandırma: İlkhaber Yayınları.
Aydoğan, E. (2018). *Bir Köyün Hikayesi: Dutliman.* Bandırma: Bandırma Belediyesi.
Bacanlı Çapanoğlu, D. (2015). *Ayvalık-Bozcaada-Bandırma Kıyı Bölgeleri için Rüzgar ve Dalga İklimi Çalışması.* Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
Bakır, T. (2018). Bandırma' da Arkeolojik Veriler. U. T. Sivrioğlu içinde, *Antik Çağ' dan Cumhuriyet' e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (s. 28). Bandırma: Bandırma Belediyesi.
Bandırma Belediyesi. (2015). *Marmara Kıyıları' nda Bir Cennet: Bandırma.* Bandırma: Bandırma Belediyesi.
Bandırma Belediyesi. (2017). Ağustos 31, 2019 tarihinde https://www.bandirma.bel.tr/sayfa/tarihce-130 adresinden alındı
BUAŞ. (2019). *Bandırma Ulaşım Hizmetleri A.Ş.* Eylül 11, 2019 tarihinde http://www.bandirmaulasim.com/ adresinden alındı
Çabuk, A. (1998). *Bandırma' nın Coğrafi, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı.* Bandırma: TC Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
Çağman, E. (2018). Osmanlı Devleti' nin Son Döneminde Bandırma-İstanbul Denizyolu Ulaşımı. U. T. Sivrioğlu içinde, *Antik Çağ' dan Cumhuriyet' e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (s. 355). Bandırma: Bandırma Belediyesi.
Çelebi, E. (tarih yok). *Seyahatname V.*
Çelik, Ş. (2012). Evliya Çelebi' nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek ile İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*(28-1), 67-81.
Engin, V. (2002). Osmanlı Devleti'nin Demiryolu Siyaseti. *Türkler, 14*, 462-469.
Güner, İ., & Yazıcı, H. (2000). Çanakkale Boğazı' nda Ulaşım. *Türk Coğrafya Dergisi, 35*, 25-50.
Güney, Z. (2012). *Bandırma Elektrik Santrali Restorasyon Projesi.* İstanbul.: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
Kaya, Ş., & Akın, T. (2010). Bandırma Eski İskele/Belediye Eski Binasının Mimari ve Fonksiyonel Özellikleri. *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, (s. 351). Denizli.
KGM. (2019). *Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü.* Trafik Hacim Haritaları: http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Trafik/TrafikHacimHaritasi.aspx adresinden alındı
Kılıç, G. (2017). *Enerji İletim Hatları Çevresel Etki Değerlendirme Uygulamalarında Koridor Analizi Kullanımı (Bandırma-Gemlik Enerji İletim Hattı Örneği).* Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Kızılırmak, A. (2012). *Askeri ve Siyasi Yönleriyle Kazım Özalp.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi.

Kolay, A. (2011). *İzmir-Kasaba ve Uzantısı Demiryolu Hatları (1863-1897).* İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi.

Köç, A. (2018). Bandırma Kazası' nın İzmir-Kasaba Demiryolu Hattına Bağlanması. U. T. Sivrioğlu içinde, *Antik Çağ' dan Cumhuriyet' e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (s. 371). Bandırma: Bandırma Belediyesi.

Mağmumi, D. Ş. (2002). *Bir Osmanlı Doktoru' nun Anıları: Yüzyıl Önce Anadolu ve Suriye.* Büke Yayınları.

Mutaf, A. (1995). *Salnamelerde Karesi Sancağı 1847-1922.* Balıkesir.

Müftüoğlu, A. E. (2008). *Marmara Denizi Haliç ve Körfezleri' nin Hidrodinamik Yapısı.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Doktora Tezi.

Özdoğan, E. (2018). Güney Marmara' da Yerleşik Yaşamın Başlangıcı ve Gelişimi. U. T. Sivrioğlu içinde, *Antik Çağ' dan Cumhuriyet' e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (s. 23). Bandırma: Bandırma Belediyesi.

Satılmış, S. (2016). Osmanlı' da Bandırma-Soma Demiryolu Hattının Kuruluşu. *Tarih ve Gelecek Dergisi, 2*(2), 157-185.

Şendağ, V. (2007). *Ulaştırma Harcamaları Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama.* Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşir, N. (2018). Osmanlı' dan Cumhuriyet' e Bandırma Limanı. U. T. Sivrioğlu içinde, *Antik Çağ' dan Cumhuriyet' e Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (s. 526). Bandırma: Bandırma Belediyesi.

Tağıl, Ş. (2004). *Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası.* Ankara: Doğan.

TOBB. (2017). *Ekonomik Rapor.* Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.

Üçışık, S. (1998). *Bandırma Şehir Coğrafyası.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Ünlüönen, K. (1992). Türkiye' de Ulaştırma Sektörünün Tarihi Gelişimi (Karayolları-Demiryolları). *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(5), 331-351.

Yılmaz Çildam, S. (2018). Şehirsel Toponomi: Cadde Adları, Bandırma Örneği. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(61), 1-25.

Yurt Ansiklopedisi. (1982). *Bandırma Limanı.* İstanbul.

Bandırma ve Çevresi Ulaşım Sorunları ve Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Mehmet TEKTAŞ [1]
Yük. Lis. Öğr. Fatih ASLAN [2]

ÖZET:

Nüfus artışının ve plansız şehirleşmenin beraberinde getirdiği en önemli sorunların başında ulaşım sorunu gelmektedir. Trafik yoğunluğu, çevre ve gürültü kirliliği, parklanma ve otopark, trafikte harcanan süreler, sinyalizasyon ve stres ulaşım kaynaklı sorunların başında gelmektedir. 160.000 'e yakın nüfusu 60.000'e yakın tescilli aracı barındıran ve yaz aylarında Erdek, Gönen, Çanakkale bölgelerine turizm hareketliliği nedeniyle nüfusun 200.000'lere araç sayısının 80.000'lere çıktığı Bandırma ilçesi bu sorunu ciddi bir şekilde yaşayan ilçelerden biridir. Denizyolu, Karayolu ve Demir yolu ulaşımının kesişim noktalarında bulunan ve Türkiye de üniversitesi olan üç ilçeden birisi olan Bandırma ilçesi, bu üniversitenin YÖK tarafından Akıllı Ulaşım Sistemleri alanında ihtisas üniversitesi olarak seçilmesiyle bu sorunu Belediye-Üniversite işbirliğiyle çözmek istemektedir.

Mevcut durumda ciddi bir otopark ve parklanma sorunu olan Bandırma ilçesi, ağır sanayinin bu bölgeye yatırım yapması, Çanakkale köprüsünün güzergahında olması ve Bandırma Port projesinin gündemde olması sebebiyle önümüzdeki 10 yıl içerisinde nüfusunu ikiye katlayacağı tahmin edilmektedir. Eğer en kısa zamanda ulaşım kaynaklı mevcut sorunlara çözüm bulunamazsa tahmin edilen nüfus gerçekleştiğinde ulaşım sorun olmaktan çıkıp kaosa dönüşecektir.

Bu nedenle ulaşım sorununun çözümünde, öncelikle Bandırma için ulaşım planının ivedi olarak yapılması gerekir. Bununla birlikte mevcut otoparklarda kapasite artırımı yapılması gerekir. Şehir merkezinde otopark ücretlerini yükselterek şehir merkezine giren bireysel araç sayısını azaltmak ve toplu ulaşımın teşvik edilmesi ve Hafif raylı sistem için fizibilite raporu hazırlanması gerekir. Kavşakların rehabilitasyonu ve akıllı hale getirilmesi; ışık olmayan kritik kavşaklarda donanım kurulması: yeşil dalga uygulaması ile 4 ana arterin trafik yoğunluğunu azaltmak; kişisel hareketlilik için bisiklet kullanımını arttırmak; durakları akıllı hale getirmek, engelliler için engelsiz ulaşım projesi başlatılması gerekir.

Sonuç olarak, bu sorun ve çözüm önerileri detaylı olarak grafik ve tablolarla desteklenerek gelecek yıllar için ulaşım yatırım planlamaları sunulacaktır.

Anahtar sözcükler: Ulaşım Sorunu, Ulaşım Çözümleri, Bandırma
JEL Kodu: R41, R42, R48

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Balıkesir, Türkiye, mtektas@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye, fthaslan56@gmail.com

Bandırma and Its Surrounding Transportation Problems and Solutions

Prof. Dr. Mehmet TEKTAŞ[1]
Yük. Lis. Öğr. Fatih ASLAN [2]

ABSTRACT:

One of the most important problems brought about by population growth and unplanned urbanization is the problem of Transportation. Traffic density, environmental and noise pollution, parking, time spent in traffic, signalling and stress are among the problems caused by transportation. Bandırma district, which has a population of 160.000 and close to 60.000 registered vehicles and whose number of vehicles has reached to 80.000 in the summer due to tourism mobility in Erdek, Gönen, Çanakkale regions is one of the districts experiencing this problem serious way.

Bandırma is located at the intersection points of maritime, highway and rail transportation.Bandırma, which is one of the three districts in Turkey with a university, has been chosen by YÖK as a specialized university in the field of Intelligent Transportation Systems and it wants to solve this problem with municipal-university cooperation.

Bandırma district, which has a serious parking problem, is expected to double its population in the next 10 years due to heavy industry investing in this region, being on the route of the Dardanelles Bridge and being on the agenda of the Bandırma Port project.

If there is no solution to the current problems caused by transportation as soon as possible, transportation will cease to be a problem and turn into chaos when the estimated population is realized.

For this reason, in the solution of the transportation problem, first of all, the transportation plan for Bandırma must be carried out immediately. However, existing car parks need to be increased capacity. Reducing the number of individual vehicles entering the city centre by raising parking charges in the city centre and promoting public transport and preparing a feasibility report is necessary for railway.

Rehabilitation and getting intelligent intersections; installation of equipment at critical junctions without lights; reducing traffic density of 4 main arteries with Green Wave application;increasing the use of bicycles for personal mobility; park ahead; unobstructed transportation project for disabled people should be started.

As a result, this problem and solution proposals will be supported with detailed graphics and tables and transportation investment plans will be presented for future years.

Keywords: Transportation Problem, Transportation Solution, Bandırma
JEL Code: R41, R42, R48

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Balıkesir, Türkiye, mtektas@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye, fthaslan56@gmail.com

1.GİRİŞ

Nüfus artışıyla birlikte araç sahipliliğinin artışı ve plansız şehirleşmenin beraberinde getirdiği en önemli sorunların başında ulaşım sorunu gelmektedir. Trafik yoğunluğu, çevre ve gürültü kirliliği, parklanma ve otopark, trafikte harcanan süreler, sinyalizasyon ve stres ulaşımdan kaynaklanan sorunlardandır. Denizyolu, Karayolu ve Demiryolu ulaşımının kesişim noktalarında bulunan Balıkesir'in Bandırma ilçesi 154.500 nüfusa sahip olup Türkiye'de üniversitesi olan üç ilçeden biridir. 60.000' e yakın tescilli aracı barındıran ve yaz aylarında Erdek, Gönen, Çanakkale bölgelerine turizm hareketliliği nedeniyle nüfusun 200.000'lere araç sayısının 80.000'lere çıktığı Bandırma ilçesi bu sorunu ciddi bir şekilde yaşayan ilçelerden biridir.

Bireysel araç kullanımının fazlalığı ve yolların yetersizliği trafik yoğunluğunu arttırmaktadır. Mevcut durumda ciddi bir otopark ve parklanma sorunu olan Bandırma ilçesi, özellikle Ordu Caddesi, İsmet İnönü Caddesi ve Atatürk Caddesi başta olmak üzere yol kenarlarına araçların park edilmesinden dolayı yolların maksimum kullanımına engel oluşturmaktadır. (Tektaş, M., Yıldırım, A. (2018)).

Bandırma ilçesinde cazibe merkezlerin yok denecek kadar az olması öte yandan sosyal faaliyetlerinde az olması nedeniyle Bandırma 'da yaşayan vatandaşların tercih noktası merkezde bulunan Cumhuriyet meydanı olmaktadır ve bu merkezde trafik yoğunluğuna sebep olmaktadır.

Bandırma ilçesinde Toplu ulaşımdan yetkili tek firma Bandırma Ulaşım Hizmetleri Ticaret A.Ş.'dir. Bandırma Ulaşım Hizmetleri Ticaret A.Ş. firmasının Mart 2019 verilerine göre ortalama günlük toplu ulaşımı kullanan kişi sayısı 31.275 kişidir. 97 aracı filosunda bulunduran Bandırma Ulaşım Hizmetleri Ticaret A.Ş. Bandırma'nın toplu ulaşım hizmetini yürütebilecek kapasitede araç ve şoföre sahip olmasına karşın toplu ulaşım tercihi olması gerekenden daha düşüktür. Toplu ulaşımın yaygın kullanımı için çeşitli önlemler alınmalı ve cazip fırsatlar sunulmalıdır. Bunlar çözüm ve öneriler başlığında sunulacaktır.

Bandırma ilçesinde bulunan Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, YÖK tarafından Akıllı Ulaşım Sistemleri alanında ihtisas üniversitesi olarak seçilmiş olup ulaşım sorununu Belediye – Üniversite işbirliğiyle çözmek istemektedir. Bu önemli avantaj, bilimsel tabanlı kent ulaşım planı ve bu plana uygun projeler ile gerçekleştirilebilir.

2.Trafik Yoğunluğu ve Sorunları

TÜİK Motorlu Kara Taşıtları, Ocak 2019 verilerine göre Türkiye'de trafiğe kayıtlı toplam taşıt sayısı 22.922.164 olmuştur. Balıkesir'in Bandırma ilçesindeki araç sayısı ise Bandırma Trafik Tescil Büro Amirliği ve Bandırma Trafik Denetleme Büro Amirliği tarafından paylaşılan verilere[1] göre aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir. (Tablo 1.)

[1] Araç ruhsatlarının 680 sayılı Kanun Hükmünde Kararname sonrası 2018 yılından itibaren noterler tarafından verilmesi kararlaştırılmasından dolayı 2018 yılı Nisan ayı verilerine göre oluşturulmuştur.

Tablo 1. 2008 – 2018 Yılları Arasındaki Bandırma Trafik Tescil Büro Amirliğine Kayıtlı Araç Sayısı

ARAÇLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
M. Bisiklet	6621	6797	6944	7164	7383	7445	7685	7888	8278	8771	8728
Otomobil	16117	17034	18153	19741	21243	22228	22571	24887	26505	27992	28097
Minibüs	313	316	323	324	338	352	360	405	439	475	478
Otobüs	448	473	494	519	521	553	578	534	563	562	562
Kamyonet	4864	5227	5647	6262	6676	7058	7119	7803	8262	8676	8689
Kamyon	1451	1399	1363	1338	1347	1324	1323	1254	1249	1233	1233
Traktör	3950	3937	3940	4171	4276	4374	4466	4614	4757	4868	4872
Çekici	203	220	279	334	403	446	486	505	542	575	582
Ö.A.Taşıtı	68	71	74	81	80	80	84	99	104	101	101
Tanker	154	157	163	172	174	174	175	153	148	139	138
A.Taşıtı	171	182	203	143	153	165	190	245	271	292	292
Römork				52	62	65	64	74	74	85	85
Y.Römork				435	525	615	660	677	719	754	756
G.TOPLAM	34360	35813	37583	40736	43181	44879	45761	49138	51911	54523	54613

2019 yılı içerisinde bu sayı yaklaşık 60.000 civarında iken yaz aylarında Erdek, Gönen ve Çanakkale bölgelerine turizm hareketliliği nedeniyle 80.000'leri görmektedir.

Tablo 2. Bandırma Trafik Tescil Büro Amirliğine Kayıtlı Araç Sayısının Nüfusa Oranı

YIL	TOPLAM ARAÇ SAYISI	NÜFUS	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ARAÇ SAYISI
2008	34.360	130.474	0,263
2009	35.813	132.077	0,271
2010	37.583	135.094	0,278
2011	40.736	138.206	0,295
2012	43.181	139.874	0,309
2013	44.879	143.117	0,313
2014	45.761	145.089	0,315
2015	49.138	146.688	0,335
2016	51.911	149.469	0,347
2017	54.523	152.480	0,357
2018	54.613	154.500	0,353

Nüfusa oranla baktığımızda ise her üç kişiden birine bir araç düşmektedir. Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere Bandırma da nüfusa oranla çok fazla araç bulunmakta ve buda trafik sorununu meydana getiren ana sebeplerden birisidir. Öte yandan Bandırma Trafik Denetleme Büro Amirliği tarafından alınan verilere göre yazılan park cezaları aşağıda tablolarda gösterilmiştir. (Tablo 3-4.)

Tablo 3. 2017 yılı Bandırma Trafik Denetleme Büro Amirliği Tarafından Yazılan Park Cezaları

2017 YILINDA YAZILAN PARK CEZALARI		
AYLAR	YAZILAN CEZA ADEDİ	CEZA MİKTARI
Ocak	353	33.725.00
Şubat	370	35.910.00
Mart	333	31.635.00
Nisan	210	19.950.00
Mayıs	187	17.765.00
Haziran	209	20.235.00
Temmuz	251	23.845.00
Ağustos	223	21.280.00
Eylül	153	14.535.00
Ekim	315	30.495.00
Kasım	294	29.830.00
Aralık	371	35.530.00
YILLIK TOPLAM	3.269	314.735.00

Tablo 4. 2018 yılı Bandırma Trafik Denetleme Büro Amirliği Tarafından Yazılan Park Cezaları

2018 YILINDA YAZILAN PARK CEZALARI		
AYLAR	YAZILAN CEZA ADEDİ	CEZA MİKTARI
Ocak	903	97.740.00
Şubat	636	69.552.00
Mart	550	59.616.00
Nisan	346	37.368.00
Mayıs	389	43.200.00
Haziran	280	30.780.00
Temmuz	226	24.624.00
Ağustos	166	18.144.00
Eylül	214	24.516.00
Ekim	394	42.768.00
Kasım	509	59.292.00
Aralık	642	74.952.00
YILLIK TOPLAM	5.255	582.552.00

Yukarıdaki tablolar, 2017 yılı ve 2018 yılı içerisinde yazılan park cezalarını göstermektedir. Park cezaları birden fazla parklanma sebebiyle yazılmıştır. Bu tabloları almamızın sebebi, parklanma ve otopark sorununun bir yansıması olarak bu cezaların arttığını belirtmek içindir. Tüm bu verilerden yola çıkarak, Bandırma ilçesinde trafik sorunlarından en önemlisi parklanma ve otopark sorunudur. (Tektaş, M., Yıldırım, A. (2018)). Öte yandan, Bandırma Trafik Denetleme Büro Amirliği tarafından alınan trafik kazaları verilerine göre her sene 200'ü aşkın kaza olmaktadır. (Yıldırım, A., Tektaş, N. (2018)). Bununla beraber günün belli zaman periyotlarında Google Maps'den çekilen uydu görüntülerinden de görülmektedir ki Ordu Caddesi, Atatürk Caddesi ve İsmet İnönü Caddesi üzerinde trafik zaman zaman kırmızı renkte yani yoğun olabilmektedir. Yolların yetersiz oluşu, bireysel araç kullanımının fazla oluşu ve otopark alanlarının yetersiz olmasından dolayı yol kenarlarına araçların park edilmesi Bandırma'da trafik yoğunluğunun artmasına sebep olan unsurlardan birkaçıdır. Aşağıdaki şekillerde bu yoğunluğun farklı saat ve bölgelerde nasıl olduğu görülmektedir. (Görsel 1-2-3-4-5-6-7.)

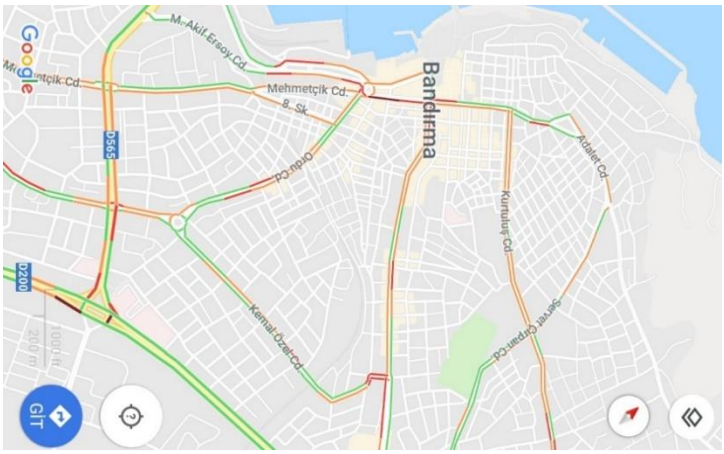

Görsel 1. 06.03.2019 Saat:18.24

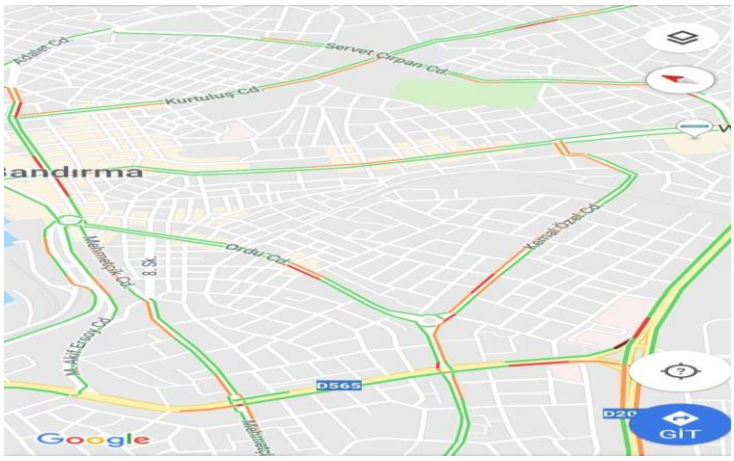

Görsel 2. 07.03.2019 Saat: 08.13

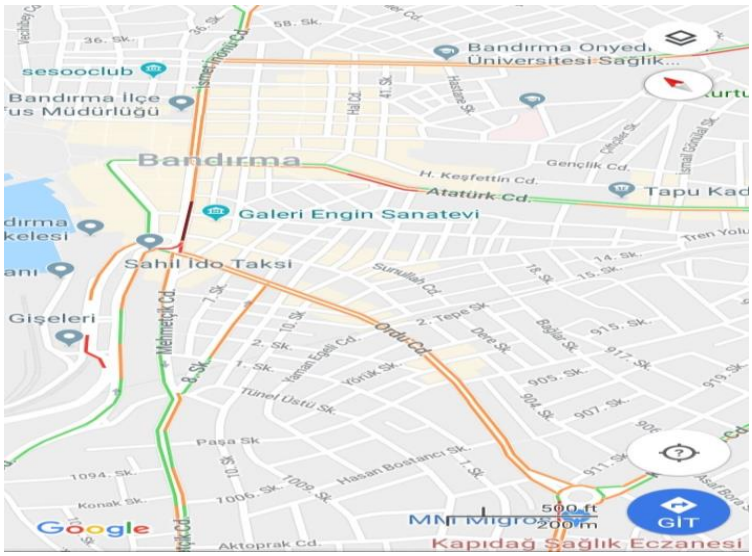

Görsel 3. 07.03.2019 Saat: 19.14

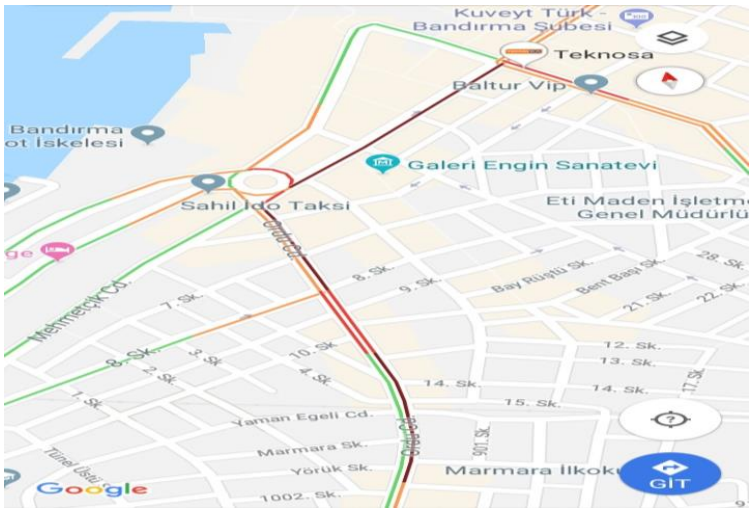

Görsel 4. 08.03.2019 Saat: 16.10

Görsel 5. 15.03.2019 Saat: 17.11

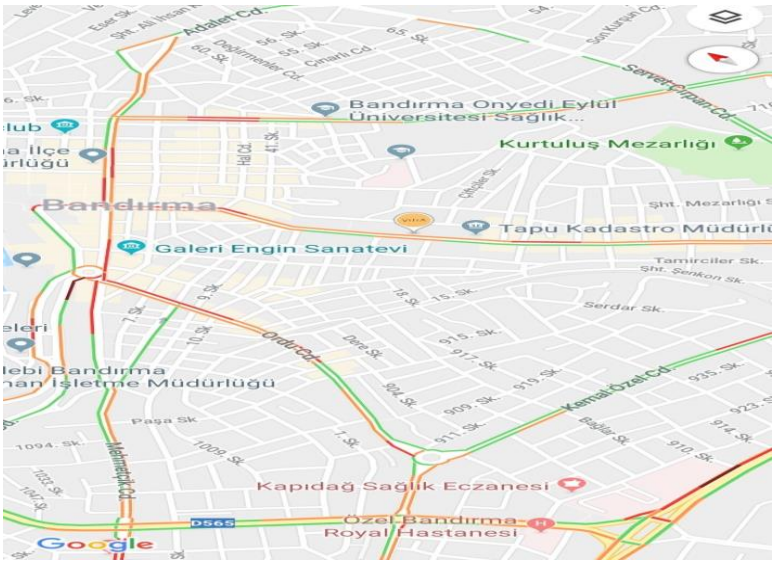

Görsel 6. 06.05.2019 Saat: 16.38

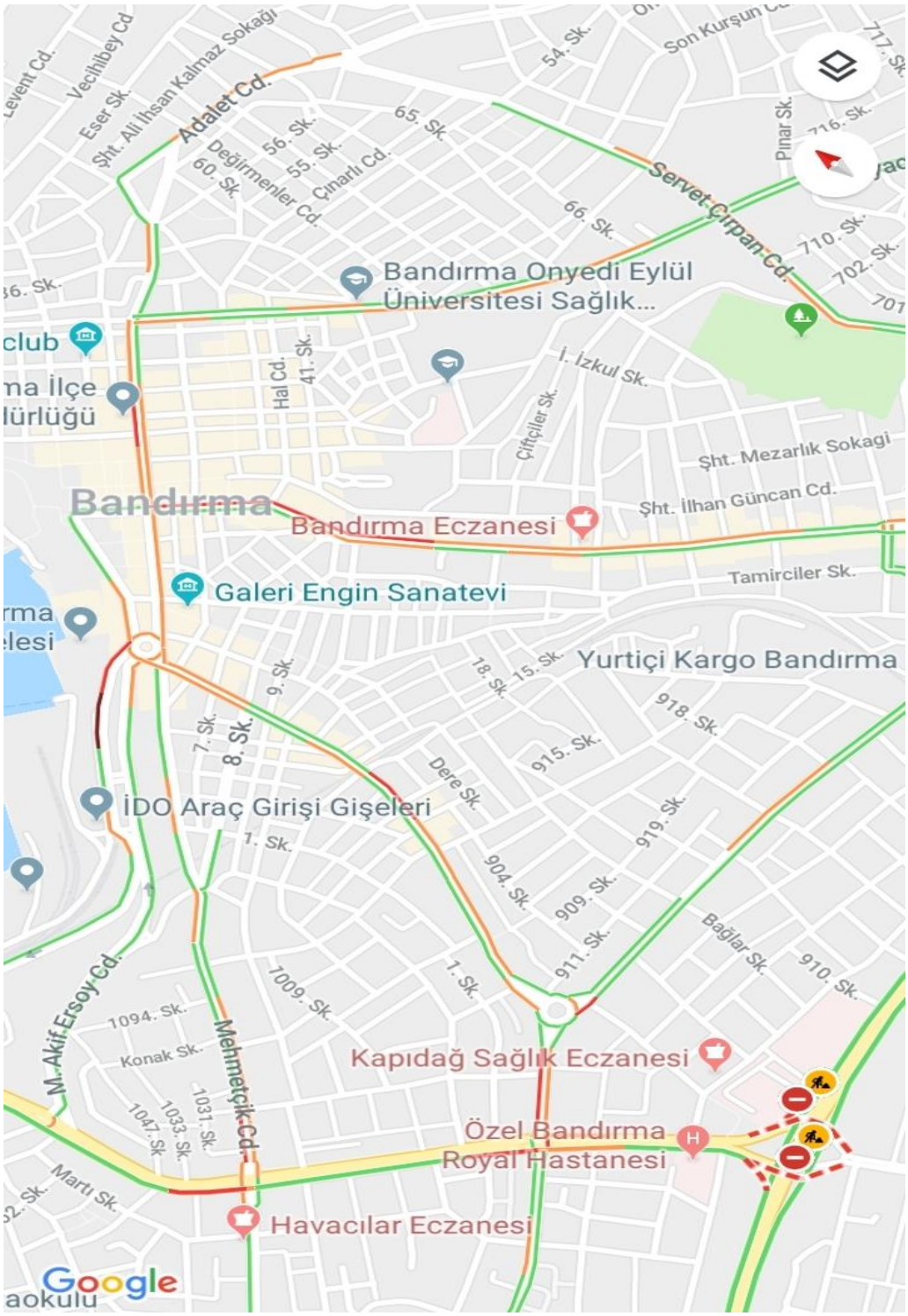

Görsel 7. 05.08.2019 Saat: 11.52

Bu uydu fotoğraflarından da görüleceği gibi Bandırma'da bazı bölgelerde trafik çok yoğun olmaktadır. Bu yoğunluğa sebep olan etkenlerin başında ise yolların dar oluşu, Bandırma'daki otoparkların kapasite olarak yetersiz kalması ile birlikte Ordu Caddesi, Atatürk Caddesi ve İsmet İnönü Caddesi başta olmak üzere yol kenarlarına araç sahiplerinin araçlarını düzensiz park etmesi, insanların toplu ulaşımı kullanmak yerine bireysel araç kullanmayı tercih etmesi ve alternatif yolların kullanılmaması gelmektedir. Bandırma'da mevcut otopark alanı ve kapasite sayıları aşağıdaki tablo ile verilmiştir. (Tablo 5.)

Tablo 5. Otopark Araç Kapasite Sayısı

Otopark Alanı	Araç Kapasitesi
Bandırma Belediyesi Altı	300
Kapalı Pazar Alanı	340
Bandırma Merkez Balıkhane Önü	320
Cin Çukuru	280
İDO Önü Eski Tekel Binası	110
Bandırma Merkez Sahil Kapalı Otopark	170
İDO Önü	32
Eken Otel Önü	31

Tablo 5.'den de anlaşılacağı üzere, Bandırma'da otopark kapasitesi Bandırma ilçesinde yer alan araç sayısına oranla yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden mevcut otoparklarda kapasite artırımı yapılması ve yeni otopark alanları yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı azaltmak veya karşılamak için ne yapılması gerektiği Çözüm ve Öneriler bölümünde açıklanmıştır.

3. SWOT Analizi

Bandırma ulaşım sorunları denildiğinde akla ilk gelecek güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler aşağıdaki tabloda açıklanmıştır. (Tablo 6.)

Tablo 6.Bandırma Ulaşım ile İlgili Güçlü ve Zayıf yönler ile Fırsatlar ve Tehditler

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
▪ Denizyolu, Karayolu ve Demiryolu ulaşımının kesişim noktalarında bulunur. ▪ İlçede üniversite olması ve YÖK tarafından Akıllı Ulaşım Sistemleri alanında ihtisas üniversitesi seçilmesi. ▪ Bursa, Balıkesir, Çanakkale ve İstanbul illerine yakınlığı sebebiyle lojistik merkezi olması. ▪ Bandırma Ulaşım Hizmetleri Ticaret A.Ş. firmasının yeterli sayıda toplu ulaşım araçlarına sahip olması. ▪ İl, İlçe, Üniversite ve STK arasındaki uyum.	▪ 1/5000'lik nazım imar planı ile trafik yönetimi. ▪ Nüfusa oranla tescilli araç sayısının fazla oluşu. ▪ Mevcut otopark kapasite sayısının yetersiz oluşu. ▪ Otopark ve parklanma sorunu. ▪ Yolların dar olması. ▪ Toplu Ulaşımdan sorumlu tek firmanın varlığı. ▪ Sosyal faaliyetler ve cazibe merkezlerinin az oluşu. ▪ Bisiklet yollarının azlığı.	▪ Yerel yönetimler ile üniversite işbirliği içerisinde Ulaşım sorununa çözüm aranması. ▪ Hızlı tren ve Bandırma Port Projeleri. ▪ Yeşil dalga, akıllı kavşak, battı çıktı vb. uygulamaların başlamasıyla trafik sorununa olumlu etkisi. ▪ Akıllı otopark sistemleri ile otopark araç kapasite sayısının arttırılması. ▪ İl ve ilçe belediyesinin işbirliği.	▪ Ağır sanayinin bu bölgeye yatırım yapması. ▪ Bandırma port projesi ve üniversitenin büyümesi ile nüfus artışının beklenenden çok fazla olması. ▪ Bursa – Çanakkale yolu güzergahında oluşu sebebiyle araçların uğrak noktası olması. ▪ Turizm hareketliliği sebebiyle araç trafiğinin yaz aylarında yoğun olması.

4. Çözüm ve Öneriler

Çalışma kapsamında Bandırma ilçesinin ulaşım sorunları; mevcut durum, trafik yoğunluğu ve sorunları ilk üç bölümde ele alınarak sorunun çözümü noktasında öneriler bu bölümde maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

- **Bandırma için ulaşım planının ivedi olarak yapılması gerekmektedir ve bununla birlikte mevcut otoparklarda kapasite arttırımı yapılması gerekmektedir**. (Köse, S. (2010)) Bunun için;

Görsel 8. MAJORLIFT otopark sistemleri

Yukarıdaki görseldeki gibi bir sistemdeki mekanizmanın kurulumu 2 araçlık sistemin maliyeti yaklaşık 28.000 Türk lirasıdır. Bandırma ilçesinde mevcut otoparklarda kapasite arttırımı için düşünülebilir. Cin çukuru mevkii alanı 16541.992 m²'dir. Bu alan için 3 katlı otopark yapılarak kapasite en az 4 kat arttırılabilir.

- Katlı otopark sisteminin kurulması gerekli olduğu düşünülen bir diğer yer ise Ordu Caddesi Eski Tekel Binasıdır. Bu bölgenin alanı ise 1967.620 m² yani yaklaşık 2 dönümdür. Bu yaklaşık 500 araçlık yeni kapasite demektir.
- Malta deresi mevkii için çamlık kafe benzeri işletmeler yapılarak buraya 1000 araç kapasiteli açık otopark alanı yapılması.
- Benzer şekilde Levent civarında büyük otopark ve dinlenme tesisi yapılması

merkezde araç yoğunluğu ve parklanma sorununun çözümü noktasında olumlu etkisi olacaktır.

- **Şehir merkezinde otopark ücretlerini yükselterek şehir merkezine giren bireysel araç sayısını azaltmak ve toplu ulaşımın teşvik edilmesi;**
- Öğrencilere yönelik olan ücretsiz aktarma tarifesi uygulamasının tam seyahat kart sahipleri içinde uygulanmaya konulması;
- Vatandaşların ulaşımda kullanabileceği abonman kart uygulamasının Bandırma'da hayata geçirilmesi;

Görsel 9. İETT Toplu Ulaşım Ücret Tarifesi

Yukarıdaki uygulamanın bir benzeri bir tarifeyle Bandırma'da hayata geçirilmesi, hem Bandırma Ulaşım Hizmetleri Ticaret A.Ş. için ay başında nakit para hem de vatandaşların toplu ulaşımı daha yaygın kullanması demektir.

- **Sabah okula gidiş saatlerinde ekspres seferler düzenleyip alternatif güzergah kullanmak;**

Bandırma ilçesinde Liseler vadisi projesiyle Liselerin bir bölgede toplanması dolayısıyla toplu ulaşım araçlarından olan 10 numara hastane – merkez hattı araçların liseli öğrenciler tarafından kullanımının fazlalığı sebebiyle bu hat otobüsünün okula gidiş saatlerinde dolu olması, Bandırma'da yaşayan halkın toplu ulaşımı tercih etmesini azaltan bir sebeptir. Gerek 10 numara hattı üzerinde toplu ulaşımı kullanacak halkın toplu ulaşım araçlarında oturacak yer bulması gerekse öğrencilerin vakit kaybettirilmeksizin okula yetiştirilmesi için merkez ana duraktan farklı bir güzergah belirlenerek okula yetiştirilmesi hem merkezden otobüse binen öğrenciler açısından olumlu etki olup hem de mesai saatlerinin başlangıcı dolayısıyla trafik sıkışıklığını azaltmak amacıyla vatandaşların toplu ulaşımı bireysel araç kullanımına tercih ettirilmesi planlanmaktadır. Otobüsün izleyeceği güzergah ise merkez ana duraktan kalkıp sırasıyla Ziraat Bahçesi Yolu Sokak daha sonra Atatürk Bulvarı üzerinden Bursa-Çanakkale yolu üzerinden liseler vadisine varış yapmış olacaktır.

- **Hafif raylı sistem için fizibilite raporunun hazırlanması;**

Trafikte en çok yolcu hareketliliğinin olduğu güzergahlardan geçen ve aşağıda şekli verilen hafif raylı sistemin Ulusal veya Uluslararası kuruluşların desteklediği hibe projeleri ile hayata geçirilerek toplu ulaşımın yaygınlaştırılması. (Görsel 10.)

Görsel 10. Önerilen Hafif Raylı Sistem Hattı

- **Kavşakların rehabilitasyonu ve akıllı hale getirilmesi;**

Özellikle Ordu Caddesi, Atatürk Caddesi, Mehmetçik Caddesi vb. gibi trafiğin yoğun olduğu caddelerde 8 kollu kavşakların akıllı hale getirilerek kuyruklanmanın azaltılması.

- **Işık olmayan kritik kavşaklarda donanım kurulması;**

Liman AVM'den merkeze giden mevkisinde akıllı ışık donanımının ivedi yapılması**.**

- **Kişisel hareketlilik için bisiklet kullanımını arttırmak;**
  İnsan hareketliliğinin yoğun olduğu Haydar Çavuş camii, Çamlık, Üniversite, Kapalı Pazar, İhsaniye, Liman AVM ve benzeri bölgelere cazip fiyatla bisiklet parkları yapılarak bisiklet hareketliliğinin arttırılması. Bunun İstanbul ve İzmir şehirlerinde çok başarılı uygulamaları mevcuttur. Park et devam et gibi.
- **Engelliler için engelsiz ulaşım projesi başlatılması;**

Tüm kaldırımların engelliler için tekrar revize edilerek işaret ve işaretçilerin konulması, engelliler için tasarlanan asansör sistemlerin tüm kamu kuruluşları ve otobüslere getirilmesi. Hepimiz engelli olmaya adayız farkındalığını arttıran projelere destek verilmesi gerekir.

- **Yeşil dalga uygulaması ile 4 ana arterin trafik yoğunluğunu azaltmak;**

Özellikle birbirini takip eden sinyalize kavşaklarda sürücülerin sürekli ve sık sık kırmızı ışığa yakalanmaları durumu, kentlerimizde oldukça çok yaşanmaktadır. Bu tip durumların düzeltilmesi için oluşturulan koordine trafik sinyalizasyonuna genel olarak "yeşil dalga koordinasyon sistemleri" adı verilmektedir. (https://trafik.net.tr/yesil-dalga-sistemi-nedir/)

Sonuç olarak, Bandırma ilçesi için öncelikle ulaşım planı yapılarak tüm eksiklikler tespit edilmeli, yol kapasiteleri ve kritik bölgelerdeki kavşakların ölçümü Loop dedektörler ile ölçülerek yeni ışık, donanım ve planlamanın yapılması gerekir. Bunun yanında merkezdeki trafik yoğunluğunu azaltacak olan merkezde park ücretlerinin arttırılması, çamlık benzeri cazibe merkezlerinin (Livatya, Malta deresi, Üniversite bölgesi vb.) ivedi kurulması, Hafif raylı sistem kurulması ve otobüs ücretlerinin cazip hale getirilerek toplu ulaşımın yaygınlaştırılması gerekir. Otopark sorunu için Malta deresi ve Livatya mevkiinde 4 katlı otoparklar yap-işlet-devret modeliyle yapılarak Park et -Devam et uygulamasının başlatılmasıdır. Böylece, merkezde araç yoğunluğunu en aza indirgemiş oluruz.

KAYNAKLAR

Tektaş, M., Yıldırım, A. (2018). Otopark Yönetim Sistemi:Bandırma Örneği. *1.Uluslararası Akıllı Ulaşım Sistemleri Konferansı*, 350-364.

Yıldırım,A., Tektaş, N. (2018). Bandırma Trafik Kaza Modeli, *1.Uluslararası Akıllı Ulaşım Sistemleri Konferansı*, 379-395.

Köse, S. (2010) Yol Kenarı Park Etme Teknolojileri: İstanbul Örneği Analizi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, .

https://www.karar.com/ekonomi-haberleri/arac-ruhsatlarini-noterler-verecek-trafik-tescil-islemleri-nasil-yapilir-2018-ruhsat-yenileme-731789 Erişim Tarihi: 06.08.2019.

https://trafik.net.tr/yesil-dalga-sistemi-nedir/ Erişim Tarihi: 25.08.2019.

GÖRSEL 8: http://www.sanpark.eu/sanpark-urunler/5/MAJORLIFT Erişim Tarihi: 16.05.2019

GÖRSEL 9:https://www.iett.istanbul/tr/main/pages/iett-toplu-ulasim-ucret-tarifesi/42 Erişim Tarihi: 25.08.2019

Bandırma'da Toplu Taşıma Kullanımının Sürdürülebilir Ulaştırma Kapsamında İncelenmesi

Öğr. Gör. Dr. Reyhan Sarıçiçek [1]

ÖZET

Toplu taşımanın sürdürülebilir ulaştırma kapsamda planlanması bir şehrin yaşanabilirliği üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve aynı zamanda kent sakinlerinin yaşam kalitesi için de çok önemlidir. Ancak, şehirlerimizde kentsel tasarımları yaparken ulaşımın dağıtılması talebini de ele alan planlama yöntemlerine ender rastlanmaktadır. Bu kapsamda toplu taşımada oluşabilecek talebin ve gereksinimlerin önceden tahmini ve uygulamaya geçilmesini kapsayan proaktif stratejiler yerine, daha çok talep ve gereksinimleri karşılamak adına gerçekleştirilen reaktif stratejiler izlenmektedir.

Bu çalışmada Bandırma ilçesindeki toplu taşımacılığın mevcut durumu araştırılmış ve toplu taşıma araçlarını kullanan halkın toplu taşımaya ilişkin görüşleri alınarak bu görüşler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yardımıyla analiz edilmiştir. Genel olarak kişilerin Bandırma'daki toplu taşıma faaliyetlerini yeterli buldukları, fakat ekonomik olarak pahalı buldukları saptanmıştır. Bunun yanı sıra ilçedeki toplu taşıma faaliyetlerinin geliştirilebilir yönleri bulunmaktadır. Gelecek nesillere daha temiz bir çevre ve daha yaşanabilir kentler armağan edebilmesi için toplu taşıma kullanımının içselleştirilmesi, yaygınlaştırılması ve özendirilmesi önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın ürettiği sonuçlar günümüzde Bandırma'nın toplu taşıması ve kentsel planlamasıyla ile ilgili mevcut ihtiyaçlar için çözüm önerileri sunmamın yanı sıra gelecekte sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kentsel yaşam geliştirmek için daha iyi kararlar alınabilmesine de olanak sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilir Ulaştırma, Toplu Taşıma, Ulaşım**,** Bandırma Toplu Taşıma
JEL Kodları: R40, R41, R50

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Bandırma/Türkiye, rsaricicek@bandirma.edu.tr

Investigation of The Public Transportation Use Within Sustainable Transportation in Bandırma

Lecturer. Dr. Reyhan Sarıçiçek [11]

ABSTRACT

Planning public transport within the scope of sustainable transport has a great impact on the viability of a city it is also very important for the quality of life of the city-dwellers. However, there are rare planning methods that take into consideration the demand of distribution of transportation while making urban designs in our cities. In this context, reactive strategies are implemented more in order to meet demands and requirements instead of proactive strategies covering the prediction and implementation of the demand and requirements that may occur in public transportation.

In this study, the current situation of public transportation in Bandırma district was investigated and the opinions of the people who use public transportation were taken into considetation and then were analyzed by content analysis which is one of the qualitative research methods. In general, it was found that people find public transport activities sufficient but economically expensive in Bandırma. In addition, public transport activities in the district has improvable aspects. In order to present a cleaner environment and more livable cities to future generations, it is important to internalize, expand and encourage the use of public transport.

As a result, the results of this study will not only provide solutions for the current needs of Bandırma's public transport and urban planning, but will also enable better decisions to be made in order to develop a sustainable and livable urban life in the future.

Keywords: Sustainable Transport, Public Transport, Transportation
JEL Classification: R40, R41, R50

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Bandırma / Turkey, rsaricicek@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik, çevre, ekonomi ve toplumun etkileşimi olarak kabul edilmektedir ve sürdürülebilirliğe doğru hareket etmek günümüzde sosyal bir zorluluktur (Corbo, 2019:13). Şehirlerimiz için alternatif bir sürdürülebilir ulaştırma stratejileri geliştirmeye ve geleceği belirlemeye yardımcı olacak karar çerçeveleri oluşturmaya olan ihtiyaç büyüktür. Bu çalışma, Bandırma ilçesinde sürdürülebilir ulaştırmaya yönelik bir farkındalık oluşturmayı ve bu kapsamda toplu taşıma kullanımının mevcut durumunu ve geliştirilebilir yönlerini ortaya koymayı ve sonrasında geleceğe yönelik stratejik politikalar oluşturmaya yardımcı olmak için kentsel planlamaya uygulanabilecek bir karar verme çerçevesi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çünkü arzu edilen bir gelecek, ancak günümüzde buna uygun stratejik bir politika oluşturma ile mümkündür.

Sürdürülebilir Kavramı ve Sürdürülebilir Ulaştırma

Sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan gelişme türüdür ve üç ana boyut vardır: ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik. Sürdürülebilir ulaştırma konusu ise bu üç ana boyutun yani ekonomi, çevre ve toplumun tamamını ilgilendirmektedir (Shi vd., 2019: 1381).

Günümüzde, ulaşım, ekonomik ve çevresel sistemler arasındaki bağımlılıklar nedeniyle ulaşımda sürdürülebilirlik konusu yoğun olarak üzerinde çalışılan bir araştırma alanı haline gelmiştir (Maheshwari vd., 2016). Ulaşım, kentlerin çoğunda bireyler için siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel sorunların merkezi bir bileşenidir (Hayden, 2018). Sürdürülebilir ulaştırma artan ulaşım taleplerini, doğal çevreye zarar vermeden, sosyal eşitlik, çevre dostu ve kaynakların korunmasını teşvik edecek şekilde karşılayan bir sürdürülebilir gelişim şeklidir (Ma vd., 2019: 1). Özel araçlara bağımlı topluluklar ve alternatif yakıt kaynaklarının eksikliği, sürdürülebilir olmayan ulaştırma uygulamalarına; yenilenebilir yakıt ve geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanımı ise sürdürülebilir ulaştırma uygulamalarına örnek verilebilir (Naganathan & Chong, 2017: 799). Mahmoudi vd. (2019), sürdürülebilir bir ulaştırma sisteminin üç önemli özelliğini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

*Sürdürülebilir bir ulaştırma sistemi, her ağ kullanıcısına güvenli ve eşit bir şekilde temel erişim ihtiyaçlarını sağlar.

*Sürdürülebilir bir ulaştırma sistemi, taşıma modu seçeneği sunar, uygun maliyetlidir ve verimli bir şekilde performans gösterir. Sürdürülebilir bir yaklaşım, canlı ekonomiye yol açar.

*Sürdürülebilir bir ulaştırma sistemi, atıkları, arazi kullanımını, gaz emisyonlarını, gürültü kirliliğini ve yenilenemeyen kaynakların tüketimini en aza indirir. Yenilenebilir kaynakları tüketmeyi, yeniden kullanmayı ve geri dönüşümü teşvik eder.

Stratejik müdahaleler kişilerin seyahat düzeyindeki davranış değişikliğini genel nüfus düzeyinde uygulamak için önemlidir. Bunun için ulaştırma önlemlerinin uygulanmasında genel iki yaklaşım belirlemiştir, bunlar "itme" ve "çekme" olarak adlandırılır. "İtme" genellikle tedbirler (örneğin, araba kullanım maliyetini arttırma) ve teknik ve düzenleyici kısıtlamalar (örneğin araç kullanım kolaylığını azaltma) gibi bireysel seyahat kararlarını etkileyen önlemlerdir. "Çekme" önlemleri, aktif taşımacılığın ulaştırma planlaması ile entegrasyonu gibi alternatifleri daha cazip hale getirerek bireyleri arabaları daha az kullanmaya teşvik eden önlemlerdir. Hem "itme" hem de "çekme" trafik önlemlerinin, bireylerin seyahat davranışlarını yeniden şekillendirmede önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Xia vd., 2017).

Sinha (2003), kentsel toplu taşıma ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında kentsel ulaşım sistemlerinde sürdürülebilir bir duruma ulaşmak için özel araç kullanımının azaltılması gerektiğini belirtmiş ve ayrıca kullanıcıların toplu taşıma sistemlerini kullanmaya teşvik edilmelerinin önemini vurgulamıştır.

Ulaşımda motorlu taşıtlar, özellikle de arabalar yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak, motorlu taşıt kullanımının artması sera gazı emisyonları ve hava ve gürültü kirliliği ilgili çevre ve sağlık konularının artmasına sebep olmuştur. Motorlu taşıt kullanımının maliyeti çok fazla zaman ve para yatırımı gerektirecektir. Bu nedenle, bazı araştırmacılar ulaşım, çevre ve halk sağlığı sektörleri arasında işbirliğini gerektirebilecek bir nüfus düzeyinde seyahat davranışı değişikliği gerekliliğini savunmaktadırlar (Xia, 2017:593). Bu davranış değişikliğini oluşturabilecek bilinç düzeyi ancak kent yöneticilerinin vizyoner bir bakış açısıyla sürdürülebilir ulaştırmayı kent planlarına dâhil etmesiyle mümkündür.

Shen vd. çevre bilincinin yerel halkın ulaşım seçimine ilişkin kararlarında önemli bir rol oynadığı öne sürmüştür. Çevre konusunda daha bilinçli insanların çevre üzerinde daha az olumsuz etkileri olan bir ulaşım modu seçmelerinin daha olası olduğu sonucuna ulaşmışlardır (2008: 1239). Ancak, bireyleri çevre dostu seyahat etmeye adapte etmek ve seyahat davranışlarını değiştirmelerini talep etmek zorlu bir görevdir. Çünkü kişisel seyahat davranışını etkileyen çok çeşitli hususlar vardır (Xia vd., 2017:593).

Yürüme, bisiklete binme ve toplu taşıma kullanımı gibi alternatif ulaşım biçimlerinin teşvik edilmesinin çevresel kaygıların üstesinden gelmek için tek bir çözüm olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, araç kullanımını azaltmak için ulaştırma stratejileri sunmak, uygulamak ve geliştirmek halen çok araştırılan bir konudur ve taşımacılık paydaşları (örneğin planlamacılar ve politika yapıcılar) araç kullanımını azaltmak için uzun süredir çaba harcamaktadırlar (Hayden, 2018). Ancak özel araç kullanımı bireyler için sadece ulaşım işlevini yerine getiren bir vasıta değildir, bunun dışında birçok farklı sembolik anlamlar da taşımaktadır (Çopuroğlu, 2019). Dolayısıyla halkı bireysel araç kullanımından vazgeçirerek toplu taşıma, bisiklet veya yürüme tarzı alternatif ulaşım biçimlerine yönlendirmede kullanılacak stratejilerin başarılı olabilmesi için detaylıca araştırılması gerekir.

Dünyada, ulaşım, kentsel planlama ve halk sağlığı dâhil olmak üzere, çeşitli alanlarda, temel olarak sürüşten yürümeye doğru bir kayma olmaktadır. Bu değişimi teşvik etmek için yürünebilirliği iyileştirmek büyük bir potansiyele sahiptir. Yürüyüş çevresel, ekonomik ve sağlık yararları nedeniyle tercih edilmektedir. Politika yapıcılar yürünebilirliği iyileştirmeyi sürdürülebilir ulaşım için çözüm önerilerinden biri olarak görmektedir (Park vd., 2017:471). Ayrıca yürüyüş, toplu taşıma başta olmak üzere kentsel hizmetlere erişimin yaygın yollarından biridir ve dolayısıyla toplu taşıma altyapısının dinamiklerini büyük ölçüde etkileyebilir. Toplu taşıma istasyonlarına veya ilgi çekici noktalara en uygun yürüyüş mesafesi, kullanıcıların genel kentsel ulaşım sisteminden memnuniyetlerini belirlemek için önemli bir girdi parametresidir (Sarker ve Mailer, 2019:2). Bireylerin toplu taşımaya ulaşabilmek için duraklara veya aktarma yapmaları gerektiğinde ara duraklara ulaşımında uygun yürüyüş yollarının bulunması toplu taşımaya olan talebin de artmasına sebep olacaktır.

Bir kentte kentleşmenin gelişim hızı toplu sürdürülebilir ulaştırmanın gelişim hızı ile aynı olmadığında kaçınılmaz olarak yönetim karmaşası ve büyük miktarda kaynak israfı oluşur (Ma vd., 2019). Bu kaynak israfından kurtulabilmek için sürdürülebilirlik önemlidir. Planlamanın ve günlük karar vermenin sürdürülebilirliği kolaylaştırdığı bilinmektedir (Shi vd., 2019: 1381). Bu anlamda gelecekte sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kentsel yaşam geliştirmek için buna uygun stratejik politikalar oluşturmak önemlidir.

Bandırmada Toplu Taşımacılık Faaliyetleri

Şehirler, toplu taşıma ağları ile donatılmak zorundadır, herhangi bir şehirdeki toplu taşıma iyileştirmeleri, kentsel alanların büyümesini ve yoğunlaşmasını sağlar. Bu nedenle, özellikle sürdürülebilirliği sağlamak için mobilite sorunlarını çözmek için altyapılar ve şehir içi ulaşım hizmetleri geliştirmek gereklidir ve bu ilkeye uygun olarak, ulaştırma altyapılarının geliştirilmesi ve planlamada sürdürülebilirliği birinci sınıf bir değişken olarak kullanmak esastır (Ruiz-Montañez, 2016:112). Kamu sektörü ve özel sektör, ulaştırma sektörü için çerçeveyi yönlendirmekte ve sürdürülebilirlik için temel oluşturmakta ve sektör için kılavuzlar ve politikalar geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (Naganathan & Chong, 2017: 799).

Ülkemizde geleneksel olarak iki tip şehirici toplu taşıma sistemi bulunmaktadır. Bunlar; otobus ve minibüs servisleridir. Otobus ve minibus taşımacılıklarının bağlı olduğu yönetsel birimler sırasıyla il belediye meclisi ve özel ortaklıklardır (Ceylan vd, 2007, 124).

Bandırma ilçesinde 21 hat üzerinde hizmet veren özel bir Anonim Şirkete ait toplam 97 adet otobüs bulunmaktadır. Otobüsler Büyükşehir Belediyesi Ulaşım ve Koordinasyon Merkezinin denetiminde çalışmaktadır. Bandırma ilçesinde bulunan otobüslerden 42 tanesi yeni model ve engelli vatandaşlarımızın kullanımına uyumlu olarak alçak tabanlıdır. Geriye kalan 55 aracında yakın tarihlerde şirket tarafından peyderpey yenilemesi planlanmaktadır.

Bandırma ilçesinde ayrıca sabah 7:00 ve akşam 19:00 saatleri arasında Paşabayır, Paşakonak ve Paşakent mahallelerinde hizmet veren 28 adet minibüs bulunmaktadır. Bandırma ilçesinde toplu taşıma faaliyeti kapsamında ilçede bulunan otobüsler ve münibüsler haricinde herhangi bir ulaşım aracı bulunmamaktadır. Hem otobüs hem de minibüs işletmelerinin yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonrası, geçtiğimiz on yılda Bandırma ilçesinde halkın toplu taşıma kullanım oranında önemli bir artış bulunmadığı ancak bölgesel olarak Paşabayır, Paşakent, Konaktur ve Toki gibi bazı lokasyonlarda toplu taşımaya olan ihtiyaçta artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca şirket yetkililerin toplu taşımaya olan zamansal, mevsimsel ve bölgesel talep artışlarına ek seferler düzenlemek suretiyle cevap verdikleri (örneğin sabah ve akşam saatlerinde ek seferler konulması veya yazın 10-15 dk.lık sefer aralıkları bulunan üniversite güzergahında taşımacılık yapan otobüslerin okul döneminde 3-5 dk.lık sefer aralıklarıyla hizmet vermesi gibi) gözlemlenmiştir. Bandırma genelinde 21 hat bulunmasına rağmen, bu hatlardan en yoğun 4-5 tanesinin yoğun olarak kullanıldığı ve karlılığı sağlayabildiği, diğerlerinin uzun sefer süreleri (max:25 dk) ve talep azlığı nedeniyle karlılığı sağlayamadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Bunun bir diğer sebebi olarak girdi maliyetlerinin yüksekliği (özellikle yakıt ve parça maliyetlerinin yüksekliği) gösterilmiştir. Bandırmada toplu taşıma faaliyetini yürüten işletmelerin genel olarak özel nitelikli olmalarına rağmen bir kamu hizmetini yerine getirdikleri ve genel olarak halkın taleplerini dikkate aldıkları görülmüştür.

YÖNTEM

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma tercih edilmiştir. Nitel araştırma sayılarla anlamlı bir şekilde ifade edilemeyen verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecidir (Kurtuluş, 2010:35). Daha genel bir ifade ile algıların ve olayların doğal ortamda, realist ve tam bir şekilde ortaya konabilmesi için gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, araştırmaya nitel araştırma denir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:39). Nitel araştırmanın amacı araştırılan konuyla ilgili derinlemesine bilgi edinmektir (Kurtuluş, 2010:35).
Araştırma kapsamda Bandırma ilçesinde Temmuz-Ağustos 2019 tarihlerinde faklı güzergâhlarda ve farklı toplu taşıma araçlarıyla toplam 20 yolculuk yapılmış ve toplu taşımayı kullanan rastgele seçilmiş 45 yolcudan sohbet tarzı görüşme yöntemi ile veri toplanmıştır. Bu yöntem genellikle araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortamda bulunduğu alan araştırmalarında uygulanır. Araştırmacı sorularını

görüşmenin genel akışı içerisinde sorar ve genellikle görüşülen birey kendisiyle bir görüşme yapıldığını bile fark etmeyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:39). Ardından görüşmelerde elde edilen veriler, not alınmış, alınan notlar katılımcıların Bandırma'daki toplu taşıma faaliyetlerinden memnun olduğu yönler, Bandırma'daki toplu taşıma faaliyetlerinden memnun olmadığı yönler ve toplu taşıma kullanıcılarının Bandırma'da toplu taşımayı tercih etme sebepleri olarak üç başlık altında toplanmıştır. Alınan tüm notlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bunda temel amaç birbirine benzeyen kavram ve terimleri bir araya getirerek, anlaşılabilir bir biçimde düzenlemek ve yorumlanabilir hale getirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:227). Daha sonra içerik analizi uygulanan ve kodlama yapılmış notlar; memnuniyet, şikayet ve tercih sebebi başlığı altında toplanmış ve verilerin daha kolay anlaşılması açısından Wordart programını kullanılarak görsellere dönüştürülmüştür. Burada daha yüksek frekansa sahip olan kelimeler görsel içinde daha büyük ve daha sık tekrarlayan şeklinde oluşmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen verilerle oluşturulan görseller aşağıda şekil 1,2 ve 3'te verilmiştir.

Şekil 1. Toplu Taşıma Kullanıcılarının Bandırma'daki Toplu Taşıma Faaliyetlerinden Memnun Olmadığı Yönler

Toplu Taşıma Kullanıcılarının Bandırma'daki Toplu Taşıma Faaliyetlerinden Memnun Olmadığı Yönlerin başında toplu taşımanın pahalı olması gelmektedir. Bu durum Bandırma ilçesindeki toplu taşıma ücretlerinin Türkiye'nin büyük illerinde toplu taşıma ücretleriyle aynı hatta görece olarak bazılarından daha yüksek olmasından veya toplu taşıma kullanan kişilerin genel olarak gelir seviyelerinin düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir. Konunun diğer tarafı olan şirket yöneticileri girdi maliyetlerinin yüksek olması sebebiyle ücret artışlarının zorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yüksek frekansa sahip maddeler güvenlik ve sıcak olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılanlar sabah çok erken saatlerde ve

akşam geç saatlerde araçların sefer aralıklarının daha fazla olması sebebiyle duraklarda bekleme süresinin uzunluğu, araçların boş olması vb. durumlarda güvenlik sorunlarıyla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın yaz mevsiminde yapılması daha eski olan araçlarda yaşanan klima sorunu araştırmada yüksek frekansa sahip memnuniyetsizlik maddelerinden birinin sıcak olmasına sebep olmuştur. Toplu taşımanın konforsuz ve yoğun oluşu, hijyen sorunları, trafik kurallarının ihlali, hız ve bazı güzergahların fazla uzun olması veya aracın çok dolaşması sebebiyle yaşanan zaman kaybı toplu taşıma kullanıcılarının en çok rahatsız oldukları konular olarak gözlemlenmiştir.

Şekil 2. Toplu Taşıma Kullanıcılarının Bandırma'daki Toplu Taşıma Faaliyetlerinden Memnun Olduğu Yönler

Toplu taşıma kullanıcılarının Bandırma'daki toplu taşıma faaliyetlerinden memnun olduğu yönlerin başında toplu taşımanın rahat olması gelmektedir. Güzergâhların genel olarak şehre hâkim olması ve toplu taşıma kullanımı sonrası gidilecek yerlerin yürüme mesafesi olması bu rahatlığı oluşturan kavramlar olarak düşünülebilir. Diğer yüksek frekansa sahip memnuniyet içeren madde toplu taşımanın dakik olmasıdır. Toplu taşıma kullanıcıları araçların duraklardan saatinde hareket ettiğini bu nedenle dakik olduğunu bildirmişlerdir. Bu durum araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerde de teyit edilmiştir. Toplu taşıma kullanıcılarının memnun oldukları bir diğer özellik toplu taşımanın konforlu olmasıdır, bunda yenilenmekte olan araç filosunun ve araçların bakımlarının düzenli olarak yapılmasının payı büyüktür. Toplu taşımanın hızlı, temiz, yeterli, ekonomik ve boş olması kullanıcıların diğer memnun oldukları yönler olarak karşımıza çıkmıştır. Bandırma'da halk toplu taşıma yardımı ile en

geç yarım saat içinde istedikleri yere ulaşabilmektedir. Kullanıcılar araçların temiz olduğunu beyan etmiştir, ayrıca fazla sıkışık olmaması ve genel olarak araçlarda boşluk olması kullanıcıların memnun olduğu yönlerdir.

Şekil 3. Toplu Taşıma Kullanıcılarının Bandırma'da Toplu Taşımayı Tercih Etme Sebepleri

Bandırma ilçesinde toplu taşıma kullanıcılarının toplu taşımayı tercih nedenlerinin arasında en yüksek frekansa sahip sebebin ekonomik sebepler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplu taşımayı kullanmanın maliyeti özel araca göre daha düşük olduğundan kullanıcıların, ulaşım maliyetlerini düşürme veya tasarruf etme gibi sebeplerle toplu taşımayı tercih ettiği gözlemlenmiştir. Diğer yüksek frekansa sahip madde ise trafik olmuştur. Toplu taşıma kullanıcılarının yoğun trafikte araç kullanmak istemediklerinden veya trafikte stres yaşadıkları için toplu taşımayı tercih ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Yüksek frekansa sahip diğer madde mecburiyet olurken, kullanıcılar gitmeleri gereken yer yürüme mesafesi olmadığında, hava koşulları uygun olmadığında, ellerinde yükleri olduğunda ve başka bir taşıma modunu kullanmalarına imkân olmadığına toplu taşımayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Toplu taşıma tercihlerine ilişkin diğer sebepler, toplu taşıma kullanımının kolay ve yeterli olması, kişilerin öğrenci olmaları veya ehliyetleri olmaması, bandırmada şehir içi yolların durumu, yolların dar ve karışık olması, park imkânının olmaması vb. ve son olarak da merkezdeki otopark ücretlerinin yüksek olması olarak sıralanmıştır.

BULGULAR ve SONUÇ

Nüfus artışı ve ekonomik genişleme, ulaştırma sistemlerinde tıkanıklık yaratmaktadır ve bu nedenle ulaştırmanın sürdürülebilirliği, çevreye zarar vermeden sosyal ve ekonomik talebin sağlanmasında kritik öneme sahiptir(Naganathan & Chong, 2017: 799).

Bu araştırma Bandırma ilçesindeki toplu taşıma faaliyetlerini sürdürülebilir ulaştırma kapsamında ele almıştır. Bandırmadaki toplu taşımanın mevcut durumu ortaya konmuş, toplu taşıma kullanıcılarının toplu taşımadan memnun oldukları ve memnun olmadıkları yönler irdelenmiş son olarak kişilerin toplu taşımayı tercih nedenleri sorulmuştur. Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından bir tanesi araştırmaya katılan toplu taşıma kullanıcılarının hiçbirinin toplu taşımayı tercih nedenleri arasında çevre bilinci, çevreye karşı duyarlı olma veya çevreyi koruma isteği gibi çevresel bir kaygının olmamasıdır. Oysa Shen vd. yapmış oldukları çalışmada çevre bilincinin halkın ulaşım seçimi kararlarında önemli rol oynadığı ve çevre konusunda daha bilinçli insanların çevre üzerinde daha az olumsuz etkileri olan bir ulaşım modu seçmelerinin daha olası olduğu sonucuna ulaşmıştır (2008: 1239). Dolayısıyla Bandırma ilçesindeki kişiler çevre konusunda bilinçlendirilmeli ve böylece toplu taşıma kullanımı teşvik edilmelidir.

Araştırmadaki bir diğer önemli sonuç kişilerin toplu taşımayı tercih nedenleri arasında en yüksek frekansa sahip olan maddelerin ekonomik nedenler ve mecburiyet olmasıdır. Dolayısıyla araştırmaya katılan toplu taşıma kullanıcıları ekonomik açıdan daha geniş imkânlara sahip olsa veya toplu taşıma harici ulaşım olanakları olsa bu tercihlerinin değişmesi olasıdır. Oysa sürdürülebilirlik gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan gelişme olarak tanımlanır (Shi vd., 2019: 1381). Hem ekonomik hem sosyal hem de çevresel açıdan değerlendirildiğinde sürdürülebilir ulaştırma kapsamında toplu taşıma kullanımının önemi büyüktür ve burada amaç kendi ulaşım ihtiyaçlarını sağlarken gelecek nesiller için de daha yaşanabilir bir dünya bırakmak olmalıdır.

Bandırma ilçesinde toplu taşıma kullanıcılarının toplu taşımadan memnun olmadıkları yönler arasında en yüksek frekansa sahip madde toplu taşımanın pahalı olmasıdır. Basbas ve Politis (2008) farklı fiyatlandırma stratejilerinin toplu taşıma kullanıcıların davranışları, trafik yoğunluğu ve çevreye etkileri konularını araştırdıkları Yunanistan'daki çalışmalarında fiyatlandırmanın kentsel alanlardaki ulaşımı düzenlemede çok önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla, ilçede toplu taşıma faaliyetlerini düzenleyenler açısından fiyat, talebi ve yoğunluğu düzenlemek için bir strateji olarak kullanılabilir.

Bandırma ilçesinde toplu taşıma kullanıcılarının toplu taşımadan memnun oldukları yönler arasında en yüksek frekansa sahip madde toplu taşımanın rahat olmasıdır. Bunu dakik ve konforlu olması izlemektedir. Esneklik, rahatlığa ve zamana yönelik tutumların tümü ulaşım seçimini etkileyebilir. İnsanlar ayrıca zaman yönetimi ve/veya varış noktasına bağlı olarak her yolculuk için farklı ulaşım seçenekleri yapabilir (Xia, 2017:593). Bandırma'daki toplu taşıma faaliyetleri açısından bu özellikler olumludur.

Toplu taşıma kullanımının yaygınlaşması için kolaylaştırılması önemlidir. Güzergahların halkın taleplerini dikkate alarak güncellenmesi, duraklarda durağa uğrayacak otobüslerin hangileri olduğu ve geçiş saatlerini bildiren tabelaların olması daha ileriki dönemlerde Bandırma ilçesindeki tüm toplu taşıma araçlarının hareketlerini gösterecek yazılım uygulamalarının akıllı telefonlara indirilebilir olması toplu taşıma kullanımını arttırabilecek unsurlardır.

Halk arasında çevresel konular hakkında artan bir farkındalık ve kaygı olsa da, çevresel farkındalığın bireylerin seyahat davranışlarını etkileyip etkilemediği tartışmalıdır (Xia vd., 2017, Hayden, 2018).

Sürdürülebilirlik hakkında çok fazla farkındalık ve bilgi olmasına rağmen, özel araç mülkiyeti ve kullanımı, artan kişisel gelirler ve daha hızlı ve daha güvenilir taşıma teknolojisini deneyimleme arzusuyla artan bir hızda artmaya devam etmektedir. Şehir içi yapılarda ve faaliyetlerde, özel otomobillerin kullanımındaki büyümeyi yavaşlatan veya tersine çevirebilen ve transit ve diğer modları çekici ve uygulanabilir hale getirebilecek derin değişiklikler olması durumunda, kentsel ulaşım sürdürülebilirliği büyük ölçüde artırılabilir (Sinha, 2003:331). Bandırma ilçesinde sürdürülebilir ulaştırma amacının kentsel planlamalara dâhil edilmesiyle, özel araç kullanımının azalması, toplu taşımaya olan rağbetin artması mümkündür. Gelecek nesillere daha güzel bir ilçe bırakabilmek için ekonomik, sosyal ve çevresel yönden toplu taşımanın kullanımı büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

Basbas, S. & Politis, I. (2008). Urban road pricing and sustainable transportation systems: the Thessaloniki Central Area Case. International Journal of Sustainable Development and Planning, 3:1-15, DOI: 10.2495/SDP-V3-N1-1-15.

Ceylan, H., Başkan, O., Haldenbilen, S. & Ceylan, H. (2007). Şehiriçi toplu taşım sorunları ve çözüm yöntemleri: Denizli örneği. *5. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu*, 1-2 Kasım, Antakya, 121-131.

Corbo, R. & Glaus, M. (2019). Design of material transportation systems for sustainability. Transportation Research Part D: Transport and Environment, (75): 13-22, https://doi.org/10.1016/j.trd.2019.08.014.

Çopuroğlu, F. (2019). Sosyal Karşılaştırmanın Marka Tutumu ve Yeniden Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Kültür Bağlamında İncelenmesi. Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Hayden, A. T. J. (2018). *An empirical investigation to evaluate the impact of travel habits at community level for the formulation of sustainable transport strategies: A case study approach* (Order No. 13854064). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. Retrieved from https://search.proquest.com/docview/2189018890?accountid=190984

Kurtuluş, K. (2010). Araştırma Yöntemleri. Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Ma, F., Guo, Y., Yuen, K.F., Woo, S. & Shi, W. (2019). Association between New Urbanization and Sustainable Transportation: A Symmetrical Coupling Perspective. *Symmetry*, 11, 192; https://doi.org/10.3390/sym11020192.

Maheshwari, P., Khaddar, R., Kachroo, P., & Paz, A. (2016). Dynamic modeling of performance ındices for planning of sustainable transportation systems. *Networks & Spatial Economics*, *16*(1), 371–393. https://doi.org/10.1007/s11067-014-9238-6.

Mahmoudi, R, Shetab-Boushehri, S. N., Hejazi, S. R., Emrouznejad, A. (2019). Determining the relative importance of sustainability evaluation criteria of urban transportation network, Sustainable Cities and Society, 47, 1-12. https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101493.

Naganathan, H. & Chong, W. C. (2017). Evaluation of state sustainable transportation performances (SSTP) using sustainable indicators. *Sustainable Cities and Society,* 35: 799-815, https://doi.org/10.1016/j.scs.2017.06.011.

Park, S., Choi, K., Lee, J S. (2017). Operationalization of path walkability for sustainable transportation. *International Journal of Sustainable Transportation*, 11 (7): 471–485; https://doi.org/10.1080/15568318.2016.1226996.

Ruiz-Montañez, M. (2017). Financing public transport: A spatial model based on city size. *European Journal of Management and Business Economics*, 26(1), 112-122.

Sarker, R. I. & Mailer, M. (2019). Walking to a public transport station empirical evidence on willingness and acceptance in Munich, Germany. *Smart and Sustainable Built Environment,* 1-21. https://doi.org/10.1108/SASBE-07-2017-0031.

Shen, J., Sakata, Y., & Hashimoto, Y. (2008). Is individual environmental consciousness one of the determinants in transport mode choice?. *Applied Economics, 40(10):1229-1239.* doi.10.1080/00036840600771296.

Shi,Y., Arthanari, T. , Liu X., Yang,B., (2019). Sustainable transportation management: integrated modeling and support, *journal of cleaner production, 212: 1381-1395, https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.11.209*.

Sinha, K.C. (2003). Sustainability and urban public transportation. Journal of Transportation Engineering. 129(4): 331-341. DOI: 10.1061/(ASCE)0733-947X(2003)129:4(331)

Xia, T., Zhang , Y., Braunack-Mayer, a. & Crabb, S. (2017). Public attitudes toward encouraging sustainable transportation: An Australian case study. *International Journal of Sustainable Transportatio,* 11 (8), 593–60;. https://doi.org/10.1080/15568318.2017.1287316.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Gönen Şehir İçi Toplu Taşıma Ulaşım Bilgilerinin Görsel Açıdan İncelenmesi ve Görselleştirilmesi Önerisi

Mustafa Akman [1]
Leman Üstündağ [2]
Yasin Avcı [3]

ÖZET:

Sanayi devrimi sonrası şehirleşmenin oluşması ve sonrasında modernleşme süreci ile kırsal kentlerin şehir diyebileceğimiz küçük metropollere dönüşmesi beraberinde birçok problem getirmiştir: Gelişen ve hızlanan şehirlerde zaman kavramı daha da önemli bir hale gelmiştir. Bu noktada kentlerin ulaşım sistemleri anahtar konumundadır ve iyi tasarlanmış, etkin, ulaşılabilir sistemlerin oluşturulması kullanıcılar açısından çok önemlidir. Gönen ilçesi örnekleminde şehir içi ulaşım sistemi incelenerek problemler saptanıp çözüm önerileri ortaya konulması hedeflenmektedir.

Kent sakinleri, yerli ve yabancı misafirlerin kısaca kullanıcıların rahat, kolay ve ulaşılabilir bir şehir içi toplu taşıma ulaşım bilgileri edinmeleri için bilgilerin güncellenerek kitapçık, afiş, duraklar için yönlendirmeler üretilerek; broşür halinde belli merkezlerde paylaşılması öngörülmüştür. Çalışmanın sonucunda Gönen şehir içi toplu taşıma sistemi bilgilerinin, bilgi grafiği haline dönüştürülmesinin gerekliliği ve uygulama önerileri ortaya konulacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Bilgi Grafiği, Yönlendirme Grafiği, Toplu Taşıma Sistemleri, Ulaşım
JEL Kodları: Z11, Z12

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye, mstfaakman@gmail.com
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye, lustundag@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye, yavci@bandirma.edu.tr

Investigation of Visually of Gönen City Center Public Transportation Information, and Visualization Proposal

Mustafa Akman [1]
Leman Üstündağ [2]
Yasin Avcı [3]

ABSTRACT:

The emergence of urbanization after the industrial revolution and the transformation of rural cities into small metropolises that can be called cities brought about many problems. The concept of time has become even more important in developing and accelerating cities. At this point, the transportation systems of the cities are the key and It is very important to establish well designed, effective and accessible systems for users. In the Gönen district sample, it is aimed to identify problems and to propose solutions by examining the urban transportation system.

It is envisaged to update the information, produce posters-booklets, generating redirects for bus stops, and share them as brochures in certain centers in order to enable the city residents, domestic and foreign guests to obtain a convenient, easy and accessible public transportation information. As a result of the study, it is thought that the public transportation system information of Gönen should be transformed into an information graphic and application suggestions will be put forward.

Anahtar Kelimeler: Graphic Design, Infographic, Wayshowing Design, Public Transportation Systems, Transportation
JEL Codes: Z11, Z12

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Gönen Vocational School, Balıkesir, Turkey, mstfaakman@gmail.com
[2] Bandırma Onyedi Eylül University, Gönen Vocational School, Balıkesir, Turkey, lustundag@bandirma.edu.tr
[3] Bandırma Onyedi Eylül University, Gönen Vocational School, Balıkesir, Turkey, yavci@bandirma.edu.tr

GİRİŞ:

Şehirlerin giderek kalabalıklaşması ulaşım problemini beraberinde getirmiştir. Ulaşım, TDK tarafından ulaşma işi veya belirli noktalar arasında gidiş geliş olarak tanımlanmıştır (TDK sözlükleri). Temelde belirlenen 2 nokta arasında ulaşma işinin sağlanamaması ulaşım problemi olarak açıklanabilir. Şehir örneğinde bakıldığında ulaşım problemi olarak karşımıza birçok neden çıkabilir: Uygun ulaşım altyapısının oluşturulmaması, aşırı araç kullanımına bağlı trafik, toplu taşıma sisteminin etkin düzenlen(e)memesi örnek gösterilebilir.

Görsel olarak iyi planlanmış bir bilgi ve yönlendirme grafiği kullanıcıyı rahatlıkla ulaşmak istediği noktaya taşır: Şehir içi toplu taşıma sistemi bilgilerinin güncel ve ulaşılabilir olması şehir sakinlerinin zaman planlamalarını daha rahat yapmasını ve gidecekleri noktayı daha kolay bulmalarını sağlar.

Gönen gelişmekte ve birçok olumlu özelliği ile dışarıdan göç ve misafir ağırlama kapasitesi olan bir kenttir. Yukarı doğru bir ivmeye sahip olan kentin, şehir içi ulaşım bilgilerinin incelenmesi ve gerekli bulgular ile iyileştirmeler yapılması zorunlu kılınmaktadır. Bu çalışma ile mevcut şehir içi toplu taşıma ulaşım bilgileri görsel açıdan hem içerik hem de sahada incelenerek elde edilen bulgular ile yeni önerilerde bulunulacaktır: Araştırmada, var olan kaynaklar taranıp (doküman inceleme), gözlem ve görüşmeler yapılarak nitel bir araştırma yapılmıştır.

Kısaca ortaya çıkan bulgular ile Gönen kenti şehir içi toplu taşıma bilgilerinin durumu analiz edilerek bir görsel uygulama önerisi sunulacaktır: İyi planlanmış bir yapının doğru bir şekilde görselleştirilerek karşı tarafa aktarılamaması bir anlamda yapılandırılmış bilginin değer yitimine ve faydasız olmasına neden olacaktır. Bu bağlamda kullanılan ve ortaya konulan grafik ürünler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan kentler için çok önemlidir.

Gönen Kenti Özellikleri ve Ulaşım İlişkisi

Gönen kelimesinin kökeniyle ilgili farklı iddialar vardır: İlki Germenon'dan geldiği, ikincisi ise Roma dilindeki Konana'nın zamanla değişerek Gönen kelimesine dönüştüğüdür. Gönen sözcüğünün farklı anlamları olduğu da bilinmektedir; örnek vermek gerekirse: 1. Yazın suyu kuruyan gölcük, 2. Küçük göl, 3. Durgun su, 4. Rutubet, nem, yaşlık, tav ve 5. Çam ağaçlarının üst dallarında yetişen ve ot bulunmadığı zaman keçilere yedirilen asalak bir bitki anlamları gösterilebilir (Akkuş, 2010. 01).

Gönen kenti Balıkesir iline bağlı olup coğrafi olarak güney Marmara bölgesinde yer almaktadır. Kentin yerleşim yeri olarak kullanılması çıkan tarihi kalıntılar ile milattan öncesine dayandırılmaktadır. Osmanlı Devletine kadar Truvalılar, İyonlar, Lidyalılar, Persler, Helenler, Bergama krallıkları ile Roma ve Bizans devletine ait halklarının yaşadığı düşünülmektedir (Akkuş, 2010. 05). XIII yy.'dan sonra kentin hakimiyeti Anadolu Selçuklularına geçmiştir ve daha sonra beyliklere ev sahipliği yapan kent XIV. yy.'da Osmanlı Devleti'ne geçtiği düşünülmektedir (Akkuş, 2010. 09 - 10). Gönen 1920'de Yunan işgaline uğramış, 6 Eylül 1922'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Kaz dağlarından doğan gönen çayı kentin ortasından geçerek Marmara Denizi'ne ulaşır. Bereketli bir ovaya sahip olan kent kaliteli ve doğal tarım ürünlerinin merkezi konumundadır. Ayrıca deniz seviyesine yakın bir yükseklikte olması ve Marmara Denizi ile arasında bir bariyer bulunmaması sebebi ile Akdeniz İklimi özelliği görülür. Bu durum

yüksekliğe bağlı olarak değişmektedir. Yazları sıcak, kışları yumuşak ve yağışlı geçerek ortalama ılıman bir hava hakimdir. Kentin yıllık sıcaklık ortalaması ise 14 derecedir (Balıkesir.com).

Binlerce yıldır ılıcalar şifa için kullanılmış ve bulundukları bölgelerin kalkınmasını sağlamıştır. Gönen kaplıcaları da daha önce ifade edildiği gibi ılıcalar sayesinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Birçok hastalığa iyi gelen bu şifalı sular günümüzde reçetelere kadar girmektedir: Romatizma, kireçleme, kan dolaşımı, kronik ağrılar, böbrek rahatsızlıkları ve birçok hastalığa iyi geldiği bilinmektedir. Gönen kaplıcaları geçmişten günümüze şifa dağıtmakta ve ünü her geçen gün artmaktadır.

"Gönen modern anlamda ülkemizin ilk termal turizm merkezlerindendir. Özellikle 1950'lerden sonra başlayan yatırımlarla gelişme gösteren termal turizm yerel ekonominin temel sektörlerinden biri olmuştur. Sektör büyük bölümü yerli olmak üzere yıllık ortalama 120 - 130 bin arasında değişen turiste hizmet vermektedir. Günümüzde sektör Gönen'le sadece ekonomik boyutuyla değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ve hatta imaj ve simgesel boyutlarıyla da bütünleşmiştir" (Çetin, Özşahin, 2011. 317).

Gönen kenti misyon, vizyon ve özelliklerine bakıldığında doğal çevresiyle uyumlu insan merkezci bir yaklaşımı benimsediği ve yavaş yavaş gelişmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte eksik veya geliştirilmesi gereken alanların da olduğu kaçınılmazdır. Gelişmekte olan şehirlerin ulaşım ihtiyacının tam olarak karşılanmaması ilerlemenin önündeki önemli engellerden birisidir. *"Yeni gelişen ve hızla büyüyen kentlerde yapılandırılan ulaşım sistemleri kadar, bu ulaşım sistemlerine ait tasamın da evrensel ve sürdürülebilir olması gerekir"* (Taşçıoğlu, Aydın, 2015. 243). Kentlerin sadece bugünü değil aynı zamanda geleceği de doğru bir şekilde hesaplayarak kent ulaşımı bilinçli olarak tasarlanmalıdır. Bu bilinçten yoksun olarak üretilen çözümler uzun soluklu olmayıp ülkemizde çoğu yerde olduğu gibi kaotik ve israf merkezli bir yapıya sürükler. Türkmen'in şu sözleri konuyu örnekler niteliktedir:

"Bir kentte toplu taşımacılık alanında herhangi bir düzenleme yapılacağı zaman kentin sakinleri kadar kente yeni gelenler de hesaba katılmalı ve en azından gelecek 10 – 15 yıl için kent kültürünün ne tarafa doğru yöneleceği tahmin edilerek gerekli altyapılar kurulmalıdır. Aksi takdirde ülkemizdeki gibi günübirlik ve plansız çözümlerle kaynak israfına neden olmakta ve yığılan sorunlar içinden çıkılmaz bir hal almaktadır" (Türkmen, 2010. 07 - 08).

Gelişen teknolojilerle birlikte eğitim ve kültür seviyesinin artmasına bağlı olarak kentlerde yaşam daha çok hareketlenmektedir. Bu hareketliliğe bağlı olarak ulaşım ihtiyacının karşılanmaması sadece günümüzün sorunu değil aynı zamanda gelecekte daha fazla probleme zemin hazırlamaktadır. İyi çözümlenmiş grafik ürünlere sahip ulaşım sistemleri kullanıcıya temel bilgileri rahat bir şekilde aktarır. Dahası sürdürülebilir yapısı ile çıkarım ve eklentilere rahatça adapte olabilir. İnsan odaklı yönlendirme tasarımlarında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise engelli bireylerin ulaşımıdır. Açıkgöz'e göre engelli bireyler için:

"Her durakta, o durağın hangi toplu taşım aracına ait olduğu, aracın güzergâh numarası ile güzergâh ve durağın adını belirten okunaklı levha ile yanıp sönen ışık olmalıdır. Durak levhalarının yerden yüksekliği minimum 220 cm olmalıdır. Kapalı durakta göz hizasında ve dokunsal okuma yüksekliğinde bilgilendirme panosu bulunmalıdır. Bu pano üzerinde, iri puntolu harfler, kabartmalı şehir haritası, güzergâh planı, toplu taşım aracı tarifesi gibi bilgiler bulunmalıdır: Duraktaki bilgilendirme panosunda,

toplu taşım araçlarının güzergâh plânı ve bu durağa en yakın taksi durağı ile önemli telefon numaraları bulunmalıdır. Durakta bulunan şehir haritası renkli olarak bölgelere ayrılmış olmalı, haritada ana caddeler, önemli kamu binaları, ticaret merkezleri, sportif alanlar, cami, hastane ve postane gibi binalar gösterilmeli ve ayrıca haritanın yanında kabartmalı yazı ile lejantı bulunmalıdır. Duraktan birden fazla toplu taşıma aracı geçiyorsa, bunların güzergahları ayrı ayrı güzergâh planında gösterilmelidir. Duraktaki güzergâh planında durağın yeri, okla gösterilmelidir. Güzergâh üzerindeki diğer toplu taşım güzergâhları ile aktarma yapılabilecek duraklar varsa bu duraklar da güzergâh planında gösterilmelidir (Görüntü 01)" (Açıksöz, 2015. 48 - 49).

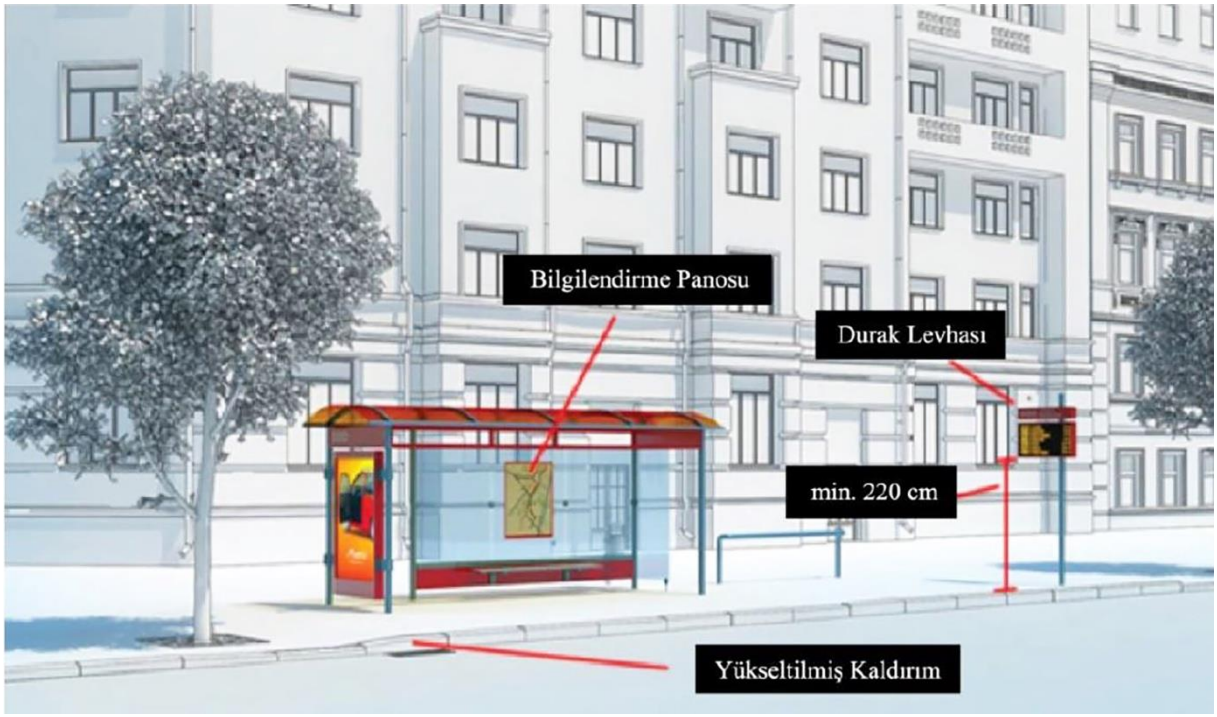

Görüntü 01: Duraklarda örnek bilgilendirme (Açıksöz, 2015. 48).

Bu bağlamda Gönen kentinin misyonu, vizyonu, kültürel yapısı ve coğrafi özellikleri dikkatli bir şekilde okunarak gelecek için atılacak adımlar bilinçli bir şekilde tasarlanmalıdır.

Gönen Şehir İçi Toplu Taşıma Ulaşım Bilgilerinin İncelenmesi ve Bulgular

Kent içi yaşamda çok önemli bir yere sahip olan ulaşım ayrıca şehirlerin gelişmişlik düzeyini de ifade etmektedir. İyi bir ulaşım ağı ve görsel kimlik çalışması gelişmiş kentlerin ortak özelliklerindendir. İyi planlanmış bir ulaşım ağı bilgisinin hedef kitleye ulaştırılamaması veya iyi yapılandırılmış bir görsel çözümlemenin hayata geçtiği fakat ulaşım ağının zayıf olduğu durumlarda çözüm önerileri karşılık bulamayacaktır.

Gönen kenti içerisinde aktif halde bulunan 5 hat bulunmaktadır. Bu hatlardan bir tanesi sadece salı günleri işlemektedir: Kentin kapalı pazar alanında kurulan açık alışveriş merkezi ile olağanüstü bir yoğunluğa ulaşması beraberinde böyle bir çözümü getirmiştir. Ayrıca bazı diğer hatlarda da salı gününe özel hareket saatleri olduğu görülmektedir. Mevcut Şehir içi ulaşım saatleri ve yer bilgilerine ulaşılmaya çalışıldığında bilgilerin kullanıcılar ile önemli noktalarda paylaşılmadığı tespit edilmiştir. Örneğin Gönen

terminale ulaşan bir misafirin ulaşım ile ilgili basılı materyaller elde etmek isterse karşılığı bulunmamaktadır. Terminalde görüşülen kişilerden böyle bir basılı kaynağın olmadığı bilgisi edinilmiştir. Aktif olarak işleyen ve haritalama sistemi bulunan bir web sitesi (Baltus) olmasına rağmen bu bilgilere ulaşılamamaktadır: Sitenin varlığından ve aktif olarak siteden de bilgi edinmenin mümkün olduğu bilgisi gönen kent içerisinde önemli merkezlerde paylaşılmamıştır.

Balıkesir Akıllı Toplu Taşıma Sistemi (Baltus) iyi düşünülüp geliştirilen fakat bilgi aktarımı ve görselleştirmesi konusunda kendi içerisinde bazı problemler barındıran bir web sitesidir: Site içerisinde uygulamaya baktığımız zaman otobüs durak bilgilerinin paylaşılmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca paylaşılan güzergah bilgilerinde hangi noktanın hangi hareket noktasını işaret ettiği de bilinmemektedir. Paylaşılan bilgiler her iki kısımda da (uçta da) aynı şekilde verilmektedir (Görüntü 02).

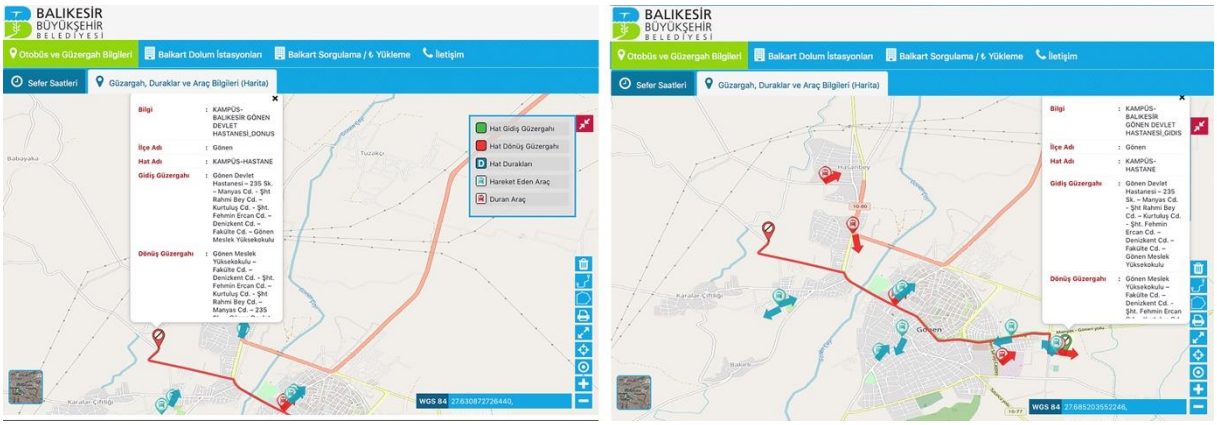

Görüntü 02: Baltus web sitesi Kampüs – Hastane güzergah bilgisi ve hareket başlangıç - bitiş konum bilgilerinin belirtilmemesi.

Yine otobüs durağında bekleyen bir yolcunun duraktan hangi hattın hangi saatte geçtiğini öğrenmesi mümkün değildir. Dahası duraklarda yer bilgilerinin (durak isimlerinin) paylaşılmaması yolcuların (kullanıcıların) nerede olduklarını bilmemesine neden olur ve konumla ilgili yanlış anlaşılmalara sebep olabilir. Sahada yapılan gözlemlerde mevcut durak bekleme kabinlerinin birbirinden bağımsız tasarlandığı hatta bazı duraklarda kabinlerin yer almadığı gözlemlenmiştir. Durak kabinleri bulunmayan yerlerde yer alan bilgi grafikleri (harf ikonları) bir bütün olarak düşünülmediği de gözlerden kaçmamıştır (Görüntü 03).

Görüntü 03: Birbirinden bağımsız şekilde oluşturulan Gönen şehir içi otobüs durakları.

Duraklar konumu ve kapsamı bakımından incelendiğinde grafik dilden yoksun olduğu tespit edilmiştir (Görüntü 04). Sadece cam ve metal konstrüksiyonlardan oluşan duraklar için bir tasarım dili belirlenmesi ve her durağa uygulanması gerekmektedir. Ayrıca mevcut durakların engelliler açısından ne kadar sağlıklı bir şekilde kullanılabildikleri de düşündürücüdür. Gönen kentinde bazı duraklarda göze çarpan bir başka problem ise durak etrafında çöpler bulunmasıdır. Durakların tasarlanması ve oluşturulması aşamasında kullanıcıların olabilecek problemlerinin hesaplanarak ihtiyaçları giderilmeye çalışılmalıdır. Bu sebeple insanların yoğun olarak kullandıkları kamusal alanlardan olan durakların tasarıma uygun olarak çöp kutuları bulundurulabilir.

Görüntü 04: Gönen Hüseyin Tümer Cd. Durak örneği, hat 3 (solda). Gönen Karşıyaka Mevki Kampüs Girişindeki Durak örneği, hat 3 (sağda).

Yapılan Araştırma ve İnceleme Sonucu Bir Uygulama Örneği

Elde edilen veriler ışığında mevcut Gönen şehir içi toplu taşıma bilgilerinin bir kısmının güncel olarak paylaşılmadığı ve bazı alanlarda bilgilendirme ve yönlendirme eksikliklerinin olduğu saptanmıştır. Uygulanması önerilen çalışmada tasarımların sürdürülebilir ve insan odaklı olmasına dikkat edilmiştir. Bilgiler kontrol edilerek güncellenmiş ve birkaç grafik ürün haline getirilmiştir.

Kentin şehir içi harita bilgileri elde edilerek duraklarda kullanılabilecek forma getirilmiştir. Örneklem olarak seçilen 3. Numaralı hattın yol ve güzergâh bilgileri tespit edilmiş ve hat üzerindeki önemli yer ve mekanlar bilgi grafikleri kullanılarak harita yeniden görselleştirilmiştir. Öneri olarak sunulan duraklara ise haritalar, yön ve durak levhaları eklenmiştir. Mevcut durakların dışında öneri olarak kent sakinlerine hava karardığı zamanda ulaşım kolaylığı sağlayacak modern ışıklı durak örneği ek olarak sunulmuştur (Görüntü 05).

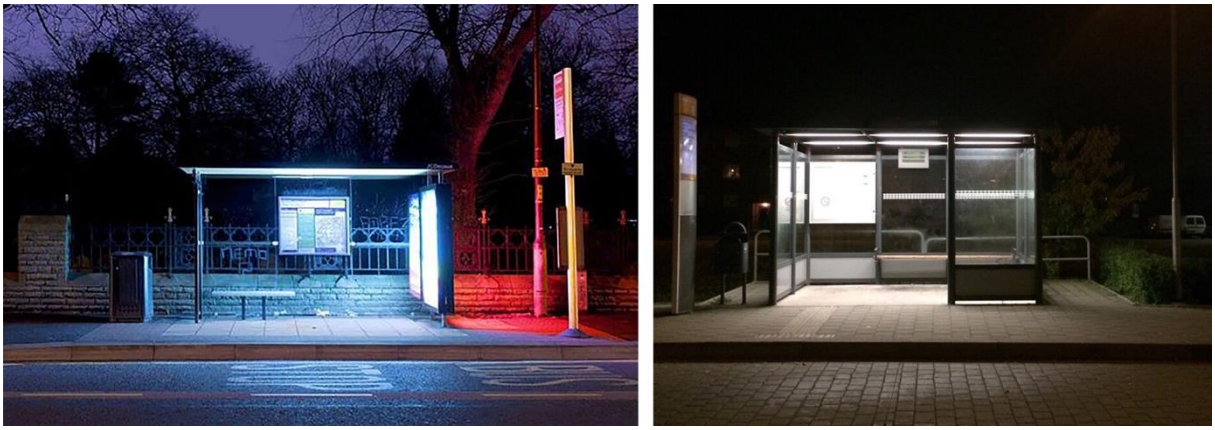

Görüntü 05: Sade, modern ışıklı durak örnekleri.

Baltus web sitesinde kullanılan harita sistemi sadeleştirilerek, görselleştirilecek grafik ürünlerde kullanılmıştır. Böylece var olan grafik dili sürdürülmeye çalışılmıştır. Şehir içi ulaşım hatlarına belli renk kodlamaları yapılarak yüzey üzerinde algılanması kolaylaştırılmıştır (Görüntü 06). Yine harita üzerinde önemli merkezler sade bir şekilde ikonlarla belirtilebilir.

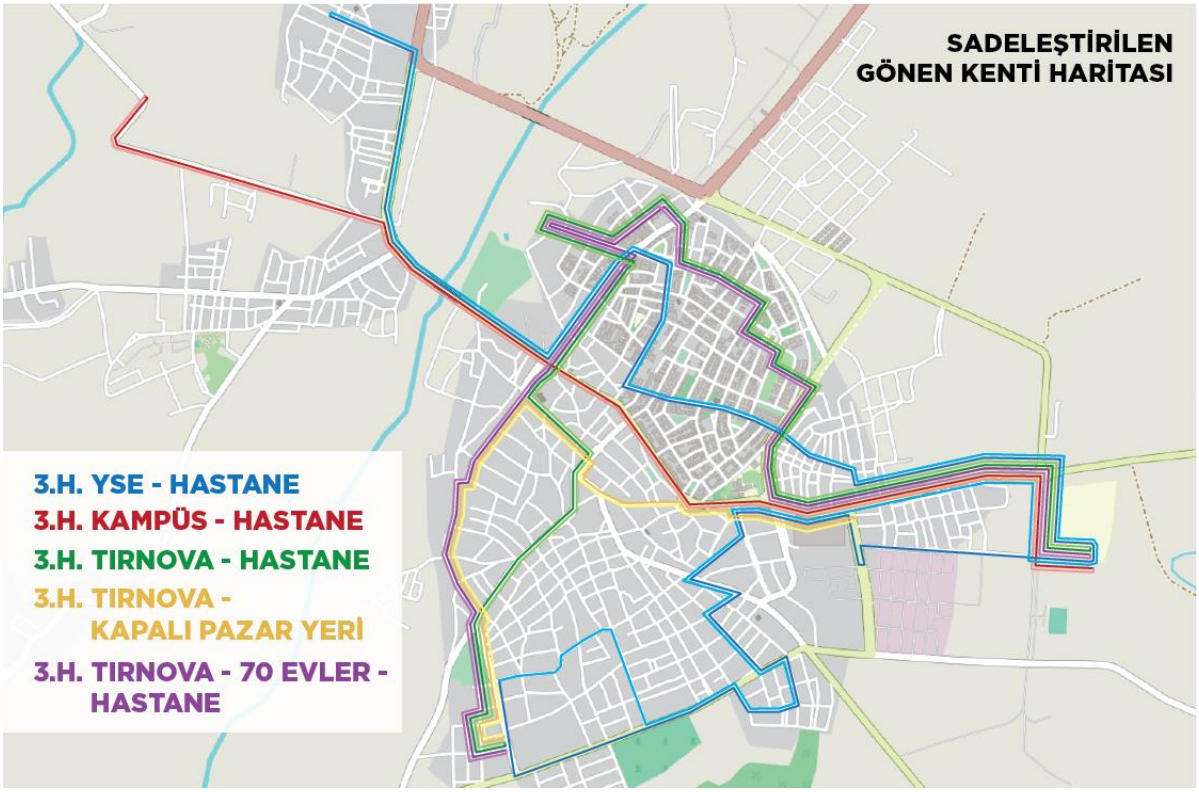

Görüntü 06: Sadeleştirilen ve renk atamalarını barındıran Gönen haritası.

Aktif olarak işleyen Balıkesir Akıllı Toplu Taşıma Sisteminin (Baltus) akıllı barkod adresi (Karekod) oluşturularak önemli merkezlerde (terminal, hastane durağı vb. gibi) paylaşılabilir. Böylece kullanıcı hangi aracın nerede olduğunu ve durağa ne kadar kaldığı bilgisine bu yönlendirme ile ulaşabilir. Yine bu adres, yapılan grafik ürünlerde paylaşılarak dileyen daha fazla bilgiye bu adresten edinebilir (Görüntü 07).

Görüntü 07: Gönen 3 numaralı hat için yapılmış örnek çalışma ve uygulama örnekleri.

Sonuç ve Öneriler

Gönen kenti kültür ve coğrafi zenginlikleriyle gelişime açık olan bir şehirdir: Şifalı suları, sessiz sakin doğası, yüksekokulu, misafirperver halkı, doğal gıdaya kolay ulaşımı vb. gibi birçok özelliği içerisinde barındırmaktadır. Bu bakımdan ulaşım Gönen için önemli konulardan birisidir. Gönen şehir içi ulaşım bilgilerinin görsel olarak incelenmesi ile bazı sorunlar tespit edilerek iyileştirme önerilerinde bulunulmuştur. Mevcut ulaşım sistemi bilgilerinin görsel eksikleri gerekçeleri ile açıklanmıştır.

Sonuç olarak Gönen kalkınan bir kenttir ve ulaşım için kullanılan grafik ürünlerin günümüzün gerekliliklerini sağlama noktasında yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. İyi düşünülüp yapılmış uygulama sistemine sahip olmasına rağmen bu bilgilerin yalın olarak aktarılamaması ve önemli yerlerde paylaşılmaması kullanımını etkisiz kılmaktadır. Ayrıca şehir içinde kullanıcıların ulaşım ile ilgili gerekli bilgilere ulaşamadıkları saptanmıştır. Bu eksiklere istinaden iyi tasarımın bir kez daha bilgilerin doğru bir şekilde hedef kitleye aktarılmasında ne kadar önemli bir rol oynadığı fark edilmektedir. Son söz olarak Gönen kenti şehir içi ulaşım sistemi bilgileri görsel olarak iyileştirmelere ihtiyaç duymaktadır. Önerilen görsel uygulama örnekleri küçük bir kısmı kapsamakta ve bunun bir ekip işi olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

AÇIKSÖZ, B. (2015). Ulaşım ve Yönlendirme İşaretlerinin Tipografi ve Grafik Tasarım Açısından İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Grafik Tasarımı Anasanat Dalı Programı.

AKKUŞ, T. (2010). Gönen ve Köyleri Tarihçesi, İstanbul: MVT Yayıncılık.

ÇETİN, B. ÖZŞAHİN, E. (2011). Turizm ve Mekânsal Değişime Etkileri Yönüyle Gönen (Balıkesir) Termal Kaynakları, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring. P. 317 - 340.

TAŞÇIOĞLU, M. AYDIN, D. E. (2015). Grafik Tasarımın Bilgilendirme ve Yönlendirme Tasarımındaki Rolü ve Londra-Eskişehir Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme. Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi. Cilt: 05, Sayı: 02 Ss. 227 - 245.

TÜRKMEN, Z. (2010). Kent İçi Toplu Taşıma Aracı Olarak Kullanılan Otobüslerin Tasarım Tipolojisi Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anasanat Dalı.

İnternet Kaynakçası

http://sozluk.gov.tr (Erişim tarihi: 21.08.2019)

https://baltus.balikesir.bel.tr (Erişim tarihi: 24.08.2019)

http://balikesir.com/Ilceler/KonuDetay.asp?ilceID=11&konuID=328 (Erişim tarihi: 21.08.2019)

https://www.balikesirgonen.bel.tr/belediyeyazilari/11/Gönen+Tarihi (Erişim tarihi: 21.08.2019)

Görüntü Kaynakçası

Görüntü 01: Duraklarda örnek bilgilendirme (Açıksöz, 2015. 48).
AÇIKSÖZ, B. (2015). Ulaşım ve Yönlendirme İşaretlerinin Tipografi ve Grafik Tasarım Açısından İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Grafik Tasarımı Anasanat Dalı Programı.

Görüntü 02: Baltus web sitesi Kampüs – Hastane güzergah bilgisi ve hareket başlangıç - bitiş konum bilgilerinin belirtilmemesi.
https://baltus.balikesir.bel.tr (Erişim tarihi: 24.08.2019)

Görüntü 03: Birbirinden bağımsız şekilde oluşturulan Gönen şehir içi otobüs durakları.

Yazarların kendi arşivlerinden.

Görüntü 04: Gönen Hüseyin Tümer Cd. Durak örneği, hat 3 (solda). Gönen Karşıyaka Mevki Kampüs Girişindeki Durak örneği, hat 3 (sağda).

Görüntü 05: Sade, modern ışıklı durak örnekleri.
https://images.8tracks.com/cover/i/008/535/385/EMILYSSS_BILD_-9620.jpg?rect=150,0,900,900&q=98&fm=jpg&fit=max (Erişim tarihi: 24.08.2019)
https://tr.pinterest.com/pin/662029213950223420/visual-search/?x=15&y=9&w=470&h=312 (Erişim tarihi: 24.08.2019)

Görüntü 06: Sadeleştirilen ve renk atamalarını barındıran Gönen haritası. Yazarların uygulama örneği için geliştirdikleri tasarımlardan.

Görüntü 07: Gönen 3 numaralı hat için yapılmış örnek çalışma ve uygulama örnekleri. Yazarların uygulama örneği için geliştirdikleri tasarımlardan.

Bandırma Ticaret Borsasında Lisanslı Depoculuk ve Elektronik Ürün Senedi Uygulamaları[1]

Ahmet TOYGUN [2]
Doç. Dr. Hatice AYDIN [3]

ÖZET:

Lisanslı depolar, depolanmaya uygun nitelikleri ile standardize edilebilen ham ve işlenmiş mamulleri koruma altına alan depolardır. Lisanslı depoculuk ise depolamaya uygun nitelikte olan tarım ürünlerinin sınıf ve kalitelerinin yetkili sınıflandırıcı olarak ifade edilen laboratuvarlarca belirlenmesi ve sağlıklı ortamlarda depolanması olarak bilinmektedir. Bu depolardaki ürünlerin ticareti, ürün senetleri vasıtasıyla ve ürün ihtisas borsasında yapılmaktadır. Ürün senetleri ise ürünün mülkiyetini temsil etmektedir. Lisanlı depoculuk sayesinde tarım mahsullerindeki arzın çok olması sebebiyle ortaya çıkan fiyat düşüşünün önlenmesi ve piyasa haraketliliğinin aynı seviyede tutulması sağlanabilir. Finansman bulma konusunda sorun yaşayan küçük çaplı üreticiler ile mahsul sahiplerinin lisanslı depolara gönderdikleri mahsullerin karşılığında almış oldukları ürün senetlerini teminata vererek çeşitli bankalardan kredi ve finansman bulmaya imkân sağlanır. Nitelikli üretimi desteklenerek emniyetli bir pazar da meydana getirilebilir. Tarımsal mahsullerin alım satımının bütünüyle kayıt altına bulunması ve kayıt dışında gerçekleşen faaliyetlerin ortadan kalkması mümkün olur. Mahsul alım satımı ile meşgul olan tüccar ve sanayicilerimiz tarafından niteliği bilimsel ölçütlerce belirlenmiş ve fiyat istikrarının sağlandığı mahsullerin kolay teminine imkân sağlanır. Tarımsal mahsullerin ürün senetleri veya elektronik ürün senetleri vasıtası ile alım ve satımı yapılabilir. Mahsullerin ambarlanması, bankacılık ve sigorta sektörü içinde yepyeni iş alanlarının oluşumu sağlanabilir. Üreticilerin mahsullerini ürün bedellerinin piyasadan aşağıda olduğu hasat zamanlarında satmak zorunda kalmaları önlenebilir. Bununla birlikte, bu sistem sayesinde piyasada fiyat istikrarı korunabilir. İşletme sahiplerinin ihtiyacı olduğu kadar miktar ve kalitede tarım mahsulleri istenen zamanda elde edilebilir ve kaliteli tarım üretimi desteklenebilir. Sağladığı imkânlara bakıldığında lisanslı depoculuk, tarım mahsulleri sahiplerinin yararlandıkları güvenli ve sigortalı depolama sistemidir. Ayrıca sistem, mahsullerin piyasa içerisinde fiziki olarak gezmesi yerine elektronik ürün senedi (ELÜS) ile ticaretini sağlamakta ve tarım ürünleri alım satımını kolaya indirgeyebilmektedir.

Bu çalışmada, Bandırma Ticaret Borsasında lisanslı depoculuk sisteminden ve bu sistemde önemli bir role sahip olduğu düşünülen elektronik ürün senedinden bahsedilecektir. Çalışmanın lisanslı depoculuk alanında ilgi düzeyine sahip olan işletmelere yol gösterici olması beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Bandırma Ticaret Borsası, Lisanslı Depoculuk, Elektronik Ürün Senedi
JEL Kodu: M21, M30, M31.

1 Bu çalışma Ahmet Toygun'un Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nde Doç. Dr. Hatice Aydın danışmanlığında 2019 yılında tamamladığı tezsiz yüksek lisans bitirme projesinden türetilmiştir.

2 Ahmet Toygun Nakliye-Zahire ve Gıda Ticareti, ahmet@ahmettoygun.com.tr.
3 Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, haydin@bandirma.edu.tr

Licensed Storing And Electronical Goods Certificate Application in Bandırma Commodity Exchange[1]

Ahmet TOYGUN [2]
Doç. Dr. Hatice AYDIN [3]

ABSTRACT:

Licensed warehouses are the ones that protect raw and processed products that can be standardized with their qualities suitable for storage. Licensed warehousing is known as the determination of the class and quality of agricultural products suitable for storage by laboratories designated as authorized classifiers and storage in healthy environments.The products in these warehouses are traded through product bills and on the stock exchange. Product bills represent the ownership of the product. With the help of licensed warehousing, it can be ensured that the price decrease due to the high supply of agricultural products is prevented and the market mobility is kept at the same level. Small-scale producers and crop owners who have problems in finding financing are given the opportunity to obtain loans and financing from various banks by securing the product bills they have received in return for the products they send to licensed warehouses. By supporting qualified production, a safe market is created. It is possible for the purchase and sale of agricultural crops to be fully recorded and for the unregistered activities to be eliminated. Our traders and industrialists engaged in the sale and purchase of crops are provided with the opportunity to easily obtain the crops whose quality is determined by scientific criteria and price stability is ensured. Purchase and sale of agricultural products can be made through product bills or electronic product bills. Warehousing of crops and the creation of new business areas within the banking and insurance sectors can be ensured. Licensed warehousing is a secure and insured storage system that crop owners benefit from. With this system, the crops of the producers do not have to be sold at the harvest times when the product prices are below the market. However, price stability in the market can be maintained thanks to this system. The agricultural products can be obtained at the desired time and quality can be supported as much as the needs of the owners, as well as in quantity and quality. Furthermore, the system can reduce the trade of agricultural products, which enables the trade with electronic products (ELÜS) instead of the crops traveling physically within the market.

In this study, we will talk about the licensed warehousing system in the Bandırma Commodity Exchange and the electronic product bill which is thought to have an important role in this system. It is expected that there will be a guiding study for the companies that have interest level in the storage area.

Keywords: Bandırma Commodity Exchange, Licensed Warehousing, Eletronic Product Bond
JEL Code: M21, M30, M31.

1 This study was derived from the graduate project of Ahmet Toygun which was completed in 2019 under the supervision of Hatice Aydın.

[2] Ahmet Toygun Nakliye-Zahire ve Gıda Ticareti, ahmet@ahmettoygun.com.tr.
[3] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, haydin@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Lisanslı depolar, tarım mamullerinin depolanmasına yönelik hizmet veren kuruluşlar olup uzun süreli depolanmaya uygun nitelikteki mamullerim depolamaktadırlar (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2006: 2). Bu depolar; standardize edilebilen hububat, fındık, arpa, buğday, çavdar, pamuk vb. ham ve işlenmiş mamulleri belli standartlara göre depolama imkânı sunmaktadır. Lisanslı depoculuk sistemi (LDS) ise tarımsal mamullerinin kalite ve gerçek değerlerine göre fiyatlandırma yapabilmeye imkân vermektedir. Bu bağlamda mamullerde belli bir standardı yakalamayı amaçlamaktadır. Lisanslı depoculuk, 10 Şubat 2005 tarihinde 5300 sayılı Kanun ile ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Lisanslı depoculuk sistemi ile ürünlerin kaliteleri belirlenerek sağlıklı ve sigortalı ortamlarda depolanmaları sağlanmakta ve mamullerinin ticareti kolaylaştırılmaktadır. Bu sistem sayesinde üreticiler, ürünlerini fiyatların düşük olduğu hasat dönemlerinde elden çıkarmak zorunda kalmamakta, piyasada arz ve talep dengesi ile fiyat istikrarı sağlanmakta, ürün sahipleri ürün senetlerini teminat göstererek kredi alabilmektedir. Bu şekilde gelişmiş bir piyasanın oluşacağı da düşünülmektedir. Bu sistemin en önemli yararının ise üreticinin ihtiyacı olduğu dönemde mamulünü değerlendirmek amacı ile hasat dönemi dışında satması ve ilgili dönemde depo sağlamasıdır. Bu yararı sayesinde piyasadaki mamul arzının daha uzun döneme yayılması sağlanabilir (Memiş ve Keskin, 2015: 620-621).

Lisanslı depoculuk sistemi, standartları belirlenmiş tarım mamullerinin ticaretini geliştirmek için sisteme ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi ve mamullerin finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkarmayı da amaçlamaktadır (Büyükcebeci, 2006: 53). Ürün senedi sayesinde; mamullerin fiziki olarak yer değiştirmeden el değiştirmesi sağlanmaktadır. Ürün senedi ile ürünler hububat borsalarında işlem görmekte ve kredi kullanımı da bu sayede yaygınlaşmaktadır. Lisanslı depoculuğun sektör olarak 2019 yılındaki hacminin 4-5 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu durum dikkate alındığında, hızla büyüyeceği, devlet desteğini daha fazla alacağı ve lojistik sektörünü de beraberinde büyüteceği düşünülmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin birçok avantajı olduğu dikkate alınarak bu çalışmada, Lisanslı depoculuk sistemi ve beraberinde getirdiği Elektronik Ürün Senedi Sistemi (ELÜS) değerlendirilmektedir. Yapılan değerlendirmelerden yola çıkılarak depoculuk sistem sağlayıcılarına ve araştırmacılara gerekli önerilerde bulunulacaktır.

Lisanslı Depoculuk ve ELÜS Sistemi

Lisanslı depoculuk, depolamaya uygun nitelikte olan tarım ürünlerinin sınıf ve kalitelerinin yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlarca belirlenmesi ve depolanması olarak bilinmektedir. 19 Ekim 2001 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye'nin ilk vadeli işlemler borsası, İzmir ilinde kurulmuştur (Saygılıer, 2009: 9). Daha sonraki süreçte "Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi" 2003 yılında tamamlanmıştır. Böylece Lisanslı Depoculuk Sisteminin oluşumuna ait alt yapı araştırmaları Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda yürütülmüştür. 2004 senesinde, "Birliklerde Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi" Sanayi ve Ticaret Bakanlığı desteği ile Dünya Bankasıyla ortak bir çalışma başlamıştır. Proje, TBMM Genel Kurulu tarafından 10.02.2005 yılında 5300 Sayılı "Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu" adı altında kabul görmüştür. Kanun, 17.02.2005 senesinde ve 25730 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe alınmıştır. İlgili olan kanunla tarım ürünlerinin ambarlanması ve alım satımında mühim bir yere sahip olan toplulukların Lisanslı Depoculuk Sistemine entegrasyon sağlaması amaçlanmıştır (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2006: 2; Memiş ve Keskin, 2015: 620). Nihayetinde 10/02/2005 tarihinde kabul gören 17\02\2005 tarihi 25730 sayılı Resmi Gazetede Lisanslı Depoculuk Sitemi yayımlanmıştır.

Lisanslı depoculuk uygulamaları Türkiye'de Polatlı Ticaret Borsası ve İzmir Ticaret Borsası lisanslı depo sisteminin ilk çalışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar dışında Bandırma dâhil olmak üzere lisanslı depo sayıları giderek artmaktadır (Memiş ve Keskin, 2015: 623-625).

Lisanslı depoculuk beraberinde ELÜS sistemini de getirmiştir. Elektronik Ürün Senedi (ELÜS), Merkezi Kayıt Kuruluşlarında oluşturulmuş bilgisayar üzerinden yapılan elektronik kayıtları ifade etmektedir. Şahıslar, lisanslı depolara elektronik ürün senedi düzenlenmiş olmadan da mahsulünü ambarlayabilirler.

YÖNTEM

Çalışmanın yöntem kısmında, Yetkilendirilmiş Borsalar listesinde yer alan Bandırma Ticaret Odasının ELÜS sistemine dair bir inceleme ve değerlendirme yapılacaktır. Bu anlamda çalışma tanımlayıcı bir çalışma niteliğindedir.

BULGULAR

Yetkilendirilmiş Borsalar

Lisanslı depo işletmelerinin mahsul teslimatlarının karşılığında düzenleyecekleri Elektronik Ürün Senetleri ticaretinin işlemleri Ticaret Bakanlığı tarafından yetki verilmiş Ticaret Borsalarınca gerçekleştirilmektedir. Bu hususta yetki verilmiş Ticaret Borsaları aşağıda bulunan tabloda açıklanmıştır. Bandırma Ticaret Borsası 900.000,00 TL. Ödenmiş sermaye ile Türkiye Ürün İhtisas Borsası A.Ş.' de de kurucu üye olarak yer almıştır (bantb.org, 2017).

Tablo 1. Yetkilendirilmiş Borsalar

Sıra	Borsa Adı	Lisansın Kapsamı
1	Polatlı Ticaret Borsası	Ulusal
2	Ankara Ticaret Borsası	Ulusal
3	Bandırma Ticaret Borsası	Ulusal
4	Lüleburgaz Ticaret Borsası	Ulusal
5	Çorum Ticaret Borsası	Ulusal
6	Düzce Ticaret Borsası	Ulusal
7	İzmir Ticaret Borsası	Ulusal
8	Konya Ticaret Borsası	Ulusal
9	Gaziantep Ticaret Borsası	Ulusal
10	Adana Ticaret Borsası	Ulusal
Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2013		

Bandırma Ticaret Borsası Tarafından Kurulacak Lisanslı Depo Projesi

Lisanslı depoculuk sistemi ile ürün ihtisas borsası, ayrılmaz bir bütündür. Ancak Türkiye'de bir ürün ihtisas borsası yokluğu ticaret borsaları vasıtasıyla giderilmeye çalışılmaktadır (Saygılıer, 2009). Bandırma ticaret borsası da bu amaca hizmet etmeye çalışmaktadır. Bandırma'da bulunan üreticilerin hasat zamanı mallarını düşük fiyattan pazarlayarak kardan pay alma oranını azaltmasını önlemek için, Bandırma Ticaret Borsası tarafından lisanslı depo kurulması gündemdedir.

Bandırma Kurulması Planlanan Lisanslı Depoların Gerekliliği

Bandırma'da Ticaret Borsası tarafından yapılan araştırmalar sonucu elde edilen verilere göre, 2012 yılında bu ilçede 33.960 ha tarla arazisi bulunmaktadır. Bunun yanında 1.665 ha sebze

arazisi, 1.510 ha zeytinlik, 285 ha meyvelik-dutluk, 66 ha bağ ve 3.414 ha diğer araziler bulunmaktadır. Bütün tarım arazilerine bakıldığında, tarla arazisi toplam tarım arazisinin %83'ünü oluşturmaktadır. Bu da gösteriyor ki ilçede büyük oranda ekim yapılmaktadır (Yılgör vd., 2013).

Tablo 5. Bandırma'da Tarla Arazisinden Elde Edilen Üretim ve Verim

Ürünler	Ekiliş (Da)	Üretim (ton)	Ort. Verim (kg/da)
Buğday	192.000	77.100	401
Arpa	14.800	5.980	404
Yağlık Ayçiçeği	77.000	17.180	223
Kavun	5.500	11.000	2.000
Çeltik	5.469	4.375	800
Yulaf(dane)	1.031	222	215
Kanola	11.500	3.680	320
Kaynak: Yılgör vd.(2013). Türkiye'de Tahıl Üretimi.			

Yukarıdaki tabloda 2012 yılında Bandırma'da bazı mahsüllere göre ekilen tarım arazileri, bu arazilerden elde edilen üretim miktarı ve verimliliği hakkında veriler verilmiştir. Bu verilere bakıldığında en çok üretimi yapılan ürün, buğday olarak görülmektedir. Bandırma'da kurulması planlanan lisanslı depoların kapasiteleri 40.000+30.000 tondur. Bu depolara hemen hemen bütün mallardan koyulabilir. Üretim miktarları, depolara konulabilecek tahıl potansiyelini belirtmektedir. Bu durum açıkça gösteriyor ki Bandırma'da kurulması planlanan depoların önemi ilçe için yadsınamayacak büyüklüktedir.

Lisanslı Depo Sisteminde Maliyet Kalemleri

Lisanslı depo şirketleri, kurulum için gerekli inşaat masrafları hakkında bilgi vermediğinden, kendi analizlerimize göre tespit ettiğimiz takribi inşaat masrafları aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 6. Lisanslı Depo İnşası Yaklaşık İnşaat Maliyetleri

40.000 Ton (16 Adet Kuyu) Silo İnşaatı Maliyet Tablosu						
Sıra No	Yapılacak İşin Tanımı	Miktarı	Birimi m3/ton		Fiyatı	Tutar (TL)
1	Sahanın Düzlenmesi ve Kazı	1	8.000		10	80.000
2	Saha Dolgusu	1	7.500		20	150.000
3	Kuyu Temel Betonu	16	250		160	640.000
4	Kuyu Temel Donatısı (Demir)	16	24		3.000	1.152.000
5	Kuyu Dolgusu	16	800		15	192.000
6.	İşçilik	16			45.000	720.000
7	Elevatör Çukuru	1			160.000	160.000
8	Tremiler	1			80.000	80.000
9	Kontrol Odası	1			60.000	60.000
10	Yönetim Bina	1			300.000	300.000
11	Saha Betonu ve İhata	1	2.000		200	400.000
Genel Toplam						3.934.000

Yatırımın kalemlerinde arazi tutarı yansıtılmamıştır. Çünkü depoların yapılacağı arsa Bandırma Ticaret Borsasının öz malıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucunda Bandırma'da lisanslı depo kurulumunun gerekli ve uygun olduğu görülmektedir. ELÜS siteminin kullanılmasının da üreticiye büyük kazançlar sağlayacağı söylenebilir. Üretici elde ettiği mahsülü depolara koyup bu senedi aldıktan sonra senedi hipotek gösterip kredi çekebilir, borsa veya diğer yollarla pazarlayabilir. Bandırma ve çevre yerleşim yerlerindeki üreticilerin de bu avantajlardan yararlanması sağlanmalıdır. Öneminden dolayı bu çalışma ile Lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı sisteminin tanıtılması ve Bandırma ilçesindeki gerekliliği ortaya konulmuştur. Bu anlamda ELÜS sisteminin Bandırma Ticaret Borsası açısından değerlendirilmesine de yer verilmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar itibari ile sektöre katkıları bulunmaktadır. Çiftçilerle sektörel kesimin lisanslı depo üzerine yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olmaması, şirketlerin doluluğu bakımından risk oluşturmaktadır. Ancak Bandırma Ticaret Borsasının imkânları dâhilinde bulunan konferans salonunun etkin kullanılması ve bölgemizde bulunan çiftçi, tacir, sanayiciler ve diğer kişilere lisanslı deponun yararları üzerine bilgi verilmesi Lisanslı depolara olan isteğin artmasına sebep olacaktır.

Bandırma Ticaret Borsasınca Bandırma' da kuruluşu gerçekleşecek olan lisanslı depoculuğa geçilebilmesi için işletmenin kuruluş işlemlerinin yapılması, depoların inşasının bitmesi ve düzenleme tablolarına elverişli çalışacak insanların bulunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Büyükcebeci, Ö. (2006). Vadeli İşlem Piyasaları ve Türkiye'de Buğdaya Dayalı Vadeli İşlemlerin Uygulanabilirliği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hekimoğlu, B. & Altındeğer, M. (2006). Tarım ürünleri lisansli depoculuk sistemi ve etkileri. http://samsun.tarim.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Tarimsal_strateji/tarim_ürünleri_lisanslı_ depoculuk_sistemi_ve_etkileri.pdf,(08.01.2013).

Memiş, S., & Keskin, H. D. (2016). Fındık mamulü ihracatı yapan işletmelerin lisanslı depo yer seçimine yönelik algılarının faktör analizi yöntemiyle belirlenmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(2), 83-113.

Saygılıer, G. (2009). İzmir Pamuk Borsasının Etkinleşmeme ve Gelişememe Nedenleri, Çözüm Önerileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ünal, M. R. (2011). Tarım ürünleri lisanslı depoculuk araştırma raporu. Malatya: T.C. Fırat Kalkınma Ajansı.

Yılgör M; Seyhan M; Sevim Z. (2013). Türkiye'de tahıl üretimi, bandırma ticaret borsası. https://www.bantb.org.tr/upload/dosyalar/773_tahil.pdf., Afyonkarahisar ticaret borsası hububat lisanslı depoculuk fizibilite raporu

Ekonomi

(Economy)

İhtiyaç Duyulan Teknoloji Düzeyinin Belirlenmesindeki Kritik Unsurlara Yönelik Bir Uygulama

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk KORUCUK [1]
Öğr. Gör. Erhan Nuh ÖZTÜRK [2]

ÖZET

20. yüzyılın en önemli unsurlarından birisi olan teknoloji hızına yetişilemeyecek bir biçimde gelişimini sürdürmektedir. Günümüzde işletmeler hayatlarını devam ettirip rekabet düzeylerini artırmaları teknolojiden yoğun bir biçimde yararlanmalarına bağlıdır. Ayrıca teknoloji işletmelerin ölçek ekonomilerinden faydalanması ve kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılması bakımından önemli yer tutmaktadır. Yine ancak teknoloji ile işletmeler küreselleşme sürecine odaklanabilmektedir. Aynı zamanda yeni pazarlara girebilmeleri teknolojiden etkin şekilde faydalanmalarına bağlıdır (Korucuk ve Tatlı, 2017 , 237).

Bradley vd., (1993)' e göre yeni teknolojiler, yeni endüstriler ortaya çıkarmakta, var olan endüstrilerin yeniden yapılanmasına neden olmakta ve firmaların rekabet etme şeklini radikal olarak değişime uğratmaktadır. İnsanların birlikte çalışma şekli değişirken, onların çabalarını destekleyecek farklı örgüt yapıları da daha belirgin hale gelmektedir.

Ghani v.d, (2002) ise bir organizasyonda kullanılan teknoloji, firma örgüt yapısını etkilemekte ve onun yeniden oluşmasına neden olmaktadır. Kullanılan teknolojilerin, örgüt yapısıyla uyumlu hale getirilmesiyle, verimlilik artışı sağlanmasının çok daha olası olduğu görülmektedir. Yeni teknoloji kullanan firmaların düşük performansına atfedilen nedenlerden biri olarak da, değişen çevreye rağmen statik kalan ve yeni teknolojiye uyumlu olmayan firma örgüt yapısı olduğu ileri sürülmektedir.

Bir ülkeye ya da işletmeye transfer edilecek teknoloji düzeyinin belirlenmesi ise ekonomik kalkınma, gelişmişlik ve istihdam açısından önem arz eden temel bileşenlerdendir. Bu bileşenler genel olarak; mühendislerin ön yargısı, lokal teknolojilerden yararlanma, kullanılmış makine ve tesis ithali, emek yoğun sistemlere karşı ön yargı ve komple fabrika ithali olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda karmaşık ve zor bir süreç olan teknoloji düzeyinin belirlenmesi ve karar alma çok sayıda değişkenin bir arada bulunduğu bir problem olarak düşünülebilir.

Bu çerçevede çalışma Balıkesir İli 'nin Bandırma ilçesindeki 10 ve üzeri çalışanı olan İşletmelerde ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesi sürecinde dikkate alınması gereken kritik unsurların önem derecelerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler ile Analitik Hiyerarşi Prosesi yöntemi kullanılarak faktörlerin önem dereceleri ortaya koyulmuştur. Analiz sonuçlarına göre en önemli ana faktör "lokal teknolojilerden yararlanma" ile "mühendislerin ön yargısı" olmuştur. Nispeten diğer önemli ana faktörün ise "kullanılmış makine ve tesis ithali" olduğu görülmüştür. En az öneme sahip ana faktörler ise "komple fabrika ithali" ile "emek yoğun sistemlere karşı ön yargı" olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji Düzeyi, Teknolojik Düzeyinin Belirlenmesindeki Kritik Unsurlar, Analitik Hiyerarşi Prosesi Yöntemi.
JEL Kodları: M11

[1] Giresun Üniversitesi, selcuk.korucuk@giresun.edu.tr, Giresun.
[2] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, enuhozturk@karaman.edu.tr, Karaman.

An Application For Critical Aspects in Determining the Technology Level Needed

Assist. Prof. Dr. Selçuk KORUCUK [1]
Lecturer Erhan Nuh ÖZTÜRK [2]

ABSTRACT

One of the most important elements of the 20th century, the technology continues to develop in a way that cannot be reached. Today, enterprises have to continue their lives and increase their level of competition depends on the intensive use of technology. In addition, technology enterprises take advantage of scale economies and have an important place in terms of effective, economical and efficient use of resources. Yet again, technology and businesses can focus on the globalization process. At the same time, their ability to enter new markets depends on their effective use of technology (Korucuk and Tatlı, 2017 , 237).

According to Bradley et al. (1993), new technologies create new industries, restructure existing industries, and radically change the way firms compete. As the way people work together changes, different organizational structures that support their efforts become more evident.

Ghani et al. (2002) is a technology used in organizations, organizational structure affects the company and its causes to occur again. By aligning the technologies used with the organizational structure, it is seen that the productivity increase is much more likely. One of the reasons attributed to the low performance of the companies using new technology is the firm organizational structure that remains static despite the changing environment and is not compatible with the new technology.

Determining the level of technology to be transferred to a country or business is one of the main components of economic development, development and employment. These components are generally; engineers' bias, using local technologies, importing used machinery and facilities, pre-judgment against labor intensive systems and complete factory import. In this context, the determination of technology level, which is a complex and difficult process, and decision making can be considered as a problem where a large number of variables coexist.

In this context, the study aimed to determine the importance of critical factors that should be taken into consideration in the process of determining the level of technology needed in enterprises with 10 or more employees in Bandırma district of Balıkesir.

The obtained data severity of the factor using the Analytic Hierarchy Process method has been disclosed. The results showed that the most important key factors "to take advantage of local technology" and the "bias of the engineers has been". The main factor is relatively more important ", importing used machinery and facilities " was seen that. At least importance, the main factors "complete plant importation" and "prejudice against labor-intensive system has been".

Keywords: Technology Level, the Determination of Critical Factors Technological Level, Analytical Hierarchy Process Method.
JEL Codes: M11

[1] Giresun University, selcuk.korucuk@giresun.edu.tr, Giresun.
[2] Karamanoğlu Mehmetbey University, enuhozturk@karaman.edu.tr, Karaman.

GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nin başlamasından bu yana teknolojik değişmenin ekonomik büyüme ve istahdam üzerindeki etkisi iktisatçıların ve politika yapıcıların ilgisini çekmiştir. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında klasik iktisatçılar teknolojik değişim sürecine çalışmalarında önemli bir yer vermişlerdir. Teknolojik değişmenin istihdam üzerine etkisi tekrar iktisatçıların ve politika yapıcıların gündemindedir. Son yirmi yılda pek çok köklü teknolojilerin (elektronik, esnek imalat sistemleri, enformasyon ve iletişim teknolojileri gibi) geliştirilmiş olmasına ve "beşeri sermaye" ve AR-GE gibi fiziki olmayan varıklara yatırım büyük oranda arttırılmasına rağmen üretkenlik artışı düşük oranlarda gerçekleşmiştir. (Taymaz, 1997: 1)

Teknolojinin transfer yoluyla temin edilmesi kısa vadede teknolojik ilerlemeye katkıda bulunsa da, uzun vadede etkileri oldukça düşüktür. Uzun vadede teknolojik olarak ilerlemenin en etkili yolu, teknolojinin üretilmesidir. Bu noktada, teknoloji yönetimi çalışmaları içinde önemli bir yere sahip olan Ar Ge faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Ar Ge çalışmaları, oldukça kapsamlı ve maliyetli olmasının yanı sıra, getirisinin uzun vadede olması nedeniyle, işletmeler açısından riskler içermektedir. Bu riskleri en aza indirerek Ar Ge'den etkili bir şekilde faydalanmak, faaliyetlerin sistematik bir çerçevede yürütülmesine ve Ar Ge performans ölçümlerinin yapılmasına bağlıdır. (www.anahtar.sanayi.gov.tr, 2019).

Son yıllarda yapılan çalışmalar yeni teknolojiler (uluslararası) rekabet gücü kazanmaktaki önemini vurgulamaktadır. Yeni teknolojilerin kullanımı ve yenilik yapma kapasitesi rekabet gücünün ve, böylece, "küresel ekonomi" içinde firmaların ayakta kalmasının ve istihdam yaratabilmesinin ana koşulu olarak görülmektedir. Teknolojik gelişmenin önemi üzerine bu artan vurguya karşın, teknolojik gelişme ve istihdam üzerine Türkiye'de yapılan ampirik çalışma eksikliği oldukca şaşırtıcıdır. Bu çalışmada Türkiye imalat sanayiinde ihtiyaç duyulan teknolojik düzeyinin belirlenmesindeki kritik unsurlar analiz edilmesi amaçlanmıştır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Günümüz rekabet koşullarında, teknoloji geliştirme çalışmaları işletmeler açısından kaçınılmaz olmuştur. Teknoloji geliştirme faaliyetleri oldukça kapsamlı faaliyetler dizisinden oluşmaktadır. Bunlar arasında teknolojinin transfer edilmesi, kullanılması ve üretilmesi bulunmaktadır. Bu bağlamda konu ile yapılan çalışmalar incelendiğinde bazıları şu şekildedir:

İleri ve Horasan (2010), yaptıkları çalışmalarında Rekabetin her geçen gün daha da arttığı günümüz iş dünyasında teknolojiye ve Ar-Ge'ye büyük önem verilmesiyle işletmeler, kalıcı ve sürdürülebilir kârlı bir büyümeyi sağlayacağını ifade etmişlerdir. Ar-Ge ve teknoloji yönetimleri, firmaların sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmesinde önemli bir unsur olarak ön plana çıktığını, bu yoğun rekabet ortamında teknolojiyi üreten, geliştiren, teknolojiye hakim olan ve üzerine yoğunlaşan işletmelerin dünyaya istedikleri şekilde yön verebileceklerini belirtmişlerdir.

Taymaz (1997), çalışmasında ülkemiz imalat sanayisinde teknolojik değişme ve istihdamın oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'de imalat sanayisinde teknolojik değişmelerin etkilerini araştırmıştır.

Karadal ve Türk (2008), Günümüzde işletmeler, teknolojiyi işlerine dahil etmedikleri sürece başarılı olamadıklarını, toplam kalite yönetiminin uygulamaya geçirilmesiyle tüm işletmelerin amacı olan; daha hızlı, daha kaliteli ve daha ucuz üretim, ancak, teknolojinin işletme süreçlerinde kusursuz biçimde uygulanması sonucunda gerçekleştirilebileceğini ifade etmişlerdir.

Teknolojinin işletme süreçlerinde kusursuz biçimde uygulanması ise doğru teknoloji yönetimiyle mümkün olabileceği belirtmişlerdir.

Özel ve Öztemel (2018), yapmış oldukları çalışmalarında her geçen gün hayatımızı daha çok etkileyen teknolojinin, özellikle üretim sektöründe büyük öneme sahip olduğunu belirterek, Teknolojik yetkinliği yüksek işletmelerin rekabet gücü de yüksek olduğundan pazar paylarının da daha geniş olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Özellikle üretim sektöründe yer alan işletmeler devamlılıklarını ve rekabetçi yapılarını koruyabilmeleri için birçok unsurun yanında teknoloji yönetimine de büyük önem vermeleri gerektiği yönünde görüşlerini açıklamışlardır. Teknolojik yetkinliğini arttıran işletmeler, böylece bünyelerinde kuracakları ARGE birimleri ile daha yenilikçi ürünler ve sistemler geliştirebilme yeteneğine sahip olabileceklerini belirtmişlerdir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörlere yönelik Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yaklaşımından yararlanılmıştır. Literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda belirlenen faktörler AHP yöntemi ile ağırlıklandırılmıştır. Bu bölümde ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörlerin ağırlıklandırılmasında kullanılan AHP yöntemi anlatılmıştır.

A. ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİ (AHP) YÖNTEMİ

Saaty tarafından 1977 yılında geliştirilen yöntem karar verme ve ölçmede kullanılan matematiksel bir teoridir (Saaty ve Niemira, 2006: 1).

Yöntemin uygulama adımları şu şekildedir;

1. Aşama: Hiyerarşik Yapının Oluşturulması

Bu aşamada alternatfiler, amaç ve kriterler verilmektedir (Saaty, 2008, 85).

2. Aşama: Önceliklerin Belirlenmesi

Kriterler arası karşılaştırma matrisi, *nxn* boyutlu bir kare matristir. 1994 yılında Saaty tarafından geliştirilen göreli önceliklendirme ölçeği olan "1 - 9" ölçeğinden faydalanılır.

3. Aşama: Özvektörün (Göreli Önem Vektörünün) Belirlenmesi

Kriterlerin yüzde önem dağılımlarını belirlemek için, karşılaştırma matrisini oluşturan sütun vektörlerinden yararlanılır ve *n* sayıda ve *n* bileşenli B sütun vektörü oluşturulur. B sütun vektörlerinin hesaplanmasında Denklem (1)'den yararlanılır.

$$b_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^{n} a_{ij}} \qquad (1)$$

n sayıda B sütun vektörü, bir matris formatında bir araya getirildiğinde ise aşağıda gösterilen C matrisi elde edilir.

$$C = \begin{bmatrix} c_{11} & c_{12} & \dots & c_{1n} \\ c_{21} & c_{22} & \dots & c_{2n} \\ . & & & . \\ . & & & . \\ . & & & . \\ c_{n1} & c_{n2} & \dots & c_{nn} \end{bmatrix}$$

$$w_i = \frac{\sum_{j=1}^{n} c_{ij}}{n} \qquad (2)$$

4. Aşama: Tutarlılık Oranının Hesaplanması

AHP yönteminde Tutarlılık Oranı (CR) ile, bulunan öncelik vektörünün ve dolayısıyla kriterler arasında yapılan birebir karşılaştırmaların tutarlılığın test edilebilmesi imkânını sağlamaktadır.

$$D = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ . & & & . \\ . & & & . \\ . & & & . \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} x \begin{bmatrix} w_1 \\ w_2 \\ . \\ . \\ . \\ w_n \end{bmatrix}$$

$$E_i = \frac{d_i}{w_i} \quad i = 1,2,\dots,n \qquad (3)$$

$$\lambda = \frac{\sum_{i=1}^{n} E_i}{n} \qquad (4)$$

λ hesap edilditen sonra Denklem (5)'den faydalanılarak Tutarlılık Göstergesi (CI), hesap edilir.

$$CI = \frac{\lambda - n}{n-1} \qquad (5)$$

Son olarak da Denklem (6)'dan faydalanılarak CR değeri bulunur.

$$CR = \frac{CI}{RI} \qquad (6)$$

Hesaplanan CR değerinin 0,10'den küçük olması karar vericinin yaptığı karşılaştırmaların tutarlı olduğunu gösterir. CR değeri 0,10'dan büyük ise çalışmada tutarsızlık söz konusudur.

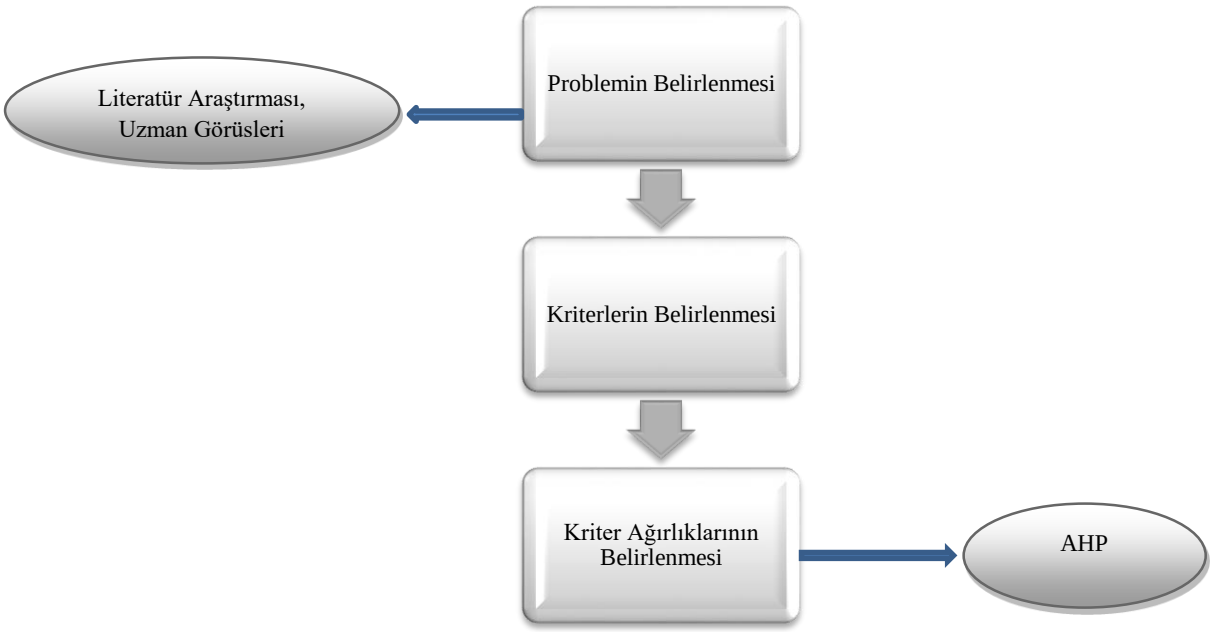

Şekil 1: AHP Uygulama Aşamaları

B. UYGULAMA

Araştırmda ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörlerin değerlendirilmesi için çok kriterli karar modeli oluşturulmuştur. Şekil 1'de ifade edilen modelin uygulama adımları doğrultusunda sırasına göre işlemler yapılmıştır. Karar modeline göre literatür taraması ve uzman görüşleri yararlanılarak ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörler tespit edilmiştir. Tespit edilen faktörler aynı önem düzeyine sahip olmadığından, faktörlerin önceliklendirilmesine gerek duyulmaktadır. Bu kapsamda, AHP yöntemi ile ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörler ağırlıklandırılmıştır. Kriterler belirlenirken uzman görüşleri, literatür taraması, , Sivil Toplum kuruluşları, işletme yöneticileri ile akademisyenlerden faydalanılmıştır. Kriterler belirlenirken Kobu (1996), North (1997) ve Çelikçapa ve Kaygusuz (2010) çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tablo 1. Karar Kriterleri

Ana Kriterler
Kullanılmış Makine ve Tesis İthali (K_1)
Komple Fabrika İthali (K_2)
Mühendislerin Ön Yargısı (K_3)
Lokal Teknolojilerden Yararlanma (K_4)
Emek Yoğun Sistemlere Karşı Ön Yargı (K_5)

C. KRİTERLERİN AĞIRLIKLANDIRILMASI

AHP yönteminden yararlanılan bu aşamada kriterlerin değerlendirilmesi için ikili karşılaştırma anketi oluşturulmuştur. Konunun paydaşları Sivil Toplum kuruluşları (2), Bandırma ilçesi'ndeki 10 ve üzeri çalışanı olan işletme yöneticilerine (19) ve akademisyenlere (2) toplamda 23 uzmana anket sunulmuştur. Görüşlere ilişkin tablolar Ekler kısmında verilmiştir. AHP önem ölçeğine göre oluşturulan ikili karşılaştırma matrisi ile tespit edilen kriterlerin ağırlıkları bulunmuş ve Tablo . 2 de verilmiştir. Bu kapsamda tutarlık analizi yapılmış, *CR* değeri 0,07967 olarak belirlenmiştir. CR 0,07967 < 0,10 olduğundan sonuç tutarlıdır.

Tablo .2 Kriterlere İlişkin Ağırlık Değerleri

	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5
Ağırlık	0,174	0,036	0,272	0,427	0,091

Tablo 2'e göre ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörlerin için en önemli ana kriterin "Lokal Teknolojilerden Yararlanma "olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan diğer önemli ana kriterler ise sırasıyla "Mühendislerin Ön Yargısı " ile "Kullanılmış Makine ve Tesis İthali " olduğu tespit edilmiştir. İhtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesindeki kritik faktörlerin için en az öneme sahip ana kriter " Komple Fabrika İthali" olmuştur. Nispeten az öneme sahip diğer ana kriter ise " Emek Yoğun Sistemlere Karşı Ön Yargı" olduğu saptanmıştır.

3. SONUÇ

Küreselleşmenin getirisi olan teknolojik ilerlemenin ortaya çıkardığı yapı işletmeleri yoğun ve dinamik bir rekabet ortamına sokmaktadır. Faaliyetlerini bu şekilde yürütmek zorunda kalan işletmeler de ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesi rekabet üstünlüğü elde etmede önemli kaynak oluşturmaktadır. Öyleki, ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyinin belirlenmesi ve uygulanması pazar koşullarında ayakta kalabilme ve yenilikleri takip ederek uygun organizasyonel yapılar oluşturmada önemlidir.

Bu çerçevede çalışmanın amacı, Bandırma'daki 10 ve üzeri çalışanı olan imalat işletmelerinde ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyindeki kritik faktörlerin belirlenmesi ve belirlenen kritik faktörlerin AHP yöntemi ile ağırlıklandırılmasının yapılmasıdır. Buna göre "Lokal Teknolojilerden Yararlanma" ihtiyaç duyulan teknoloji düzeyini etkileyen en önemli ana kriter olmuştur. Bu kriteri, sırasıyla; "Mühendislerin Ön Yargısı " ile "Kullanılmış Makine ve Tesis İthali" kriterleri izlemiştir. İhtiyaç duyulan malzeme düzeyini etkileyen en az öneme sahip olan ana kriter ise " Komple Fabrika İthali" olmuştur. Nispeten daha az öneme sahip diğer ana kriter ise "Emek Yoğun Sistemlere Karşı Ön Yargı", olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada konunun tarafları olduğu düşünülen uzmanlar ile görüşülmüş ancak zaman kısıtı nedeniyle bu sayı artırılamamıştır. Öte yandan bu çalışmada ele alınan problem başka alanlarada uygulanabilir.

Ayrıca söz konusu çalışma gelecekte diğer çok kriterli karar verme ve / veya parametrik veya parametrik olmayan diğer yöntemler ile bulanık mantık ilave edilerek geliştirilebilir ve sonuçlar kıyaslanarak tartışılabilir.

KAYNAKLAR

Bradley, S.P., Hausman, J.A., Nolan, R.L. (1993). Globalization, technology and competition. Boston: Harvard Business School Pres.

Çelikçapa, F, O, ve Kaygusuz S, Y, (2010), "Teknoloji Yönetimi, Dora Yyaınları, Bursa.

Ghani, K.A., Jayabalan, V., Sugumar, M. (2002). Impact of advanced manufacturing technology on organizational structure. The Journal of High Technology Management Research, 13, 157-175.

Kobu, B, (1996), "Üretim Yönetimi, 9. Baskı, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme İktisadı Enstitüsü Araştırma ve Yardım Vakfı, No:1, İstanbul.

Korucuk, S, ve Tatlı, Y, (2017), "Lojistik Firmalarında Teknoloji Kullanımı: TR A1 Bölgesinde Bir Araştırma" Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7, İktisad Özel Sayısı, 237-251.

North, K, (1997), "Localizing Global Production, Geneva, International Labour Office.

Saaty, T. L. (2008). Decision Making with the Analytic Hierarchy Process, International Journal of Services Sciences, 1 (1), 83-98.

Taymaz, E. (1997), "Türkiye İmalat Sanayisinde Teknolojik Değişme ve İstihdam"DİE: Ankara, 1998

https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/isletmelerde-teknoloji-ve-ar-ge-yonetimi/192

EKLER

EK:1. Kirterler Açısından Karar Matrisi Ağırlıklar ile Tutarlılıklar

	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	Ağırlıklar (W)	Tutarlılık Oranı (CR)
K_1	1	7	1/3	1/3	3	0,174	0,07967<0,010 tutarlı
K_2	1/7	1	1/7	1/7	1/3	0,036	
K_3	3	7	1	1/3	3	0,272	
K_4	3	7	3	1	3	0,427	
K_5	1/3	3	1/3	1/3	1	0,091	

J Eğrisi Etkisinin Eşbütünleşme, Nedensellik ve Wilcoxon İşaret Sıra Testi ile Değerlendirilmesi: Bandırma İlçesi Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Yalçın ELMAS [1]
Araştırmacı Yasin ELMAS [2]

ÖZET:

Döviz kurlarındaki ani şoklar dış ticaret dengesi üzerinde önemli etkilere sahiptir. Literatürde "J Eğrisi Etkisi" olarak adlandırılan görüşe göre, döviz kurlarında meydana gelen bir devalüasyondan sonra mevcut dış ticaret açığının önce artması, bir süre sonra eski dengenin sağlanması, ardından dış ticaret fazlası verilmesi öngörülmektedir. Dış ticaret dengesi ile zaman arasında fonksiyonel bir ilişki kuran bu yaklaşımda, ticaret dengesi zaman patikasının "J" harfine benzer bir süreç izlediği varsayılmaktadır. Söz konusu ilişkinin kısa ve uzun dönem fiyat esneklikleri arasındaki farktan kaynaklandığı, kısa dönemde ekonomik aktörlerin şoktan kaynaklanan yeni duruma çabuk adapte olamadıkları kabul edilmektedir. Çalışma da Bandırma ilçesi için J Eğrisi Etkisinin geçerli olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu itibarla 1996-2015 dönemi aylık dış ticaret dengesi ve reel döviz kuru verileri mevsim ve enflasyon etkilerinden arındırılmıştır. Değişkenlerin birinci farkları alındığında durağan hale geldikleri, aralarında eş bütünleşmenin bulunduğu ve reel döviz kurundan dış ticaret dengesine doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğu tespit edilmiştir. Eş bütünleşme analizleri değişkenlerin şoklardan birlikte etkilendiği hakkında bilgi vermekle birlikte, etkinin J eğrisi şeklinde olup olmadığı hususunda fazlaca bir bilgi sunmamaktadır. Bu nedenle araştırma konusu literatürde yer alan benzer çalışmalardan ayrılarak Wilcoxon İşaret Sıra Testi ile de sınanmıştır. Analiz için öncelikle reel döviz kurunda yüzde 5'den daha fazla olan değer kayıpları, şok dönemleri olarak tespit edilmiştir. Ardından belirlenen dönemlerden önceki ve sonraki dönemler arasında dış ticaret dengesinin farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Wilcoxon İşaret Sıra Testi sonuçları, şoktan önce mevcut olan dış ticaret açığının şokla birlikte daha da arttığına, ancak iki dönem sonra şokun etkisinin sistemden çıktığına işaret etmektedir. Dolayısı ile Bandırma'nın dış ticaret dengesi için "J Eğrisi Etkisinin" geçerli olduğunu söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Uluslararası Ticaret, J Eğrisi Etkisi, Bölgesel Gelişme, Wilcoxon İşaret Sıra Testi, Bandırma
JEL Kodu: F10, F31, R10

[1] Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi GUBYO Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, yalcinelmas@ibu.edu.tr
[2] Bağımsız Araştırmacı, yasinelmas76@yahoo.com.tr

Evaluation of J Curve Effect with Cointegration, Causality and Wilcoxon Sign Rank Test: The Case of Bandırma District

Assist. Prof. Yalçın ELMAS [1]
Researcher Yasin ELMAS [2]

ABSTRACT:

Sudden shocks in exchange rates have significant effects on the foreign trade balance. According to the opinion called "J Curve Effect" in the literature, after the devaluation of exchange rates, it is foreseen that the current foreign trade deficit will increase first, after a while the old balance will be achieved and then foreign trade surplus will be given. In this approach, which establishes a functional relationship between foreign trade balance and time, it is assumed that the trade balance time path follows a process similar to the letter "J". It is accepted that this relationship stems from the difference between short and long term price elasticities and that economic actors are not able to adapt quickly to the new situation caused by shock in the short term. In this study, it is aimed to determine whether J Curve Effect is valid for Bandırma district. Accordingly, monthly foreign trade balance and real exchange rate data for the period 1996-2015 are adjusted for seasonal and inflation effects. When the first differences of the variables were taken, they became stable, there was cointegration between them and there was a one-way causality from real exchange rate to foreign trade balance. Although cointegration analyzes provide information about the effect of variables on shocks, it does not provide much information on whether the effect is in the form of J curve. For this reason, the subject of the research was separated from similar studies in the literature and tested with Wilcoxon Sign Rank Test. For the analysis, first of all, depreciation of the real exchange rate of more than 5 percent was determined as shock periods. Then, it was investigated whether the foreign trade balance was different between the periods before and after the determined periods. The results of the Wilcoxon Sign Rank Test indicate that the foreign trade deficit, which was present before the shock, increased with the shock, but that the effect of the shock came out after two periods. Therefore, it can be said that "J Curve Effect" is valid for Bandırma's foreign trade balance..

Keywords: International Trade, J Curve Effect, Regional Development, Wilcoxon Sign Rank Test, Bandırma
JEL Code: F10**,** F31, R10

[1] Bolu Abant Izzet Baysal University GSOAS International Trade and Logistics Department, yalcinelmas@ibu.edu.tr
[2] Independent Researcher, yasinelmas76@yahoo.com.tr

GİRİŞ

Kurlarda yaşanan olumsuz şokların Dış Ticaret Dengesin de nasıl bir etki yaratacağı sıklıkla araştırılan bir konudur. Konu hakkındaki literatür, ağırlıklı olarak Toplam Harcama (Massetme) Yaklaşımı, Marshall-Lerner Koşulu, Kurların Geçiş Etkisi ve J Eğrisi Etkisi yaklaşımları açısından tartışılmıştır. Etkiler ülkeden ülkeye ya da dönemden döneme değiştiği için tüm bu yaklaşımlara uygun sonuçlarla karşılaşılabilmektedir.

Bu çalışmada kurlardan kaynaklanan bir şok sonrasında Bandırma ilçesinin Dış Ticaret Dengesinde J Eğrisi Etkisinin ortaya çıkıp çıkmadığı değerlendirilmektedir. Alan çalışmalarının büyük çoğunluğu ülke ya da ülke grupları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Araştırma bölgesel olarak konuyu irdelemesi bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Kullanılan veriler Bandırma Gümrük Müdürlüğündeki işlemleri kapsamakla beraber elbette bu gümrükte başka il ve ilçelerin dış ticaret faaliyetleri gerçekleştiği gibi başka il ve ilçe gümrüklerinden de ilçeye ait ihracat ve ithalat işlemleri yapılmaktadır.

İlk kısımda konu ile ilgili teorik tartışma yapılmış, Dünya'da ki çalışmalar sıralandıktan sonra Türkiye'deki incelemelere yer verilmiştir. Ardından Bandırma da mevcut ekonomik durum ve dış ticaret tartışılmıştır. Yöntem bölümünde TCMB ve Ticaret Bakanlığı'ndan derlenen veriler durağanlık, Eşbütünleşme ve nedensellik testlerine tabi tutulmuş, değişkenler arasında anlamlı ve uzun dönemli ilişkiler tespit edilmiştir. Bu sonuçlar J Eğrisi Etkinin varlığına delalet etmesine rağmen literatürdeki çalışmalardan farklı olarak Wilcoxon Eşlenik Çift Testi kullanılmış, oldukça anlamlı sonuçlarla karşılaşılmıştır. Buna göre Kurdaki şokların olumsuz etkileri en az iki dönem daha devam etmektedir. Bu Bandırma da ki ekonomik aktörlerin kısa dönemde kurdaki değişime adapte olamadığını göstermektedir. Bulgular ve sonuç bölümlerinde çözüm önerilerine de yer verilmiştir.

TEORİK TARTIŞMA ve LİTERATÜR

Sabit kur sistemi uygulayan ülkelerde, yabancı paralar karşısında yerel paranın değerinin düşürülmesine devalüasyon, değerinin arttırılmasına ise revalüasyon adı verilmektedir. Sermayenin serbest dolaşımının önündeki engellerin kalkması ile birlikte sabit kur sistemi günümüzde az sayıda ülke tarafından uygulanır hale gelmiştir. Fakat devalüasyon kavramı geniş anlamda kurdaki değer kaybı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda devalüasyon ya da ulusal paranın yabancı paralar karşısında değerinde bir değişim olduğunda, dış ticaret dengesinin bundan nasıl etkileneceğe yönelik değişik görüşler bulunmaktadır.

Keynesyen temelli Toplam Harcama (Massetme) Yaklaşımı; devalüasyon olduğunda eğer ekonomi tam istihdam dengesinde ise dış ticaret açığının yurtiçi harcamaların azalması yoluyla giderilebileceğini, eksik istihdam dengesinde bulunuluyorsa yurt içi harcamaların sabit olması veya toplam hasıladan daha az artması durumunda ticaret dengesinin bundan olumlu etkileneceğini öngörmektedir (Ünsal, 2005: 579).

Neoklasik temelli Marshall-Lerner Koşulu Yaklaşımı ise devalüasyonun ticaret dengesi üzerinde olumlu sonuçlanmasının ithal malları ve ihraç malları talep esneklikleri mutlak değerleri toplamının, birden büyük olmasına bağlı olduğunu savunmaktadır (Göçer ve Elmas, 2013: 139). Ayrıca Robinson bu koşulun geçerli olabilmesi için ihraç malının arz esnekliğinin düşük, ithal malları arz esnekliğinin ise yüksek olması gerektiğini belirtmiştir (Yılmaz ve Saraç, 2014:69).

Kurların Geçiş Etkisi de bu konudaki önemli yaklaşımlardan birisidir. Bu görüşe göre ihracatçılar ve/veya ithalatçılar döviz kurundaki değişimleri yeni oluşan duruma göre sattıkları ürün fiyatlarına tam olarak yansıtabiliyorsa tam geçiş etkisi, bir bölümüne yansıtabiliyorlarsa kısmi geçiş etkisinin var olduğu kabul edilmektedir (Akdemir ve Özçelik, 2018: 37-38). Yapılan deneysel çalışmalar geçiş etkisinin ülkeden ülkeye değiştiği gibi uygulanan kur sistemlerine göre de farklı sonuçlara yol açtığını göstermektedir (Tümtürk, 2017: 841).

Bu çalışmada ele alınan J eğrisi etkisi yaklaşımının ilk kez 1973 yılında Magee tarafından ortaya atıldığı kabul edilmektedir. Magee, J eğrisi fikrinin hem 1967 İngiliz hem de 1971 ABD devalüasyonlarından sonra ticaret dengesinde görülen olumsuz kısa dönem hareketleri ışığında geliştirdiğini açıklamaktadır. Ona göre kısa dönem ayarlama süreci; mevcut sözleşme, geçiş ve miktar ayarlama dönemlerinden oluşmaktadır. Dış ticaret dengesinin; mevcut sözleşmeler devresinde kötüleşeceğini, Geçiş döneminde düzelmeye başlayacağını, Miktar ayarlama döneminde ise iyileşeceğini açıklamaktadır (Magee, 1973: 322).

Junz ve Rhomberg, Magee ile aynı dönemde yayımladıkları çalışmalarında kurdaki negatif değişime rağmen ticaret dengesinin kötüleşmesinin nedenleri üzerinde durmuşlardır. Onların araştırmaları J eğrisinin negatif kısmını açıklamaya da yardımcı olmaktadır. Junz ve Rhomberg ticaret dengesindeki iyileşmenin gecikmesini beş nedene bağlamıştır. Bunlardan ilki "**Tanınma (Kabul Etme) Gecikmesi**"dir. Buna göre alıcı ve satıcıların değişen rekabet durumun farkına varmaları zaman almaktadır. Bilginin yayılmasının önündeki dil ve mesafe engelleri nedeniyle uluslararası ticaretteki gecikmenin iç ticarettekinden daha uzun olabileceğini belirtmişlerdir. İkincisi **"Karar Gecikmesi"**dir. Yeni iş bağlantılarının kurulması ve yeni sipariş kararlarının verilmesi belirli bir zamanın geçmesini gerektirmektedir. Bir diğer gecikme nedeni **"Teslimat Gecikmesi"** olarak sıralanmıştır. İthalat siparişleri, nispi fiyatlarda değişiklik meydana geldikten hemen sonra verilmiş olsa bile, ticari işlemler ya da ödemeler malların teslimi ile son bulacaktır. Bazı ürünlerde teslimat süresi bir yıldan fazla bile olabilir. Bu açıdan bakıldığında önceden siparişi verilmiş fakat devalüasyondan sonra teslimi yapılmış malların ticareti önem kazanmaktadır. Dördüncü gecikme **"Yerine Koyma ya da İkame Gecikmesi"** olarak açıklanmıştır. Buna göre ekonomik aktörler, herhangi bir yeni malzeme veya ekipman satın almadan önce malzeme stoklarını kullanabilir veya ekipmanlarını aşırı biçimde kullanabilir. Beşinci olarak sıralanan **"Üretim Gecikmesi"**ne göre üreticiler kapasitelerini arttırmak için fırsatların kalıcı olduğuna ikna olmalıdırlar. Bunun da belirli bir süre alacağı öngörülmektedir (Junz ve Rhomberg, 1973: 413).

Meade, J Eğrisi etkisini nominal ticaret dengesi ve bunun bileşenleri üzerinden değerlendirmiştir. Ona göre J eğrisi, nominal ticaret denge ve reel denge ayarlamaları arasındaki farkı aydınlatmaya yardımcı olmaktadır (Meade, 1988: 633). Bu açıdan bakıldığında kurdaki değişim nominal ticaret dengesini dört kanaldan etkilemektedir. İhracat ve ithalat fiyatları yolu ile doğrudan, ihracat ve ithalat hacimlerinin nispi fiyatlardaki değişime verdiği tepkiyle dolaylı olarak bir etki ortaya çıkmaktadır. Kurdaki değişim sonucu ithalat ile ihracat hacimleri nispeten sabitken ithalat fiyatları değişime ne kadar çabuk cevap veriyorsa nominal ticaret dengesindeki ilk kötüleşme o kadar büyük ve net iyileşmeden önceki gecikme de o kadar uzun olacaktır (Meade, 1988: 635).

Dünya da yapılan Ampirik Çalışmalar

Bahmani-Oskooee, Yunanistan, Tayland, Güney Kore ve Hindistan için yaptıkları çalışmada üçüncü dereceden Gecikmesi Dağıtılmış Almon Yöntemini kullanmıştır. 1970-1980 dönemini kapsayan analizden elde edilen sonuçların J Eğrisi Etkisini desteklediğini söylemektedir (Bahmani-Oskooee, 1985:503).

Carter ve Pick, 1973-1985 yılları arasındaki dönem de Amerika Birleşik Devletlerinin tarımsal ticaret dengesi için J eğrisinin varlığını incelemişlerdir. Dolardaki yüzde 10 düzeyindeki bir değer kaybının yaklaşık dokuz aylık bir dönemde ticaret dengesini kötüleştirdiğini, sonuç olarak J eğrisinin negatif kısmını açıklamak için önemli kanıtlar elde ettiklerini vurgulamışlardır (Carter ve Pick, 1989: 718).

Hsing ve Savvides, Güney Kore ve Tayvan'ın, hem Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya hem de diğer ticari partnerleri açısından J eğrisi etkisini araştırmışlardır. Ele aldıkları 1970 ve 1991 yılları arasındaki dönemde, döviz kuru katsayılarının sınırlanmadığı model için ikili veya toplam ticaret dengesi bakımından J eğrisi etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Ancak döviz kurlarına gecikmesi dağıtılmış bir model uygulandığında, bazı durumlarda J-eğrisi ortaya çıktığını da bulmuşlardır (Hsing ve Savvides, 1995: 141).

Gupta-Kapoor ve Ramakrishnan, 1975-1996 döneminde esnek kur sistemi uygulayan Japon ekonomisi için yende ki değer kayıplarının ithalat/ihracat oranına olan duyarlılığını Vektör Hata Düzeltme Modeli ile tetkik etmişlerdir. Çalışma da ithalat/ihracat oranı ile kur arasında Eşbütünleşme olduğu dolayısıyla iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır. VCEM modeli göre ise Japonya da J eğrisi Etkisinin var olduğunu söylemektedirler (Gupta-Kapoor ve Ramakrishnan, 1999:78).

Wilson, ARDL modeli yardımı ile 1970 ve 1996 yıllarını kapsayan dönem için Güney Kore, Malezya, Singapur ve Amerika Birleşik Devletlerinin birbirleri arasındaki ticari ilişkileri incelemiş yalnızca Kore ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ticaret için J eğrisi etkisi eğrisinden bahsedilebileceğini açıklamıştır. Fakat diğer ülkeler arasında böyle bir ilişkinin varlığına rastlayamamıştır (Wilson, 2001:403).

Hacker ve Hatemi-J, 1976-1999 yılları arasında Belçika, Norveç, Hollanda, Danimarka ve İsveç'ten oluşan kuzey Avrupa ülkelerin de ihracat/ithalat oranının kurdaki değer kaybına olan tepkisini analiz etmişlerdir. Vektör Hata Düzeltme modeli kullanarak yaptıkları çalışmalarında etki tepki grafik ve tablolarından J eğrisi etkisinin varlığına yönelik önemli bulgulara ulaşmışlardır. Onlara göre değer kaybından sonraki 10 dönemden sadece 3 dönem negatif etkinin var olduğu ardından bu etkinin pozitife döndüğü dolayısıyla ihracat/ithalat oranının iyileştiği görülmektedir (Hacker ve Hatemi-J, 2003:132).

Khatoon ve Rahman, Bangladeş için hazırladıkları çalışmada 1972-2006 dönemini Eşbütünleşme, Granger Nedensellik ve VAR modelleri ile incelemişlerdir. Ticaret Dengesi ile devalüasyon arasında uzun dönemli bir ilişkinin yanı sıra nedenselliğinde bulunduğunu açıklamışlardır. Fakat Bangladeş ekonomisi için J eğrisi Etkisinin bulunamadığını belirtişlerdir (Khatoon ve Rahman, 2009:95).

Bahmani-Oskooee ve Fariditavana, Amerika Birleşik Devletleri ile en fazla ticaret yaptığı altı ülke arasında J eğrisi etkisi olup olmadığını Doğrusal ve Doğrusal Olmayan Gecikmesi Dağıtılmış Oto Regresyon (ARDL) modelleri ile sınamışlardır. Doğrusal ARDL yönteminde altı ülke için kurulan üç modelin, Doğrusal olmayan ARDL yönteminde ise beş modelin J eğrisi etkisini gösterdiği saptanmıştır. Doğrusal olmayan ARDL modellerinin gelecekte J eğrisi etkisinin sınanması için yapılacak çalışmalara daha uygun olacağını savunmuşlardır (Bahmani-Oskooee ve Fariditavana, 2016:69).

Wu, 1990 ve 2016 arasındaki dönemde, Çin ve Avustralya arasında yapılan ticarette Çin de ki 19 sektörü ele almış, uzun ve kısa dönemde J eğrisi etkisinin varlığını test etmiştir. Kısa dönemde 19

sektörden 13'ü için J eğrisi etkisi bulmuşken uzun dönem için kurulan modellerde sadece 4 endüstri için bu bulguya ulaşabilmiştir (Wu, 2018:94).

Bahmani-Oskooee ve Harvey, Amerika Birleşik Devletleri'nin gelişmekte olan ülkeler Arjantin, Şili, Ekvator, Endonezya, İsrail, Hindistan, Güney Kore, Malezya, Meksika, Filipinler, Singapur, Güney Afrika ve Tayland arasındaki ticaretinde J eğrisi etkisini sorgulamışlardır. 1993-2015 yıllarını kapsayan çalışmada Doğrusal olmayan ARDL modellerinin doğrusal modellere göre J eğrisi etkisini daha iyi şekilde tespit ettiği sonucuna varmışlardır (Bahmani-Oskooee ve Harvey, 2018:38).

Gürtler, Çekya için 2000–2014 dönemine ilişkin üç aylık verileri kullanarak, reel efektif döviz kurunun kısa vadede ticaret dengesi üzerinde güçlü bir olumsuz etki yarattığını; bununla birlikte, bu etki uzun vadede pozitif bir etki ile yer değiştirerek J eğrisi fenomenini doğruladığını tespit etmiştir. Hesapladığı etki tepki analizinden, olumlu bir etkinin ikinci çeyrekten itibaren gerçekleşebileceğini açıklamaktadır. Alternatif modelinde, eğer kurdaki değer kaybı veya devalüasyon ekonomik ajanlar tarafından kalıcı olarak algılanırsa, ticaret dengesindeki iyileşmenin 2 ila 3 yıllık bir zaman alabileceğini bulmuştur (Gürtler, 2019:495).

Onakoya ve arkadaşları, Nijerya para birimi Naira da ki değer kaybı sonucunda ticaret dengesinin bundan nasıl etkileneceğini Eşbütünleşme, Granger Nedensellik ve VAR modelleri yardımıyla araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre 1981-2016 yılları arasında kurdaki değer kaybının kısa dönemde dış ticaret dengesini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır (Onakoya vd., 2019:61).

Dongfack ve Ouyang, 1980-2016 döneminde Kamerun'un yerel para birimi Frank da meydana gelen değer kayıplarının dış ticarete olan etkilerini Vektör Hata Düzeltme modeli ile analiz etmişler, ithalat ve ihracat talep esnekliklerinin 1'den küçük çıkması nedeni ile Marshall Lerner koşulunun sağlanamadığı dolayısı ile J eğrisi etkisinin geçerli olduğunu savunmuşlardır (Dongfack ve Ouyang, 2019:210).

Tran, 1995-2017 yıllarını kapsayan aralıkta Vietnam ve Japonya arasındaki ticarette kur kaynaklı etkilerin varlığını tespit etmeye çalışmıştır. Doğrusal ve doğrusal olmayan ARDL modelleri kullandığı analizde ele alınan 19 sektörden sadece bir kaçında J eğrisi etkisinin geçerli olduğunu belirlemiştir. Tüm sektörler birlikte incelendiğinde böyle bir etkinin saptanamadığını da açıklamaktadır (Tran, 2019:19)

Türkiye ile İlgili Çalışmalar

Akbostancı, 1987-2000 döneminde VCEM modeli kullanarak analiz etmiş, genelleştirilmiş etki tepki fonksiyonu sonuçlarına göre kur ve ticaret dengesi arasında kısa dönemde J eğrisi etkisine ait herhangi bir bulguya tesadüf edilemediğini açıklamıştır (Akbostancı, 2004:72).

Kaya ve Yılmaz, 1990-2004 yılları için VAR ve Granger Nedensellik modeli ile ithalat, ihracat ve reel döviz kuru arasındaki ilişkileri incelemişler, Etki tepki fonksiyonlarına göre reel kurdaki 1 birim standart hatalık şokun ilk altı aylık dönemde nispeten az bir negatif etki yarattıktan sonra sıfıra yakın bir şekilde devam ettiği, buna göre J eğrisi etkisinden bahsedilemeyeceğini belirtmişlerdir (Kaya ve Yılmaz, 2007: 83).

Halıcıoğlu, Türkiye'nin 13 ticari partneri ile arasındaki ticari dengenin 1985-2005 yılları arasında kurdaki değişimden nasıl etkilendiği konusunu ARDL metodu ile irdelemiş, kısa dönem de J eğrisi etkisi bulunmasa da uzun dönemde bu etkinin görüldüğünü tespit etmiştir. Özellikle İngiltere ve

ABD ile arasındaki ticarette, kurdaki değer kayıplarının uzun dönemde ticari dengeye olumlu katkılar sunabileceğini öngörmektedir (Halıcıoğlu, 2008:242).

Vergil ve Erdoğan, ARDL Yöntemi ile Marshall Lerner Koşulunu test etmişler 1989-2005 arasında ihracat ve ithalat talep esneklikleri toplamının 3,47 olduğunu belirlemişleridir. Aynı dönem için gecikmesi dağıtılmış modellerden Almon yöntemini kullanarak J eğrisi etkisinin varlığını teyit etmişlerdir (Vergil ve Erdoğan, 2009: 54).

Okay ve arkadaşları, 2003-2010 arası döneminde reel kur ile cari açık arasında uzun dönemli anlamlı ve ters yönlü bir ilişki olduğunu, bunun Marshall Lerner Koşulunun sağlandığına işaret ettiğini, etki tepki fonksiyonlarına göre J eğrisi etkisini destekleyen kanıtlar bulunduğunu, kur politikalarının etkin bir şekilde kullanılabileceğini savunmuşlardır (Okay vd., 2012: 98).

Bal ve Demiral, 2002-2012 döneminde Granger Nedensellik, Eşbütünleşme ve Vektör Hata Düzeltme modelleri kullanarak Almanya ve Türkiye arasındaki ticareti Euro üzerinden değerlendirmişler, kur ve ticaret dengesi değişkenleri arasında kısa dönemde ilişki sağlanamadığından J eğrisi etkisinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Bal ve Demiral, 2012:60).

Durmaz, 1990-2012 yıllarında 58 sektördeki ihracat ve ithalatın J eğrisi etkisi taşıp taşımadığını ARDL modeli ile araştırmıştır. 11 sektörde zayıf bir etkiye rastlamış olduğundan kur politikasının dış ticaret dengesini ve dolayısı ile geliri arttırmak için yetersiz kalacağını açıklamaktadır (Durmaz,2015:703).

Kemeç ve Kösekahyaoğlu, Granger Nedensellik ve VAR Modeli kullanarak 1997-2013 dönemini analiz etmişler, Ele aldıkları dönemde Marshall Lerner ve J Eğrisi etkilerinin tespit edilemediğini, bu nedenle de dış ticaret açığının reel döviz kurundaki artışla giderilemeyeceği, bunun yerine farklı para ve maliye politikalarının uygulanmasını önermişlerdir (Kemeç ve Karakahyaoğlu, 2015:26).

Hepaktan, 1990-2016 döneminde reel döviz kuru, ithalat ve ihracat fiyatları arasındaki ilişkiyi Maki Eşbütünleşme, Todo-Yomamota Nedensellik Analizleri ile sorgulamış, reel döviz kurundan diğer değişkenlere doğru bir nedenselliğin olmadığı gibi aralarında uzun dönemli bir ilişkinin de bulunmadığını belirtmiştir (Hepaktan, 2016:98).

Karamelikli, 2003-2015 yılları arasında aylık ve 3 aylık verilerle hazırladığı çalışmasında doğrusal ve doğrusal olmayan ARDL yöntemini kullanmış, uzun ve kısa dönemde kur ve ticaret dengesi arasında negatif bir ilişki bulduğundan J eğrisi Etkisinin geçerli olmadığını açıklamıştır (Karamelikli, 2016:399).

Kösekahyaoğlu ve Karataşlı, Türkiye Avrupa Birliği arasındaki ticarette J eğrisi etkisinin geçerli olup olmadığını Johansen Eşbütünleşme Testi, Vektör Hata Düzeltme Modeli ve Granger Nedensellik Testi kullanılarak analiz etmişlerdir. 1994-2016 dönemi için elde edilen sonuçlara göre J eğrisi etkisi yalnızca kısa dönemde geçerlidir (Kösekahyaoğlu ve Karataşlı, 2018:842).

Akkaya, 1996 ve 2006 yılları için Türkiye ile 13 farklı ticaret partneri arasındaki ticaretin kurdaki değimlerden etkilenip etkilenmediği yönünde inceleme bulunmuş, ARDL yöntemine göre sadece Fransa, Almanya ve Hollanda arasındaki ticarette J eğrisinin söz konusu olabileceğini ortaya koymuştur (Akkaya, 2018: 336).

Bandırma İlçesinin Ekonomik Yapısı

Bandırma, 150 bin kişiye yaklaşan nüfusu ile Marmara Bölgesi'nin cazibe merkezlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçedeki Banvitaş, BAGFAŞ, Eti Bor ve Asit Fabrikaları sanayi sektörünün itici gücüdür. Oldukça gelişmiş olan ulaşım ağı, hizmetler sektörünün gelişimine imkan tanımaktadır. Tarım ve hayvancılık sektörü de ilçe ekonomisinin önemli bir unsurudur. Bu bağlamda ilçede; gübre, un, yem, çırçır, çeltik, bitkisel yağ, damızlık civciv, etlik piliç, yumurta, salça, dondurulmuş su ürünleri açısından ülkemizin önde gelen firmalarının tesisleri bulunmaktadır. Bandırma, madencilik alanında bor, mermer ve taş işletmeciliği ile de ülke ekonomisine katkı sunmaktadır. Yaklaşık olarak Türkiye de ki kimyasal gübrenin % 15'i, etlik civcivin % 25'i, yumurtalık civcivin %20'si Bandırma'da üretilmektedir (Örücü vd., 2008:94). Bölgede ki rüzgara dayalı yenilenebilir enerji tesisleri, enerji alandaki dışa bağımlılığımızı bir miktarda olsa azaltmaktadır.

Türkiye'deki il ve ilçelerin kıyaslanmasıyla oluşturulan Strateji Matrisine göre Bandırma sanayisi hem yüksek sıçrama kabiliyetine hem de nitelikli ürünlere dayalı bir üretim yapısına sahiptir (GMKA, 2017:49). Bu özellikleri ile Bandırma'nın yenilikçi kapasiteler yaratarak bölge ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayacağı beklenmektedir.

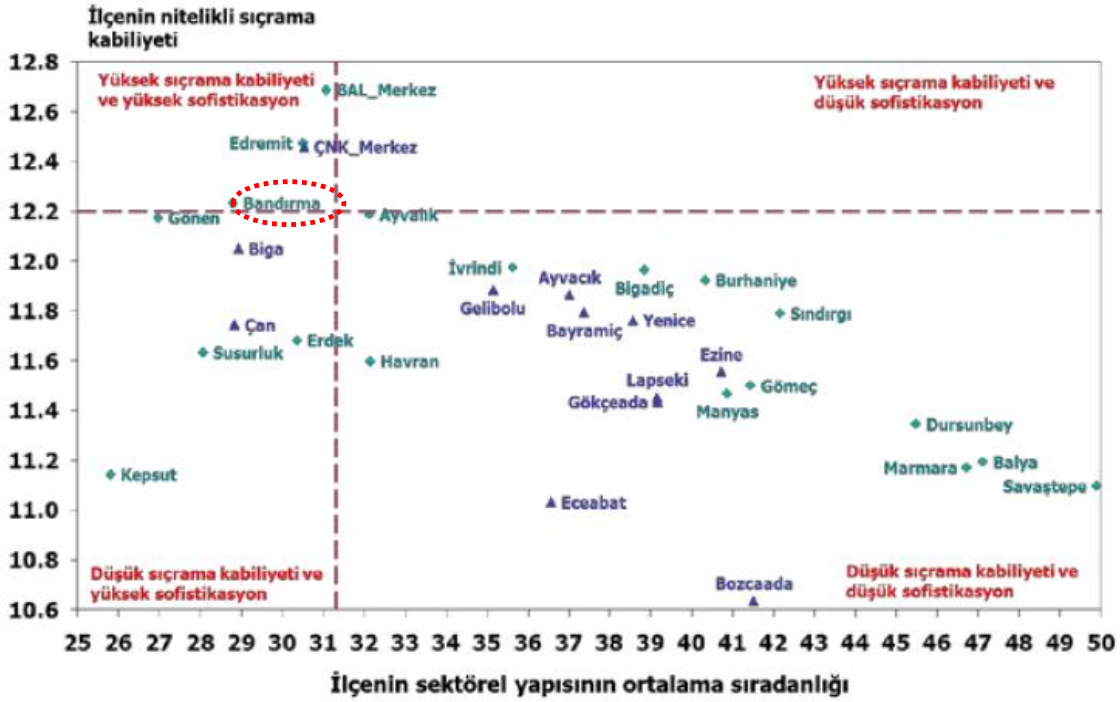

Şekil 1. TR 22 Bölgesi İlçe Strateji Matrisi
(GMKA, 2017:50).

İlçedeki dış ticaret Bandırma Limanı aracılığı ile yapılmaktadır. Limandan daha çok sanayi ürünleri, madenler, piliç eti, yumurta, tatlı su ve deniz ürünlerinin ihracatı gerçekleştirilirken, ithalatın yüzde 70'lik kısmı ise sanayi de kullanılan hammaddelerden oluşmaktadır. Ayrıca sanayi ürünleri, tüketim malları ve madenler de diğer önemli ithal mallardır (Kızılgöl ve İşgüden, 2008:4).

2003-2017 yılları arasında bölgedeki ihracat ve ithalat da genel olarak dalgalanmaların görüldüğü, özellikle 2011 yılından sonra hem ihracat hem de ithalat da belirgin bir düşüş

yaşandığı, bu düşüşün 2017 yılına kadar sürdüğü de gözlemlenmektedir. Aynı yıl ilçedeki dış ticaret açığı 691 milyon dolar olarak tespit edilmiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 37,55 olmuştur (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 77).

Dış ticaret açısından bakıldığında Bandırma'nın rekabet gücünün Türkiye ortalamasının altında olduğuna yönelik değerlendirmelerde mevcuttur. Bunun en önemli sebebinin ithalatın ihracattan çok daha yüksek oranda gerçekleşmesi olduğu düşünülmektedir (Sarıhan ve Yıldız, 2018: 30).

Bandırma Gümrük Müdürlüğü'nün web sayfasından alınan ilçede en çok ihracat ve ithalatı yapılan eşyaların listesi aşağıda verilmiştir. Buna göre en çok ithalat yapılan ürünlerin ayçiçeği tohumu, soya fasulyesi, mısır ve kepeği, buğday ve kepeği gibi kanatlı hayvancılık sektörünün ara girdilerinden oluştuğu izlenmektedir. Sülfirik Asit ise ETİ Maden ve BAGFAŞ işletmeleri tarafından hem üretilen ve hem de bu kuruluşlar tarafından kullanılan bir hammaddedir. Enerjide dışa bağımlılığın yanı sıra iklim değişikliği ile mücadele göz önüne alındığında Rüzgar Enerjisi ekipmanlarının da önemli bir girdi olduğu kabul edilebilir. Görüleceği üzere ilçedeki ithalat, gerek iç piyasa gerekse ihracatın gerekliliği olarak yapılmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler ve kaynakların etkin kullanımı açından konu tartışılabilir. Ayrıca ilçeden yapılan pirinç ithalatı da Toprak Mahsulleri Ofisinin ülke çağındaki piyasa düzenleme faaliyetleri kapsamında gerçekleşmektedir.

İlçede en çok ithalat yapılan ülkeler ve ürünler; Rusya Federasyonu (Buğday, Mısır, Ayçiçeği Küspesi, DDGS yem olarak), Ukrayna (Buğday Kepeği, Ayçiçeği Küspesi), Romanya (Aspir-Kanatlı Hayvan yemi olarak), İspanya, Bulgaristan (Sülfürik Asit, Pirinç -TMO için), ABD (DDGS,Soya Fasulyesi), Yunanistan (Pirinç-TMO için) olarak sıralanmaktadır. En çok ihracat yapılan ülkeler ve ürünler ise; Çin (Bor, Mermer), Irak (Tavuk, Yumurta), Makedonya, Bulgaristan (Hidrojen Peroksit, Ceviz Fidanı), Yunanistan (Mobilya), Azerbeycan'dan (Ceviz Fidanı, Mobilya) oluşmuştur. Bununla beraber Balıkesir 9. Ana Jet Üs Komutanlığı, Bandırma 6. Ana Jet Üs Komutanlığı Askeri Havaalanlarına gelen askeri personel ve eşyanın gümrük işlemleri de ilçe de gerçekleştirilmektedir (Bandırma Gümrük Müdürlüğü, erişim tarihi 19.08.2019).

Tablo 1. Bandırmanın Dış Ticaretindeki Önemli Ürünler

En Çok İthalatı Yapılanlar	**En Çok İhracatı Yapılanlar**
Ayçiçek Tohumu ve Küspesi	Bor ve Türevleri
Soya Fasülyesi ve Küspesi	Mermer
Sülfirik Asit-Fosforik Asit	Tavuk Eti ve Parçaları,Yumurta
Mısır ve Mısır Kepeği	Mobilya
Rüzgar Enerjisi ve Ekipmanları	Yumurta
Buğday ve Buğday Kepeği	Tarımsal Aletler
	Ceviz Fidanı
	Deniz Ürünleri

Kaynak: Bandırma Gümrük Müdürlüğü (Erişim tarihi 19.08.2019).

Araştırma her ne kadar Bandırma Gümrüğünde işlem gören ithalat ve ihracat rakamlarını ele almışsa da ülkenin farklı il ve ilçe gümrüklerinden gelen ya da giden mal ve hizmetlerin de ilçe ekonomisi için önemli olacağını göz ardı etmemek gerekir. Yapılan inceleme de bunlara ilişkin herhangi bir veri kaynağına rastlanılamamıştır.

YÖNTEM

Çalışma da Bandırma ilçesi için J Eğrisi Etkisinin geçerli olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu itibarla 1996-2015 dönemi aylık dış ticaret dengesi verileri Mülga Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gümrüklere Göre İhracat ve İthalat verilerinden derlenmiştir. Reel döviz kuru verileri ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası EVDS sisteminden alınmıştır. Veriler mevsim ve enflasyon etkilerinden arındırılmıştır. Ekonometrik analizler Eviews 9, İstatiksel analizler SPSS 22 programı ile gerçekleştirilmiştir.

Literatür çalışmasında da sunulduğu gibi J eğrisi etkisinin varlığını sınamak için birçok yöntem denenmektedir. İlk dönem çalışmalarından itibaren Vektör Hata Düzeltme modeli ile Gecikmesi Dağıtılmış Regresyon Modelleri öne çıkmaktadır. Eşbütünleşme ve Nedensellik testleri de sıklıkla kullanılmıştır. Gecikmesi Dağıtılmış modellerden ARDL modeli aynı düzeyden olan ya da olmayan değişkenlerin eşbütünleşmesinin ve/veya aralarında kısa ve/veya uzun dönemli bir ilişki olup olmadığının tespiti açısından Johansen Koentegrasyon ve Granger Nedensellik testleri ile benzer görevler üstlenmektedir.

ARDL modeli daha çok Marshall Lerner koşulunun sınanması için kullanılırken kurulan model kısa dönem de anlamsız uzun dönemde anlamlı ise J eğrisi etkisinin var olduğu kabul edilmektedir. Bu modelde ihracat ve ithalat fiyatlarının doğal logaritmaları açıklayıcı değişken olarak kullanılırken bağımlı değişken olarak kullanılabilecek dış ticaret dengesi serileri negatif değerler içereceğinden ihracat/ithalat ya da ithalat/ihracat oranlarının doğal logaritması değişken olarak alınmaktadır. Böyle bir dönüşüm yaparak değişkenlerin esnekliklerini bulmak mümkün olmaktadır. Dolayısı ile esnekliklerin mutlak değerleri toplamının "1" den büyük olup olmadığına göre değerlendirme yapılabilir. Model aynı zamanda teorik kısımda kısaca açıklanan Kurların Geçiş Etkisi Yaklaşımındaki kısa ve uzun dönem esnekliklerin elde edilmesi açısından da kullanışlıdır.

Vektör Hata Düzeltme ve ona temel teşkil eden VAR modelleri, bağımsız değişken ya da değişkenlerdeki bir şokun bağımlı değişkende nasıl bir şok yarattığını göstermektedir. VECM modelleri ayrıca değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı hususunda da yardımcı olmaktadır. Bu bağlam da etki tepki fonksiyonları izlendiğinde; bağımsız değişkenler olan fiyat ya da kurdaki 1 birim standart hatalık şok, dış ticaret açığı ya da vekili olarak kullanılan değişkende J eğrisine benzer bir şok yaratıyorsa söz konusu etkinin varlığından söz edilebilir.

Eşbütünleşme testleri genel olarak ele alınan değişkenlerin incelenen dönemde meydana gelen şoklara rağmen birlikte hareket edip etmediklerini ortaya koyma açısından kullanılmaktadır. Dolayısı ile kur ya da dış ticaret fiyatlarının dış ticaret veya cari açık değişkenleri ile birlikte hareket etmesi Marshall-Lerner Koşulunun sağlanması ve J eğrisi Etkisinin tespiti açısından önemlidir. Marshall-Lerner Koşulunun sağlanması esasen J eğrisinin var olabileceğine de işaret etmektedir.

Nedensellik testleri değişkenler arası bir ilişkinin varlığının yanı sıra yönü ya da yönlerini göstermesi açısından da J eğrisi Etkisinin tespitinde kullanılmaktadır. Araştırmalar da ki beklenti; kur ya da dış ticaret fiyatlarından dış ticaret veya cari açık değişkenlerine doğru bir nedenselliğin bulunmasıdır.

Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran bir özelliği de J eğrisi etkisinin tespiti için Nonparametrik tekniklerden Wilcoxon Eşlenik Çift Testinin (Wilcoxon Signed Ranks Test) kullanılması olmuştur. Bu test modeli tekrarlanan değerler için kullanılmaktadır. Örnek (tekrarlanan) büyüklüğünün küçük olması veya eşleştirilmiş verilerin farklarının normal dağılıma uymadığında başvurulan

bağımlı iki örnek t testinin parametrik olmayan karşılığıdır (Çimen, 2015:269). Araştırmaya konu örneklem iki durumda ya da iki farklı koşulda ölçülüyorsa, Wilcoxon Eşlenik Çift Testi uygundur. Bu test, ortalamaların karşılaştırılması yerine; değerleri sıralamak ve karşılaştırmak için iki farklı zaman dilimine dönüştürür ve bu iki zaman dilimi arasında değerlerde bir değişim olup olmadığını test etmektedir (Demirgil, 2014: 104).

Bu çalışmada Wilcoxon Eşlenik Çift Testi kapsamında öncelikle reel döviz kurunda yüzde 5'den daha fazla olan değer kayıpları, şok dönemleri olarak tespit edilmiştir. Şok dönemi olarak 17 dönem belirlenmişse de 2001 yılının belirgin ağırlığını (5 aylık) azaltmak için söz konusu yıldaki Temmuz ve Ağustos ayları inceleme dışına çıkartılmıştır. Ardından belirlenen dönemlerden önceki ve sonraki dönemler arasında dış ticaret dengesinin farklı olup olmadığı araştırılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada reel döviz kurunda meydana gelen değişmelerin Bandırma ilçesindeki ticaret dengesine etkisi araştırılmak istenildiğinden yapılacak Eşbütünleşme ve nedensellik testlerine temel teşkil etmek üzere söz konusu değişkenlerin durağanlıklarının belirlenmesi gerekmiştir. Bu amaçla değişkenlerin düzey ve fark değerlerinde durağan olup olmadıkları ADF testi yardımıyla tespit edilmiştir.

Tablo 2. Reel Kur Değişkeni İçin ADF Durağanlık Testi

Düzeltilmiş Dickey-Fuller Test İstatistiği			Düzey Değerleri		1 nci Farkı	
			t-istatiği	Olasılık	t-istatiği	Olasılık
			-2.784018	0.0621	-11.04015	0.0000
Kritik değerler:	1% level		-3.457865		-3.457865	
	5% level		-2.873543		-2.873543	
	10% level		-2.573242		-2.573242	

Reel kur değişkeni için yapılan ADF testinde, değişkenin düzey seviyesinde ki t istatistiği değerinin yüzde 5 anlamlılık seviyesindeki kritik değerden büyük çıkması (-2,784018>-2,873543) nedeni ile serinin farkı alınmış, D(1) düzeyinde durağanlığın sağlandığı görülmüştür.

Tablo 3. Ticaret Dengesi Değişkeni İçin ADF Durağanlık Testi

Düzeltilmiş Dickey-Fuller Test İstatistiği			Düzey Değerleri		1 nci Farkı	
			t-istatiği	Olasılık	t-istatiği	Olasılık
			-2.336316	0.1615	-9.970304	0.0000
Kritik değerler:	1% level		-3.458104		-3.458470	
	5% level		-2.873648		-2.873809	
	10% level		-2.573298		-2.573384	

Ticaret Dengesi için yapılan ADF testinde de, değişkenin düzey seviyesinde ki t istatistiği değerinin yüzde 5 anlamlılık seviyesindeki kritik değerden büyük çıkması (-2.336316 > -2,873543) nedeni ile serinin farkı alınmış, bu değişkenin de D(1) düzeyinde durağanlığının sağlandığı izlenmiştir.

Tablo 3. VAR Gecikme Seçim Kriterleri

Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-3643.453	NA	1.53e+11	31.42632	31.45603	31.43830
1	-3297.038	683.8716	7.97e+09	28.47446	28.56360	28.51041
2	-3276.624	39.94644	6.92e+09	28.33297	28.48154*	28.39288

3	-3270.336	12.19821	6.78e+09	28.31324	28.52123	28.39712
4	-3255.544	28.43650*	6.18e+09	28.22020	28.48762	28.32805*
5	-3250.877	8.890060	6.14e+09*	28.21446*	28.54130	28.34627
6	-3249.197	3.172663	6.27e+09	28.23445	28.62073	28.39023
7	-3246.571	4.911484	6.34e+09	28.24630	28.69200	28.42605

Dış ticaret dengesi ve reel kur değişkeninin aynı düzeyde durağanlıklarının sağlanması nedeni ile Johansen Eşbütünleşme testinin uygulanabileceği anlaşıldığından uygun bir gecikme uzunluğu seçilmek istenmiş bunun içinde VAR gecikme seçim kriterlerine göre 2, 4 ve 5 gecikmenin uygun olabileceği görülmüştür. Granger Nedensellik modeli de göz önüne alınarak model için 2 gecikme kullanılmasına karar verilmiştir.

Gecikmenin tespit edilmesinden sonra Eşbütünleşme testi yapılmış, Tablo. 4'den görüleceği üzere gerek iz istatistiği gerekse maksimum öz değerlerinin olasılıkları yüzde 5 den küçük olduğu için iki adet eşbütünleşik denklem bulunduğu saptanmıştır. Dolayısı ile Bandırma ilçesi Ticaret Dengesi ile Tüfe Bazlı Reel Döviz Kurunun aynı şoklardan birlikte etkilendiği ve zaman içinde birlikte hareket ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Hipotezler	Öz Değer	İz İstatistiği	0.05 Kritik Değer	Olasılık	Maksimum Öz Değer	0.05 Kritik Değer	Olasılık
Hiçbiri	0.110278	34.39497	15.49471	0.0000	27.69252	14.26460	0.0002
Ençok Biri 1	0.027884	6.702450	3.841466	0.0096	6.702450	3.841466	0.0096

Değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığını araştırmak için Granger Nedensellik Testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre "Reel Kur, Ticaret Dengesinin nedeni değildir" H0 hipotezi olasılık değerinin 0,05 den küçük çıkmış olması sebebi ile reddedileceğinden, alternatifi olan H1 hipotezi kabul edilerek Reel Kurdan Ticaret Dengesine doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Örneklem: 1996M01 2015M12			
Gecikme: 2			
Sıfır Hipotezi	**Gözlem**	**F-İstatistiği**	**Olasılık**
Reelkur, Ticaret Dengesi'nin nedeni değildir.	238	4.70510	0.0099
Ticaret Dengesi, Reelkur'un nedeni değildir.		0.11601	0.8905

Elde edilen tüm sonuçlardan Reel döviz kurundaki değişimlerin Bandırma'nın Ticaret Dengesini etkilediği görülmektedir. Aralarında düşük (%36,2) fakat pozitif ve yüzde 1 anlam seviyesinde anlamlı bir korelasyonda mevcuttur. İlişkinin pozitif olması elde edilen bulguların teori ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi reel kurdaki artış aslında yerel paranın diğer paralar karşısında değerlenmesi ya da nominal kurun düşmesi anlamına gelmektedir. Dolayısı ile reel kur artarsa yerel paranın satın alma gücü artacağından ithalat artarken ihracat azalacak, buna bağlı olarak dış ticaret açığı artacaktır.

Ekonometrik testlerle J Eğrisi Etkisinin belirlenmesindeki bir takım problemlerden dolayı bu çalışmada nonparametrik testlerden Wilcoxon Eşlenik Çift Testi de uygulanmıştır. Testi uygulamak için belirlenen şok dönemleri, şoktan 1, 2 ve 3 yıl sonraki dönemler birbirleri arasında karşılaştırılarak şoktan sonra aralarında bir fark olup olmadığı test edilmiştir.

Hipotezler aşağıdaki gibi kurulmuştur. Buna göre test sig (p) değerleri yüzde 5'in (0,05) altında çıkarsa H_0 hiptezi reddedilecek dönemler arasında fark olduğuna karar verilecektir. Bununla beraber ortalamaların hangisinin daha yüksek olduğu negatif ve pozitif sıra değerlerinden bulunabilmektedir.

H_{a0}: d_i dönemi ile d_j dönemi arasında fark yoktur.
H_{a1}: d_i dönemi ile d_j dönemi arasında fark vardır.
i={1,2,3} ve j={0,1,2} a={1,2,3,4,5}

Tablo 5. Sıralar

		N	Mean Rank	Sum of Ranks
d1 - d0	Negative Ranks	10[a]	9,90	99,00
	Positive Ranks	5[b]	4,20	21,00
	Ties	0[c]		
	Total	15		
d2 - d0	Negative Ranks	12[d]	8,25	99,00
	Positive Ranks	3[e]	7,00	21,00
	Ties	0[f]		
	Total	15		
d3 - d0	Negative Ranks	8[g]	8,50	68,00
	Positive Ranks	7[h]	7,43	52,00
	Ties	0[i]		
	Total	15		
d2 - d1	Negative Ranks	9[j]	7,22	65,00
	Positive Ranks	6[k]	9,17	55,00
	Ties	0[l]		
	Total	15		
d3 - d2	Negative Ranks	2[m]	5,00	10,00
	Positive Ranks	10[n]	6,80	68,00
	Ties	3[o]		
	Total	15		

a. d1 < d0	d. d2 < d0	g. d3 < d0	j. d2 < d1	m. d3 < d2
b. d1 > d0	e. d2 > d0	h. d3 > d0	k. d2 > d1	n. d3 > d2
c. d1 = d0	f. d2 = d0	i. d3 = d0	l. d2 = d1	o. d3 = d2

Tablo 6.'ya göre d0 ve d1 dönemlerindeki dış ticaret dengeleri, Wilcoxon Eşlenik Çift Testinin sig değeri 0,05>0,027 olduğundan birbirlerinden farklı olarak bulunmuştur. Tablo 5. de gösterilen

sıra değerlerinden d0 döneminin d1 den ortalama olarak büyük olduğunu göstermektedir (d1<d0). Buna göre reel kurda yüzde 5'den fazla bir düşüş (nominal kurun yükselmesi) yaşandığında dış ticaret dengesi şoktan sonraki ilk periyot olarak belirlenen d1 dönemlerinde şok dönemleri olarak belirlenen do dönemlerinden daha fazla bozulmuştur. Bu bulgu özellikle J eğrisi etkisinin negatif kısmının tespiti açısından son derece önemlidir.

Tablo 6. Test istatistikleri

	d1 - d0	d2 - d0	d3 - d0	d2 - d1	d3 - d2
Z	-2,215[b]	-2,215[b]	-,454[b]	-,284[b]	-2,275[c]
Asymp. Sig. (2-tailed)	,027	,027	,650	,776	,023
a. Wilcoxon Signed Ranks Test, b. Based on positive ranks., c. Based on negative ranks.					

Şok dönemleri (d0) ile şoktan iki yıl sonraki dönemlerde (d2) yapılan karşılaştırmada da ortalamaların aynı olmadığına dolayısı ile iki dönem dış ticaret dengelerinin (0,05>0,027) birbirlerinden farklı olduğuna karar verilmiştir (d2 < d0).

Şoklardan bir yıl sonraki (d1) dönemlerle şoklardan iki yıl (d2) sonraki dönemler istatistiki olarak birbirlerinden farksız çıkmıştır. Ancak sıra değerlerinden d2 ortalamalarının d1'den bir miktar fazla olduğu da takip edilmektedir (d2 > d1). Şoklardan üç yıl sonraki dönemler ile iki yıl sonraki dönemler ortalamalarının da birbirlerinden faklı olduğu anlaşılmaktadır (d3 > d2). Buna karşın şoklardan üç yıl sonraki dönemler (d3) ile şok dönemlerinin (d0) ise birbirlerinden farksız, negatif ve pozitif ortalama sıralarının açısından birbirlerine hemen hemen eşit oldukları da sonuçlardan izlenmektedir (d3 = d0).

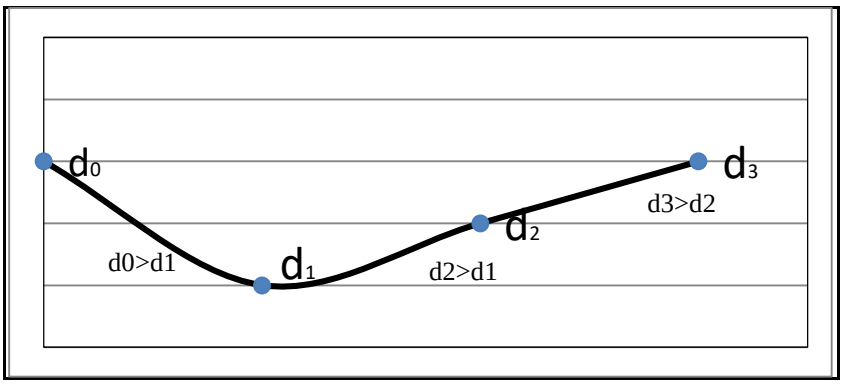

Şekil 2. Wilcoxon Eşlenik Çift Testi sonuçlarından elde edilen J eğrisi

Wilcoxon Eşlenik Çift Testinden elde edilen bulgular Şekil 2.de gösterilmiştir. Sonuçlar birbirleri ile oldukça Tutarlı ve Geçişkendir. Özellikle şoklardan 1 yıl sonraki ortalamaların şoklar meydana geldiğindeki ortalamalardan daha düşük olması J eğrisinin negatif kısmına işaret etmektedir (do-d1 aralığı). Ayarlama dönemi olarak nitelendirilebilecek d1, d2, d3 dönemleri ise pozitif kısımda yer almaktadır. Elde yeterli veri seti bulunmadığından d4 gibi bir dönemde ticaret dengesinin iyileştiğine yönelik bir bulgu toplanamamıştır.

Tablo 7. Ortalama ve Medyan değerleri

	d0	**d1**	**d2**	**d3**
Ortalama	-14376,09	-38296,11	-40418,74	-16042,08
Medyan	-14469,87	-21725,95	-18366,84	-11763,67

Şok dönemlerinde medyan ve ortalamaların birbirlerine yaklaşık olduğu, d1 ve d2 dönemlerinde farkın açıldığı (sola çarpıklık), d3 dönemlerinde ise toparlanma olduğu anlaşılmaktadır. Dış ticaret dengeleri, d2 ve d3 dönemlerinde ortalama bakımından d0 ve d3 den bozuk durumdadır. d3 döneminde medyanın düşmesi ise iyileşmeye işaret edebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kurlarda yaşanan olumsuz şokların Dış Ticaret Dengesin de nasıl bir etki yaratacağı sıklıkla araştırılan bir konudur. Ancak değerlendirmeler genellikle bir ya da bir grup ülke üzerinden yapılmaktadır. Bu çalışma konuyu bölgesel temelde ele alması açısından diğerlerinden ayrılmaktadır. Elbette kur da yaşanan hareketlerde bölgelerin fazlaca bir etkisi olamayabilir. Fakat sonuçları bölgedeki tüm ekonomik aktörleri derinden etkilemektedir. Dolayısı ile bölgelerin ekonomik yapılarının şoklara karşı daha hazır durumda olması için bu alandaki araştırmalar önem kazanmaktır. Araştırma konusu ile ilgili olarak yapılan ekonometrik ve istatiksel modellemeler, Bandırma'nın Ticaret Dengesinin Reel Kurdaki değişimlerden kısa dönemde olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Dolayısıyla bölgeden ihraç edilen ürünlerin dış talep esnekliklerinin ve bölge için ithal edilen malların talep esnekliklerinin oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi tarım ürünleri ve gıda maddelerinin arz ve talepleri, diğer ürünlere göre daha az esnektir. Marsall Lerner koşulunun yanı sıra Robinson bu koşulunun da geçerli olabilmesi için ihraç malları arz esnekliğinin düşük, ithal malları arz esnekliğinin ise yüksek olması gerekmektedir. Bölge de tavukçuluk sektöründe en çok ithalatı yapılan ürünlerin ayçiçeği tohumu, soya fasulyesi, mısır/kepeği, buğday/kepeği, aspir, DDGS gibi mallar olduğu düşünüldüğünde elde edilen bulguların teoriye uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber sülfirik asit, gübre ve madencilik sektörü için ciddi bir girdidir.

Bandırma da faaliyet gösteren firmalar ülkenin genelindeki üreticiler gibi katma değer yaratarak ülke ekonomisine katkı sunmaktadır. Kur şoklarının ardından, faiz ve enflasyon gibi değişik aktarım mekanizmaları yardımıyla ülkedeki tüm ekonomik aktörler olumlu ya da olumsuz etkilerle karşılaşmaktadır. Bandırma ekonomisinin de kur şoklarından en az iki dönem boyunca etkilendiği Wilcoxon Eşlenik Çift Testi analizinden görülmektedir. Söz konusu test J eğrisi Etkisini tespit için sıklıkla kullanılan yöntemlerden ayrılmaktadır. Araştırma bu açıdan da diğerlerinden farklı olarak değerlendirilmektedir. Kur kaynaklı şokların; ekonomik aktivitede yavaşlama, işsizlik gibi etkileri olabilecektir. Olumsuz etkilerle karşılaşmamak için ihtiyaç duyulan girdilerin yerli kaynaklarla temini için gerekli destek ve girişimlerin sağlanması yararlı olabilir. Böyle bir girişim istihdamın artmasına da katkı sağlayacaktır. Fakat bu planlama yapılırken kaynakların en etkin şekilde kullanımı da göz önüne alınmalıdır. Ayrıca ihtiyaç duyulan maddelerin uygun koşullar da, yeterli miktarda ve düşük maliyetlerle depolanabilmesi için gerekli tesis ile teşviklerin yapılabilmesi de sorunların kısa vadede çözümüne olanak yaratacaktır. Bunun yanı sıra ihracatçı şirketlerin kazandıkları para cinsinden borçlanmaları, ithalatçıların faturalarını döviz bazlı verebilmesi ya da ek fatura düzenlenebilmesi, tüm aktörlerce Forward, Döviz Opsiyon ve Futures imkanlarının etkin bir şekilde kullanılması da yararlı olacaktır. Bölgedeki Kalkınma Ajansı ile Ticaret ve Sanayi Odasının bu ve benzer amaçlarla yoğun bir mesai harcadığı da hazırladıkları rapor ve belgelerden anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

Akbostancı, E. (2004). Dynamics of the Trade Balance: The Turkish J-Curve. *Emerging Markets Finance and Trade*, *40*(5), 57–73.

Akdemir, Sevim; Özçelik, M. (2018). Döviz Kurlarının Yurtiçi Fiyatlara Geçiş Etkisi: Türkiye Ekonomisi 2003-2017 Dönemi Uygulaması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *14*(1), 35–50.

Ali, S. Z., & Anwar, S. (2018). Anticipated Versus Unanticipated Terms of Trade Shocks and the J-Curve Phenomenon. *Journal of International Money and Finance*, *81*, 1–19. https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2017.10.003

Anju, G.-K., & Uma, R. (1999). Is There A J-Curve? A New Estimation for Japan. *International Economic Journal*, *13*(4), 71–79. https://doi.org/10.1080/10168739900000045

Backus, D. K., Kehoe, P. J., & Kydland, F. E. (1994). Dynamics of the trade balance and the terms of trade: the J-curve? *American Economic Review*, *84*(1), 84–103.

Bahmani-Oskooee, M. (1985). Devaluation and the J-Curve: Some Evidence from LDCs. *The Review of Economics and Statistics*, *67*(3), 500–504.

Bahmanı-Oskooee, M & Harvey, H. (2018). The U.S. Trade Balance Wıth Partners From Developıng World: An Asymmetry Analysıs Of The J-Curve Effect. *Journal of Economic Development*, *43*(2), 29–43. https://doi.org/10.35866/caujed.2018.43.2.002

Bahmani-Oskooee, M., & Fariditavana, H. (2016). Nonlinear ARDL Approach and the J-Curve Phenomenon. *Open Economies Review*, *27*(1), 51–70. https://doi.org/10.1007/s11079-015-9369-5

Bal, H., & Demiral, M. (2002). Reel Döviz Kuru ve Ticaret Dengesi: Türkiye'nin Almanya ile Ticareti Örneği. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, *16*(2), 45–46.

Bandırma Gümrük Müdürlüğü. (2019). Faaliyet Alanları. Tarihinde 19 Ağustos 2019, adresinden erişildi http://uludag.gtb.gov.tr/bagli-mudurlukler/bandirma-gumruk-mudurlugu

Carter, C. A., & Pick, D. H. (1989). The J-Curve Effect and the U.S. Agricultural Trade Balance. *American Journal of Agricultural Economics*, *71*(3), 712. https://doi.org/10.2307/1242027

Çimen, M. (2015). *Fen ve Sağlık Bilimleri Alanlarında SPSS Uygulamalı Veri Analizi*. Ankara: Palme Yayıncılık.

Demirgil, H. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (6.Baskı; Ş. Kalaycı, Ed.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Dongfack, L. P. S.; Ouyang, H. (2019). The Impact of Real Exchange Rate Depreciation on Cameroon's Trade Balance. *Journal of Economic Integration*, *34*(1), 189–213.

Durmaz, N. (2015). Industry level J-curve in Turkey. *Journal of Economic Studies*, *42*(4), 689–706. https://doi.org/10.1108/JES-08-2013-0122

Erçakar, M. E. & Güvenoğlu, H. (2018). Bandırma'nın Dış Ticaret Potansiyelinin Geçmişten Günümüze Bölge ve Ülke Ekonomisine Katkıları. *Uluslararası Bandırma Ve Çevresi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı II*, 51–66.

EREN, O. (2019). Reel Döviz Kurunun İkili Dış Ticarete Etkileri: Türkiye Örneği. *Journal of International Social Research*, *12*(63), 1038–1056. https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3296

GMKA (Güney Marmara Kalkınma Ajansı). (2017). *TR22 (BALIKESİR, ÇANAKKALE) GÜNEY MARMARA BÖLGESİ DIŞ TİCARET STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI*.

Göçer, İ., & Elmas, B. (2013). Genişletilmiş Marshall-Lerner Koşulu Çerçevesinde Reel Döviz Kuru Değişimlerinin Türkiye'nin Dış Ticaret Performansına Etkileri : Çoklu Yapısal Kırılmalı Zaman Serisi Analizi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, *7*(1), 137–157.

Gürtler, M. (2019). Dynamic analysis of trade balance behavior in a small open economy: the J-curve phenomenon and the Czech economy. *Empirical Economics*, *56*(2), 469–497. https://doi.org/10.1007/s00181-018-1445-4

Hacker, R. S., & Hatemi-J, A. (2003). Is the J-Curve effect observable for small North European economies? *Open Economies Review*, *14*(2), 119–134. https://doi.org/10.1023/A:1022357828945

Halicioglu, F. (2008). The bilateral J-curve: Turkey versus her 13 trading partners. *Journal of Asian Economics*, *19*(3), 236–243. https://doi.org/10.1016/j.asieco.2008.02.006

Hepaktan, E. (2016). Yapisal Kirilmalar Altinda Türkiye'de J Eğrisinin Analizi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1–1. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.280472

Hsing, H. M., & Savvides, A. (1996). Does a J-curve exist for Korea and Taiwan? *Open Economies Review*, *7*(2), 127–145. https://doi.org/10.1007/BF01891900

Junz, H. B., & Rhomberg, R. R. (1973). Price Competitiveness in Export Trade Among Industrial Countries. *The American Economic Review*, *63*(2), 412–418.

Karamelikli, H. (2016). Türkiye 'nin Dış Ticaret Dengesinde J - Eğrisi Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *5*(3), 389–402.

Kemeç, A & KÖSEKAHYAOĞLU, L. (2015). J Eğrisi Analizi ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *1*(2), 1–29.

Khatoon, R.& Rahman, M. M. (2009). Assessing the Existence of the J-Curve Effect in Bangladesh. *The Bangladesh Development Studies*, *32*(2), 79–99.

Kızılgöl, Ö. & İşgüden, B. (2008). Bandırma Ve Norfolk Şehirlerinin Girişimcilik Profillerinin Karşılaştırmalı Analizi Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Management and Economics Research*, *09*, 2–14. https://doi.org/10.11611/jmer68

Kösekahyaoğlu, L., & Karataşli, İ. (2018). Türkiye – Ab Dış Ticaretinde J Eğrisi Etkisi : 1994- 2016 Dönemi Üzerine Ampirik Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *23* (Geybulla Ramazanoğlu Özel Sayısı), 831–844.

Magee, S. P. (1973). Currency Contracts , Pass-through , and Devaluation. *Brookings Papers on Economic Activity*, *1973*(1), 303–325.

Meade, E. E. (1988). Exchange Rates, Adjustment, and the J-Curve. *Federal Reserve Bulletin*, *74(10)*(October), 633–644.

Okay, E., Atabay Baytar, R., & Sarıdoğan, E. (2012). The effects of the exchange rate changes on the current account balance in the Turkish economy. *İktisat İşletme ve Finans*, *27*(310), 79–101. https://doi.org/10.3848/iif.2012.310.3069

Onakoya, A. B., & Johnson, S. B. (2018). Exchange Rate and Trade Balance: The Case for J-curve Effect in Nigeria. *KIU Journal of Social Sciences*, *4*(4), 47–63.

Örücü, Edip; Aydın, Gülnil; Kızılgöl, Özlem; Hasgül, Ö. (2008). *Bandırma Limanının Etkinliğinin Arttırılması Ve Bandırmanın Lojistik Merkez Haline Getirilmesine Yönelik Saha Çalışması*. Bandırma.

Sarıhan, Ahmed Yusuf ; Yıldız, H. (2018). Ulusal Gümrüklerarası Rekabet Ölçümü: Bandırma Gümrüğünün İhracat Rekabetçiliğinin Ölçülmesi. *Uluslararasi Bandirma Ve Çevresi Sempozyumu (Ubs'18) Tam Metin BildirilerKitabi II*, 20–32.

TCMB. (2019). Kurlar-Reel Efektif Döviz Kuru-TÜFE Bazlı (2003=100)(Aylık). Tarihinde 19 Ağustos 2019, adresinden erişildi https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/#collapse_2

Tekgül, Y. B. (2017). Harberger-Laursen-Metzler Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 649–663. https://doi.org/10.18657/yonveek.335273

Ticaret Bakanlığı(a). (2019). İthalat Verileri. Tarihinde 19 Ağustos 2019, adresinden erişildi risk.gtb.gov.tr › data › Gümrüklere Göre İthalat

Ticaret Bakanlığı(b). (2019). İhracat Verileri. Tarihinde 19 Ağustos 2019, adresinden erişildi risk.gtb.gov.tr › data › Gümrüklere Göre İhracat

Tran, T. H. (2019). *Impacts of Exchange Rate on Vietnam-Japan Trade Balance: A Nonlinear Asymmetric Cointegration Approach*. https://doi.org/10.1227/01.NEU.0000349921.14519.2A

Tümtürk, O. (2017). Türkiye'de Döviz Kurlarının Yurtiçi Fiyatlara Geçiş Etkisi ve Enflasyon Hedeflemesi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *24*(3). https://doi.org/10.18657/yonveek.371996

Vergil, H., & Erdoğan, S. (2009). Döviz kuru-ticaret dengesi ilişkisi: Türkiye örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(9), 16–17.

Wilson, P. (2001). Exchange rates and the trade balance for dynamic Asian economies-Does the J-curve exist for Singapore, Malaysia, and Korea? *Open Economies Review*, *12*(4), 389–413. https://doi.org/10.1023/A:1017982901034

Wu, S. (2018). Estimation of the J-Curve: An Empirical Analysis Based on the Trade Balance between Australia and China. International Journal of Trade, Economics and Finance, 9(2), 88–95. https://doi.org/10.18178/ijtef.2018.9.2.594

Bandırma'da Konut Fiyatına Etki Eden Faktörlerin Hedonik Fiyat Modeli İle Belirlenmesi

Arş. Gör. Şeyma ŞAHİN KUTLU [1]
Arş. Gör. Muhammet KUTLU [2]

ÖZET:

Bu çalışmanın amacı Bandırma'da konut satış fiyatına etki eden faktörlerin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda heterojen mal veya hizmetlere ait karakteristiklerin, mal ve hizmet fiyatlarına etkisini incelemede kullanılan hedonik fiyat modeli kullanılmıştır. Modelde yarı logaritmik fonksiyonel form tercih edilmiştir. Çalışmanın örneklemini 2018 Haziran ayında satışta bulunan 1311 konuttan oransal tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiş 564 konut oluşturmaktadır. Veriler konut satışı için en yaygın kullanılan web sitesi üzerinden derlenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre; konutun büyüklüğü, hiç kullanılmamış olma durumu, konutun yaşı, konutun giriş kat olma durumu, konutun son kat olma durumu, konutun sobalı olma durumu ve oda sayısı değişkenleri Bandırma'da konut fiyatına etki eden karakteristik faktörler olarak tespit edilmiştir. Buna ilaveten bazı lokasyon farklılıklarının konut fiyatı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: hedonik fiyat modeli, konut fiyatı, bandırma.
JEL Kodu: R21, R31.

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, ssahin@bandirma.edu.tr
[2] Atatürk Üniversitesi, muhammet.kutlu@atauni.edu.tr

Determining of the Factors that Affect Housing Prices in Bandirma Using Hedonic Price Model

Res. Ass. Şeyma ŞAHİN KUTLU[1]
Res. Ass. Muhammet KUTLU[2]

ABSTRACT:

This study aims to analyze the factors determining the sale price of housing in Bandırma. In accordance with this purpose, hedonic price model examining the effect of the characteristics of the heterogeneous goods or services on sales price is used. Semi-logarithmic functional form is preferred in the model. The sample of the study consists of 564 residences selected by proportional stratified sampling method from 1311 houses sold in June 2018. The data is obtained from website used most widely for the sale of housing. According to the results of the study; the variables such as size of the house, state of being never used, age of the house, the state of being on the entrance floor and on the last floor, heating of the house with stove and number of rooms in the house have been determined as the characteristic factors affecting the price of the house. In addition, some location differences have been found to have an impact on the housing price.

Keywords: hedonic price model, housing price, bandirma.
JEL Code: R21, R31.

[1] Bandirma Onyedi Eylul University, ssahin@bandirma.edu.tr
[2] Ataturk University, muhammet.kutlu@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Hanehalkı portfoyunun en önemli varlık yığınını oluşturan konut, insanların barınma ihtiyacını karşılamada en temel unsurdur. Ekonomik ve toplumsal fayda sağlamasının ötesinde hanehalkı tüketim ve tasarruf fırsatları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan bir tüketim ve yatırım malıdır. Hanehalkı servetinde en büyük bileşeni oluşturması ve portföylerindeki en değerli maddi varlıklar olması nedeniyle konut fiyatları bankalar, politika yapıcılar, gerçek ve potansiyel ev sahipleri için ayrıca önem arz etmektedir (Schulz ve Werwatz, 2004). Konut fiyatlarında meydana gelen değişmeler bireyler ve hükümetler için sosyoekonomik ve ulusal gelir üzerindeki etkisi nedeniyle endişe kaynağı olmuştur (Kim ve Park, 2005:221).

Konut piyasası, bazı özelliklerinden dolayı diğer piyasalara göre farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılıklar, konut arzının maliyetinin yüksek olması, arzının hemen arttırılamaması, heterojen özellikler barındırması, konutların uzun ömürlü bir mal olması, ikincil piyasalarda büyümeye etkisi ve finansal işlemlerde teminat olarak kullanılması sayılabilir (Iacoviello, 2000; 8). Konut piyasası birçok sektörle olan ilişkisi nedeniyle ekonomiye yön veren sektörlerden biridir.

Bu çalışmanın amacı Bandırma ilçesinde konut sektöründe fiyatı etkileyen faktörlerin hedonik fiyat modeli ile araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda hedonik fiyat modeli yarı logaritmik formda ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini 2018 yılı Haziran ayında satışta bulunan 1311 konuttan oransal tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiş 564 konut oluşturmaktadır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde konu ile ilgili çalışmalara ve çalışmanın literatüre katkısından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın metodolojisi ile ilgili bilgilere yer verilmiş ve bulgular değerlendirilmiştir. Son bölümde ise elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

LİTERATÜR

Hedonik fiyat modeli temelde heterojen malların (konut, arazi, otomobil) karakteristik fiyatlarının değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla konut fiyatlarının konutun özelliklerinin fiyat tarafından belirlendiği hedonik fiyat modeli ile tahminlenmesi mümkündür (Bourassa vd., 2007). Konut fiyatlarını ve mülk değerlerini tahmin etmek için yaygın olarak kullanılan modellerde konum, konutun büyüklüğü, oda sayısı gibi konut özelliklerini içeren değişkenler kullanılmıştır. Hedonik model ile ilgili ilk çalışmalar Haas (1922) 'ın tarımsal alanların fiyatlandırmasına ilişkin yaptığı çalışması ile başlamıştır. Ardından Court (1939) çalışmasında otomobil fiyatına etki eden faktörleri araştırmış ve hedonik kelimesini kullanarak literatüre kazandırmıştır. Rosen (1974) yapmış olduğu çalışmasıyla otomobil fiyatına etki eden faktörleri araştırmış ve hedonik fiyatlama modeline teorik olarak katkı sunmuştur. Hedonik fiyatlama modelinin konut piyasalarının analizinde kullanılması Ridker ve Henning (1967) çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmalarında hava kirliliğinin konut fiyatları üzerindeki etkisini doğrusal hedonik fiyat modeli ile incelemişlerdir. 167 gözlemin ele alındığı çalışmada dört ayrı model uygulanmıştır. Analiz sonucunda hava kirliliği ile konut fiyatları arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Kain ve Quigley (1970) konut fiyat tahmini yaptıkları çalışmalarında yarı logaritmik ve doğrusal model kullanmışlardır. Çalışmalarında 1184 gözlem kullanmış olup konut fiyatlarına etki eden objektif niteliklerin (oda sayısı, banyo sayısı, yatak odası sayısı, konutun lokasyonu) yanı sıra konut hizmetlerinin kalitesi de değişken olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda konut hizmet kalitesinin objektif niteliklere göre konut fiyatı üzerinde daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Üçdoğruk (2001) çalışmasında 2001 mayıs dönemi için İzmir ilinde konut fiyatlarına etki eden faktörleri araştırmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Emlakçılarla yüz yüze görüşme yöntemiyle 2718 anket yapılmıştır. Hedonik modelin kullanıldığı çalışmada oda sayısı değişkeni konut fiyat üzerinde istatistiksel olarak

anlamsız bulunmuştur. Konutun kat ve merkezi kaloriferli olma durumu ile jeotermal enerjili olma durumunun konut fiyatını arttırdığı görülmüştür. Bununla birlikte oluşturulan modelde konutun büyüklüğü, oda sayısı, kaçıncı katta olduğu ve konutun yaşının konut fiyatı üzerinde pozitif etkisinin olduğu tahmin edilmiştir. Hai-Zhen vd. (2005) çalışmalarında Çin'de Hangzhou kenti için yapmış oldukları çalışmalarında konutun yaşının, konutun cephesinin, konutun resmi ve eğitim kurumlarına olan uzaklığının konu fiyatları üzerindeki etkisi anlamsız bulunmuştur. Konutun üniversiteye yakın olma durumu ile iş merkezlerine olan uzaklığın konut fiyatlarını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Baldemir vd. (2007) çalışmalarında Muğla ilinde konut satış parametlerini tahmin etmişlerdir. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Emlakçılarla yüz yüze görüşme yöntemiyle 178 anket yapılmıştır. Hedonik modelin kullanıldığı çalışmada konutun merkezi kaloriferli olma durumunun, seramik banyo döşemesine sahip olmasının, uydu sisteminin, hazır mutfak durumunun, banyo sayısının, konutun büyüklüğünün, asansör sayısının, şehir merkezine uzaklığı gibi değişkenlerinin konut fiyatlarını arttırdığı, konutun site içerisinde olma durumunun ve oda sayısının konut fiyatlarını azalttığı sonucuna varmışlardır. Selim (2008) Türkiye'de konut fiyatlarına etki eden faktörleri 2004 hanehalkı bütçe anketini kullanarak analiz etmiştir. Hedonik fiyat modelini kullandığı çalışmasında konutun tipi, yapı türü, oda sayısı konutun büyüklüğü ve diğer yapısal değişkenlerden konutun su sistemi, havuz, doğal gaza sahip olmasının konu fiyatını etkileyen en önemli değişkenler olarak bulmuştur. Yayar ve Karaca (2014) çalışmalarında TR38 (Tokat, Amasya, Çorum, Samsun) bölgesi için konut fiyatına etki eden faktörleri araştırdıkları çalışmalarında Mayıs-Eylül 2012 döneminde satışa sunulan 1453 konut örnekleme dahil etmişlerdir. Hedonik fiyat modelini kullandıkları çalışmalarında banyo sayısı, asansör sayısı, konutun kaloriferli olması ve bulvarda olması değişkenlerinin konut fiyatlarını pozitif yönde etkilediği, konutun birinci katta olması ve fuel-oil ısınma sisteminin bulunması değişkenlerinin konut fiyatlarını negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bulut vd. (2015) çalışmalarında Samsun ilinde konut fiyatlarına etki eden faktörleri hedonik model ile araştırmışlardır. Çalışmaya sadece 3+1 konutlar dahil edilerek oluşturulan modelde internet üzerinden satışa sunulan 395 konut modele dahil edilmiştir. Dairenin büyüklüğünün, dairenin bulunduğu katın, konutun tramvay ve otobüs duraklarına yakınlığının, dairenin asansör ve ebeveyn banyosu olma durumunun ve ayrıca deniz manzaralı olma durumunun konut fiyatını arttırdığı görülmüştür. Bununla birlikte bina yaşı arttıkça konut fiyatının azaldığı tespit edilmiştir. Çiçek ve Hatırlı (2015) çalışmalarında Isparta ilinde konut fiyatlarına etki eden faktörleri hedonik model ile araştırmışlardır. Çalışmada kullanılan veriler 2012 yılı Ekim-Kasım ayları içerisinde 368 hanehalkı ile anket görüşmesinden elde edilmiştir. Analiz sonucunda konutun şehir merkezine yakınlığı ile hava kirliliği değişkenleri konut fiyatını etkileyen en önemli unsurular olarak bulunmuştur. Afşar vd. (2017) çalışmalarında Eskişehir için konut fiyatlarına etki eden faktörleri hedonik model ile araştırmışlardır. Çalışmalarında Kasım-Aralık 2016 döneminde internet üzerinden satılık ilanı verilmiş 4311 konuta ait verileri kullanmışlardır. Çalışma sonucunda konutun büyüklüğünün, oda ve banyo sayısının ve otoparkının olma durumunun, ebeveyn banyosu, ankastre mutfağı, asansörünün bulunma durumunun konut fiyatını arttırdığı; merkezi ısıtmalı olma durumunun ve konutun birinci katta olmasının konut fiyatını azalttığı sonucuna varılmıştır. İslamoğlu ve Bulut (2018) çalışmalarında Nevşehir ili için 3+1 konutların fiyatlarına etki eden faktörleri hedonik model ile araştırmışlardır. Çalışmalarında anket yöntemi ile internet üzerinden satışa sunulan 151 konutu modellerine dahil etmişlerdir. Çalışma sonucunda dairenin büyüklüğü, bulunduğu katın yüksek olması, ve konutun site içerisinde bulunması değişkenlerinin konut fiyatlarını arttırdığı; konutta ebeveyn banyosu bulunmaması, konutun yaşının fazla olması, kat sayısının fazla olması ve otopark bulunmaması değişkenlerinin konut fiyatlarını azalttığı görülmüştür.

Çalmaşur ve Emre- Aysin (2019) çalışmalarında TRA1 bölgesi için konut fiyatına etki eden faktörleri hedonik model ile araştırmışlardır. 2017 yılı Ekim ve Kasım aylarında internet üzerinden satışa sunulan 1000 konut modele dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda ele alınan

bölgede konutun büyüklüğü, oda sayısı ve konutun şehir merkezine olan uzaklığı değişkenlerinin konut fiyatını etkileyen en önemli değişkenler olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte bina yaşının konut fiyatını azalttığı; otopark, doğu cephe, bulunduğu kat ve banyo sayısı değişkenlerinin konut fiyatlarını arttırdığı tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde Bandırma ilçesi için yapılan çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın bu anlamda farklılık göstermesi ve literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir.

YÖNTEM

Konut fiyatlarına etki eden faktörlerin belirlenmesinde hedonik fiyat modeli sıklıkla kullanılmaktadır. Hedonik yaklaşımla herhangi bir mal veya hizmetin, tüketici tercihine konu olan nitelikleriyle fiyatı arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmaktadır. Regresyon temelli modelde, mal veya hizmetin ayırt edici karakteristiklerinin bağımsız değişken olarak ele alınıp, ilgili mal veya hizmetin fiyatı ile ilişkilendirilmesi modelin temel çalışma prensibini oluşturmaktadır.

Hedonik fiyat modeli ilk kez Haas (1922) tarafından tarımsal alanların fiyatlandırılması için tarım alanının satış tarihleri, ulaşım şartları, tarım alanlarını sınıflandırma endeksleri, mevcut alanların verimliliği ve şehir merkezlerine olan uzaklıkları değişkenleriyle yapılan çalışmada kullanılmıştır. Ancak hedonik kavramı ilk kez Court (1939) tarafından otomobil fiyatlarına etki eden faktörlerin saptanmasına yönelik çalışmada kullanılmıştır (Colweell ve Dilmore, 1999: 620)

Hedonik fiyat modeli, modele konu olan mal ve hizmetlerin heterojen olduğu varsayımı üzerine inşa edilmiştir. Hedonik modelde her mal veya hizmetin sahip olduğu karakteristik özellikler farklıdır. Söz konusu özellikler ayrı birer mal veya hizmet olarak ele alınır ve her bir karakteristik için bir fiyatlama söz konusudur. Tüketicilerin değer algıları ilgili karakteristik özellikler bağlamında oluşur ve tüketicinin fayda fonksiyonunda temsil edilir (Üçdoğruk, 2001: 150). Tüketicilerin fayda fonksiyonlarını maksimize eden karakteristiğe sahip mal veya hizmetleri tercih etmeleri beklenir. Bu doğrultuda mal demetleri yerine karakteristik özellikler demetlenir. Demetlenen veya tercih edilen karakteristiklerin varlığı ve miktarı, ilgili mal veya hizmet için hedonik bir fiyat belirler. Söz konusu özellikler veya karakteristikler gözlemlenen fiyatların somutlaştırılmış formudur. Fiyatlar, mal veya hizmetleri, tüketici beklentilerine göre uyarlayan, üreticilere bağlı olarak ortaya çıkan nitelik farklılıkları tarafından belirlenir (Rosen, 1974: 35-48). Söz konusu niteliklere haiz mal ve mal için ifade edilen fiyat fonksiyonu aşağıdaki biçimde ifade edilebilir

$$z = (z_1 + z_2 + \ldots + z_n)$$

$$P_z = f(P_{z_1}, P_{z_2}, \ldots, P_{z_n})$$

z mal veya hizmete ait karakteristikleri temsil eden vektör olarak ifade edilebilir. Söz konusu karakteristiklerin bir bileşimi olan mal veya hizmete ait fiyat ise, ilgili karakteristiklerin fiyatlarının bir fonksiyonu olarak ifade edilmiştir.

Evrene ilişkin yapılacak tahminlerde, örnekleme yöntemi, tahminin hassasiyeti açısından önem arz etmektedir. Çalışmada örneklem oransal tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Tabakalı örnekleme, toplam popülasyonun, bazı nitelik farklılıklarının ortalamasına veya düzeyine göre farklı gruplara ayırarak, popülasyona ilişkin tahminlerin hassasiyetine artırmaya yönelik örnekleme yöntemidir (Deming, 1950: 213). Çalışmada Bandırma ilçe merkezindeki mahalleler, fiyat ortalaması ve nitelik farklıkları dikkate alınarak, gruplar arası heterojen ve grup içi homojen oldukları varsayımıyla, ayrı tabaklar olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın yapıldığı dönemde ilanda bulunan toplam 1311 konuttan 564 tanesi oransal tabakalama yöntemi ile seçilmiştir.

Konut fiyatlarının belirlenmesine yönelik analizde, konut fiyatı(p) bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Söz konusu bağımlı değişkene etki edebileceği düşünülen ve lietaratürce desteklenen, konut metrekaresi (x1), oda sayısı (x2), konutun hiç kullanılmamış olma durumu (x3), konutun yaşı (x4), konutun giriş kat olma durumu (x5), konutun son kat olma durumu (x6), konutun birinci kat olma durumu (x7), binanın toplam kat sayısı (x8), konutun sobalı olma durumu (x9), konutun merkezi sistem ısıtmaya sahip ola durumu (x10), konutun site içerisinde olma durumu (x11), konutun sahibinden satılık olması durumu (x12) ve konutun bulunduğu mahalle (x13-x23) değişkenleri modele bağımsız değişkenler olarak dâhil edilmiştir.

Modelin tahmininde en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Modelin fonksiyonel yapısı R^2, F istatistik değeri ve Akaike bilgi kriteri bağlamında değerlendirilmiş ve tahmin için yarı logaritmik kalıp (log-dog) seçilmiştir. Bandırmada konut fiyatlarına etki eden faktörlerin sınamasına yönelik model aşağıdaki biçimde ifade edilebilir.

$$\ln(P) = \alpha + \sum_{i=1}^{n=23} B_i X_i + \varepsilon$$

BULGULAR

Bandırma ilçesinde, konut fiyatlarının belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, bağımlı ve bağımsız değişkene ilişkin tanımlayıcı istatistikler takip eden Tablo 1 'de özetlenmiştir. Buna göre Bandırma ilçe merkezinde ortalama konut fiyatı 226284 TL olarak hesaplanmıştır. Metrekare cinsinden ortalama konut büyüklüğü 118 m^2 olarak hesaplanmıştır. Konutların sahip olduğu ortalama oda sayısı ise 2.507 olarak tespit edilmiştir. Örnekleme dâhil edilen 564 konut için, hiç kullanılmamış olma değişkenine ait ortalama 0.370 olarak hesaplanmıştır. Yani 564 konutun 209 tanesinin hiç kullanılmamıştır. 5 yıllık kategoriler halinde modelde temsil edilen konutun yaşı değişkenin ortalaması 2.524 olarak hesaplanmıştır. Bu durum Bandırma ilçe merkezinde bulunan konutların ortalama yaşının 5-10 yıl arasında olduğu sonucunu doğurmaktadır. Konutun giriş kat olması, son kat olması ve birinci kat olması durumu için ortalamalar sırasıyla; 0.160, 0.259 ve 0.098 olarak hesaplamıştır ve örnekleme dahil olan 564 konuttan 90 tanesinin giriş kat, 146 tanesinin son kat ve 55 tanesinin ise birinci kat olduğu tespit edilmiştir. Binanın toplam kat sayısı ortalama 4.298'dur. Konutun sobalı olması durumu değişkenine ait 0.046 olarak hesaplanmıştır. Örnekleme dahil olan konutların 26 tanesi sobalıdır. Konutların 63 tanesi ise merkezi ısıtma sistemine sahiptir ve söz konusu karakteristiğe ait ortalama 0.112 olarak hesaplanmıştır. İlanda bulunan konutların 0.193 ortalamayla, 109 tanesi site içerisinde bulunmaktadır. Konutun satışının doğrudan sahibi tarafından yapılıp yapılmadığı, yani herhangi bir komisyon tutarının fiyata etki edip etmediğinin sınanmasına yönelik olan, konutun sahibinden satılık olma durumu değişkenine ait ortalama 0.212'dir. Örneklemde bulunan konutların 120 tanesi doğrudan sahibi tarafından satılmaktadır.

Oransal tabakalı örnekleme yöntemine göre seçilen toplam 564 konuttan; 36 tanesi Paşakonak'ta, 72 tanesi İhsaniye'de, 66'tanesi 17 Eylül'de, 54'tanesi Hacı Yusuf'ta, 66 tanesi Paşakent'te, 60 tanesi Sunullah'ta, 24 tanesi 100. Yıl'da, 60 tanesi Paşabayır'da, 24'tanesi Levent'te, 30 tanesi Çınarlı'da, 42 tanesi 600 Evler'de ve 30 tanesi ise diğer mahallerde bulunmaktadır.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

Konutun Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenin Adı	***Gözlem***	***Ortalama***	***Standart Sapma***	***Değişkenin Adı***	***Gözlem***	***Ortalama***	***Standart Sapma***
Konut Fiyatı (P)	564	226284.6	114711.9	*Konutun birinci kat olma durumu (X7)*	564	0.097518	0.296925
Konut Metrekaresi (X1)	564	118.6986	37.89325	*Binanın toplam kat sayısı (X8)*	564	4.297872	1.274115
Konutun oda sayısı (X2)	564	2.507092	0.813924	*Konutun sobalı olma durumu (X9)*	564	0.046099	0.209886
Konutun hiç kullanılmamış olma durumu (X3)	564	0.370567	0.483385	*Konutun merkezi sistem ısıtmaya sahip olma durumu (X10)*	564	0.111702	0.315279
Konutun yaşı (X4) (kategorik)	564	2.523050	1.914097	*Konutun site içerisinde olma durumu (X11)*	564	0.193262	0.395208
Konutun giriş kat olma durumu (X5)	564	0.159574	0.366536	*Konutun sahibinden satılık olma durumu (X12)*	564	0.212766	0.409627
Konutun son kat olma durumu (X6)	564	0.258865	0.438400				

Konut Lokasyonuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenin Adı	***Gözlem***	***Ortalama***	***Standart Sapma***	***Değişkenin Adı***	***Gözlem***	***Ortalama***	***Standart Sapma***
Paşakonak mahallesi (X13)	564	0.063830	0.244666	*100.Yıl mahallesi (x19)*	564	0.042553	0.202027
İhsaniye mahallesi (X14)	564	0.127660	0.334007	*Paşabayır mahallesi (X20)*	564	0.106383	0.308601
17 Eylül mahallesi (X15)	564	0.117021	0.321731	*Levent mahallesi (X21)*	564	0.042553	0.202027
Hacıyusuf mahallesi (X16)	564	0.095745	0.294502	*Çınarlı mahallesi (X22)*	564	0.053191	0.224614
Paşakent mahallesi (X17)	564	0.117021	0.321731	*600 Evler mahallesi (X23)*	564	0.074468	0.262764
Sunullah mahallesi (X18)	564	0.106383	0.308601	*Diğer mahalleler (X24)*	564	0.053191	0.224614

Bandırma'da konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin sınanması amacıyla kurulan ve en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmeye çalışılan yarı logaritmik fonksiyonel kalıptaki regresyon modeline ilişkin tahmincilerin ideal ya da en uygun özellikleri taşımaları, kısaca etkin olarak ifade edilebilmeleri, modelin EKK varsayımlarını sağlamasıyla mümkündür (Gujarati, 2014: 71). Kurulan model için çoklu doğrusal bağlantının bulunmaması, otokorelasyon olmaması ve sabit varyans varsayımlarının geçerliliği sınanmıştır.

Modele ilişkin çoklu ilişkin çoklu doğrusal bağlantı olamaması varsayımın tespiti, Variance Inflation Factors (VIF) değerleri yardımıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre tüm katsayılar için VIF değerinin 10'dan daha küçük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 10'u aşan VIF değerleri çoklu doğrusal bağlantı probleminin kanıtı olarak ifade edilmektedir (Asteriou ve Hall, 2006; 90).

Modelde hata terimlerinin birbirleriyle ilişkili olmadığı yani otokorelasyonun olmadığına ilişkin varsayımın sınanmasında LM testi kullanılmıştır. LM testi sonucunda modelde otokorelasyon probleminin olmadığını ifade eden H_0 hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla hata terimlerinin birbiriyle ilişkili olmadığı ve varsayımın gerçekleştiği ifade edilebilir.

Modelde bir diğer varsayım olan değişen varyans bulunmaması durumu ise Breusch-Pagan-Godfrey testi ile sınanmıştır. Test sonucunda modelde, konutun yaşı değişkeninden kaynaklanan değişen varyans probleminin olduğu gözlenmiştir. Söz konusu değişen varyans problemine karşın model "dayanıklı varyans kovaryans matrisi" ile tekrar tahmin edilmiştir ve söz konusu tahmin sonuçları kullanılmıştır. Dayanıklı vayans-kovaryans matirisi değişen varyans sorunu altında tutarlı tahmin ediciler elde edilmesinde kullanılabilmektedir (White, 1980: 827-828).

Modele ait R^2 istatistik değeri 0.81 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak; bağımlı değişken olan konut fiyatının, %81 düzeyinde modele dahil edilmiş olan konutun karakteristik ve lokasyonuna ilişkin bağımsız değişkenler tarafından açıklandığı ifade edilebilir. Model ait F istatistik değeri 105.73 ve F istatistik değerine ait olasılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Buna göre modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir.

Bandırma ilçesinde konut fiyatlarının belirlenmesi yönelik kurulan yarı logaritmik (log-dog) regresyon modeli sonuçlarına göre; konutun metrekare cinsinde büyüklüğü, konutun oda sayısı, konutun hiç kullanılmamış olması, konutun yaşı, konutun giriş kat ve son kat olması, konutun sobalı olması, konutun site içerisinde bulunması ve sahibinden satılık olması değişkenleri, konutun fiyatına etkisi anlamlı bulunan karakteristik özelliklerdir. Buna ilaveten lokasyona ilişkin değişkenlerden; Paşakonak mahallesi, İhsaniye mahallesi, Paşakent mahallesi, Paşabayır mahallesi, Levent mahallesi ve Çınarlı mahallesi konut fiyatına etkisi anlamlı bulunan bölgelerdir.

Logaritmik-doğrusal regresyon modelinde anlamlı olarak bulunan değişkenlerin, fiyat üzerine etkisinin yorumlanmasında, açıklayıcı değişkenlerin katsayıları 100 ile çarpılarak, bağımsız değişkenlerde meydana gelecek bir birimlik mutlak değişme karşısında, bağımlı değişken olan fiyatta meydana gelecek yüzde değişim ifade edilebilir (Güriş ve Akay, 2018: 290). Bu doğrultuda takip eden çıkarımların yapılması mümkündür.

Bandırma'da, konut büyüklüğünde meydana gelen 1 metrekare artışın, konut fiyatında ortalama %0.5 düzeyinde artma meydana getireceği ifade edilebilir. Aynı şekilde konutun sahip olduğu oda sayısından meydana gelecek 1 birimlik artış, konut fiyatında ortalama %6'lık bir artış meydana getirecektir. Konutun hiç kullanılmamış olması durumu ise konut fiyatına pozitif anlamlı etkisi tespit edilen en önemli değişkendir. Konutun hiç kullanılmamış olması durumu, konut fiyatını ortalama %11 oranında artıracağı tespit edilmiştir. Konutun yaşı değişkeni modelde, konut fiyatına etkisi negatif yönde anlamalı bulunmuş değişkenlerden birisidir. Analize 5 yıl aralıklı kategoriler ile dahil edilen değişkene ilişkin katsayıya göre, konut yaşında meydana gelecek ortalama 5 yıllık artış konut fiyatını ortalama %9 kadar düşürecektir. Konutun giriş kat ve son kat olması durumlarının, konut fiyatına etkisinin negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Buna göre konutun giriş kat olması ve son kat olması durumları konut fiyatını sırasıyla ortalama %16 ve %9 oranında azaltacak değişkenler olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte konutun birinci kat olmasının, konut fiyatı üzerine etkisi, istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Konutun sobalı olması durumunun, konut fiyatını ortalama %23 oranında negatif yönde etkileyeceği ifade edilebilir. Buna ilaveten konutun merkezi ısıtma sistemine sahip olması durumunun konut fiyatını ortalama %6 oranında ve konutun site içerisinde olması durumunun ise konutun fiyatını ortalama %8 oranında pozitif yönde etkileyeceği istatistiki olarak anlamlı bir biçimde ifade

edilebilir. Konut fiyatını negatif yönde etkilemesi beklenerek model dâhil edilen, konutun sahibinden satılık olma durumu değişkeninin, beklenenin aksine konut fiyatı üzerine ortalama %6 düzeyinde pozitif yönlü etkisi olduğu ifade edilebilir.

Konut fiyatı ile lokasyon ilişkisi değerlendirildiğinde konutun Paşakonak mahallesinde olması durumunun ortalama %22, İhsaniye mahallesinde olması durumunun ortalama % 11, Paşakent mahalesinde olması durumunun ortalama %27 ve Paşabayır mahallesinde olması durumunun ortalama %17 düzeyinde konut fiyatını pozitif yönde etkileyeceği tespit edilmiştir. Buna karşın, konutun Levent mahallesi ve Çınarlı mahallesinde bulunuyor olması durumunun, konut fiyatını sırasıyla ortalama %13 ve %11 düzeyinde negatif yönde etkileyeceği ifade edilebilir.

Tablo 2. Hedonik Fiyat Modeli Regresyon Sonuçları

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t	p
*Sabit (C)****	11.52997	0.066301	1.739.026	0.0000
*Konut Metrekaresi (X1)****	0.005682	0.000609	9.332.478	0.0000
*Konutun oda sayısı (X2)***	0.066041	0.025585	2.581.171	0.0101
*Konutun hiç kullanılmamış olma durumu (X3)****	0.119801	0.023189	5.166.215	0.0000
*Konutun yaşı (X4)****	-0.090251	0.006421	-1.405.513	0.0000
*Konutun giriş kat olma durumu (X5)****	-0.164892	0.025344	-6.506.102	0.0000
*Konutun son kat olma durumu (X6)****	-0.093881	0.023671	-3.966.083	0.0001
Konutun birinci kat olma durumu (X7)	-0.041779	0.029247	-1.428.481	0.1537
Binanın toplam kat sayısı (X8)	-0.000569	0.010431	-0.054559	0.9565
*Konutun sobalı olma durumu (x9)****	-0.237459	0.044640	-5.319.375	0.0000
*Konutun merkezi sistem ısıtmaya sahip olma durumu (X10)***	0.061930	0.025704	2.409.380	0.0163
*Konutun site içerisinde olma durumu (X11)****	0.085477	0.023259	3.675.047	0.0003
*Konutun sahibinden satılık olma durumu (X12)****	0.067699	0.021908	3.090.091	0.0021
*Paşakonak mahallesi (X13)****	0.225247	0.051959	4.335.117	0.0000
*İhsaniye mahallesi (X14)***	0.110618	0.052919	2.090.334	0.0371
17 Eylül mahallesi (X15)	0.018744	0.052291	0.358452	0.7201
Hacıyusuf mahallesi (X16)	0.035432	0.052372	0.676544	0.4990
*Paşakent mahallesi (X17)****	0.272644	0.055129	4.945.598	0.0000
Sunullah mahallesi (X18)	0.019509	0.052004	0.375136	0.7077
*100. Yıl mahallesi (x19)**	-0.108690	0.060539	-1.795.366	0.0732
*Paşabayır mahallesi (X20)****	0.173978	0.058634	2.967.180	0.0031
*Levent mahallesi (X21)***	-0.137375	0.062418	-2.200.883	0.0282
*Çınarlı mahallesi (X22)***	-0.118883	0.056962	-2.087.079	0.0373
600 Evler mahallesi (X23)	-0.079673	0.056485	-1.410.523	0.1590

R^2	0.818295	***AIC***	-0.330328
Tahminin Standart Hatası	0.200907	***SIC***	-0.145858
F istatistik değeri	105.7326	***HQC***	-0.258320
Prob (F)	0.000000	***Durbin-Watson***	1.875393

****,** ve * sırasıyla 0.01, 0.05 ve 0.10 önem düzeylerinde anlamlılığı temsil etmektedir.*

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Bandırma ilçesinde 2018 yılı Haziran ayı içerisinde satışta bulunan tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiş 564 konut için fiyat araştırması yapılmıştır. Konut fiyatlarına etki ettiği düşünülen değişkenler ile fiyat arasındaki ilişkinin araştırılmasında hedonik fiyat modeli kullanılmıştır. Bandırma'da konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin sınanması amacıyla kurulan ve en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmeye çalışılan model yarı logaritmik fonksiyonel formda oluşturulmuştur. Yarı logaritmik regresyon modeli sonuçlarına göre; konutun metrekare cinsinde büyüklüğü, konutun oda sayısı, konutun hiç kullanılmamış olması, konutun yaşı, konutun giriş kat ve son kat olması, konutun sobalı olması, konutun site içerisinde bulunması ve sahibinden satılık olması değişkenleri, konutun fiyatına etkisi anlamlı bulunan karakteristik özelliklerdir. Buna ilaveten lokasyona ilişkin değişkenlerden; Paşakonak mahallesi, İhsaniye mahallesi, Paşakent mahallesi, Paşabayır mahallesi, Levent mahallesi ve Çınarlı mahallesi konut fiyatına etkisi anlamlı bulunan bölgelerdir.

Regresyon modelinde anlamlı olarak bulunan değişkenlerin, fiyat üzerine etkisinin yorumlanmasında, açıklayıcı değişkenlerin katsayıları 100 ile çarpılarak, bağımsız değişkenlerde meydana gelecek bir birimlik mutlak değişme karşısında, bağımlı değişken olan fiyatta meydana gelecek yüzde değişim ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Bandırma'da, konut büyüklüğünde meydana gelen 1 metrekare artışın, konut fiyatında ortalama %0.5 düzeyinde artış meydana getireceği ifade edilebilir. Aynı şekilde konutun sahip olduğu oda sayısından meydana gelecek 1 birimlik artış, konut fiyatında ortalama %6'lık bir artış meydana getirecektir. Konutun hiç kullanılmamış olması durumu ise konut fiyatına pozitif anlamlı etkisi tespit edilen en önemli değişkendir. Konutun hiç kullanılmamış olması durumu, konut fiyatını ortalama %11 oranında artıracağı tespit edilmiştir. Konutun yaşı değişkeni modelde, konut fiyatına etkisi negatif yönde anlamalı bulunmuş değişkenlerden birisidir. Konut yaşında meydana gelecek ortalama 5 yıllık artış konut fiyatını ortalama %9 kadar düşürecektir. Konutun giriş kat ve son kat olması durumlarının, konut fiyatına etkisinin negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Buna göre konutun giriş kat olması ve son kat olması durumları konut fiyatını sırasıyla ortalama %16 ve %9 oranında azaltacak değişkenler olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte konutun birinci kat olmasının, konut fiyatı üzerine etkisi, istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Konutun sobalı olması durumunun, konut fiyatını ortalama %23 oranında negatif yönde etkileyeceği ifade edilebilir. Buna ilaveten konutun merkezi ısıtma sistemine sahip olması durumunun konut fiyatını ortalama %6 oranında ve konutun site içerisinde olması durumunun ise konutun fiyatını ortalama %8 oranında pozitif yönde etkileyeceği istatistiki olarak anlamlı bir biçimde ifade edilebilir. Konut fiyatını negatif yönde etkilemesi beklenerek model dâhil edilen, konutun sahibinden satılık olma durumu değişkeninin, beklenenin aksine konut fiyatı üzerine ortalama %6 düzeyinde pozitif yönlü etkisi olduğu ifade edilebilir.

Konut fiyatı ile lokasyon ilişkisi değerlendirildiğinde konutun Paşakonak mahallesinde olması durumunun ortalama %22, İhsaniye mahallesinde olması durumunun ortalama % 11, Paşakent mahalesinde olması durumunun ortalama %27 ve Paşabayır mahallesinde olması durumunun ortalama %17 düzeyinde konut fiyatını pozitif yönde etkileyeceği tespit edilmiştir. Buna karşın, konutun Levent mahallesi ve Çınarlı mahallesinde bulunuyor olması durumunun, konut fiyatını sırasıyla ortalama %13 ve %11 düzeyinde negatif yönde etkileyeceği ifade edilebilir.

Elde edilen bulgular konut politikalarının uygulanması açısından oldukça önem arz etmektedir. Konut fiyatlarına etki eden faktörlerin ortaya konması hem konut talep edenler açısından hem de konut yatırım stratejilerinin geliştirilmesi açısından faydalı olabilecektir. Konut fiyatlarını etkileyen önemli değişkenlerden biri olan konum etkisinin belirlenmesi doğru konut politikalarının belirlenmesinde, ilçenin büyümesine ve yeni merkezlerin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca konut fiyatı üzerinde ortaya çıkan konum etkisi, ilçedeki sosyo-ekonomik eşitsizlik üzerine çıkarımlar yapmaya olanak sağlamaktadır. Konum etkisinin

negatif olduğu bölgelerin, ek değerlendirmeler yapılmak kaydıyla, bazı dezavantajlar barındığı ifade edilebilir. Bu çıkarım çalışmanın yerel idarelere politika önerisi fonksiyonunu üstlenmektedir.

KAYNAKLAR

Afşar, A. Yılmazel, Ö., & Yılmazel, S. (2017). Konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin hedonik model ile belirlenmesi: Eskişehir Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 37, 195-205.*

Asteriou, D., & G. Hall, S. (2007). *Applied econometrics: A modern approach using EViews and Microfit*. 6th Edition, England: Palgrave Macmillan.

Baldemir, E., Kesbiç, C.Y., & İnci, M. (2007). Emlak piyasasında hedonik talep paremetrelerinin tahminlenmesi (Muğla örneği). *8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 24-25 Mayıs,* İnönü Üniversitesi, Malatya.

Bourassa, S. C., Cantoni, E., & Hoesli, M. (2007). Spatial dependence, housing submarkets, and house price prediction. *Journal of Real Estate Finance and Economics, 35, 143-160.*

Bulut, H., Öner, Y., & İslamoğlu, E. (2015). Samsun ili konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin hedonik fiyat modeli ile incelenmesi. *The Journal of Operations Research, Statistics, Econometrics and Management Information Systems, 3(2), 122-130.*

Colwell, P. F., & Dilmore, G. (1999). Who was first? an examination of an early hedonic study. *Land Economics, 75(4), 620-626.*

Çalmaşur, G., & Emre-Aysin, M. (2019). Konut fiyatlarına etki eden faktörlerin hedonik modelle belirlenmesi: TRA1 alt bölgesi üzerine bir uygulama. *UİİİD-IJEAS, 22, 77-92.*

Çiçek, U., & Hatırlı, S. A. (2015). Isparta ilinde konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin hedonik fiyat modeli ile analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, 98-114.*

Deming, W. E. (1950). *Some Theory of Sampling.* New York: Wiley Publishing.

Gujarati, D., & Porter, D. C. (2014). *Basic Econometrics.* 5th Edition, McGraw-Hill Education.

Güriş, S., Akay-Çağlayan, E. (2018). *Ekonometri Temel Kavramlar*. 5.Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

Haas, G. C. (1922). A statistical analysis of farm sales in blue earth county, minnesota, as a basis for farm land appraisal. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi,* Minnesota Üniversitesi, ABD.

Hai-Zhen, W., Sheng-Huave, J., & Xiao-Yu,G. (2005). Hedonic price analysis of urban housing: an empirical research on Hangzhou, China. *Journal of Zhejiang University Science, 6(8), 907-914.*

Iacoviello, M. (2000). *House prices and the macroeconomy ın europe: results from a structural var analysis. European Central Bank Working Paper Series, 8*.

İslamoğlu, E., & Bulut, H. (2018). Nevşehir ili konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin hedonik fiyat modeli ile incelenmesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 3(1), 80-90.*

Kain, J.F., & Quigley J.M. (1970). Measuring the value of housing quality. *Journal of the American Statistical Association, 65(330), 532–548.*

Kim, K., & Park, J. (2005). Segmentation of the housing market and ıts determinants: seoul and its neighboring new towns in Korea. *Australian Geographer, 36(2), 221-232.*

Ridker, R.G., & Henning, J.A. (1967). The determinants of residential property values with special reference to air pollution. *The Review of Economics ve Statistics, 49, 246– 257.*

Rosen, S. (1974). Hedonic prices and ımplicit markets: product differentiation in pure competition. *The Journal of Political Economy, 82(1), 34-55.*

Schulz, R., & Werwatz, A. (2004) A state space model for berlin house prices: estimation and economic ınterpretation. *Journal of Real Estate Finance and Economics, 28(1), 37-57.*

Selim, S. (2008). Determinants of house prices in Turkey: A hedonic regression model. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9 (1), 65-76.*

Üçdoğruk, Ş. (2001). İzmir ilinde emlak fiyatlarına etki eden faktörler hedonik yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 16(2), 149-161.*

White, H. (1980). A heteroskedasticity-consistent covariance matrix estimator and a direct test for heteroskedasticity. *Econometrica*, *45(4), 817-838.*

Yayar, R. ve Karaca, S. S. (2014). Konut fiyatlarına etki eden faktörlerin hedonik modelle belirlenmesi: TR83 bölgesi örneği. Ege Akademik Bakış Dergisi, 14(4), 509-518.

Arazi Toplulaştırmalarının Ekonomiye Katkısı: Aksakal -Ergili Örnekleri

Mehmet Emin ERÇAKAR [1]
Elif EFE [2]

ÖZET

Arazi Toplulaştırması kavramı; çeşitli nedenlerle ekonomik olarak tarımsal faaliyetleri yapmaya imkân vermeyecek biçimde parçalanmış, dağılmış, bozuk şekilli parsellerin modern tarım işletmeciliği esaslarına göre ve sulama hizmetlerinin geliştirilmesi için en uygun biçimde birleştirilmesi, şekillendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi işlemine denilmektedir.

Tarım yapılabilecek alanların, nüfus artışına koşut biçimde artırılması mümkün olmadığına göre, sınırlı sayılabilecek mevcut tarım topraklarından daha fazla miktarda verim alınmasını sağlayacak yol ve yöntemlerin bulunmasını sağlamak ekonomik açıdan gereklilik arz etmektedir. Üretim artışı birim alandaki verimliliğin artırılması ile olanaklı olduğundan verimliliğin artırılmasındaki temel adımlardan biri dağınık, çok parçalı ve tarımsal altyapısı eksik olan parsellerin arazi toplulaştırma çalışmalarıyla yeniden düzenlenmesini içermektedir.

Bu amaçla çalışmamızda, -ülkemizde farklı dönemlerde ve farklı kesimlerde bu faaliyetler yürütülmekle birlikte- Bandırma İlçemizde yer alan Aksakal ve Ergili kırsal mahallelerinin arazi toplulaştırmasına odaklanılacak, farklılaşan ürün desenleri bağlamında da ekonomik sonuçlar analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplulaştırma, ölçek ekonomisi, tarım ekonomisi.
JEL Kodları: O13.

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Bandırma, Türkiye, mercakar@bandirma.edu.tr
[2] Milli Savunma Üniversitesi Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye, elifefe@ogr.bandirma.edu.tr

Contribution of Land Consolidation To Economy: Cases of Aksakal And Ergili

Mehmet Emin ERÇAKAR [1]
Elif EFE [2]

ABSTRACT

The concept of land consolidation is shaping and reorganization of fragmented, dispersed and distorted parcels what are impossible to do agricultural activities as economically according to the principles of modern agriculture management and irrigation services .

It is economically necessary to ensure since it is not possible to increase the agricultural areas in parallel with the population growth that there are ways and methods to obtain more yield from the existing agricultural lands, which are limited. As the increase in production can be achieved by increasing productivity in the unit area that one of the main steps in increasing productivity involves reorganizing the scattered, multi-part and lacking agricultural infrastructure with land consolidation works.

In this study, -while these activities are carried out in different periods and in different areas in our country- will be focused on the land consolidation of Aksakal and Ergili rural areas in Bandırma district and economic results will be analyzed in the context of variable crop patterns.

Keywords: Land Consolidation, Economies of Scale, Agricultural Economics.
JEL Codes: O13.

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, mercakar@bandirma.edu.tr
[2] Milli Savunma University, elifefe@ogr.bandirma.edu.tr

1. GİRİŞ

Tarımsal faaliyetler, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan başlıca ekonomik faaliyet koludur. Dünya'nın temel sorunlarının başında, hızlı nüfus artışına karşın, tarım alanlarının genişletilememesi gelmektedir. Bu sorun ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde daha ciddi boyutlardadır. Sorunun kaynağında, sürekli artan nüfusa karşılık, toprak varlığının aynı kalması hatta giderek azalması yatmaktadır. Tarım yapılabilecek alanların, nüfus artışına paralel olarak arttırılması mümkün olmadığına göre, sınırlı sayılabilecek mevcut tarım topraklarından daha fazla verim alınmasını sağlayacak yol ve yöntemlerin bulunması gerekmektedir (TMMOB, 2000).

Tarım alanlarının arttırılamaması sebebiyle verimi arttırmak için yapılabilecek ilk hamle dağınık, çok parçalı ve tarımsal altyapısı eksik olan parsellerin arazi toplulaştırma çalışmalarıyla yeniden düzenlenmesidir. Arazi toplulaştırması, çeşitli nedenlerle ekonomik olarak tarımsal faaliyetleri yapmaya imkân vermeyecek biçimde parçalanmış, dağılmış, bozuk şekilli parsellerin modern tarım işletmeciliği esaslarına göre ve sulama hizmetlerinin geliştirilmesi için en uygun biçimde birleştirilmesi, şekillendirilmesi ve yeniden düzenlenmesidir. (https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Arazi-Toplulastirma-ve-Tarla-Ici-Gelistirme/Projeler)

Arazi toplulaştırılması ile birlikte düzenlenen kırsal alanlarda topraklar daha kolay işlenerek, işlem maliyetinin minimum düzeye indirilebilmesi amaçlanmaktadır. Böylece birim başına üretim artışı sağlanabilmektedir. Araziye erişim maliyetinin düşmesinin yanı sıra, sulama alanlarının artması ile birlikte de tarımla uğraşan kırsal kesimin gelirinde de bir artış görülmektedir. Kırsalda üretim artışı, ülke gelirinde de artışı tetikleyecektir. Bu sayede kişisel gelirin artması ülke ekonomisinde de pozitif bir artış sağlamaktadır.

Türkiye de son yıllarda nüfus hızlı bir şekilde artmakta, buna paralel olarak tarım sektöründe çalışan insan sayısı da artmaktadır. Kiracılık, ortakçılık ve miras yasası gibi sebeplerden dolayı araziler hızla parçalanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı işletmelerin büyüklüğü ekonomik parsel büyüklüğünün altında kalmaktadır (Çay ve ark, 2011).

Tarım sektörünü etkileyen bu olumsuzluklara karşı yapılacaklar, öncelikle tarım arazilerindeki daha fazla parçalanmayı ve bozulmayı önleyici yasal, hukuksal düzenlemeler yapmak, sonrasında ise bugüne kadar oluşmuş mevcut parçalı, küçük ve düzensiz arazilerin iyileştirilmesidir. Dünyadaki birçok ülke tarım ekonomisini doğrudan etkileyen arazi parçalanması ile uğraşmakta ve bu problemin çözümü için arazi toplulaştırma faaliyetlerini yürütmektedirler (Dijk, 2007; Demetriou ve ark., 2012).

Ülkemizde arazi toplulaştırma çalışmalarına ilk olarak 1961 yılında başlanmıştır. İlk çalışma Konya İli Çumra İlçesi'ne bağlı Kargın Köyü'nde yapılmıştır. Burada yapılan toplulaştırma dar anlamda yapılmış olup sadece parsellerin gruplandırılması şeklinde olmuştur. 1961 yılından 2002 yılına kadar 41 yıl boyunca 450 bin hektar alanda çalışmalar yürütülmüştür. Arazi toplulaştırması 2002 yılında hız kazanmaya başlamış ve özellikle 2009 yılından sonra GAP projesi ile büyük bir ivme kazanarak 59 ilde 7 milyon ha alanı kapsayan bir proje durumuna gelmiştir (www.tarimorman.gov.tr)

Arazi toplulaştırma ile tarım alanları büyümekte daha düzgün yapı da ortaya çıkmaktadır. Bu alanlar sulama, yol, drenaj ağından faydalanarak üretim en yüksek düzeye ulaşmaktadır. Çiftçiler dağınık alanlardaki parsellere ulaşmaya çalışırken daha fazla yakıt harcamak zorunda kalmaktadırlar. Arazi toplulaştırması ile birlikte yakıt tasarrufu sağlanmakta ve sulama projeleri ile de ürün desenleri çeşitlilik göstermektedir.

Bu çalışma ile Bandırma İlçemizde yer alan Aksakal ve Ergili kırsal mahallelerinin arazi toplulaştırma işlemleri incelenerek arazi toplulaştırmasının arazi kullanım maliyetleri ve üretim desenini hangi düzeyde etkilediği üzerinde durularak ekonomik sonuçları analiz edilecektir.

2. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ NEDENLERİ

Türkiye tarım sektörünün dünya ile rekabet edebilir bir konuma gelebilmesi, kırsal alanda yapılan yatırımlardan beklenen faydanın sağlanması ve tarımsal yeniliklerin tarlaların içerisine kadar götürülebilmesi için, her şeyden önce tarımsal yapı bozukluğunun düzeltilmesi gerekmektedir. Öte yandan tarımsal kalkınma için Avrupa Birliği ülkelerinde ve ülkemizde önemli tarım politikası, tarımsal yapının uyum sağlayarak iyileştirilmesi gerekmektedir(Yıldız, 1977).

Bu projelerin uygulanması ile dağınık durumdaki çok sayıda parsel bir araya getirilerek parsel sayısı azaltıldığından, bunun yanında yeni ve planlı yollar inşa edildiğinden çiftçimizin arazisine gideceği yol kısalmakta ve bunun sonucunda her bir işletme için yakıt başta olmak üzere tasarruf sağlanmaktadır.

Fotoğraf 1.

Fotoğraf 1 de görüldüğü üzere sol yandaki fotoğraf kiracılık, ortakçılık ve miras yasası sebepleriyle parçalanan arsalar için daha fazla parçalanmayı ve bozulmayı göstermektedir. Bu bozulmayı önlemek ve üreticinin maliyetini minimuma indirgemek amaçlanan hedeflerden bir tanesidir. Etkin bir ulaşım ve sulama ağından yoksun olan parçalı küçük araziler üretimin verimini ve çeşitliliğini de düşürmektedir. Bu durum makineleşmeyi olumsuz yönde etkilerken, üretim için daha fazla enerji kullanımına ve zaman kaybına neden olmakta ve üretim maliyetlerini arttırmaktadır.

Arazi Toplulaştırması çalışmaları kırsal alanları yeniden düzenlemekte, her parsel en uygun şekline ulaşmakta, sulama ve yol ağından faydalanmaktadır. Yeniden düzenlenen kırsal alanlar sayesinde; tarım toprakları daha kolay işlenecek, en üst düzeyde kullanımı sağlanacak ve tarımla uğraşan insanların gelirleri artacaktır. Böylelikle hem kırsal alandan üretim artışı gerçekleşecek ve daha çok üretimle ülke geliri de artacaktır. Arazi toplulaştırması sayesinde arazi de modern tarım teknikleri uygulanabilecek üretim miktarı ve kalitesi de artacaktır. Arazi toplulaştırma uygulamalarıyla parseller büyümekte daha düzgün geometrik şekilde parseller ortaya çıkmaktadır. Böylece bütün parseller sulama, yol, drenaj ağından faydalanmakta bu sayede

üretim en yüksek düzeye ulaşmaktadır. Arazi toplulaştırması yapılmayan yerlerde her bir küçük parselin sulama, drenaj ve yol ağından faydalanması devlet için çok ağır maliyeti olmaktadır (Köken ve Çay.,2019).

Arazi toplulaştırması yapılan proje alanında, parsel adedi azalmakta, işletmelerin net arazi kullanma alanı ve parsel büyüklüğü artmakta, parsel şekilleri düzenlenmektedir. (Kayaoğlu, 2005). Toplulaştırma projesinin uygulanması ile parsel sayısı yaklaşık % 40 azalmakta, parsel büyüklüklerinde ortalama % 80 büyüme sağlanmaktadır (Takka, 1993).

Amerika'da 1818 dekar, İngiltere'de 538 dekar, Fransa'da 521 dekar, Almanya'da 457 dekar, İspanya'da 236 dekar olan tarım işletmesi ortalama arazi büyüklüğü Türkiye'de 3 milyon işletmede ortalama işletme arazi büyüklüğü ***60 dekar***, % 65' inde ise ***50 dekarın*** altındadır. 32,5 milyon tarım parseli ortalama 11 parçadır. 40 milyondan fazla hissedar bulunup 3 milyon fiili kullanıcı bulunmaktadır. Mevcut parsellerin % 50'den fazlasının kadastro yolu bulunmamaktadır. Parsellerin % 50 'sinin ise sulama kanalına erişimi bulunmamaktadır.

3. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ FAYDALARI

Arazi toplulaştırmasından beklenen faydalardan bazıları şöyle sıralanabilir: (www.tarimorman.gov.tr)

- Ulaşım maliyetlerinde azalma nedeniyle yakıt tasarrufu sağlanması,
- İşlem maliyeti minimuma indirilerek birim başına üretim artışı,
- Sulama alanlarının artması ile birlikte tarımla uğraşan kırsal kesimin gelirinde artış,
- Sulama alanlarının oluşturulması ile ürün deseninde oluşan çeşitlilik,
- Kişisel gelirin artması ülke ekonomisinde de pozitif bir artış,
- Tarla içi yol şebekesinin, yüzey tahliye sisteminin ve sulama tesislerinin inşası, Sulama suyunun etkin kullanımı,
- Modern tarım aletlerinin kullanım alanlarının artması,
- Dağlık yerlerde teraslama ve ağaçlandırma gibi toprak muhafaza tedbirlerinin alınması,
- Tapu sicilde yeniden düzenlemeler yaparak, parsellerde müşterek mülkiyetten doğan huzursuzluklar giderilmesi olarak değerlendirebiliriz.

Kamu Yatırımları Açısından Faydaları

- Sulama yatırım maliyetlerinden tasarruf sağlanır.
- Sulama projelerinde, kamulaştırmaya ve arazilerin parçalanmasına mani olmak için, kanalların ve yolların planlanması ve uygulaması, parsel sınırlarına bağlı kalmaktadır. Yani arazi sınırlarından geçirilmektedir. Parseller küçük, şekilleri düzensiz olduğundan kanal boyları gereğinden fazla uzamakta, bu da tesis maliyetini yükseltmektedir. Sulama projeleri arazi toplulaştırmasına bağlı olarak uygulandığı takdirdeyse; parsel sınırlarına bağlı kalmadan en ekonomik şekilde, sulama, yol ve tahliye planlaması yapıldığından, yatırım maliyetlerinde tasarruf sağlanmaktadır.
- Kamu yatırımları hızlanır ve kolaylaşır.

Çiftçiler Açısından Faydaları

- Parseller büyür, tarım teknikleri ve sulama metotlarının uygulanması kolaylaşır,
- Parsel sayısı azalır,
- Parsel büyüklüğü artar, düzenli ve ideal parsel şekilleri oluşturulur,
- Her parsel yola ve kanala kavuşur,

- İşletme merkezi ile parseller arasındaki mesafeler azalır, ulaşımdan dolayı meydana gelen kayıplar azalır, yakıt tasarrufu sağlanır,
- Zirai mücadele ve gübreleme kolaylaşır,
- Sulama oranı ve randımanı artar,
- Arazi maliklerine kamulaştırma bedelleri yerine arazi verilerek, toprağından kopması önlenmektedir.
- Sağlanan katma değerden dolayı arazi değeri en az 2 kat artmaktadır.
- Sosyal huzur sağlanır. (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı , Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri)

4. TÜRKİYE ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI TARİHÇESİ

Ülkemizde arazi toplulaştırma çalışmaları ilk olarak 1961 yılında yapılmıştır. İlk çalışma Konya İli Çumra İlçesi'ne bağlı Kargın Köyü'nde yapılmıştır. Burada yapılan toplulaştırma dar anlamda yapılmış olup sadece parsellerin gruplandırılması şeklinde olmuştur.

1961 yılından 2002 yılına kadar 41 yıl boyunca 450 bin hektar alanda çalışmalar yürütülmüştür. Arazi toplulaştırması 2002 yılında hız kazanmaya başlamış ve özellikle 2009 yılından sonra GAP projesi ile büyük bir ivme kazanarak 59 ilde 7 milyon ha alanı kapsayan bir proje durumuna gelmiştir. (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri).

Tablo 1. Türkiye'de Yıllara Göre Arazi Toplulaştırma Çalışmaları

YIL	ALAN (ha)
1961-2002	450,000
2003-2007	132,000
2008	430,000
2009	103,000
2010	26,000
2011	601,998
2012	1.210.604
2013	1.036.356
2014	992,827
2015	100,000
TOPLAM	**5.082.785**

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

5. AKSAKAL -ERGİLİ ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI

Aksakal Beldesi, Ergili, Karaçalık köyleri 29 Haziran tarihli ve 2009/15154 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konun Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırılmasına İlişkin Tüzüğün 17nci maddesine göre 3.281 ha özel arazi toplulaştırılması kapsamında Devlet Su

İşleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulama yapılmasına karar verilmiştir. 5 Ekim 2010 Tarih ve 2010/976 Sayılı Kararname ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

05/10/2010 TARİHLİ VE 2010/976 SAYILI KARARNAMENİN EKİ LİSTE

Sıra No:	İli İlçesi Köyü	Yer ve Sınırları	Alan (ha)
	Balıkesir İli Bandırma İlçesi; Aksakal Beldesi, Ergili, Karaçalılık Köyleri	**DOĞU:** Bursa İli, Karacabey Ovasının Arazi toplulaştırması tescil edilmiş sahaları, Bursa İli, Karacabey İlçesi, İsmetpaşa Köyü, Karadere **BATI:** Manyas Kuş Gölü **KUZEY:** Bursa – Çanakkale Yolu, Balıkesir İli, Bandırma İlçesi, Kuş Cenneti(Eski Sığırcı) ve Yeşilçomlu Köyleri **GÜNEY:** Manyas Ovası Arazi Toplulaştırması Yapılacak Sahalar; Balıkesir İli, Manyas İlçesi, Eşenköy, Yeniköy köyleri ve Karadere	**3.281**

NOT: 1. Yukarıda belirtilen alanlarda, 29/06/2019 tarihli ve 2009/15154 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzüğün 17nci maddesine göre özel arazi toplulaştırması kapsamında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulama yapılacaktır.
2. Yukarıda belirtilen arazi toplulaştırma sınırları içinde olup,
a) Arazi toplulaştırma kriterlerine uygun olmayan yerler,
b) Teknik olarak arazi toplulaştırma sahasına dahil edilmesi uygun olmayan tepelik, taşlık, çukurluk alanlar ile yoğun sabit tesis bulunan alanlar toplulaştırma harici bırakılacaktır.

Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren arazi toplulaştırmasında izlenen süreçlere bakıldığında, öncelikle arazi toplulaştırmasına konu olan parsel sahipleri ile mülakat görüşmeleri yapılmaktadır. Ardından aplikasyon planlarının hazırlanması ve toprak derecelendirilmesi yapılmıştır. Bu süreçlere ilişkin itirazlar alınmakta ve toplulaştırma süreci itiraz sürecinin tamamlanması ile başlamaktadır. Bu süreçlerin tamamlanmasının ardından arazi parsellerinin kadastro uygulamaları yapılmakta ve yeni parsel numaralarına göre tapuların maliklere yeniden düzenlenmesi ile olağan toplulaştırma süreci tamamlanmış olmaktadır.

Aksakal Beldesi, Ergili, Karaçalılık köylerinde yapılan arazi toplulaştırmasının tamamlanması ve devamında sulama projesinin devreye alınması sonucunda sulu tarım ile birlikte bölgenin tarımsal ürünlerinde çeşitlilik ve ürün deseninde büyük değişimler gözlenmiştir. Bu durum belirli tarım ürünleri için aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2. 2014-2019 Yılları Aksakal-Ergili Tarımsal Veriler

Tarım Alanı ve Ekilen Ürünler	2014 ÇKS* (Dekar)	2019 ÇKS* (Dekar)
Toplam Tarım Alanı	36.462	39.171
Sulu Tarım Alanı	9.840	23.970
Kuru Tarım Alanı	26.622	15.201
Buğday	13.366	2.375
Ayçiçeği	8.107	1.221
Domates	1.100	4.220
Mısır(Dane)	2.204	5.944
Silajlık Mısır	3.454	8.844
Zeytin	1.345	1.843
Kanola	430	794
Arpa	476	952
Biber	52	103
Ceviz(Fidanlık)	33	125
Karpuz	42	116
Kavun	276	464
Yonca	20	349
Bezelye	206	1.277
Çeltik	2.288	1.894
Badem	106	157
Üzüm	39	30
Nohut	1.885	373
Ceviz	191	587
Yulaf	42	60
İtalyan Çimi	116	199
Şeker Pancarı	0	149
Boş Bırakılan Arazi	45	81
Diğer Bitkiler (Sulu)	105	175

Kaynak: Bandırma İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü.

*ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde arazi toplulaştırma faaliyetleri 1960'lı yılların başında Konya'da başlamış ve günümüzde de ülkemizin değişik yörelerinde yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu kapsamda 1961 yılından 2002 yılına kadar 41 yıl boyunca 450.000 hektar alanda toplulaştırma çalışması yürütülmüştür. 2002 yılından günümüze kadar olan süreçte ise arazi toplulaştırma faaliyetleri hız kazanmış olup 2009 yılından itibaren GAP ile birlikte 59 ilimizde 7.000.000 hektar alanı kapsayan bir proje durumuna gelmiştir.

Çalışmamızın konusu olan toplulaştırma örneği ise, 29 Haziran 2009 tarihli ve 2009/15154 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan "Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırılmasına" ilişkin tüzüğün 17'inci maddesine göre Aksakal Beldesi, Ergili, Karaçalılık köyleri 3.281 ha özel arazi toplulaştırması kapsamında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulama yapılmasına karar verilmiştir.

Çalışmada da bahsedildiği üzere söz konusu proje ayrıca sulama projesi ile eş zamanlı yürütülmüş ve bu kapsamda hem arazinin efektif kullanımı hem de sulanabilir arazinin 9.840 dekardan 23.970 dekara çıkmasına sebep olmuştur. Böylece bahse konu alanda büyük ölçüde kuru tarım yapılmakta iken toplulaştırılan arazinin tamamıyla sulanabilmesine olanak sağlanmıştır. Haliyle bu dönüşümün bölge ve ülke ekonomisine ciddi katkılar yapması söz konusu olmuştur. Özellikle tarımsal ürünlerin kompozisyonunda önemli değişimler olmuştur. Örneğin bölgede buğday ve ayçiçeği gibi ürünlerin ekim alanlarında % 80'lere varan azalma kaydedilmiştir. Buna karşılık son 5 yıllık süre zarfında ürünlerin ekim alanlarına bakılacak olursa, domateste 4 kat, mısırda 3 kat, karpuzda 3 kat, yonca ekim alanlarında da yaklaşık 20 katına varan ekim alanı artışları göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, tarımın gün geçtikçe maalesef önemini yitirdiği ülkemizde bu tür toplulaştırma faaliyetlerinin özellikle sulama tasarrufu sağlayan damlama sulama sistemleri ile desteklenerek çiftçi kesiminin istifadesine sunulması gerek ülke tarımının geleceği gerekse ülkemiz ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Çay, T., İşcan, F., Ayten, T., İnan, H. 2011. Türkiye'de kırsal arazi düzenlemeleri ve tarımda yeniden yapılanma kapsamında arazi yönetimi amaçlı tarım kadastro entegrasyonu. Türkiye'de Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Çalıştayı, Okan Üniv., 26-27 Mayıs 2011.

Demetriou, D., Stillwell, J., See, L. 2012. Land consolidation in Cyprus: Why is an Integrated planning and decision support system required?, Land Use Policy, 29(1): 131-142.

Dijk, T. 2007. Complications for Traditional Land Consolidation in Central Europe, Geoforum, 38, 505-511.

Kayaoğlu, A. 2005. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Toplulaştırma Çalışmaları, Yasal Dayanak, Sorunlar ve Çözümler. Türkiye'de Arazi Toplulaştırması Sempozyumu, 15-16 Eylül, Konya.

Köken B., Çay T. 2019. Arazi Toplulaştırma Çalışmalarında Derecelendirmenin Dağıtıma Etkileri: Çaltı-Konya Örneği**,** Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi 6(2): 243–257, 2019

Takka, S. 1993. Arazi Toplulaştırması. Kültürteknik Derneği Yayın No: 1, Ankara (URL1): (www.agri.ankara.edu.tr).

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri Erişim Adresi: (https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Arazi-Toplulastirma-ve-Tarla-Ici-Gelistirme/Projeler), Erişim Tarihi: 14.09.2019.

TMMOB 2000. Türkiye'de Arazi Toplulaştırması, ss:5

Yıldız, N., (1977). Arazi Toplulaştırması ve Yeniden Kırsal Alan Düzenlemesi. YTÜ Yayınları ss:167.İstanbul

Türkiye'de Ticaret Borsalarının Gelişimi, Ekonomideki Yeri ve Performansı Üzerine Analitik Bir Değerlendirme: Bandırma Ticaret Borsası Örneği

Mehmet Emin ERÇAKAR [1]
Elif EFE [2]

ÖZET

Bir ülkenin ekonomik ve sosyal yaşamında ticaret borsalarının önemli rolü ve etkisi bulunmaktadır. Ticaret borsalarının hedefi, ekonomide serbest rekabet sisteminin yerleşmesine ve kurumsallaşmaya yardımcı olmak, bu yöndeki karar ve uygulamaları desteklemek, gerektiğinde görüş ve öneriler ortaya koyarak, bulundukları yörede toplumsal çevreye aydınlatıcı ve şeffaf nitelikte hizmetler götürmek olarak ifade edilebilir.

Bu çalışmada da amacımız; öncelikle Türkiye'de var olan ticaret borsalarının yıllar itibariyle gösterdikleri gelişim, ekonomiye katkıları ve ülke kalkınmasına olan etkilerini de dikkate alarak incelemektir. Bu amaçla öncelikle ülkemizdeki ticaret borsalarının kısa bir tarihçesine ve çalışma ilkelerine yer verilerek, Bandırma Ticaret Borsasının bu süreç içerisindeki yeri ve önemi ekonomiye sağladığı katkılar açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ticaret Borsaları, Emtia Piyasası, Bandırma.
JEL Kodları: O13

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Bandırma, Türkiye, mercakar@bandirma.edu.tr
[2] Milli Savunma Üniversitesi Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye, elifefe@ogr.bandirma.edu.tr

An Analysıs on The Development, Functions and Performance of The Commodity Exchanges in Turkey: Case of Bandırma Commodıty Exchange

Mehmet Emin ERÇAKAR [1]
Elif EFE [2]

ABSTRACT

Commodity exchanges have an important role and influence in the economic and social life of a country. The aim of the commodity exchanges can be expressed as helping to establish and institutionalize the system of free competition in the economy, supporting decisions and practices in this direction, providing opinions and suggestions when necessary and providing services of an enlightening and transparent nature to the social environment in the region where they are located.

Our aim in this study is to examine the development of the commodity exchanges in Turkey throughout the years , their contribution to the economy and their effects on the development of the country. For this purpose, Firstly included by giving a brief history and working principles of the commodity exchanges in our country the place and importance of the Bandırma Commodity Exchange in this process will be evaluated in terms of its contributions to the economy.

Keywords: Commodity Exchanges, Commodity Market, Bandırma.
JEL Codes: O13.

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, mercakar@bandirma.edu.tr
[2] Milli Savunma University, elifefe@ogr.bandirma.edu.tr

1.GİRİŞ

Borsalar geniş çapta alış veriş işlemlerinin yapıldığı yasal olarak saptanan pazar yerleri olarak tanımlanmaktadır (Güneş, 1990). Borsanın diğer bir tanımı ise; alıcı ve satıcıların, sayma ölçme ve tartma ile değerlendirilebilen malları, ya da hisse senedi, tahvil gibi değerli kâğıtları alıp, satmak üzere belirli aralıklarla toplandıkları merkezler olarak belirtilmektedir(Rehber, 1986)

Türkiye'de ilk defa 1856 tarihli Islahat Fermanı kapsamında yürürlüğe konan "Meclisi Ticaret ve Ziraat'e ait Nizamname" de Ticaret Borsalarından bahsedilmektedir. Türkiye'de ilk borsa 1892'de "İzmir Ticaret ve Sanayi Borsası " adıyla kurulmuştur. İlk borsanın kurulmasından 21 yıl sonra 1913'de Adana'da, 1920'de Antalya, 1924'de Konya, Bursa ve Edirne'de, 1925'de İstanbul'da Ticaret ve Zahire borsaları faaliyete geçmişlerdir (Yemişçi,1994).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile odalar ve borsalar, 15/3/1950 tarihli ve 7457 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5590 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Yeni düzenlemeler getiren ve 1/6/2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu ile 5590 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. TOBB, özel sektörün Türkiye'de mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisidir. TOBB 81 il 160 ilçeye yayılmış 365 oda ve borsanın (Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odası ve Ticaret Borsası) üst kuruluşudur (TOBB).

BÖLGELER	**MERKEZ**	**İLÇELER**	**GENEL TOPLAM**
MARMARA	9	18	27
EGE	8	9	17
İÇ ANADOLU	14	12	26
AKDENİZ	8	7	15
KARADENİZ	7	6	13
DOĞU ANADOLU	6	-	6
G.DOĞU ANADOLU	6	3	9
TOPLAM	56	55	**113**

Kaynak: TOBB.

Ticaret borsaları ise, borsaya dâhil maddelerin (zirai ve hayvansal ürünlerin, bunlara işlenmiş olanlarda dâhil) alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır. Bu nitelikleri itibariyle Ticaret Borsaları şu fonksiyonları yerine getirmek zorundadırlar; (Bandırma Ticaret Borsası, 2018 Yılı Faaliyet Raporu).

-Borsaya dahil maddelerin, borsada alım satımını tanzim ve tescil etmek.

-Borsaya dahil maddelerin borsada oluşan her günkü fiyatlarını usulü dairesinde tespit e ilân etmek.
-Alıcı ve satıcının, teslim ve teslim alma ile ödeme bakımından yükümlülüklerini, muamelelerin tasfiye şartlarını, fiyatlar üzerinde etkili şartları ve ihtilaf doğduğunda ihtiyari tahkim usullerini gösteren ve Birliğin onayıyla yürürlüğe girecek genel düzenlemeler yapmak.
-Yurt içi ve yurt dışı borsa ve piyasaları takip ederek fiyat haberleşmesi yapmak, elektronik ticaret ve İnternet ağları konusunda üyelerine yol göstermek.
-51 inci maddedeki belgeleri düzenlemek ve onaylamak.
-Borsaya dâhil maddelerin tiplerini ve vasıflarını tespit etmek üzere laboratuar ve teknik bürolar kurmak veya kurulmuşlara iştirak etmek.
-Bölgeleri içindeki borsaya ilişkin örf, adet ve teamülleri tespit etmek, Bakanlığın onayına sunmak ve ilân etmek.
-Borsa faaliyetlerine ait konularda ilgili resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamı veya bir kesiminin menfaati olduğu takdirde bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak.
-Rekabeti bozucu etkileri olabilecek anlaşma, karar ve uyumlu eylem niteliğindeki uygulamaları izlemek ve tespiti halinde ilgili makamlara bildirmek.
-Mevzuatla bakanlıklara veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilen işlerin, bu Kanunda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde borsalara tevdii halinde bu işleri yürütmek.
-Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri yapmak.
-Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak.
-Sair mevzuatın verdiği görevlerle, ilgili kanunlar çerçevesinde Birlik ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak.

Tarımsal üreticiler açısından bakıldığında ise tatminkâr fiyatların oluşabilmesinin temel koşulu, tarım ürünlerinin alınıp satıldığı pazarların üretim faktörlerinin serbest dolaşımını sağlaması yani serbest piyasa ekonomisidir. Ticaret borsalarının ekonomik yapıdaki önemi tam da bu noktada ortaya çıkmakta ve ticaret borsalarına tarım ürünleri arzının genel hatları itibarıyla esnek olmamasından kaynaklanan dalgalanmalar ve reel fiyatların tespitindeki zorlukların ortadan kaldırılması, fiyat hareketliliklerinin asgariye indirgenerek istikrar sağlanması, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi, modern pazarlama yöntemlerinin uygulanması gibi ek olarak birtakım fonksiyonlar da yüklenmektedir (İpekçioğlu, 2006).

2. TİCARET BORSALARI İŞLEYİŞİ VE ORGANLARI

Ticaret borsalarına gelen ürünler öncelikle nakil vasıtaları aracılığıyla borsaya getirilir. Kantarda araçlar tartılır, el değmeden alınan numuneler laboratuara aktarılır. Bu süreçte satıcı ve ürüne ilişkin bilgiler bilgisayarlara işlenir. Laboratuara aktarılan ürünler şahit ve teste tabi olacak numuneler olarak ikiye ayrılır. Test numunelerinden elde edilen kalite kriterleri programa aktarılarak tespit edilen dereceler satış salonundaki ekrana yansıtılır. Ekrana yansıtılan kalite kriterleri ve fiziken ürün potansiyel alıcılar tarafından incelenerek sesli müzayede ile satış işlemi gerçekleştirerek en yüksek fiyat ve alıcı satış ekranına girilmektedir.
Satış salonundaki işlemleri izleyen satıcılar ürünleriyle ilgili fiyatları onaylayıp onaylamama hakkını sahip olmaktadırlar. Satışı onaylayan üretici ürününü alıcıya götürerek teslim eder ve alım satıma ilişkin akit borsa tarafından tescil edilerek oluşan fiyatlar ilan edilir.

Ticaret Borsalarının organları da aşağıdaki kısımlardan oluşmakta ve icra görevi yapmaktadırlar.

- **Borsa Meslek Komiteleri**, konuları dâhilinde araştırma, inceleme ve geliştirme birimi olarak görev yaparlar.
- **Borsa Yönetim Kurulları**, Borsanın icra organı olarak işlerin yürütülmesini ve idaresini sağlamaktadırlar.
- **Borsa Meclisleri**, yönetim organlarının vermiş olduğu kararları onaylama ve ibra kuruludur.
- **Borsa disiplin kurulu**, üyelerinin görev ve sorumluluklarını kontrol eden ve yetire getirmeyenleri disipline etmek üzere görev yapan bir kuruldur.
- **Genel Sekreter**, Borsanın idari işlerinin yürütmek üzere görevli, borsa personelinin sevk ve idaresini sağlayan amir olarak görev yapmaktadırlar.

3. BANDIRMA TİCARET BORSASI

Bandırma ticaret borsası Türkiye'nin işlem hacmi en büyük ilçe borsası olmakla birlikte işlem hacmi en fazla olan ilk 20 ticaret borsasında 12. sırada yer almaktadır.

(Bin TL)

	İşlem Hacmi			Pay (%)			Değişim (%)	
Borsalar [1]	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2017	2018
İstanbul	23.739.099	28.562.029	35.395.848	11,2	11,4	12,0	20,3	23,9
İzmir	9.562.055	13.190.263	16.435.938	4,5	5,3	5,5	37,9	24,6
Şanlıurfa	10.434.354	12.334.391	14.617.800	4,9	4,9	4,9	18,2	18,5
Konya	8.452.841	10.725.117	13.353.804	4,0	4,3	4,5	26,9	24,5
Ankara	6.791.697	8.646.264	12.448.423	3,2	3,5	4,2	27,3	44,0
Sakarya	7.301.413	8.270.580	9.491.898	3,4	3,3	3,2	13,3	14,8
Gaziantep	8.096.480	7.626.894	9.349.859	3,8	3,0	3,2	-5,8	22,6
Adana	6.008.320	9.351.997	9.312.946	2,8	3,7	3,1	55,7	-0,4
Mersin	5.684.064	5.986.216	7.415.642	2,7	2,4	2,5	5,3	23,9
Diyarbakır	5.408.399	5.395.852	5.443.560	2,5	2,2	1,8	-0,2	0,9
Ordu	3.030.047	3.784.602	4.836.049	1,4	1,5	1,6	24,9	27,8
Bandırma	3.239.076	4.337.516	4.747.895	1,5	1,7	1,6	33,9	9,5
Düzce	3.861.189	3.916.749	4.607.853	1,8	1,6	1,6	1,4	17,6
Aydın	2.687.765	3.687.155	4.581.324	1,3	1,5	1,5	37,2	24,3
Samsun	4.240.486	4.788.190	4.531.785	2,0	1,9	1,5	12,9	-5,4
Afyonkarahisar	3.086.031	3.481.899	4.217.830	1,5	1,4	1,4	12,8	21,1
Tekirdağ	2.829.842	3.136.550	4.152.300	1,3	1,3	1,4	10,8	32,4
Balıkesir	2.685.742	3.111.635	4.103.929	1,3	1,2	1,4	15,9	31,9
Kızıltepe	4.103.306	4.045.373	3.930.199	1,9	1,6	1,3	-1,4	-2,8
Bursa	2.636.489	3.083.120	3.769.260	1,2	1,2	1,3	16,9	22,3
Toplam [2]	**212.814.139**	**250.334.935**	**296.157.000**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**17,6**	**18,3**

Kaynak: TOBB.

Bandırma Ticaret Borsasında 92 adet depo, yine Borsamıza ait 6.677 m2 büyüklüğünde değişik ölçülerde 11 adet depo, 80 tonluk 2 tane elektronik kantar, akredite hububat analiz laboratuarı, toprak analiz laboratuarı bulunmaktadır. Üyelerin ve üreticilerin çeşitli konularda eğitim amaçlı toplantıların yapıldığı 350 kişilik modern bir konferans salonu, üyelerin kullandığı 18 adet büro bulunmaktadır.

Bandırma Ticaret Borsası 2008 yılında dâhil olduğu Oda/Borsa Akreditasyon Sisteminde yapmış olduğu başarılı çalışmalarla A sınıfı akredite borsa olmuş ve 2008 yılında akredite olan ilk 7 borsa arasında yer almıştır. 2012 yılında gerekli altyapısını tamamladıktan sonra yetkili sınıflandırıcı ve ürün senetleri ve alivre sözleşmelerin ticaretinin yürütülmesi için yetki istemiyle Ticaret Bakanlığına başvurmuştur. Yapılan denetlemelerin ardından yetkili sınıflandırıcı lisansını almış ve hububat, yağlı tohumlar ve zeytinde ürün senetlerinin alım-satımı için ulusal alanda yetkilendirilmiştir. Yıl boyunca aktif olan satış salonu bulunmaktadır.50 bin tonluk lisanslı depoculuk projesi bulunmaktadır.

Aşağıdaki grafiklerde sırasıyla Türkiye'deki ve Bandırma'daki Ticaret Borsalarının işlem hacimleri görülmektedir.

Grafik: 1- Türkiye Ticaret Borsaları İşlem Hacimleri (Bin TL)

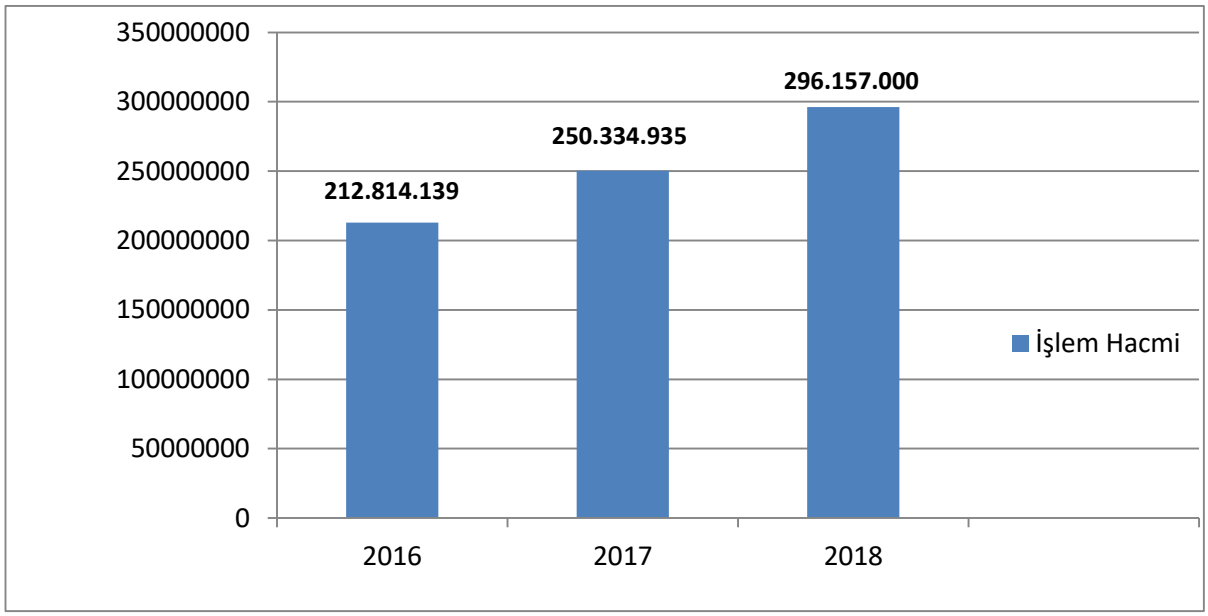

Kaynak: TOBB 2018 Yılı Ekonomik Rapor.

Grafik:2- Bandırma Ticaret Borsası İşlem Hacmi

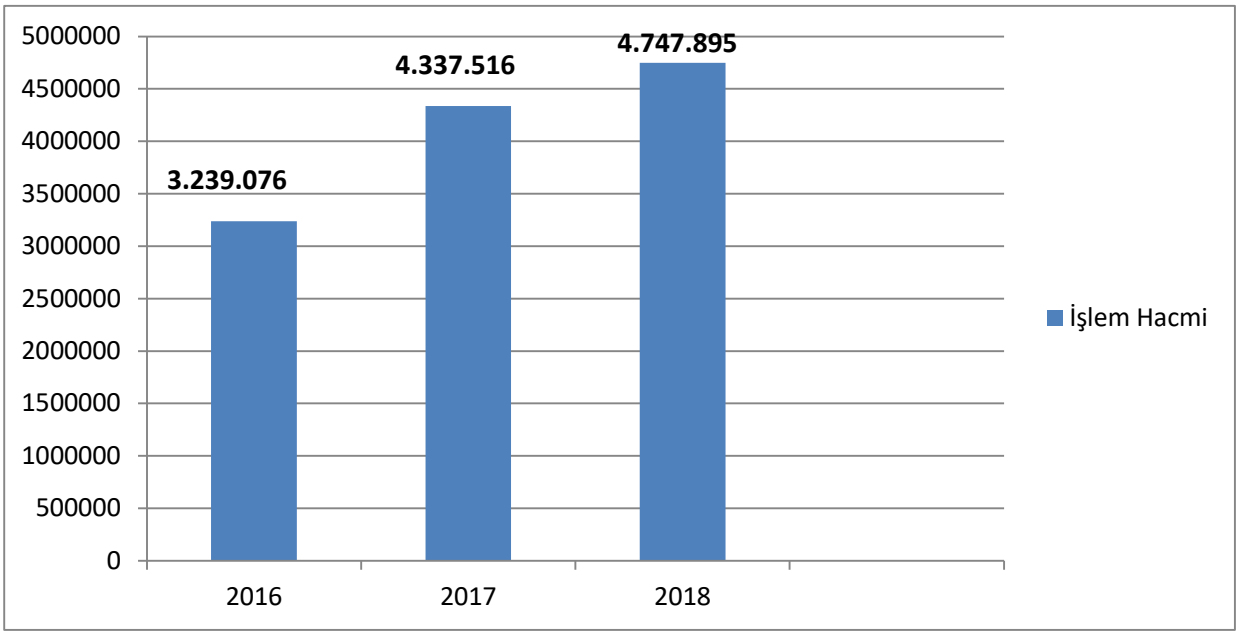

Kaynak: Bandırma Ticaret Borsası 2018 Faaliyet Raporu.

4. SONUÇ

Ülkelerin ekonomik kalkınmasında öncü kuruluşlar arasında yer alan ticaret borsaları emtia piyasaları ve bu piyasaların regülasyonu açısından büyük öneme sahiptir. Türkiye'deki tarım sektörünün mevcut gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında, ticaret borsalarının, hem sayısal olarak artış gösterdikleri, hem de fonksiyonel olarak ekonomik gelişime katkı sağladıkları görülmektedir. Gerek yıldan yıla artış gösteren işlem hacimleri gerekse kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması hususunda sağladıkları katkılar, ticaret borsalarının mevcudiyetini daha da önemli hale getirmektedir.

Bununla birlikte, küresel ekonomide yaşanan hızlı değişim çerçevesinde ticaret borsalarının birleşerek güçlenmesi, laboratuar ve satış salonları gibi imkânların teknik olarak güçlendirilerek ortak kullanımına imkân sağlanması, tarımda verimliliği arttırıcı, işletmeler açısından modern ve ihtisaslaşmaya imkân verecek ölçek büyüklüğünü teşvik edici, kayıt dışı ekonomiyi önleyici ve ticaret borsalarının tercih edilmesini özendirici önlemler alınması, bu borsaların ekonomi içindeki etkinliğini arttıracak ve AB ülkeleri ile entegre olma aşamasında, Türkiye'deki ekonomik gelişime olumlu katkılar sağlayacaktır.

Bandırma Ticaret Borsası 17 Eylül 1940 tarihinde Ticaret Bakanlığının teklifi üzerine 30 Temmuz 1940 tarih ve 2/14081 sayılı kararname ile kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluş tarihine göre ülkemizin 23 üncü borsasıdır. Bölge üreticilerine ve ülke ekonomisine önemli dışsallıklar sağlanmasının yanısıra Güney Marmara Bölgesinde satış salonu bu kadar işlevsel olan tek borsa olarak her geçen gün modernleşme çalışmaları devam etmekte olan Bandırma Ticaret Borsasında hasat döneminde Toprak Mahsulleri Ofisi de buğday alımlarını elektronik satış salonundan gerçekleştirmektedir. Bölgemiz üreticilerinin büyük ilgi gösterdiği Borsamızda

uzmanlar, özellikle iyi tarım uygulamaları ile kaliteli ve verimli ürün yetiştirme konularındaki bilgilerini üreticilerimize aktarmaktadır.

KAYNAKÇA

Bandırma Ticaret Borsası, 2018 Faaliyet Raporu, Erişim Adresi: [https://bantb.org.tr], Erişim Tarihi: 15.09.2019.

Güneş, T., 1990. Tarımsal Pazarlama Ve Standardizasyon, A.Ü.Z.F .Yayın No:1182,A.Ü. Ofset Basım Ünitesi, Ankara.

İpekçioğlu, Ş., Özel, R., Karlı, B., İpekçioğlu, M. (2006), Türkiye'deki Ticaret Borsalarının Yapısı Ve İşleyişi, VII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Rehber, E., 1986. Ticaret Borsaları, T.C Ziraat Bankası Dergisi, Sayı:37. T.C. Ziraat Bankası Matbaası, Ankara.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği,2018 Ekonomik Rapor, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği 75. Genel Kurul Tobb Yayın No: 2019/329 Isbn: 978-605-137-720-9, Ankara.

Yemişçi, T., 1994. Tobb'nin Ticaret Borsaları İle İlgili Çalışmaları, İzmir Ticaret Borsası Dergisi Sayı:6, Aymar Yayıncılık, İzmir.

Bandırma Halkının Sosyoekonomik Profili Açısından Beklenti ve Memnuniyetlerinin Araştırılması*

Dr. Öğretim Üyesi Özer YILMAZ [1]
Doç. Dr. Çağatay BAŞARIR [2]

ÖZET:

Belediyeler, sınırları içinde yaşayan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulmuş kamu idareleridir. Büyükşehirlerde yer alan belediyelerin yetki ve sorumlulukları 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda belirtilmektedir. İlgili kanuna göre vatandaşa sunulacak hizmetlerin bazıları büyükşehir belediyelerine bazıları ise ilçe belediyelerinin sorumluluğundadır.

Bu çalışmada Bandırma ilçesinde yaşayan halkın, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin sunmuş oldukları hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ilgili verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Örneklem seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) resmi web sayfasında Bandırma ilçesi ile ilgili sosyo-ekonomik göstergelerden yararlanılmış ve araştırmaya katılanlar tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Araştırmada katılımcılara 53 adet likert tipi (kesinlikle katılmıyorum- Kesinlikle katılıyorum) soru 1 adet açık uçlu soru ve demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla 8 adet çoktan seçmeli sorı yöneltilmiştir. Yapılan uygulama sonucunda elde edilen veriler PSPP paket programı ile analize tabi tutulmuştur.

Araştırma sonucunda katılımcıların Büyükşehir belediyesi ile ilgili sunulan hizmetlerden en düşük memnuniyet düzeyinin "yol yapım ve bakım hizmetlerinden" duyduğu anlaşılmaktadır. Bandırma Belediyesi sorumluluk alanına giren imkân ve hizmetlere ilişkin en düşük memnuniyet düzeyi ise "otopark alanlarının fiyatlarından" duyulan memnuniyettir.

Elde edilen sonuçların başta Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ile Bandırma Belediyesi olmak üzere, tüm yerel paydaşlar açısından yararlı bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Memnuniyeti, Yerel Yönetim Memnuniyeti, Bandırma

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Ö.S. Uygulamalı Bilimler Fakültesi, oyilmaz@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Ö.S. Uygulamalı Bilimler Fakültesi, cbasarir@bandirma.edu.tr
*Bu araştırma, Bandırma Ticaret Odası ve Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP19-1004-001 nolu proje numarası ile) tarafından desteklenmektedir

A Research of Bandırma Community's Expectations and Satisfaction Acoording to Socioeconomic Profile

Dr. Özer YILMAZ [1]
Doç. Dr. Çağatay BAŞARIR [2]

ABSTRACT:

Municipalities are public administrations established to meet the needs of citizens living within their borders. The authority and responsibilities of the municipalities in the metropolitan cities are specified in the Metropolitan Municipality Law No. 5216. According to the relevant law, some of the services to be provided to the citizens are the responsibility of metropolitan municipalities and some of them are the responsibility of district municipalities.

In this study, it is aimed to determine the satisfaction levels of the people living in Bandırma district and the services provided by metropolitan and district municipalities. In the study, related data was collected with the help of questionnaire. Turkish Statistical Institute's official socio-economic indicators were used for sampling. Also the participants were determined by stratified sampling method. The questionnaire used in the study contains 53 likert type (strongly disagree - strongly agree), 8 multiple choice and 1 open-ended question. The colleted data was analysed with PSPP package program.

As a result of the research, it is understood that the lowest level of satisfaction of the participants about the services provided by the metropolitan municipality is "road construction and maintenance services". The lowest level of satisfaction with the facilities and services within the scope of the Municipality of Bandırma is the satisfaction of the "prices of parking areas".

It is thought that the results obtained will provide useful information for all local stakeholders, especially Balıkesir Metropolitan Municipality and Bandırma Municipality.

Keywords: Life Satisfaction, Municipality Satisfaction, Bandırma
JEL Code: M31, M39

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Ö.S. Faculty of Applied Sciences, oyilmaz@bandirma.edu.tr
[2] Bandırma Onyedi Eylül University, Ö.S. Faculty of Applied Sciences, cbasarir@bandirma.edu.tr
*This research is supported by Bandırma Chamber of Commerce and Bandırma Onyedi Eylül University Scientific Research Projects Coordination Unit (BAP19-1004-001)

GİRİŞ

Belediyeler, sınırları içinde yaşayan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulmuş kamu idareleridir. Yerel yönetimler denilince ilk akla gelen kuruluşlar olan belediyelerin, halkın memnuniyetini ve taleplerini doğru şekilde anlaması ve bu doğrultuda sunmuş oldukları hizmetleri geliştirmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte "belediyelerin gerçekleştirdiği hizmetlerin kalitesini ve başarı ölçüsünü belirleyen ve sunulan hizmetlerin memnuniyetine paralel olarak belediye yönetimlerinin görevlerine son veren ya da tekrar görev veren bir anlamda fahri müfettiş olan vatandaşların memnuniyeti öne çıkmakta dolayısıyla belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyetinin sağlanması kilit rol oynamaktadır (Topal, Şahin & Topal, 2019: 6)".

Büyükşehirlerde yer alan belediyelerin yetki ve sorumlulukları ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda belirtilmektedir. İlgili kanuna göre vatandaşa sunulacak hizmetlerin bazıları büyükşehir belediyelerine bazıları ise ilçe belediyelerinin sorumluluğundadır. Bu bağlamda Büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyelerinin koordineli şekilde çalışması, halkın istediği hizmete ulaşabilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Bandırma ilçesinde yaşayan halkın, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin sunmuş oldukları hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle Bandırma ilçesi hakkında genel bilgilere değinilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) resmi web sayfasında Bandırma ilçesi ile ilgili sosyo-ekonomik göstergelerden yararlanılarak oluşturmuş bir alan araştırması yer almaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırma sonucu elde edilen buğular tartışılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son bölüm olan Sonuç ve Öneriler başlığında ise Büyükşehir Belediyesi ile Bandırma ilçe belediyesinin sunmuş oldukları belediyecilik hizmetlerinin gelişimine yönelik öneriler verilmiştir.

1. Bandırma İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Bandırma'nın ilk kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekte ancak tarihçilere göre M.Ö. 8 ve 9. yüzyıllar arasında, Kapıdağ yarımadasındaki Kyzikos şehri ile aynı zamanda kurulmuş olabileceği düşünülmektedir. Bandırma 1530 yılında şu an bulunduğu yerin kuzey-doğusunda ve yaklaşık 2 km uzaklıkta bugün Livatya ve Ağıldere olarak anılan bölgede bulunuyordu. O dönemde Kyzikos şehir devletinin limanı olarak kullanılan Bandırma, o yıllarda "Güvenilir Liman" anlamına gelen PANORMOS olarak anılıyordu. Panarmos; Çanakkale'den İzmir'e kadar uzanan yirmi kadar antik kenti içine alan "Mysia Bölgesi" sınırları içinde bulunuyordu. Kentin bugünkü yeri ise iskele (liman) olarak kullanılıyordu. Dönem dönem, Frigler, Mysialılar, Traklar ve Perslerin egemenliğinde kalan Bandırma bölgesi, M.Ö. 334 yılında Makedonya kralı Büyük İskender tarafından fethedilmiş, daha sonraki yıllarda ise Roma ve Bizanslıların eline geçmiştir (Bandırma Belediyesi, 2019). Bandırma yöresi ile birlikte 13. Yüzyıl başlarında Selçukluların uç beyliği olarak yurt edinen Karesi Beyliği'nin himayesi altına girmiş, 1345 yılında Orhan Gazi zamanında Osmanlıların eline geçmiştir (Bandırma Belediyesi, 2019).

Bandırma limanı 20. Yüzyılın başında, kapitülasyonların getirdiği haklardan yararlanan batı sermayesi tarafından ithalat ve ihracat amacıyla kullanılmaktaydı. 1912 yılında tamamlanan Bandırma-İzmir demiryolu ulaşımı kolaylaştırmış, dolayısıyla limanın kullanımı da artmıştır (Bandırma Kaymakamlığı, 2019; Bandırma Ticaret Odasıi 2019).

2. Bandırma'da Yaşayanlara İlişkin Genel Bilgiler

Çalışmanın bu kısmında Bandırma ilçesinde yaşayan kişilere ilişkin olarak çalışmanın ana amacı doğrultusunda verilmesi gereken genel bilgilere verilecektir.

2.1. Bandırma Nüfusunun Mahallelere göre Dağılımı

Bandırma İlçesinde 2018 yılı itibariyle 154.359 kişi ikamet etmektedir. Tablo 1'de Bandırma İlçesinde ikamet edenlerin mahallelere göre dağılımları yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde nüfusun yaklaşık % 93'ünün merkez mahallelerde, % 7'sinin ise kırsal mahallelerde yaşadığı görülmektedir. Merkez mahalleler içerisinde de en yüksek nüfusa 17 Eylül Mahallesi, İhsaniye Mahallesi ve Paşabayır Mahallesi sahiptir. En az nüfusa ise Dere Mahallesi, Haydar Çavuş Mahallesi ve Paşamescit Mahallesi sahiptir. Nüfus demografik açıdan irdelendiğinde ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi istatistiklerine göre nüfusun yaklaşık % 50,52'sinin erkek, % 49,48'inin ise kadın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Bandırma'da yaşayan kadın-erkek nüfusunun oranlarının hemen hemen eşit olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Bandırma Nüfusunun Mahallere Dağılımı

Yıl	İlçe	Mahalle Adı	Mahalle Nüfusu
Merkez Mahalleler			
2018	Bandırma	17 Eylül Mah.	15.270
2018	Bandırma	İhsaniye Mah.	14.758
2018	Bandırma	Paşabayır Mah.	14.472
2018	Bandırma	100.Yıl Mah.	12.880
2018	Bandırma	Sunullah Mah.	12.747
2018	Bandırma	Paşakonak Mah.	10.164
2018	Bandırma	Hacı Yusuf Mah.	9.208
2018	Bandırma	Paşakent Mah.	7.977
2018	Bandırma	600 Evler Mah.	6.847
2018	Bandırma	Çınarlı Mah.	6.252
2018	Bandırma	Levent Mah.	4.753
2018	Bandırma	Edincik Mah.	4.483
2018	Bandırma	Ömerli Mah.	4.305
2018	Bandırma	Kayacık Mah.	4.256
2018	Bandırma	Yeni Mah.	2.798
2018	Bandırma	Bentbaşı Mah.	2.789
2018	Bandırma	Ayyıldız Mah.	2.319
2018	Bandırma	Günaydın Mah.	2.082
2018	Bandırma	Paşamescit Mah.	2.078
2018	Bandırma	Haydar Çavuş Mah.	1.380
2018	Bandırma	Dere Mah.	1.345
Kırsal Mahalleler			
2018	Bandırma	Aksakal Mah.	1.021
2018	Bandırma	Doğruca Mah.	704

2018	Bandırma	Yeniyenice Mah.	648
2018	Bandırma	Yenice Mah.	643
2018	Bandırma	Doğa Mah.	626
2018	Bandırma	Kuşcenneti Mah.	538
2018	Bandırma	Bereketli Mah.	519
2018	Bandırma	Erikli Mah.	507
2018	Bandırma	Misakça Mah.	431
2018	Bandırma	Yeşilçomlu Mah.	418
2018	Bandırma	Dedeoba Mah.	415
2018	Bandırma	Akçapınar Mah.	396
2018	Bandırma	Çalışkanlar Mah.	375
2018	Bandırma	Külefli Mah.	373
2018	Bandırma	Ergili Mah.	348
2018	Bandırma	Çakılköy Mah.	307
2018	Bandırma	Doğanpınar Mah.	284
2018	Bandırma	Yenisığırcı Mah.	246
2018	Bandırma	Bezirci Mah.	235
2018	Bandırma	Gölyaka Mah.	234
2018	Bandırma	Orhaniye Mah.	226
2018	Bandırma	Emre Mah.	213
2018	Bandırma	Çepni Mah.	211
2018	Bandırma	Şirinçavuş Mah.	161
2018	Bandırma	Eskiziraatli Mah.	157
2018	Bandırma	Çarıkköy Mah.	154
2018	Bandırma	Yeniziraatli Mah.	150
2018	Bandırma	Hıdırköy Mah.	128
2018	Bandırma	Mahbubeler Mah.	128
2018	Bandırma	Kirazlı Mah.	122
2018	Bandırma	Beyköy Mah.	118
2018	Bandırma	Dutliman Mah.	110
2018	Bandırma	Çinge Mah.	50

Kaynak: https://www.nufusu.com/bandirma-balikesir-mahalleleri-nufusu (13.04.2019)

2.2 Bandırma'da Yaşayanların Eğitim Durumu

Bandırma'da yaşayanların eğitim durumlarına ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Bandırma'da Yaşayanların Mezuniyet Durumları

En Son Mezun Olunan Okul	Erkek	Kadın	TOPLAM	YÜZDE
İlkokul	17484	24421	41905	32,53
İlköğretim	8843	6558	15401	11,96
Ortaokul veya Dengi Okul	7849	6299	14148	10,98
Lise ve Dengi Okul	18187	14415	32602	25,31
Yüksekokul veya Fakülte	12888	10135	23023	17,87
Yüksek Lisans	879	606	1485	1,15
Doktora	161	86	247	0,19
Toplam	**66291**	**62520**	**128811**	**100**

Kaynak: https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr 'adresinden derlenmiştir. (13.04.2019)

Tablo 2 incelendiğinde nüfusa benzer şekilde gerek erkek gerekse kadın eğitim durumlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Erkeklerde Lise ve Dengi okul mezunlarının sayısı yüksek iken kadınlarda İlkokul mezunu olanların sayısının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Doktora mezunu olan kişi sayısı ise, nüfusun en küçük dilimini oluşturmaktadır. Toplam nüfusa oranlandığında ise Bandırma'da yaklaşık % 83,45'lik bir kesimin en az ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir.

3. ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu kısmında öncelikle çalışmada kullanılacak verilere ilişkin bilgiler verildikten sonra, çalışmada uygulanan yöntem ve elde edilen sonuçlara değinilecektir.

3.1 Veri Seti

Bu araştırma Şubat-Mart 2019 tarihleri arasında Bandırma ilçesinde ikamet eden kişiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçların güvenilir olabilmesi için uygulama öncesi Bandırma ilçesinde yaşayan insanların cinsiyet dağılımı ve mahallelerin nüfusları Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) resmi web sayfasında yer alan istatistik verileri üzerinden incelenmiş ve yapılan uygulamaya katılacak kişilerin dağılımı bu istatistikler doğrultusunda tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Anket formunun oluşturulmasında geçmiş yıllardaki benzer çalışmalar (Alptürker, H., 2010; İnce, M., & Şahin, K., 2011; Gürel, B., 2011; Gürel, B., & Çağlar, Özel. 2013., Örselli, E., & Bayrakcı, E. 2017) temel alınmıştır.

Uygulama sürecinin sonunda 677 kişiden anket toplanmıştır. Bu anketlerden 20 tanesi hatalı doldurulduğu ya da ulaşılmak istenilen profil dışında kaldığı için çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Kalan 657 anketten elde edilen verilerin girişlerinin yapılmasının ardından ulaşılan bulgular aşağıda sunulmaktadır.

3.2 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan 657 kişinin demografik özelliklerine (cinsiyet, gelir, medeni durum, eğitim durumu ve yaş) ilişkin elde edilen bulgular Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde		Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Erkek	332	50,5		İlkokul/Ortaokul	111	16,9
Kadın	324	49,3		Lise ya da dengi	265	40,3
Cevapsız	1	0,2		Üniversite	242	36,8
Toplam	657	100		Lisansüstü	19	2,9
Aylık Gelir	**Sayı**	**Yüzde**		Diğer	5	,8
2000 TL altı	130	19,8		Cevapsız	15	2,3
2001-4000 TL arası	340	51,8		Toplam	657	100,0
4001-6000 TL arası	119	18,1		**Yaş Dağılımı**	**Sayı**	**Yüzde**
6001 TL ve üstü	35	5,3		19 yaş ve altında	22	3,3
Cevapsız	33	5		20-30 yaş arası	254	38,7
Toplam	657	100,0		31-40 yaş arası	201	30,6
Medeni Durum	**Sayı**	**Yüzde**		41-50 yaş arası	87	13,2
Evli	400	60,9		51-60 yaş arası	75	11,4
Bekar	235	35,8		Cevapsız	18	2,7
Cevapsız	22	3,3		Toplam	657	100,0
Toplam	657	100,0				

Tablo 3 incelendiğince, katılımcıların %50,5 sının erkek %49,3'ünün ise kadın olduğu belirlenmiştir. TUİK resmi istatistiklerine göre Bandırmada ikamet eden kişilerin %50,5'i erkeklerden, %49,3'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Örneklemin dağılımı bu açıdan nüfus dağılımı ile benzerlik göstermekte ve tabakalı örnekleme yönteminde öngörülen dağılıma uygunluk göstermektedir.

4. Araştırma Sonuçları

Çalışmanın bu aşamasında Bandırma ilçesinden yukarıda belirtilen veri setinden elde edilen sonuçlar irdelenecektir.

4.1. Katılımcıların Bandırma İle İlgili Memnuniyet Düzeyleri

Katılımcıların Bandırma ilçesinde bulunan imkânlar ve sunulan hizmetlere ilişkin memnuniyet düzeyleri Tablo 4'de yer almaktadır. Tabloda katılımcıların memnuniyet düzeyleri düşükten yükseğe doğru sıralanmıştır.

Tablo 4. Bandırma İlçesinde Bulunan İmkânlar ve Sunulan Hizmetlere İlişkin Memnuniyet Düzeyleri

Sıra	İmkân / Hizmet	Cevap Veren Kişi Sayısı	Memnuniyet Düzeyi (%)	Memnuniyet Derecesi
1	Otopark alanlarının fiyatlarından	654	41,39	***Çok Düşük Memnuniyet Düzeyi***
2	İlçede yer alan iş imkânlarından	650	43,83	
3	İlçedeki ev fiyatları / kiralarından	652	44,74	
4	Kaçak yapılaşma ile mücadeleden	654	46,63	
5	Şehir içi otopark alanlarının yeterliliği	656	47,05	
6	Sokak çocuklarını topluma kazandırılması ile ilgili faaliyetlerden	652	47,47	
7	Şehir içinde trafikte geçen süreden	650	47,53	
8	Yol yapım ve bakım hizmetlerinden	655	48,42	
9	İlçedeki su ve kanalizasyon hizmetlerinden	652	48,65	
10	Çevre kirliliği ile ilgili alınan önlemlerden	650	49,91	
11	Şehirlerarası ulaşım (Otogar) hizmetlerinden	646	51,51	**Düşük Memnuniyet Düzeyi**
12	Sokak hayvanları için sunulan hizmetlerden	653	51,78	
13	Engellilere yönelik sunulan hizmetlerden	648	52,81	
14	Toplu taşıma hizmetlerinin (otobüs, minibüs, dolmuş) sayısından	652	53,26	
15	Belediyenin gençler için sunmuş olduğu imkânlardan (spor sahaları, etkinlikler)	641	53,78	
16	Şehir içi trafik düzenlemelerinden (yön levhaları, ışıklar vb.)	631	54,23	
17	Toplu taşıma araçlarının sefer sayılarından	638	54,31	
18	Şehir merkezindeki kaldırımların yayalarca rahat kullanılabilmesinden	654	54,92	
19	İlçede sunulan hastane hizmetlerinden	656	55,01	
20	Afet durumunda (Sel, Deprem, Fırtına) yapılan müdahalelerin yeterliliğinden	652	55,12	
21	Geri dönüşüm hizmetlerinden (kâğıt, cam şişe, plastik vb.)	648	55,15	
22	Cadde ve sokak aydınlatmalarından	652	55,23	
23	Şehir ile ilgili turizm ve tanıtım faaliyetlerinden	651	55,56	
24	İlçedeki katı atık ve çöp toplama hizmetlerinden	645	56,09	
25	Yeşil alan/parklar güvenilirliğinden	638	56,38	
26	Sunulan sosyal yardım hizmetlerinden (fakir ailelere, engellilere, yaşlılara yönelik yardımlar)	654	56,45	
27	Toplu taşıma duraklarının yerinden	640	56,65	
28	İlçedeki ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilen eğitimden	648	57,20	
29	Yeşil alan, park, bahçe sayısından	650	57,49	
30	Yeşil alan/parklara ulaşım kolaylığından	652	58,06	
31	Eğlence, sanat ve kültürel faaliyetler / etkinliklerden (Sergi, Festival, konser, tiyatro..vb.)	655	58,09	
32	Ortak alanlar için sunulan (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri ve benzerleri) temizlik hizmetlerinden	648	59,05	
33	Yeşil alan/parklar bakımı ve temizliğinden	654	59,66	
34	İlçedeki aile sağlığı merkezlerinin (sağlık ocağı) sayısından	651	60,80	**Ortalama Memnuniyet Düzeyi**
35	Aile sağlığı merkezlerinin sunduğu imkânlardan	650	61,19	
36	İlaçlama hizmetlerinden (Haşere/sivrisinek/larva vb. ile mücadele).	652	61,91	

37	e-belediye (internet üzerinden belediye hizmetlerine erişim) hizmetlerinden	655	62,61	
38	Muhtarlık hizmetlerinden	648	63,39	
39	Tarihi ve kültürel yerlerin korunması ve restorasyonu ile ilgili hizmetlerden	642	64,35	
40	İlçedeki ilk ve ortaöğretim kurumlarının sayısından	650	64,75	
41	İtfaiye hizmetlerinden	646	66,12	
42	Hal/Balıkhane/Pazar yeri hizmetlerinden	654	67,74	
43	İlçe genelinde sağlanan güvenlik/asayiş hizmetlerinden	652	69,92	
44	Cenaze/defin/mezarlık hizmetlerinden	650	70,22	**Yüksek Memnuniyet Düzeyi**
45	İlçede yer alan alışveriş imkânlarından	648	70,98	
46	Nikâh ve evlendirme hizmetlerinden	652	71,57	
47	İlçede yer alan cafe, çay bahçesi gibi sosyal alanlardan	650	73,14	
48	Üniversitenin ilçeye sağladığı ekonomik katkıdan	648	78,52	
49	İlçede üniversitenin bulunmasından	654	79,94	

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların sunulan on hizmete ilişkin "çok düşük memnuniyet" duydukları görülmektedir. Bunların başında otopark alanlarının fiyatları ve ilçede yer alan iş imkânları gelmektedir. İlçedeki ev fiyatları / kiraları, kaçak yapılaşma ile mücadele ve şehir içi otopark alanlarının yeterliliği ise katılımcıların düşük memnuniyet duyduğu diğer hizmetler arasında yer almaktadır.

Katılımcılar, sunulan yirmi üç hizmete ilişkin ise "düşük memnuniyet" duymaktadırlar. Şehirlerarası ulaşım (Otogar) hizmetlerinden duyulan memnuniyet %51,51 ile bu grupta ilk sırada yer almaktadır. Sokak hayvanları için sunulan hizmetler, engellilere yönelik sunulan hizmetler ve toplu taşıma hizmetlerinin (otobüs, minibüs, dolmuş) sayısından duyulan memnuniyet düzeyi ise diğer hizmetlere nazaran daha düşüktür.

Katılımcıların en yüksek memnuniyet duyduğu hizmetler ise ilçedeki cenaze/defin hizmetleri, ilçede yer alan alışveriş imkânları, ilçede sunulan nikâh hizmetleri, ilçedeki cafe, çay bahçesi gibi sosyal alanlar ve ilçede üniversitenin bulunmasıdır. Bu grupta yer alan imkân ve hizmetlerin tümünden duyulan memnuniyet düzeyi %70'in üzerindedir.

4.2. Katılımcıların Bandırma'da Yaşam İle İlgili Genel Memnuniyet Düzeyleri

Katılımcıların Bandırma'da yaşama ile ilgili sorulan ifadelere vermiş oldukları cevapların değerlendirilmesi Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5. Bandırma'da Yaşam ile İlgili İfadeler

İfade	Cevap Veren Katılımcı Sayısı	Katılım Düzeyi (%)
Bandırma'da yaşamaktan memnunum	654	66,452
Bandırma yaşlılık dönemini geçirmek için iyi bir şehirdir	652	71,042
Bandırma genel olarak güvenilir bir şehirdir	653	73,936
Bandırma çocuk büyütmek için ideal bir şehirdir	655	67,236

Katılımcıların genel olarak Bandırma'da yaşamaktan memnuniyet düzeylerinin %66,452 olduğu görülmüştür. Bandırma'nın yaşlılık dönemini geçirmek için iyi bir şehir olduğuna ilişkin ifadeye katılım düzeyi %71,042; Bandırma'nın genel olarak güvenli bir şehir olduğuna yönelik ifadeye ise katılım düzeyi %73,936'dur. Bandırma'nın çocuk büyütmek için ideal bir şehir olduğu yönündeki ifadeye katılım düzeyi ise %67,236'dir.

4.3. Bandırma'nın En Önemli Problemi / Problemlerinin Ne olduğuna İlişkin Katılımcı Cevapları

Araştırmada, katılımcılara Bandırma'nın en önemli probleminin ne olduğu sorulmuş ve bazı katılımcılar şehir ile ilgili 1, bazıları 2 bazıları ise 3 önemli problem olduğunu ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar araştırmacılar tarafından gruplanmış ve cevaplar aşağıdaki Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcılardan %10,07'si Bandırma'nın en büyük probleminin Trafik olduğunu ifade etmişlerdir. Mesai giriş ve çıkış saatlerinde bazı caddelerin trafik yoğunluğunun çok olmasının, şehir merkezindeki caddelerde yeterli trafik düzenlemesinin yapılmamasının, yol üstünde izinsiz park yapan araçlardan dolayı trafiğin sıkışmasının şehir için ciddi bir sorun olduğu sıklıkla vurgulanmıştır.

Tablo 6. Bandırma'nın En Önemli Sorunları

Problem	Sayı	Yüzde (%)
Trafik	150	10,07
Hava ve Deniz Kirliliği	139	9,34
Yol ve Caddelerin Durumu	139	9,34
Sosyal Alan ve Etkinliklerin Yetersizliği	134	9,00
Şehir içi ulaşım imkânları / ücretleri	129	8,66
Su ve kanalizasyon altyapıları	127	8,53
Otopark alanları ve ücretleri	102	6,85
Sağlık Hizmetleri	91	6,11
Çocuk Parkı / Yeşil Alanların Sayısı ve Temizliği	72	4,84
İşsizlik	70	4,70
Rüzgâr ve İklim Özellikleri	59	3,96
Güvenlik	42	2,82
İmar Sorunları / Çarpık Kentleşme	42	2,82
Eğitim Faaliyetlerinin/Kurumlarının Yetersizliği	41	2,75
Kiralar / Ev fiyatları	37	2,48
Sokak Hayvanlarının Sayısı / Barınak Yetersizliği	37	2,48
Göç / Suriyeliler	31	2,08
Çöp ve Katı Atık Toplama Hizmetleri	18	1,21
Sokak Çocuklarının Sayısı	15	1,01
Belediye	14	0,94
Toplam	**1489**	**100**

Tablo 6'da görüldüğü üzere yüz otuz dokuz katılımcı hava ve deniz kirliliğinin Bandırma için sorun olduğunu vurgulamıştır. Özellikle Bandırma merkezde deniz temizliği ile ilgili çalışmaların yapılmadığı, ilçede denize girmeye olanak veren plajların bulunmadığı, yaz aylarında denizde koku oluştuğu katılımcıların bu kategoride sorun olarak gördüğü durumlardır. Yine Yüz otuz dokuz kişi, Yol ve caddelerin durumunu Bandırma için sorun olarak görmektedir. Katılımcılar genel olarak cadde ve sokakların dar olmasının ve onarım çalışmalarının yetersiz olmasının Bandırma için problem olduğunu bildirmişlerdir.

Yüz otuz dört katılımcı Bandırmadaki sosyal alan ve etkinliklerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu sorun ile ilgili; ilçede tiyatro, konser, sergi gibi etkinliklerin istenilen düzeyde olmadığı vurgulanmıştır. Yüz yirmi dokuz katılımcı ise Şehir içi ulaşım imkânları / ücretlerinin Bandırma'nın en önemli sorunlarından olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada özellikle şehir içi toplu taşıma ücretlerinin yüksekliği ve bazı mahallelere sunulan toplu taşıma sefer sayılarının yetersizliği ön plana çıkmaktadır.

Su ve kanalizasyon altyapılarındaki yetersizlikte yüz yirmi yedi katılımcı için önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu noktada yağış sonrası birçok mahallede kanalizasyon altyapısı ile ilgili sorunlar, şehir suyunun pahalı ve yeterince temiz olmaması konuları ön plana çıkmaktadır. Yüz iki katılımcı ise otopark alanlarının sayısı ve ücretleri ile ilgili sorunlar olduğunu belirtmiştir. Özellikle hafta sonları ilçe merkezinde otopark bulma noktasında sorunlar oluştuğu, otopark ücretlerinin yüksek olduğu ve ilçede katlı otopark olmaması gibi sorunlar bu noktada ön plana çıkmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Balıkesir İli Bandırma İlçesinde yaşayan halkın, başta büyükşehir ve ilçe belediye hizmetleri olmak üzere, yaşadıkları şehirden duydukları memnuniyet düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada anket tekniği kullanılarak, anketörler yardımıyla 657 kişiden, kişilerin yaşadığı mahallelere göre kotalanarak veri toplanmış ve şu önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılanların ilçe ile ilgili en düşük memnuniyet düzeyleri otopark alanları ile ilgilidir. Bu alanda genel memnuniyet düzeyi %41,39'dur. İlçede yer alan iş imkanlarından duyulan memnuniyet düzeyi %43,83 iken İlçedeki ev fiyatları/kiralarından duyulan memnuniyet düzeyi ise %44,74 olarak bulunmuştur.

İlçede yer alan imkanlar ve sunulan hizmetlerden en yüksek düzeyde memnuniyet duyulanlar ise İlçede Üniversitenin bulunması (%79,94), Üniversitenin ilçeye sağladığı ekonomik katkı (%78,52) ve İlçede yer alan cafe, çay bahçesi gibi sosyal alanlardır (%73,14).

Katılımcıların Bandırma'da yaşamak ile ilgili genel memnuniyet düzeylerine bakıldığında ise, katılımcıların %66,452'si Bandırma'da yaşamaktan memnunun olduğunu ifade etmektedir. Bandırma genel olarak güvenilir bir şehir olarak düşünenlerin oranı ise %73,936'dır. Bandırmanın çocuk büyütmek için ideal bir şehir olduğunu düşünen katılımcı oranı ise %67,236'dir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ilçe halkının genel olarak ilçede yaşamaktan memnun olduğu ancak belediye hizmetleri ile ilgili rahatsızlık duydukları bazı noktaların da göz ardı edilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Halkın rahatsızlık duydukları hizmetlerin ise hem büyükşehir belediyesi hem de ilçe belediyesinin sorumluluk alanlarına girdiği ifade edilebilmektedir. Bu nedenle halkın memnuniyetinin arttırılması için iki belediyenin de eşgüdümlü bir şekilde çalışması gerektiği

düşünülmektedir. Bununla birlikte, gelecekte yapılacak olan araştırmalarda farklı veri toplama yöntemlerinin (odak grup görüşmesi, mülakat vb.) kullanılması ve farklı örnekleme teknikleri ile veri toplanması önerilmektedir. Bu şekilde toplanan verilerin, bu çalışmada elde edilen sonuçları destekleyici ve tamamlayıcı nitelikte olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Alptürker, H. (2010). Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti: Silifke örneği, yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya

Bandırma Belediyesi (2019). https://www.bandirma.bel.tr/ çevrimiçi: 11.05.2019

Bandırma Ticaret Odası (2019). https://www.bandirmaticaretodasi.org/ çevrimiçi: 10.05.2019

İnce, M., & Şahin, K. (2011). Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti ölçümü: Selçuklu belediyesi örneği. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 11(21), 1-22.

Gürel, B., & Çağlar, Özel. (2013). Kamu çalışanlarının büyükşehir belediye hizmetlerinden memnuniyeti: Ankara örneği. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(1), 65-74.

Gürel, B.(2011), Belediye Hizmetlerine İlişkin Memnuniyet Ölçeği Geliştirme: Kamu Çalışanları Üzerine Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.

Nufusu.com (2019), Bandırma Nüfus Bilgileri, çevrimiçi: 13.04.2019

Örselli, E., & Bayrakcı, E. (2017) Vatandaş Karnesi: Yerel Hizmetlerde Vatandaş Memnuniyeti Nasıl Sağlanır? Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Özel Sayı.

Topal, B., Şahin, H., & Topal, B. (2019). Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Simav Belediyesi Örneği. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15), 5-13.

TUIK (2019). Bandırma Nüfus İstatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr 'adresinden derlenmiştir. Çevrimiçi: 13.04.2019

Kırsal Karakterli Büyükşehir İlçeleri Yerel Yönetimlerinin Katılımcı Sosyal Medya Kullanımı: Manyas İlçe Belediyesi ve Kaymakamlığı Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Ufuk BİNGÖL [1]

ÖZET:

Teknolojik gelişmelerin sağladığı avantajlar, tüm kamu kurumlarında olduğu gibi yerel yönetimlere de çeşitli kolaylıklar ve fırsatlar sunmaktadır. Özellikle yerinden yönetim faaliyetlerinin katılımcılığı da teşvik etmesi düşünüldüğünde günümüz teknolojilerinin sunmuş olduğu sosyal medya uygulamalarının belediyeler için vazgeçilmez araçlar haline geldiği yadsınamaz bir olgudur. Bu çalışmada, Balıkesir Büyükşehir sınırları içerisinde kalan kırsal karakterler barındıran ve temel ekonomik kaynaklarının tarıma dayandığı Manyas ilçesi belediyesi ve kaymakamlığının resmi Facebook, Twitter ve Instagram hesapları bilgisayar destekli nitel veri analizi yazılımı ile fenomenolojik araştırma deseni ile incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde her iki kurumunda sosyal ağ uygulamaları kapsamında düşük seviyede kullanıcı etkileşimi sağladığı görülürken kurumların sosyal ağ profillerinde yüksek oranda tek yönlü halkla ilişkiler faaliyetleri icra ettiği tespit edilmiştir. Bu çalışma ile müteakip dönemde icra edilecek endüstri kenti – kırsal karakterli kent yönetimleri karşılaştırması açısından önemli bir altyapı oluşturacaktır.

Keywords: belediye, sosyal ağlar, yerel yönetim, katılımcılık

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Manyas M.Y.O., 10470 Manyas/Balıkesir, Türkiye, ubingol@bandirma.edu.tr

Participatory Social Media Use of Local Governments with Rural Characteristics of Metropolitan Districts: Case of Manyas District Municipality and District Governorate

Assist. Prof. Dr. Üyesi Ufuk BİNGÖL [1]

ABSTRACT:

The advantages of technological development provide various facilities and opportunities for local governments as in all public institutions. It is an undeniable fact that the social media applications thanks to current technologies have become indispensable tools for municipalities, especially when decentralized management activities encourage participation as well. In this study, The Official Facebook, Twitter and Instagram social media accounts of Manyas municipality and district governorate, where the basic economic resources are based on agriculture, which contain rural characters within the borders of Balıkesir Metropolitan Municipality, are analyzed with a computer aided qualitative data analysis software and phenomenological research design. According to results, it was found that both institutions provided low level of user interaction within the scope of social media applications, while the institutions performed mostly one-way public relations activities in their social media profiles. This study will provide an important infrastructure for the comparison of industrial city - rural city administrations to be performed in the following period.

Keywords: Municipality, Social Media, Local Governments, Participation

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Manyas Vocational School, Manyas/Balıkesir, Türkiye, ubingol@bandirma.edu.tr

GİRİŞ

Kent sakinlerinin yaşadıkları kentin karar alma sürecine katılımı konusunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde birçok yöntem, mevzuat ve plan tasarlanıp uygulanmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde katılımcılık kavramını en çok kullanımda tutan kamu örgütleri, vatandaşa en yakın hizmet birimleri olan yerel yönetim birimleridir. Katılımcılık olgusu sayesinde kentin yaşayanları ile kent yöneticileri arasında güçlü ve sürdürülebilir bir iletişim kanalı oluşturulabilmektedir. Söz konusu iletişim kanallarının sağlandığı en önemli platformlarından biri de sosyal medya uygulamalarıdır. Günümüzde artık sosyal medyanın vatandaşların beklenti ve kaygılarını gidermek suretiyle kullanılan sosyal medya araçlarının merkezi ve yerel kamu yönetimleri için bir kontrol unsuru olması sebebiyle oluşturduğu etkileşim baskısı yadsınamaz bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten sosyal medya önemli bir siyasal katılım aracıdır (Yaman, 2018). Kırsal nüfusun yoğunlukta olduğu ilçelerin yerel yönetimlerinde sosyal medya kullanımı genellikle daha kısıtlı olmakla beraber, yerleşim yeri ölçeğinin büyümesiyle sosyal medyadan kullanım amaçları çeşitlendirilmektedir. Yerelde faydalı ve etkin bir kamu hizmeti sunumu, demokrasinin geliştirilmesi, katılımın teşvik edilmesi ve bireylerin siyasal süreçler hakkında bilgi sahibi olması gerekliliği gibi konular belediyeleri sosyal medya kullanımına yönelten önemli bir etkendir (Sobacı vd., 2015). Yerelde katılımcılık fonksiyonunun başarılı olmasının en temel ölçütlerinden biri kent sakinlerinin sürekli takip edebileceği şeffaf araçların kullanılmasına bağlıdır. Sosyal medya bu noktada önemli bir araç haline gelmekte ve halkın iletişim kanallarına farklı bir boyut getirmektedir. Sosyal medya uygulamaları, kurumsal karar alma mekanizmaları içerisinde karar alma süreçlerini etkileyen, katılımcı yönetim anlayışını geliştiren, toplum ile kurum arasında bilgi akışını ve etkileşimi sağlayan stratejik bir araç niteliğindedir (Şimşek, 2016: 831) Sosyal medyanın çift taraflı iletişime izin veren yapısı sebeiyle bu ortamın hem kent sakinleri hem de yerel yöneticiler için büyük fırsatlar sunmaktadır. Kentte yaşayanlar sosyal medya sayesinde sadece yerel hizmetlerden faydalanan tüketici konumundan çıkıp hem üreten hem de tüketen bir konuma dönüşebilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla vatandaşlar sadece şahsi içerik oluşturmakla kalmaz aynı zamanda kendi yerel yönetim organizasyonları tarafından oluşturulan içeriğe yorum yapabilir ya da paylaşabilir. Yerel yöneticiler ise paydaşlarıyla bir pazarlama faaliyeti olmadan doğrudan iletişime geçebilir ve geri bildirim alabilmektedir (Yeniçıktı, 2016). Öteyandan vatandaşlar sosyal medya araçları sayesinde demokratik katılım sağlamak noktasında bilgi alma, izleme ve denetim faaliyetlerini de yürütebilmektedir (Kaygısız ve Sarı, 2015). Sosyal medya uygulamalarını içinde barındıran dijital iletişim teknolojileri, topluma kazandırdığı yenilikler ile siyasal iletişim süreci içerisinde yereldeki siyasal aktörlere yeni imkanlar sağlamaktadır (Sayılganoğlu, 2018). Kamu hizmetlerini vatandaşın ayağına getiren sosyal medya, sunduğu etkileşimli iletişim ortamları ve anında tepkiyi iletebilme yönü ile vatandaşın aktif katılımını artırmakta, bu yolla kamu idarelerini de daha demokratik ve yönetişim ilkeleri çerçevesinde hizmet sunan bir konuma ulaştırmaktadır. Bu kapsamda kamu kurumları tarafından kullanılan sosyal medya uygulamaları ile ilgili yasal mevzuat çalışmaları ile söz konusu durum desteklenmektedir. Yukarıda da belirtilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, değişen kamu yönetimi paradigması çerçevesinde yerel yönetim birimlerinin sosyal medya uygulamalarına dahilm olmaları adeta bir "zorunluluk" olarak görülmektedir (Arslan, 2016). Halihazırda çok az yerel yönetim biriminin, sosyal medya platformlarında yer almadığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada; 6360 Sayılı kanun ile Büyükşehir belediyesine dönüşen Balıkesir iline bağlı olan Manyas ilçesi yerel yönetim birimlerinin sosyal medya hesaplarının kullanımı yerel yönetimlerde katılımcılık açısından irdelenerek çeşitli analiz sonuçları sunulmuştur. Bu

kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından birinci bölümde çalışmanın amacı, kısıtları ve kapsamı, soruları sunulmaktadır. İkinci bölümde çalışmanın bulguları sunularak sonuç ve öneriler kısmı ile çalışma sonlandırılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMI

2.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı geçimini çoğunlukla tarım ile sağlayan bir vatandaş profiline sahip büyükşehir ilçesi olan Manyas'ın yerel yönetim birimlerinin sosyal medyayı kullanım alanlarını tespit etmek suretiyle kent yönetiminde katılımcılığa etkisini ölçmektir.

2.2. Araştırmanın Soruları, Metodu ve Kısıtları

Çalışmanın evrenini Manyas belediyesi ve Manyas Kaymakamlığı oluşturmaktadır. Manyas belediyesi ve Manyas Kaymakamlığı web sayfaları üzerinden sosyal medya hesapları incelenmiştir. Bu çalışmada, yorumlayıcı fenomenoloji araştırma deseni ile bilgisayar destekli nitel veri analizi (NVA) yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik veri analizi sürecinde NVA yazılımı desteğiyle dokusal betimleme yöntemi ve tümevarımsal kodlama ile Manyas Belediyesi ve Kaymakamlığı'nın sosyal medya paylaşımlarının içeriği belirlenen temalar ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinden günümüze (Eylül 2019) kadar yapılan paylaşımlar analiz edilmiştir.

Literatürdeki araştırmalar ve araştırmalardan elde edilen veriler ışığında bu araştırmada yanıtları aranacak sorular şöyledir:

Araştırma Sorusu 1: Manyas Belediyesi ve Kaymakamlığı hangi sosyal medya hesaplarını kullanmaktadır?

Araştırma Sorusu 2: Manyas Belediyesi ve Kaymakamlığının sosyal medya (Kurumsal Web Sayfası, Facebook, Twitter gibi) hesaplarının dağılımı nasıldır?

Araştırma Sorusu 3: Kurumsal Twitter hesapları üzerinden gönderdiği tweet, takip ettiği kurum veya kişi, takipçi sayılarının dağılımları nasıldır?

Araştırma Sorusu 4: Kurumsal Facebook hesapları üzerinden paylaşımlarının dağılımları, beğenileri, sayfa ziyaretleri ve sayfadaki temel bilgileri nasıldır?

Araştırma Sorusu 5: Kurumsal anlamda Twitter'da hedef kitlelere gönderilen mesajların konu başlıklarına göre dağılımlara nasıldır?

Araştırma Sorusu 6: Kurumsal anlamda Facebookta hedef kitlelerle paylaşımların konu başlıklarına göre dağılımlara nasıldır?

Araştırma Sorusu 7: Kurumsal Twitter hesapları ve Facebook hesapları daha çok kamuyu bilgilendirme modeli çerçevesinde bilgilendirmeye mi yoksa iki yönlü simetrik model çerçevesinde etkileşim sağlamaya dönük mü işletilmektedir? (Tarhan, 2012).

3. BULGULAR

Manyas Belediyesi ve Kaymakamlığı tarafından kullanılan sosyal medya hesapları Tablo 1.'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Manyas İlçesi Yerel Yönetim Birimleri Sosyal Medya Hesabı Sahiplik Durumu

Kurum Adı	Facebook	Adres	Instagram	Adres	Twitter	Adres
Manyas Belediyesi	VAR	https://www.facebook.com/manyasbelediye/	VAR	https://www.instagram.com/manyasbelediye/	VAR	https://twitter.com/manyasbelediye
Manyas Kaymakamlığı	VAR	https://www.facebook.com/T.C.MANYASKAYMAKAMLIGI/	YOK	-	VAR	https://twitter.com/manyaskymkmligi

Tablo 1.'de gösterildiği üzere her iki yerel yönetim biriminin de dünyada popüler olan sosyal medya platformlarını kullanmaktadır. Bu kapsamda Manyas Kaymakamlığı'nın Facebook ve Twitter'a entegre olarak da kullanılabilen Instagram hesabı bulunmamaktadır. Manyas Belediyesi resmi Twitter hesabı incelendiğinde 31 Mart 2019 tarihinden 15 Eylül 2019 tarihine kadar yirmi adet tweet paylaşımında bulunulduğu ve en son paylaşımında 6 Mayıs 2019 tarihinde yapıldığı görülmektedir. Hesabın açıldığı Mart 2018 tarihinden itibaren itibaren toplam 209 paylaşım yapıldığı görülmektedir. Halihazırda hesabın 47 takipçisi bulunmaktadır. Manyas Belediyesi resmi twitter hesabı tarafından herhangi bir retweet veya beğeni yapılmamıştır. Manyas Kaymakamlığı'nın haziran 2017 tarihinde açılan twitter hesabı üzerinden yapılan paylaşımlar incelendiğinde Eylül 2019 tarihine kadar toplam 76 adet paylaşımda bulunulmuştur. Çalışmanın kısıtları içerisindeki sürede toplam 20 adet tweet paylaşımında bulunulmuştur. 37 kullanıcı tarafından takip edilen hesabın herhangi bir retweet paylaşımı bulunmazken çalışma kısıtı içerisindeki sürede herhangi bir beğeni yapılmamıştır.

Tablo 2. Manyas Yerel Yönetim Birimleri Twitter Paylaşımlarının konulara göre dağılımı

Paylaşım İçeriği	Manyas Belediyesi	Manyas Kaymakamlığı
Faaliyet	1	6
Duyuru	3	6
Toplantı	-	2
Kutlama	16	2
Etkinlik	-	1
Taziye	1	-
Ziyaret	-	3
TOPLAM	**20**	**20**

Tablo 2.'de gösterildiği üzere Manyas Belediyesi'nin twitter üzerinden yapmış oldukları paylaşımların % 75'inin kutlama mesajları olduğu görülmektedir. Belediye başkanı söylemiyle özel gün ve haftalarının kutlandığı görseller paylaşılmaktadır. Ancak toplam 20 twitter paylaşımının toplam 12 kez beğeni aldığı görülmektedir. Manyas Kaymakamlığı paylaşımlarının genelinde icra edilen faaliyetlerin takdimi ve genel duyuruların yapılması noktasında olduğu

görülmektedir. Manyas Kaymakamlığı tarafından yapılan 20 twitter paylaşımının toplamda 9 kez beğeni aldığı gözlenmiştir.

Tablo 3. Manyas Yerel Yönetim Birimleri Facebook Paylaşımlarının konulara göre dağılımı

Paylaşım İçeriği	Manyas Belediyesi	Manyas Kaymakamlığı
Faaliyet	11	21
Duyuru	35	4
Toplantı	1	2
Kutlama	114	9
Etkinlik	10	1
Taziye	18	1
Siyasi	1	-
TOPLAM	**190**	**38**

Tablo 3.'de gösterildiği üzere Manyas Belediyesi'nin Facebook paylaşımlar üzerinden yapmış oldukları paylaşımların % 60'ının kutlama mesajları olduğu görülmektedir. Twitter ile parallel olmak üzere Belediye başkanının hitabıyla özel gün ve haftalarının kutlandığı görseller paylaşılmaktadır. Kurumun Facebook hesabı paylaşımlarının Twitter platformunun aksine daha çok beğeni aldığı görülmektedir. Bu kapsamda paylaşımların beğeni ortalaması 45-50 civarındadır. Öteyandan kurumun Facebook hesabı ile bütünleşik olarak kullanılan Instagram hesabının takipçi sayısının Facebook hesabından daha az olmasına ragmen yapılan paylaşımların etkileşiminin daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre Instagram hesabı vasıtasıyla yapılan paylaşımların beğeni ortalaması 50-60 civarındadır. Manyas Kaymakamlığı Facebook hesabı paylaşımlarının, Twitter hesabı ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu kapsamda sıklıkla icra edilen faaliyetler ve kutlama mesajlarının yayınlandığı görülmektedir. Yapılan paylaşımların beğeni ortalaması yaklaşık 45-50 civarındadır. Halihazırda Manyas Kaymakamlığının bir Instagram hesabına sahip olmaması sebebiyle araştırma kapsamı dışında kalmıştır.

Yerel yönetim Birimlerinin sosyal medya paylaşımlarının yapısı incelendiğinde Manyas Belediyesi sosyal medya hesaplarının çoğunlukla kutlama mesajları paylaşımları sebebiyle ortalama 8-10 kelimeden oluşan kalıp cümle yapıları ile paylaşım yaptıkları görülürken yapılan paylaşımların % 98'inde "#manyas" etiketlemesi ve Belediye Başkanı'nın ünvan ve bilgilerinin belirtildiği gözlenmiştir. Manyas kaymakamlığının sosyal medya paylaşımlarının ortalama 15-20 kelimeden oluştuğu gözlenmektedir. Bu kapsamda Kaymakamlığın uzun cümlelerden oluşan paylaşımlar yaptığı tespit edilmiştir. Öte yandan yapılan paylaşımlardan icra edilen faaliyetler ve kutlamalar ile ilgili paylaşımların tamamında ilçe kaymakamının ünvanı ve isminin yer aldığı cümle yapıları kullanılmıştır. Kaymakamlık sosyal medya paylaşımlarında herhangi bir etiketleme işlemi yapılmamıştır.

Şekil 1. Manyas Kaymakamlığı ve Belediyesi Paylaşımlarının kelime bulutu

Yerel Yönetim birimlerinin sosyal medya paylaşımlarının tamamının takipçi kullanıcılar için yorum yapmaya açık olduğu tespit edilmiştir. Ancak Belediye paylaşımlarına yapılan yorumlar, Kaymakamlığın paylaşımlarından daha fazladır. Manyas Belediyesi sosyal medya paylaşımlarında ağırlıklı olarak kutlama mesajlarının kulllanılması sebebiyle diğer kullanıcıların ilgili paylaşımlarının altına % 99'unda teşekkür, başsağlığı vb. iyi niyet mesajlarının verildiği tespit edilmiştir. Kaymakamlık sosyal medya hesaplarında sıklıkla icra edilen faaliyetlerle ilgili bilgilendirilme yapılması sebebiyle vatandaş yorumlarının tebrik ve/veya taziye mesajlarına yakın bir biçimde kent yönetimine dönük bazı önerilere rastlanmıştır. Bu kapsamda en fazla katılımcı özellikler taşıyan yorumların kaymakamlık tarafından kent asayişinin sağlanmasına dönük yapılan paylaşıma yönelik olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, kent gençliğinin etkileme potansiyeli olan uyuşturucu madde operasyonunun sonrasında kimi kent sakinlerinin hassasiyet gösteren yorumlar yapmıştır. Ancak kaymakamlık veya belediye hesaplarından söz konusu veya diğer tüm yorumlara dönük herhangi bir etkileşime girilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca ilgili hesapların yorumlarına dönük diğer kullanıcıların etkileşiminin de düşük olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal medya uygulamaları vasıtasıyla bilhassa kamu kurumların paydaş ve hedef kitlelerini sadece bilgilendirmeye dönük eylemlerini ve aynı zamanda hedef kitlesinin istek, öneri, şikayet ve beklentilerini de ilave bir bürokratik basamağa ihtiyaç duymaksızın alabilme ve bunlara yanıt verebilme olanağına kavuşmuştur. Sosyal Medyanın söz konusu özelliklerinin yerel yönetimler açısından da benzer öneme sahiptir. Bu anlamda kırsal özellikler taşıyan ve göreceli olarak komşu ilçelerinde nüfus ve yüzölçümü açısından daha küçük olan Manyas ilçesinin yerel yönetim birimlerinin sosyal ağ kullanımının katılımcılık açısından değerlendirilmesi kapsamında tek yönlü bir iletişimin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Gerek Kaymakamlığın gerekse belediye'nin konsept açısından herhangi bir sosyal medya doktrinine sahip olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda her iki yerel yönetim biriminin de sosyal medya hesaplarında birinci önceliğinin vatandaşın talep ve ihtiyacına yönelik bir kullanım konsepti yerine kurumların faaliyetleri hakkında kamudan vatandaşa (G2C) amaçlı bir kullanım konseptinin benimsendiği görülmüştür. Öteyandan yerel yönetim birimlerinin sosyal medya hesaplarının takip oranlarının birbirlerine yakın olmasının yanında Instagram gibi popüler sosyal medya uygulamalarını kullanan vatandaşların yerel yönetim birimlerinin hesaplarına daha fazla ilgi gösterdiği görülmektedir. Bu kapsamda Manyas belediye sosyal ağ

yöneticilerinin sözkonusu popüler sosyal medya uygulamaları vasıtasıyla paylaşımlar yaptığı tespit edilmiştir. Yerel yönetim birimlerinin diğer kurumların sosyal medya hesapları ile de herhangi bir etkileşime sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Manyas ilçesi yerel yönetim birimlerinin, sosyal medya araçlarının kullanım alanlarını yalnızca tek yönlü bilgilendirme hizmetlerinin yanı sıra genişletilmiş bir strateji belirlemek suretiyle yenilemeleri ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.. Sosyal medya araçları yerel yönetimler tarafından vatandaşları bilgilendirme ve iletişim aracı olarak kullanılmasından ziyade, bilhassa vatandaş katılımını teşvik etmek ve kentin tüm paydaşları ile işbirliğini geliştirmek, dezavantajlı kimselere ulaşabilmek için de kullanılmalıdır. Bu bağlamda bir çok yerel yönetim örneklerinde söz konusu amaçlar için sosyal medya kullanımına rastlamak mümkündür. Dolayısıyla, sosyal medyanın yerel demokrasiye katkı sağladığı unsurlara yönelik bir farkındalığın kent yöneticilerinde oluşturulması ve bir paradigma değişikliğinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle yerel ekonominin güçlendirilmesi için sunabileceği potansiyel katkılar gözönünde bulundurulmalıdır. Manyas ilçesinin yerel marka değeri taşıyan ve ekonomik değeri olan ürünlerin tüm dünyaya tanıtımının en kolay yollarından birisi de sosyal medya platformlarıdır. Bu kapsamda ilçe yerel yöneticilerinin sözkonusu paradigma değişimi ve gelişimi için süratle sosyal medya yönetimi felsefelerini gözden geçirmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Arslan, Ş. (2016). Yerel Politikacıların Sosyal Medya Kullanımı: Büyükşehir Belediye Başkanlarinin Günlük Sosyal Medya Kullanımlarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 42, 1374-1391.

Kaygısız, U. & Sarı, S. (2015). Belediyelerin sosyal medya kullanımı: Burdur Belediyesi ve Burdur İlçe Belediyeleri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 1. 309-309. 10.24289/ijsser.106417.

Sayılganoğlu, S. (2018). Kurumsal İletişim Bağlamında Belediyelerde Kurumsal Twitter Hesabı Kullanımı, *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 3 (2), 389-406.

Şimşek, G. (2016). Büyükşehir Belediye Başkanlarinin Diyalojik İletişim Çerçevesinde Sosyal Medya Uygulamalari. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 46, 829-839.

Sobacı M. Zahid, Köseoğlu, Ö. & Karkın, N. (2015). *Belediyelerde Sosyal Medya: Değişim İçin Yenilikçi Fırsatlar*, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul.

Tarhan, A. (2012). Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Medya Uygulamalarına Halkla İlişkiler Modellerinden Bakmak, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* - Sayı 35 /Güz , 79-101.

Yaman, M. (2018). Belediyelerin Sosyal Medyadan Faydalanma Biçimleri: Kütahya İli ve İlçe Belediyeleri İçerik Analizi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 10, s.20 224-242.

Yeniçıktı, N. T. (2016). Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt: 9, s.2, 92-115

Güvenlik, Uygulamaları ve Çalışmalarında Gönen Örneği

Öğr. Gör. Talha SERT [1]

ÖZET:

Güvenlik istisnasız her birey tarafından ihtiyaç olarak kabul gören, yaşamın sürdürülebilirliği açısından olmazsa olmaz sayılan, temel ve öncelikli bir kavramdır. Aynı şekilde toplumsal düzenin kurulması ve yasal uygulamaların sağlıklı şekilde yürütülmesi ile kişilerin korkmadan, kaygı duymadan, rahat bir şekilde hayatlarını idamesini sağlayan bir süreçtir. İnsanoğlunun varoluşuyla birlikte güvenlik ihtiyacı da hava ve yiyecek kadar elzem bir şekilde ortaya çıkmıştır. Hatta insanoğlunun ilk ihtiyacının güvenlik olduğu rahatlıkla söylenebilir. Güvenliğin insanlıkla paralel bir gelişim gösterdiğini de bu bağlamda dile getirebiliriz. Kadim bir geçmişi olan, yaşamsal hassasiyete haiz bir kavramın geliştirilmeye ve araştırılmaya değer ve gerekli olduğu mutlaktır.

Güvenlik ihtiyacıyla birlikte çeşitli yöntemler ve dönemsel gelişmeler de sürekli ortaya çıkmaktadır. Bu kimi zaman bir barınak, kimi zaman bir ordu, kimi zaman bir araç veya sayamayacağımız daha birçok şekilde kendini göstermiştir. Kültürler, inançlar ve ihtiyaçlar bu anlamda belirleyici olmaktadır. Fiziki ve teknolojik anlamda tarih boyunca birçok uygulama-çalışma güvenliğin içeriği arasında yer bulmaktadır. Uluslararası veya yerel bazda farklı birçok güvenlik sistemi bu ihtiyaçlarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Hayati bir zorunluluk olan güvenliğin yöntem ve uygulamalarını, gelişme ve çalışmalarını hızla gelişen çağımızda takip etmekle birlikte bilgi sahibi olmak ve gelişimine katkı sağlamak, alan çalışanlarıyla birlikte bundan faydalanan bireyler içinde tartışılmaz bir zorunluluk olmaktadır.

Belirtmiş olduğumuz güvenlik alanı uygulama, yöntem ve sistemleri bağlamında ele almak istediğimiz konu bilhassa yerel yönetimlerde kullanılma biçimidir. Bunun karşılığında incelemeye aldığımız bölge Gönen ilçesidir. Ekonomik coğrafi ve sosyal olarak özellikle son dönemde oldukça hareketli bir yapıya sahip olan ilçede güvenlik çalışmaları da değer kazanmaktadır. Bununla birlikte yerelden yola çıkarak genele doğru gidilecek bir yöntemin ayakları yere basan ve sağlıklı bir yol olacağı da aşikârdır. Çalışmamız kapsamında Gönen'de güvenliğin unsurları olan Emniyet, Jandarma, Zabıta, İtfaiye, Özel Güvenlik kurumu vb. ile ilintili hazırlanmış bir genel güvenlik kurumları tanıtım bilgisi yer alacaktır. Yine güvenlik gelişimi ve sağlıklı şekilde yürütülmesine yönelik değerlendirmelere yerel ve uluslararası saygınlığı olan kaynaklardan aktarımlar sunulacaktır. Gönen'in güvenliği üzerinden ulusal veya uluslararası çıkarımlarla birlikte, ilçe adına toplumu direkt olarak ilgilendiren somut bilgilerin ortaya koyulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, gönen, ihtiyaç, insan, uygulama

[1]Yalova Üniversitesi Çınarcık MYO, talha-sert@hotmail.com

Safety, Applications and Work Gönen Example

Lecturer Talha SERT [1]

ABSTRACT:

Security is a basic and priority concept which is accepted as a necessity by every individual without exception and considered essential for the sustainability of life. Likewise, it is a process that enables people to maintain their lives in a comfortable way without fear, anxiety, by maintaining social order and carrying out legal practices in a healthy way. With the existence of mankind, the need for security emerged as essential as air and food. In fact, it can easily be said that the first need of human beings is security. In this context, we can state that security shows a parallel development with humanity. It is absolutely necessary that a concept which has an ancient background and which has vital sensitivity is worthy of development and research.

Along with the need for security, various methods and periodical developments are constantly emerging. This is sometimes a shelter, sometimes an army, sometimes a vehicle or many other ways that we can not count. Cultures, beliefs and needs are decisive in this sense. Throughout history, many applications and works are among the contents of security in terms of physical and technological aspects. Many different security systems, whether international or local, emerge with these needs. It is an indisputable necessity for individuals who benefit from it together with the field employees, while following the methods and practices of security, which is a vital necessity, development and works in our rapidly developing era, having knowledge and contributing to its development.

In the context of security, applications, methods and systems we have mentioned, the subject we want to deal with is the way of using it especially in local governments. In return, the region we examine is the district of Gönen. Security studies are also gaining value in the district, which has a very active structure recently, especially in terms of economic, geographical and social aspects. However, it is obvious that a method that will go from the local to the general will be a healthy and healthy road. Within the scope of our study, security, gendarmerie, police, fire brigade, private security institution etc. which are the elements of security in Gönen. A general security information will be included. Again, assessments for security development and healthy conduct will be presented from local and internationally reputable sources. It is aimed to provide concrete information that directly concerns the society on behalf of the district, together with national or international inferences over Gönen's security.

Keywords: Security, wellbeing, need, human, application

[1]Yalova University Çınarcık MYO, talha-sert@hotmail.com

GİRİŞ

Hayat veya yaşama içgüdüsü her yönüyle tüm varlıklar için gündem olarak her an zirve sayılabilecek bir kavramdır. Bu nedenle dünyada var olan veya üretilen her şey, sürdürülen tüm çalışmalar bu kavram için yapılmaktadır. Öyle ki hayatın rutin gidişatının aksaması demek, zorlaşması, güvensizleşmesi, kalitesizleşmesi, hatta canlı nüfusun bitmesi anlamına gelebilmektedir. İşte bu nedenle hayata dair yapılan her olumlu çalışma yüksek bir değere ve öneme sahiptir. Hayatın devamını sağlayan yegâne güç de güvenliktir. Güvenlik sadece insan için değil dünyada bulunan tüm varlıklar için tıpkı hayat gibi çok önemlidir. Hayvanlar, bitkiler, doğal kaynaklar, maddi değere sahip eşyalar vb. birçok şey güvenliğe muhtaç kavramlardır. Bu yüzden güvenlik tüm dünya için olmazsa olmaz, hayatın devamı içinse mutluk gerekliliğe sahip bir olgudur.

Güvenlik kavramı birçok bölüme ayrılmaktadır. Bu çeşitlilik zamana göre artmakta ve şekillenmektedir. Günlük ihtiyaçlar, bölgesel gereklilikler, çağın şartları, ekonomik beklentiler, inançlar, kaynaklar gibi birçok durum güvenliği değişken bir hale getirmektedir. Resmi Alan, spor, kent, mekân, şahıs, sınır, doğa güvenliği başta olmak üzere birçok güvenlik uygulama alanları olduğunu söyleyebiliriz. Bunların içinde en güncel ve en hareketli olanı, aynı zamanda gelişimi en hızlı olanı ise kent güvenlik sistemleridir. Fiziki ve teknolojik olarak planlanması, kurulumu, uygulaması zor, oldukça zaman alan ve eşgüdüme ihtiyaç duyan bir sistemdir. Bu sistem içerisinde insan, hayvan hatta doğaya ait birçok öğenin olduğunu söyleyebiliriz.

Nüfusun büyük kısmının kentlerde yaşaması, can ve mal varlığının fazla oluşu kent güvenliğine olan ilgiyi arttırmaktadır. Kent güvenliğini sağlayan birçok unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bunların başında kolluk kuvvetlerini söylemekle birlikte kolluğa yardımcı birçok resmi ve özel kurumu da ekleyebiliriz. Söz gelimi Polis, Jandarma, Zabıta, İtfaiye, Özel Güvenlik, arama kurtarma ekipleri güvenliğin başlıca sağlayıcılarıdır. Burada sadece Jandarmayı yetki alanı nedeniyle ayırabiliriz ancak birçok noktada kente giriş çıkışlar ulaşım alanları ve bağlı yerleşkelerdeki çalışmalarını göz önüne alarak kent güvenliği kapsamında yer alan birimlerden biri olarak düşünebiliriz. Güvenlik kurumlarının yanında elektronik ve teknoloji kaynaklı kuruluşların da bu alanda çağın gerekliliği neticesinde görev aldığını görmekteyiz. Kamera sistemleri, iletişim cihazları, alarm merkezleri bunlara örnek olarak verilebilir.

Kent uygulamaları topyekûn bir beraberlik ile kurumlar ve alanlar arası eşgüdüme ihtiyaç duymaktadır. Öyle ki yukarıda belirttiğimiz gibi kolluktan, resmi kurumlara şirketlerden, doğal kaynaklara kadar her alan güvenliğe hizmet edebilmektedir. Hizmet alan kişilerin dönütleri ve istatistik değerleri de güvenliğin başarılı ya da başarısız yapıldığının delili niteliğindedir. Bu gibi bilgileri derlemenin zorluğu ile birlikte, sadece sayısal değerler değil sosyal izlenimler de sonucu büyük oranda ele vermektedir. Tabi konunun güvenlik olması çalışmaların ve araştırmanın gizlilik boyutunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle yapılan tüm hazırlıklar yasal imkânlar el verdiği dairede ve izlenimlerin kurumsal ve toplumsal görüşlerle birleştirilerek harmanlanmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Ülkeler için önünü rahat görebilecekleri, değişimlere kapı aralayabilecek, ekonomik olarak uygun mal edilebilecek sağlıklı ve düzenli en verimli bilgilerin yerel anlamdaki çalışmaların harmanlanarak genele adapte edilmesi olduğu düşüncesinden feyiz almaktayız. Bizler de çalışmamızı somutlaştırmak ve yerel unsurların daha anlaşılır şekilde gözler önüne serilebileceği düşüncesiyle güvenlik uygulama, çalışmalarında Balıkesir Gönen ilçesini ele alacağız. Gönen ilçesinin seçilmesindeki amaç hem bölgenin gelişen değerlerinden biri olması hem de yapı itibariyle yöresel-modern unsurları bir arada bulundurmasıdır. Bunun getireceği sonuç güvenlik

faaliyetlerinin yapılışı ve neticelerinin daha rahat algılanarak, genele bakış da veya sonraki çalışmalarda aydınlatıcı bir unsur olarak kullanılması arzusudur.

1.GÖNEN

Marmara bölgesinin güney batısında bulunan Gönen Kazası, Balıkesir vilayetine bağlı olup, doğusunda Manyas, kuzeydoğusunda Bandırma, batısında Biga ve Yenice kazaları kuzeyinde Marmara Denizi ve Erdek Körfezi, Güneyinde Balya kazasıyla çevrilidir(Akkuş, 2001: XV). Balıkesir, Çanakkale, Bursa merkezlerine hemen-hemen aynı mesafededir.

Adı ile ilgili birçok rivayet olduğunu söyleyebiliriz. Bazı kaynaklarda Romalılardan gelen bir isim olduğu bazılarındaysa Türkçe bir isim olduğu öne çıkmaktadır. Tarihi süreç göz önüne alındığındaysa Türkçe olması çok mümkün görünmemektedir. Milattan önce 5000'li yıllara dayanan bir geçmişi bulunmaktadır. Farklı kültürel ve siyasi yapıların ilk çağlardan beri uğrak yeri olması hasebiyle çok zengin bir tarihe sahiptir. Bu nedenle de tarihsel bilgilerde farklı yorum ve görüşler öne çıkmaktadır.

İlk çağlardan beri tarih sahnesinde etkili olan hemen her medeniyet Gönen tarihine de iz bırakmıştır. Hititler ile başlayan hâkimiyet değişimi; MÖ 2000'den itibaren çevrede Pelosglar, Karlar, Truvalılar, Lelegler ve Luviler görüldüğü belirtilmektedir. Hititlerin eski krallık zamanında ülkelerini Marmara Bölgesi'nin de içinde bulunduğu kıyılara kadar genişlettikleri anlaşılmaktadır. Mysia denilen Balıkesir ve Gönen'in içinde bulunduğu çevre daha sonra Frigler, Lidyalılar, Persler, Büyük İskender, Bergama Krallığı ve Romalıların daha sonra da Bizanslıların eline geçmiştir(Çağlayan Aytan, 2008). Bu süreç kültürel, sosyal ve ekonomik gelişimi sağlamıştır.

Gönen ve çevresi MÖ 7. yüzyıldan itibaren İstanbul'u kuşatan Araplarca, 1071 Malazgirt savaşından sonra Türklerce tanınmaya başlamıştır. 8. yüzyıla kadar Bizanslıların elinde kalmıştır. 13. Yüzyıl başında Anadolu Selçuklu Devleti'ne bu devletin dağılmasından sonra da Karesioğulları Beyliği topraklarına katılmıştır. Gönen'e Osmanlıların hâkimiyetine girmesinden sonra Bolu ili yöresinden gelen Akçaali, Rüstem ve Malkoç beylerine ait aşiretler yerleşmişlerdir. Bu aşiretler Gönen'in nüfus potansiyelini yükseltmişler ve eski şehrin harabeleri üzerine yeni bir şehrin oluşturulmasının ilk adımlarını atmışlardır(Çağlayan Aytan, 2008). 93 harbiyle birlikte özellikle Balkanlar ve Kafkaslar'dan gelen nüfus(muhacir-çerkez) ile yerli(manav-yörük) kesim şehrin ana iskeletini oluşturmuştur. Günümüzde de bu nufus yoğunlukta olmakla birlikte Türkiye'nin her bölgesinden göç alan bir ilçeye dönüşmüştür. Sonuç olarak zengin bir sosyal yapı ortaya çıkmaktadır.

2014 yılı verilerine göre ilçe nüfusu yaklaşık 74000 olduğu söylenmektedir. 2000 yılında yapılan Resmi Genel Nüfus Sayımına göre ise 71.804'dür. Nüfus yoğunluğu km başına 85 kişidir. Merkez nüfus 1990'da 26.000, 2000'de 36.000 ve 2006 yılı için ise tahmini 40.000'dir. İlçenin nüfusu 2000 genel nüfus sayımına göre 71804'dir. Adrese dayalı olarak yapılan son sayımda ilçe merkez nüfusumuz 42.000 olarak tespit edilmiştir(www.balıkesirgonen.bel.tr). 101 adet mahallesi bulunmaktadır. Bunların 90'ı kırsal 11'i merkez mahalledir.

Ekonomik olarak 2000'li yıllara kadar tarım, hayvancılık, kaplıca turizmi başı çekmekteyken, son dönemlerde sanayi işletmeleri özellikle enerji, deri, makine ve gıda alanında ön plana çıkmaktadır. Yine bölgede yapılan önemli projeler ve geçiş alanı konumunda olması ekonomik olarak canlılığı arttırmaktadır. Bunun yanında oya yapımı da özellikle bayanlarla aile bütçesine katkı sağlamak için başlanmışken son dönemde şehrin sanatsal ve tanınan bir özelliği haline gelmiş ekonomik olarak ilçe halkına ciddi bir gelir oluşturmuştur. Salı günü kurulan ilçe pazarı hem oya ürünlerine ait bölümü hem de özgün yapısıyla içeriden ve dışarıdan birçok kişiyi yoğun

bir şekilde kendine çekmektedir. Sakin ve kısmen çevresine göre uygun arazilere sahip olması da yatırımcıları son yıllarda Gönen'e çekmektedir. (Sert, 2018: 330)
Gönen de ılıman, yazları sıcak, kışları yağışlı yumuşak Akdeniz iklimi özelliği görülür. Bu özelliğin unsuru olan makilerin şehrin kuzeyindeki varlığı da bu durumu açıklayan bir örnektir. Ancak belirli ve kararlı bir iklimi olduğu tam olarak söylenemez. Bu iklim özelliği çevresindeki yüksekçe yerlerde nispeten karasallığa dönüşmektedir. Gönen'de yıllık sıcaklık ortalaması 14°C gibi bir değerdedir. Yağış ortalaması 600-700 mililitre civarında olup en soğuk ayın ortalaması 5°C'nin altına inmez(www.balikesir.com). Tarım ürünlerinin birçoğu bölgede yetişmektedir. Ilıman iklim şehrin sosyal yapısına da etki etmektedir.

Konum itibari ile özellikle son yıllarda önemi artan bir merkez haline gelme yolunda ilerlemektedir. Sosyal zenginliği yanında ekonomi alanındaki farklılıklarıyla da dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye sınırları içerisinde bulunan tün etnik unsurları ilçe de yerleşik hayatta uyum içerisinde görmek mümkündür. İlçede birlikte sorunsuz bir şekilde karşılıklı hoşgörü ve kabule dayalı bir yaşam sürdürülmektedir. Bu durum Gönen'in pozitif anlamda örnek teşkil edecek özelliklerinden biri olarak görülebilir(Sert, 2018: 330). Bazı bireysel girişimle ya da provakatif birkaç olay dışında asayişi genel olarak bozan sıkıntıların olmadığı bir yapıya sahiptir.

Yaşam standartları, tarihi, sosyal yapısı, ulaşımı, iklimi, ekonomik değerleri vb. dışarıdan bakıldığında ideal yapıya sahip bir ilçe olarak göze çarpan Gönen yazdığımız özellikleri yanında genel olarak kültürel, ahlaki, inançsal ve kişisel değerlere olan saygılı tutumuyla da dikkat çeken bir yer hüviyetindedir(Sert, 2018: 331). Güvenlik ve refah seviyesi yüksek olan şehirde bunun sürdürülebilirliğine dair çalışmalar ağır ilerlese de yapılmaya çalışılmaktadır.

2.GÜVENLİK

Güvenlik toplumsal düzenin sağlanması, huzurun temin edilmesi ve yasal uygulamaların sağlıklı şekilde yürütülmesidir. Güvenlik insanlığın varoluşuyla birlikte ortaya çıkan oldukça uzun bir süreçtir. Bu nedenle insanlık tarihi kadar kadim ve önemli bir olgudur. İhtiyaç olmasının yanında yaşamsal bir zorunluluğu da temsil eder. Aynı zamanda kişisel ve toplumsal refahı sağlayan değişmez bir gerekliliktir. Talep edilmesi ve sunulması mutlak bir olgudur.

İnsan her zaman ihtiyaçları için yaşayan bir varlık olmuştur. İhtiyaçlar ve zorunluluklar da yaşam tarzının belirlenmesini sağlar. Aslında tüm tedbir ve çalışmaların ana nedeni ölüm gerçeğinin ötelenmesi duygusudur. Ölüm, her insan için kaçınılmaz olsa da gündelik hayatın içerisinde çoğunlukla görmezden gelinen ve inkâr edilen bir olgu olarak görülmektedir. Ancak; ölümcül bir hastalığa yakalanmak, yaşamı tehdit eden bir olay yaşamak, ölen biri ile iletişime geçmek gibi bazı durumlarda insanlar ölümlü olduklarını daha çok fark edebilirler. İnsanların ölümlü olduklarını fark etmelerinin sıklıkla yoğun bir kaygıya ve varoluşsal bir krize neden olduğu belirtilmektedir (Dülger, 2014). İşte bu kriz durumu aşmak ve korkulardan kurtulmak içgüdüsü güvenliğe olan ihtiyacın ana kaynağıdır. Yapılan tüm yatırımlar bu duygunun bastırılmasına yöneliktir. Güvenlik olgusu bu korku ve sıkıntı sürecinin sonunda ortaya çıkmıştır.

Güvenlik kavramının ne olduğuna ilişkin üzerinde uzlaşı sağlanan bir tanım yapılabilmiş değildir ve bu konudaki tartışmalar halen devam etmektedir. Buna ilave olarak dinamik bir alan olan uluslararası ilişkilerde kavramlar zamana ve şartlara göre değişime uğramakta ve/veya dönüşüm yaşamaktadırlar. Bu durum güvenlik kavramı için de farklı değildir ve o da disiplinin kuruluşundan bugüne kadar geçen sürede sistemin yapısındaki değişikliklere paralel olarak dönüşüme uğramıştır(Sancak, 2011: 123).

Güvenlik kavramı çok farkı şekillerde yorumlanmış, farklı amaçlarda kullanılmıştır. En genel tabirle açıklamak gerekirse hayatın ve düzenin devamını sağlayan en önemli unsurdur diyebiliriz. Genel tanımlardan bir tanesini de örnek olarak sunalım. Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumudur(Aliçe ve Boyraz, 2018: 1). Teorik anlamda her ne kadar basit ve anlaşılır bir kavram gibi gözükse de uygulamada kapsam genişliği uygulayıcı farklılığı, uygulanan alanların değişmesi nedeniyle oldukça zor bir alan olduğunu söyleyebiliriz. İnsanı merkeze aldığı için önemi ister istemez artan bir kavramdır.

Güvenlik, 'ulusal güvenlik', 'uluslararası güvenlik' ve 'küresel güvenlik' olarak üç farklı boyutta ele alınabileceği gibi 'insan(i) güvenliği(k)', 'çevre güvenliği' ve 'toplumsal güvenlik' şeklinde de değerlendirilebilir(Payam, 2018: 16). Bu ayrımın yanında kendi içerisinde de farklı bölümleri olduğunu söyleyebiliriz. Kapsam, uygulama ve yöntem olarak bu farklıkları değerlendirebiliriz.

Güvenliğin birçok uygulama yöntemi, uygulama alanı ve uygulayıcısı bulunmaktadır. Yöntemlere bakıldığında, silahlı, silahsız, fiziki, teknolojik, gibi ayrımları görmekteyiz. Alanları incelediğimizde; ülkeler, şehirler, bölgeler, mahalleler, evler, araçlar, işyerleri, tarım arazileri, kamu binaları, park ve bahçeler ön plana çıkmaktadır. Uygulayıcılarına bakıldığındaysa; Kolluk kuvvetleri, sivil toplum kuruluşları, özel teşebbüsler akla gelmektedir. Tüm bunlar güvenliğin hayatın her anı ve her yerinde olduğunun net bir göstergesidir. Bunların dışında bilgi güvenliği, bilişim güvenliği, gıda güvenliği, iş-işçi güvenliği, milli güvenlik gibi türleri de yukarıdaki ayrım içine alabiliriz.

Güvenlik hizmetlerinin temel amacı insan ve insana hizmet eden hayatın sürdürülebilirliğini sağlayan her şeyin korunup kollanmasıdır. Bu hizmetler üzerinde yaşadığız gezegenden, ikamet ettiğimiz eve kadar bütün mekânları kapsamaktadır. Belirtilen zincirdeki halkalardan biri dahi koparsa kaos ortamı oluşabilmektedir. Nitekim dünya üzerinde birçok bölgede bu ortamı görmekteyiz. Güvenliğin ilk ve en önemli unsuru bireydir. Kişi güvenliği sağlanmadan genel güvenlikten söz etmek mümkün değildir. Demek ki asıl gaye birçok dalda olduğu gibi parçadan bütüne ulaşmak tümevarım yöntemini izlemektir. Bireyin güvende hissetmesini sağlayamazsak aile, mahalle şehir, ülkeden söz etmek de anlamsız olmaktadır. Bu nedenle öncelikle kişi ve bölgesel güvenliğin temeli sağlam atılmalı bunun üzerinden genel güvenlik anlayışı oluşturularak entegre edilmiş bir sistem oturtulmalıdır.

Güvenlik çalışmaları ve uygulamaları fiziki ve teknolojik(elektronik) olmak üzere iki ana dal üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu iki dal birbirini tamamlayan unsurlardır. Günümüz güvenlik anlayışı içinde ayrı kullanılmaları olanaksızdır. Söz gelimi bir işyeri için teknolojik güvenlik sistemi olan kamera kurulmuşsa bunu izleyen bir insan veya kamerayı taktığımız bir duvar dahi fiziki güvenlik sistemi olarak birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle bu iki sistem arası ortaklık zorunlu olarak söz konusudur. Tabi bunun yanında bu sistemleri kuran, takip eden, kullananlar arasında da mutlak bir ilişkiden söz edilebilir. Bu ilişki kişiler, kurumlar veya farklı alanlar arasında olabilmektedir.

Hizmet alımları, kurumlar ya da şirketler bünyesinde oluşturma gibi uygulamalarla güvenlik hizmet ve sistemleri kullanılabilmektedir. Tüm kamu kuruluşları ve özel sektörde iş yapan şirketler güvenlik sistemlerinden yaralanmak zorundadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu durum satın alma veya bünyede oluşturma ile gerçekleştirilmektedir. Günümüzde birçok kamu kurumu kendi bünyesinde güvenlik ihtiyacını karşılayabilir durumdayken bazıları da özel güvenlik şirketlerine bu işi yaptırmaktadır. Özel sektörde ise biraz daha kurum dışı güvenlik kullanıldığı gözlenmektedir. Bunda maliyet teknik yetersizlik ve eleman eksikliği önemli rol oynamaktadır. Buradan yola çıkarak sadece şirket ya da kurumlar değil toplumsal yaşam alanlarına olan güvenlik ihtiyacına da değinecek olursak burada durumun biraz farklı olduğunu gözlemleyebiliriz. Söz gelimi yerleşim alanlarının ve bölgelerin güvenliğinde direkt olarak tek işi koruma görevi olan

kamu kurumlarının oluşturulduğunu görmekteyiz. Ancak son dönemlerde bu alanlarda da özellikle teknolojik alt yapı ve kurulumlarda dışarıdan destek alındığını söyleyebiliriz.

Birçok değişken, kurum, alan, kişi ve faktörün üzerinde direkt etkili olduğu güvenlik kavramı her an büyük bir hızla gelişmektedir. Bu gelişim ve değişim hayatımızı etkilerken insanlığa yönelik yeni tehditler de ortaya çıkmaktadır. Güvenlik üzerinden insan refahı ve huzur ortamı en üst seviye de sağlanmaya çalışılmakta, bu anlamda teknolojik ve sosyal birçok çalışma yapılmaktadır. Sonucun en verimli hal gelmesi içinse tüm bileşenlerin aynı yönde bilinçli birlikteliğinin oluşturulması gerekmektedir. Ancak bu sayede güvenlik türevlerinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir ortam oluşturduğunu görebiliriz.

3. GÜVENLİK UYGULAMALARI VE ÇALIŞMALARI

Güvenlik uygulaması bir mekânın, bölgenin ya da kişinin huzurlu ve düzenli şekilde varlığını sürdürebilmesi için yapılan her türlü önlemin, işlemin ya da kısıtlamanın kanunlar çerçevesinde hayata geçirilmesidir. Güvenlik uygulama ve çalışmaları önceki bölümlerde de üzerinde durduğumuz gibi zamana, mekâna, şartlara, isteklere ve imkânlara göre farklılık arz etmektedir. Uygulamaların hepsi öncelikle bireyden başlayarak gruplara ve genele yayılarak yapılmaktadır. Güvenlik sağlanacak veya çalışma yapılacak konu ne olursa olsun ilk etapta mutlaka bir başlangıç alanı ve kişisi seçilmelidir. Bir diğer tabirle tüme varım metodu uygulamak en fazla kullanılan yöntemdir.

Kişi koruma, asayiş çalışmaları, alan koruması gibi birçok farklı uygulama için farklı çalışmalar ve ön hazırlık gerekmektedir. Bu çalışmaları kamu kurum ve kuruluşları yapabildiği gibi son dönemlerde oldukça ciddi manada artış gösteren özel güvenlik şirketleri de yerine getirmektedir. Kurumsal olarak değineceğimiz bu çalışmalardan genel olarak bahsedecek olursak kolluk kuvvetlerinin yaptığı rutin kontroller, kapsamı belirlenmiş operasyonlar, suç önlemeye yönelik projeler, bilinçlendirme eğitimleri örnek olarak verilebilir. Yine özel güvenlik şirketlerinin eleman ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitimleri, özel güvenlik ihtiyacını karşılayacak yönlendirmeleri yanında sivil toplum kuruluşlarının öncelikle halkı güvenlik konusunda bilinçlendirmeye yönelik çalışmaları, kaymakamlık ve belediye gibi kurumların emniyet güçleriyle ortak hareket etmesi yapılan güvenlik çalışmalarına katkı sağlamaktadır.

Güvenlikle alakalı uygulama alanları düşünüldüğünde her ne kadar akla ilk Polis ve Jandarma gibi kolluk güçleri gelse de diğer kurum, kuruluşlar ve örgütlerle işbirliği sağlanmadan bu çalışmaların netice vermesi söz konusu değildir. Kaynağın bulunup ona göre tedbirlerin alınması daha net sonuçlar verecektir.

Suç ya da kabahatlerin işlenmeden önce önünün alınması; halkın ırz, can ve mal güvenliğinin sağlanması ve topluma yönelik mevcut ya da muhtemel bir tehlikenin bertaraf edilmesi açısından önem taşımaktadır. Ancak, suçların sadece polisiye tedbirlerle önlenmesi imkânı bulunmamaktadır. Suçun önlenmesi tüm kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve vatandaşların işbirliğini gerektirmektedir. Suçun önlenmesinde herkese düşen bir görev ve sorumluluk bulunmaktadır(Doğan-Sevinç,2011: 28).

Halkın güvenliğinin sağlanmasında ortaya çıkan konulardan biri de kapsamın ne olacağı ve bu kapsamda kimlerin yetkili olacağı meselesidir. Konuyla ilgili belirttiğimiz gibi öncelikli sorumluluk can ve mal koruması göz önüne alındığında Polis ve Jandarma'dadır. Bu iki kurum da İçişleri Bakanlığı uhdesinde sorumluluk alanlarında işlemlerini önceki yıllara oranla daha koordineli ve sağlıklı şekilde yürütmektedir. Gbt, yol uygulamaları, suç tespiti, mağdur müracaatlarının alınması ve işlemlerinin devamı, kayıpların araştırılması, trafik düzeni, caydırıcı ve önleyici suça yönelik çalışmalar başta olmak üzere güvenlikle alakalı en önemli alanlarda halka hizmet

etmektedirler. Bu kurumlarla birlikte hareket eden zabıta, itfaiye, köy korucuları, özel güvenlik çalışanları vb. unsurlar güvenlik çalışma ve uygulamalarını tamamlayan yardımcı kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülke genelinde özellikle de büyük şehirlerde genel kolluk ve özel kolluk kuvvetleri arasında daha koordineli bir çalışma olduğu gözlenirken, yerelde genel kolluğun özel kolluğa göre daha etkili oluğunu koordinasyonun ise oldukça az olduğunu söyleyebiliriz. Bunda iş yükü, olay sayıları, halkın tutum ve yaklaşımları gibi unsurlar önemli rol oynamaktadır. Yetki ve sorumluklardaki yanlış bilgilendirme, görev sahalarının net olmayışı, teorik bilgilerin pratiğe yansıtılamayışı da güvenlik alanında zafiyete ve yavaşlamaya neden olmaktadır.

Özellikle şehir güvenliği için yapılan çalışmalarda belli başlı teoriler ortaya konulmuş ve bu sayede suç oranlarının azaltılabileceği, teorilerden yola çıkılarak güvenli alanların daha rahat oluşturulabileceği düşünülmüştür. Bu teorileri başlıklar halinde ve kısaca ele alalım.

-Kırık Camlar Teorisi: 1980'li yıllarda Wilson ve Kelling (1982) tarafından geliştirilen "kırık camlar teorisi" güvenlik uygulamalarına farklı bir yaklaşım getirmiştir. Kırık camlar teorisi, suçun oluşumunda düzensizliğin oynadığı role dikkatleri çekmektedir. Teoriye göre, eğer bir mahallede bazı camları kırık bir bina varsa ve bu kırık camlar onarılmazsa, kimi insanlar tarafından binadaki diğer camların da kırılması kaçınılmazdır. Nitekim binadaki kırık camlar insanlarda binayla ilgili sahipsizlik, denetimsizlik ve kontrolsüzlük duygusu oluşturmakta ve suç işlemeye teşvik etmektedir. Bu tür küçük suçlar ise daha büyük suçlara davetiye çıkarmaktadır.

-Rasyonel Tercih Teorisi: Konuyla ilgili bir diğer suç teorisi ise "rasyonel tercih teorisidir". Kar ve zarar gibi ekonomi kavramalarından yararlanılarak oluşturulan rasyonel tercih teorisine göre suçlular, suç işlemeye karar vermeden önce kar ve zarar hesabı yaparlar. Hesaplamaları sonucunda, elde edecekleri kar ve gösterecekleri başarı, girdikleri risk sonucunda doğabilecek zarardan fazla ise suçu işlemeye karar verirler.

-Rutin Aktiviteler Teorisi: Cohen ve Felson (1979) tarafından geliştirilen "rutin aktiviteler teorisi" de şehirlerde suç olgusuyla doğrudan bağlantılıdır. Cohen ve Felson, 1970'li yılların sonlarında ABD'de zirveye ulaşan suç oranlarının nedeninin, insanların günlük hayatındaki rutinler olduğunu ve insanların evden uzakta geçirdikleri zamanın artışına paralel olarak suçların artmış olabileceğini ileri sürerek diğer teorilerden farklı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Rutin aktiviteler teorisi, 3 ana faktörün bir araya gelmesi durumunda suçun oluşacağını ileri sürmektedir: (1) motive olmuş bir suçlu, Suç Teorileri ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme 33 (2) uygun bir hedef (şahıs ya da mal), (3) hedefi suçludan koruyacak bir koruyucunun olmaması. Teoriye göre toplumda birçok insan, karşılarına uygun fırsatın çıkmasını bekleyen potansiyel suçludur ve uygun fırsat çıktığında potansiyel suçlular gerçek suçlulara dönüşürler. Koruyucular kapsamına ise güvenlik görevlileri ile birlikte, aile fertleri, bir arkadaş, bir köpek, bireyi koruyabilecek teknik olanaklar ya da duruma göre bireyin yakınındaki yabancı bir şahıs bile girebilmektedir.

- Durumsal Suç Önleme Teorisi: Suç fırsatları azaltılarak suçun, suçlular açısından kârlı bir tercih olmaktan çıkarılabileceği ve böylece suçun önlenebileceği felsefesine dayanmaktadır. Diğer bir deyişle, suç işlenme olasılığı olan yerlerde alınacak önlemlerle, uygulanacak tekniklerle, yapılacak fiziki düzenlemelerle ve çevresel dizaynlarla suçla ilgili fırsatların ve suçu cazip hale getirici unsurların azaltılabileceği savunulmaktadır. Teoriye göre, çevrede yapılacak düzenlemeler, potansiyel suçluların yapacağı kar ve zarar analizini etkileyebilecek düzeyde olmalı, yani işlenecek suçun maliyeti faydasından daha çok olmalıdır. Durumsal suç önleme teorisinin teorik temelleri, rutin aktiviteler ve rasyonel tercih teorilerine dayanmaktadır. Bu teorilerden farklı olarak Durumsal Suç Önleme Teorisi, içinde bulunduğu koşulların elverişliliğine

bağlı olarak tüm insanların suç işleme olasılığının bulunduğunu ileri sürmektedir. Diğer bir deyişle, suç işleme olasılığı açısından suçlular ve diğer insanlar arasında bir ayrım yapmamaktadır.*

Tüm bu teoriler ve yapılan araştırmalar özellikle şehir güvenliğinde suçun önlenmesi veya ortaya çıktığı andan itibaren en kısa sürede sonlandırılması oluşturulan huzur ortamının sürdürülebilir hale getirilmesi amacıyla oluşturulmaktadır. Ülke bazında da çeşitli proje ve gelişimsel çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle İçişleri Bakanlığı bünyesinde bu bağlamda oldukça yoğun çalışmaların olduğunu görmekteyiz. Söz gelimi kolluk unsurlarınca, performansa bağlı çalışma sistemi oluşturulması, her mahalleye önleyici ekiplerin yerleştirilmesi, çarşı ve mahalle bekçilerinin tekrar görevlendirilmesi, okul polisinin hayata geçirilmesi, kanka projesi, narkotim ekiplerinin kurulması, uyuma uygulaması, trafikle ilgili yapılan afiş ve reklam çalışmaları, çeşitli güvenlik sempozyumları ve çalıştayları gibi pek çok yeni adım atılmaktadır.

Yapılan çalışmalarla birlikte uygulanabilir olması için yeterli alt yapı ile tatmin edici seviyede personel sayısının bulunması gerekmektedir. Buna yönelik olarak gerek kurumlar içerisinden gerekse dışarıdan temin etmek suretiyle bu açığın kapatılması elzemdir. Bu bağlamda teknolojik ve fiziki alt yapıyı oluşturacak satın alma ve eleman temini devlet politikaları, maliyet ve stratejik planlar çerçevesinde özellikle son yıllarda çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Özellikle sayısal eksikliğin getirdiği açığın teknolojik alt yapı ile kapatılması mümkün gözükse de kurulum ve teknik eleman gereksinimi tamamlanana kadar mevcut güvenlik elemanı ve yardımcı unsur sayısının arttırılması zorunluluktur. Sayısal artış aynı zamanda güvenlik çalışanlarının ruhsal ve fiziksel rahatlığını, işe olan arzularının artışını, olaylara zamanında müdahalenin oranının fazlalaşmasını sağlayacaktır. Görev, yetki ve sınır dağılımının netleşmesi de önemli bir önceliktir. Bununla ilgili Polis ve jandarmanın İçişleri Bakanlığına bağlı olması önemli bir adımdır. Diğer yardımcı unsurlarla olan iletişim bağlamında pilot bölgelerde uygulanmaya başlayan tek acil numara gibi projeler artırılmalıdır. Yine ekonomik refah seviyesinin artırılması güvenlik çalışmalarına direkt olmasa bile dolaylı yönden katkı sağlamaktadır. Buna yönelik ek görevler için ödeneklerin oluşturulması güzel bir uygulama olmakla birlikte yeterli gözükmemektedir. Fazla mesai, adil taltif dağılımı gibi uygulamalar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Can ve mal güvenliğini kendi güvenlikleri pahasına sağlayan personellere en azından maddi anlamda üst sınır verilmelidir. Özel güvenlik alanında çalışan personellere şehitlik, gazilik hakkı yanında ücret konusunda iyileştirilmeler yapılması mutlaka gereklidir. Bu yönde yapılan bazı teklifler, çalıştay ve programlar olumlu çalışmalar olarak sayılabilir.

Yukarıda belirttiğimiz tüm çalışma ve öneriler halkın can ve mal güvenliği, düzen ve huzurunun teminine yönelik yapılan-yapılması öngörülen veya yapıldığı takdirde olumlu sonuçlar getireceği düşünülen konulardır. Bu bağlamda güvenlik alanında uygulama ve çalışma yapan en üst kademeden en alt çalışana kadar tüm bireylerin uyumlu aynı hedefe yönelmiş, iyi niyetli, gerçekçi ve sorumluluklarının ağırlığı ve bilincinde hareket ettiğinden şüphemizin olmadığı bir ortam oluşturmamız mutlak önceliğimiz olmalıdır.

3.1.Güvenlik Uygulama Ve Çalışmalarında Gönen

Gönen ilçesi genel kanı itibariyle huzurlu, sakin ve rahat bir yerleşim yeri imajına sahiptir. Haber kaynakları, ceraim sayıları ve içerikleri bunu doğrular niteliktedir. Yine dışarıdan göç alan bir yapıya sahip olması, özellikle memur emeklilerinin tercih sebebi oluşu ilçenin huzurlu yönünü

* Detaylı bilgi için bakınız, Doğan-Sevinç. 2011 Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği: Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme.PDB. Ankara:Polis Akademisi Başkanlığı Basım Yayım, s 30-37

kanıtlar niteliktedir. Ana yolar üzerinde olmayışı, doğal kaynakları, coğrafi ve iklimsel yapısı, insan tipi de Gönenin huzurlu bir kent olmasında önemli rol oynamaktadır.

Huzurlu sakin ya da az olaylı bir yerleşim alanı da olsa bunun bozulmaması ve devamlılığına yönelik çalışmalar mutlaka yapılmaktadır. Bu çalışmalarda başta kaymakamlık olmak üzere ona bağlı veya birlikte hareket ettiği birçok kurum görev almaktadır. Bunlar belli dönemlerde yapılan toplantılar, merkezden gelen kararname ya da planlamalar, yerel önlemler, anlık ihtiyaçlara karşılık zorunlu refleksler, devlet politikalarına göre şekillenmektedir. Yerel anlamda idari bir yönetim varsa da tüm urumlar bağlı ulundukları merkezi kuruluşlara göre hareket etekte yerele uygulama da ise kanunlar çerçevesinde farklılıklar arz edebilmektedir.

Güvenlik alanına direkt müdahil olan ve yardımcı olarak yer alan unsurları Gönen özelinde incelersek yapılan hizmet ve çalışmaların daha net şekilde ortaya koyulma imkânı bulunmaktadır.

3.1.1. Gönen İlçe Emniyet Müdürlüğü

Polis teşkilatının görev ve sorumlulukları yasalarla belirlenmiş olup yetkilerini temel olarak 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununundan (PVSK) ve görev veren diğer mevzuattan alır(www.gonen.gov.tr).

Türk Polis Teşkilatının görevini düzenleyen 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ilk maddesi:

"Polis, asayişi amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanunun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar." şeklinde düzenlenmiştir.

Emniyet mensupları yasada da belirtildiği üzere güvenliği sağlama, huzur ve düzen ortamı oluşturma ayrıca yardım ihtiyacına karşılık verme gibi insani ve çok önemli görevlere cevap vermektedirler. Gönen özelinde de yurt genelinde olduğu gibi bu çalışmalar büyük bir özveri ile gerçekleştirilmektedir.

İlçenin Bandırma tarafından girişte park yolunu geçince sağ kısımda Kurtuluş Mah. Hüseyin Tümer Cad. 41 numaralı adreste yer almaktadır. Şehrin merkezi sayılacak işlek bir konumunda olması ulaşılabilirliği yanında halka güven de vermektedir. Uzun yıllardır aynı binada hizmet vermektedir. Giriş kısmında nöbet kulübesi bulunmaktadır. Bina korumasının yanında dışarıda görünür olan Polis hem halka huzur ortamı sağlamakta hem de imaj olarak olumlu bir mesaj vermektedir. Binanın ilk kat Polis Merkezi Amirliği olarak kullanılmaktadır. Bunun nedeni müracaatın kolay alınmasını ve ivedilikle işlemin halledilmesini sağlamaktır. Üst katlarda diğer birimler bulunmaktadır.

Yapılan çalışmalara değinecek olursak, öncelikle görünür çalışmalardan bahsetmek gerekir. Şehrin özellikle Bandırma, Manyas ve Sarıköy girişlerinde çok yoğun olmasa da rutin trafik ve asayiş uygulamaları ekiplerce yapılmaktadır. Şehir içerisinde araçlı trafik denetimleri özellikle Hüseyin Tümer Caddesi, Kurtuluş Caddesi, Şehit Fehmi Ercan Caddesi'ni birleştiren kavşak noktasında sabit trafik ve asayiş denetimleri, Vali Hüseyin Öğütcen Parkı başta olmak üzere muhtelif bölgelerde Yunus ekipleri ön planda olacak şekilde rutin devriye hizmetleri olmaktadır. Bunların yanında önleyici ekipler özellikle gece boyunca ihbarları değerlendirme ve devriye hizmeti sunmaktadır. Fakat önleyici ekiplerin yetersiz olduğu gözlenmektedir. Bu açığı kapatmak

amacıyla mahallelere yaya devriye görevi ifa eden bekçiler verilmiştir. Bu gelişme özellikle asayiş açısından oldukça önemli ve rahatlatıcı bir durumdur. Burada değinilmesi gereken bir diğer konu gbt uygulamalarının azlığıdır. Her ne kadar şehrin yerel yapısı ve sakin özelikte olması aynı zamanda personel yetersizliği bulunabilmesi bu durumu oluşturuyor olsa da böyle bir tutum güvenlik zafiyeti ortaya çıkarabilmektedir. Halk nezdinde rahatlatıcı bir durum olarak gözüken gbt ve sivil ekiplerin görülmemesi bazı kötü niyetli kişilerin ortaya çıkmasını teşvik edici bir unsur olarak karşımıza çıkabilir. Bunların dışında diğer branşlarda alanlarına göre denetim ve çalışmalarını özveriyle sürdürmektedir.

Gönen için fiziki güvenlik tedbirleri yanında elektronik(teknolojik) güvenlik tedbirleri de tüm dünyada olduğu gibi kaçınılmaz ve mutlak gerekliliğe sahip bir konudur. Bu anlamda teknolojik güvenlik sistemlerini birçoğu ilçede bulunmakta ya da bulunması adına çalışmalar yapılmaktadır. Emniyet bünyesinde Gönen Belediyesi işbirliği ile yapılan Mobese kamera bileşenleri 2012 yılında ve 16 kamera ile hizmete girmiştir.* Takibi ilçe emniyetince yapılmaktadır. Bunun dışında artık hemen her yerleşim yerinde bulunan trafik ışıkları ilçenin muhtelif caddelerinde çalışmaktadır. Yakın zamanda ilçenin Bandırma, Balya, Sarıköy ve Manyas taraflarından ana girişlerde araç plaka tanıma sistemleri ve hızölçer sistemler kurulmuştur. Tüm bu teknolojik sistemler, suçun önlenmesi ve güvenliğin tahsisi adına caydırıcı, tespit edici, kolaylaştırıcı özelliğe sahiptir.

Gönen İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün genel olarak görev birimleri ve tanımları şu şekilde açıklanmıştır:

Belge Yönetimi Büro Amirliği;

a) Gelen Giden Evrak İşlemlerini yürütmek
b) İlçe Emniyet Müdürlüğü Posta işlemleri yürütmek
c) Elektronik ortamda ve fiziki olarak arşiv işlemlerini yürütmek.

Belgelendirme Büro Amirliği;

a) Yivli Av Tüfeği Bulundurma Ruhsatı İşlemleri yapmak
b) Yivsiz Tüfek Ruhsatı İşlemleri işlemlerini yapmak
c) Ses ve Gaz Fişeği Atabilen Kuru Sıkı Gaz Tabancası Silâh Bildirim Belgesi İşlemleri yürütmek
d) Şahısların Yurt Dışı Giriş Çıkış Kaydı işlemlerini yapmak

Destek Büro Amirliği;

a) Personelin maaş yolluk vb. işlemlerini yürütmek
b) Araçların akaryakıt, bakım ve onarım işlemlerini takip etmek.
c) Hizmet binasının bakım, temizlik aydınlatma, su ve ısıtma işlerini takip etmek.

Genel Bilgi Toplama Büro Amirliği;

a) Gönen İlçe Emniyet Müdürlüğüne getirilen veya gelen şahısların BTİK sorgulamalarının yapılması
b) Mahkemelerden gelen yakalama evraklarına istinaden aranıyor bilgi formu açılması, Şahısların yakalanması durumunda düşüm ve iptalin işlemleri yapılmak.

* Detaylı bilgi için bakınız,. www.haberler.com/ gonende mobese sistemi hizmete girdi

Güvenlik Büro Amirliği;

a) İlçe Sorumluluk alanında meydana gelebilecek Toplumsal ve Siyasi olayları takip etmek,
b) Siyasi Parti İlçe Teşkilatı Kuruluş işlemlerini yapmak
c) Şahısların güvenlik ve arşiv araştırmasını yapmak.

İdari İşler Büro Amirliği;

a) Personellerin atış eğitimi, kurs ve seminer işlemlerini yürütmek
b) Şehit, gazi ve görev malulü olan personelin eş ve çocuklarının sorunları ile ilgili iş ve işlemleri takip etmek.
c) CİMER aracılıyla veya doğrudan gelen dilekçelerle ilgili işlemleri yürütmek.

Koordinasyon Büro Amirliği;

a) Tüm birimleri kapsayan genel görevler için personel, araç-gereç, görev yeri ve zamanı gibi hususlarla ilgili planlamaları ve tedbirleri içeren görevlendirmeleri yapmak.
b) Önemli olaylar, doğal afetler kriz olarak nitelendirilebilecek olaylar hakkında yetkili makamlara ivedilikle bilgi vermek.
c) Afet Acil Durum Koordinasyon, Kriz Merkezi işlemlerini yürütmek.

Muhabere Elektronik Büro Amirliği;

a) Haber merkezi ve kent güvenlik yönetim sisteminin işletimini sağlamak
b) 112 çağrılarını karşılamak ve ihbarlarla ilgili gerekli koordinasyonu sağlamak.
c) Haberleşme sistem ve cihazların bakım onarım ile ilgili iş ve işlemleri takip etmek.

Personel Büro Amirliği;

a) Personellerin göreve başlama ilişik kesme işlemelerini yapmak.
b) Personellerin izin, sağlık, evlilik ve emeklilik işlemlerini yapmak
c) Personellerin özlük işleri ile ilgili yazışmaları yapmak

Polis Merkezi Amirliği;

a) Yaya ve motorize önleyici devriye hizmetlerini yürütmek
b) Kimlik Bildirimi kanunu ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek
c) Polis Merkezine gelen adli ve idari tahkikatları yürütmek
d) Nezarethane işlemlerini hukuki, adli ve idari gereklere uygun olarak yerine getirmek,

Suç Önleme ve Soruşturma Büro Amirliği;

a) Asayiş olayları/suçlarını araştırmak ve suç soruşturmasını yürütmek
b) Çocuklarla ilgili sosyal, idari ve adli işlemleri yürütmek
c) Yabancılara ait iş ve işlemleri yürütmek
d) Görev alanına giren suçlarla ilgili olarak suç haritası çıkartmak,

Terörle Mücadele Büro Amirliği;

a) Terör olayları ile ilgili önceden istihbarı çalışmalar yapmak
b) Meydana gelen terör olayları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek

Toplum Destekli Polislik Büro Amirliği;

a) Toplumu güvenlik konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek
b) Suç ve Suçlularla mücadelede halkın desteğini sağlamak

Trafik Denetleme Büro Amirliği;

a) Meydana gelen trafik kazalarına bakıp kayda girmek,
b) Trafik Ekiplerinin yazmış olduğu ceza tutanakları ile ilgili işlemleri yürütmek
c) Okul Servis araçlarını kontrol etmek,
d) Okullardan ve diğer kurumlar tarafından talep edilen trafik ile ilgili konferans ve seminerler vermek.

Trafik Tescil Büro Amirliği;

a) Plaka tanımlama işlemlerini yürütmek
b) Özel ve Tüzel Kişilere ait araç sorgu işlemlerini yapmak(www.gonen.gov.tr).

Tüm bu maddeler kurumun ne kadar geniş bir sorumluluk alanı olduğunu gözler önüne sermektedir. Yapılan çalışmalarla birlikte emniyet özelinde Gönen için eldeki imkanlar ve ilçe yapısı düşünüldüğünde olumlu bir kurumsal çalışmanın olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz.

3.1.2.Gönen İlçe Jandarma Komutanlığı

Asayiş Suçlarının aydınlatılması, şüphelilerinin yakalanması ve adli makamlara sevk edilmelerine ilişkin komutanlığımızdaki faaliyetleri izlemek, asayiş olaylarını/suçlarını araştırmak ve suç soruşturmasını yürütmekle, Asayiş suçları nedeniyle hakkında zorla getirme, yakalama ve tevkif müzekkeresi çıkarılan arananları araştırmak ve yakalamak ile görevlidir(www.gonen.gov.tr).

2803 sayılı jandarma teşkilat, görev ve yetkileri kanununca görev yaparlar. Emniyetle hemen-hemen aynı görev ve yetkileri paylaşan kırsal kesimdeki kolluk kuvvetidir. Yakın zamanda İçişleri Bakanlığı bünyesine geçmiştir. Olumlu bir adım olarak dikkat çekmektedir.

Gönen ilçesi Malkoç Mahallesi Şehit Rahmi Bey Caddesi 10900 numaralı adreste Jandarma binası hizmet sunmaktadır. İlk zamanlarda şehrin biraz dış kısmında kalan Jandarma son yıllarda yakınına Pazar yeri kurulması, yeni bina ve okulların yapılması ilçenin Manyas yönüne doğru genişlemesi ile merkezi denilebilecek bir mevkide bulunmaktadır. Etrafında çok sayıda okul, işyeri ve ev bulunmaktadır. Görünürlük ve sivil yaşamla iç içe olması imaj açısından önemli olmakla birlikte yeni bir vizyon geliştiren kurum için de faydalı bir durumdur.

Gönen özellikle köylerinde görev ve sorumluklarını devam ettiren ilçe jandarma ekipleri ile özellikle merkezi köylerde bulunan jandarma karakolları koordineli bir çalışma yürütmektedir. Özellikle ilçe sınırları dışında yapılan gbt, aranan, kayıp uygulamaları, köy kahveleri denetimleri, köy düğün ve cemiyet asayişinin sağlanması, kırsal kesimdeki ihbarlara, olay ve yardım çağrılarına gitmek Jandarmanın görevleri arasındadır. Polisin yetersiz kaldığı uygulama ve operasyonlarda katılım sağlamak, kırsal alanda görünür ve ulaşılabilir olmak Jandarma için Gönen'de göze çarpan ilk ve en önemli çalışmalardır. Köylerde şuan için mobeseye geçilmese bile hemen her köyde kurulan kamera sistemlerinin olay halinde incelenmesi kayıtlarının alınması ve takibinin yapılması da Jandarmaya aittir. Bunun yanında ilçe dışı trafik uygulamaları, kontrolleri, denetimi, kazalar, çalıntı araçlar gibi konularda Jandarma Trafik ekiplerince takip edilmektedir.

Gönen İlçe Jandarma Komutanlığı'nın Görev alanları ve birimleri şu şekildedir:

Asayiş Kısım Amirliği

Gönen İlçe Jandarma Komutanlığına getirilen veya gelen şahısların BTİK sorgulamalarının yapılması,

Mahkemelerden gelen yakalama evraklarına istinaden aranıyor bilgi formu açılması, Şahısların yakalanması durumunda düşüm ve iptalin işlemleri yapılmaktadır.

Gönen İlçe Jandarma Komutanlığına getirilen veya gelen Mağdur veya şüpheli çocukların koruma altına alınarak C.Başsavcılığının talimatı doğrultusunda gerekli işlemin yapılması.

İlçe Sorumluluk alanında meydana gelebilecek Toplumsal ve Siyasi olayları takip etmek,

İlçe Jandarma Sorumluluk alanında ikamet eden siyasi, İdeolojik ve Terör olaylarından dolayı resmi takipli kişilerin takibini yapmak,

İstihbarat Kısım Amirliği ve Asayiş Kısım Amirliği olarak Meydana gelebilecek muhtemel olaylara karşı önceden bildirilen önemli günlerde İlçe Jandarma Komutanının bilgisi dâhilinde hassas bölgeler kontrol edilerek alınan emniyet tedbirleri gözden geçirilerek istihbarı çalışmalar yapmak.

İdari Kısım Amirliği

İlçe Jandarma Komutanlığına gelen tüm evrakları evrak kayıt programına kayıt edip sayı vererek Kısım Amirlikleri ve Jandarma Karakol Komutanlıklarına havale etmek, gereği yapılan tüm evrakları zimmetle posta yapmak,

Personel Ve Lojistik Kısım Amirliği-Lojistik Konuları

Personel Maaş ve ek tazminatları, Sürekli ve geçici görev yolluklarını, Hizmet alımlarında haberleşme giderlerini, Tüketim mal ve Malzeme alımlarında akaryakıt, kırtasiye vb. giderlerini, Melbusatları düzenlemek ve dağıtmak, analitik bütçeyi hazırlama işlemlerini düzenleyerek İlçe Jandarma Komutanlığına göndermek.

Personel Konuları:

Atama İşlemleri, Sosyal Hizmetler ve Lojman İşlemleri, Sicil işlemleri yürütülmektedir.

Muhabere Konuları

İlçe Jandarma Komutanlığı 156 veya diğer Harici hatlardan gelen ihbarları alarak olay yerine ekip sevk etmek

Gizlilik dereceli konuların telefonla ve teyitlere zamanında cevap verilmesini sağlamak,

İlçe Jandarma Komutanlığının telefon rehberini hazırlamak, değişiklikleri İl Jandarma Komutanlığına bildirmek ve irtibat halinde olunan kurumların numaralarını güncel olarak bulundurmak.

Hareket Eğitim Kısım Amirliği

Personelin eğitim işlemlerinin yapıldığı, kurs ve seminer çalışmaları düzenlenerek görevlendirilen personel tarafından seminer verilmekte, yeni tertip erbaş ve erlerin katılımıyla atışlarının yaptırılmakta, aynı zamanda Yivsiz Av Tüfeği ruhsatı verilmektedir.

Trafik Tim Komutanliği

-Trafik Tim Komutanlığına gelen evraklara cevap vermek,

-Trafik kazalarına bakıp kayda girmek,

-Trafik Ekiplerinin yazmış olduğu ceza tutanaklarını ilgili yerlere göndermek,

-Okul Servis araçlarını kontrol etmek,

-Okullarda istenildiğinde trafik ile ilgili konferans ve seminerler vermek(www.gonen.gov.tr).

Emniyet biriminde olduğu gibi Jandarma'da da Gönen ilçe ve kırsal bölgeleri için görev ve sorumluluk alanlarında çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak kırsal kesimde mobese sisteminin olmaması, ekiplerin azlığı veya Polis kadar halkın içinde yer alamayışı bazı güvenlik zaafiyetlerine yol açmaktadır. Ilçe genelinde bu konunun öncelikli olarak değerlendirilerek çözüme kavuşturulması gereklidir.

3.1.3. Gönen Zabıta Müdürlüğü

Güvenlik unsurlarından bir tanesi de zabıta ekipleridir. Silahsız görev yapan bu ekipler belediye bünyesinde çalışmaktadırlar. 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu, 11.04.2007 tarih ve 26490 sayılı Zabıta Yönetmeliği ve diğer ilgili mevzuatlar çerçevesinde işlemlerini sürdürürler. Görevleri esnasında zabıtaya karşı tavır sergileyenler diğer kolluk kuvvetlerine karşı gelmiş gibi cezalandırılırlar. Zabıtalar çalıştıkları alanda belediye tarafından belirlenen talimat ve yasakları uygulayan, toplumun huzur, güven ve sağlığı konusunda denetlemeler yapan görevilerdir.

Gönen Belediyesi Hizmet binası içerisinde birinci katta hizmet vermektedirler. Ayrıca kapalı Pazar yerinde pazarın kurulduğu günlerde ek bir hizmet alanı bulunmaktadır. Gönen ilçesi ve köylerinde aktif şekilde görev yapmaktadırlar.

Gönen'de müdür dahil 13 adet zabıta personeli görev almaktadır. Müdürlüğe ait 1 adet otomobil, 2 adet motorsiklet bulunmaktadır. 101 adet mahalleye bu ekip bakmaktadır. 90'ı kırsal 11'i merkez mahalledir. Sorumluluk alanlarının gnişliği ve personel-araç sayısının azlığı gönen zabıtası için sıkıntı verici bir durumdur. Ayrıca şehir düzen ve güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Olaylara ve rutin görevlere yetişmekte zorlanmanın yanında görev ve sorumluklarının net olarak halk nezdinde anlaşılmamış olması Gönen zabıtası için zorlayıcı bir etkendir. Teknolojik olarak bir girişim ya da yenilik yapılmaması da yine zabıta çalışmalarında yavaşlatıcı bir sonuç üretmektedir(Yavuz Denizli, kişisel görüşme,18 Temmuz 2019).

Gönen Belediyesi Zabıta Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları şu şekilde belirtilmektedir:

1- Belediye sınırları içinde ilçenin düzenini, ilçe halkının sağlık ve huzurunu sağlamak için yetkili organlarca alınan kararları yürütür.

2- Şehirde düzeni sağlamak amacıyla yetki ve sorumluluğu dahilinde gerekli tedbirleri alır.

3- Kaçak inşaat ve gecekondu ile mücadele eder.

4- Seyyar satıcı ve dilencilerle ilgili önleme çalışmalarını yürütür.

5- Tüketicinin korunması hakkındaki kanuna göre kontroller yapar(www.balikesirgonen.bel.tr).

Eksiklikleri ve sıkıntılarına rağmen zabıta sorumluluk alanları, görevleri, işleyişi hakkında ilçe içerisinde tespit edilen veya halk nezdinde sorun oluşturan büyük çapta bir problem ortaya çıkmamıştır. Ancak Gönen gibi mahalle sayısı ve nüfusu oldukça fazla olan bir ilçe için trafik ekibinin olmayışı, teknik ve teknolojik hiçbir çalışmanın yapılmayışı, personel sayısında iyileştirmeye gidilmemesi ilerleyen süreçte aksaklıklara neden olacağı öngörülebilir. Ayrıca bu yönde atılmayacak her adım hem güvenlik zafiyetine hem personel memnuniyetsizliğine hem de halkın hizmet alımın zorlaşmasına neden olacaktır.

3.1.4. Gönen İtfaiye Grup Amirliği

MADDE 5 – (1) Belediye itfaiye teşkilatı; 29/11/2005 tarihli ve 2006/9809 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan, Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına İlişkin Esaslar çerçevesinde belediye meclisi kararı ile kurulur. Kuruluş sırasında kaynakların etkili ve verimli kullanılması, itfaiye hizmetlerinin kalitesinin artırılması, ihtiyaç duyulan nitelik, unvan ve sayıda personel istihdamının sağlanması gözetilir.(2) Birimlerin kurulmasında; beldenin nüfusu, fiziki ve coğrafi yapısı, yangın ve diğer afetlere hassasiyeti ile gelişme potansiyeli dikkate alınır(www.resmigazete.gov.tr).

Gündoğdu mahallesinde bulunan Gönen kapalı Pazar yeri içerisinde yer almaktadır. Balıkesir'in Büyükşehir olmasıyla birlikte Gönen belediyesinden ayrılarak Büyükşehir belediyesine katılmış ve bir müfrezesi Sarıköy mahallesinde, bir müfrezesi organize sanayi bölgesinde olmak üzere amirlik olarak görevini ifa etmektedir. Görev tanımı ve kapsamı oldukça yoğundur.*

Gönen itfaiyesi 35 personele sahiptir bunlardan 1'i amir ve 1'i çavuş kadrosundadır. 1552 kilometrekarelik bir sorumluluk alanları bulunmaktadır. 101 mahalle 90'ı kırsal 11'i merkez olmak üzere itfaiyenin kontrolündedir. 8 adet envanterinde araç bulunmaktadır. Mahallelerde 47 adet taşınabilir 3 tonluk tanker bulunmaktadır. Şehir içinde 24 kırsalda 43 adet hidrant noktası bulunmaktadır. Personel vardiyalı ve 24 saat esasına göre çalışmaktadır. günlük olay sayısı 1,62, en fazla olay yaşanan aylar haziran-temmuz en az ise aralıktır. Olaylara müdahale, arama-kurtarma faaliyetleri yanında okullar ve özel kurumlara da eğitim ve tatbikat hizmeti verilmektedir(Erol Akbıyık, kişisel görüşme, 19 Temmuz 2019)

Belirtildiği üzere Gönen itfaiyesi oldukça yoğun bir mesaiye sahiptir. Hem görev fazlalığı hem de sorumluluğun genişliği ilçede çalışan personeli zorlamakla birlikte tıpkı zabıta da olduğu gibi infiale yol açacak ya da halkın tepkisini çekecek sıkıntılı bir olay yaşanmamıştır. Bunda Büyükşehir bünyesine bağlanmanın verdiği geniş imkanlar ve personelin titiz çalışması oldukça etkilidir. Bu bağlamda Gönen İtfaiye Amirliği incelenen kurumlar içerisinde en düzenli ve şeffaf görev anlayışına sahip birimlerdendir.

* Detaylı bilgi için bakınız, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061021-6.htm

3.1.5. Özel Güvenlik

5188 sayılı "Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun" gereğince oluşturulan özel güvenlik teşkilatlarını da özel kolluk statüsünde görev almaktadırlar. Yetki ve sorumlulukları tam olarak dışarıdan halen anlaşılamamış olsa da sayıları ve görev alanları itibariyle özel güvenlik çalışanları belkide güvenlik alanında halk ile en fazla iç içe olan kişilerdir. Birçok organizasyonda güvenlik güçlerinin yanında görev almaktadırlar.

Gönen ilçesinde bulunan kamu binaların birçoğu bankalar, iş yerleri, fabrikalar, eğitim kurumları gibi birçok yerde özel güvenlik görevlilerini görebilmekteyiz. Bir kısmı devlet bünyesinde kadrolu çalışırken bir kısmı da özel şirketler bünyesinde ya da güvenlik ihtiyacı karşılayan özel güvenlik şirketleri aracılığıyla işlerini sürdürmektedirler. İhtiyaca, kuruma, yasal düzenlemelere göre silahlı veya silahsız çalışabilmektedirler.

Gönen'de özel güvenlik tahsisi ve hizmeti sağlayan bir şirket bulunmamaktadır. Araştırıldığında bu yönde yoğun ihtiyaç olmasına rağmen işin zorluğu ve ilçenin yapısı nedeniyle bir çalışma olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte ihtiyaç duyan şirket ya da kurumlar kendi bünyesinde veya kurumsal şirketlerle bu ihtiyacı çözme yoluna gitmektedirler. Yine Bandırma ilçesindeki iki şirket kısmen bu ihtiyaca cevap vermektedir.

Gönen özelinde faaliyet gösteren tek bir özel güvenlik kurumu bulunmaktadır. Faaliyet alanı sadece eğitim vermektir. Efehan Özel Güvenlik Koruma Eğitim Hizmetleri ve Güvenlik sistemleri adıyla, Akçaali Mahallesi Atatürk Caddesi No:18 sayılı adreste hizmet vermektedir.2010 yılında faaliyete başlamıştır. Gönen'de eğitim kurumu eksiği olduğu için silahlı ve silahsız eğitim vermek üzere kurulmuştur. Sadece eğitim hizmeti vermekte ancak talep geldiğine başarılı personellerden yönlendirme yapabilmektedir. 7 adet eğitici kadrosu 1 memur 1 yönetici bulunmaktadır, eğitici kadrosu genelde emekli askeri personellerdir. Gönen'in sosyal ve ekonomik şartları nedeniyle kurslara talep çok fazla değil. 3 dönem üzerinden yılda ortalama 66 kişi güvenlik görevlisi sertifikası almaktadır. Bunun dışında yenileme eğitimi de yapılmaktadır. Gönen'den özel güvenlikçi olarak yetiştirilen personellerin şirket politikası gereği gittiği ortamlarda olumlu fark üretmesi hedeflenmektedir.(Serpil Ildız Arda, kişisel görüşme, 16 Ağustos 2019).

Sayısal olarak son yıllarda artan özel güvenlik sektörü Gönen ilçesinde de kendine yer bulmaktadır. Açılan eğitim kurumuyla Belediye, kamu kurumları ve özel sektörün bünyesinde oluşturulan güvenlik birimleriyle ilçe adına olumlu adımlar atılmaktadır. Bunun dışında özel güvenlik şirketlerinin kurulması ve eğitim kurumlarının artırılması hatta meslek yüksek okulu içerisinde bir özel güvenlik programı kurulmasının hem güvenlik hizmetleri ve anlayışının gelişmesi hem de sosyal ve ekonomik katkı açısından oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.1.6. Yardımcı Güvenlik Unsurlar

Bu başlık altında Gönen ilçesinde güvenlik unsuru olmasa dahi yardımcı faaliyette bulunan özel ve devlet kurumlarının en azından isimlerinin geçmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu kuruluşlar; AFAD, GÖNDAK, Gönen Devlet Hastanesi bünyesinde bulunan 112 acil birimi, Gönen Çiftçi Mallarını Koruma Birliği, Köy Koruculari, muhtar ve azalarıdır. Saydığımız kurumlar Gönen'de özellikle toplumsal olaylar, büyük kazalar, ulaşılması zor bölgeler veya afet durumlarında, kolluk kuvvetlerini bilgilendirici, olaylarda yardımcı ya da eksik kaldığı alanlarda tamamlayıcı hizmet görmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanoğlunun yaptıkları kadar yapamadıkları da geleceğini her zaman etkilemiştir. Özellikle engel olamadığı bazı hadiseler veya yönetemediği krizler sonrasında hep en fala zararı yine kendisine vermiştir. Bu tür süreçlerde her daim en fazla sıkıntı yaşayan da masum veya ortaya çıkışa direkt müdahil olmayan sivil kesim olmaktadır. Bu nedenle huzurlu, refah seviyesi yüksek barışçıl bir dünya anlayışı her daim arzu edilmektedir. Bunun yolu da önce her bireyin kendisinden, ailesinden, mahallesinden, ilçesinden geçmektedir. İlk ve öncelikli amaç bunun eğitimle, ahlaki ve inançsal kavramlarla oluşturulmasıdır. Fakat bunun eksik kaldığı noktada mutlaka devreye bir koruyucu unsur girmelidir. Bu döngü içerisinde güvenlik sağlama ve sağlanan ortamın devamı kesinlikle tahsis edilmek zorundadır.

Yerel anlamda oluşturulan ve örnek teşkil edebilecek mekânlar üzerinde önemle eğilmek gerekmektedir. Bu anlamda Gönen sadece güvenlik çalışmaları açısından değil, ekonomik, sosyal ve coğrafi etkenler gibi alanlarda da çalışılması gereken bir bölgedir. Bu çıkarımların birleşimi sonucunda ortaya olumlu-olumsuz yönleriyle bariz ve somut şekilde güvenlik modelleri çıkabilecektir.

Yapı itibariyle farklılıkları çok olan bir ilçenin toplumsal ya da büyük çapta hiçbir olaya mahal vermeden huzurlu şekilde hayatına devam etmesi araştırılmayı hak eden bir durumdur. Bunun yanında bireysel anlamda şiddet olaylarının veya marjinal sayılabilecek tarzda tepkisel yıllık 1-2'yi geçmeyen olayların olduğunu da es geçemeyiz. Buda nüfus yoğunluğu ve dağılımı, dış etkenler düşünüldüğünde makul gibi gözüken ancak olmaması yönünde çalışma yapılacak bir durumdur.

Kurumlarının belirttiğimiz üzere oturmuş, düzenli ve halkın talebine genelde cevap verir nitelikte olması ilçe huzurunun büyük oranda devam etmesini sağlamaktadır. İlçede eksik olan bürokratik kurumlarla halk işbirliği ve iletişimin oluşturulması, güvenlik unsurlarının özellikle yönetici sınıfının daha görünür ve sosyal hayata katılır olması, kurum işleyişlerinin zafiyete yol açmadan şeffaf ve açık hale getirilmesi, akademik veya teknolojik alanda güvenlikle ilgili uzmanlığı olan özellikle ilçeye bağlılığı bulunan şahısların sürece dâhil edilmesi, kırsal kesimle alakalı hızlı ve etkili teknolojik alt yapının oluşturulması, personel eksikliği olan birimlerin tamamlanması, halka güvenlik alanında çalışanların iş, yetki görev tanımları gibi bilgilerinin farklı eğitim gruplarıyla verilmesi, özel güvenlik şirketlerinin ilçeye çekilmesi yönünde teşvik edilmesi ve meslek yüksek okulu bünyesinde özel güvenlik programının açılması ilçe güvenliğine yakın dönemde olmasa bile ilerleyen dönemlerde mutlak büyük katkı sunacaktır.

Güvenlik kavramı hava ve su kadar değerli hatta bazı durumlarda onlardan daha önemli bir ihtiyaç haline geldiği için etkenleri, alanları, neticeleri her dönemde mutlak önem arz etmektedir. Tümevarımcı bir yaklaşımla Gönen ilçesi üzerinden verilmiş olan örnekler ve açıklamalar küçük dokunuşlarla genele evirilebilmektedir. Güvenliğin her zamankinden çok daha önemli olduğu böyle bir çağda yerel çalışmaların ışığında genel ve teknik araştırmalar daha somut sonuçlara ulaşabilecektir. Bu anlamda çalışmamızın Gönen güvenlik anlayış ve çözümlerine katkı sağlaması yanında ülke güvenlik araştırmalarına da elle tutulur bir örnek teşkil edeceği arzusundayız.

KAYNAKLAR

Akkuş, Tacettin. (2001). *Gönen ve Köyleri Tarihçes.* Ekin Yayıncılık, İstanbul.

Aliçe C. ve Boyraz M. (2018). *Güvenlik Sistemleri ve Teknolojik Güvenlik Cihazlar.* Karınca Yayınları, Ankara

Aytan, Çağlayan Alev. (2008). *Gönen Şehri'nin Gelişimi ve Şehiriçi Arazi Kullanımı.* Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, *GÖNEN.* Erişim: 21.08.2019
http://www.balikesir.com.tr/tr/ilceler/gonen

Dülger, Kerem. (2014). *Ölüm Kaygısının Ölüm Anlamları, Baş Etme Stilleri Ve Bağlanma Stilleri İle İlişkisinde Ölümlülük Farkındalığının Biçimlendirici Rolü.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Okan Üniversitesi SBE.

Gönen Belediyesi, *Gönen.* Erişim: 22.08.2019
http://www.balikesirgonen.bel.tr/belediyeyazilari/12/İdari+Yapı+ve+Nüfus /mudurlukler/6/Zabıta+Müdürlüğü

Gönen Kaymakamlığı, *Hizmetlerimiz.* Erişim: 23.08.2019
http://www.gonen.gov.tr/hizmetlerimiz

Payam, Mehmet Murat. (2018). *Emniyet, Güvenlik, Kent Emniyeti Ve Kent Güvenliği: Kavramsal Bir Analiz.* Avrasya Terim Dergisi

Resmi Gazete, Yönetmelik. Erişim: 08.09.2019
http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061021-6.htm

Sancak, Kadir. (2011). *Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar Ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü.*KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi

Sert, Talha. (2018).*UBS 2018 Tam Bildiriler Kitabı/ Tanınmışlıkları Üzerinden Gönen.* Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Yayınları, Balıkesir

Bandırma'da Büyükşehir Yönetimi

Sema Uysal [1]

ÖZET:

Araştırmanın amacı; Balıkesir ili büyükşehir belediye yönetimine geçmesiyle birlikte büyükşehir ilçe belediyesi olan Bandırma Belediyesi'nde yaşanan sosyal, toplumsal, ekonomik ve yönetimsel olumlu ve olumsuz değişimleri incelemektir. İnceleme yapılırken literatür ve mülakat yöntemi kullanılmıştır. Türkiye'de yönetim sistemi, merkezi ve yerel yönetim olmak üzere iki ana kademeden oluşturulmuştur. Yerel yönetimler, mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu anayasal kurumlar olup, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın önemi; Türkiye'de yönetim sistemi, merkezi ve yerel yönetim olmak üzere iki ana kademeden oluşturulmuştur. Yerel yönetimler, mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu anayasal kurumlar olup, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak oluşturulmuştur. Türkiye'de büyükşehirleri zorunlu kılan temel sebeplerden bir tanesi, belli bir coğrafi alanda çok sayıda yerel yönetimin yetkili olması halinde, planlama ve koordinasyonun sağlanamayışı ve optimum ölçek ekonomisinden yeterince yararlanılamaması nedeniyle kaynak israfının ortaya çıkmasıdır. Büyükşehir yönetim modeli ülkemizde 1984 yılında uygulanmaya başlanmış olsa da 2012 yılı itibariyle yaygınlık kazanmıştır. 14 ilde daha önce il belediyesi olan belediyeler bu tarihte çıkarılan "6360 Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ile büyükşehir belediyesi statüsüne geçmiştir. Bu illerden bir tanesi de Balıkesir ilidir. Bandırma da büyükşehir yönetimi ile birlikte sorunlar acaba bitmiş midir yoksa yeni sorunlar mı eklenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi olarak literatür incelemesinin yanı sıra Balıkesir Büyükşehir Belediyesi koordinasyon Başkanı, BASKİ Müdürü, Bandırma Belediye Başkan Yardımcısı ve Bandırma Belediyesi Müdürlükleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak %80'i büyükşehirlerde ve büyükşehir kapsamındaki büyükşehir ilçe belediyelerinde yaşamaktadır. Bu açıdan baktığımızda büyükşehirlerin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Büyükşehir sistemine ilk geçiş ile birlikte de Balıkesir Büyükşehir Belediyesi örneğinde de olduğu gibi çeşitli sorunlarla karşılaşılmaktadır.

Balıkesir İli ve Bandırma İlçesinin birbirleriyle çoğu özellik bakımından benzerlik göstermemesi, belediyelerin farklı siyasi partilere sahip olması ve aralarındaki mesafenin fazla olması büyükşehir yönetimi uygulamasında ne kadar başarılı olmuştur? Bandırma bu yeni düzene ayak uydurabilmiş midir? Sorularına yanıt aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belediye, Büyükşehir Belediyesi, Yönetim, Hizmet, Koordinasyon

[1] Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü YL Programı, semauysal_1991@hotmail.com

Metropolitan Management in Bandırma

Sema Uysal [1]

ABSTRACT

The aim of the research is to examine the social, social, economic and administrative positive and negative changes in the municipality of Bandırma, which became the Metropolitan Municipality of Balıkesir province after its transition to the Metropolitan Municipality administration. Literature and interview methods were used during the examination. The management system in Turkey is composed of two main levels: Central and local government. Local governments are constitutional institutions responsible for the conduct of public services of a joint local nature and are formed in accordance with the principle of decentralization.

The importance of the research is that the management system in Turkey is formed from two main levels: Central and local government. Local governments are constitutional institutions responsible for the conduct of public services of a joint local nature and are formed in accordance with the principle of decentralization. One of the main reasons that make big cities mandatory in Turkey is the lack of planning and coordination and the lack of adequate use of the optimum economy of scale in the case of a large number of local authorities in a particular geographical area.

Although the Metropolitan management model started to be implemented in 1984 in our country, it has gained widespread popularity as of 2012. Municipalities that were previously provincial municipalities in 14 provinces were granted the status of Metropolitan Municipality with the "6360 Metropolitan Municipality Law" issued on this date. One of these provinces is Balıkesir province. I wonder if the problems with the Metropolitan Administration in Bandırma are finished or if new problems have been added. In addition to literature review as a qualitative research method, face-to-face interviews were conducted with the coordination Chairman of Balıkesir Metropolitan Municipality, the director of printing, the Deputy Mayor of Bandırma and the Directorates of Bandırma Municipality.

Approximately 80% of the population of Turkey lives in metropolitan cities and metropolitan district municipalities within the scope of Metropolitan. From this point of view, the study of the major cities is of great importance. Metropolitan municipalities and metropolitan municipalities have been formed by the development of cities over time and the emergence of new needs. With the first transition to the Metropolitan system, as in the case of Balıkesir Metropolitan Municipality, various problems are encountered.

How successful was the implementation of the Metropolitan Administration that Balıkesir province and Bandırma District do not show similarities in terms of most characteristics, the municipalities have different political parties and the distance between them is too much? Has Bandırma been able to keep up with this new order? Answers to his questions have been sought.

Keywords: Municipality, Metropolitan Municipality, Administration, Service, Coordination

[1] Bandırma Onyedi Eylül Universtiy, semauysal_1991@hotmail.com

GİRİŞ

İnsanların toplu halde yaşamaya başlamalarıyla birlikte kentler ortaya çıkmıştır. İlk zamanlarda ilkel üretim faaliyetlerinde bulunan insanlar Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi ile birlikte sanayi üretimine geçmeye başlamıştır. Sanayi merkezlerinin de kentlerde bulunması, kırsaldan kentlere doğru yoğun bir göçün yaşanmasına neden olmuştur. Şehirler büyüyerek komşu belediyelere yaklaşmışlardır. Kentlerin giderek büyümesi ve hızlı nüfus artışı bu kentlerde çarpık kentleşme, altyapı sorunları ve hava kirliliği gibi çeşitli sorunların yaşanmasına yol açmıştır.

İşte bu yaşananlar, ortaya çıkan sorunları çözemez hale getirmiş ve yeni yönetim modeline ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve Türkiye'nin AB'ye uyum süreci gibi gelişmeleri de mevcut yönetim sistemini yetersiz kılmıştır. Böylece büyük kentler için yeni yönetim modellerinin uygulanması kaçınılmaz hale gelmiştir.

sonra büyükşehir belediyesi olarak yeni bir yerel yönetim birimi oluşturulmuş ve ilk olarak İstanbul, İzmir ve Ankara'da uygulanmaya başlanmıştır. İlk 1984 yılında "3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ile 3 büyük ilde büyükşehir belediye sistemi uygulanmaya başlamış, bu sayı daha sonra da çıkan yeni yasalar ile artmıştır.

Büyükşehir Belediyeleri hakkında yapılan kanuni düzenlemelere baktığımızda ilk defa 1984 senesinde "3030 Sayılı Kanun" ile Büyükşehir Belediyelerinin kurulmasına izin verilmiştir. "3030 Sayılı Kanuna" göre herhangi bir ilde "Büyükşehir Belediyesi" kurulabilmesi için nüfus önemli değil, belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçenin var olması gerekmektedir.

2004 yılında "5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Kanun ile birlikte, "Büyükşehir Belediyesi Yönetiminin" hukuki statüsünü düzenlemek ve verilecek hizmetlerin planlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca "5216 Sayılı Kanuna" göre "Büyükşehir Belediyesi" olma şartı, en az 3 ilçe belediyesi ve "İlk Kademe" belediyesinden oluşmak ve toplam nüfusun 750.000 olmasıdır.

2012 yılında kabul edilen "6360 Sayılı Kanun" ile de 13 ilde "Büyükşehir Belediyesi" ve 26 ilçe belediyesi kurulmuştur. Daha sonra Van ilinin de büyükşehir belediyesi olmasıyla bu sayı değişmiş ve 14 yeni ilde büyükşehir belediyesi ve 27 yeni ilçe belediyesi olarak değişmiştir

Çalışmada büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesi arasındaki ilişkileri, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Bandırma Belediyesi bazında incelenmiştir. Bandırma Belediyesinde 1 ay boyunca incelemeler yapılmış, çoğu müdürlükle büyükşehir belediyesi hakkında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin sonuçları bu bölümde analiz edilmiştir. Ayrıca Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olan "Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Koordinasyon Başkanlığı" ve "Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi" müdürleriyle Bandırma'nın büyükşehir ilçe belediyesi olmasından nasıl etkilendiği konuşulmuştur.

Araştırmanın konusu; Balıkesir Belediyesi, Büyükşehir Belediyesi olduktan sonra ilçe belediyesi olan Bandırma Belediyesi'nde yaşanan toplumsal ve yönetimsel değişiklikler ve bu açıdan büyükşehir olduktan sonra Bandırma Belediyesi'nin durumudur.

Araştırmanın amacı; Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri kapsamında ilçe belediyelerinde yaşanan sosyal, toplumsal, ekonomik ve yönetimsel olumlu ve olumsuz değişimleri incelemek, Bandırma Belediyesi'ni bu bağlamda analiz etmektir.

Araştırmanın önemi; Türkiye'de yönetim sistemi, merkezi ve yerel yönetim olmak üzere iki ana kademeden oluşturulmuştur. Yerel yönetimler, mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu anayasal kurumlar olup, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak oluşturulmuştur. Türkiye'de büyükşehirleri zorunlu kılan temel sebeplerden bir tanesi, belli bir coğrafi alanda çok sayıda yerel yönetimin yetkili olması halinde planlama ve koordinasyonun sağlanamayışı ve optimum ölçek ekonomisinden yeterince yararlanılamaması nedeniyle kaynak israfının ortaya çıkmasıdır. Büyükşehir olduktan sonra da sorunlar acaba bitmiş midir yoksa yeni sorunlar mı eklenmiştir sorularının yanıtı aranmıştır.

1. Dünyada Büyükşehir Belediye Yönetimi

Yönetim Modelleri, ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasal özellikleri gibi birçok etkene bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Büyükşehir yönetim modelleri de zamanla ve ülkelere göre farklılık gösterir. Örneğin Türkiye'de 1930'larda büyükşehir yönetimleri tek kademeli yani tek birim tarafından yönetilirken 1960'larda ise birden fazla birim tarafından yönetilmiş veya kademeli yönetsel birimler şeklinde kurulmuştur.

Ülkelerin geleneksel yönetim yapıları ve bu ülkelerin içerisinde bulundukları kentleşme sorunlarına bağlı olarak büyükşehirler için uyguladıkları yönetim sistemleri farklılık göstermektedir. Uluslararası örnekleri de dikkate aldığımızda büyükşehirler ile ilgili olarak uygulanan yönetim modelleri "tek kademeli, iki kademeli, gönüllü ve özel amaçlı büyükşehir yönetim modelleri" olarak dört şekilde sınıflandırılabilir (Alıcı,2012,11).

Tek kademeli büyükşehir yönetim modeli, alt kademeler olmadan tek birim tarafından oluşturulup ve yönetilen modeldir. Bu model yerinden yönetim esasına dayanmaktadır ve kentin tamamını ilgilendiren kararlar tek bir kademe olan "Büyükşehir Belediyesi" tarafından alınmaktadır. Tek kademeli büyükşehir yönetim modelinin çeşitleri ise Kaynaşmış-katılmış yönetim modeli ve City-County birleşmesi modelidir.

İki kademeli büyükşehir yönetim modeli görev ve sorumlulukların iki kademe arasında dağıtıldığı bir yönetim biçimidir. Bu büyükşehir yönetim modelinde merkez ve yerinden yönetim arası dengeyi sağlayan, biri üst kademe ve diğeri alt kademe olan iki farklı belediye mevcuttur (Erençin,2012: 121). Bu modelde üst kademe belediyesinin koordinesiyle alt kademe belediyesi müşterek görevleri yürütür.

Genel olarak büyükşehrin tamamını kapsayan bir yerel yönetim biriminin hem kendi alanına giren hizmetleri yürütmesi, hem de bu büyükşehir içerisinde belirli sınırlar dahilinde hizmet veren bir çok yerel birim arasındaki koordinasyonu sağlayan bir modeldir. Bu modelin en önemli dezavantajı, alt ve üst kademe arasında ve yine alt kademenin kendi arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara yol açabilmesidir. Ayrıca yönetimler arasında işbirliği kültürünün gelişmemiş olması da, bu modelin uygulanmasında bir dezavantaj oluşturur (Arıkboğa,2015:192). Bu modele örnek olarak; Toronto, Barselona, Amsterdam, Stockholm, Tokyo, Londra kentleri ve ülkemizdeki Büyükşehir Belediyesine sahip kentler gösterilebilir (Tuzcuoğlu, 2012:161).

Gönüllü büyükşehir kuruluşları modeli "Yerel yönetimlerin belirli hizmet alanlarında birbirleri ile yardımlaşması amacıyla kendi aralarında birlikler kurulmasıdır". Gönüllü Büyükşehir Yönetim Modelinin birlikleri şöyledir; "Sözleşmeli Kentler, Yerel Yönetim Birliği ve Alt-Bölge Belediye Birlikleridir" (Alıcı, 2012, 179).

Sözleşmeli Kentler Modelinde, tüzel kişiliğe sahip alt kademe belediyeleri, belli hizmetler için birlikte hareket ederler. Bu yönetim sisteminin temel organları kent meclisi ve kent yöneticisidir (Eke, 2000, 19). Yönetim modeline örnek olarak ABD'de Lakewood kenti verilebilir. California

sınırları içerisinde bulunan "Lakewood Kent Yönetimi", yürütmekle yükümlü olduğu hizmetlerin tamamını uzun dönemli sözleşmelerde özel sektöre ihale etmektedir (Eryılmaz, 1997: 161).

"Yerel Yönetimler Birliği", yerel yönetimlerin ortak sorunlarını çözmek amacıyla oluşturulmuştur. Bir başka deyişle "Yerel Yönetimler Birliği" yerel yönetimlerin hizmet uygulamalarında ortaya çıkan pratik bir teşkilatlanma ve çözüm üretme mekanizmasıdır (Özhan ve Yeter, 1995: 9). Temel organları; "Genel Kurul, Yürütme Kurulu ve Komitelerdir". Burada "birlikler", yerel yönetimler arasında, yerel yönetim ve varsa orta kademe yönetimler (eyalet, bölge yönetimi gibi) arasında ya da yerel yönetimler ile özel kuruluşlar arasında oluşturulabilen tüm birlikleri kapsamına almaktadır (Bourne, 1999: 17). Özellikle de bütçe imkânları yetersiz olan yerel yönetim birimlerinin bir araya gelmesi ile "iş ve hizmet üretme" mekanizmasının harekete geçirilmesi bu uygulamanın ortaya çıkış noktası olmuştur (Can ve Yıldız, 2002: 116). Bu yönetim modeline örnek olarak ise; ABD'de California eyaleti, San Francisco bölgesi dahilinde bulunan Körfez Belediyeler Birliği verilebilir (Alıcı, 2012, 18).

"Alt-Bölge Belediye Birlikleri", belediyeler bazı görevleri alt birlikleri olan yerel birimlere devretmesiyle hizmetlerin yürütülmesini sağlarlar. 1965 yılında Kanada'da British Colombia kentini alt birimlere ayrılmıştır (Tuzcuoğlu, 2012, 207).

Özel amaçlı büyükşehir yönetim kuruluşları modeli Büyük kentlerde kentin tamamını ilgilendiren su, kanalizasyon, ulaşım, çöp toplama ve arıtma gibi temel kentsel hizmetlerin yürütülmesi için kurulmaktadır. Özel Amaçlı Büyükşehir Yönetim Birimlerinin ayrı tüzel kişilikleri ve ayrı bütçeleri vardır. Bölgedeki yerel yönetime bağlı olarak hizmetleri yürütürler (Tortop, 1993, 67). Hizmetlerin yürütülmesinin alt birimlere verilmesi ağır işleyen bürokrasinin hızlanması, bu alandaki iş ve işlemlerin daha etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlamıştır (Keleş, 2000: 262). Bu modele örnek olarak, 1963 yılında kurulan Londra Büyükşehir Yönetimi, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) Genel Müdürlüğü bu yönetim birimlerine örnek olarak verilebilir (Tuzcuoğlu, 2012,222).

2. Türkiye'de Büyükşehir Yönetimi ve Gelişimi

Ülkemizde nüfusu milyonları aşan şehirler bulunmaktadır. Bu şehirlere genel olarak büyükşehir veya anakent denmektedir. Böyle fazla nüfusa sahip şehirler, normal şehirlere göre farklı bir yönetime ihtiyaç duymaktadırlar. Nüfusu beş milyon olan şehir ile nüfusu elli bin olan şehrin belediye yönetim biçimlerinin aynı olması beklenemez (Gözler, 2018:387).

"5216 Sayılı Kanun'un 3. Maddesindeki" Büyükşehir tanımına göre; "Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi"dir. Yasalarda da büyükşehir belediyelerinin nüfus sınırlaması 750.000 ve üzeri kişi sayısıdır.

Büyükşehirlerde iki farklı belediye teşkilatına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan birincisi, şehrin tamamı için görev yapan büyükşehir belediyesi, ikincisi ise şehrin belli kısımları için görev yapan büyükşehir ilçe belediyeleridir. İkinci kısım olan büyükşehir ilçe belediyeleri, birbirinden coğrafi sınırlar ile ayrılmaktadır. Ancak büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyeleri coğrafi olarak birbirinden ayrılamazlar. Yani iç içe geçmiş durumda ve yetki paylaşımına sahiptirler (Gözler, 2018:388).

Türkiye'de ise büyükşehir belediye anlayışı, gelişmiş toplumlardan daha geç kendisini göstermiştir. Avrupa'nın bizden üstün olduğunu kabul ettiğimiz "askeri alanda" başlayan yenileşme hareketleri daha sonra "yönetsel" ve "toplumsal" alana da etkili olmuştur. En temel yerel yönetim birimi olan "köylerin" idari bakımdan teşkilatlandırılması, o dönemin şartlarına

göre yapılanmıştır. "Belediyecilik anlayışına geçilmesi ise İstanbul'un Avrupa başkentlerine kıyasla kötü durumda olduğu görüşünün yabancı ve azınlık kitleler tarafından dile getirilmesi sonucunda gerçekleşmiş ve sonucunda 1854 yılında ilk belediye örgütlenmesi olan İstanbul Şehremaneti kurulmuştur "(Ortaylı,2008,31). 13 Haziran 1954 tarihli Şehremaneti Nizamnamesine göre; Şehremanetin başında padişah tarafından atanan "şehremini" isimli bir görevli ve onun iki muavini bulunacaktır. Nizamname "şehir meclisi" isimli 15 üyeli bir meclisten oluşmaktadır. Bu meclisin başkanı şehreminidir, iki şehremini üyesi de meclisin doğal üyesidir (Seyitdanlıoğlu, 1996:75).

5 Ekim 1877 tarihli Vilayet Belediye Kanununa göre; her şehir ve kasabada bir belediye kurulacaktır. Belediye meclisi şehrin ve nüfusun büyüklüğüne göre 6 veya 12 üyeden oluşmaktadır. Bu üyelerin görev süreleri 4 yıldır. Belediye başkanı meclis üyeleri tarafından seçilirken, meclis üyeleri halk tarafından seçilmektedir (Gözler, 2018:324). 1912 yılında ise iki kademeli bu modele son verilmiş ve Belediye daireleri kaldırılmıştır. Bu daireler İstanbul Belediyesinin (Şehrametinin) şube müdürlükleri haline dönüştürülmüştür (Ergin, 2012, 26). Nüfusu fazla olan şehirlerde, şubeler halinde örgütlenmeye dayalı bu sistem, 1984 yılında büyükşehirlerin kurulmasına kadar devam etmiştir.

Cumhuriyete geçişle birlikte yerel yönetimler için önemli bir düzenleme 1921 Anayasası ile yapılmıştır. 1921 Anayasası'nın 11.Maddesi, 12. Maddesi,13. Maddesi ve 14. Maddesine baktığımızda; illerin mahalli işlerde tüzel kişiliği ve özerkliği olduğunu ve il halkının seçeceği il meclislerinin (vilayet şuraları) vakıflar, medreseler, eğitim, sağlık, ekonomi, tarım, bayındırlık ve sosyal yardımlaşma ile ilgili konuları düzenleyip yöneteceği belirtilmektedir (Ortaylı, 1985:207). Ayrıca 1921 Anayasası Cumhuriyet Dönemi'nde hazırlanan anayasalardan farklı olarak bucaklara da özerklik ve tüzel kişilik tanımıştır (Keleş, 2000:131).

1930 yılında çıkarılan "1580 Sayılı Belediye Yasası" ülkemizde belediyelerle ilgili ilk ve geniş kapsamlı düzenlemedir. Bu yasa, İstanbul ili için özel bir yönetim şekli oluşturmuştur. İl özel idaresi ile İstanbul Belediyesinin birleştirilmesiyle oluşan yapının basına, belediye başkanı olan ve aynı zamanda merkezi yönetimin başı olan vali atanmıştır. Bu yapı 1956 yılına kadar devam etmiş ve bu tarihten itibaren diğer belediyelerdeki gibi, ayrı ayrı seçilmiş meclislere sahip olma yetkisi verilmiştir (Keleş, 2000:233).

Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de kentleşme hızı yavaştır. Ancak bu savaş sonrası kentleşme hızı giderek artmış ve ayrıca kent sayısında da sürekli bir artış olmuştur. Bu kentlerden bazıları zaman içerisinde "kent" statüsünde olurken, bazıları da çeşitli sanayi üretimlerine sahip oldukları için daha hızlı bir gelişme göstererek kısa sürede kent statüsünde olmuşlardır (Gülşin, 2008:32). 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de köyden kente gerçekleşen göçler ile birlikte gerçek anlamda kentleşme yaşanmaya başlamıştır. Dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti'nin yaptığı tarım politikaları kırsal alanda işsizlik olgusunu ortaya çıkarmış ve göçler kente doğru başlamıştır. Ülkemizde yaşanan bu göç hareketleri daha çok büyük şehirlere, 100.000 ve üzeri nüfuslu kentlere doğru olmuştur (Keleş, 1998,56).

Bu hızlı ve düzensiz göç hareketleri, kentlerde hizmetlerin sunumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Göç alan şehirlerde gecekondu yapılarıyla çarpık kentleşme gibi birçok sorun meydana gelmiştir. Böylece geleneksel belediye yöntemi bu karmaşık ve kent merkezinden kopuk halde yeni yerleşim yerlerinin hizmet ve sorunlarına cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Bu durumda giderek büyümekte olan kentlerde yeni bir yönetim modeli gerekli hale gelmiştir.

Özellikle İstanbul'da göçe bağlı büyüme ile birlikte merkezin etrafında yeni yerleşim yerleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yerleşim yerleri zamanda köy statüsünden belediyeye geçmeye başlamış ve kentler parçalı yönetim haline gelmiş ve köyler ile belediyeler arasında koordinasyon

eksikliği gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır. 1960 ve 1970'li yıllarda bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri bulunmaya çalışılmıştır. Çözüm olarak Bayındırlık ve İçişleri Bakanlığının tasarıları sunulmuştur. Bu tasarılarda çözüm olarak "Birlik Modeli" verilmiştir. Bu modele göre, "İstanbul metropoliten alanındaki belediyeler, zorunlu bir birlik içine sokulacak ve çeşitli hizmetler belediyeler tarafından değil de bu birlik eliyle yürütülecektir" (Ünal, 1982: 82-86). Ve bu model başarılı olamamıştır.

1980 darbesiyle Askeri Yönetim "Birleştirme Modelini" benimsemiştir. Buna göre "İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Konya ve Eskişehir'de" il merkezlerindeki küçük belediyeler, il belediyesi ile birleştirilmiştir. Böylece "120 civarında belediye ve 150 civarında köyün tüzel kişiliği kaldırılmıştır"(Keleş, 2009: 311).

1984 ve 2012 arası dönemdeki büyükşehir belediye anlayışı sadece il merkezine odaklanarak şehrin ilçelerini bütünleşik bir yapıya dönüştürmüştür. Buna "bütünşehir" adı verilmiştir. Ülkemizde "bütünşehir" kavramı ilk defa, Denizli Büyükşehri için gündeme gelmiştir. Belde belediyeleriyle parçalanmış olan Denizli il merkezi, büyükşehre dönüşme mücadelesinde başarılı olamayınca, Denizli Belediye Başkanı Ali Aygören, "2001'de büyükşehir olamadık, bari bütünşehir olalım, yani Denizli Belediyesini etrafımızdaki beldelerle birleştirelim" önerisini dile getirmiştir (Özgür, 2008, 266). Ancak bu anlayış da 2012 sonrası terkedilmiştir.

2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediye yasası çıkarılmıştır. Bu yasadaki değişimlere bakacak olursak;

- "Büyükşehir belediyesinin sınırları genişletilmiştir. Bu genişletme, iki ilde (İstanbul ve Kocaeli) mülki sınırlara kadar, diğer yerlerde ise, nüfus ve yarıçap ilişkisi üzerinden yapılmıştır".

- " Büyükşehir sınırları içinde bulunan bütün belde belediyeleri Büyükşehir Belediye sistemi içine alınmıştır. Böylece, belde belediyeleri de, büyükşehir disiplini içine alınmış ve kentin imar bütünlüğünün bozulmasının önüne geçilmek istenmiştir".

- "Kuruluş bağlamındaki diğer niteliksel değişim ise, büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için 750 bin nüfus sınırının benimsenmiş olmasıdır. Bu nüfus sınırı, 2012 yılındaki yasal düzenlemenin arka plandaki sebebini oluşturacaktır".

2004 yılında çıkarılan yasa ile "Büyükşehirlerin sınırlarını genişletmiş ve bu sınırlar içindeki tüm belediyeleri olduğu gibi Büyükşehir Belediye sistemi içine almıştır. Orman köylerinin tüzel kişiliği kaldırılmamış ancak, onları hizmetler açısından sadece büyükşehir belediyesiyle ilişkilendirmiştir. Diğer köyler ise mahalleye dönüştürülerek, ilçe/ilk kademe belediyelerinin bir parçası haline getirilmiştir" (5216, geçici madde 2).

2008 yılında yürürlüğe giren "5747 Sayılı Yasa" ile ölçek reformu yapmayı (Arıkboğa, 2008: 320-324) ve büyükşehirlerde 2004 yılındaki yasal düzenlemenin olumsuz etkilerini silmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda büyük ilçeler bölünme yöntemiyle veya küçük beldeler birleştirilme yöntemiyle yeni ilçeler kurulmuştur. Birçok "İlk Kademe Belediyesi" ise, mevcut ilçe belediyeleri içinde kaybolmuştur. Böylece "Büyükşehir Belediye Sistemi", "alt kademede sadece ilçe belediyelerinin, üst kademe ise büyükşehir belediyesinin bulunduğu, daha sade bir idari yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır" (Arıkboğa, 2013, 14) . Bu düzenlemelerin amacı ise sadece merkezi alanın değil, aynı zamanda "Büyükşehir Belediye Sisteminin" kendi bütünlüğünü, uyumunu ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

Değerlendirecek olursak 2008 değişikliği bir öncekine göre daha köklü değişim olmuştur. 2004 değişikliği belde ve ilk kademe belediyelerinin statülerini korurken sistemin parçası haline getirilmiştir. 2008 değişikliği ise Büyükşehir Belediyelerinin içinde bulunan belde ve ilk kademe

belediyelerinin varlıklarına son vermiştir. 2008 yılındaki bu düzenlemeler ile birlikte yaşanana döneme bütünleşme dönemi de denilebilir.

2012 yılında yapılan 6360 Sayılı yasa ile yaşanan değişimler şöyledir; "13 ilde yeni büyükşehir belediyesi kuruldu". "Bütün büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırı oldu". "29 ildeki il özel idareleri kaldırıldı". "Yeni ilçeler kuruldu" (13'ü merkez ilçe, 11'i büyükşehirde, 2'si Zonguldak'ta olmak üzere toplam 26 ilçe). "Büyükşehirlerdeki bütün ilçe belediyelerinin sınırı ilçe mülki sınır oldu". "Bu illerdeki bütün belde belediyeleri kaldırıldı, bunlar bir belediyenin mahallesine dönüştü "(1.000'in üzerinde). "Bu illerdeki bütün köy yönetimleri kaldırılarak, mahalleye dönüştürüldü" (16.000 civarında) "Büyükşehir Belediyesi dışındaki illerde nüfusu 2.000'den az olan belde belediyeleri köye dönüştürüldü". "Mülki idareye bağlı olarak 29 ilde, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı kuruldu". "Merkezi yönetim payları yeniden düzenlendi". "Bu değişikliklerle birlikte, Türkiye nüfusunun % 76'sı, coğrafi alanının ise % 50'si Büyükşehir Belediye sınırlarına dahil oldu".

2.1. Büyükşehir Belediyesinin Görev Yetki ve Sorumlulukları

Büyükşehir belediyesi sınırları dahilinde birden fazla belediye yetkili olduğundan dolayı, bu belediyeler arsında yetki uyuşmazlıkları yaşanması mümkündür. Örneğin büyükşehir belediyesi, ilçe belediyesi sınırları içinde de yetkili sayılmaktadır. Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları kanunun 7.Maddesinde belirtilmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir;

"İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak". "Sorumlu olduğu alanlarda proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak". "Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak". "Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek". "İlân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek". "Coğrafî ve kent bilgi sistemlerini kurmak". "Çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak". "Katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek". "Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisıhhî müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek". "Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek". "Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek". "Büyükşehrin bütünlüğüne hizmet eden sosyal tesisler, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek". "Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek". "Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak".

Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesinin ortak görevleri de bulunmaktadır. Bunlar 5216 sayılı Yasanın 7. Maddesinin 3. Fıkrasının d bendinde belirtilmiştir. Bu görevlere bakacak olursak; "775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme

ve eğlence yerleri gibi yerleri yapmak. Yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak. Mesleki eğitim ve beceri kursları açmak. Sağlık, eğitim, kültür tesis ve binaların yapım ve onarımı ile bu dokuyu korumak. Kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanları ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak".

Büyükşehir belediyeleri bazı görevlerini ilçe belediyelerine devredebilmektedirler. Ancak büyükşehir ilçe belediyeleri kendi yetkilerini büyükşehir belediyesine devredemezler. Yetki devri sadece kanunla öngörüldüğünde mümkündür (Gözler ve Kaplan, 2016: 56). Bu görevler kanunda açıkça belirtilmiştir. 6360 sayılı Kanunun 7. Maddesinin z bendine göre büyükşehir belediyelerinin, ilçe belediyelerine devredebileceği görevler;

- "Temizlik hizmetleri". "Adres numaralandırma". "Mezarlık ve defin hizmetleri". "Toptancı halleri ve mezbahalar yapmak, yaptırma, işletmek".

3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu döneminde, büyükşehir belediyesine verilen görev ve yetkilerin ilçe belediyelerine devredilmesiyle ilgili bir hüküm bulunmamaktadır (Gözler, 2009:487). İlçe belediyelerine devredilen yetkiler yönetmelikle devredilmediği anlaşılmaktadır.

2.2.Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri

Büyükşehirlerde alt yapı hizmetleri ile kara ve deniz taşımacılığı hizmetlerinin bir koordinasyon içerisinde yürütülmesi amacıyla "Alt Yapı Koordinasyon Merkezi" ile "Ulaşım Koordinasyon Merkezi" kurulmuştur. Büyükşehir belediyesi alt yapı koordinasyon merkezi ile ulaşım" koordinasyon merkezi büyükşehir belediye başkanına bağlıdır. Kanuna göre "Belediye Başkanı bu görevi bizzat veya görevlendireceği kişi eliyle yürütür. Koordinasyon merkezleri tarafından yatırım ve toplu taşımayla ilgili alınan ortak kararlar; büyükşehir belediyesi, büyükşehir dahilindeki diğer belediyeler ve büyükşehir sınırları içindeki kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişileri bağlar".

2.3.Büyükşehir İlçe Belediyesi Yönetimi

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunun 3. Maddesinin c bendinde büyükşehir ilçe belediyeleri şöyle tanımlanmıştır; "büyükşehir ilçe belediyesi, büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe belediyesi" dir. 6360 sayılı kanunu ile büyükşehir belediyesi sınırları il mülki sınırları olduğu için, bu sınırlar içinde kalan bütün ilçe belediyeleri büyükşehir ilçe belediyesi sayılmıştır.

3030 sayılı "Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" ile belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan illerde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Zaman içerisinde de yapılan düzenlemeler ile birçok il merkezinde ilk kademe ve ilçe belediyelerinin kurulmasıyla büyükşehir belediye sayısı da artmıştır. Daha sonra ilk kademe belediyesi uygulaması kaldırılmıştır. Günümüzde Türkiye'de bulunan büyükşehir belediyesi sayısı 30, büyükşehir ilçe belediyesi sayısı ise 519'dur (Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri).

Büyükşehir ilçe belediyelerin görevleri;

"Kanunda büyükşehir belediyesine verilen görevler dışında kalan görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak". "Büyükşehir katı atık yönetim planına uygun olarak katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak". "Sıhhi işyerlerini, 2. Ve 3. Sınıf gayrisıhhi müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek". "Gecekondu kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak". "Otopark, spor, park, dinlenme ve eğlence yerleri yapmak". "Yaşlılar, engelliler, kadınlar, geçler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler

sunmak". "Kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerin geliştirilmesi için hizmetler sunmak". "Defin ile ilgili hizmetler"

3. Büyükşehir Belediyelerinin İlçe Belediyelerine Yönetimsel ve Toplumsal Etkileri: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Bandırma Belediyesi Örneği

Bandırma bölgesinde tarihte önemli imparatorluklar da yaşadığı için tarihi bir öneme sahiptir. Coğrafi olarak ve Marmara Denizine kıyısı olması bakımından Türkiye'nin en güzel ilçeleri arasındadır. Ayrıca Bandırma sahip olduğu demiryolu, denizyolu ve önemli karayolları üzerinde bulunmasıyla ekonomik faaliyetleri oldukça fazladır.

2014 yılında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi olmasıyla birlikte Bandırma, büyükşehir ilçe belediyesi haline gelmiştir. Bu değişim ile birlikte Bandırma'ya bağlı olan köyler mahalleye dönmüştür. Belediye hizmet alanı ise 58 kilometrekareden 833 kilometrekareye ulaşmıştır. Ve Bandırma'nın 2018 nüfusu 154.359'dur.

Balıkesir'in yüzölçümü 14.299 km², doğusunda Bursa ve Kütahya illeri, güneyinde Manisa ve İzmir illeri ve batısında Çanakkale illeri bulunmaktadır. Balıkesir ilinin topraklarının büyük çoğu Marmara Bölgesi'nde, diğer kısmı da Ege Bölgesi'ndedir. İlin Marmara ve Ege Denizlerine kıyısı bulunmaktadır. Balıkesir Ege Denizi'nde Ayvalık Adaları olarak bilinen 22 adaya, Marmara Denizi'nde de Marmara Adaları olarak bilinen adalara sahiptir.

Balıkesir'de belediye teşkilatı ve belediye hizmetleri 1864 yılında başlamıştır. Bugünkü "Ali Hikmet Paşa Meydanında bulunan ve tek odalı olduğu anlaşılan Belediye hizmet binasından belediye hizmetleri verilmiştir"(http://www.balikesir.bel.tr). Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, "12.11.2012" tarihinde kabul edilen ve 6 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'' ile kurulmuştur. 30 Mart 2014 seçimleri ile il belediyesi statüsündeki Balıkesir Belediyesi kanun ile birlikte büyükşehir belediyesi statüsü almıştır. Bu tarihte de "Balıkesir İl Özel İdaresi"nin de tüzel kişiliği kaldırılmıştır.

Balıkesir ilinin merkezinde, Balıkesir Belediyesinin "27 mahallesi merkez olmak üzere, 42 köy ve belediyeden oluşan Karesi adıyla; 13 mahallesi merkez olmak üzere, 81 köy ve belediyeden oluşan Altıeylül adıyla ilçe ve aynı adla belediye" kurulmuştur (http://www.balikesir.bel.tr). Balıkesir ili, büyükşehir statüsü ne geçtiği için köylerin de tüzel kişiliği kaldırılmıştır. "6360 Sayılı Kanunla" yapılan düzenlemeler sonrasında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 20 ilçeden oluşmuştur ve toplam yetki alanı (göl dahil) 14.272 km²'dir. 2013 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) raporlarına göre; "Balıkesir İli nüfusu 1.162.761 kişidir. En yoğun nüfusa sahip ilçeler Altıeylül ve Karesi ilçeleridir. Karesi ve Altıeylül ilçelerini sırası ile Bandırma ve Edremit takip etmektedir" (httpwww.tuik.gov.tr) .

Bandırma Belediyesi hizmetlerini, 25.07.2011 tarihinden itibaren "17 Eylül Mahallesi Atatürk Caddesi üzerindeki yeni Belediye Hizmet Binasında" hizmet vermeye başlamıştır. 1955 yılından beri eski belediye binası hizmet etmiş ancak günümüzün değişen şartlarına uygun olmayan bina yerine yenisi almıştır (https://www.bandirma.bel.tr).

İki kademeli yönetim modelinde büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyeleri arasında; görev ve yetki dağılımı, gelir paylaşımı gibi konularda ve iki belediye aralarında olan ilişkilerde birçok sorun ortaya çıkmaktadır.

Yapılan görüşmeler neticesinde Bandırma Belediyesi'nin Büyükşehir İlçe Belediyesi olmasıyla yaşanan sosyal, toplumsal, ekonomik ve yönetimsel açıdan değişimler incelenmiş, bu değişimler sonucunda Bandırma Belediyesi'nin geleceğine ilişkin yeni perspektiflere göre görüşmecilerin bakış açıları ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda bölümler halinde aktarılmıştır

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler neticesinde; Bandırma belediyesi ile Balıkesir Büyükşehir Belediyesi işbirliğinde herhangi bir ortak kültür sanat etkinliği bulunmamaktadır. Ayrıca büyükşehir belediyesi de Bandırma ilçesinde kültür sanat kapsamında herhangi bir yatırımı bulunmamaktadır. Sadece büyükşehir belediyesi adına belli zamanlarda Bandırma Belediyesi'ne ait Kültür ve Sanat Merkezlerinde film ve tiyatro gösterileri düzenlemektedir.

"Bandırma Kuşcenneti" ve "Kuş Gölü" nün karşı karşıya kaldığı sorunları ve çözüm yollarını ortaya koymak amacıyla 1987 yılından bugüne kadar "Uluslararası Bandırma Kuşcenneti Kültür ve Turizm Festivali gerçekleştirilmektedir". Festival Bandırma'dan çok daha geniş kitleye tanıtımını sağlamak, halkın kültür ve sosyal yaşamına canlılık katmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Festivalin programında; kültür-sanat etkinlikleri, bilimsel toplantılar, düzeyli eğlence programları yer almaktadır. Yurt içi ve yurt dışından festival etkinlikleri için gelen sanatçı, bilim insanı, edebiyatçı ve çeşitli gruplar festivale katkı sağlamaktadır.

Büyükşehir Belediyesi yönetimine geçilen ilk yıl Bandırma Kuşcenneti Festivali'nin yapılmasına Balıkesir Büyükşehir Belediyesi izin vermemiştir. Sahil dolgu alanının sorumluluğunun büyükşehre geçmesi ile de buralarda sergilerin açılmasına izin verilmemiştir. Büyükşehir belediye başkan değişikliği yaşandığında, yeni başkan döneminde sahil dolgu alanları Bandırma Belediyesi'ne festival yapmak için tahsis edilmiştir. Yani yeni başkan dönemi daha ılımlı geçmiştir.

Büyükşehir yönetimiyle birlikte Bandırma'da kültür ve sosyal yaşamda önemli değişimler yaşanmamıştır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, merkezde olduğu kadar Bandırma İlçesinde bu konuda aktif değildir. Belli dönemlerde gösteriler düzenlemektedir. Büyükşehir belediye yönetimine geçilmeden önce de her türlü sosyal faaliyet yine Bandırma Belediyesi tarafından yapılmaktaydı. Ancak yapılacak olan faaliyetlerde Balıkesir Belediyesi bu kadar söz sahibi değildi. Şuan yapılan ve yapılacak olan kültürel faaliyetler Balıkesir Büyükşehir Belediyesi izninden geçmektedir. Sahil dolgu alanı büyükşehir belediye yönetimine geçtiğinden dolayı o alanı kullanmak için yine Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne başvurmak gerekmektedir.

Park Bahçeler Müdürlüğüyle yapılan görüşmeler neticesinde; 2014 yılında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi olduğunda, Bandırma Belediyesinin sorumluluğuna ait olan sahil bandı Limandan başlayarak Livatya'ya kadar olan dolgu alanları büyükşehir yönetimi sorumluluğuna geçmiştir. Sahildeki tüm park ve bahçelere de haliyle Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bakmaya başlamıştır. Park düzenlemesinde ve bakımında çalışanların maaşları büyükşehir belediyesi tarafından karşılanmaktadır.

Cumhuriyet Meydanının bakımı, çim biçimi, ağacı, çiçeği, sulaması, temizliği Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiştir. Meydana BBŞB tarafından heykel yapılmış ancak etrafındaki yeşil alanların bakımıyla ilgilenmemiştir. Ayrıca sahil bandındaki parklara da yeterli özen gösterilmemektedir. Büyükşehir Belediyesi tarafından yetkili kişiler gelip inceleme yaptıktan sonra Bandırma Belediyesine hiç danışılmadan istedikleri düzenlemeleri yapmaktadırlar. Bu durumda koordinasyon eksikliği ortaya çıkmaktadır.

Bandırma Belediyesiyle Balıkesir Büyükşehir Belediyesi arasında park ve bahçe işleriyle ilgili ortak yürütülen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca Büyükşehir Belediyesinin yetki alanına girip üstüne düşen görevleri yapmadığında da halktan tepki görmemek adına Bandırma Belediyesi yetki alanına girmemesine rağmen kendi bütçesiyle eksik kalan alanlarda hizmet vermektedir.

Atatürk caddesi, İnönü caddesi, Ordu caddesi ve Kurtuluş caddelerinin yapımı, bakımı, onarımı, temizliği, aydınlatması, ışıkları, çizgileri ve yeşil alanların bakım görevi Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğuna bırakılmış, ancak kısa süre önce kazanılan dava sonucu Bandırma Belediyesi sorumluluğuna geçmiştir.

Son olarak Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Bandırma Belediyesi farklı parti belediyeleri oldukları için Bandırma park bahçe düzenlemeleri yeterli ilgiyi görememektedir. Ve burada Büyükşehir sorumluluğundaki park bahçe işleri bölümünde yeterli personel bulunmamaktadır.

Bandırma engelliler derneği başkanı ile yapılan görüşmeler sonucunda; Bandırma sahil bandında bulunan Engelliler Derneği Çadırının olduğu bölge büyükşehir yönetimine geçmeden önce Milli Emlak Müdürlüğü'ne bağlıydı. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi olduktan sonra Bandırma'nın sahil ve dolgu alanları ve burada bulunan işletmeler büyükşehir belediye yönetimine geçmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Engelliler Derneği Çadırına ruhsat vermedi ve büyükşehrin zabıta ekipleri tarafından çadır boşaltıldı.

Sağlık İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde; Bandırma Belediyesi'nin sağlık işleriyle ilgili hizmetleri; hayvan barınağı, iş sağlığı güvenliği ve mezarlık işleridir. Mezarlık işleri Balıkesir büyükşehir olduktan sonra Balıkesir Büyükşehir Belediyesi sorumluluğuna geçmiştir. Kısa bir süre önce bu hizmeti yürütme görevi ilçe belediyelerine bırakılmıştır. Ancak bu hizmet sorumluluğunun büyükşehir yönetiminde olduğu yıllarda Bandırma'da mezarlık ve cenaze hizmetleri yeterli düzeyde ilgilenilmemiştir. Mezarlık temizliği Bandırma belediyesi tarafından yapılmıştır. Ayrıca Balıkesir Büyükşehir Belediyesi cenaze nakliyesi için Bandırma'ya araç temininde bulunmamıştır.

Büyükşehir belediyesi mezarlık hizmetlerini gelir kaynağı görmediği için ilçe belediyesine bırakmıştır. Bandırma Belediyesi sosyal bir belediye anlayışıyla sadece ilçe sınırıyla kalmayıp kırsal mahallelerdeki cenaze işleriyle ilgilenmektedir. Mezarlık temizliği, orada çalışanların maaşları, kefen ve defnetme gibi giderlerin masrafı yıllık 1,5 Milyon TL'yi bulmaktadır. Ancak Sağlık İşleri gelirleri ise sadece 500 Bin TL'dir.

Temizlik Hizmetleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde; 6360 sayılı büyükşehir yasası 2014 yılında Bandırma Belediyesi büyükşehir ilçe belediyesi olmuştur. Bununla beraber Bandırma kentinin çöpleri Bandırma Belediyesi tarafından toplanıp, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin Katı

Atık Tesisine getirilmektedir. Buraya getirilen çöpler Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ekipleri tarafından Balıkesir merkezdeki tesise aktarılmaktadır.

Bandırma çöpleri Balıkesir merkeze taşınmadan önce; yangınlar, vahşi hayvanların çöplükte yaşaması, düzensizlik gibi sorunlar yaşanmaktaydı. Katı atık projesiyle bu sorunlar ortadan kalkmıştır. Yeni kanunla köylerin tüzel kişilikleri ortadan kalkınca temizlik işleri ilçe belediyelerine verilmiştir. 2014 yılından itibaren Bandırma'ya bağlı köylerin çöp toplama işerini Bandırma Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Kırsal mahallelerin çöpleri haftada 1 gün toplanmaktadır.

Fen İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde; Büyükşehir yasası gereği ilçelerdeki ana arterler büyükşehir yönetimine geçecektir. Bandırma'da sadece bir tane ana arter olan Atatürk Bulvarı maddi getirisi olmadığı için Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından kabul edilmemiş, maddi getirisi yüksek ana arter olmayan 4 cadde (İnönü Caddesi, Ordu Caddesi, Atatürk Caddesi ve Kurtuluş Caddesi) büyükşehir yönetimince alınmıştır. Açılan davalar sonucu kısa süre önce bu caddeler Bandırma Belediyesi'ne tekrar geri geçmiştir.

Kent içinde yapılan kazı izinleri ilgili ilçe belediyesi sorumluyken büyükşehir olduktan sonra kazı izinleri AYKOME sorumluluğuna bırakılmıştır. İç içe geçmiş bir kent olmadığımızdan dolayı bu birim kazıları uzaklık nedeniyle takip edemez haldedir. Böyle olunca ortaya hizmet gecikmesi çıkmaktadır. Kazıların sorumlu olan Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından yerinde ve zamanında tamiri yapılmadığı için vatandaşlar zarar görmektedir. Vatandaşların mağdur olmaması için sorumluluğumuz dışında kalan bu kazıları tamir etmek zorunda kalıyoruz. Ayrıca büyükşehir belediyesinde personel yetersizliği de yaşanmaktadır.

Bandırma'da yağmur suları yönetimi büyükşehre geçmeden önce Su Kanal Müdürlüğüne bağlıyken büyükşehre geçildikten sonra Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne Bağlı olan BASKİ'ye geçmiştir. Sorumluluk değişimiyle büyükşehir yağmur sularıyla ilgilenmeyi reddetmiş, sadece su kanallarına bakacağını iddia etmiş ve bu sorun 5 yıldır çözümlenememiştir. Ayrıca yağmur suyu yönetimi Bandırma Belediyesindeyken altyapı sorunlarının ¾ ü çözümlenmişken büyükşehre geçince yarım kalmıştır. Yaşanan yoğun yağmurlar sonucu vatandaşlar büyük zorluk çekmektedir. En son bir vatandaşın arabasının içi su dolmasıyla Balıkesir Büyükşehir Belediyesi mağdur olan vatandaş tarafından mahkemeye verilmiş daha sonuçlanmamıştır.

Bandırma ilçesine bağlı 32 köy ve 2 beldesi bulunmaktadır. Büyükşehir olduktan sonra buralar mahalle kapsamına girmiştir. Büyükşehir yasasına göre iki mahalle arası yolların bakım ve onarımı büyükşehir belediyesi tarafından yapılmaktadır. Mahalle içi yollar da ilçe belediyesi sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak büyükşehir belediyesi mahalleler arası yolların tamamını yapmayı reddedip sadece mahalleyi ana yola bağlayan yolları kendi sorumluluğuna almış geri kalan mahalleler arası yollar yine ilçe belediyesi sorumluluğuna bırakılmıştır.

İmar ve Şehircilik Müdürlüğüyle yapılan görüşmelerde; Büyükşehir belediye yönetimine geçildiğinde Bandırma'nın üst ölçekli imar planlarını artık Balıkesir Büyükşehir Belediyesi yapmaktadır. Diğer imar planlarını ise Bandırma Belediyesi yapmaktadır. Ancak Bandırma Belediyesi'nin imar planları Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmaktadır. Böyle olunca yapılan imar planlarının uygulanabilmesi için büyükşehrin onaylamasının gerekmesi süreci uzatmıştır.

Büyükşehir yönetimine geçilmeden önce imar ve şehircilik müdürlüğünce yapılan planlar Bandırma Belediyesi Meclisi tarafından 3 ay içerisinde onaydan geçmekteydi. Ancak şuan büyükşehrin imar planlarını onaylaması 9 ayı bulmaktadır. Büyükşehir yönetimine geçildiğinde hizmetlerde karmaşa yaşanmıştır. Büyükşehir belediyesi Bandırma Belediyesi'nin haberi olmadan kendi başına Bandırma ilçesinde imar uygulamaları yapmış ve iki belediye arasında davalar yaşanmıştır. Çoğu davayı Bandırma Belediyesi kazanmıştır. Büyükşehir yönetiminin olumsuz noktalarından biri de kent bilgi sisteminin Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne geçmesidir.

Mali Hizmetler Müdürlüğünü incelediğimizde; 2014 yılında yasayla büyükşehir belediyesi ilçesi olduk. Kuruluş aşamasında tabi ki birçok sıkıntılar oldu. İlk 6 aylık geçiş döneminde büyükşehire karşı üzerimize düşen hizmetleri yaptık. Ancak büyükşehire geçen birimlerden sadece BASKİ'yle olan karşılıklı ücretlerde karşılıklı mahsuplaşıldı, diğerleri itfaiye hizmetleri, park bahçe hizmetleri gibi büyükşehire geçen kısımlarda mahsuplaşılmadı. Bandırma Belediyesi alacaklı görünüyor ancak hala davaları çözümlenemedi, çözümlendiğinde büyükşehire geçen hizmetlerin bedelleri alınacaktır.

Daha önce Bandırma Belediyesi bütçe planlarını kendi meclisi tarafından hazırlanıp yine kendileri tarafından onaylanırdı. 1 ocaktan sonra yürürlüğe girmekteydi. Şimdi büyükşehir olduktan sonra Bandırma Belediyesi bütçe planlarını ve gelirle ilgili her türlü tarifeleri hazırlayıp Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne göndermektedir. Büyükşehir yönetimi de aynı ay içerisinde planın içindeki bazı maddeleri geri göndermekte ya da olduğu gibi onaylamaktadır. Mali Hizmetleri ilgilendiren en önemli husus Bandırma Belediyesi'nin gelirlerinin çoğunun Balıkesir Büyükşehir Belediyesine geçmesidir.

BASKİ ile yapılan görüşmelerde; Büyükşehir yönetimine geçilmeden önce su ve kanalizasyon işleri ilçe belediyesi olan Bandırma Belediyesi tarafından yerine getirilmekteydi. Büyükşehir yönetimine geçildiğinde ise bu işerin yürütülmesi büyükşehir yönetimine bağlı ayrı bir idare olan BASKİ'ye geçmiştir. Bu durum sonucunda daha büyük yatırımlar yapılabilir hale gelmiştir. Şuan büyükşehir yönetiminde 5 yıllık bir geçmiş olduğu için tam oturmuş sayılmaz. Ancak zamanla sistem yerine oturacak ve her şey daha iyi olacak ve daha iyi hizmetler sunulacaktır.

BASKİ'nin sorumluluğunda bir çok tatil yeri ve adalar bulunmaktadır. Örneğin Marmara Adası'nın nüfusu kışın 5.000 iken yazın 50.000'dir. BASKİ normal şartlarda 5.000 nüfus için hizmet verirken yazın 50.000 olan nüfusa göre hizmet verirken zorlanmaktadır. Ayrıca Balıkesir ili coğrafi olarak çok farklı bölgelerden oluşmaktadır. Burada hizmetler coğrafi yapılanmaya ve ihtiyaçlara göre verilmeye çalışılmaktadır.

Zabıta Müdürlüğüyle yapılan görüşmede; Balıkesir büyükşehir yönetimine geçtiğinde Bandırma'nın 4 önemli caddesi olan; İnönü Caddesi, Ordu Caddesi, Atatürk Caddesi ve Kurtuluş Caddesi Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiştir. Bu caddelerde büyükşehir belediyesine bağlı zabıta memurları görevlendirilmiştir. O dönemde büyükşehir belediyesi bu caddelerle yakından ilgilenmiştir. Ancak bu caddelerde bulunan esnafı siyasete dahil etmişlerdir. Buna örnek verecek olursak, adı geçen caddelerden birinde bir işyeri açılışında uygunsuz davranışlarda bulunan işyeri sahibine Bandırma Belediyesi zabıta memurları müdahale edememiştir. Nedeni ise bu caddelerin sorumluluğundan Balıkesir Büyükşehir Belediyesi zabıta memurlarının

olmasına güvenen esnafın bu durumu kötüye kullanmasıdır. Büyükşehir belediyesinden izin aldığını iddia ederek Bandırma Belediyesi'ni hiçe saymıştır.

Bandırma Kuşcenneti Festivali zamanında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi zabıtaları festival alanı hazırlıkları yapılmasına izin vermemiştir. Sahil dolgu sahasının büyükşehir yönetimine geçmesiyle festivalin yapılmasında zorluklar yaşanmıştır. Daha önce festival alanı mal müdürlüğünden kiralanırken, büyükşehir yönetimine geçildiğinde bu alanı mal müdürlüğü Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne kiralamıştır. Bandırma Belediyesi'nin aynı ücret karşılığında büyükşehir belediyesinden kiralama talebi de karşılıksız bulmuştur. Yani bir anlaşma sağlanamamıştır.

Büyükşehir belediyesine geçildiğinde sokaklarda iki ayrı belediyenin zabıtaları bulunduğundan halkın kafası karışmış ve hizmet karmaşası yaşanmıştır. Aslında büyükşehir yönetimine geçeli daha 5 yıl olduğundan dolayı sistem tam olarak oturmamıştır. 5 yıldır olumlu bir etki görülmemiştir. Büyükşehrin zabıtalarına a partisinin görevlisi, ilçe belediyesini zabıtasına b partisinin görevlisi olarak bakılmaya başlanmıştır. Kolluk görevleri siyasetten bağımsız olmalıdır

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Bandırma Koordinasyon Başkanıyla yapılan görüşmede; Büyükşehir yönetimine geçilmesiyle BASKİ, itfaiye, haller, terminallerin sorumlulukları Balıkesir Büyükşehir Belediyesi yönetimine geçmiştir. Cenaze hizmetleri en başta büyükşehir belediyesi sorumluluğundayken kısa süre önce bu hizmetler ilçe belediyelerine bırakılmıştır. Bu yetki devri sadece Bandırma Belediyesi için değil tüm ilçe belediyeleri için geçerlidir. İtfaiyenin gelirleri fazla olmadığı halde bu hizmetin yürütülmesi yine büyükşehir belediyesine geçmiştir.

Daha önce kırsal mahallelerde belediye otobüsleri ve duraklar mevcut değildi. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi köylere belediye otobüsü ve durak hizmeti sağlamıştır. Ayrıca kırsal mahallelere içme suyu temini için alt yapıları oluşturularak arıtma tesisleri kurulmuştur.

Aslında büyükşehir yönetimi yerinde hizmet için yapılmıştır. Bakanlıklarla irtibata geçmek zor ve bürokrasinin uzamasına sebep olduğu için büyükşehir yönetim modeli daha iyidir. Bu model ile daha fazla hizmet alınması hedeflenmiştir. Büyükşehir belediye yasası olumlu olduğu halde büyükşehir belediye başkanları ve ilçe belediye başkanları arasında siyasi çatışmalar olduğu için hizmet aksaklıkları yaşanmaktadır.

SONUÇ

Büyükşehir Belediye Yönetim Sisteminde iki belediye arasındaki anlaşmazlıklara baktığımızda;

- En önemli konu olan belediye gelirlerinin azalmasıdır. Büyükşehir yönetimine geçen ilçe belediyelerinin İller Bankasından gelen payı %40 oranında azalmıştır. Bu durum ilçe belediyelerinin en çok şikayetçi olduğu husustur.

- Bandırma Belediyesi'nin su ve kanalizasyon işlerinin Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan BASKİ'ye geçmesi, ilçe belediyesinin gelirlerini büyük oranda azaltmıştır. Bandırma Belediyesi çalışanlarıyla yapılan görüşmelerde en çok dile getirilen sorundur.

- Balıkesir'in ilk büyük şehir belediyesi olduğunda, Bandırma'nın en hareketli 4 caddesinin reklam ve otopark ücreti gibi gelir kaynaklarının Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ne geçmesi de

Bandırma Belediyesi'nin kaynaklarını azaltmıştır. Ancak geçen aylarda bu caddelerin sorumluluğu büyükşehir belediyesinden geri alınmıştır.

- Mevcut büyükşehir belediye sistemi, büyükşehir belediyelerini ön planda tutarak, ilçe belediyelerini ise bir çok konuda yetkisiz bırakmıştır. Örneğin Bandırma İlçesi içerisinde yapılan kazı çalışmalarını Balıkesir Büyükşehir Belediyesi yürütmekle sorumludur. Bu konuda Bandırma Belediyesi yetkisiz kılınmıştır.

- Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan hizmet ve yatırımların ilçeler arasında dağıtılasında adaletsizlik yaşanmaktadır. Nüfusu daha fazla olan büyükşehir ilçe belediyesine daha fazla yatırım yapılması, coğrafi farklılıklardan kaynaklı yatırımların eşit olmaması, siyasi partilerden kaynaklı yatırım farklılaştırması gibi. Bandırma Belediyesi'ne göre; Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ile farklı siyasi partilere sahip olunması, Bandırma'ya hizmet ve yatırımlar diğer ilçelere göre öncelik sırasında değildir. Hatta Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin sorumluluğunda olan çoğu hizmetleri de Bandırma Belediyesi tarafından yerine getirilmektedir.

Büyükşehir belediye yönetim sisteminin doğurduğu en önemli sonuçlarından biri ise; vatandaşların büyükşehir belediyesine ulaşmada sıkıntı yaşamasıdır. Vatandaşlar herhangi bir sıkıntıda daha önce ilçe belediyesine rahatça başvurabilirken, büyükşehir belediye sistemi ile kendilerine muhatap bulmakta zorlanmaktadırlar.

Yeni sistemin sonuçlarından bir diğeri ise, büyükşehir yönetiminin yetkilerinin artmasıyla yönetimin hantal bir yapıya dönüşmesi ve hizmetlerde gecikmelerin yaşanmasıdır. Örneğin Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin hem Ege Bölgesi'nde Ayvalık, Hem de Marmara Bölgesinde Bandırma gibi ilçeleri bulunmaktadır. Durum böyle olunca bu ilçelere hizmet götürmekte zaman kaybı yaşanabilmektedir. Yerindelik ilkesine göre en yakın belediye biriminin hizmet yürütmesi daha faydalı olabilir. Sonuç olarak şehrin tamamını ilgilendiren ve bölünemeyen hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından, gündelik hizmetlerinde vatandaşa en yakın olan ilçe belediyeleri tarafından yürütülmesi daha iyi olacaktır.

İki belediye arası yaşanan sorunların diğeri de koordinasyon merkezleri olan AYKOME ve UKOME karalarıdır. Bandırma Belediyesi Fen İşleri Müdürü'ne göre bu merkezler tarafından alınan kararlar ilçe belediyesi lehine değildir. İlçenin ve vatandaşların ihtiyaçları göz ardı edilip, büyükşehir belediyesi talimatlarına göre hareket etmektedirler. Bu çerçevede koordinasyon merkezlerinin vatandaşın ihtiyaçların en iyi bilen ve en iyi cevap veren ilçe belediyeleri tarafından idare edilmelidir.

Büyükşehir belediyesinin ilçe belediyelerinin bütçelerini onaylama yetkisi, ilçe belediyesi için idari ve mali özerkliğinin yitirmesine neden olmaktadır. Ancak Bandırma Belediyesi Mali İşler Müdürü'ne göre; bugüne kadar Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ile bütçeyle ilgi hiçbir sıkıntı yaşanmamıştır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Bandırma Belediyesi'nin bütçesini her zaman onaylamıştır.

Büyükşehir belediye sistemiyle köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmış, mahalleye dönüştürülmüştür. Bandırma Belediye Başkan Yardımcısı'na göre; mahalle olan köylerde Büyükşehir Belediye Kanunu ile mahalle aralarında hayvancılık yapılması yasaklanmıştır. Bugüne kadar köyünde hayvancılık yapan vatandaş biranda yasakla karşı karşıya gelmiş ve hayvancılık yapamaz hale

gelmiştir. Ancak bu yasa konmadan önce ek olarak yapılamaz ancak böyle yapılır, yapılırsa bunun gibi şartlar ve imkanlar doğrultusunda yapılmalıdır gibi içi dolu yasayla desteklense vatandaşlar da mağdur olmayabilir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Bandırma Belediyesi arasında yaşanan sorunların çoğu koordinasyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Aralarında sürekli ve yapıcı bir ilişki bulunmamaktadır. Bunun sebebi ise; Bandırma Belediyesi'nin CHP belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin ise AKP belediyesi olmasındır.

Balıkesir'in büyükşehir yönetimine geçmesiyle, ilçe belediyelerinde olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. Örneğin; önceden köy olan mahallerin çoğuna belediye otobüsünün gitmesi, çöplerinin haftada bir de olsa toplanması, ana yolların düzenlenmesi, içme suyu arıtma tesislerinin kurulması gibi.

Sonuç olarak büyükşehir belediye yönetiminin gelmesiyle ilçe belediyeleri hem olumlu anlamda, hem de olumsuz anlamda etkilenmişlerdir. Ancak yapılan görüşmler neticesinde büyükşehir yönetiminin ilçe belediyeleri açısından olumsuzluklarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu olumsuzlukları, iki belediye birlikte koordinasyon kurarak ve ortak çalışmalarda bulunarak olumlu etkiye çevirmeleri vatandaş için daha faydalı olacaktır. Çünkü yapılan görüşmeler ile yaşanan sorunların temelinde, iki belediyenin birbirinden bağımsız hareket etmesi yatmaktadır.

KAYNAKLAR

ARIKBOĞA, Erbay (2015a), "Türkiye'de Dönüşen Büyükşehirler ve Yerel Siyaset", Uyan Semerci, Pınar (Der.), Yerel Demokrasi Sorunsalı Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 56-61.

ARIKBOĞA, Erbay (2015b), "Büyükşehir Yönetim Sistemi: Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri", Yerel Yönetimler, (Ed Kemal Görmez), Orion Yayınları, ss. 187-223.

ALICI, Orhan Veli (2012), Büyükşehir Belediyesi İle İlçe Belediyeleri Arasındaki İlişkiler: İstanbul Örneği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Balıkesir Belediyesi http://www.balikesir-baski.gov.tr/index.php?sid=3

Balıkesir Belediyesi http://www.balikesir.bel.tr/kurumsal/belediye-tarihcesi (04.03.2019)

BOURNE, L. (1999), "Alternative Models for Managing Metropolitan Regions: The Challange for North American Cities", International Forum on Metropolization, Santa Cruz, BoliviaMarch 11-12, ss. 1-34.

CAN, H. YILDIZ, N. (2002), Belediye Başkanları ve Belediye Meclis Üyelerine Temel Bilgiler, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayın No: 2004 / 1, Ankara.

EKE, Feral (2000), "3194 Sayılı İmar Yasasına Eleştirel Bir Bakış", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 3, Temmuz.

EREÇİN, Arif (2012), "Büyükşehirlerde Belediyeler Arası İlişkilerin Yeniden Yapısı", Mülkiye Dergisi, Cilt: XXIX Sayı: 246, s. 121-131.

ERYILMAZ, Bilal (1997), Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması, Birleşik Yayıncılık, İstanbul.

GÖZLER, Kemal (2018), Mahalli İdareler Hukuku, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

GÜLŞİN, Hüseyin (2008), Büyükşehir Belediyeleri ile İlçe Belediyeleri ve İlk Kademe Belediyeleri Arasındaki İlişkiler ve Sorunlar, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

KELEŞ, Ruşen (2000), Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

KELEŞ, Ruşen (2009), Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem yay., İstanbul.
ORTAYLI, İlber (2008), "Türk Belediyesinin Denetim Yetkisinin Tarihi Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu", Amme İdaresi Dergisi, C.6, S.4.
ÖZGÜR, Hüseyin (2008), "Denizli Kentsel Alanının Yönetiminde Söylemden Eyleme: Bütünşehir Belediyesi Tasavvurları", Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler, (Ed. F. Neval Genç, Abdullah Yılmaz ve Hüseyin Özgür), Gazi Kitabevi, Ankara
ÖZHAN, H. ve YETER E., (1995), Mahalli İdare Birlikleri, TBD-KAV Yayınları, Ankara.
SEYİTDANLIPĞLU, Mehmet (1996), Yerel Yönetim Metinleri VI: Şehremanetinin Kuruluşu ve Şehremaneti Nizamnamesi, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 5, Sayı 3, s.75-82.
TOPRAK, Zafer (1993), Altıncı Daire-i Belediye, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 1, s.220-223.
TORTOP, Nuri (1993), "Londra Büyükşehir Yönetimi", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1
TORTOP, Nuri, (1993), "Yerel Kamu Hizmetlerinin Yönetim Biçimleri", Amme İda-resi Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, s. 67-68.
TUZCUOĞLU, Ferruh (2003), "Metropoliten Yönetim", Sakarya Kitabevi, Sakarya.
TÜİK http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (01.03.2019)
ÜNAL, Yücel (1982), Kentleşmenin Yönetimsel Sorunları Üzerine Bir İnceleme, Teknik Üniversite Matbaası, İstanbul
2709 Sayılı Kanun: 1982, 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,18.10.1982 Tarihli 17863 Sayılı Resmi Gazete.
3030 Sayılı Kanun: 1984, Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 09/07/1984 Tarihli 18453 Sayılı Resmi Gazete.
5216 Sayılı Kanun: 2004, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 23.07.2004 Tarihli 25531 Sayılı Resmi Gazete.
5393 Sayılı Kanun: 2005, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 13.07.2005 Tarihli 25874 Sayılı Resmi Gazete.
5747 Sayılı Kanun: 2008, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 22.03.2008 Tarihli 26824 Sayılı Resmi Gazete.
6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 12.11.2012 Tarihli Resmi Gazete
6447 Sayılı On Dört ilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 06.12.2012 Tarihli Resmi Gazete.

Calculation of the Carbon Footprint of Academicians: The Case of Bandırma Onyedi Eylül University

Associate Prof. Celil AYDIN [1]
Dr. Šejma AYDIN [2]
Dr. Nevenka Popovic SEVIC [3]
Mrs. Beba BAJALSKI [4]

ABSTRACT

In this study, carbon footprints were calculated according to the consumption habits of academicians. The data used in this study were obtained from 75 academicians by using whole counting method via web-based "Carbon Footprint Calculation Survey". The results of the questionnaire were analyzed by footprint calculator using Defra Annex criteria. As a result, the average the carbon footprint average was 16.28 tonnes for academicians.

Keywords: Carbon Footprint, Bandırma, Sustainability.

INTRODUCTION

Carbon footprint is a popular and significant agenda item for a few decades for all countries. Its reputation comes from carbon base gases being pieces of greenhouse gases which causes to climate change. Actually, greenhouse gas emission has been accelerated by mostly fossil fuel usage, deforestation, construction, industrial production. However, human activities are also the part of main causes. Therefore, human consumption actions give rise to permanent dissertations to the environment and the climate. In this sense, carbon footprint is the way of expression of this harm.
Human caused hazard to environment rises up every other day. For instance, electricity usage in office buildings and residences is at its highest point of all the times. This, in turn increases the greenhouse gas emission in electricity usage. On the other hand, intensity in transportation vehicles, increase in food consumption and fast consumption of industrial products are also exacerbating the human caused hazards to environment.

Carbon footprint itself refers to the greenhouse gas emissions through human activity, while carbon emissions relate to mostly energy consumption through using fossil fuels, As described by ETAP (European Technology Acquisition Programme) (2007), carbon footprint can be defined as measure of human life-cycle activities from cleaning house to travel activities in terms of greenhouse gas emissions measured in tonnes of carbon dioxide. In this sense, calculating

[1] Bandırma Onyedi Eylül University, Turkey caydin@bandirma.edu.tr
[2] International University of Sarajevo, Bosnia and Herzogovina saydin@student.ius.edu.ba
[3] Information Technology School, Serbia nevenca.popovic.sevic@its.edu.rs
[4] Vortimer D.O.O Beograd., Serbia beba.bajalski@gmail.com

carbon footprint has been another debated issue. This is because human activities cannot be measured properly.

In general, carbon footprint calculations can be divided into two groups as primary carbon footprint calculation and secondary carbon footprint calculation. In the first group, the greenhouse gas emissions caused by energy consumption for sheltering and transportation are calculated. For the second group, indirect emissions are calculated. This means that, anything belonging to human life-cycle causes greenhouse gas emissions through their production process. For example, clothes do not alone produce greenhouse gases; however, in the production process factories cause carbon emissions by using energy (IPCC; 2006).
As carbon footprint and its calculation has gained more significance for few decades, government authorities, universities and academicians have focused their efforts on this issue and carried out studies on their respective regions.

LITERATURE

Argun et al. (2019) calculated the carbon footprint of the city Selçuklu in Konya/Turkey. For the calculations, the number of vehicle, the number of house, electricity consumption in these houses and solid waste etc. are used. Results show that, carbon footprint of the city in 2015 is 0,94 million tonnes CO_2. Ege Universtiy (2019) calculated the carbon footprint of the university. According to the findings, total greenhouse gas emission of the university is 11,897 tCO_{2e}. Yaka et al. (2015) also studied the carbon footprint of Akdeniz University Health Services Vocational School by using Annex 2014 calculation criteria. According the results, the carbon footprint of the building is 98,307 kg/year. Kumaş et al. (2019) calculated the carbon footprint of Mehmet Akif Ersoy University, Bucak School of Health by using Defra Annex criteria. The findings show that total CO_2 emission caused by natural gas, electricity and student-staff transportation is 217,503 kg/year. Letete et al. (2011) calculated the carbon footprint of University of Cape Town. The results show that the university's carbon footprint for the year 2007 is 83,400 tonnes CO_2. Campus energy consumption, transportation and goods and services contributed about 81%, 18% and 1% the footprint respectively.

METHODOLOGY

In this study, the carbon footprint of Bandırma Onyedi Eylül University calculated by using survey technique. In this survey, there are several questions that include both primary carbon footprint calculations and secondary carbon footprint calculations such as transportation distance, monthly expense for social activities, monthly expense for stationery and monthly utility and natural gas bill. The survey applied to 75 academic staffs and the results transferred to the carbon footprint calculation site.

CONCLUSION

Greenhouse gas emissions have very significant negative impact on environment. In this sense, the calculation of the emissions has gained importance as a social responsibility for the future generations. The carbon footprint calculations stand for this necessity. The authorities and academicians attached importance to the calculations for their territories.

The aim of the study is to calculate the carbon footprint for Bandırma Onyedi Eylül University. For this aim the survey technique used. 75 academic staffs have replied to the questions. According to the results, the 2018 carbon footprint of Bandırma Onyedi Eylül University calculated as 16.82 tonnes CO_2. This result can take a part in a middle-intense carbon emission.

As a conclusion, this study may guide to the students and staffs for the environmental pollution degree of the university. So that they may care about greenhouse gas emissions and use the environment friendly products.

REFERENCES

Argun M.E., Ergüç R. And Sarı Y., (2019), Carbon Footprint Investigation of Konya/Selçuklu District. S.Ü. Müh. Bilim ve Tekn. Derg.,7-2, ss. 287-297.

Ege University (2019), The carbon footprint of Ege University calculated. https://ege.edu.tr/tr-305/karbon-ayak-izi.html Accessed Date:19.09.2019

ETAP (2007). The Carbon Trust Helps UK Businesses Reduce their Environmental Impact, Press Release, https://ec.europa.eu/environment/ecoap/ Accessed Date:19.09.2019

IPCC/UNEP/OECD/IEA, (2006), IPCCGuidelinesforNationalGreenhouseGasInventories Volume II, Energy, Mobile Combustion; pages: 8-73.

Kumaş K. et al. (2019), Carbon Footprint Determination for a Sustainable Environment: MAKÜ Bucak School of Health Example. El-Cezerî Journal of Science and Engineering, 6-1, ss. 108-11.

Letete T.C.M., Mungwe N.W., Guma M., Marquard A.,.(2011) Carbon footprint of the University of Cape Town. Journal of Energy in Southern Africa, 22-2, ss. 2-12.

Yaka İ.F., Koçer A. and Güngör A., (2015), Akdeniz University Health Services Vocational Determination Of Carbon Footprint. Electronic Journal of Machine Technologie, 12-3, ss. 37-45.